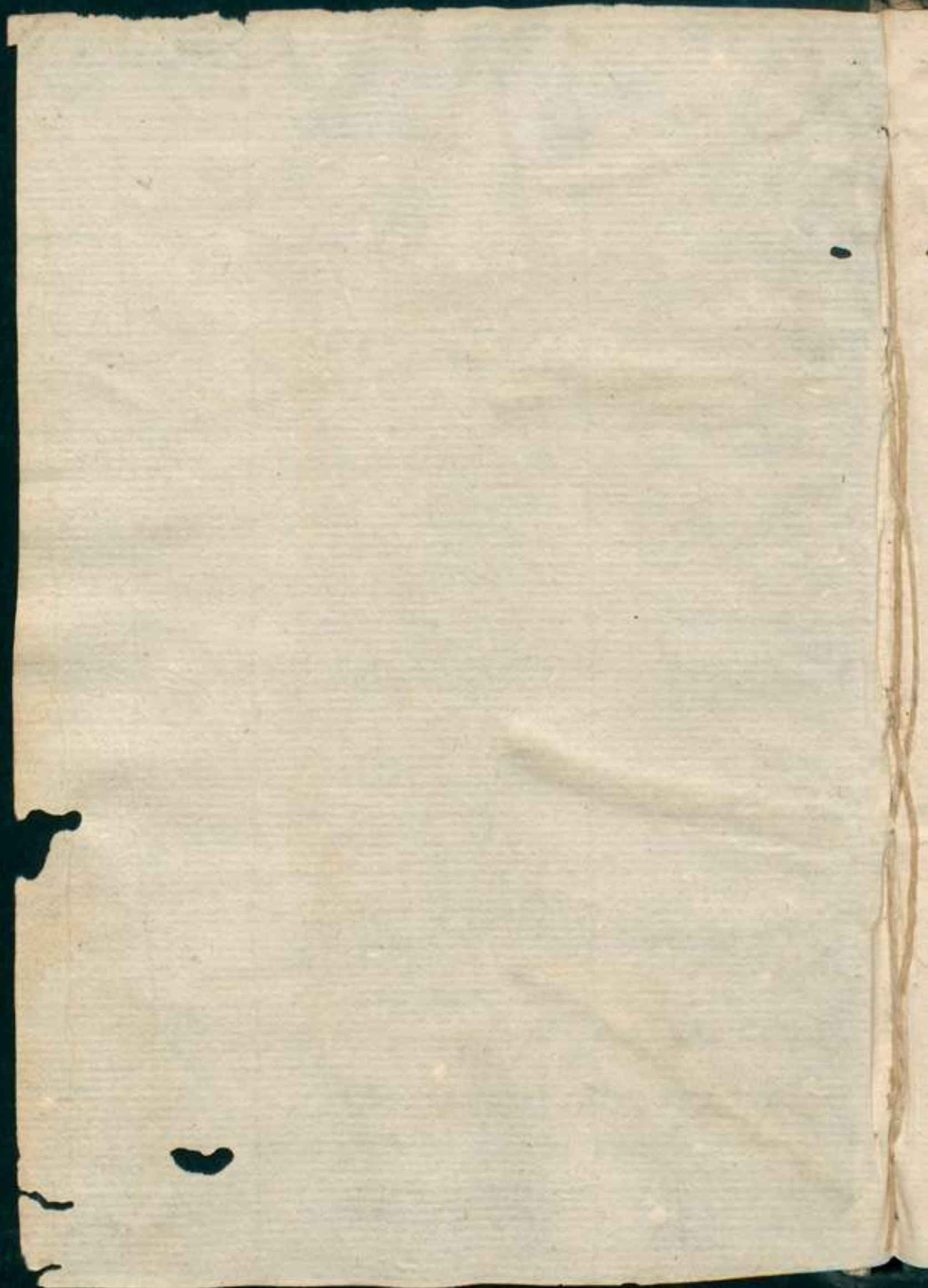
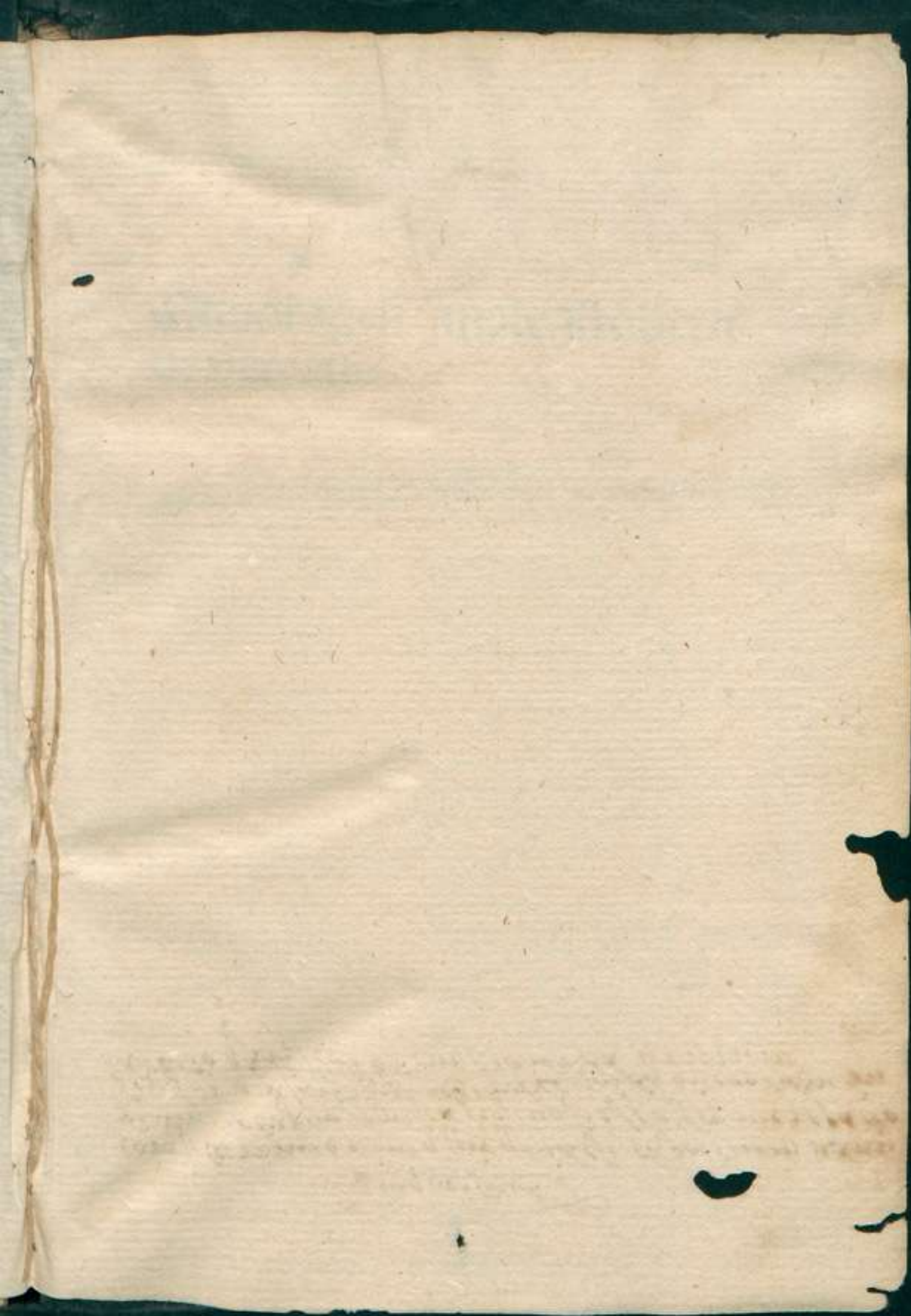

f-a

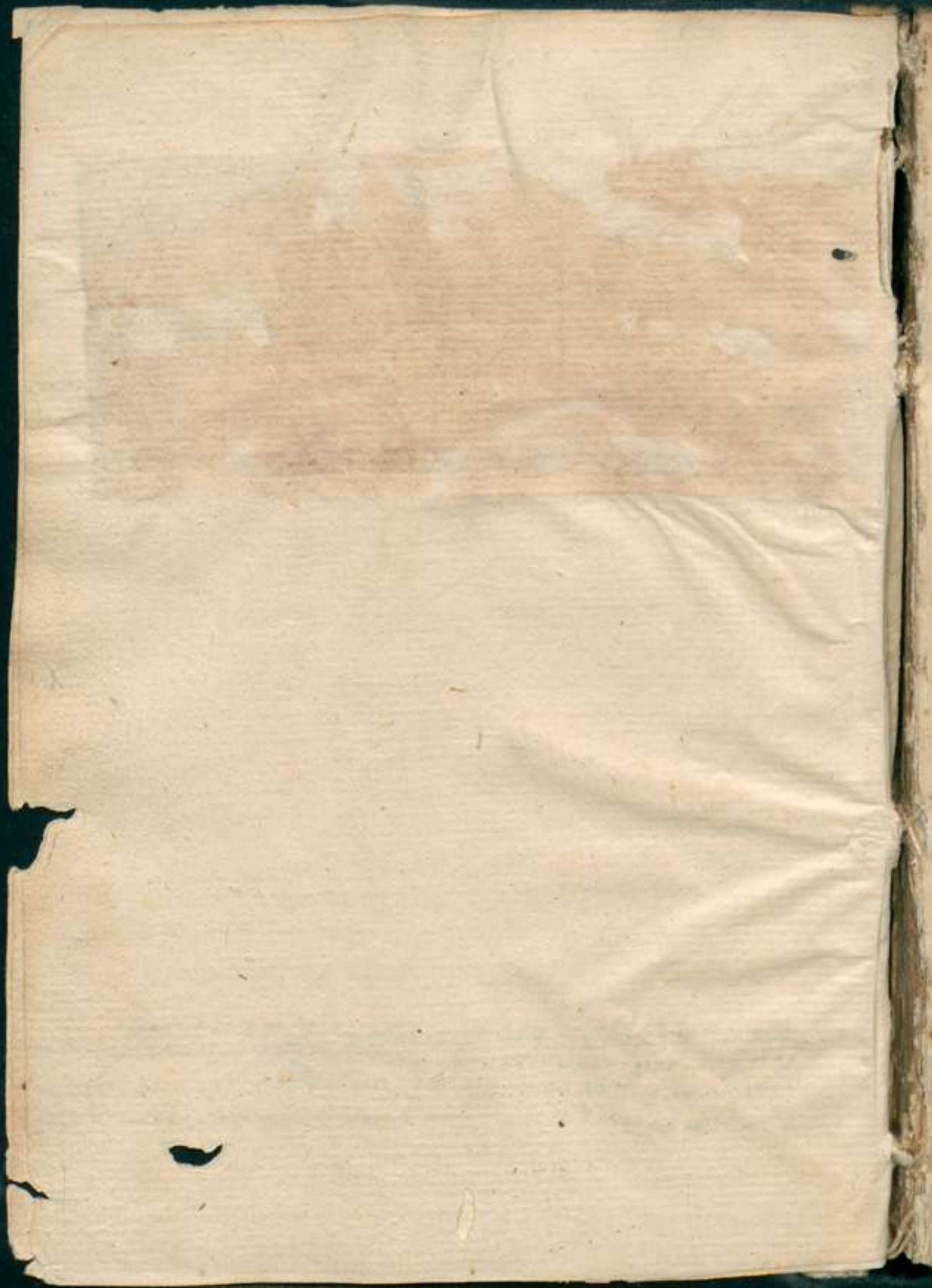

Trinquetli
comp. l. c. m. d. m. g. m. d. l. s. i. r. p. s. i. m. m. a. d. a. n.
r. i. n. m. o. s. u. p. r. e. m. e. n. t. u. m. i. t. t. u. a. s. o. s. u. s. i. m. p. a. n. o.
s. e. n. s. i. u. s. i. n. o. q. u. e. b. o. n. e. h. e. r. e. m. a. g. e. c. i. t. t. o. r. e. m. m.
~~l. i. b. e. r. o. q. u. e. s. e. r. i. b. a. m. o. r. a. n. a. d. e. r. u. m.~~

Quadragesima male Roberti
de peccatis

Quadragesima male Roberti

In nomine dñi Jesu christi.
 Incipit quadragesimale de pec-
 catis scdm fr̄m Robertū carol-
 tholū de licio: ordinis minorū
 ep̄m licientem. Et p̄mo dñica
 septuagesime: de numero dam-
 natoꝝ propter eorum peccata.
 Sermo p̄mus.

Alii eni

sūt vocati pau-
 ci nō electi. scri-
 bunť hec verba
 matthei. xx. c. et
 in euāgelio pre-

sentis dñice. Qñdit nobis ap̄tis-
 sime grauitatem p̄c̄i multitudo
 maxima dānatoꝝ. Nam demōis
 bus omissis q̄ ob supbiā suāz e-
 celo eiecti ad tartara tandē de-
 trudent̄ eternis supplicijs cruci-
 andi: tot actātī ex hoībus p̄ibūt
 vt vix mens pusilloꝝ id credere
 velit arbitrant̄ siquidē pleriq̄ tā
 tam esse tāq̄ immensam pietatē
 sūmī dei: q̄ neminez p̄ire sinet:
 sed oēs ad celeste regnū deducet.
 Nos tñ a sua falsa opinione re-
 trahere dñt infallibilia v̄ba sal-
 uatoris nostri Jhū xp̄i: qui et si i
 pleriq̄ euāgelioꝝ locis dure cō-
 minet̄ obstinat̄ et incorrigibilib⁹
 pctōribus: asseratq̄ firmissime
 reprobos eternalr puniendos:
 tñ in lectōe euāgelica hodierna
 id plenissime reserauit. Refert
 quippe paucos futuros electos.
 Heu q̄ formidabilis ista senten-
 tia eye christi filij dei p̄conisata.

Neq̄ em̄ alia causa dari potest
 cur iusticia dei in improbos ita
 deficiet: nisi ignominia pctōꝝ
 suoz: que nec p̄ p̄niam volūt de-
 lere. Quā de re cum de pctōꝝ de-
 testatiōe in h̄ ope tractaturi sim⁹
 de dānatoꝝ numero aliqua pre-
 mitemus: vt sic vnusquisq̄ p̄ci-
 pe valeat peccati nocumentū dā-
 num irrepabilem q̄ iacuram p̄-
 ponemus autem in hoc sermōe
 ne tria mysteria dedaranda.

¶ Primū dicitur veritatis.

¶ Scdm contrarietatis

¶ Tertium claritatis

¶ Qd̄ multo plures ex hoībus
 erunt dānandi q̄ saluādi p̄pter
 illorū pctā: et qualr numerus e-
 lectoꝝ erit grādis absolute: sed
 exiguus et puus respectiue.

Capitulum primum.

Prīmū mysterium deda-
 randū d̄ numero dāna-
 toꝝ d̄r veritatē. In quo
 vere asserim⁹ q̄ ex hoībus mul-
 to plures dānabunt̄ q̄ saluabūt̄.
 Hoc retulit ipse de⁹ p̄ hoīb⁹ in
 carnalē. Ad matthei. vii. c. Intrate
 inquit p̄ angustam portā: q̄ lata
 porta et spaciōsa via q̄ ducit ad
 p̄ditionē: et multi sunt qui intrāt
 p̄ eam. Et in euāgelio hodiernō.
 Et iter ad matthei. xxii. c. i-
 geminauit tandē sniam. s. q̄ pauci
 sunt electi. Sed mirant̄ quidam
 de his q̄ dicimus p̄pterea q̄ my-
 stice et in figura multitudo saluā-
 doꝝ abrahe patriarche p̄missa fu-
 it et p̄stensa. Vñ Gen. xii. c. scri-
 ptum. Quod dixit dñs ad abra-

N. S. M. DEL REMEDIO
 DE
 VICI

BIBLIO

ham postq̄ diuisus est loth ab eo. Leua oculos tuos ⁊ vide a loco in quo nūc es ad aquilonē ⁊ ad meridiē: ad oriētē ⁊ ad occidentē. Quē terrā quā conspicias dabo tibi ⁊ semini tuo vsq̄ in sempiternū: faciāq̄ semen tuus sicut puluerē terre. si quis potest hoīm numerare puluerē. semen quoq̄ tuū nūerare poterit. ¶ **Et** Gen. xv. c. Dixit deus ad abraham. Suscipe celū et nūera stellas si potes: sic erit semē tuū. ¶ **Et** Gen. xxij. c. Vocauit āgelus dñi abrahā de celo dicēs: p̄ memet ip̄m iuravi dicit dñs. Quia fecisti rem hāc ⁊ non pepcisti filio tuo vnigenito p̄pter me. Bñdicam tibi ⁊ multiplicabo semē tuus sicut stellas celi ⁊ velut arenā que est in litore maris. In quibus promissionibus dicebatur abrahe multiplicatio saluandoy fienda p̄ xpm̄ de eius genere de scensurū. vñ Apostolus ad gallathas. viij. c. ait. Abrahe dicte sūt p̄missiones ⁊ semini eius. **Nō** dicit ⁊ seminibus quasi in multū sed quasi in vno ⁊ semini tuo: q̄ est xps̄. ¶ **Erit** ergo nūerus electorum grādis scdm̄ p̄dicta. ¶ **Johānes** insup apocalip. viij. c. id confirmat. **Mā** postq̄ descripsit numerum signatoroy scdm̄ spirituale significatū duodecim tribuū ad didit. post hec vidi turbā magnā quas dinumerare nemo poterat ex oibus gentibus tribubus ⁊ linguis. q̄re videt esse q̄dā repugnātia inter verba xpi ⁊ Johānis:

cum xps̄ afferat paucos fore saluādos. ⁊ Johānes referat se vidiſse turbam innumerabilem. ¶ **Qui** aut̄ recte intelligit: nullā inter xpm̄ ⁊ Johēm ac ecclias veteris testamēti figurā inuenit. **¶** **D**ictio nē. **Mā** electoy numerus in se p̄sideratus ⁊ absolute copiosissimus erit. in cōpatione vō ad ip̄os dānatos ⁊ respectiue salu exiguus. **¶** **Hoc** aut̄ satis p̄stare pōt q̄ p̄les hoīes erunt damnati q̄ saluati triplici ratione.

¶ primo rōne infidelitatis

¶ sedo rōne viciositatis.

¶ tertio rōne vanitatis.

¶ **Primo** rōne infidelitatis: nullus quidē infidelis in sua infidelitate decedēs pōt ad vitā puenire brām. necq̄ vera est imo falsa ⁊ reprobatissima illoꝝ opinio qui dicunt vnumquemq̄ in sua secta ⁊ erronea religiōe saluari. Inquit em̄ apls ad hebreos. xi. c. Sine fide impossibile est placere deo. ¶ **Et** idem ad ephesios v. c. vnus de⁹ vna fides. ¶ **Et** in c. i. de summa tri. ⁊ fide catho. dicitur. vna est fidelitū vniuersalis ecclia extra quā nullus oīno saluatur. ¶ **Idē** p̄firmatur i glo. in. c. i. extrad hereticis. ¶ **Et** xxij. di. c. Quē ep̄s. **Et** xxij. q. i. c. apte. ⁊ in. c. Quia ex sola. xxij. q. i. vbi habetur. **Qd** in figurā q̄ nullus extra eccliam saluatur. oēs qui reperi sūt extra archā noe pierūt in diluuiō. ¶ **Sz** ip̄e Jhūs veritas ⁊ vita. **¶** **Ad** dārci vltimo. c. dixit Qui crediderit ⁊ baptisatus fue

rit: saluus erit. Qui vero nō cre-
diderit dēnabitur. Quis eni-
 meret in fidelium tot varietates tā
 tāq̄ multitudinē idolatrarū vi-
 delicet colētū ethera: colētū ele-
 menta: colētū hoies: colētū
 statuas: colētū bestias ⁊ serpe-
 tes. Judeoz xp̄m eis p̄missus et
 ad eos venientē p̄sequētū vsq̄
 in diē hodiernū. Saracenoꝝ et
 aliarū gentiū ac populoz sequē-
 tū spurcitiā Adahomethi/here-
 ticoꝝ qui p̄tra fidem tot p̄nicio-
 sos excogitarūt errores. hū oēs
 quotquot fuerūt a principio mū-
 di vsq̄ nūc et quot sequenter cō-
 dēnabūtur a iusto deo vt i eter-
 nū habitent i inferno. Secūdo
 p̄stare pōt q̄ plures hoies dā-
 nabūtur q̄ saluabūtur rōne vi-
 ciositatis. xp̄iani vtiq̄ omēs vi-
 ciis atq̄ p̄ctis dediti in peccato
 mortali suas vitā finiētes quoz
 grādis est numerus saluari mi-
 nime poterūt. Hoc xp̄s expressit
 dum dixit Adatheī. xij. c. Sile-
 est regnū celoꝝ sagene misse in
 mare ⁊ ex omni genere piscium
 cōgregati. Quā cū impleta esset
 educētes ⁊ secus litus sedētes
 elegerūt bonos in vasa sua: ma-
 los aut foras miserunt. Sicerit
 in p̄sumptione seculi: eribunt
 angeli et separabunt malos de
 medio iustoz: et mittent eos i ca-
 minū ignis. Hinc ihero. in e-
 pistola ad filiam mauricij de cō-
 mēdatione virginitat̄ inq̄t. Me-
mo te circūueniat: nemo p̄mone
seducat: nō nisi scos ⁊ simplices

celestis aula suscipiet. Nullū apd
 deū h̄z malicia locū. Ab oī dol-
 lo ⁊ neq̄cia mūdū esse necesse ē
 q̄ cupit regnare cū xp̄o. Et aug.
 li. d̄ fide ad petrū ait. firmissime
 tene et nullatenus dubites non
 oēs q̄ intra ecclesiā catholicā ba-
 ptisat̄ accepturos esse vitā eter-
 nā: s̄ eos q̄ p̄cepto baptismate re-
 cte viuūt. Regnū ei celoꝝ sc̄ here-
 tici iudei infideles ⁊ scismatici
 nō hēbūt: ita ⁊ catholici crimio-
 si possidere nō poterūt. Nec est
 mirādū q̄ xp̄iani mali dānabūt
 qm̄ vt dic̄ amb. xij. q. v. c. cauate
 fr̄es. Caute fr̄es mēdaciū: q̄ oēs
q̄ amāt mēdaciū filii sunt diabo-
li. Nō solū aut in x̄bis: sed simu-
 latis opibus mēdaciū cōstitit.
Adēdaciū naq̄ est xp̄ianū se di-
cere: ⁊ opa xp̄i nō facere. Dicis-
 te michi o xp̄iani. Quid sonat h̄
 dignū nomē: quid ve significat.
 Audite obsecro ⁊ intelligite. c.
 Cū venisset extra. de sacra vnc-
 tione vbi sic h̄etur. Ex xp̄o xp̄iani
dicūtur: tāq̄ vnc̄i deriuetur ab
vnc̄o: vt oēs currat in odore vn-
guētoꝝ illius cuius nomē oleus
est effusum. Ad idē inq̄t Aug.
 li. iij. de doctrina xp̄iana. Ex ta-
 cramento vnc̄ōis xp̄ianoz omni
 vocabulū descendit ⁊ nomē. Ad
 nomē ille frustra sonatur q̄ xp̄m
 minime imitat. Sed vñ nomē
 istud aut qm̄ sumpsit iniciū. Cur
 cōi nobilitat̄ sp̄ialis vocabulo
 xp̄iani noiamur. Et ad hoc ita
 r̄ndz Eusebius li. ij. histo. eccē-
 stice. Cum passim p̄ gentiliū po-

pulos diuina effunderet digna
 no: primū Cornelius apud cesa
 reā palestine urbē maximā cum
 oī domo sua ad fidē xpī Petro
 m istrante pducit. Bā inde q̄pli
 mi ⁊ alij ex gētib⁹ apud antiochie
 am ad fidē venerūt eoz p̄dicatio
 ne ptracti. Per quos ⁊ antiochie
 florētissima congregat ecclesia. In
 q̄ etiā erāt pphetici ordinis viri
 q̄ plurimi cū quib⁹ ⁊ barnabas
 ⁊ paulus. Quib⁹ oibus piter in
 grā dei ⁊ vnanimitate degētib⁹
 Vbi p̄mū discipuli velutē phēni
 fonte sumpto vocabulo appella
 ti sunt xpiani. Vdē pōit in acti
 bus ap̄loz. c. xi. Si igit xpiani
 nun cupari gloriamur: cur non
 erubescim⁹ oī dei timore postpo
 sito in tot facinora ruere. Cur n̄
 p̄cordāt facta cū noie: d̄z em̄ nos
 mē esse d̄ns rei vt scribit. xi. di.
 c. Cleros. ⁊ de p̄bēdis ⁊ digni
 tatib⁹. c. Cū serui. Et instituta
 de dona. s. est. Veu heu ipletō
 p̄spicim⁹ dictū pauli ad rym. ij. c.
 Cōfitem⁹. s. xpiani se nosce deū
 facis aut negāt. Audite aurib⁹
 cordis vocē d̄ni nr̄i ih̄u xpī dicē
 tis Matthei. vii. c. Nō ois q̄ mi
 chi dic̄ d̄ne d̄ne intrabit i regnū
 celoz. Sed q̄ fecerit voluntates
 patris mei q̄ in celis est: ip̄e intrā
 bit in regnū celoz. Quis est hic
 ⁊ laudabim⁹ eū. q̄n vt videmus.
 paucissimi repiunt i quolibz sta
 tu. i quolibet gradu i quouis ex
 ercizio in q̄libet etate vel seru. q̄
 recte viuāt: q̄ virtutes aplectant̄
 detestenturq̄ vicia. Rara in q̄

thero. aduersus vigilantū h̄
 est nec a pluribus appetit. Et
 Quidi. li. ij. de ponto. Nec facile
 multis inuenies milib⁹ vni vir
 tute p̄q̄ q̄ putet esse sui. Quot
 quot igit absq̄ p̄nā post cōmis
 sa pctā moriunt̄ d̄natoz cōsor
 tio deputari certissimū ē. Ter
 tio p̄stare pōt. q̄ plures hoies
 d̄nabunt̄ q̄ saluabunt̄ rōe van
 nitatis. Sunt inter xpianos q̄
 plurimi q̄ vitā pudicā rectā san
 ctāq̄ p̄tendētes deficiūt a debi
 to fine. s. ip̄o deo ad quez sūt oī a
 opa bona dirigēda. Vn sunt. q̄
 v̄to vaneglorie tume facti oīa
 opa sua faciūt vt videāt ab hoib⁹
 q̄ b̄nā dixim⁹ i h̄mōe de vana
 glia in q̄dragesimali de p̄nā.

Qd̄ d̄natio reprobōz nō re
 pugnat bonitati nec caritati nec
 q̄ voluntati sūmi dei. sic q̄dā fals
 so conati sūt p̄suadere. La. ij.

Ecādū mysteriū decla
 randū de nūero d̄nato
 rū d̄r p̄rietatis. Sūt em̄

nōnulli q̄ p̄riū veritatis iā dicte
 ip̄robe tenēt. asserūtq̄ cū origine
 q̄ nō solū non d̄nabunt̄ multi
 imo q̄ nullus erit p̄petuo dam
 nād⁹. Et ad h̄ inducūt tres rōes

Prima dicitur bonitatis.

Secda caritatis.

Tertia voluntatis.

Prima rō istoz d̄r bonitatis.
 Arguūt quippe sic. Nichil ē aut
 tenendū vel asserendū qd̄ repug
 net diuini bonitati ex eo q̄ de
 bon⁹ est. Et vt ait dionys⁹ in li.
 de diuinis noib⁹. A sūmo bono

non egredit nisi bonū. Et Ihe-
 ro. ad pauli. Bonū est deus et oia
 quaeque facit bona sunt necesse est. Sed
 danatio tot milia milium hominum re-
 pugnat diuine bonitati: quoniam pena
 danationis mala est et pessima. Er-
 go deus nullū dānabit sed oibus
 tribuet eternā salutē. Hoc est quod
 scribit lactanti? li. de ira dei in prin-
 cipio. Animaduerti inquit sepe do-
 nate id existimare plūmos quod nō
 nulli philosophorum putauerūt nō
 irasci deū quia benefica sit tūmō na-
 tura diuina nec nocere cuique p̄stā-
 tissime atque optime p̄gruat p̄tā-
 ti. Insuper arguūt p̄dicti Quia ini-
 quū videt ut inēq̄lia equalib? dē-
 tur. oēs autē hoīes eq̄les sunt et
 scōm nām et scōm p̄ctm̄ originā-
 le. Igitur bonitas dei nō debuit a-
 lios p̄destinare et alios reproba-
 re. Ad hec r̄ndet Tho. i. part.
 q. xxiiij. arti. v. in r̄s̄sione. Ad terti-
 um. Quod ex ip̄a bonitate diuina rō-
 sumi pōt p̄destinatiōis aliquoz
 et reprobatōis alioz. Sic em̄ de-
 us d̄r oia p̄pter suā bonitatē fe-
 cisse ut in reb? diuina bonitas re-
 p̄ntet. Necesse est autē quod diuina boni-
 tas quae in se est vna et simplex mlti-
 formiter rep̄ntet in reb? p̄pter h̄
 quod res creata ad simplicitatē di-
 uinā attingere nō pōt. Et inde ē
 quod ad cōpletōs vniuersi requiritur
 diuersitas rez. Quare quādam altū.
 Quedā infimū locū tenēt in vni-
 uerso. Et ut mlti formitas gradu-
 um p̄seruet in rebus deus p̄mittit
 aliq̄ mala fieri ne multa bona im-
 pediant. Si igitur p̄siderem? totum

hoīum gen? sicut totā rez vniuer-
 sitatē. voluit igitur deus in hoīb? quō-
 ad aliquos quos p̄destinat suā bo-
 nitatē rep̄ntare p̄ modū miscēdie
 p̄cedo. Et quō ad aliquos quos
 reprobat p̄ modū iusticie puniē-
 do. dānare itaque reprobos facit
 ad bonitatē dei. Quae danatio cū sit
 malū pene ē malū scōm quod et bo-
 nū simplr. ut idē Tho. ait. i. ij. q.
 lxxix. Et. iij. q. xix. Deus em̄ iuste
 dānat et p̄st̄ reprobos quae sua vo-
 lūtate delinquūt. Quae ut dicit Aug.
 xxij. q. iij. c. Nabuchodonosor
 Vasis ire nūquā deus redderet iterū
 si nō sp̄tanē inueniret hō-
 bre p̄ctm̄. Et si diceret cur deus
 volūtate illā hōi dedit quā p̄ui-
 debat deficere. R̄ndet Aug. li. xi.
 de ciui. dei. c. xvij. dicens. Deus sc̄
 naturaz bonaz optim? creator ē
 ita malaz volūtati iustissim? or-
 dinator: ut cū male ille vtunt̄ na-
 turis bonis ip̄e etiā bñ vtat̄ vol-
 lūtatib? mal. Et rursus si ali-
 interrogaret. Quare deus quibusdā
 copiosiora dona gr̄e p̄cessit quā a-
 lijs. R̄ndet Aug. sup̄ Jo. dicens
 Si quis quare hūc trahat illū nō
 trahat noli d̄iudicare si nō vis
 errare. hec ille. Nec p̄pterea in-
 iuste agit deus. quia in his quae ex gr̄a dā-
 tur pōt aliq̄s p̄ libito suo dare
 cui vult pl? vel min? dūmō nulli
 s̄trahat debitū. Et h̄ ē quod dicit
 p̄familias Matthi. x. c. Tolle
 quod tuū ē et vade. An nō is michi
 quod volo facere. Propterea in-
 quit Aug. d̄ pelagiū. Inscrutabilia
 et incōph̄sibilia nolo ut interroget

qz qd lego credo et venero. Ad
aut discuto. Quis e aut ho qui
 rñdeat deo. Nunqd dicit figmē
 tus ei qui se finxit. Quare me sic
 fecisti. habet em̄ potestatē figu-
 lus luti: ex eadē massa aliud qdē
 vas facere i honore aliud in cō-
 tumeliāz. ¶ Et gregorius. xix. li.
 moralium. c. xii. ait. Ad istos vides
 mus quotidie q̄ iusticie luce res-
 plendēt et tñ ad finē suū neq̄tie
 obscuritate tenebrātur. Et mult-
 tos cernimus pctōrus tenebris
 obuolutos. Et tñ iuxta vite sue
 terminū repente reddi iusticie
 sue liberos. Adultos em̄ noui-
 mus semel inuētā viā iusticie il-
 libate vsqz ad obitū tenuisse. Et
 plerosqz desperimus vsqz ad obi-
 tū cepta semel crimia sine cessa-
 tione cumulaſse. Quis ergo in-
 ter ista occultoz iudicioz nubi-
 la mētis sue radiū mittat vt aliq̄
 cōsideratiōe discernat: vel quis
 pduret in malo vel q̄s pseueret
 in bono: vel q̄s ab infimis con-
 uertatur ad sūma: vel q̄s reuert-
 tatur a summis ad infima. latēt
 hec sensus hoīm nec q̄cōz de cu-
 iuslibet sine cognoscitur: qz diui-
 noz iudicioz abyſsus humane
 mentis oculo nullatenus pene-
 tratur. Et idem nāqz q̄ dei ad-
 uersa gentilitas iusticie luce per-
 fusa est. Et iudea dudū dilecta
 pfidie est nocte cecata. Scimus
 etiā q̄ latro de patibulo trāsīt
 ad regnum. Juda de aplatus
 glia est lapsus in tartarū. Et in-
 fra video paulū ex illa psecutio-

nis seuiicia ad gratiam aplatus
 vocatū. Et tñ sic inter iudicia oc-
 culta formidat vt repbari se etiā
 postqz vocatus est timeat. Aut ei
 castigo corpus meuz et seruituti
 subijcio: ne forte alijs pdicās ipse
 reprobus efficiar. ¶ Scda ratio
 istoꝝ qui tenēt q̄ nullus erit per-
 petuo dānāduz dicitur charita-
 tis. Aiūt em̄ q̄ deus ex charita-
 te misit in munduz filiū suū vni-
 genitū nō vt iudicet mundū sed
 vt saluetur mundus per ipm: vt
 dicitur Johānis. iij. c. Fuit autē
filiū dei meritū in finitū propter
personale vnionē de quo sic ait
Bona. in. iij. di. xii. q. ii. i respō
sione ad terciū. Meritū christi
 est infinitū. Infinitas aut illa cō-
 surgit ex vnione illius aie ad p-
 sonā diuinā: ob q̄ vnionē non
 tñ homo sed etiā deus mori di-
 citur. In corpore vero questiōis
 ita dic. Propter h̄ q̄ ille hō erat
 dei filius: meritū illius pensatur
 scdm dignitatē illius p̄sone a q̄
 erit opus. et p̄pterea meritū passi-
 onis sue in infinitū excedit me-
 rita passionū nrārū. Et ob h̄ q̄
 deus erat: mors eius p̄sata fuit
 tñ quāuis erat ille q̄ moriebat: et
 iō q̄tū ad sufficientiā si infinita
 milia hoīm essent reatu original
 astricta: potuissent p̄ illius passi-
 onis effectū esse liberata. Et iō
 leo papa in sermōe de natiuitate
 iqt. Dñs noster ihūs x̄ps mor-
 tis pctiqz destructor: sic nullum a
 reatu liberz repit ita liberādis oī-
 bus venit. Ergo oēs hoies me-

nro xpi saluadi erunt. ¶ R. fidet b. d
 nauē. di. xix. tertij. Qd merito xpi
 liberemur ab oi culpa. ⁊ pena e/
 terna sufficiēter f. n. efficiēter qz d
 creuit p̄ssim⁹ de⁹ i quolibz statu
 hoies saluare ip̄volēte. ¶ Quare
 dicit augu. i li. de libero arbitrio
Qui fecit te sine te n̄ saluabit te si
ne te. Et si argueretur q. ide au
 gu. ait virtutē deus in nob sine
 nobis opatur. Ergitur deus opa
 tur nrām salutē absqz nostro cō
 sensu. ¶ Rndet alexāder i. iij. sūme
 q. augu. nō dicit sibi p̄st. qm̄ de
 us nō saluat te sine te cōsentiēte
 q. fecit te sine te efficiēte. Et sic d
us opatur virtutē in nobis p̄sen
tentibus sine nobis efficienti
bus. Sicutigitur lumē solis suf
 ficienter q̄tus i se est diffundit ⁊
 cōicat oibus: si tñ aliqui i domo
 serecludāt ⁊ fenestras vel ostia
 claudāt illis se subtrahit. Ita et
 meritū xpi cōmunicabile est oib
 bus. sed non oibus cōmunicat
 qz nolūt apire portas cordiū suo
 rū q. merito diuina vltōe ferien
 di erūt. ¶ Tertia rō eoz q. tenēt
 q. nullus erit p̄petuo dānandus
 sed q. oēs hoies erūt salui: dicit
 tur volūtatis. Dānatio inquit
 reprobōz est d. dei voluntatē: er
 go nullus dānabitur. p̄batur cō
 sequēs p̄ illud qd̄ scribitur i ps.
 ⁊ de cō. di. ij. c. Dia. Dia quecūqz
 qz voluit dñs fecit in celo ⁊ i ter
 ra i mari ⁊ in oibus abyssis. An
 tecedēs aut̄ manifestū est: qz ese/
 chiel. xvij. c. dixit de⁹. Molo mor
 tē p̄ciōis. ¶ Et itez ibi. n̄ volūta

si mee ē mors ip̄ij. ⁊ Paul⁹. i. ad
 timothe. ij. c. ait. Vult de⁹ oēs ho
 mines saluos fieri. Et petrus
 p̄ma sua canonica. c. ij. Deus pa
 tienter agit p̄pter nos: molēs ali
 quē p̄ire. ¶ Sed his rndet Da
 mas. Qd̄ de⁹ vult oēs hoies sal
 uos esse volūtate absoluta ⁊ an
 cedēte non aut̄ volūtate p̄nte et
 p̄ditionata. sic plene posuimus i
 q̄dragesimali nostro. de p̄nia in
 sermōe de amore dei ad aīaz ra
 tionalē. Qd̄ vtiqz nil aliud est: ni
 si qz deus disposuit ita oēs: qz si
 volūt saluari p̄nt ⁊ qz non oīs
 saluari volūt. iō non oēs deus
 saluabit. ¶ Sz rursus p̄sumptu
 ose requirūt quare deus sic vol
 uit: q̄re deus voluit facere celoz
 ⁊ terrā: q̄re deus voluit multa q.
 voluit ⁊ noluit alia. Quibus san
 ctus tho. i. par. q. xix. ita dicit. qd̄
 nō pōt assignari cā volūtatis di
 uine. vñ i s. debeamus si volumus
 scire effectus inq̄rere causas il
 loz: qz vt dicitur. i. posteriorū
Scire est rem p̄ causam cogno
scere. Et quatuor sint cause. s. effici
 ens: materialis: formalis: ⁊ fina
 lis vt ponit ibidē ph̄s. ⁊ vna p̄
 alterā demonstratur: vt dicit idē
 in. ij. de aīa excepta cā finali. In
 vltra illas causas cū querimus
 de fine quare sic est tal̄ finis nul
 lā causam hēmus p̄ter diuinam
 voluntatē q. sic statuit. ¶ Et si vl
 terius querimus quare deus sic
 voluit nulla est alia cā nisi sua
 p̄p̄a volūtas qz. s. sic placuit ⁊ sic
 placuit qz sic voluit ⁊ sic voluit qz

sic placuit. **Hic** aug. li. lxxiij. q. i
 q̄t. Qui q̄rit q̄re de⁹ voluit mun
 dū facere cām q̄rit volūtatē dei
Q̄is autē cā efficiēs maior est eo
q̄d efficit. Nichil autē mai⁹ est vo
 lūtatē dei: nō q̄ cā q̄reda est. **Et**
 idē Aug. s̄ manicheos lib. i. ait.
 Si q̄ dixerit q̄d. i. cur placuit deo
 facere celū & terrā. R̄ndendū est
 eis q̄ volūtatē dei desiderāt nos
 se causas & volūtatē dei scire q̄
 runt q̄ volūtas dei oīus q̄ sunt
 ip̄a sit cā. **Si** em̄ h̄s cās volūta
 tis est aliquid q̄d āncedat volū
 tatē dei: q̄d nefas est credere: qui
 s̄ dicit q̄re de⁹ fecit celū & terrā:
 r̄ndendū est qz voluit. volūtas ei
 dei cā est celi & terre. **Et** iō maior
 est volūtas dei q̄ celum & terra.
Qui autē dicit. **Quare** voluit de
 us facere celū & terrā mai⁹ aliq̄d
 q̄rit q̄ est volūtas dei. Nichil at̄
 mai⁹ inueniri p̄t. **Et** opescat q̄
 se hūana temeritas & id q̄d nō ē
 nō q̄ratne id q̄d est nō inueniat. hec
 ille. **Idē** in Inia refert **Aug.** in. i.
 di. xlv. **Q̄d** qui cās volūtatē diuīe
 q̄rit aliq̄d mai⁹ eo q̄rit cū nil ma
Q̄d solus de⁹ (ius ipsa sit.
 p̄scit nūex electoz & de assumē
 dis ad ordies āgloz. **La. iij.**
Et iū mysteriū declarā
 dū de nūero dānatoruz
 d̄ claritatis. **In** quo ex
 q̄rere libet. **An** dānatorz & electo
 rum numer⁹ determinate p̄scī
 possit quot. s. hoīes dānabunt &
 quot saluabunt. **Ad** q̄d. referi
 mus illud q̄d **Brege.** posuit i q̄
 dā collecta. s. q̄ soli deo cognit⁹
 est nūex electoz in sup̄na ciui

tate locād⁹. **Mouit** itaqz de⁹ sol⁹
 quot p̄destinauit electoz suozuz.
 nūero cōputādos & quot repro
 bauit ignib⁹ eternib⁹ decoq̄ndos
Et de h̄ loquit aug. in li. de cor
 reptōe & grā vbi ait. **Cert⁹** est p̄
 destinatoz nūer⁹ q̄ nec augeri p̄t
 nec minui. **Suerūt** tū q̄dā q̄ scōs
 tho. i. par. q. xxij. falso dixerūt q̄
 nūer⁹ ille ē cert⁹ & p̄gnit⁹ deo for
 malr: s̄ nō materialr v̄putā s̄ di
 cerem⁹ certū eē q̄ cētū s̄ mille sal
 uent: n̄ autē h̄ij v̄l illi. **En** deo nu
 mer⁹ ille tā formalr q̄ materialr
 ter cognitū esse p̄stat: sine cuius
 volūtatē nec boni p̄mū nec ma
 li & reprobi penā erūt accepturi
 q̄ oīa nouit ānq̄s fiāt. **De** hoīb⁹
 nō cū h̄ nālem p̄gnitōs excedat
 nullus p̄t h̄ nosce vi pp̄rie na
 ture & nālis itellect⁹ neqz alicui
 renelauit de⁹ hoc singulare secre
 tū. **In** uenī sūt & alij q̄ h̄ deter
 minate diffinire nō sunt aucti nu
 merz electoz in p̄culari: tū i ge
 nerali varia sūt opinati. **Quidā**
 em̄ dixerē q̄ tot ex hoīb⁹ salua
 bunt quot āgeli ceciderūt. **Qui**
 dā alij q̄ tot saluabunt quot an
 geli remāserūt. **Alij** vero q̄ tot
 quot fuerūt āgeli p̄mo p̄diti & q̄
 remāserūt & qui ceciderūt. **Di**
 mi asserētes q̄ tot hoīes salua
 bunt quot āgeli ceciderūt moti
 sūt ad sic tenendū qm̄ ā geloz ru
 ine p̄ hoīes saluādos restaurabū
 tur. **Hoc** asserit mgr̄ in. ij. di. ix. &
 p̄bat p̄ illud q̄d d̄r in ps. c. ix. **Iu**
 dicabit in natōib⁹ implebit rui
 nas. **Et** de h̄ etiam est gl. sup̄ il
 lud ps. **Cōstitues** eos p̄ncipes

dicēs. Elegit paupes vt exulta
ret ad ordines celi qui sūt ex ho
minib? t angel. Et ad idē sic scri
bit aug. in encheridion. Supna
ir līm mī nra ciuitas dei nulla ci
uiū suoz nūerositate fraudabit.
Aut vberiore etiā copia fortasse
copia regnabit. Nec em̄ nūerus
aut scōz hoīm aut imūdoz spī
rituū nouim? in quoz locū succe
dētes filij catholice mris q̄ steri
lis appebat in terris in ea pace
d̄ q̄ illi cecidere sine vllō ipis ter
mino pmanebūt. hec ille. Adū
tendū tū scdm̄ Bonauē. di. ix. ij
li. Qd̄ āgeli qui ceciderūt nō fu
erūt in ordie simplr: s̄ scdm̄ qd̄.
Nā ad pfectōz ordinis duo con
currūt. nā tanq̄ fundamētū t di
spōstio t grā vt cōplemētū t p
fectio. Et q̄ aliquid tūc dī esse
scdm̄ qd̄ qn̄ est in sola dispōstio
ne. tūc esse simplr qn̄ est in sua p
fectōe cū demōes t angeli in nat
uralib? pueniat dī aliqū demo
nes fuisse de diuersis ordinib? ā
geloz q̄uis nūq̄ plene fuerint i
aliquo ordie. vñ h̄ intelligit scōz
qd̄ nō simplr. Qd̄ nō hoies pnt
ad eminetiā grē t glie in q̄ sūt ā
geli eleuari pōt ex hoīb? t angel
idē ordo pstitui. Et si diceret q̄
maior ē vnitas in supna iherlīm
q̄ in ecclia militate. S̄ nūc i via
ordo hoīm nō admittit intra sui
vnitate diuersū in nā. Ergo vñ
q̄ cū hō differat spē ab āgelo q̄
ex angel t hoīb? vñ ordo. m̄ det
Bōa. q̄ nō est simile q̄ hō nullū
aial inuenire pōt sile sibi i pfor
mitate rōis. Nō at t āgel? i pnci

patōe rōis pueniūt. t qd̄ pl? ē i de
formitate glie. t iō pnt i eādē soci
etate t eiusdē societati ordinē p
ueniūt. Ex hac itaq̄ ordinū celesti
um pfectōe q̄ pstat ex āgel t hoīb?
b? moti sūt illi q̄ dixerūt q̄ tot hoī
es saluabūt quot āgeliceciderūt
S̄ Ansel. in li. cur de? hō pro
bare conat ples esse futuros ho
mies saluādos q̄ fuerūt āgeli q̄
cecidērūt. Et huic opiniōi pcor
dat bona. asserēs q̄ ad huc sup
nouē ordies āgeloz addet ordo
decim? ex his qui in vita ista nō
puenerūt ad tantā meritorū excel
entiā. vt exaltent ad ordies āge
loz. S̄ meriti xpi saluati decimū
tenēt gradū. t hec pōstō sat vñ
det p̄abilis nō solū propter im
pfectōz meritorū quā hnt multi in
via: s̄ etiā ppter pfectōz electoz
q̄tū ad numerū q̄ erit in iherlīm su
pna: qm̄ pfectio maria in nūero
denario pstitit q̄ in illo est p fe
ctio t stat? nūeri. Et h̄ vñ mystic
ce designari luc. xv. c. in p̄bola
d̄ inliere amittēte vnā draginā q̄
decem hēbat t accensa lu cerna
euerit domū t diligēter illā q̄si
uit donec inuenit: t illa inuēta cō
uocauit vicinas dicēs. p̄gratula
mini michēq̄ inueni draginam
quā pdiderā p q̄ draginā pctō
res penitētes itelligunt qui sola
pnia saluari pnt. Dragma scdm̄
glo. nūm? est h̄ns imp̄sas reg? fi
gurā. Quare vñ q̄ mlto ples ex
hoīb? saluabūt q̄ fuerūt āgeli p
uaricate res. si at erūt tot quot ā
geli r̄manserūt aut quot r̄manserūt
t ceciderūt t emeari ē offerere t

psumptuosū qz vt Ihero. inquit
 ad paulinū. qd de sc̄pturis sc̄tis
 auctoritatē nō h̄z eadē facilitate
 cōtemnit q̄ pbat̄. ideo relinqm̄
 hec secreta iscrutabilia ei cui n̄
 chil absconditū est. Mos n̄o scru
 tam̄ diligēter ita nos gratos ef
 ficere deo viuētī vt pctā detestā
 tes p̄ticipes fieri meream̄ gratie
 sue p̄ quā assequimur hereditatez
 celestis regni: in quo viuūt deus
 om̄ps p̄ infinita sc̄la sc̄lorū. Amē
 C̄ Dñica. Mageline. De tri
 bus nocūntis peccati mortalis
 p̄pter q̄ merito vnusquisqz pctā
 vitare debet. Sermo secundus

Enit diabo

lus et tollit verbum de
 corde eoz ne credentes
 salui fiant. v̄ba sunt redēptoris
 n̄ri. Luce. viij. c. et i euāgelio ho
 dierno. ¶ Brauissimū inest pi
 culū aiabus pctōz dñi suadente
 diabolo sui status miserias non
 agnoscut̄. Id equidem dolosus
 ille serpens calliditate multa sug
 gerit illis quos ad pctā p̄cipita
 uit vt nō existimēt maculā defor
 mitatē p̄odus et dānū pcti. Qua
 d̄ re pleriqz sic excecati negligūt
 dñi ips̄ h̄nt et facultas datur vitā
 suā malam corrigere et i melius
 reformare. L̄ n̄ em̄ laborem gra
 uissima infirmitate pcti arbitrat̄
 se sanos. ¶ Et vt aug. refert sup
 psal. i. Memo est isanabilior eo
 qui sibi sanus videtur. ¶ Propte
 rea Sen. ad lucillū inquit. Non
 est extrinsecus malū nr̄m̄ intra

nos est in visceribus ipsis sedet
 Ideo difficulter ad sanitatem
 venimus qz nos/egrotare nesci
 mus. ¶ Et itaqz malicia dyaboli
 pfundatur et pctōres reuertāt.
 ad deū in p̄nti sermone de nocu
 metis pcti mortalis dicturi eris
 mus. notabimus aut̄ tria nocu
 mēta ipsius dānosissima q̄ dya
 bolus abscondere nititur et a
 mentibus tollere pctōz.

C̄ p̄mū nocūntū dicitur vol
 untatis deprauatio.

C̄ sc̄dm rōnis puersto.

C̄ tertū libertatis subiugatio.

C̄ Qd pctm̄ facit hois volunta
 tē malignā q̄ a deo data est hoī
 bona h̄z sit ad bonū et malū ver
 tibilis. Et qualiter oē pctm̄ ē vo
 luntarium. C̄ api. p̄mum.

R̄imū nocūntū pecca
 ti dicitur volūntatis dep̄
 uatio. facit nāqz volūta
 tē quā deus dedit hoī bonā pra
 uā atqz malignā. Nā vt inq̄t au
 gu. in li. de duabus aiabus. Pec
 catū est volūntas retinēdi vel se
 quēdi qd iusticia vetat. ¶ Et vt
 idē ait. xv. q. i. c. i. volūntas est ani
 mi motus ad aliqd vel nō imitā
 dū vel adipiscendū. ¶ Et sc̄dm
 Alexandz. in. ij. sume in p̄tactis
 verbis. Augu. accipit iusticiā n̄
 put est virtus sp̄alis sed p̄ iusti
 cia ḡnali q̄ idē est q̄ ois v̄tus. s.
 sedz q̄ iportat rectitudine volun
 tatē q̄ attēdit sc̄d̄z oēs v̄tutē. cui
 due sunt p̄tes sc̄d̄z aug. s. dēclāre
 a malo et facere bonū. et d̄ hac di
 xit saluator n̄r math. i. vi. c. p̄mū q̄

rite regnū di & iusticiā ei. vbi gl.
ait. Iusticia regni est oia que xps
docuit obseruare. Et n̄ aut i hac
obseruantiā tendit volūtas bo
na est non solū bonitate nature:
S̄ etiā bonitate virtutū & moris.
De qua sic scribit Aris. i. ij. ethi
cor. Virtus est que bonum facit
habentē & bonū opus eius red
dit. Sed p̄ clariore huius p̄is
noticia tria dubia p̄ponemus.
¶ Primū vtrum oim̄ hoim̄ volū
tas sit naturaliter bona.
¶ Scdm̄ vtrū deus debuit dari
hoi volūtatē ad malū vertibilē
¶ Tertū vtrum̄ om̄e peccatū sit
voluntarium.
¶ Ad primū dubiū respōdem⁹
scdm̄ veritatē q̄ oim̄ volūtas ē
naturalr̄ bona qd̄ pbatur triplr̄.
¶ P̄mo rōe dei naturā ordinātī
¶ Scdo rōe obiecti mouentis.
¶ Tertio rōe vicij contrariandī.
¶ Primo pbatur q̄ oim̄ volun
tas sit naturalr̄ bona ex eo q̄ de
us p̄ditōr & auctor nature om̄ia
bene fecit. Vidit nāq; cuncta q̄
fecerat & erāt valde bona. vt scri
bitur Gen. i. c. Inter cetera autē
suoz opm̄ instituta aiā ronalē
lē p̄duxit potentiaz multipliciū
varietate decorata. vt Aris. docet
in. ij. de aiā. ¶ Et plures sint po
tentie. s. qnq; q̄ om̄s ab aiā ha
bent p̄ncipiū: vt refert tho. i. pte
q. lxxvii. tamē in ipā aiā vt in sub
iecto sunt intellectus & volūtas.
¶ Et has necesse est remanere eti
am destructo corpe cui subiectū
eaz. i. aiā remaneat immortalis

Alie vero potētie. s. nutritiue: s. se
nsitiua: & motiua sunt in diūcto vt
in subiecto. et quia destructo sub
iecto. non potest accidens re
manere. So corrupto diūcto. i.
hoie non remanēt ille potentie
actu sed tm̄ virtute sicut in p̄nci
pio & i radice. ¶ Et si obijciat q̄
Augu. li. de spū & aiā dicit q̄ aiā
recedit a corpe trahēs secū sen
sum & imaginatōz rōnem & intel
lectū irascibilitatē & cupiscibili
tatē. ¶ R̄ndet tho. q̄ liber ille nō
h̄z auctoritatē qz falso ascribitur
Augu. Et si adhuc instetur quia
Luce. xvi. fuit dictū diuiti. Recor
dare qz recepisti bona i vita tua
Ad memoria autē est potētia sensu
tiua ¶ R̄ndet adhuc Tho. q̄ me
moriam accipitur ibi eo mo quo
Augu. ponit memoriā in mēte p̄
ut. s. est p̄is intellectiue: non pro
ut est potētia p̄is sensitiue ¶ S̄z
apud eruditos viros magna est
difficultas. An intellectus sit no
bilior potētia volūtatē. Quidaz
dicūt q̄ sic. Nā vt ait tho. i. pte. q.
lxxiiij. Illa potētia altior & nobili
or est cuius obiectū est abstractū
us. s. obiectū intellectū ē abstractū
us obiecto volūtatē. qz obiectū
intellectus scdm̄ cōes modū loq̄n
di est verū: obiectū volūtatē est
bonū. Sed bonū in oibus reb⁹
reperitur. verū aut solum in aiā. er
go obiectū intellectus est abstra
ctius. So. vi. metha. Aristo. ait.
Bonū & malū sunt in rebus: ve
rum & falsum sunt in aiā. Preter
rea mouēs est nobilius moto &

De tribus Nocturnis

agens pstantius passo ex tertio
de aia. S3 intellectus mouet vo-
luntate: qz nō pōt ferri in bonum
nisi cognitū p intellectus. Ergo
intellectus nobilior est potētia q̄
voluntas. ¶ In sup Aristo. in. r.
ethicorū ponit itellectū altissimā
potentiā aie. ¶ Alij vero dicunt
q̄ voluntas est nobilior itellectu
ex eo q̄ informat nobiliori ha-
bitu. nā voluntas caritate: intelle-
ctus vero informat fide. ¶ Chari-
tas aut nobilior est fide. igit vol-
untas nobilior est itellectu. ¶ Et
firmat hec opinio auctoritatib?
¶ Mā Bern. in li. de libero arbi.
asserit quodamō rōnem esse pe-
dissequā voluntatis. ¶ Et Ansel.
in li. de ceptu virginali dñiūm
totius regni aie: attribuit volun-
tati. ¶ Et Aristo. i. vii. poli. inquit.
Potētia qua eligim? pncipātis
est. ¶ Richar. adhuc i. iiii. di. xlix
Inter alias rōnes hāc asserit fo-
re pncipā. Qz voluntas suum ob-
iectū respicit sub rōne nobiliori
Bonū em̄ est obiectū voluntatis
¶ Ens obiectus intellectus. Ratio
aut boni est pfectior q̄ sit ratio
entis. Hoc videt acceptare ali-
quo mō sanctus Tho. asserēs q̄
h absolute intellectus sit pfectior
q̄ voluntas: tñ voluntas est nobi-
lior fm̄ quid: eo q̄ obiectū volū-
tatis i altiori re reperit. ¶ Ad istaz
opinionū p̄cordiā. Quidā n̄ icō-
grue dicūt q̄ si quis has duas
potētias p̄sideret philosophice
intellectus est pstantior voluntate.
¶ S3 theologice loquēdo ubi me

rita et demerita p̄siderant: volū-
tas altior est q̄ intellectus. qm̄ h3
voluntate iputa t̄meritū et demer-
itū. vñ ad impiū voluntatis in-
tellectus et omes aie vires et ipsa
etiā aia tota saluat et danat. nō
em̄ danat quis ex eo qz malū in-
telligit: aut saluat qz bonum dis-
cernit. s3 iō danat qz voluit ma-
lū: et saluat qz voluit bonū. ¶ Uñ
Aug. xxxij. q. v. c. Sicut em̄. ait. si-
cut em̄ pctm̄ op? sine voluntate
nō facit: ita et iusticia ex ope nō
p̄sumat: nisi voluntas fuerit. ¶ Rō
est: qz illi iputatur pctm̄ q̄ auctoz
et motor est pncipalis ad mo-
uendū ad culpā. S3 voluntas est
h̄mor: quare illi est imputandus
¶ Quare aut voluntas mouet: in-
quit ipse Tho. i. ij. q. xvi. Qd vo-
luntas est respectu finis et oia mē-
bra et vires corpis et res exte-
res ad op? applicat ppter finē.
vñ itellectū ad intelligēdū. ocu-
lū ad vidēdū p voluntate appli-
cam? i. cū volum? Sicut et res ex-
teriores vt aquā temētū arenas
ad edificationē domus. et sic de
alijs. ¶ Et subdit Tho. q̄ si rō
applicauerit ad op? auidicia: b-
erit vt dirigēs: nō vt pncipale
mouēs. Sicut si alie vires et aie
potētie auidicia applicāt ad op?
h faciūt vt iperū exequatur vo-
luntatis ad quā cōpantur sicut in-
strumta ad pncipale agēs. ¶ Et
iō qz actio attribuitur pncipal-
li agēti et nō instrumtis. Iō opa-
nā dicūtur bona vel mala ppter
voluntatem. ¶ Elidetur michi q̄ ex

his dictis a bto Tho. h loco vlti-
mo negari posset qd dictu e pau-
lo an q intellectus moueat vo-
luntate. Sx dimittamus ista sco-
lasticis disciplinis ¶ Secdo pro-
bat q voluntas oiu sit naturali-
ter boa rone obiecti mouetis vt
em inquit tho. i. ij. q. ix. Illud qd
apphendit sub rone boni r due-
nietis mouet voluntate p modu
obiecti. id Diony. in li. de diui.
no. dicit. Malu est pter voluta-
te eo q oia appetit bonu ¶ Et
vt refert tho. i. ij. q. viij. voluntas
est appetit ronal. Dis aut ap-
petit no est nisi boni. Illud aut
bonu aliqu est vez bonu. Aliqu
appens bonu. Id Aristot. in. de
aia inquit. Qd est nom appetitus
no refert vtz sit bonu vel appes
bonu. ¶ Et. ij. phicoz. finis e bo-
nu vel appes bonu. ¶ Sed qrt
si voluntas tedit in malu qz appa-
res bonu qre ptem imputat sibi.
¶ Ad qd dico q no ppterca qs
excusat. qm cum voluntas in toto
regno aie sit dna vt est pdictu ip-
sa intellectui madare dz vt rimet
an illud ptem vel malu qd dya-
bolus offert vel sensualitas ipa
sit vez bonu vel appes. cu ad
id pgnoscedu interueniat lumē
diuine grē vox scripturaru sciaz
r ipa ro natural in mulis. ¶ An
glo. in. c. i. de suma trini. ait. Mo
excusat ada qz p filio diaboli pec-
cavit: qz debuit explorare apud
semetipm an expediret ei tale co-
siliu. ff. madati. vel s. l. ij. ¶ Ter-
tio pbat q voluntas oiu hoim

sit naturaliter bona ratione vicij
contrariantis. Qme em viciu
r peccatum contrariat nature.
Sed viciu malu est ergo natu-
ra bona. ¶ Unde Augusti. li. xi. d
ciii. c. xv. Naturale nullu est om-
nino peccatu. Et in. c. xvij. Et
um ita contra naturam est vt no
possit nisi nocere nature. Et eo-
dem. c. vbi est viciu malicie na-
tura no viciata precessit. Quare
cum voluntas sit potētia anime
rationalis que a deo ad bonum
est ordinata r ab ipso sp ad bo-
num mouetur: confiteri cogimur
voluntate oiu naturaliter fore
bona. ¶ Sx rursus pleriq nos
interrogant si mouetur voluntas
a deo sicut a motore primo cum
ipe sit oipotēs quo voluntas fer-
ri pot in malu. ¶ Ad qd rñdet
scns Tho. i. ij. q. x. arti. iij. seqn-
do Diony. Quod ad prouident-
tiam diuinam non perinet cor-
rumpere naturam rerum: sed ser-
uare. vnde mouet omnia scdm
eorum conditionem. Ira q ex
caussis necessarijs p motionem
diuinam sequuntur effectus ne-
cessarij ex necessitate. Ex causis
autem contingentibus sequitur
effectus contingens. Quia igit
voluntas est iactiuu principi-
um non determinatum ad vnus
sed indifferenter se habens ad
multa sic deus ipsam mouet q
no ex necessitate determinat ad
vnus. sed remanet motus eius
contingens et non necessarij ¶ In
his ad q naturaliter mouetur

ad volēdū bonū in cōi & vltimū
finē seu b̄itudinē & q̄ p̄ueniunt
alijs potētis vt cognitiōem vie
veri q̄ sp̄ p̄uenit intellectui & cē
& viuere. & alia h̄moi q̄ respiciūt
p̄sistentiā naturalē. Ad alia nō
mouetur volūtas p̄tingēter & nō
naturalr. Quā ergo deus mouet
hoīs voluntatē ad bonū ita mo
uet vt ip̄a volūtarie eligat bonū
& tendat in illud q̄ si nolit nō est
ab ip̄o motore cogēda. ¶ Rur
sum quidā scire cupiūt. si volun
tas est naturalr bona q̄ est cā vt
fiat mala. Audiāt isti augu. dicē
tē li. xij. de ciui. dei. c. vij. Memo
q̄rat efficiētē causas male volū
tatis. Mo em̄ est efficiēs s̄ defici
ens. ¶ Et ita causas deflectionis
cū efficiētes nō s̄nt sed deficien
tes velle inuenire tale est ac si q̄s
q̄s veller videre tenebras vel au
dire silentiū. ¶ Scdm̄ dubiū fu
it vtz deus debuit hoī dare vol
untatē ad malū sicut ad bonū
n̄tibilē. Ad q̄d ita r̄ndet. Bona
uentura disti. xiiij. sc̄di. Qd̄ licet
diuina opatio nō indigeat ap
probatoe qz vt Iheronymus ad
paulinū ait. Bonus est deus et
oīa q̄cumq̄ facit bona s̄nt neces
se est in ad excitantē deuotione
in mēte fidelū & cōpescendā ra
biē iniquoz & blaffemantiū deū
in opibus suis triplex p̄ueniēs
ratio potest assignari
¶ Prima dicitur diuine potentie.
¶ Sc̄da diuine sapientie.
¶ Tertia diuine clementie.
¶ Prima rō est diuine potentie

manifestāde. voluit em̄ deus oī
dere hoī q̄ sicut sine eo factus n̄
fuerat. Ita nec sine ip̄o p̄sistere
poterat. vt ergo p̄gnosceret q̄ di
uinū posse non solū est oīs po
tētie causatiū. sed etia oīs potē
tie p̄seruatiū. & q̄ ille solus est
indefectibilis & inuēnibilis. idō
voluit & sibi placuit creaturā ra
tionabilē facere vertibilē nec ip
sam p̄firmare in bono. quousqz
illi p̄staret q̄ ipse solus deus est
i quo nō cadit nō posse. ¶ Eū au
gu. de pe. di. ij. §. vltij. ait. solus ille
oipotēs vocatur q̄ hoc non pōt
s. peccare: qz oīa pōt q̄ posse est
aliqd̄ posse. vtrū aut̄ deus possit
facere voluntatē creatā ipecca
bilē p̄ naturā dixim⁹ in tractatu
d̄ timore iudicioz dei i h̄mone d̄
iudicio dei p̄ hoīem lapsū. ¶ Se
cunda rō quare deus dedit hoī
voluntatē vertibilē est diuine sa
piētie. Scire em̄ bona cū malis
ordinare ac ex eis mal̄ bona eli
gere maioris est sapie q̄ ordina
re bona cū bonis. & id̄ cum non
diceret nec possibile esset deū fa
cere mala debuit talē facere crea
turā q̄ posset in opando defice
re & malū cōmittere: vt deus ma
la illa ordinādo i bonū suā sapi
entiā declarat. Manifestatur i h̄
etiā sapia sumi dei: dū iuste retri
buit vnicuiqz sc̄ds opa sua. Que
retributio nō fuisset nisi de ho
minē in statu vertibilitatis p̄di
disset. qz non meretur aliq̄s nec
demeretur. & p̄ p̄sequens nō pre
miatur nec punit nisi p̄ hoc q̄ e

Dñs suoz actū p liberā volūtatē
Jo Jhe. de pe. dis. ij. c. Si em ait
Ebi necessitas. s. bñfaciendi ibi
nec corona. scz debetur. Accedit
et hoc ad maiore hois gloriā et
laudē abstinere a malo qd face
re posset et sic ex meritis gloriāz
obtinere: quia vt Lactātius ait
li. vi. Nulla laus est nō facere qd
facere nō possis. Et de hoc est
dictū. Jhero. ad demetriādē vir
gines. Hinc vtiqz iam puidēdū
est tē. vt in simone prio in alio q
dragesimali. Tertia rō quare
de? cōueniēter cōdidit hominē
cum volūtatē vertibili dī diuine
clementie. Hāc de? aperte mon
strauit cū filiū suū vnigenitū mi
si vt hoī lapsō succurreret. Et
Gregori? xij. q. ii. c. Quā redem
ptor ait. Redēptor noster totius
conditor creature ad hoc ppici
arus humanā carnē voluit assu
mere vt diuinitatis sue grā quo
tenebam captiui vinculo fuit ut
id ē pcti p̄stine nos restitueret li
bertati. Quotidie adhuc diffūdi
tur erga humanū gen? largitas
bonitatis dei cū merito vnigeni
tī filij sui tot pctōrib? veniā p̄bet
Tertū dubiū fuit vtruz omē
pctm sit volūtariū. Et ad hoc
rīdet Bonauētura di. xli. scdī li
bri. q volūtariū p̄t dici aliquid
tripliciter.

¶ Primo volūtatē aliena.

¶ Scdo parti voluntate ppria
partim aliena.

¶ Tertio volūtatē ppria.

¶ Quarto dī aliqd peccatū volun

tariū voluntate aliena. Illud est
 peccatū originale qd sine consē
 su p̄trahitur. vt dī i. c. Ad maiores
 extra d̄ baptisimo. Illud nāqz volū
 tariū est scz nō volūtatē ei? i quo
 ē sed volūtatē eius a quo est scilz
 ade. Adam enim volūtaria trās
 gressiōe corrupit se et totā poste
 ritatē. ¶ Scdo dī peccatū volū
 tariū parti voluntate ppria par
 tim aliena. Illud est pctm venia
 le et potissime illud qd cōsurgit ex
 repugnātia carnis ad spm volū
 tariū autē dī p cōparationē ad
 volūtatē ade: qz adā deliberatū
 ue voluit peccare: vñ et corruptiō
 subsequuta est ex q oriūtur i nobis
 mor? inordinati: qui dicuntur esse
 peccata venialia. Volūtariū autē
 volūtatē ppria siue peccātis nō
 ē oē pctm veniale simplr scz s̄m qd
 Illud em ē volūtariū simpliciter
 qd est a volūtatē pambula et mo
 uente. Illud aut qd oritur volun
 tate cōcomitātē et nō phibēte vel
 precauente dñ possit phibere vt
 precauere dī volūtariū qdamo
 do vel interpretatiue p eo q talis
 deordinatio volūtatē imputatur
 Et hoc modo saltim omē pctm
 veniale dī volūtariū. quia nemo
 peccat venialiter nisi cū hz volū
 tatis vsū. Nemo etiā venialiter
 peccat in eo qd nullo modo pōt
 phibere nec etiā potuit p̄cauere
 Venialia em pctā et si oia nō pos
 sint p̄caueri nec phiberi nullum
 tñ est singulariter pctm qd nō pos
 sit phiberi vel qd non poterit
 saltim p̄caueri. Licet em aliquis

Et status i quo necesse est aliquē
cadere in aliqd peccatū determi
natū illum tū statū ponit quis p
cauere. Et ideo si tūc peccauit vo
lūtati ei imputat. Quis tūc illd
prohibere non possit. Tercio
aliqd peccatū est volūtariū volū
tate propria et illd est oē peccatū
actuale mortale. Sicut p̄ in au
toritatib⁹ allegat in p̄io sermo
ne quadragesimalis de p̄nia in
p̄ria p̄te. Quid igit queruntur
p̄ctōres d̄ iusto deo illis eternā
penā cōminante. Cur poti⁹ cur
in p̄tate eoz sit deo vocati eoz ex
hibere ad p̄niam nō reuertunt.
Quid agis infelix aīa peccatrix
Excitare et euigila a sōno mori
Non deerit tibi pater misericordiaz
si tu volueris p̄ctā deponere que
sūt in tua volūtate praua funda
ta. Si tu volueris deo adiutore
saluaberis. Si tu nolueris ipu
tabis tibi: et pro tuis sceleribus
perpetuo cōdēnaberis.
Quod p̄ctū peruertit hōis ratio
nem et rōnalē creaturā vilificat
facitq; similē bestiis. et de multi
plici rōnis cōsideratiōe. Ca. ij.
Secundū nocumētū
pecti d̄ rōnis puer
sio. Per p̄ctū quides
ordo rōnis peruertit
in hō ieqm̄ cū hō rōnalis sit s̄m
rōnis regula viuere d̄que insu
per diuine regule merito d̄ sub
di. Quā nō hō labit in p̄ctū regu
lā rōnis pretermittit. Sed pro
intelligentia pleniore tria sūt in
hac parte de rōne p̄siderāda.

Primus dicitur diffinitio.
Secundum distinctio
Tertium ligatio.
Quid est rō: et quō i solis ho
minib⁹ repitur. Primū qd̄ ē
de rōne cōsiderandū d̄: diffini
tio. Diffinit nāq; ab alexan
dro in. iij. sūme sic. Ratio est virt
tus collatiua vni⁹ ab alio. Abi
notāde sūt aliquę theologice p̄
positiones. Prima est q̄ ratio
nō est alia potētia ab intellectu
s̄m Tho. i. parte. q. lxxix. Nam vt
Aug⁹ dicit. iij. sup̄ genes. ad lras
Illud quo hō irrōnabilib⁹ aīali
bus antecellit: est rō vel mēs vt
intelligentiā vel si quo alio voca
bulo cōmodi⁹ appellat. Sed in
telligere est veritatē intelligibile
apprehendere simpliciter. Ratio
ocinari aut̄ est p̄cedere de vno i
tellecto ad aliud: ad veritatē in
telligibilem cognoscendā. Se
cunda propositio q̄ rō nō repet
rit p̄prie in angelis ex eo q̄ ip̄s
p̄fecte possident s̄m modum sue
nature cognitionē intelligibilis
veritatis et nō hnt necesse proce
dere de vno i aliud. Sed simpli
citer et absq; discursu veritatem
rei apprehendūt. Et ideo dicun
tur intelligēte seu intellectuales
substantie. Hōies nō ad intelli
bile veritatē cognoscendā pueniunt
p̄cedēdo de vno i aliud. Hō di
cunt rōnales: ex quo rōcinari cō
parat ad intelligere. sic moueri
adquiescere: sic acq̄rere ad habe
re quoz vni⁹ ē p̄fecti aliud imp
fecti. Manifestū ē autem q̄ qui

scere & moueri nō reducunt ad
 diuersas potētias s; ad vnā & eā
 dē ē in reb; materialib; q; p eā
 dē materiā aliquid mouet ad lo
 cū et quiescit i loco. Adultomag
 ergo p eādē potētiā intelligim;
 & rōcinamur. Tercia ppositio:
Qd̄ itelligētia nō ē alia potētia
ab intellectu. Itā hoc nomē itelli
gētia ppe significat ipsū actū itel
lect; qui ē itelligere. En̄ i qbusdā
libris d̄ arabico trāslat; substan
tie separate itelligētie vocat; pro
pter hoc q; hmoi substantie semp
actu itelligūt. Apd̄ grecos tñ di
cunt ipsi āgeli itellect; seu men
tes. Sic ergo itelligētia ab itelle
ctu nō distiguit s; potētia a po
tētia: s; s; act; a potētia. Quar
ta ppositio q; rō nō reperit i aiali
b; brut; qm̄ nō agūt iudicio libo
ex pfecta cogitiōe finis cū delibe
ratioe. vt em̄ iquit Tho. i. ij. q. vi.
Cognitio finis actiōis i brutū ē
impfecta: q; finē apphēdūt sine
hoc q; cognoscāt rōnē finis & p
portionē act; ad finē. Et hec co
gnitio i brutū iuenit p sensū & ex
terminationē naturālē. vñ aialib; brut
tū apphēdēt finē nō deliberat s;
subito mouet i ipsū. Perfecta at
cognitio finis ē nō solū qn̄ apph
ēdit res q; ē finis: s; et cū cogit
tur rō finis & pportio ei; qd̄ or
dinat ad ipsum finē. Et talis co
gnitio pfecta cōpetit soli rōnali
nature. Ex quo rātonalis hō ab
ipsis brut; p rōnē distiguit; qd̄
ad ei; maxima dignitate accedit
Ob hāc rē Licero in li. de nā

deor; ait. Quid eē p̄t i rez nā ho
mine meli; . i eo em̄ solo ē ratio
q; nichil pot eē p̄stari. Et idē in
li. d̄ legib;. Atal hoc prouidū sa
gar acutū: plenū rōnis & consilij
quē hoiez dicim; p̄clara qdā cō
ditioe a sūmo dō asserim; gnā
tū. Et i eodē li. Quid ē non di
cā i hoie: s; neq; i celo atq; i ter
ra rōne diuinus. Et i prio de
officijs. Inter hoiem & beluam:
& s; cōm rōnes ergo iudiciū
rectū cōponēdi sūt hoim mores
actūsq; interiores ac exteriores
dirigēdi. Hic Licero i qōnib;
tusculanis ait. Adun; ai est rōe
bñ vti. Et itez ibi. Bñ adhibi
ta rō cernit quid optimū sit: ne
glecta vō mult; implicat errorib;.
Nichil sine rōne recte fieri pot;
Et seneca ad lucilla. Si vis oia
subijcere tibi subijce te rātoni.
De scda rōne supiori. s. & infe
riori. S cōz qd̄ ē p̄sderādū d̄
rōe d; distiguit; Distiguit quip;
pe i rōnē supiorē & inferiorē. Rō
supior vt coltr ex dict; Tho. i. i. p
te & i qōnib; disputat; de vitate:
est act; itellect; put cōplectit; su
periora et eterna. Rō inferior ē
act; itellect; put ista inferiora cō
siderat. Et hec rōnes nō sunt di
uerse potētie: s; vna: q; h̄m diuisa
officia & diuisos act; quos h; ge
mias & distiguit; Sic eadē potē
tia sēstiuā. s. vis; supiora vt cor
pōra celestia solē lunā et h̄mōi &
corpa trestria: mētalla aialia &
alia inferiōa cernim; & vidim;. q; m̄
toma g; ead potētia itellectiua q;

tenda: iudiciū ratiōis in vniuer
sali est pfectū: eo q̄ in vniuersa
li nunq̄ errat. Sec̄do pponatur
alia vniuersalis hec. i. ois forni
catio est delectabilis. In h̄ etiā
est pfectus iudiciū rōnis. Tertio
ex his duabus ppositiōibus ac
cipiat vna p̄icularis. s. hec. Ac
cedere ad hanc mulierē est forni
catio. Tunc em̄ si ratio fuerit ad
eo fortis vt nec etiā in particula
ri vincat passione: erit recta ele
ctio p̄clusiōis. Tunc em̄ p̄tinēs
eliget istā p̄clusiōē negatiuam
particularē verā. s. fornicationē
nō cōmutere. S̄z si rō fuerit deb
ilis: a deo vt a passione vincat
erit p̄uersa p̄clusiōis electio. pu
ta dicit incōtinēs fornicationes
delectabilē. ⁊ ideo ad hāc mulie
rem accedere. ⁊ sic erit peccatus
in rōne. Tertium p̄siderandū
de rōne dicit ligatio. Reperitur
quidē in multis rō ligatū qd̄ con
tingere potest ex q̄nq̄. Primo
ex natiuitate sicut ligatur in illis
qui nascuntur amētes: ⁊ p̄ totam
vitā nunq̄ h̄nt lucida interual
la. Et his nichil imputatur ad
meritū vel demeritū: quicqd̄ ill
lud sit qd̄ opantur. siue de gene
re bonoz: siue de genere maloz.
Et his potest vtiliter dari bap
tismus ⁊ chrisma. sed nō alia sa
cramenta. Sec̄do ligatur ratio
ex infirmitate. sup̄ueniēti: vt ma
nia: furia: frenesis ⁊ h̄mōi. Et si
talis infirmitas impediāt iudi
cium rōnis s̄m omne t̄ps: ita q̄
nunq̄ habeat lucida interualla

Si ipsa infirmitas accidit sine
vlla sua culpa p̄cedenti: nunc ex
cusatur omnino in his que facit
d̄ genere maloz: etiā ⁊ a pena tē
porali. Argu. ad h̄. xv. q. i. c. Alii
quos. S̄z si nō impedit infirmi
tas iudiciū rōnis s̄m omne t̄ps
quin habeat lucida interualla: nō
excusat: imo graui⁹ inculpat in
malis: si in illa infirmitate inci
dit culpa sua: s̄z si sine culpa sua
tunc excusat. Tertio causat li
gatio rōnis ex dormitiōe. Et id̄
quicqd̄ accidat in sōno: siue pol
lutio siue aliquid aliud de se: nō
est peccatū. qz ibi est ligatū iudū
cium rōis ⁊ arbitriū voluntatis.
Et si obijceret de salomone:
qui dormiens impetravit a deo
donū sapie: vt dicit. iij. Regū. iij.
c. ergo dormiēs pōt mereri ⁊ de
mereri. R̄ndendum est q̄ salo
mon nō meruit in dormiēdo sa
pientiam. Sed q̄ sibi dormien
ti dederit sapientiā deus: fuit s̄
gnum p̄cedentis desiderij. vt di
cit Aug. xij. sup̄ genesim ad h̄ram.
Et Tho. ij. q. c. liij. articulo. v.
Quarto causat ligatio ratiōis
ex turbatione seu stupore. Sicut
fuit in Loth qm̄ turbatus de sce
lere sodomitarum. quod perpet
trare volebat in hospites suos.
voluit flagitiū flagitio cōmuta
re: offerendo filias. vt patz gene
sis. xix. Et ibi notandū q̄ in Loth
fuit duplex voluntas. vna rōnis
vel deliberatiōis: qua voluit ho
spites ab iniuria liberare. ⁊ hec
est cōmendāda ⁊ imitāda. Alia

fuit perturbatio: quia filias criminum
 voluit exponere. et hec est aliquando
 excusanda si non imitanda. Vtrum autem
 mortaliter peccavit, vide in tra-
 ctatu de timore iudiciorum dei: in
 secunda de iudicio dei contra sodomam.
¶ Quinto causat ligatio rationis
 ex ebrietate, de qua suo loco dicemus.
 Sed quam excusationem habere possunt
 illi in quibus ratio non est ligata et ad
 tanta facinora sese immergunt. An
 non est dure exprobranda eorum ne-
 quitia: aut ingratiudo non acri-
 ter demandanda. Dedit illis be-
 nignus deus rationis donum excellen-
 tissimum, ut rationis lumine per viam
 incederent virtuosam. Ipsi vero
 rationem pervertentes: brutorum more:
 pravas passiones et malas concupi-
 scencias sectantur. **¶** O profuso, o vili-
 tas, o denique bestialitas hominum
 peccatorum. **¶** De quibus Aristoteles
 inquit in i. ethicorum. Adulti qui
 de omnino bestiales vna esse pe-
 cudu vitam eligentes. **¶** Ad hos lo-
 quitur Lucretius: ut refert Lactan-
 tius li. ij. diuini instituti. **¶** Curue in
 terras anime et celestium inanes: ce-
 lum potius intuemini: ad cuius spe-
 ctaculum vos excitauit ille artifex
 vester deus. Ille vobis vultum
 sublimem dedit: vos ad terram cur-
 uamini. vos altas mentes et cum
 corporibus suis ad suum parentem
 erectas, ad inferiora demittitis:
 tanquam vos peniteat non quod rupe-
 des esse natos. hec ille. **¶** igitur
 anima peccatrix cur non inspicias quan-
 ta est dignitas tua: quam tibi di-
 gnatus est largiri summus ille ar-

tifex deus. Non te produxit lignus
 aut lapide: non piscem vel auem:
 aut aial brutum: sed rationales et me-
 te perditum. **¶** dum in peccato iaces pe-
 ior efficeris et deterior omni bestia.
¶ An in psal. scriptus est. Ubi
 cum in honore esset non intellexit:
 conatus est in metis insipientibus:
 et stultis factus est illis. **¶** Que
 verba sic exponit Crisostomus in ome-
 lia ascensionis. Peius est compara-
 ri quam nasci. Naturaliter non ha-
 bere rationem: tollerabile est: homines
 vero ratione decoratus irrationabili
 nature comparari: voluntatis crimen
 est. **¶** Et Aristoteles de hoc sic loquitur
 in. vij. ethi. Homines dicuntur sicut
 dum propter virtutis excellentiam: homo
 autem prauus deterior est bestia. **¶** et
 in poli. Sicut optimum omnium
 animalium homo: ita a lege et iusticia se-
 paratum: pessimum omnium. **¶** Et
 his Boetius li. iij. de consolatioe
 assilat Auaros lupo: bilingues
 et litigiosos cani: dolosos dupli-
 ces et astutos vulpi: iracundos
 frementes leoni: timidos in via
 domini ceruo: inconstantes et leues
 anibus: pigros asino: luxuriosos
 porcibus: et iracundos furore deu-
 ctos manissimis beluis.

¶ Quod peius facit hominem suum
 quam quia libtas est viuere secundum natu-
 ram. et quantum libtas est magni-
 facienda: precipue libtas animi.

Capitulum. iij.

Etiam nocuum peccati dicitur libertatis
 subiugatio. **¶** Facit enim

hominē seruū: priuatōs vera li-
bertate. Ad qđ clarius habēdū
notare debem⁹. In ingm̄ in. ij.
di. xxy. q̄ triplex est libertas.

¶ Prima a miseria.

¶ Scđa a necessitate.

¶ Tertia a peccato.

¶ Prima libertas est a miseria. Hec est libertas plena atq; perfe-
cta. Libertas glorie: que erit in
patria. De hac sic loquitur apłus
ad Roma. viij. c. Ipsa creatura
liberabit a sinitute corruptionis
in libertatē glorie filioꝝ dei. Et
hoc erit quia nichil erit ibi incli-
nans ad malū: nichil oppm̄ens
quia ibi erit libertas a culpa ⁊ a
pena. ¶ Et de hac apłus ad ga-
lath. iij. c. ait. Illa que sursum est
iherusalem: que est mater nostra
libera est. Libertas itaq; plena
atq; pfecta erit qñ nulle erūt ini-
micie qñdo inimica nouissima
mors destruet. Ideo quidā de-
uotus ait. Quid hac vita beati⁹
vbi non est paupertatis met⁹: nō
egritudinis imbecillitas. nemo
ibi ledit⁹: nemo irascitur: inuidet
nemo: cupiditas nlla exardescit.
Nullū tibi desiderū: nul⁹ q̄ ibi
dyaboli met⁹: inuidie nllē. Per
ror gehēne pcul: mors neq; cor-
poris neq; anime: sed immortalis
tatis munere vita iocunda.

¶ Scđa libertas est a necessi-
tate qñ aliqd a nullo simpliciter
cogi pōt. ⁊ hoc modo liberū ar-
bitriū dicit liberum tā ante pec-
catū q̄ post. Ita in bonis sicut in
malis.

¶ Tertia est libertas a peccato
de qua scribit. ij. ad Corinth. iij.
c. Et extra de regula. c. licet. ¶ Et
ix. q. ij. c. Due sunt vbi spūs do-
mini ibi libertas. ¶ Et de hac
Iherony. ad cellantiā ait. Sola
apud deū libertas est non serui-
re peccatis. ¶ Et in epla ad pau-
linū de platone ita retulit. Cum
litteras toto quasi orbe fugiētes
persequit⁹/captus a piratis: ⁊ ve-
nundatus tyrāno crudelissimo
paruit captiuus vinctus ⁊ seru⁹
tñ quia phūs maior emente se
fuit hi q̄ ibi dicitur Plato maior
dionysio. quia ipse phūs excole-
bat virtutes: tyrannus vero dio-
nysius vicijs subdebat. Ambꝛ.
in epla ad simplicianū ait. Non
natura seruū facit: sed inspie-
tia. Non manumissio liber: sed
disciplina. ¶ Et Boet⁹ li. i. de
solā. Obtempere iusticie sum-
ma libertas est. ¶ Et Aug. li. iij.
de ciu. dei. c. iij. Bonus si serui-
at liber est. Malus aut etiā si re-
gnet: seruus est. nec vnus hois
sed quod est grauius: tot domi-
norum quot viciorum. ¶ Et Se-
neca ad Lucillus. Philosophie
seruias: vt tibi contingat vera li-
bertas. ¶ Et Ar. in rhero. Is
liber est existimandus qui nulli
turpitudinē seruit. ¶ Et idem in
paradoxis. Dictum est ab eru-
ditissimis: neminem nisi sapien-
tem liberum esse. ¶ Et iterū ibi.
Omnis sapiens liber: domin⁹
stultus seruus. Qui libere im-
perabit qui non potest suis cus

piditatib⁹ impare. Et post multa cōcludit. Quis neget omnes leues: oēs deniq; improbos esse seruos. ¶ Ex hoc scribit in historia trāsmarina: q̄ bragmani scribētes alexandro magno: dixerunt inter cetera. Tu hostes exteriorēs expolias: vt interiores nutrias. Tu hoies tue seruituti subiūcis: et int⁹ tuis interiorib⁹ seruis. ¶ Quantū vō hec libertas que ī aīo mundo residet magna cōsideranda sit: cōsiderem⁹ quātū libertatem a corporali fuitute iuriscōsulti cōmendāt et extollūt: fuitutemq; ipsā aspiciant. ¶ Scribitur em̄. ff. de reg. iur. l. libertas. ¶ Et insti. qui et ex qui. cau. manu. nō possunt. §. Sed cum libertas. libertas inextimabilis res est: et omnib⁹ rebus fauorabilior. ¶ Et ff. de fideicō. liber. l. parū. Nō p̄statutur aliquid gracios libertate. ¶ Et ff. de vbo. oblig. l. liber hō. ¶ Et ff. de hīs qui deie. vel effuderūt. l. si. liber hō estimationes non recipit. ¶ Et ff. de reg. iuris l. seruitutem. Seruit⁹ mortū equi parat. ¶ Idem in autē. de nup. §. Si vō. ¶ Pro ista libertate tuenda fugiendaq; seruitute romanī tanta pegerūt d̄ gns laude de q̄bus ita refert Aug⁹. li. v. de ciui. dei. c. xvij. Hec sunt duo illa libertas et cupiditas laudis hūane: que ad facta cōpulere miranda romanos. Ipsi etiā gentiles sepissime vt iugū seruitutis declarent sibi ipsīs mortē intulerunt. ¶ Narrat paul⁹ horosius. li. v. q̄

suno ab vrbe cōdita. sexcentesimo. xxvij. Quint⁹ marci⁹ consul galloꝝ gentem sub radice alpiū sitam. id est in pedemontū bello aggressus est. Qui cum se romanis copijs circūseptos viderent belloq; impares fore intelligerent: occisis cōiugib⁹ ac liberis: in flammās sese piecerūt. Nonnulli insup ferro: alij suspendio: alij abnegato cibo sese cōsūperunt. Nullusq; oīno vel paruul⁹ sup fuit: qui seruitutis p̄ditiones vite amore tolerarit. ¶ Sic et has drubalis vxor vt Valer⁹ scribit in Rubri. de fortitudine: capta carthagine ⁊ iā flāma succesa: in culmen palacij aīose cōscendit. vbi postq; sua et suoz fata deplorauit: iam vndiq; domināte flamma in incendiū p̄siliuit. Sculapij etiā sacrum fugitiui ⁊ trāsfuge occupabant: quoz pars vltro se flāmis iniecit. ¶ Cum ergo oīum sapientū iudicio libertas animi bene recteq; viuentis longe sit p̄stantior: libertate corporis: ita et fuitus p̄cti grauissima est censenda ip̄. itaq; fugienda. Quare vt ēt Qui⁹ refert li. i. de remedio aīmo. c. iij. Aule p̄positū se uas extinguerē flamas. Nec serū vicis pectus h̄re suus. Expiscere itaq; aīa peccatrix: ⁊ cōsidera q̄ vis facta es nimis: q̄ ingrata dō qui te rōnis munere dōauit: voluntatēq; dedit liberā: sed ad bonū inclinatā: quātū sit miseria fuitutis tue. Que si volueris per penitentia resurgere: mox a no

cumentis p̄taci liberaberis: ob-
tinebisq; paratā et oblatam tibi
gr̄am: et tandem gloriā sempiter-
nam. Amen.

C Dñica quinquagesime de pe-
nis tpalibus sepissime adueniē-
tibus propter peccata.

Sermo tertius.

Respice verba
sūt res

redemptoris nr̄i ori-
ginaliter luce. xvij. ca. et in euan-
gel. hodierno. Si vlllo vnq; tēpe
ceci facti sunt pctōres. hoc maxi-
me dieb; istis euenisse p̄spicim?
Nam vidim? christianos p̄p̄os
is n̄ diu in hac italia nr̄a cōcus-
sēs terrorib; guerrarū pestilētia-
rum nauastionisq; infidelium thur-
cor; et tamē paucissimi reperim̄
tur qui hec omnia ascribāt rectis-
sime iusticie dei vindicantis pec-
cata maloz. Quinimo post vni-
uersalē pestē que ciuitates pluri-
mas pene euacuauit qui reman-
serūt nescim? quo dei iudicio et
nō sunt extincti cum alijs: deterio-
res effecti sūt: et ad q̄libet enor-
ma vicia ardēt q̄ pri? se mer-
gunt. Nulla est vniuersalis facta
reformatio Nulla emēdatiō pec-
cator; . Propterea in hoc sermōe
statui dicere de nocumēto pene
tpalis quā de omnipotēs irro-
gat sepe numero ppl̄is obstinat
Possum? em̄ dicere vnicuiq; po-
pulo: vnicuiq; citati. Respice. qz
p̄pter iniquitatē hoīm multipli-
cate sūt tribulationes v̄re quas
de etiā in p̄nti seculo multotiēs

punire disposuit. Dicem? ergo
de ista tpali pena et punitiōe de
qua tria mysteria erunt contem-
planda.

C Primum d̄r verificationis.

C Scdm̄ dilationis.

C Tertium inflicionis.

C Qd̄ pene tpales .s. pestilētie
guerre: fames: terremot; et simi-
lia immittunt a iusto deo p̄pter
iniquitates et scelera ppl̄orum.

Capitulum primum

Primum mysteriū decla-
randū de tpali puniti-
one pctōz d̄r verificat-

tionis. In quo p̄futanda est in-
fidelis opinio illorū qui dicunt
mala tpalia non p̄pter peccata
sed p̄pter astroz influentiā: aut
aliā aliquā latentē cām natura-
liter euenire. Quibus ostenden-
dus est qz p̄ sepe angustie fames
guerre: et pestilētie: et h̄mōi p̄uei-
unt a deo iusto iudice p̄pter sce-
lera et peccata hominū punien-
da. Hoc p̄batur auctatib; et exē-
plis scripture sancte. ¶ Sicut ps
Leuit. xvi. c. ¶ Et amos. v. cap.
¶ Et. xvi. di. decretoz. c. Sed il-
lud. ¶ Et. xix. di. c. Anastasi? ¶ Et
lvi. di. c. Si ges angloz. ¶ Et. xxv
iij. q. iij. c. Si ea. ¶ Et. xxij. q. ij.
c. Nō turbat. ¶ Et. i. q. iij. c. Ec-
clesia. s. Dñs ita. ¶ Et. vij. q. i. c.
Suscitatis. ¶ Et. xv. q. i. ca. Nec
h̄is. et. c. Illa. ¶ Et. xvi. q. i. c. Re-
uertimini. c. Et tēpis qualitas.
¶ Et. xxij. q. iij. c. Bullisarius.
¶ Et de pe. di. i. c. Adensuram.
¶ Et. xxij. q. iij. c. Si quos. ¶ Et

xxij. q. v. c. Ad fidem. r. e. quid q.
 ¶ Et. xxij. q. vij. c. Flagitia. ¶ Et
 in autentico. vt nō luxuriens cō
 tra naturam. ¶ Et Bonauentu
 ra in. ij. di. xxxvi. ait. q. omnis pe
 na aliquo modo respicit culpā
 vt posuimus plene in quadrage
 simali de penitētia in s̄mone de
 ira dei. S; hec omnia cōfirmāt
 exēpla innumera: vt sic dicax: ex
 quibus hoc loco aliqua inducet
 mus. ¶ Primū exemplū est in
 primis parentib; quoz peccato
 inducte sunt in humanū genus
 tot penalitates: tot calamitates
 tot erumne: tot labores: tot ge
 mitus. r. terribilissima omnium
 inimica mors: a quibus omnes
 filij adā essent exēpti si ipse non
 peccasset. Propter peccatū itaq;
 dictū fuit sibi *Beness. iij. c. Mala*
ledicta terra in opere tuo. In sa
doze vult; tui vesceris pane tuo
Et eue. Multiplicabo erumnas
tuas r. p̄ceptis tuos. In dolore
paries filios tuos. ¶ Scdm ex
emplū fuit in illis qui perierunt
in diluuo tpe noe: de quib; di
ximus in tractatu de timore iudicior
dei. Dixit enim deus ad
*noe: vt scribit *Gen. vi. ca. Finis**
uniuerse carnis venit coras me.
Repleta est terra iniquitate a fa
cie eoz: r. ego disperdā eos cum
terra. ¶ Tertū exemplū est de
egyptijs decē plagis p̄cussis p̄
pter crudelitātē quā exercebant
*in pplm dei: vt patet *Exodi. ix. r.**
xi. et. xij. caplis. Et. i. q. iij. §. Itē
peccato. ¶ Quartū exemplū ē d

sodomitis qui pierūt igne de ce
 lo misso in eos p̄pter nefandū
 illud viciū. vt patet *Gen. xix. ca.*
 ¶ Quintū exemplū est de egyptijs
 p̄sequentib; filios israel in
 mari rubro: qui submersi sunt in
 bente deo quasi plūbū in aquis
 vehemētib;: vt ponit *Exo. xij. r.*
xv. c. ¶ Sextū exemplū est de
amalechitis impediētib; filios
israel: de quibus dixit deus ad
moysen. Delebo memoriā ama
*lechitarū de sub celo. *Exodi. xvij**
c. ¶ Septimū exemplū est de fi
lijs israel quos p̄cussit dñs pro
*reatu vituli. vt scribit *Exodi. xxx**
ij. c. Et ceciderūt vna die viginti
tria milia. ¶ Octauū exemplū
est de ipsis adhuc filijs israel qñ
p̄pter peccata accēsus ignis de
uo: aut extremā partē castrorū
*vt habet *Numeri. xi. c. ¶ Nonū**
exemplū de eisdē qñ adhuc car
nes erant in dentib; eoz r. ecce
furoz dñi p̄catus in pplm p̄
cussit eum plaga magna nimis:
vocatusq; est locus ille sepulcrū
p̄cupiscentie. Ibi eniz sepeliere
popalū q̄ desiderauerat carnes
 ¶ Decimū exemplū est d̄ mur
 murantib; p̄tra moysen r. aarō
 qñ egressus ignis deuorauit po
 pulū: fueruntq; p̄cussi tredecimi
 lia r. octoginta. *Numeri. xvi. ca.*
 ¶ Undecimū exemplū de mur
 murantib; de deo qñ misit dñs
 in pplm serpentes ignitos. *Nu*
meri. xxi. c. ¶ Duodecimū exē
plū iudicū. iij. c. Qñ filij israel p̄
 p̄ter peccatū fuerūt traditi in ma

nu regis mesopotamie octo an
 nis ¶ Tredecimū exemplū ibi
 dē qñ ppter peccatū fuerunt tra
 diti regi moab decē ⁊ octo ānis
 ¶ Decimūquartū iudiciū. iij. c.
 Qñ ppter peccatū traditi sūt in
 manu regis chanaā viginti an
 nis. ¶ Quindecimū exemplū
 iudiciū. vi. c. Qñ ppter peccatū
 dati fuerunt in manu regis ma
 dian septē ānis. ¶ Sedecimus
 iudiciū. x. c. Qñ peccatis veteris
 bus iungētes noua tradidit eos
 deus in manus philistinorū an
 nis decē ⁊ octo. ¶ Decimūsep
 timū exemplū est de peccato cla
 tionis dauid qñ numerauit po
 pulū. vt habet. ij. Reg. vl. c. ¶ Et
 i. paralip. xxi. c. ¶ ⁊ i. q. viij. s. his
 ita. ¶ ⁊ de pe. distin. ij. c. fugerat.
 Propter illud nāq; peccatū pie
 runt ex peste a deo immissa sep
 tuaginta milia viroz. ¶ Decimū
 octauum exemplū est de sen
 nacherib. iij. Reg. xix. c. propter
 cuius peccatū angelus dñi per
 cussit in castris assyriorū ⁊ inter
 fecit centū octogintaquiq; milia
 viroz. ¶ Decimūnonum ex
 emplum est de populo iudaiꝝ
 quez ppter peccata dedit deus
 in māu nabuchodonosor capti
 uitate sācta ⁊ cōbusta: tēploꝝ
 destructo. iij. Regū. vlti. c. Et. ij.
 paralip. xxxvi. c. ¶ Vicesimū ex
 emplū est de annocho diuina vir
 tute flagellato ppter supbtam ⁊
 crudelitātē eius. ij. Macha. ix.
 c. ¶ Vicesimūprimū exemplū
 de quadraginta duobus pueris

laceratis ab vr̄s ppter peccatū
 quo illuserant helyseo dicētes.
 ascēde calue. iij. Reg. ij. c. ¶ Vi
 cesimūsecūdū exēplū est de Da
 uid cui dictū fuit a nathā. Quia
 blasphemare fecisti nomen dñi id
 circo mones fili? tuus qui. s. na
 tus fuerat ex bersabee ⁊ sic factū
 est. ij. Regū. xij. c. ¶ Vicesimum
 tertium exemplū est de ezechia re
 ge iuda q̄ egrotauit vsq; ad mor
 tem. vt no. ysa. xxxvii. c. Et b̄ p
 pter peccatū ingratitudeis vel
 supbie de victoria habita seu li
 beratione ab exercitu sennache
 rib. ¶ Vicesimūquartum exem
 plū est de maria sorore aaron: q̄
 punita fuit lepra ppter murmu
 rationē factā ptra moysen. Num
 meri. xij. c. ¶ Sunt ⁊ alia exempla
 in scripturis diuis q̄ causa breui
 tatis missa facim? Ex quib; om
 nibus apparet luculenter q̄ p
 pter peccata sepissime flagellan
 tur hoies a deo. Sicut etiaz de
 corpali infirmitate dicit extra d̄
 pe. ⁊ remis. c. cū infirmitas. q̄ nō
 nūq; puenit ex peccato. ¶ Qd̄
 deus nō semp punit in hac vita
 peccātes ⁊ q̄ iuste illis tribuit ⁊
 rōabiliter sua dona ⁊ beneficia
 Lōm mysteriū La. q.
 declarādū de ipali puni
 tiōe pctōꝝ dī dilanōis.
 In quo q̄rere pleriq; solēt. Cur
 de? b̄ndict? nō semp punit pctō
 res in pñti vita q̄nimo ⁊ sua ill
 largit b̄nficia. ⁊ h̄ inscrutabilia
 sūt opa dei: tñ nō d̄sunt q̄ dicāt
 cū There. xij. c. q̄re dñe via iuioꝝ

prosperat & bene est his qui opes
 ratur malū. Et cū abacuch. i. c.
 Quare nō respicias sup inique a
 gentes: & taces deuorāte impio
 iustiorē se. Mā vt Boecius in
 quit in primo d̄ psola. Quātas
 rez lubrica versat fortuna vices
 Premit insontes debita sceleri
 noxia pena. At puer si residēt cel
 sa mores solio scāqz calcāt latet
 obscuris condita virtus clara te
 nebris. Et in. iij. de psol. Im
 perante & florente nequicia: vir
 tus nō solū p̄m̄is caret: verum
 etiā sceleratoz pedibus calcāt
 Pro huius dubietatis amon
 nitione dicere possum⁹ q̄ p̄ssi
 mus pater de⁹ non semp in hac
 vita punit peccātes & eos loga
 nūmter tollerāt precipue p̄pter
 tria.

Propter remunerationē.
 Secūdo p̄pter ostensionem.
 Tertio p̄pter reseruaciones.
 Primo deus nō punit semp
 in hac vita peccātes. sed sua ill
 impartit bona p̄pter remunera
 tionē. Mā mali faciunt quedam
 opa de ḡne bonoz q̄ d̄s irremu
 nerata nō vult relinquere. & po
 tissimū cū cognoscat ipse mltos
 peccatores p̄pter suā impenitēt
 tiam & obstinationē fore dānan
 dos. Hinc Greg. de pe. di. iij.
 S. Quāqz ait. Lauendū nobis
 est vt si forte aliqd boni agimus
 in p̄nti seculo remunerationē ac
 cipiamus: ne forte dicat nobis.
 Receperunt mercedē suā. Missi
 em̄. diues epulo aliquod bonus

egisset vñ in p̄nti seculo remune
 rationē accepissz: nequaqz abra
 haz ei diceret: recepisti bona in
 vita tua. hec ille. Sicut itaqz
 sūt bona opa que peccatores ex
 ercent: sic retribuit q̄nqz illis d̄s
 Si elemosynas faciunt: ecclias
 & pauperrima loca visitant: di
 uicias eis deus donat. Si ieiun
 ant & corpus affligunt: deus in
 recōpensationē sanitates sibi &
 familie largit. & sic de alijs. Pro
 quibus dicere possumus illud
 Adathei. vi. c. Amē dico vobis
 receperunt mercedē suā. Et
 timenda est prosperitas nimia ab
 his qui peccare nō desistunt. q̄a
 vt dicit in glo. xxij. q. ij. c. Si q̄libet.
 Prosperitate h̄ns in hac vita
 spem perdit in eterna. Et iher
 rony. in suo transitu ait. Signus
 manifeste dānationis est q̄n mal
 lo omnia prospera accidit. Et
 Grego. vi. moralium. Successio
 bonoz t̄paliū signū est repro
 bationis. Talibus em̄ bonis tē
 poralibus merent & sepe decipi
 p̄ sua malicia peccatores. vt Au
 gu. refert. xx. li. de ci. dei. c. ij. p̄
 p̄terea idem Augu. sup psal. di
 ct. Nemo gratulet̄ hoi qui pro
 sperat in via sua cui⁹ peccat̄ des
 ē vltor & adest laudator. Adaior
 hec ira d̄ni est. Irritauit em̄ d̄ns
 peccator vt ista patiat. i. vt corre
 ctionis flagella nō patiat. Et
 prosper inquit. Qui se peccat̄ gau
 det. feliciter vti: infelix nimis est
 prosperitate sua. Hec oīa dicta
 sunt: q̄m dū sic in p̄spuare p̄nti

viuunt mali signū est quā dicitur quod si
 uandi erūt gaudis paradisi. ¶ Se
 cūdo nō punit statim de peccatoribus
 ppter oñsonē ut sic oñdat beni
 gnitate suā q̄ tāta est ut etiā ini
 micis suis peccatoribus benefacere vel
 lit. Sūt ipsi peccatores inimici dei.
 ¶ Et Augu. dicit de pe. dis. iij. c.
 Sūt p̄les. et in. xij. li. de ci. dei. c.
 iij. Et nichilomin⁹ vlt̄ ut eos ad
 p̄niam alliciat: vlt̄ si viderit impe
 nitētes in h̄ sua reluceat bonitas
 oīus suarū creaturarū impij obse
 quia. Et pluit sup iustos et iniu
 stos. Matthi. v. c. ¶ Tertio de
 peccatores in hac vita tolerat ppter
 reseruatōs: quā alia pena graui
 or q̄ p̄ns et durior est illis reser
 uata. ¶ Iō Chri. de pe. di. iij. §
 Quāq̄ dicit. Memō vidēs mali
 gnos p̄spitate h̄re turbet. Nō ē
 hic retributio malignitatis: neq̄
 virtutis. Ac si aliq̄m p̄tigat ut aliq̄
 sit retributio vel malicie vel vir
 tutis nō t̄m scdm q̄ dignū est: sed
 simplr̄ veluti quidā gust⁹ iudicij
 ut q̄ resurrectōs non credūt tali
 bus doceant. Quā itaq̄ videm⁹
 malignū dītescere nō subruam⁹:
 et quā videm⁹ bonū mala pati nō
 turbemur: hic cōrona: illic suppli
 cia. hec ibi. ¶ Et Augu. li. i. de ci.
 dei. c. vij. Placuit diuine p̄uiden
 tie p̄pare in poster⁹ bona iustis q̄
 bus nō fruuntur iniusti: et mala i
 pijs quib⁹ nō ex cruciabantur bōi.
 ¶ Ita vō tpalia bona et mala vo
 luit deus vtriusq̄ esse cōia: ut nec
 bona cupidi appetant q̄ et mali
 quos h̄re cernunt: nec mala tur

piter euitent in quib⁹ et boni ple
 rūq̄ afficiunt. Inter est aut pluri
 mū qualis sit vsus vel earū rerū
 que prospere vel earum que dis
 cunt aduerse. Nam bonus tpali
 bus nec bonis extollit nec mal
 frangit. Ad alius aut huiuscemo
 di infelicitate punit: q̄ felicitate
 corrumpit. Ostendit t̄m deus se
 pe in his distribuendis eviden
 tius opationē suā. Nam si nūc oē
 peccatū manifesta p̄ctēt pena
 nichil vltimo iudicio seruari pu
 taretur. Rursus si nullū peccatū
 apte puniret ei⁹ diuinitas null
 la esse p̄uidētia diuina crederet.
 Similiter in reb⁹ scdis si non
 eas de⁹ quibusdā petentib⁹ eui
 detissima largitate p̄cederet nō
 ad eum ista p̄tinere diceremus.
 Itēq̄ si omnib⁹ ea petentib⁹ da
 ret nō nisi ppter talia p̄mia ser
 uendum illi esse arbitraretur.
 nec pios nos faceret talis serui
 tus: sed poti⁹ cupidos et auaros
 hec ille. ¶ Et. vi. q. i. c. si oīa scri
 bitur si omnia in hoc seculo vin
 dicanda essent: locū diuina iudi
 cia non haberent.

¶ Quare deus diu ppter pec
 cata tpales penas imittit: et etiā
 quare p̄sepe suos amicos et ser
 uos affligit: et non semp bonis
 largit bona in vita p̄nti. Ca. iij.

Tertium mysterium p̄te
 plandū dicit infliccio
 in quo inuestigandū
 est quare p̄ssim⁹ de⁹
 has penas tpales infligit etiam
 bonis et amicis suis. Ad qd̄ res

spondere possumus q̄ deus id
convenientissime facit triplici
ratione.

Tercio rōne medicationis:
Secundo rōne illumina
tionis.

Tercio rōne glorificationis:

Primo d̄s penis ipalib⁹ afficit
etiā illos qui iuste vivūt propter
medicationē valēt quippe tales
pene ⁊ tribulationes p̄nā vite ad
medicinā aīe siue purgatiuā: si
ue sanatiuam siue p̄seruatiuam

Sunt p̄mo aīe medicina pur
gatiua. Nemo em̄ ē qui de com
muni lege saltim in aliq̄ pctā ve
nialia nō labat. **U**nde Grego
ri⁹ in pastoralib⁹ ait. Nemo est
qui ita b̄n̄vuiat vt aliquē nō de
linquat. **E**t Lactanci⁹ li. vi. Ne
mo pot̄ esse tam circūspect⁹ tam
prudēs q̄ non aliq̄n labat. **E**t

Paulus ad roma. vii. c. Qd̄ nolo
malū hoc ago video aliā legē in
mēbris meis repugnātē legi mē
tis mee. **E**t Johānes. i. cañ. c. i.
Si dixerim⁹ q̄ pctā non habe
mus ipsi nos seducim⁹ ⁊ vitas i
nobis nō est. **E**t in autē. d̄ mo
nachis. s. Triēniū. **D**ūana nā
labit ad delicta. **O**b id de⁹ ad

pctoz illoz purgationē sepe su
os quos diligit visitat ⁊ flagellat
Et licet hoc eueniat q̄nq̄ dū pu
nunt mali. **A**llud tñ qd̄ malis ⁊
reis infer̄ ad vindictā et puniti
onē ipsis bonis accedit ad pur
gationē. **U**n̄ Aug⁹ li. i. de ci. di
vbi. s. inquit. Boni et mali pari
ter afflicti sunt: nec iō distici nō

Sunt. q̄ distinctū nō est qd̄ vtriq̄
perpessi sunt. **M**anet em̄ dissimili
tudo passoz etiā in similitudie
passionū. **E**t licet sub eodē tor
mento: nō est idē virtus ⁊ vicius
Mā sicut sub vno igne aurū rutil
lat palea fumat et sub eadem tri
tura stipule cōminuunt frumen
ta purgant. **I**ta vna eadēq̄ vis
irruēs bonos p̄bat purificat eli
quet. **M**alos d̄anat vastat et ex
terminat. **H**ec ille. **S**ūt sc̄do
afflictiones ⁊ ipales pene anie
medicina sanatiua. **S**olet quip
pe euenire plerūq̄ vt multi sp̄m
promptū habeāt ad dei volūta
tem explendā: s̄ carnē infirmaz
qui a deo ḡuissimis tēptationi
b⁹ q̄nq̄ verant vt nulla alia via
eis meli⁹ possit subueniri q̄ per
inflicta tribulationes iusto et
pio iudicio dei. **S**ic exēplū ē no
tabile qd̄ **I**hero. cōmemorat in
epistola ad rusticū monachū de
illo greco adolescēte qui nō po
terat vlla abstinētia flammā car
nis extinguere. **D**e quo vide i ser
mone n̄ro de patiētia in tracta
tu de tiore iudicioz dei. **S**ūt
adhuc pene p̄fate sic medicina p̄
seruatiua: quib⁹ aīe subuenit ne
in pctā labat: qd̄ fieri solet p̄ ni
mie p̄speritat̄ abūdantiā. **M**ā
Boeci⁹ ait li. ii. de cōsolatione.
Ego plus hoib⁹ reoz aduersam
q̄ p̄sperā p̄desse fortunam **A**lla
semp̄ sp̄m felicitatis blāda mē
t̄: hec semp̄ vera est. **A**lla fallit:
hec instruit. **P**ostremo felix a ve
ro bono blandimentū deuos du

cit. Aduersa plerūq; ad hā bōa
 reducens ilico retrahit. Hec ille
 propterea cui deus flagellat iu-
 stos et amicos suos propter vti-
 litatem illoꝝ signū est paterne di-
 lectionis. ¶ Unde sapiēs puer.
 in. c. ait. Disciplinā dñi ne abijci-
as: nec deficias cū ab eo corripe-
ris. Quē em̄ diligit dñs corripit
et quasi pater in filio cōplacet sibi.
 ¶ Et Eccl. xxi. c. Infirmitas
gravis sobriā facit animā. ¶ Et
 Apłs ad hebreos. xij. c. Quē dil-
igit deus castigat: flagellat autē
omnē filiū queꝝ recipit. ¶ Facit
 ad hoc exemplū beati francisci:
 qui a deo infirmitate corpali p-
 cussus sanitateꝝ cōsecutus ē mē-
 tis. De quo sic scribit Bonauen-
 tura. Ignorabat adhuc adole-
 scens curis terrenis implicitus
 celestis allocutionis archanum
 donec facta māu domini super
 eum et castigatus fuit exterius p-
 liri languoris grauedine: et clari-
 ficatus interiori sancti spiritus
 vnctione. ¶ Secundo deus af-
 ficit temporalibus afflictioibꝫ
 eos qui iusteviuūt ipsos adhuc
 ipios propter illuminationē. Va-
 let nāq; aduersitas huiꝫ seculi et
 bonis et malis ad illuminatio-
 nem intellectus que quidem bo-
 nis cedit ad meritum et leticiam
 malis hō ad confusionem atq; me-
sticiam: quoniam p tribulati-
ones inducitur triplex cognitio.

¶ Prima dei.

¶ Secunda sui.

¶ Tertia mundi.

¶ Prima est cognitio dei que
 sepe numero obtenebratur i mē-
 te ex fumo temporalis prosperi-
 tatis. ¶ Ob quod Lactancius li-
 bro secundo diuinarum institu-
 tionum ait. Tum maxime deus
 ex memoria hominum elabitur
 cum beneficijs eius fruētes ho-
 nozem diuine indulgentie dare
 debent. At hō si qua necessitas
 quāuis presserit tunc deum recor-
 danatur. Si belli terror infremuit
 Si morborum pestifera vis in-
 cumbit. Si alimēta frugibus lō-
 ga siccitas denegant. Si seua
 tempestas. Si grando ingruit
 ad deum pfugitur a deo petitur
 auxilium: deus vt subueniat ora-
 tur. Si quis in mari vento seuē-
 te ia ctatur: hunc inuocat. Si q̄s
 aliqua vi afflictatur hunc potius
 imploꝝat. Si quis ad extremas
 mendicandi necessitatem dedu-
 ctus victum precibus exposcit
 hunc solum obtestatur per eius
 diuinum atq; vnicū nomē ho-
 minum sibi miser cordiam que-
 rit. hec ille. ¶ Secunda est co-
 gnitio sui. Adulti enī ex prospe-
 ritate nimia seipsos deificant.
 Sed in tribulatione aduemen-
 te cognoscunt infirmitatem mor-
 talitatis sue. Sicut Antiochus
 superbus. vt dicitur secūdo ma-
 chabeorum nono capitulo. Fla-
 gellatus a deo cognouit suam
 paruitatem et dixit. Iustum est
subditum esse deo et mortalem
non paria sentire de deo. ¶ Et
 Herodes agrippa vt narrat

Josephus in spectaculo ludis ubi
 vocibus vulgi deus appellabatur in
 prouiso dolore percussus duos sui
 deferebat eum non valentem per se in-
 teredere suspirans et gemens dice-
 bat. **E**n ego vester deus ducor ad
 mortem. **T**ertia est cognitio mun-
 di: facit aduersitas ut cognosca-
 tur huius vite miseria. neque gran-
 tur eius bona quasi felicitantia.
 Ideo Augustinus de verbis domini ait.
Idecirco deus felicitatibus huius seculi
amaritudinem miscet: ut alia gra-
tur felicitas cuius dulcedo non est
fallax. **T**ertio deus affligit bo-
 nos et iustos propter glorificatio-
 nem: facit enim aduersitas ad glo-
 riam iustorum qui illam equo animo ferunt
 quoniam augentur in ipsis tria.
Primum est digna laudatio
Secunda diuina associatio.
Tertium eterna promissio
Primo augetur in amicis dei
 tribulatis digna laudatio: quia in
 iudicio omnium sapientium virtutis in suf-
 ferentia rerum aduersarum magni-
 ficatur. **E**n Cicero in libro de ora-
 tore ait. Magna laus et admira-
bilis videri solet tulisse casum pati-
enter aduersos: non fractum esse for-
tunam: remanuisse in rebus aspersione di-
gnitate. **E**t idem in secundo de officiis.
 Nemo iustus esse potest qui mortem
 qui dolorem vel egestatem timet.
 Aut ea que huius contraria sunt equi-
 tati anteponeat. **S**ecundo auge-
 tur in amicis dei tribulatis diu-
 na associatio et miranda confortatio.
En in psalmo xxxiii. David
Iuxta inquit est dominus huius que

tribulatio sunt corde. **I**n afflictio-
 ne posito stephano leuite offen-
 dit celos apertos et vidit iesum stan-
 tem a dextris virtutis dei. **S**ancta
 catherina confortauit visitatione
 angelica. **S**ancta agnetia defen-
 dit a corruptoribus et liberauit a
 flammis. **S**ancta lucia tanto po-
 dere fixit atque firmavit ut nec ho-
 mines nec trahentes boues po-
 tuerint illam mouere: et sic de reli-
 quis. **T**ertio augetur in ami-
 cis dei tribulatis eterna premia-
 tio. **Q**uo enim grauioribus hic
 penis exercentur copiosius pre-
 mium beatitudinis erunt acceptu-
 ri. **I**mpij vero ut in pluribus a deo
 flagellis cessi et de ipso desperant
 et in sua malicia obstinati deteri-
 ores fiunt. **E**t post temporales in
 eos illatam vindictam ad eternas
 penas destinantur. **R**espice igitur
 o peccatrix anima qui a peccatis
 displicet deo nostro: pro quo il-
 le qui natura misericors est et cle-
 mens irascitur et indignatur. **I**llu-
 minare cum ceco et reuertere ad
 patrem misericordiarum qui pa-
 ratissimus est suam gratiam tibi da-
 re et deum gloriam sempiternam
 Amen. **F**eria quarta cinerum
 De tribus noementis peccati
 propter quem nusquam in pecca-
 to existens ad penitentiam reuerti
 debet.

Sermo quartus

Omertini

ni. ad me. piissimi patris
 dei viventis verba sunt
 ista originaliter. Joelis. ii. c. et in

epistola hodierna. **D**ifferunt d
die in die peccatores infelices reu
ti ad dñm: illos benigne vocatē:
qm̄ que dicta sunt de nocumētis
peccati aut nolūt credere aut pua r
minima putāt. **S**z reuera q̄uis
grauissima sūt r merito ponde
randa. **T**ñ pter illa vndiq; alia se
offerūt quib; appet q̄ piculos;
est status illoz q̄ letant in malis
r gl̄iant in malicia sua. **H**i sūt
q̄ dei p̄is longanimitatē p̄tem
nunt: misericordiamq; eius infinitaz
exhorēt. **H**os ad p̄nias inuitat i
v̄bis p̄phete. **Q**uos r nos hor
tari debem; vt id p̄mpte faciant
r expeditē: qm̄ nil hoi cuiusq;
formidabilius esse debet q̄ i pec
cato obdurate p̄sistere. **E**a p̄o
pter in p̄m sermōe de trib; alijs
nocumētis peccati dicemus.

Primū dicitur separatio.

Scđm infatuatio.

Tertium contristatio.

Ed p̄ peccatū aia sepat a deo
nō solū ppter multa: sed etiā p
pter vnū mortale: r q̄s graue dā
nū sit ista separatio. **C**ap. i.

Runū nocumētū peccati
dī separatio. **E**o ip̄o nāq;
quo q̄ mortaliter peccat
sepat r elongat a deo sūmo r p
amando bono. **E**bi p̄ intelligē
tia pleniore tria erunt dubia de
claranda.

Primū vtrū possit quis per pec
catum separari a deo.

Scđm vtrū p vnū actū pec
cati pdat charitas dei.

Tertium vtrū sit graue dam

num separari a deo.

Ad primū dubiū rñdet scri
ptura sacra. **V**n̄ Deutro. xxxij. c.
dī. Dereliquit. s. aia peccatrix de
um factorē suū: r recessit a deo sa
lutari suo. **E**t itez ibidē. **D**eū
q̄ te genuit dereliquisti r oblitus
es dñi creatoris tui. **E**t Josue
xxij. **C**ur dereliquisti dñm deū is
rael edificātes altare sacrilegus
r a cultu illi; recedētes. **E**t Ju
dicū. x. c. **D**ereliquisti me r colui
stis deos aliēos. **E**t Esaiē. lix.
c. **I**niquitates v̄re diuiserūt in
ter vos r deū v̄m. **E**t **I**here
ij. c. **Q**uid inuenerūt in me p̄es
v̄ri iniquitatis qz elongauerūt se
a me. **E**t itez ibi. **D**ereliquunt
me fontē aque viue r foderūt sibi
cisternas dissipatas. **E**t **L**uce. xv. c. in euangelio filij pdigi.
Adolescēs filius qui peccatorem si
gnificat pegre p̄fectus est in regi
onē longinq; **I**git̄ peccatōr relīq̄t
deū r sic sepat ab illo. **S**ed d̄
obijcit: qz scđm oīuz scđoz doctri
nā vt inq̄t **T**ho. i. pte. q. viij. **D**e
us est in omnibus rebus etiā in
demonibus dans eis esse r vir
tutē r opatōz r in oī loco dans
virtutē locatiuā. **V**n̄ in. i. di. xxxvij
ait idē in. c. **E**ū natura diuina. r
in. c. **F**ateamur. **Q**uō q̄ p peccatū
aia p̄t a deo separari vel elongari.
Si est in demonib; id eus. **E**t
in qualibet aia peccatit. **I**n sup
Dauida in ps̄. inq̄t. **Q**uo ibo a
sp̄ū tuo r quo a facie tua fugias.
Si ascendero in celū tu illi c es.
Si descendero in infernū ades

Si sumpsero pennas meas di-
 luculo et habitauero in extremis
 maris. Item illuc man-
 u tua ducet me: et tenebit me dextera
 tua. Ad hec r-
 d'et Ihero- in
 epla ad damasū papā d' filio p-
 digo dicēs Si de- tenz celū pal-
 mo et terrā pugillo. et Iheremi-
 as dicit. Deus appropinquās
 nō de lō gīquo. p David quō-
 qz qz nullus absqz eo loc' sit pre-
 dicat. quō fili' adolescēs pēgre
 pfect' est in regionē longinōs.
 Sciendū ē igit' nō locoꝝ spaciis
 s' affectu aut nos ee cū deo. aut
 ab eo recedere. hec ille. Per pec-
 catus itaqz sepat hō et discedit a
 deo nō loco: s' amore: cū spretō
 deo aīa inheret. cōmutabilibus
 bonis. ut enī ait Aug' in li. de li-
 bero arbitrio. Peccatū est spretō
 incōmutabili bono bonis cōm-
 mutabilib' adherere. De de-
 monib' volūquit' Tho. i. par. q.
 viij. arti. i. Qd in ipis cōsiderat
 natura q' est a deo et deformitas
 culpe q' nō est a deo. Ideo nō est
 absolute pcedendū q' de' sit in
 demonib'. s' cū hac additōe in-
 quātus sunt: et res qdā. An scdm
 Gregoriū sup cātica et Augusti.
 libro de p'sentia dei. Aliter deus
 est in seipso p nulli' rei cōtinen-
 tiā. Aliter in oibus reb' et vbiqz
 per essentiā: p potentiā p pntias
 Aliter in iustis familiari modo
 per grām. Est in oibus p poten-
 tiā in q'sum ei' pnti oia subdun-
 tur: ut dicit Tho. vbi supra. Est
 in oibus per pntiā in q'sum. oia

quida et aperta sūt oculis eius.
 Est in oibus p essentiā in q'sum
 adest oibus ut causa essendi. Et
 hic triplex mod' essendi g'ialis
 B'ra nō per quā deus est in ius-
 tis facit singula rem modū esse
 di deum in rebus. Quare pecca-
 to: a deo separat: quia a deo se
 auertit p cōuersionē ad bonum
 cōmutabilem in qua auersione su-
 bito et simul priuat de' aīa sua
 grā. Scdm dubiū fuit vtrū p
 vñū actum pati. s. mortalis pdat
 charitas dei et aīa priuetur grā
 Et posset q's arguēdo dicere qd
 non. Illa leo papa in simone de
 passione alloquēs petrū ait. Eū
 dit in te de' nō fidē fictam non
 dilectionē auersas: s' pstantiā
 fuisse turbatā: abundauit fletus:
 vbi nō defecit affect' charitatis
 laute verba formidinis. Sed pe-
 trus negādo xpm peccauit mor-
 taliter. ergo charitas nō amittit
 p vñū solū patm mortale. Res-
 pōdet Tho. iij. q. xliij. Quod
 vñū cōtrariū per aliud superue-
 niens tollit. Quilibet aut' actus
 peccati mortalis p'ariat chari-
 tati scdm ppriā rōnez que p'stat
 in hoc q' de' diligit sup oia: et
 q' hō ei totaliter se subiciat om-
 nia sua referēdo in ip's. Ergo
 de ratione charitatis ut si quis
 diligit deus q' in oibus velit se
 ei subicere et pceptis ei' regu-
 lam in oibus sequi. Quicqd' enī
 cōtrariat pceptis eius manife-
 ste p'ariat charitati: vñ de se h'z
 q' charitatem excludere possit.

¶ Insuper per peccatum mortale fit hō dign⁹ morte eterna huius illud ad romanos. vi. c. Stupendia peccati mors est. Per charitates vero hō meret vitā eterna iuxta c. Johannis. xiii. Si q̄s diligit me diliget a p̄re meo: et ego diligam eū et manifestabo ei meip̄s in qua manifestatione vita beata consistit. vñ Johānis. xv. Hec est vita eterna vt cognoscant te verū deum et quē misisti ihesum xp̄m filiū tuū. Nullus aut̄ potest esse dignus vita eterna et morte eterna. Quare p̄ vno solo peccato mortali amittit̄ charitas et anima priuat̄ grā et a deo bono separat̄. Ad auctoritatē Leonis pape dicendus. Quod charitas amittit̄ dupliciter. vno modo directe per actualē contemptū. Et hoc modo petr⁹ charitates non amisit. Alio modo indirecte quā quis committit aliqd̄ cōtrariū charitati p̄pter aliq̄s passionē cōcupiscētie vel timoris. Et hoc modo petr⁹ charitatē amisit faciēs cōtra charitatē. Et eā cito penitens recuperavit. Tertiu⁹ dubitū fuit vtrū sit graue dānis p̄ peccatū separari a deo. Ad qd̄ dico qd̄ tā graue est vt nil supra. Et cuius nāq̄ est separari a deo qd̄ pati quicūq̄ dāna rerū. quecūq̄ illata et exq̄sita supplicia: quicūq̄ inauditas et horribiles penas. Hinc Augu⁹. xxxij. q. v. c. Ita ne ait. Potius debet quis mala quolibet tollerare q̄ malo. i. culpe consentire. Et idem Aug⁹:

fatetur non esse peccandum etiā p̄ temporali salute hōius. xxij. q. ij. in. c. faciat. Et extra de hys que vi metusue causa fiūt in. c. sacrif d̄. Pro nullo metu debet quis peccatū mortale incurrere. Idem confirmat extra de vsuris. c. Super eo. c. Omne gen⁹. c. Si q̄s. Et sicut nō est peccatū mortale committendū p̄ aliquo incommodo: ita nec p̄ quolibet cōmodo vt inde sequat̄ qd̄cūq̄ bonum. Hō est regula doctoris gentiū ad roma. iij. c. Qd̄ non sūt faciēda mala vt inde veniant bona. Et hoc confirmat in glo. extra de simonia in. c. Ad aplicam qd̄ sub p̄teru pietat̄ nō est impietas committēda. Et i. q. i. c. Nō est. Et. xiiij. q. i. c. Forte. et. c. Neq̄. Et. xxx. q. i. c. Mosce. Et. xxxij. q. vltima. c. Nō solū d̄. Nō licet facere rapinā et furtū vsq̄ ad elemosine. Et modo cauere q̄sq̄ sibi debet a cōmissione peccati. Ad qd̄ euitandū sc̄ti et amici dei passi sūt tot labores: tot peregrinationes: tot exilia: tot carceres tot vincula: tot insuper violentissimos cruciatus vsq̄ ad mortes. In spiciam⁹ susannā de qua scribit Daniel. xiiij. c. qd̄ a senib⁹ p̄uis requisita d̄ turpi cōfessu dāpponerēt qd̄ si peccatū nō acquiesceret eā falso criminatā cū ignominia mori pararet. O sc̄ia cōstās. o mulier timēs deu. agustie iqt michi hui⁹ vndiq̄. si em̄ h̄ egero mors michi ē. si at̄ n̄ egero nō effugiā man⁹ vsq̄ meli⁹ ē mihi icidere

o/ Dic etiam de m. pueris. c. ij
Daniel. iij. c. et etiam de ip̄o
Danielle. iij. c. vñ. c. et etiam
de martha. i. martha. ij. c.

ad te misit ut te redimeret. Tu
qui te expectat te inuitat ut reuer
taris ad illū. quid agis o ferrea
creatura. Desine ab iniquitate
tua da finē vicis tuis: effunde la
chrymas et cū filio p̄digo reuer
tere dicens. Surgā et ibo ad pa
trē meū: meū creatorē: quē p̄dix
di p̄pter culpā meā: si ad eū re
diero et dicā ei: pater peccavi in
celū et corā te. Noli differre o a
nima: noli diutius imorari: quā
recipiet te blande et remittet pec
cata benigne.

¶ Quid peccatū facit hominem
fatuum: et quod stulticia triplex est.

Capitulum. ij.

¶ Eandē nocuētū pec
cati dicit infamatio. Fa
cit quidē aīam fatuam adeo ut qu
cunq; sit ille qui mortaliter pec
cat et i peccato p̄sistit: merito stul
tus et fatu; appellari possit. S; ad
uertendum quod triplex stulticia
inuenitur.

¶ Prima dicitur excusabilis et naturalis.

¶ Secunda sancta et spiritalis.

¶ Tertia viciosa et criminalis.

De stulticia naturali.

¶ Prima stulticia est illa que p
uenit ex defectu nature et ab hac
null; pot; minimis euadere. Qua
re dicit ecclesiastes. i. c. Stultorum
infinitus est numer;. Et Seneca.
ad Lucillum ait. Si qu; fatuo ri
dere volo: nō est michi lōge que
rendū me rideo. ¶ Verū in aliq;
sunt fatui a natiuitate quā nūq; sa
nant. Aliq; et si non a natiuitate:
tū succedēte tēpe infamant. Des

de cōmuni lege stulti sunt in inf
fancia et puericia: quā ante annos
pubertat; cōparant furiosis. ff. d.
acquiren. possess. l. i. De quibus
dicit Prover. xxi. Stulticia liga
ta est in corde pueri: sed virga di
scipline fugabit illā. Quid nam
aliud sunt pueror; saltus: cursus
querelatōes: motus: gestus: ver
ba ut in plurib; nisi quedā stul
ticia. Quidā etiā volūtarie infa
tuant in adolescentia et iuuentu
te. Sicut illi qui specie et forma
mulier; illeceati mltā faciūt in cō
spectu hominū velut insensati et
licet in adolescentib; et iuuenib;
talis stulticia excusari nō debeat
tū in senib; dū voluntaria est sa
tis apparet exprobranda. ¶ Un
Sap. ecclesiastici. xxy. c. ait. Tres
species odit aīa mea et aggra
uor valde aīe, illoz. pauperē su
perbū: diuitē mendacē: senes fa
tuū et insensatum. De huius ge
nere sunt senes illi qui domū to
tā infestant: familiā turbant: cla
mant: blasphemant: contendunt: liti
gant sine cā. Similiter illi qui vac
cāt libidini: adulteria colūt: aua
riciā sectant; inhiāt lucris: labo
rant sine necessitate et absq; cari
tate: ut thesaurizent. Et oēs illi
qui pedes iam in sepulcro tenē
tes arbitrantur nūq; se morituro
s. Dū vero taliā stulticia a so
la natura p̄cedit: quā habet quādam
senectus infantia ut Iheronim;
dicit in eplā de honorandis pa
rentibus. tunc venia erit eis pre
bēda. ¶ Secunda est stulticia facta

et spiritalis que opponit mundane
sapiencie. Nam reperitur quedam sa-
piencia mundana et reprobata. de
qua dicitur Jacobi. iij. c. Nolite glia-
ri et incedaces esse aduersus ve-
ritatem. Non est enim ista sapiencia de-
sursum descendens: sed terrena ani-
malis dyabolica. Contra hanc est
sancta stultitia eorum. scilicet qui propter
tempus mundum premunt: seipsos
mortificant: paupertates sectantur: a
voluptatibus abstinent: coniugia ren-
nuunt: penes relinquunt: et in sim-
plicitate et humilitate christo famu-
lariter conantur. Hi ab amatoribus
mundi stulti putantur et velut fatui
irridentur. Et de beato fratre franco
cantatur in responsorio in officio no-
cturno sue festiuitatis. Dux pater
hunc persequitur: latens dat locum ire:
distanter post agreditur in publicum
patrem. Squalenti vultu cernitur pu-
tatur insanire: luto sarris imperi-
tur: et patiens vir miratur. ut surdus
pertransire. Refert namque de illo
Bonauentura. quod in principio sue vo-
cacionis postquam pecunias obtulerat
pro reparacione ecclesie sancti Da-
miani: sentiens ex hoc aduersum
se periclitum patris furorē: ut ire lo-
cum daret diebus aliquibus in qua-
dam occulta fouea ieiunans orans
et lachrymans latuit. Et ad eum
spiritali quadam completus letitia et
virtute mentem indutus ex alto ex-
terius fiducialiter perdit et ciuita-
tem distanter intravit. Quos cum iu-
venes cernerent facie squalidus
et mēte muratus ac per hoc aliena-
tum putaret a sensu: lutoque platea

rum velut stultum impeteret: et dis-
morosis ei vocibus insultarent
famulus dei nulla per se fractus
aut mutatus iniuria: ut surdus in
omnibus pertransibat. Et talis fuit
stultitia beati iacoboni de tuder-
to: qui etiam in suis deuotis carmi-
nibus ita canebat. Seno mi pa-
re e cortesia impazire per lo bel-
lo messia. Et mi pare si gran sa-
pere chi par dio vol ipazire chi
in parisi non si vede costi gran phi-
losophia. Et hi per christo va impa-
zato pare afflicto et triblato. ma
e maestro puentato in natura e
theologia. Et hi per christo ne va pas-
so ala gente pare un matto. ma
chi non ha puato el fato: non sa-
che ben si sta. Et hi vole intrare in
questa schola trouara doctrina
noua. La pazia chi non la puo non
sa che ben si sta. Et hi vole intras-
se in questa danza troua amor
di simisuranza. Lento di de per
donanza a chi te dice villania.
Et ad circo in die iudicii ut habes-
tur Sap. v. c. Stabant iusti in ma-
gna distantia aduersus eos qui se
angustianerunt et qui abstulerunt
labores illorum: videntes autem tur-
babantur timore horribili et mi-
rabuntur in subitanea insperata
salutis: dicentes intra se: perniciam
agentes et pro angustia spiritus ge-
mentes. Hi sunt quos aliquando ha-
buimus in derisus et in similitu-
dinem imperij. Nos in seculum vi-
tam illorum estimabamus insaniam et fi-
nem illorum sine honore. Ita euenit
tempore pauli: ut christiani a gentilibus

stulti dicerent. En Actus. xxv.
 dū paulus loqueret corā agrip-
 pa de mysteriis xp̄i: de p̄nia & re-
 surrectiōe mortuorū. quidā noie
 festus voce magna r̄ndit. Insan-
 tis paule: multe littere te ad in-
 sania deduxerūt. Et paulus: nō
insanio inq̄r: s̄ veritatē & sobriet-
tatis verba ego loquor.

Tertia stultitia est viciosa &
criminalis: que est in illis q̄ mor-
taliter peccat: qm̄ cū oēs scriptu-
re cōminent peccatorib⁹ mala:
nolūt ipsi scripture credere que
plena est omni veritate. ¶ En sa-
piens puer. i. c. ait. Sapientiaz
atq; doctrinam stulti despiciūt.

Llamat omnis scriptura pecca-
ū vitandū atq; cōminat pecca-
torib⁹ incorrigibilib⁹ mala. Au-
dite obsecro & itelligite. Q̄ mor-
tales miseri peccatorū vinculis
colligati. quid scriptus est Leui.
xi. c. Nolite p̄taminare aīas ve-
stras: ne contagatis imundū ne im-
mundi sitis. ¶ Et ad Roma. vi. c.
Nō regnet peccatū i vestro mor-
tali corpore. ¶ Et Jacobi. iij. c.
Abundate peccatores man⁹ ve-
stras. & purificate corda vestra.
¶ Et Johan. v. c. & viij. ca. Noli
peccare. Subinfert ratio. ¶ Eze-
chielis. xvij. c. ¶ & i. q. iij. c. Jam
itaq; ¶ & xiiij. q. iij. c. his ita. Q̄
ania que peccauerit ipsa moriet-
tur. ¶ Et ps̄. xxxi. Multa flagels-
la peccatoris. ¶ Et ps̄. cxlix. Do-
minus iustus concidet ceruices
peccatorū. Cum igit delectatio
que habet in peccatis. modica

sit & breuis: quāta est insania eo-
 rum qui seruiūt dyabolo: vt tan-
 dem excludant a paradiso & des-
 putentur penis eternis. Stultū
inquit Gregori⁹ est seruire dyab-
olo: qui nullo placatur obieq̄o.
Quāto magis quis ei seruerit
tanto amplius cū ille torquetur.
¶ Et Augu. ait. Nulla maior ins-
sania q̄ p̄ delectandē momenta-
nea p̄dere eterna gaudia & obli-
gare se ad eterna supplicia.

Quod peccatū contristat mē-
tes peccatorū dum ad se redeunt
sicut econuerso virtus letificat
animam.

Capitulum tertium.

Trium inuocentū pec-
cati dicitur contristatio.

¶ Nam licet sepe numero
letent peccatores in via sua ma-
la: tamen dum ad se redeunt nō
potest fieri quin tristetur intrin-
secus. ¶ Unde Augustinus libro
primo confessionum ait. Iussisti
domine & sic est: vt pena sua sibi
sit omnis inordinatus animus.

Sicut enim virtus letitiam gi-
gnit in mente virtuosi: sic vicius
tristitiam parit. ¶ Dicit quippe
Isidorus in libro soliloquiorū
Bona vita gaudium semp̄ hab-
et. ¶ Et Seneca ad Lucillum.
Sola virtus prestat gaudium p̄-
petuum. ¶ Et Cicero in libro de
senectute. Consciētia bene acce-
pite multorūq; benefactorū recor-
datio iocundissima est. ¶ & Aristo.

Nemo est q̄ non gaudeat

operatib⁹ bonis. ¶ Et Ansel.
 sup psal. xvij. Amic⁹q; bono d
 lectabile est esse in virtutib⁹ etiā
 si nullū pmium inde expectaret
 Unde quidam ethnicus ait. Si
 oēs dij' esse ignoscituri ⁊ hoies
 ignoraturi: tñ nollem in peccat⁹
 maculari. Hanc vero sniam seq
 tur Tullius q; in. iij. de officijs ait
 Certe si oēs deos hoiesq; celat
 re possem⁹: nichil tñ iniuste: ni
 chil auare: nichil libidinosē faci
 endū est. Quia de re diliges om
 nibus debet esse cura vt euitent
 peccata: in q;bus si se vt homies
 fragiles se viderint qñq; imer
 sos dent operā illa relinquere:
 ⁊ reuerti ad dñm ihesum xp̄m q;
 suaz nobis omnibus dignetur
 gratiam infundere. Amen.

¶ Feria q̄nta p̄me hebdoma
 de. De friuola ac debili excusa
 tione peccati. Sermo quintus.

Scientur in tenebras exteriores.

Verba sunt redēptoris
 nostri originaliter Math. viij.
 ⁊ in euāgelio hodierno. Sañ
 exterrere debēt hoīnz maleuie
 tñ mentes infallibilia v̄ba dñi
 nostri ihesu xp̄i. Ipsius vocem
 audim⁹ penas eternas cōminā
 tem peccatorib⁹ obstinaus. Sz
 pleriq; semetipsos psolari falso
 conant: se ⁊ sua facinora excusat
 res. Aiunt em̄ non vsq; q; hoī
 peccata imputanda esse peccata
 ad que quodāmo iniustus pdu
 citur. Idcirco in p̄nti s̄mone de

excusatione debili peccati dice
 mus: quā p scuto putant nōnul
 li assumere inexpugnabili. Qui
 tñ eijciendi erunt in tenebras in
 ferni horribiles ⁊ timēdas. Di
 stinguemus aut̄ triplicē excusa
 tionem.

¶ Prima est dei pmittentis.
 ¶ Secda sideris influentis.
 ¶ Tertia nature inclinantis.
 ¶ Qd nulla est excusatio eoruz
 qui dicunt deū esse causam pec
 cati. Et quare de⁹ pmittit mala
 fieri: ⁊ an possit p̄cipere mala

¶ Capitulū primum:

Rima debilis iniusta ac
 indebita excusatio pecca
 ti est dei pmittentis. Aiunt quippe
 seducti a dyabolo pctōres: deus
 pmittit fieri peccata: que si velle
 impedire vtiq; posset. Sed vt ita
 lum error pcul abijciat: tria sūt
 in hac parte dubia declaranda.

¶ Prīmū vtrū de⁹ sit cā peccati
 ¶ Scdm vtrū deus debeat ma
 la: permittere.

¶ Tertū vtrum de⁹ possit p̄ci
 p̄cipere mala culpe.

¶ Ad primū dubiū ¶ Rñdemur
 s̄m Alexandrū in. ij. sūme in tra
 ctatu de malo ¶ Et Ricardū. Et
 Bonauē. in. ij. di. xxxvij. ¶ ⁊ tho. i.
 ij. q. lxxx. Qd deus nullo modo
 est causa effectiua peccati: nec p
 se nec p accidēs: nec directe nec
 indirecte. Et hoc pbat firmissi
 mus auctoritatibus ⁊ rōnibus.
 Aiunt em̄ sapiens Ecclia. xv. c. Me
 mini mandauit de⁹ impie agere
 ¶ Et ecciastes. vij. ca. Solūmo

De hoc inueni q[uo]d deus fecit ho-
 mine rectu[m] & ipse se infinitis ini-
 scuit quæstionibus. ¶ Et Augu. li.
 lxxiiij: q[ue]stio[n]is. Auctor mali deus
no[n] est: q[ui]a omnia que sunt auctor
est: que inquantu[m] sunt: t[ame]n bona
sunt. ¶ Et idē in li. p[ro]tra adamā-
 uum manicheu[m]. No[n] est malū in
 ciuitate q[uo]d deus no[n] faciat. Al-
 lum hoc loco no[n] peccatū: sed pe-
 na intelligenda est. Sic ad pro-
bandū rōes efficacissime. ¶ Et
 prima sumit ex diuina dilectio[n]e
 Mā illud q[uo]d deus p[ro]ducit vel fa-
 cit: diligit. iuxta illud Sap. Dili-
 git oia que sunt: & nichil odisti
 eorum que fecisti. Sed de[us] odit
 peccatū s[ecundu]m illud Ecclesiastici. xij.
Altissimus odio habet peccatōes
ergo deus non est causa peccati
 ¶ Scd[un]d[u]m rōe sumit ex diuina v[ol]u-
 nte. No[n] est deus causa illi rei
 cui[us] est vltor: s[ed] deus est vltor pec-
 cati. q[uo]d no[n] est causa peccati. Scri-
 ptū est enī ad Roma. xij. c. ¶ Et
 ad Hebre. x. c. ¶ Deutro. xxij.
 c. ¶ Pro. xv. c. ¶ xxij. q. i. in
 p[er]sona dei. Adichi vindic-
 a[m] & ego retribuā. ¶ Exodi. xx
 c. Ego su[m] deus zelotes v[is]itās
 iniquitates patrū in filios. ¶ Ter-
 tia rōe sumit ex diuina p[er]fectio[n]e.
 Illud enī q[uo]d est p[er]fectissimū & in
 quo nullus p[otes]t esse defectus ali-
 cuius mali: no[n] p[otes]t esse cā pecca-
 ti. sicut nec sol p[otes]t esse cā obscuri-
 tatis: nec ignis cā frigiditatis. sed
 d[eu]s est h[uius]m[od]i. q[uo]d no[n] est cā peccati. Lo-
firmat ista rō sic. Ab eodē agēte
 p[er]mit[te]t[ur] no[n] diuersificato in se no[n]

egredit[ur] p[er]fectū & imp[er]fectū. Q[uo]d
 idem manēs: idē natū est facere
 idē. vt dicit Aristot[elis] in. ij. de gene-
 ratione. Bonū dicit p[er]fectionem
 Al[ia] dicit imp[er]fectiones. Sed
 deus est agens p[er]fectissim[us]: non
 diuersificat[ur] in se: ergo cū bona
 sint ab ipso: mala culpe no[n] erūt
 ab ipso. ¶ Scd[un]d[u]m dubiū fuit v[er]ū
 deus debeat p[er]mittere mala fie-
 ri. ¶ Et q[uo]d sic patet ex auctoritate
 Grego. q[ui] sup[er] illo v[er]bo Job. xij. c
 Abundāt tabernacula p[ro] domum
 ait. Dipotens deus: q[uo]d fieri p[ro]-
 hibet iustū est vt fieri sinat. ¶ Et
 Augu. li. xx. d[icit] ciui. dei. Null[us] ho-
minū agit recte: nisi diuino adiu-
uetur auxilio. Nullus demonus
 aut hominū agit inique: nisi di-
 uino eodēq[ue] iustissimo iudicio
 p[er]mittat[ur]. Scd[un]d[u]m aut[em] Bonāuen.
 in p[ri]mo di. xlvij. Deus p[er]mittit
 mala fieri ordinatissime. Mā du-
 plex est ordo rerū. v[er]ū in vniuer-
 so. Alter in finem & vterq[ue] erigit
 q[uo]d de[us] p[er]mittit mala fieri. Q[uo]d do-
 q[ue]ppe in vniuerso erigit. q[ui] ad p[er]-
 fectio[n]is vniuersitat[is] necesse est v[er]-
 fuit fieri creaturā arbitrio libe-
 rā & peccare potest. S[ed] admi-
 nistratio vniuersitat[is] requirit vt
deus res quas p[er]didit sic admi-
nistret vt vnaq[ue]q[ue] agere p[ro]prios
motus sinat vt Augu. viij. li. de ci-
ui. dei. Ideo cū debuit dare po-
 tentiā peccandi & debuit regere
 saluo ordine sue p[er]ditionis si vo-
 luit peccare debuit p[er]mittere: & si
 noluit peccare: debuit p[er]seruare.
 Et ita debet p[er]mittere mala. ¶

do ad finē hoc erigit. **Q**uod duplici-
 cem finē ptingit repire in vniū-
 so. vnus est salus electoz. alius diui-
 na laus. Quia ergo pmissis ma-
 lo: um reddit electos gloriosiores
 p occasione. Et deus non curat
 vtrū p causam vel p occasiones
 gloria electoz augeat. Ideo deus
 pmittit recte mala fieri. Nam p
 sumi mali bonis eos exercitādo
 Et ideo dicit Aug⁹ li. de lapsu
 mundi. qd pmissi de⁹ plures esse
 malos. qz si pauci essent: non au-
 derent exercere bonos. Diuina
 etiā laus erigit vt pmittat deus
 mala fieri. qz occasiōe mali sum-
 me manifestat misericordia in ele-
 ctis in filij vniūgeniti donatione
 p inimicis sūm tps. Summe etiā
 manifestat dei iusticia in eterna
 punitione reproboz. **C** Sicut cō-
 tra p̄dicta aliquis posset instare
 s̄ p̄mo qz glo. sup illo verbo ad
 Roma. i. Nō solū qui faciunt dis-
 gni sunt morte: sed qui p̄sentunt.
 Cōsentire inq̄t est facere cū pos-
 sit arguere. s̄ deus posset argue-
 re impediendo malū: q̄ nō debz
 malū pmittere. **S**ecundo qz Aug⁹
 xix. li. de ciui. dei. c. xvi. ait. Ad in-
 nocētis officiū p̄tinet nō solum
 nemini malum inferre: s̄ etiā a
 peccato cohibere. Ergo si deus
 nō cohibet cū possit: nō est inno-
 cens. **T**ertio oēs virtutes n̄re
 debent habere exēplar in deo.
 s̄ in nobis est virtus zeli: q̄ et in
 deo. Sed zelus quantū p̄t ob-
 tuat peccato. q̄ si deus habz zelū
 quantū p̄t. debz obuiare pecca-

to. **C** Ad primā r̄ndz Bonauē.
 qd pmittere malū p̄t esse duplici-
 citer. **S**icut non cohibendo ma-
 lum vel animū nec in facto nec
 in retributione et sic cōsentire est.
Sicut non cohibendo malū: sed
 tū puniendo transgressorē et ar-
 guendo p̄tinue. et sic nō p̄sentit.
 Et h̄ modo deus pmittit et non
 p̄sentit. **C** Ad sc̄dm de innocente
 qui debet inibere deū qd illud
 intelligit de cohibitione quantū
 ad argutionē et punitionē: non
 aut quantū ad voluntatis coactō-
 nē. **C** Ad tertium de zelo dicit qd
 zelus debet obuiare peccato sal-
 uosure iusticie et iusticia p̄t est
 ordo vniuersi hoc erigit vt deus
 pmittat hoīem ire s̄m imperius
 sue voluntatis. **C** Tertium dubiū
 fuit vtrū deus possit p̄cipere mala
 culpe. R̄ndet Bonauē. vbi. s̄. qd
 h̄ p̄t dupliciter intelligi. Aut qd
 deus p̄cipiat malū manens ma-
 lū. Aut itaqz p̄cipiendo faciat bo-
 nū. **C** Primum simpliciter est im-
 possibile. **S**ecundo v̄o aliquomō
 est possibile s̄ nō oīno. **E**t enī
 aliqd malū in se: et aliqd malum
 s̄m se. **A**d malū in se p̄t fieri bene
 Ad aliū s̄m se nullo mo p̄t fieri
 h̄mō h̄ intelligere qd fiat b̄n̄ ē
 itelligere qd idē sit malū et bonū
 p̄t q̄ dici qd de⁹ p̄t p̄cipere ma-
 lū in se: et nō malū s̄ se. qz nichil
 p̄t p̄cipere cū bonū sit postqz p̄ce-
 ptū est: et illud est malum in se: nō
 aut s̄m se. **N**ō p̄t illud p̄cipere et
 nō aliud. **S**icut dicit Bern. in li. de p̄cepto et dis-

p̄satiōe. q̄ de' p̄t disp̄sare in
 p̄cepti sc̄de tabule ⁊ nō p̄ine. q̄a
 in p̄ceptis sc̄de tabule quāta ē
 de rōne p̄cepti p̄cipit ordinatio
 ad p̄mū ⁊ p̄hibet de ordinatō
 ad eundē. De ordinatio autē re-
 sp̄ctu p̄mū nisi sit de ordinatio
 respectu dei malū est in se. In p̄-
 ceptis ergo sc̄de tabule dispen-
 sat deus ⁊ p̄tra illa p̄t precipere
 Nec ex hoc sequit̄ q̄ p̄cipiat cō-
 traria: quia mandatum speciale
 absoluit a cōi. vñ extra d̄ rescrip.
 c. i. d̄. Sp̄ale mādātū d̄rogat ge-
 nerali. In p̄cepti autē p̄ie tabule
 nō p̄t de' disp̄sare: q̄ eoz oppo-
 sita sūt mala s̄z se. Sp̄a em̄ p̄cep-
 ta dicūt ordiatōs ad d̄ū sic i fine
 d̄ sua rōe ⁊ eoz opposita d̄ ordia-
 tōs. Et iō si d̄m p̄cipet: p̄cipet d̄
 se. Contra se autē nō p̄t facere. Et
 si ista p̄cipet cuz sūt mala s̄m se
 ita q̄ nullo mō p̄nt bñ fieri. Aut
 de' vellet malū qd̄ ē icōueniens
 Aut ip̄one fieret malū: aut idem
 esset bonum et malum. quoz v-
 trūq̄ ē icōueniēs simpl̄. Et ex
 dict̄ d̄cludim̄ q̄ p̄ctōres nō p̄nt
 excusare maliciā suā rōe dei iu-
 ste ac sapiēter p̄ctā p̄mittētis.

¶ Qd̄ irrōnabil̄ ē excusatō p̄cti
 cū hoim̄ culpa refer̄ ad influen-
 tiam siderū q̄ liberuz arbitrium
 astringere non possunt neq̄ ad
 bonū neq̄ ad maluz. Caplin. ij.

Quidam excusatio pec-
 cati est sideris influenti-
 e.

Ad tantam quippe insa-
 viam aliqui astronomi deueni-
 unt ut fateri non erubescant

vicia hominum ab influentia
 planetarum et siderum disposi-
 tione causari. ¶ Ad quoz con-
 fusionē notandū sc̄d̄ Bonauē-
 turā in. ij. di. xij. Qd̄ mores ho-
 minū causari a siderib' p̄t itel-
 ligi dupliciter. Aut necessario et
 sufficiēter. Aut dispositiue ⁊ cō-
 tingēter. Si primo modo dicat̄
 sic nō t̄m̄ ē falsuz imo ē hereticū
 ⁊ dyabolicū figmētū triplici rōe
 ¶ Prima quia repugnat xp̄ia-
 ne religioni.

¶ Sc̄da q̄ repugnat sensui.

¶ Tertia q̄ repugnat rationi.

¶ Prima rō est q̄ repugnat xp̄ia-
 ne religiōi dū est p̄tra veritates
 fidei ⁊ honestatē mox vitas eū
 fidei in h̄ errore saluari nō p̄t.
 Dū em̄ ponit oia n̄c̄s a sideri-
 bus euenire tollit meritū ⁊ p̄ cō-
 sequēs p̄mū tollit gr̄am ⁊ p̄ cō-
 sequēs gl̄iam. Honestas etiam
 mox p̄ hunc errorem p̄iudiciū pa-
 titur: dū culpa peccant̄ in sidera
 refundit ⁊ licentia malefacēdi
 sine rephensioe d̄cedit: ⁊ homo
 ad orandū ⁊ colendus sidera in-
 curuatur. Et iste est finis hui'
 erroris pessimi. q̄ ad idolatrias
 p̄ducit. ¶ Sc̄da ratio est quia
 tenere mores hominuz necessa-
 rio euenire ab influentia plane-
 tarum repugnat sensui. Sensibi-
 li em̄ experientia in eadē constel-
 latōe d̄ceptos ⁊ natos videm'
 diuisificari in morib' ⁊ exercitijs
 ⁊ euentib' ⁊ natalib' p̄p̄ctatib'

Et istud manifeste apparet in Isaac et Esau qui simul fuerunt concepti et nati: et tamen in omnibus hijs sunt diversificati. Apparet etiam quod in eadem constellatione nascitur filius regis et filius rustici. Nascitur homo et asinus. Nascitur femina et masculus et tamen habent dispares mores. Ideo Gregorius in omelia epiphaniae ait. Sic fateri mathematici solent quod quisque sub signo aquarii nascitur in hac vita piscatoris ministerium sortiatur. piscatores ut fertur gethulha non habet. Quis igitur dicat quod nemo hic sub stella aquarii nascitur ubi piscator omnimode non habet. Dicunt etiam quod qui sub signo libere nascuntur trapezite futuri sunt. In multis autem locis sub libra multi nascuntur ubi trapezite penitus ignoscuntur. Augustinus etiam li. v. de ci. dei. c. vi. dicit se novisse geminos diversis sexus: quod trapezitas masculus alia femina quibus diversi erant mores et conditiones. Et si diceretur quod unus post alterum conceptus fuit: dicitur ibi Augustinus. Quia nature vis est ut cum concepit femina deinde alterum concipere oio non possit: unde necesse est eade esse in gemis momenta conceptus. Sed astronomi in hoc contradicunt Augustini dicentes quod in pregnatio fieri potest per impregnationem. Nam Aristoteles ix. de animalibus dicit quod mulier eodem die cum viro et ad altero iacuit et quod ex utroque conceperit: quod quidem per signa dicit fuisse comprehensum cum alter sibi viro fuerit. Alter representaret adulterum. Hieronymus has pretiones re-

linquentes negare non possumus quoniam et sepius tamen gemini quam alij eodem puncto concipiunt. Tertia ratio ostendens falsas opiniones que dicitur necessario mores hominis aversideri evenire est quod repugnat rationi dum superioribus proponit inferiora et in se implicat contraria. Et enim homo astris et quibuscumque celestibus corporibus prestatior et dignior. Unde scriptum est deuteronomio iii. c. Solem et lunam et omnia astra celi creavit dominus deus in mysterium cunctis gentibus que sub celo sunt. Idcirco Gregorius in omelia ait. Quia quippe hominum solus qui creavit ditor administrat. Non enim propter stellas homo sed propter hominem stelle facte sunt. Hec etiam opinio ponit duo in apponit enim astra veneranda et obsequanda constellationes. Quia autem necesse est homini evenire secundum constellationes aut non. Si non: tunc astra non sunt timenda. Si sic: ergo astra non sunt veneranda. Item autem evenit homini secundum constellationem in suo ortu exigit. Aut non. Si sic: ergo frustra sunt constellationes obsequande in actibus: cum primo secundum primam constellationem necessarium sit ei bonum vel mala evenire. Si non in prima constellatione. Sed pari ratione nec in sequentibus. Sed nulle sunt observande. Idcirco Augustinus li. v. de ci. dei. c. v. ait. Quod singulari stulticia eligitur dies ut ducatur vxor. Et ideo propterea quod potest in die non bonum nisi eligatur incursi et infeliciter duci: ubi est quod nascendi iam sidera

decreuerunt. Si autem dicat mores hominum a dispositione siderum variari dispositiue et contingenter sic patet hinc veritatem: quia nec rationi nec fidei repugnat. Manifestum est enim quod dispositio corporis varia in se facit ad variationem effectuum et morum anime: ut plerumque enim anima complexionis corporis imitatur, unde colerici sunt dispositi ad iracundiam: sanguinei ad benignitatem: melancholici ad liuorem: flegmatici ad pigritiam. Hec autem non sunt necessaria. Anima enim datur suo corpori maxime quoniam est adiuta per gratiam. Multos enim videmus colericos mansuetos et melancholicos benignos. Quoniam igitur virtus corporum celestium operatur ad mixtionem et qualitatem complexionum hinc est quod per consequens operatur quodammodo ad qualitatem morum valde tamen de longinquo. Primum facit ad qualitatem complexionis virtus nature inferioris quam virtus siderum. Cuius Augustinus in solutione cuiusdam questionis libro v. de ci. dei de duobus geminis qui simul infirmabant et curabant: unde hoc pueniebat. Adagis commendat rationem Hippocratis phisici quam astronomi. Hippocras enim dicit quod erat propter identitatem et similitudinem complexionis. Astronomi quod erat propter identitatem constellationis. Melius enim dicit Hippocras: quod cum dedit magis propriam et magis propriam. Quare non valet se excusare peccatores ex influenza celi. Et ut inquit Thomas in ii. secundum gentiles. Si aliquae stelle essent causa malorum sequeretur quod essent maleficia

erices quod falsum est. Manifestum autem esset tales a natura. Et sic dominus qui dedit eis talem naturam esset malus: quod impissimum est dicere. Aut essent male a voluntate: quod haberet malam voluntatem: quod similiter est falsum cum nulla anima sint anime.

Quod non valet excusatio eorum qui dicunt tamen peccati fore naturam inclinantem cum ex parte anime ipsa semper inclinaret ad bonum.

Tertia excusatio 2a. iij. peccati est nature inclinantis. Dicunt enim nonnulli quod homo inclinatur ab ipsa natura et naturaliter ab ipso appetitu sensitivo ad peccandum. unde xx. q. i. c. Omnis etas ab adolescentia propria est ad malum. Sed hec excusatio minima est. quoniam beatus thomas in ii. q. x. articulo tertio. refert quod passio appetitus sensitivi non necessitat ad peccandum. Quia enim in homine sunt due nature. scilicet intellectualis et sensitiva quoniam pars sensitiva totaliter subicitur rationi. Sicut contingit in brutis. Quoniam econverso ratio totaliter absorbetur a passione. Tamen remanet aliquid rationis liberum. Et tamen hoc potest vel totaliter voluntas rationem repellere vel saltem se tenere ne passionem sequatur. Unde in genesi. in. c. dicitur Subter te erit appetitus tuus et tu dominaberis illius. ubi glo. Sub te erit appetitus sensitivus tuus: quia liberi arbitrii es. Propterea moneo ut peccatum non dominetur tibi: sed tu peccato. Tamen subditur. Et tu dominaberis illius

id est dñari debes illi ne peedas
in acū. ¶ Propterea inq̄t seneca
ad lucillū. Erras em̄ si existimes
nobiscum vicia nasci. Supuene-
rut: ingesta sunt. Nulli nos vicio
natura cōciliat. Mos illa integros
ac liberos genuit. Qualiter vo
vniūq̄s liber est ad bñ vel ma
le agendū & nullus cogit ad pec
candū aliqua necessitate nature
ostēdit Valerij. li. vi. de mutatio
ne morū et fortune multū exemplū
Et dmo ipse ait. Adultū animis
hoim̄ & fiducie adire & sollici
tudinis detrahere pōt morū ac
fortune in claris viris recogni
ta mutatio. Nam cū alioꝝ fortu
nas spectādo & ex cōditione ab
iecta atq̄ p̄cepta emerisse clarit
tatē videam. Quid oberit q̄n &
ipsi meliora d̄ nobis semp cogi
temus. Deinde exēpla ad hoc p
positū notabilissima refert: ex q̄
bus aliqua nos explicabimus
¶ Primū est de Mālio torqua
to: q̄ in iuuetute fuit hebet̄ inge
nij atq̄ obtusi cordis: vt dome
sticis & reipublice vsibus inuti
lis oīo videret̄. In p̄cessu t̄o eta
tis ad tantā virtutē deuenit: vt
patrē suū reū a snia ferenda t̄pi
culo subeundo liberauerit. In
hoc credo fortune nubilo adole
scentie p̄ceptū p̄sum quo sene
ctū de cluadi enitesceret. Nam
patriā a bello latino p̄ssam spe
ciosissimo triumpho recreauit.
¶ Scdm̄ exēplū est de sciptione a
fricano: q̄ dissolutissime vite fuit
in p̄mis adoleſcētie annis lascu

ue & furoꝝ dedit. Sed morib̄
in meli' mutati deuenit carthagis
nem & p̄tinentissime vixit: quem
dij immortales nasci voluerunt
vt esset in quo virtus p̄ oēs nūe
ros hoibus efficaciter ostēderet
tur. ¶ Tertium exēplū est de qu
to fabio: qui in adoleſcentia fuit
ita viciosus & infamis: vt om̄es
vitarent ei cōsortiā. Sed post
ea in tantā grām & virtutem de
uenit vt nichil eodē sene ornati
aut speciosi. Nlo tēpe ciuitas ro
mana habuerit. ¶ Quartū exem
plū est d̄ valerio flacco q̄ i tempe
sed i belli punici hūit adoleſcētū
am p̄ditissimā in luxuria & alijs
vicijs. Paul' aut licem' vt eius vi
cijs dimoueret fecit eū flamine
id est sacerdotē vt fuiret in tem
plo deoꝝ. Qui floruit tanta reli
gione vt quān' p̄us fuerat exem
plū vicioꝝ t̄m postea fuit mode
stie & sanctitat' speculū. ¶ Quint
tū exemplum est de quinto catul
lo q̄ i adoleſcētia sua fuit effemi
natus eneruis deditus omnib̄
delicij & ludis & om̄i generi vo
luptatum. Sed p̄cedente etate i
marino clarissimoz virorum p
uectu excessum gradum obtinuit
it: factus senator & dux belli ma
ximas victorias habuit. ¶ Sunt
& alia ibidem exēpla vt palemo
nis & themistodis q̄ nos posui
mus in p̄mo sermōe quadrage
simalis de penitētia. ¶ Idcirco
solon philosoph' prudentissime
dixit nemine dux adhuc viueret
dici debere miserū aut beaum:

q̄ ad vltimum vsq; fati dies accipiunt fortune subiecti essemus: et mox assidue mutatio. Nulla igitur est sufficiens excusatio peccati quod in potestatis nostre arbitrio est et committere et de commisso facere penitentiam. Et ut acero in philippicis dixit. Quisuis hominis est errare. Sed non nisi insipientis in errato perseuerare. Imponamus ergo peccatis finem: ut scilicet vitia mutantur in melius: effugiamus eternas penas. A quibus nos liberet iesus christus qui cum patre et spiritu sancto viuunt et regnant in secula seculorum. Amen.

¶ Feria sexta prime ebdomade in quadragesima de excusatione peccati qua se tueri quidam putant ex ipsa consuetudine et de mysterijs consuetudinis.

Sermo sextus.

Actum est

antiquis diliges proximum tuum et odio habebis inimicum tuum. Verba sunt redemptoris nostri originaliter. Ad thet v. c. et in euangelio hodierno. In ueterata antiquorum doctrina de inimicis odiendis velut impiis et caritati contraria dominus iesus christus in lectione euangelica reprobauit. Nullum eadem peccatum excusari potest diuina consuetudo. Quia non sunt nonnulli qui in sua malicia obstinati dum redarguuntur ut corrigantur sepe dederunt se peccata non esse uiter ponderanda: et peccatum in consuetudine et longa peccandi consue-

tudine excusabili uideri possunt. Ideo in primo sermone de consuetudine ipsa peccandi dicemus ostendemusque quod grauiter errant hi qui peccati veteribus addentes non uolunt se scuto consuetudinis posse defendi. Pro quorum declaratione tria mysteria proponimus contemplanda.

¶ Primum de aggrauationis

¶ Secundum reprobationis.

¶ Tertium obseruationis.

¶ Quod consuetudo peccandi auget peccatum non excusat: et qualiter mala consuetudo inducat in animam facilitates ad peccandum: difficultatem ad penitentiam: et obligationem ad patiendum.

Capitulum primum

Primum mysterium contemplandum de consuetudine dicitur aggrauationis. In

quo sciendum est quod consuetudo que est contra legem diuinam uel naturalem non minuit peccatum nec excusat sed auget. Sicut probatur. xxiii. questione prima. c. Salina. Ideo scribitur extra de consuetudine. c. Cum tanto. Tanto sunt grauiora peccata quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. Et extra de consuetudine. c. primo. in texto et glossa ponitur quod consuetudo grauis ecclesie et onerosa est extirpanda. Et distincti. viii. capitulo. Mala dicitur. Mala consuetudo non minus quam perniciosa corruptela vitanda est. Et eadem distinctione. c. Consuetudo. Lypanus

alt. Consuetudo sine veritate vel
tustas erroris est. Et eadē dist.
 viij. c. sequenti scribit. neq; hoīs cō
 suetudinē sequi optet sed dei ve
 ritate. Et in Autē. vt nulli iudi
 cu liceat hī. §. i. coll. ix. d. Adale
consuetudines adinuēre nullo tpe
firmant. Et confirmant hec oia
 ff. de pens. l. caplin. §. Solent.
 ff. l. d. episc. audi. l. Memo. Et
 tra de hys q; si. a ma. par. caplin. c.
 Quā in amē. Et tra de vsu pal
 li. c. Ex marū. Et tra d. officio
 archidi. t. Quā sac. extra de iura.
 calū. c. Eterū. Et tra de vita
 et honest. cleri. c. Quā decorē. extra
 de statu mona. c. Quā q. Et tra
 de pse. cc. c. Aqua. Et tra de su
 mo. c. In tantū. Nec tū reproba
 tā est tanq; iniqua cōsuetudo q
 est cōtra legē naturalē et diuinā
 sed etiā que est ptra quācumq; le
 gē humanā rōnabilē. Et dō ex
 tra de psue. c. Ad nrām d. Con
suetudo que canonicis obuiat i
stitutū nulli dō eē mōmētū Et s;
 ptra hoc arguit ex dicto Grego
 rij. di. iij. c. Deniq; q; loquens.
 de crapula quā psuenerūt face
 re laici in carnis pūio: q; peccatū
 est dicit. Nec a tali psuetudie a
 moueri possunt. Et ideo cū ve
 nia suo ingenio relinquēdi sunt
 ne forte peiores existant si a tali
 cōsuetudine pberentur. Et ad
 hoc respondet glo. ibidem. Qd
 relinquent cum venia. s. penētē
 poral. Ita q; nō vult dicere Gre
 gorius q; cōsuetudo excuset illos
 a peccato: sed q; nō dō tollit talis.

cōsuetudo p penas rōales quā
 do timet mai' inde scandalus p
 uenire. Et Morādū tū q; aliqua
 do quis peccat ex ignorantia vel
 fragilitate faciens id qd consue
 uerūt alij facere circa aliquid et
 tūc nō excusat a mortali si id qd
 agit hī psuetudinē aliorū est cō
 tra legē diuinā vel naturalē. S;
 minuit grauitas ei: puta q; fas
 cit aliquē ptractum vsuariū cre
 des esse licitum q; illud cōiter fit
 hī patrie psuetudinē. Tertū est
 q; cōsuetudo illius loci nō excu
 sat a mortali: q; cōtra legē dei q;
 sicut lex humana tollere nō pōt.
 Ita nec psuetudo que potius di
 cenda est abusto. Quod sūt ho
 die inter christianōs psuetudines
 hīōi viciose atq; corrupte. Ex
 psuetudie nāq; publice blasphematur
 de: fiunt pūria: inuocat
 diabolus exercent vsure: vanita
 tes multū augent et pōpe: comit
 unt fraudes in qualibet arte: et
 fetida vicia luxurie pperantur si
 ne rubore. Sed adū tant peccantes
 ex psuetudine q; hec tirā
 nis iniqua tria mala in aia facit
 Et primū ē facilitas ad peccandū
 Et scdm difficultas ad penitēdū
 Et tertū obligatio ad patiēdū
 Et Primū malū est facilitas ad
 peccandū. Nam ad qd peccatus
 a pncipio inducit aia cū diffi cul
 tate ad illud ppter cōsuetudines
 nō solum trahit cum facilitate s;
 etiā cū delectatione: vt possu
 mus in quadragesimali de peni
 tentia in smone de peccato. Rō

Et q: usus videtur in naturas. Et
 consuetudo nature assimilatur;
 et est altera natura: ut inquit Aris.
 in libro de memoria et reminiscen-
 tia. Et in primo ethicorum. Et in
 vii. ethicorum. Et idem confirmatur
 ff. ad inced. l. i. Et ff. de liberis
 et posthumis. Si quis posthumos. i.
 pn. Et ff. de postulato. l. i. §. Be-
 stias. Et ff. de acquire. rerum do. l.
 Naturalis. Et instituta de rez
 diui. §. Pauona. Dic Ihero.
 in epla ad cellantiam ait. Insuauem
 et asperam fecit nobis uiam virtutum
 longa consuetudo peccandi. que
 si in parte alteram transferat inue-
 nit semitam iusticie leuissimam. Et se-
 cundum malum quod inducit consuetu-
 do mala est difficultas ad peni-
 tendam. Nam facit peccata gran-
 dia estimare parua aut minima
 Et Aug. in encheridion ait.
 Peccata quibus magna et horrida
 cum in consuetudinem puenerit: aut
 parua aut nulla esse creduntur vsq:
 et adeo ut non solum non occultanda
 verum etiam predicanda et diffama-
 manda videantur: quoniam sic scriptura
 laudat peccatorum desiderium aie
 sue. Talis iniquitas in scripturis cla-
 mor vocatur quo dicitur. Clamor sol-
 domorum et gomorreorum multipli-
 catus est nimis: quia non solum iam
 apud eos non putabant esse fla-
 gitia verum etiam publice velut lege
 frequenterabant. Et idem li. musice
 Tanta est vis consuetudinis ut ea
 inueterata si falsa opinione est
 genita nichil sit inimicium veritati
 hinc peccatores ceci facti et ponde-

re qui oppressi penitentiam negli-
 gunt. Et hoc Iuuenalis. iij. sa-
 tira ait. Consuetudo mali tenet
 insanabile vulnus. Et Marcial
 coquus. Adens assueta malo fir-
 mius heret ei. Et ista consuetudo
 mala figurat in lazaro fetido et
 quadriduano sicut Aug. de pe. di.
 ij. c. Sicut. Quatuor enim mortui
 os christus suscitauit quibus primus
 non esset plene mortuus. s. filii re-
 guli. de quo dicit Iohannis. iij. c.
 Incipiebat enim mori. per istum signi-
 ficat diabolica suggestio et pec-
 cati cogitatio cui nisi consentiat:
 anima non per hoc totaliter moritur: sed
 incipit. Et secunda fuit filia archisy-
 nagogi. de qua Mathei. ix. c. ha-
 bet. quod in camera secreta fuerat
 mortua: per quam delectatio cum con-
 sensu denotatur. Et eo enim quo anima
 peccato consentit mortua est. Et tertius
 fuit filius vidue. Luce. vii. ca.
 extra portas naim: qui significat
 peccatum iam per opus consummatum
 Et quartus fuit lazarus quadri-
 duanus in monumento. Iohannis.
 xi. c. per quem designat peccatum
 consuetudinis. Ideo dicitur quod fetidus
 fuerat et clamore magno a christo
 vocatus Dicit enim ibi Augustinus
 Difficile surgit quem mola ma-
 le consuetudinis premit. Et Ido Ihe-
 dorus li. iij. de summo bono ait.
 Peccatum admittere est in pute-
 um cadere. Consuetudinem vero
 facere est os putei coangustare:
 ne is qui ceciderit valeat erire.
 Et tertium malum quod facit ma-
 la consuetudo est obligatio ad

patiendum. Quanto enim diu-
 nus retinentur peccata et quan-
 tomagis multiplicanti tanto gra-
 uiore pena puniuntur peccato-
 res. vnde non immerito Augu-
 stinus libro octauo confessionu
 dicebat. Ex voluntate quidem p-
uerfa facta est libido. Et dux ter-
uitur libidini facta est psuetudo
 Et dum consuetudini non resistit
 factus est interitus.

¶ Quod multe sunt consuetudines
 reprobate de quibus fit expressa
 mentio in iure. Sicut patet in sex
 consuetudinibus que hoc loco po-
 nuntur dimissis alijs.

Capitulum secundum

Secundum mysterium de con-
 suetudine contemplandum
 dicitur reprobatio licet

enim omnis consuetudo mala sit
 reprobata tamen in iure specifi-
 cantur multe psuetudines reuocan-
 de. Ex quibus aliquas expli-
 cemus. ¶ Prima est consuetudo
 de qua habetur in. c. Cum vene-
 rabilis. vbi ponitur quod consuetu-
 do cuiusdam loci erat quod abbas
 qui immediate erat sub apostolica
 sede transferebatur ad alias ab-
 battiam sine licentia pape quod fie-
 ri non potest. ¶ Secunda consue-
 tudo de qua habetur extra de con-
 suetudine. c. Quando. Quod aliqui
 simplices sacerdotes ad defectu
 episcoporum crismabant in fronte.
 Tales enim nichil conferebant.
 ¶ Tercia est consuetudo contra
 obedientiam supradicto capitulo.
 Cum venerabilis. ¶ Quarta est

consuetudo contra libertate ecclesie
 extra de electione. capitulo Cum ter-
 ra. r. c. Sacrosancta. ¶ Quinta est
 consuetudo erigendi pedagia et
 gabellas a clericis et religiosis
 hec reprobatur. c. Quamquam. de censu.
 libro. vi. Vbi enim sic dicitur. Quod si
 vniuersitas vel singularis persona
 ecclesias vel ecclesiasticas personas
 compelleret soluere pedagia vel
 guidagia vel exactiones pro re-
 bus suis quas causa negociatio-
 nis non deserunt vel pro perso-
 nis singulares excommunicati
 sunt et vniuersitas interdicta. Nec
 prodest contraria consuetudo. et
 diocesani quibus constat aliquos
 has sententias incidisse illos publi-
 care debent illas sententias facere ob-
 seruari. ¶ Et nota hic pro quod res
 clericorum eodem privilegio gau-
 dent quo res ecclesiarum quantum
 ad istud. ¶ Secundo quod ille dicitur
 negociator qui rem emit ut inte-
 gra et immutata lucrum vendendo
 Sed qui rem emit ut materia sibi
 sit sibi aliquid inde operandi puta
 ex ferro clauos et alia artificata
 ille non est negociator. ¶ Tertio
 nota quod si clerici deserant vel de-
 ferri faciant res causa mercimo-
 nie hac immunitate non gaudent
 Et sic est argumentum contra em-
 ptores reddituum clericorum qui
 volunt in hijs gaudere immuni-
 tate illa qua et clerici. ut scilicet non
 soluant guidagia et pedagia de
 emptis a clericis. ¶ Quarto nota
 quod illud quod hic dicitur de pe-
 dagijs secundum Franciscum de sa-

barellis locū habet in gabellis
 et datijs que leuant in ciuitatib⁹
 lombardie: quia idem iuris de
 ipsis argumentum. xiiij. questio
 ne. iij. capitulo. Putant. capitulo
 Pleriq; extra de penis. capitulo
 Quarto. Et ex hoc videtur q̄ tota
 italia est interdicta et maxime
 ciuitas florentina. ¶ Sexta est cō
 suetudo exigēdi vel paciscēdi
 aliqd̄ t̄pale p̄ sp̄alib⁹. vt pro in
 gressu monasterij vel sacris. ex
 tra de simonia. c. Quā simōiaca
 Sed hic oritur vnū dubiū vtrū
 sit licitum sacerdoti recipere pec
 uniam p̄ exequijs. et videtur q̄
 non per ea que notant extra de
 sepul. caplo. Abolēde. ¶ et ex
 tra de simonia. c. Non satis. ca
 plo. Cum in ecclesie corpore ¶ et
 xiiij. questione. ij. capitulo In ec
 clesiastico. ¶ Sed glosa in caplo
 Tuam nobis. extra de simonia.
 dicit. q̄ si sacerdos paup̄ ē p̄t̄ res
 cipere. vt p̄ma questio p̄ma. ca
 pitulo Iudices. ¶ et tamen gra
 tis dicitur celebrare. Sicut testi
 qui recipit sumptus. et tamē gra
 tis dicitur testificari. iij. questio.
 iij. capitulo. c. Venturis ¶ et episco
 pus recipit pro curationem pro
 consecratione. et iudex gratis iu
 dicat tamen recipit sumptus. ff.
 de officio p̄sdis. l. Plebiscita.
 et de vita et honestate clericorū.
 capitulo cum ab omni. Nec est
 incōueniēs q̄ clericus locet ope
 ras suas cum non habeat vnde
 viuat. xi. distinctione capitulo
 primo. et. iij. Sed sacerdos qui

ex officio suo ad hoc tenet et qui
 bz victū suū suis sumptibus te
 net spiritualia ministrare. de cō.
 distinctione prima. capitulo Suffi
 ciat. et tamen si consuetudo est
 q̄ aliquid detur in exequijs mor
 tuorum et consimilibus. licet sa
 cerdoti non detur actio ad hoc
 petendum. Tamen cogi potest
 populus ad obseruandam ho
 nestam consuetudinem. extra de
 simonia. capitulo. Ad apostoli
 cam. ¶ Consuetudo enim attendi
 tur in recipiendis munerib⁹ cir
 ca spiritualia. argumentum pri
 ma questione. iij. capitulo. Que
 situm. lxxij. distinctione capitulo
 Agathosa. ix. q. iij. caplo ¶ et que
 stus. ¶ et in autē. de sanctis. epif.
 §. Pro consuetudinib⁹. ¶ et in cor
 dathis glo. in caplo Abolēde.
 extra de sepuluris.

¶ Quid consuetudo rationalis
 que non est contra aliquam
 legem diuinam vel humanam
 obseruanda est tam generalis
 q̄ specialis. ¶ caplin. iij.

¶ Tertium mysterium contem
 plandum de cōsuetudine
 d̄ obseruatio. ¶ Cōsuetu
 do em̄ que nō est cōtra aliquam
 legem diuinā vel humanā et ha
 bet in se aliquā rōnem boni ob
 seruāda ē. Si generalis ē gene
 raliter. Si particularis in aliquo
 loco particulariter. Unde aug⁹.
 ad casulanum. xi. distinctione. c.
 In hys ait. Instituta maiorum
 p̄ lege tenēda sunt. Et sic p̄uari
 catores legū diuina p̄toret

consuetudinū ecclesiasticarū cohercēdi sunt. ¶ Et Isidorus li. v. ethicoꝝ di. i. ca. Consuetudo ē. quoddā ius morib⁹ institutū qd p lege suscipit̄ cui deficit lex. vñ virgo beata voluit huare laudabile p̄suetudinē iudeoꝝ: q̄ erat q̄ in festis eoz irēt ad tēplū in Iherusalē etiā mulieres. lex q̄ p̄ h̄ mā dabat masculus dicens in Exodo. Ter in anno apparebit oē masculinū i p̄spectu meo. S; tñ etiā mulieres ibāt non ex lege s; de more. Ideo Luce. ij. c. dicit. Quā facus esset ihesus ānoꝝ duodecim ascēdentib⁹ illis Iherosolimā s̄m cōsuetudines diei festi. ¶ Propterea aug⁹. di. viij. c. Frustra ait. Hoc plane verū est q̄ ratio ⁊ veritas semp cōsuetudini p̄ponēda est. Qd si cōsuetudini ratio suffragatur nichil oportet firmi⁹ retinere. Est de h̄ exemplū. xij. di. c. Illa. de matre sancti Aug. p̄sulēte Ambrosium de ieiunio sabbati. ¶ Et ad idē facit. c. Ecclesiasticay. xi. di. Agere igif̄ p̄tra cōsuetudinē ecclie gñalē peccatū est. ¶ Unde dicit Guills. Qd dicēdo missas ante matutinas est pctm̄ mortale: qz hoc est p̄tra cōsuetudinē ecclie generalē. Mā als p̄ legē scriptā nō iuenit̄ ordinatū. Ita etiā facere p̄tra cōsuetudinē particularē alicui⁹ ecclie est pctm̄ mortantib⁹ in illo loco: vñ qui conficeret in syimis in ecclia grecoꝝ peccat mortaliter faciēdo p̄tra cōsuetudinē ecclie oriētalis. Et simitr̄ q̄

in ecclesia latina cōficeret in feri mētato grauit̄ peccaret q̄uis vterq; p̄ficeret s̄m Tho. in. iij. Sic in italia in sabbato abstinetur ab esu carnū. Et q̄ tali die sine causa rōnabil̄ comederet carnes peccaret mortaliter. In cathalonia vero vbi nō est talis cōsuetudo nō peccat in sabbato comedētes carnes. ¶ Idē dicit dū de abstinētia a lacticijs et cuis ⁊ caseo in alijs ieiunijs a q̄dragesima q̄ vnusq; huare tenet patrie cōsuetudinē. Sic etiā ieiunia q̄ sūt ex gñali p̄suetudine ecclie obligāt sicut ea q̄ sūt in p̄cepto ex statuto ecclie: vt vigilia sancti Iohannis bapiste oīus scōꝝ ⁊ beati lauretj scdm̄ Inno. Sic etiā vbi in aliq̄ ciuitate est cōsuetudo seruare aliqd̄ festū nō sit ab ecclia statutū debet huari vt festū. ¶ Notandus tñ q̄ s̄m Archidiaconum sup. c. Consuetudis. di. xi. Qñ p̄suetudo obuiat oī iuri tūc indistincte succūbit cōsuetudo. S; vbi concordat cōsuetudo seu tolleratur ab aliquo iure l; alijs iurib⁹ v̄i deat̄ p̄ria tūc cōsuetudo vincit ⁊ tollit legē scriptā. Qz multa fieri nō debent: facta tñ remanent. Extra de regularib⁹. c. Ad apostolicā. ¶ Et. ij. q. vi. c. Biduum. ¶ Et scdm̄ h̄ cū dicit q̄ cōsuetudo nō est rōnabilis seu nō valet q̄ obuiat canonicis iustit̄is videtur intelligendū quando obuiat oibus statutis. Nam si obuiat alicui et p̄ aliud tolerat̄ non erit ir-

rationabilis per hoc solum. verbi gratia. Statutum est extra de vita et honestate clericorum. c. Quomodo quod bona clericorum debeant venire in communi et in una domo debeant vesci et dormire sub uno tecto: ut etiam ponitur. xxxij. di. c. Preter hec. Et de con. di. v. c. In omnibus. Et. xij. q. i. c. Necessaria. Glo. tamen in di. c. Quoniam dicitur: quod derogat huic iuri per contrariam consuetudinem quod ad clericos seculares quod papa scit et tolerat. Et item de co. di. iij. c. Rogationes. Et ca. Pronunciandum mandatur servari dies rogationum et quo ad ieiunium et quo ad cessationem ab operibus. Et tamen ubique fit trium. Nec alius dicit quod peccent fideles dies illos non servando. Et quod abrogat per contrariam consuetudinem que prescripta est. Et etiam videtur rationabilis propter ieiunia multiplicata ab ecclesia et propter festa et fideles parum devotioni se dant in festo et vix laborando vivere possunt pauperes. Et deo dicendum de tota hebdomada pasche que ponitur celebranda in c. Pronunciandum. Et deo de ieiunio quadragesime quod fuit statutum ab ecclesia iherosolimitana a clericis. i. di. post quinquagesimas di. iij. c. Statuimus. Et tamen non observata a clericis et hoc quod abrogatum est per contrariam consuetudinem. Quamvis ergo ista et similia obviat statutis canonicis aliis: tamen quod non omnibus obviat

sed ab aliquo toleratur ut a decretali extra de consuetudine. c. ultimo. que vult quod vicat etiam legem canonicam cum est rationabilis et prescripta. Et deo valet et sine preiudicio servari possunt. Vnde tamen magna diligentia est adhibenda in iudicando ut non apianur de facili via transgressionis ordinatum ecclesiasticarum. Nec etiam odemnet quis leuiter de mortali in huiusmodi consuetudinum observantia. Sicut est de festo innocentium. sancti silvestri et huiusmodi: que abierunt in dissuetudinem: ubi tamen servantur oino custodia sunt quod ab ecclesia instituta. Et similiter de consuetudine que est in multis locis quod in sabbatis et in vigiliis magnarum solennitatum homines laborent vel vendant usque in tertiam horam noctis: ut barbitores plus facientes exercitum die illa quod tota hebdomada. Et videtur posse tollerari cum quasi in recompensatione huius non laborent in sero festi usque ad mediam noctem. Quod tamen de iure possent quod de vespera ad vesperam id est sero mandatur celebrari in c. Pronunciandum. Sed nullo modo tollerari debent nec excusantur a peccato puelle que annos pubertatis attigerunt si non communicant aut non audiunt missas propter malam consuetudinem. Similiter et clerici facientes contra decenciam statum clericalem. Et religiosi transgressores regule et statutorum ordinis. Et omnes alii quorum

d. iij.

grandis est numerus qui consue-
tudine putant posse sua peccata tue-
ri. Quod si michi facultas detur ut
vox mea per omnem ytaliam audiri
valeret clamarem utique vobis vobis
nobis miseris. Nos sumus in
quos fines seculorum deveniunt:
ita ut omnia corruptionibus impleta
esse videamus. Non profuerunt predi-
cantium tube. Non sanctorum virorum
miracula. Non terrores de celo
et flagella dei. Non seue ubique
pestilentie ad extirpanda peccata blas-
femie. usurarum: vanitatum: partia-
litarum: iniusticie: sacrilegiorum: ad-
ulteriorum: sodomie: ambitionis:
et prostrationis divini cultus pro-
pter consuetudinem. Sed advertant
populi ea que dicta sunt et time-
ant ne perseverantes in malicia
sua irritent preces omnium deum. Qui
est benedictus et laudabilis in seculum
Amen.

Sabbato prime hebdomade.
De gravitate peccati. Et
quomodo unum peccatum est
altero gravius ratione persone
et obiecti: ut nocumeti.

Serme septimus.

Erant enim

verba cotari eis. Scribuntur
hec verba. Ad Marcum. vi.
ca. et in euangelio hodierno. Sit
autem vehementer venti impediebantur
discipuli domini ihesu christi ne pro-
spera navigatione ad portum tu-
rum possent attingere. Ita motus

les miseri peccatorum turbie retardantur
ne valeant ad regnum pervenire
celorum. Et plerique propter ea que
dicta sunt in precedentibus iam
acceptet mortalia peccata danosa
fore: verumtamen in hoc errore des-
venire solent ut omnia peccata stoico-
rum more: paria esse confirmant:
sic et futuras inferni penas equales
peccantibus omnibus preparas-
tas. Contra quos est auctoritas
domini et salvatoris nostri: qui Iohannis.
xix. c. dixit pilato qui me
tradidit tibi malus peccatum habet.
In quo verbo unum supponit. scilicet quod
pilate peccavit. Et aliud a se ipso
exprimit quod scilicet ille qui tradidit ma-
ius peccatum habuit. Nam comparativum
unum semper pre-supponit positivum.
Peccatum quod aliorum contra christum
gravius fuit peccato pilate. Nam
iudas peccavit ex cupiditate.
Principes sacerdotum peccaverunt
ex invidia. Pilatus vero ex humanis
non timore quod fuit minus peccatus
illorum. Iherosolymis. etiam. xliij. q. i. c.
Non afferamus. ait. Quis du-
bitat sceleratius esse commissum
quod gravius est punitum. Et
xxiiij. q. ij. c. Si quod verius dicitur
homicidius est gravius quam adul-
terium. Et. xvij. q. iij. c. Sicut
dicitur quod sacrilegium est gravius
quam fornicatio. Et. xxxij. q.
vij. ca. Adulterium. malum ponit
gravitas peccatorum eiusdem
generis luxurie. Quem admodum
ergo una infirmitas est gra-
vior altera sic et unum peccatum
altero. Comparatur namque pec-

eatum infirmitati. vnde in psal.
 Misere mei dñe quoniam in-
 firmus sum. Seneca etiã & tal-
 lius vicia appellant egritudines.
 ¶ Idcirco vt ois falsitas procul
 abijciat a cordibus hominum
 in pñti sermone de peccatorum
 gravitate dicemus. ¶ Et quis
 diuersis respectibus vnum pec-
 catum alio sit grauius. Nos in
 tres eligemus et multis.

¶ Primus dñi persone.

¶ Secundus obiecti.

¶ Tertius nocuenti.

¶ Quid grauius peccant eodẽ
 genere peccati docti q̃ indocti:
 et superiores q̃ inferiores. & illi
 etiã qui peccat cū magis impro-
 ba voluntate.

Cap. primū.

Primus respectus quo vñ
 peccatum dicitur grauius al-
 tero est persone peccantis
 vna enim persona potest graui-
 us peccare q̃ altera etiam in eo-
 dem genere mali triplici ratio-
 ne.

¶ Primo ratione claritatis.

¶ Secundo rōne dignitatis.

¶ Tertio rōne voluntatis.

¶ Primo vna persona peccat
 grauius q̃ altera ratione clari-
 tatis. Grauius nãq̃ peccat doctus
 qui plura cognoscit ad salu-
 tem spectantia q̃ indoctus: & lit-
 teratus q̃ ydiota. quoniam vt
 inquit Tho. i. ii. q. lxxij. propter
 maiore facilitatẽ quas h̃ in res

stehendõ potest facilius peccatus
 declinare. Ideo saluator noster
 Luce. xij. c. ait. Seruus sciẽs vo-
 luntatem domini sui et non fac-
 iens vapulabit plagis multis.
 ¶ Ubi crisostomus. ait. Non simili-
 ter in oibus oia iudicant. S3
 maior cognitio sit maioris pe-
 ne materia. hec ille. Motent ver-
 ba Crisostomi viri docti et pre-
 cipue in sacris litteris exercitati.

¶ Secundo vna persona pec-
 cat grauius q̃ alia ratione di-
 gnitatis. Et huiusmodi sunt do-
 mini prelati religiosi et sacerdo-
 tes. ¶ Vnde Hiero. super Eze-
 chielem inq̃t. grandis dignitas
 sacerdotum: Sed grandis rui-
 na si peccant. letamur ad ascen-
 sum: sed timeamus ad lapsum.
 Non est tanti gaudij excelsa te-
 nuisse q̃ tu meritis de sublimi-
 oribus corruisse. Nec enim pro
 solis delictis nostris reddere
 debemus rationem: sed pro oĩ-
 um quorum abutimur donis &
 nequa q̃ sumus de eorum salu-
 te solliciti. ¶ Et idem ad heliodo-
 rum de vita nepotiani. In te oĩ-
 um oculi diriguntur. Domus
 tua et conuersatio tua quasi in
 specula constituta magistra dis-
 cipline. Quid feceris id sibi
 omnes faciendum putant. Ca-
 ue ne committas quod aut qui
 reprehendere volunt digne la-
 cerasse videantur: aut qui imita-
 ri cogant relinq̃re. ¶ Et extra
 dñi iurãdo. c. cñ q̃da dñi. q̃ cpi.
 dñi

transgredientes iuramentū gra-
uius iudicādi sunt: quāto maiori
p̄minent dignitate. ¶ Ubi glo.
patet q̄ dignitas delinquentis
agrauat peccatū. Sicut etiā pro-
bat. xl. di. c. Homo xp̄ianus. ¶ r
l. di. c. Quia. ¶ r. xix. di. c. Nulli.
¶ r. xi. q. iii. c. Precipue. ¶ r. xxxij.
q. v. c. Qui viderit. Extra de her-
ren. c. Excōicamus. ¶ Extra de
homici. c. si cui dignus. Q̄ntus
est execrandū peccatū maior in
quo nō solum illoꝝ ingrātudo
rephendit: verū etiā malū exem-
plū quo ceteri inferiores corū-
punt: p̄demnant. ¶ Inquit enī
Aristo. i. ethicoꝝ. Multi q̄dem
dīno bestiales vidēt eē pecudū
vitā eligētes. Adipiscunt aut̄ ra-
tionē: q̄ mlti ex his q̄ sunt in po-
testate p̄stituti patiunt̄ silia sar-
danapallo. ¶ Hic sardanapall⁹
vt iustinus refert li. i. fuit vltim⁹
rex assyrioz omni muliere coru-
ptior: mollicie corpis ⁊ lasciuia
oculoꝝ oēs feminas antecellēs
Dicit ḡ Aristo. q̄ mlti potētes
ipsū sequunt̄ quoz exemplo sub-
diti viciosi fiunt. Dimissis autē
antiquoz exemplis ¶ Videmus
p̄ experientiam q̄ q̄les sunt supio-
res: tales vt in plurib⁹ solēt esse
inferiores: ⁊ p̄cipue q̄ eis fami-
liaritate iungunt̄. Sed de ipsis
particularia nō licet loq̄: quoz pec-
cata ipunita d̄tus vocant̄. ¶ Fu-
ra illud Sen. in tragedijs. Pro-
sperū ac felix scelus: d̄tus vocat̄
¶ Tertio vna p̄sona peccat gra-
uius ḡ alia rōe volūtatī. Nā vo-

lūtas cōpatur ad actū peccati sicut arbor ad fructū: vt dicitur in
glo. sup illo vbo Matth. vii. c.
Non pōt arbor bona fruct⁹ ma-
los facere. Ideo q̄nto volūtas
fuerit ardētior ad peccandū: tan-
to hō graui⁹ peccat. Et sic gra-
uius peccat q̄ sine vlla aut pua-
tentandōe peccat q̄ ille q̄ impoꝝ-
tunis ⁊ diuersis tētationib⁹ sus-
patur. Insup q̄nto act⁹ volunta-
tis est magis iordinat⁹ tāto gra-
ui⁹ est peccatū. Magis est autē
act⁹ volūtatī iordinat⁹ cū pec-
catū ope p̄petrat̄ q̄ solus mētis
p̄sensu. ¶ Notandus t̄m b̄ loco
fm Bonauen. ⁊ Tho. in. ij. di.
flij. Qd̄ cū volūtas ⁊ opus pec-
cati sunt sepata: vt puta fm aliō
⁊ aliud t̄ps sūt diuersa peccata:
q̄ diuerse auersōes ⁊ p̄uersio-
nes: vt si q̄s h̄ns voluntatē deli-
beratā ad fornicandū ⁊ h̄mōi d̄-
uertit p̄ tunc ad alia dimittēs ex
equi illā voluntatē. Inde ad ho-
rā oportunitate se ingerente for-
nicat̄ ope: sic sunt diuersa pecca-
ta. Sed si volūtas ⁊ op⁹ sint cō-
iuncta: vt causa ⁊ effectus: sic sūt
vnū peccatū formaliter: sed plu-
ra materialiter. q̄ est vna rōe de-
ordinādi: s̄ sint plura deordina-
ta. Grauius tam̄ est peccatū vo-
luntate ⁊ actu exteriorē cōmissū
q̄ sola volūtate. Nā ipse act⁹ ex-
terior cōmuniter adauget volū-
tates in malis opibus sicut ⁊ in
bonis.

¶ Quod culpa tāto est grauior
quāto p̄sona p̄tra quā peccatur

est dignior: Et sic peccat in deū
in primū et in seipsū. Cap. ij.

Secūdus respectus quo
vñū peccatū dicitur graui
us altero est obiecti. Et
sic quāto psona que in peccato
offendit est dignior: tanto culpa
grauior. ¶ Sicut patet extra de sen
tentia excom. c. Lū illoꝝ. in tex
tu et in glo. ¶ et instituta de iniur
ijs. §. Atrox. ¶ ff. de re militari:
l. Omne delictum. §. q̄ manus.
¶ Et. xij. q. ij. c. Gloria. ¶ Et. xij
q. ij. c. Adouet. ¶ et. xxvij. q. i. c. Inu
piaz. Vocat autē modo potest homo
peccare tripliciter.

- ¶ Primo in deum;
- ¶ Secundo in proximum;
- ¶ Tertio in seipsum.

Hec autē distinctio peccati pos
nitur ab Isidoro in li. de sumo
bono. et a Adgō i. ij. di. xij. Et
notandū s̄m Tho. i. scde. q̄ ista
diuisio sumit s̄m id in qd̄ dire
cte peccat et principaliter: nō cō
sequēter. verbi gratia: cuius q̄s fa
cit homicidiū et furtū et filia. iste
principaliter peccat i primū eū
ledendo. Et sequēti peccat in
deū: q̄ mandata ei⁹ transgredit̄
et in seipsum: q̄ p peccatū ledit
aias suā. ¶ Similr qui peccat in
seipsum: vt in gula: luxuria et hu
iusmodi: directe et principlr pec
cat in se. Et sequenti in deum
ptra eius mādata faciendo. Et
sic q̄ peccat in deū: ex sequenti
peccat in seipsum: priuādo se lu
mine gratie et virtutibus et in pri
mū aliqñ p malū exemplum vel

alio modo. ¶ Primo igitur hō
peccat in deū cum de deo male
sentit: vt hereticus: vel que dei
sunt vsurpare p̄sumit vtendo in
digne sacramētis: vel qñ dei no
men piurando vel blaffemādo
p̄temnit. Et hec peccata que sūt
directe ptra deū: sūt ceteris gra
uioꝝa quibus hodie plenus est
mūdus. Et quia inueterata sūt
et publica et in maxima multitu
dine nō estimant. Pro quib⁹ di
citur in. c. Argentis. extra d̄ he
reticis. Longe grauius est eter
nam q̄ ip̄alem ledere maiestātē

¶ Secūdo peccat q̄s in seipsū cū
sibi soli nocet et non alteri: vt in
peccato gulae vel molliciei. v̄l ac
cidie vel inanis glie et h̄mōi. Et
h̄ non sit ita graue sicut peccare
immediate contra deum: tamen
grauius est q̄ peccare contra p
ximū. Sicut grauius peccat qui
occidit seipsum q̄ qui occidit al
ium. Nam vt scribitur ecclesia
stici. xij. c. Qui sibi neq̄: cui bo
nus erit. ¶ Tertio peccat quis
in proximum. Et sic aliquādo q̄s
peccat contra personam comū
ctam. scilicet parētes: filios: vxo
res: viros: fratres: dum vel illis
iniuriat: vel non subuenit eozū
indigentijs: et hoc graue est pec
catum. Nam vt ait Augustinus
libro primo de doctrina xp̄iana
Cum omnibus subuenire non
possis: his potissime cōsulendū
est qui tibi quadā sorte iungunt
¶ Aliquando quis peccat cōtra
illos a quibus beneficia recepit

¶ Aliquando contra personas graues. Et ut habet extra d. testib. et attestacionibus: in glo. in. c. Licet. Personae graues non appellantur illi qui sunt in dignitate constituti quia aliud est dignitas quam gravitas. in. q. iii. c. Item in criminali. in sculo. In secunda lege. Sed graues dicuntur hi qui non sunt leues sed bone fame et opinionis et antiquitatis. ¶ Aliquando quis peccat contra personas dignas: clericos sacerdotes: et religiosos ac plures cum falsis ac temerariis iudicijs ac detractionibus venenosis. ¶ Aliquando quis peccat contra priores miserabiles: afflictos affligendo. Quod prohibetur extra de clerico egrotante. c. ex parte. ubi dicitur: Afflictus non est addenda afflictio. Item propheta in ps. ait. Tibi derelictus est pauper et cyphano tu eris adiutor.

¶ Quod unum peccatum est altero gravius ratione nocimenti et qualiter nocimentum se potest habere ad peccatum tripliciter.

Capitulum. iii.

¶ Erunt respectus quo unum peccatum est gravius altero dicitur nocimentum: quod scilicet ex uno peccato sequitur maius nocimentum quam ex alio. ¶ Sed secundum Thoma. prima. q. lxxiiij. ubi. s. Nocimentum tripliciter se potest habere ad peccatum. ¶ Quod enim nocimentum illud est primum et intentum. Sicut cum aliquis aliquid operatur animo nocendi al. i. ut homicida vel fur. Et tunc directe

quantitas voluntatis adauget quantitatem peccati. ¶ Quod vero nocimentum est primum sed non intentum. Sicut cum aliquis transiens per agrum ut cautius et brevius vadat ad fornicandum infert nocimentum his que sunt seminata in agro scienter: licet non animo nocendi. Et sic etiam quantitas nocimenti aggravat peccatum: sed indirecte: in quantum scilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit quod aliquis non permittit facere damnum sibi vel alijs quod simpliciter non vellet. ¶ Quod autem nocimentum non est intentum nec est primum. Et tunc si per accidens se habeat ad peccatum non aggravat peccatum directe: sed propter negligentiam considerandi nocimenta que consequi possent imputantur homini ad peccata mala que veniunt propter eius intentionem si dabit operam rei illicitae. vnde si quis solacia rei aliquo ludo periculo ex quo sequitur mors vel mutilatio quibus illud malum non sit intentum. Et si quia voluit illud ludum unde nocimentum secutum est: ei imputatur: et quo ad peccatum et quo ad irregularitatem et quo ad penam iudicalem. Si si cecus sagittam vel lapides iaceret ei imputaretur quod dat operam rei illicitae. vnde et lamech quoniam sagitta occidit cayn: existimans eum feram siluestrem non hominem. quia cecus erat. Sed a puero quem secum ducebat ut fera iudicatus fuit: non excusatur a peccato. Si ve

ro nocumentum p se sequitur ex actu peccati: licet non sit intentū nec preuisum: directe peccatum aggrauat. Quia quecūq; p se sequitur ad peccatū p̄tinent quod dāmodo ad ipsam speciē peccati. Puta si aliq; publice fornicetur: sequitur scandalū plurimoz qd̄ quis ipse non intendat nec forte p̄uideat directe p̄ h̄ aggrauatur peccatū. ¶ Notandus qd̄ quis nocumētus aggrauat peccatum: non tñ sequitur qd̄ ex solo nocumēto peccatū aggrauetur. Quinimo peccatū p se est grauius ppter inordinationem: vnde ipsum nocumentū aggrauat peccatum inquantū facit actum esse magis inordinatum. Quare nō sequitur qd̄ si nocumentū maxie habeat locū in peccatis que sūt contra primum qd̄ ipsa peccata sūt grauiissima. qz multo maior inordinatio inuenit̄ in peccatis que sunt contra deū et in quibusdam eoz que sunt contra seipsū. Et tñ potest dici qd̄ et si deo nullus possit nocere quantū ad eius substantiam: potest tamen nocumentum attendi in his que dei sunt: sicut exurpando fidem: violando sacra: q̄ sunt peccata grauiissima. Sibi etiā aliquis quēscienter et violentē infert nocumentum. Sicut patet de his qui seipsos interimunt: licet finaliter hoc referāt ad aliquod apparatus bonum: puta ad hoc qd̄ liberent̄ ab aliqua angustia. Sunt igitur peccata disparia et vnum altere

grauius. Nichilominus omne peccatum mortale periculosum est damnosum ac formidabile. 3o curandū vt et mortalia maiora atq; minora vitent̄: siue sint p̄ta operis siue oris siue etiā cogitationis que perpetrantur intrinsecus et in mente. Qui enim peccare desinit et bene operari studet: is in presenti diuinam obtinet gratiam et tandem gloriam sempiternam. In qua viuit et regnat deus per infinita secula seculorum Amen.

¶ Dñica p̄ma in xl. De superbia dñoz et potentum.

Sermo octauus.

Ostendit ei

omnia regna mūdi et gloriam eoz et dixit ei. Ecce omnia tibi dabo: si cadens adoraueris me. Scribuntur hec verba Athanasi in c. et in euangelio hodierno. Principes terre et ipales domini: vt de xpianis loquar i magna parte: in tantā supbiam sūt elati vt quasi dyabolum imitantes: terrenam potestatem deo relicto sibi viribusq; proprijs asserbant. Quo fit vt vicia sua incorrigibilia esse velint: que sui familiares et domestici neduz vitupare audēt. Quinimo adulantes laudare coguntur. ¶ Vnde Seneca in tragedia dicit. Prospexat se ille scelus. Illoz potētū et p̄ncipatū virtus vocatur. Sontibus

parent boni: opprimunt leges ti-
mor. Adcirco cum de peccatis in
particulari iam dicendum occurrat
statui hodierna die de superbia
dominorum et potentium dicere. Et ut
vobis utar Hieronymi in epistola
ad palmachium et oceanum. Adu-
lari non possunt ne et frem decipiam
et me sermo percutiat salomo-
nis qui ait. Verba adulatorum mol-
lia sunt et hec feriunt interiora ve-
tris. Neque de secretis et intimis
sed de illorum patetibus et manifes-
tis defectibus cum ea qua possumus
honestate atque modestia loqua-
mur. Distinguemus autem consideran-
dam ac condemnandam eorum super-
biam triplici respectu.

- ¶ Primo respectu dei.
- ¶ Secundo respectu ecclesie.
- ¶ Tertio respectu primi.
- ¶ Qualiter superbi dominum contem-
nunt deum non reputando ipsum superio-
rem: et transgrediendo divina pre-
cepta ac dei iudicia vilipendendo

Capitulum primum.

Primo consideranda est atque
condemnanda superbia dominorum
et potentium respectu
dei. Contemnunt quippe deum.
et hoc triplici ratione.

- ¶ Primo ratione extimationis.
- ¶ Secundo ratione transgressionis.
- ¶ Tertio ratione vilipensionis.
- ¶ Primo ratione extimationis: nam
in tantam elationem animus
eorum insurgit ut se ipsos deos re-
putent et quicquid habent non a
deo habere se credant. Illes na-

buchodonosor regi babilonis.
Ille quippe in statua adorari vo-
lebat. ut scribit Danielis. iii. c.
Et cum sidrach misach et abdel-
nago iudei timentes deum seclusi
que horrentes hoc agere nollent:
cum accusati adducti fuissent coram
nabuchodonosor dixit eis rex
ille superbus post multa verba:
Quis est deus qui vos eripiat
de manu mea? Sic et domitianus
impator ad hanc prorupit vesania
ut in primordiis litterarum se deum
et dominum iusserit appellari: ut reci-
tat paulus herosolimitanus. Incipiebant
enim sue littere. Deus et dominus no-
ster domitianus ita mandavit ita iu-
bet. Non sic faciebat cyrus rex
persarum: qui ut scribitur primi
Esdras. i. cap. dicebat cum hu-
militate. Omnia regna terre tra-
didit mihi dominus deus celi.
Ab ipso enim deo rege regum
et magno super omnes deos est
omnis potentia dominandi om-
nis principatus omne principi-
um ac finis cuiuscunque imperii
vel regni. Quod probatur aucto-
ritatibus et sententis firmissimis
¶ Hic Hieronymus super Da-
nielē ait. Non miremur si quoniam
cernimus reges regibus et re-
gnis regna succedere: que dei et
gubernantur et mutantur et fini-
untur arbitrio: causasque singulo-
rum novit ille qui conditor om-
nium est: et sepe malos reges pa-
titur suscitari ut mali malos pa-
niant. Et Augustinus libro quoniam
to de civitate dei. capitulo. xxi.

Qui dedit p[ro]p[ri]a segetes sine cul-
 tu deo segete q[ua]z alia dona ter-
 rarum sine cultu tot deo[rum] quos
 isti rebus singulis singulos: vel
 etiā rebus singlis plures p[ro]p[ri]o
 fuerūt ipse etiā regnū dedit ho-
 minibus. Qui mario ipse et gaio
 cesari. Qui vespasianis vel pa-
 tri vel filio suauissimis impato-
 ribus: ipse et crudelissimo domi-
 ciano. Et ne p[er] singulos ire neces-
 se sit qui constantino xpiano ipse
 et apostate iuliano. et Paulus
 ad roma. xiiij. c. Nō est potestas
 nisi a deo. que d[omi]n[us] a ponunt. xiiij
 q. i. ca. Quid culpā? Propterea
 dictus fuit nabuchodonosor: vt
 habet Daniel. iij. c. Sciant ho-
 mines quia d[omi]n[us]atur altissim[us] in
 regno hominū scilicet p[ro]viden-
 tia sua: et cuiusq[ue] voluerit dabit
 illō et humillimū id est vilissimū
 p[ro]stiter sup illud: cui scilicet sibi
 placuerit. Debēt itaq[ue] reges se-
 culi firmiter tenere q[uo]d omnis p[ri]n-
 cipatus a deo disponit: cui nul-
 la est difficultas, dum sibi placet
 et mutare et o[mn]ino debere. Et sūt
 in quidā obijciētes nobis q[uo]d nō
 omnis potētia d[omi]nandi sit a deo
 et primo ex textu scripture. dicit
 em Osee. viij. c. Ipi regnauerūt
 et nō ex me: principes exiterunt
 et nō cognoui. Et secūdo nichil in-
 iustum est a deo. sed multi d[omi]nan-
 tur iniuste alijs: ergo nō omne
 dominium est a deo. Et tertio
 nichil inordinatum est a deo.
 Sed cū stultus p[re]ficiatur sapien-
 ti et malus bonis hoc est inordi-

natum. Ergo non videtur esse
 a deo. Et Quarto non est au-
 ferendum alicui illud quod ē da-
 tum a deo: ergo si omnis superi-
 oritas a deo est nulli est auferen-
 da. igitur nullus superior quan-
 tumcunq[ue] malus erit puniendus
 Et Respondet bonaventura in
 secūdo distincōe vltima. Qd in-
 potentia d[omi]nandi duo cōside-
 rantur scilicet virtus p[re]sidentis
 et hec a deo est. Et modus. Et
 tunc quidam p[re]sumt alijs ex ius-
 titia. et Quidā ex astucia. Qui-
 dam ex violentia. et Primo mo-
 do potentia d[omi]nandi ē a deo
 respectu p[re]sidentis et respectu
 subiacentis. et Secundo et ter-
 tio modo: talis potestas habet
 comparari ad voluntatem p[re]s-
 dentis. et ad meritum subiacen-
 tis. In comparatione ad meri-
 tum subiacentis talis p[re]siden-
 tia iusta ē: quia aut est ad bono-
 rum probationem: aut ad malo-
 rum punitionem. Si autem cō-
 paretur ad voluntatem p[re]siden-
 tis iniusta est. Et primo modo
 dicitur esse a deo faciente et or-
 dinante. Iuxta illud Job. xiiij.
 capitulo. Regnare facit hipocri-
 tam propter peccata populi. Et
 Osee. xij. capitulo dicitur: Da-
 bo eis reges in furore meo. et Se-
 cundo modo scilicet in respectu
 ad voluntatem p[re]sidentis est a
 deo permissiue non approbati-
 ue. Et sic excellentia potestatis ē
 a deo: modus v[er]o non nisi p[er]mis-
 siue. Quare soluta sunt tria illa

in oppositū iducta. ¶ Ad quartum quā vero dicebatur quod si potentia dominandi esset a deo nulli esset auferenda. Responderi potest quod hoc sequeretur si deus talem potentiam dedisset malis simpliciter. ¶ Si autem ad tempus data sit sicut deus vult dare. Ita vult per ministerium humanus auferre. Nam deus dat vitam latroni. et tamen iudex iuste auferit illam ab eo. ¶ Sed nunquid tenent subditi obedire tyrannis iniuste dominantibus et soluere eis tributa et gabellas? Dicunt doctores quod licet non teneant bonum tamen est obedire in his que non sunt contra deum: ad vitandum scandalum proprium. et aliorum. ¶ Unde. vndecima. questione. iij. cap. Julianus. dicit. Julianus quis esset apostata: habebat tamen sub se milites christianos. quibus cum dicebat: producite aciem pro defensione reipublice: obediebant ei. Cum autem diceret producite arma in christianos: cognoscebant imperatores celi. ¶ Habentibus vero iustum dominum: quantumcumque malis tenent subditi obedire in licitis et honestis: et collectas et gabellas legitimas soluere. Ideo petrus prima sua canonica ait. Serui subditi estote in omni timore dominis: non tantum bonis et modestis sed etiam discolis. ¶ et Paulus ad romanos. xij. c. Qui potestati resistit: dei ordinationi resistit et ipse sibi damnationes acquirit. Ad idem faciunt auctoritates. xi. q. iij. c. Si

bonum. c. Imperatores. c. Qui resistit. ¶ Secundo dicuntur deum principes et potentes ratione transgressionis: propter superbiam enim non putant se legi dei fore subiectos. Quare ad vicia cum quadam licentia et libertate se precipitant: precipue ad lasciuiam et carnalitates. Et nichilominus si sic viciose viuendo: non se correxerint damnabuntur cum alijs inimicis dei in ignem eternum. ¶ Propterea tales aures debent attentas exhibere. Augustino dicente li. v. de ciui. dei. c. xliij. ¶ Neque enim nos christianos quosdam imperatores: adeo felices dicimus: quod vel diutius imparunt: vel imperantes filios morte placida reliquerunt: vel hostes reipublice domuerunt: vel inimicos ciues aduersus se insurgentes et cauere et opprimere poterunt. ¶ Nec et alia vite huius erantiose vel munerata vel solacia quidam etiam cultores demonum accipere meruerunt: qui non pertinent ad regnum dei: quo pertinent isti. ¶ Et hi ipsi? misericordia factum est: ne ab illo ista: qui in eum crederet: velut summa bona desiderarent. ¶ Si felices eos dicimus qui iuste imperant: inter linguas sublimiter honorantium: ut obsequia nimis humiliter salutantibus non extolluntur et se homines esse meminunt. Si suam potestatem ad dei cultum maxime dilatant: dum maiestati eius famulam

faciunt. Si deus timent: diligunt
 colunt. Si plus amant illud re-
 gnum vbi non timet habere co-
 sortes. Si tardius vindicant fa-
 cile ignoscunt. Si eandem vin-
 dictam pro necessitate regende
 tuendeque reipublice non pro sa-
 turandis odijs inimicinarum
 exercent. Si eandem veniam no-
 ad impunitatem iniquitatis sed
 ad spem correctionis indulget
 Si luxuria est tanto eis castiga-
 tor quanto pollet esse liberior
 Si malunt cupiditatibus pra-
 uis quam quibuslibet gentibus im-
 perare. Et si hec omnia faciunt
 non propter ardorem inanis glo-
 rie sed propter charitatem felici-
 tatis eterne. Si pro suis peccatis
 humilitatis et miserationis et
 orationis sacrificium deo suo
 vero immolare non negligunt.
 Tales christianos imperato-
 res dicimus esse felices: interis
 spe postea re ipsa futuros cum
 id quod expectamus aduenerit
 Hec Augustinus/que superbi
 domini irrident et contemunt.
 Tertio contemunt deum prin-
 cipes et potentes ratione vilis-
 pensionis vilipendunt quippe
 iudicia dei et comminationes
 diuinas non solum non formi-
 dant sed spernunt corde ore et
 opere. Et orde in seipsis confide-
 tes: ore de deo contumeliose lo-
 quentes: et ope malis mala pe-
 iora iungentes. Propterea de-
 ut Iacobus inquit. in. ca. super

bis resistit. Et de hoc Sen. in
 tragedijs ait. Sequitur super-
 bos victor a tergo deus/ quia
 superbia deo aduersatur et diu-
 ne maiestati se opponit. Ideo
 hanc deus preceteris peccatis
 habet exosam. Unde scriptum
 est Ecclesiastici. x. ca. Odibilis
 est coram deo et hominibus su-
 perbia/ et Amos. vi. capi. dicit.
 Dominus exercituum detestor
 ego superbiam. Et Ysaie. ii. c.
 Dies domini exercitus super
 omnem superbum et excelsum
 et super omnem arrogantem
 et humiliabit/ et Ysaie decimo
 tertio capitulo. Requiescere fa-
 ciam superbiam infidelium et
 arrogantiam fortium humilia-
 bo/ et vicesimo tertio. ca. Do-
 minus exercitus cogitauit hoc
 vt detraheret superbiam om-
 nis glorie et ad ignominiam de-
 duceret vniuersos inclitos ter-
 re/ et vicesimo octauo capitu-
 lo. Ele corone superbie/ et eode-
 capitulo. Pedibus conculcabi-
 tur corona superbie/ et ezechielis
 septimo capitulo. Quiescet
 re faciam superbiam potentium.
 et Iheremie quinquagesimo ca-
 pitulo. ecce ego ad te superbe di-
 cit dominus deus exercituum:
 quia venit dies tuus tempus vi-
 sitationis tue et cadet superbus
 et corruet et non est qui susci-
 tet eum. Hec vero omnia im-
 pleta scimus in his qui cerui-
 ces eleuarunt superbientes ad-

uersus deum de quibus dixit gloriosa virgo. Luce. ij. c. Deposuit potentes de sede: et exaltauit humiles. Et iterum. Fecit potentias in brachio suo disposuit superbos in ire cordis sui. Et ecclesiastici. x. c. sapiens inquit. Sedes ducum superborum destruxit deus: et sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit deus: et plantauit humiles. Sunt de hoc exempla posita in sermone de potentia dei in quadragesimali de penitentia. Quia non est potentia non fortitudo non consilium contra deum cui non immerito subiicienda est omnis creatura.

¶ Quod principes et domini superbi continent ecclesias paruipendentes illius potestate que est super omnes potestates temporalis et introuidentes se de spiritualibus officiis et beneficiis atque censuram ecclesie pro nichilo ducentes. Cap. l. m. secundum.

¶ Secundo consideranda est atque condennanda superbia dominorum et potentum respectu ecclesie. Sic enim superbi principes continent deum ita et ecclesiam suam sanctam et papam quantum ad tria.

¶ Primo quantum ad ecclesiasticam potestatem.

¶ Secundo quantum ad ecclesiasticam spiritualitatem.

¶ Tertio quantum ad ecclesiasticam penalitatem.

¶ Primo quantum ad prelatum que residet in summo pontifice cui tanquam vicario ihesu christi omnes cuiuscumque gradus humiliter ac fideliter

subiici debent et obedire. Et hoc loco tria nobis adueniunt dubia declaranda. ¶ Primum utrum potestas pape sit superior prelate imperatoris. ¶ Secundum utrum potestati pape subdant omnes reges et principes christiani. ¶ Tertium utrum potestas pape se extendat ad infideles. ¶ Pro declaratione primi dubii sunt plura notanda. ¶ Primum notandum quod monarchia id est principale dominium mundi cepit ab assyrijs sub Ninno rege niniue: de quo mentionem facit Augustinus li. xvi. de ciuitate dei. c. xvij. Et de assyrijs translata est ad medos et persas sub tiro et dario. Et de medis et persis translata est ad grecos sub alexandro magno. Et a grecis translata est ad romanos sub octauiano. Et ut scribitur xxvij. q. i. s. Ex his virtutibus romani promeruerunt imperium. ¶ Secundum enim Augustinus de anchona in li. de potestate pape. Multa fuerunt in romanis propter quam amplitudinem dominij de illis concessit. Primum fuit magna reuerentia sacrorum etiam si erraret in cultu falsorum deorum ut diffuse ponit Valerius in i. li. ¶ Secundum fuit clementia aiorum: ut enim dicit Virgilius et Augustinus li. i. de ci. dei. Amabant sibi in laudibus dici parcere subiectis et debellare superbos. ¶ Tercium Augustinus c. v. prefati primi libri inquit de pietate et clementia marci marcelli. Gregorius romani nominis marci marcellus qui siracusam urbem ornatissimam cepit refertur eam prius fleuisse ruiti

ram et ante eius sanguinem suas illi
 lachrymas effudisse. gessit curam
 pudicitie etiam in hoste seruande
 Nam priusquam oppidum victor iussis
 se inuadere constituit edicto ne quis
 corpus liberum violaret. **Tertium**
 fuit fides promissorum sicut patet in
 marco regulo. **Quartum** fuit ius-
 titia discussionum Unde actuum
 xxv. caplo. **Festus** respondit. Non est
 consuetudo romanis danare ali-
 quem hominem priusquam ille qui est accu-
 satus prius habeat accusatores
 locumque defendendi accipiat. **Qui-**
 tum fuit amor comitum bonorum cui pre-
 ponebat omne prauum commodum.
Secundum notandum quod impe-
 rium fuit semper in urbe usque ad tem-
 pora constantini qui illud ad grecos
 transtulit bizantium que nunc est con-
 stantiopolis. **A** grecis vero trans-
 latum est ad francos per hunc modum
 ut scribit in cronica martiniana
 Nam anno domini.
 Francus rex lombardorum rupto
 pacis federe romanos inquietaba-
 bat. Sed a zacharia papa repre-
 hensus cum uxore et filios roma ve-
 nit ubi monachus factus est. **Huius**
 sulphur frater successit in regno tri-
 buta postulans a romanis. quia
 propter stephanum sanctus romanus
 pontifex aduertens quod constantinus
 quitus constantinopolitanus impa-
 tor quasi cuncta perdidit in parti-
 bus meridianis et orienti oppres-
 sus a saracenis quare non pote-
 rat iuuare romanos venit in fran-
 ciam ad pipinum francorum regem qui
 cum papa veniens liberavit roma-

nos ab iniurijs lombardorum et
 pacem omnibus in principum virtuosum la-
 boris factus est imperator et reuersus
 in francia impauit annis tres de-
 cum cum prius apud francos tenuis-
 set regnum triginta tribus annis.
Mansit imperium apud francos
 annis triginta quatuor et mensibus no-
 uem usque ad tempora ludouici tertii.
Deinde tempore octonis principis im-
 perium translatum est ad germa-
 nos: eo quod octo iunxit ecclesiam et
 romanos quos berlingari re-
 lombardorum infestabat. **Quare** co-
 ronatus fuit imperator cui succes-
 sit filius octo secundus. **Et** huius
 octo tertius filius eius qui impe-
 rauit per hereditariam successi-
 onem. **Deinde** instituti fuerunt
 ab ecclesia electores de quibus dicitur in
 glo. in. c. Ad apostolicam. de snia et re-
 iudicata. **Hij** sunt archiepiscopus ma-
 guntinus. **Et** oloniensis. **Et** reuerensis
 et quatuor laici. **Comes** reni **Dux**
 saxonie. **Marchio** brandeburgensis
 et rex boemie olim dux et di-
 catur quodam quod rex boemie de necessitate
 reuocatur non est nisi cum alij discor-
 dant nec istud ius habuit ab anti-
 quo. **Sed** hodie de facto tres sanctos
 hostiensis extra de elec. in. cap.
Venerabile. **Ex** quo non habet locus
 hoc tempore snia illa que dicitur quod ex-
 ercitus imperatorem facit. **capitulum**
 distinctione. caplo **Legimus**. ff.
 de origine iuris. l. ij. §. Postea. §
Deinde. et. §. Nouissime. **Et** de
 veteri iure enucleando. l. prima
 §. Hoc etiam. **Propter** dicta
 scribitur in glo. in caplo. **Vene-**

rabilem sup vbo in germanos.
Regnū mūdi trāssam est ad the-
uthonicos. Nam ipsi hnt regnū
romane eccleie. de cō. di. v. c. In
die. Et sic patet q̄ imperiū nō ē
apud grecos licet largo nomie
appelletur quoniā extra ecclesiam
nō est imperiū. xxiiij. q. i. §. Sed
illud. ¶ quidā vō scire cupiunt. q̄
re fuerunt instituti electores im-
peratoris de alemania. ¶ Ad qd̄
respondet Augustinus de an-
thona. q̄ triplex potest eē ratio
¶ Prima quia illi p̄ncipes qui li-
berauerunt ecclesiam de tyranni-
de lombardoz fuerūt de alema-
nia. ¶ Secunda rō fuit deuotio
alemanoz ad ecclesiam que appa-
ret in cōtinua peregrinatiōe eo-
rum ad vīstanda limina ap̄toꝝ
petri et pauli. ¶ Tertia ratō fuit
volūtas pape ses gregoriij quinti
qui fuit theuthonicus et ottonis
consanguineus. ¶ Tertius no-
tandum q̄ imperator nūc dicitur rex
romanoꝝ sū ratiōe deriuatiōis
quia inde deriuatū est imperiū
sū ratiōe cōfirmationis quia a
romano pōnifice habet cōfirma-
rī sū ratiōe coronationis: quia
rome habet coronari. ¶ Mā vt dīc
glo. in clementina Romani p̄n-
cipes de iureiurando. Impera-
tor coronatur triplici corona. ¶ pri-
ma ferrea in aquisgranis quam
accipit ab archiepo coloniēsi: et
significat fortitudinē. ¶ secunda
argentea quā accipit ab archie-
piscopo mediolanensī modoe-
tic: licet henricus acceperit illas.
mediolani ī ecclesia scti ambrosij

Et significat puritatē mundicijs
et claritatē. ¶ Tertia est corōa au-
rea quas dat sibi papa ī ecclesia
sancti petri ad altare scti mauri-
cij. et significat superioritatem et ex-
cellentiam sup omnes reges et p̄n-
cipes et nationes. Ipse equidem
imperator est sup omnes: vt ps. viij.
q. i. c. In apibus. et. xi. q. i. §. Nec
si quis. Et. ff. ad. l. rodia. l. Dep-
catus. et. l. de iudeis. l. Iudei. et
lxij. distin. c. Adrianus. et di. viij. c.
Quo iure. et. xiiij. q. viij. c. Cōue-
nior. Ex q̄bus oibus colligit q̄
imperator est p̄nceps mūdi et dō-
minus et omnes nationes et pro-
uincie sūt sub eo et omnia sūt in
potestate ei. Et sicut ipse corōa-
tur illa triplici corōa: sic olim ī
tribus metall' dabatur tributū ro-
manis: vt dīc in glosa p̄fata ī de-
metia. Romani p̄ncipes. ¶ Quar-
tū notandum q̄ papa est sup̄ ip̄e-
ratorē. Mā iusta causa et rōnabi-
li existente p̄t papa p̄ seipsū im-
peratorem eligere: aut p̄pter eli-
gentiū negligentiam vel discordiam:
aut p̄pter electi bonitates et
condecientiam. Aut p̄pter ppli xp̄i-
ani et pacis p̄uidetiā. aut p̄pter
cohercedi hereticoꝝ paganoz et
scismaticoz audaciā et poten-
tiam. Et sicut ab apostolica sede
instituti sunt electores impera-
toris ita cū expediret paci et vni-
tati xp̄ianitatis papa posset ali-
ud facere. Nec hoc esset leuitati
ascribēdū: quā vt scribit Wester.
xvi. c. Prouidēdū ē paci ois p̄ui-
ciarius nec putare debetis si diuis-
sa iubemus ex animi nostri ve-

nire leuitate: sed pro qualitate et
necessitate temporum vt reipu-
blice possit utilitas prouenire.
Que verba sunt regis archaxer-
sis in ep[isto]la sua. ¶ Papa itaq[ue] po-
test imperatorem etiam electum
non confirmare. Nam impera-
tor electus debet confirmari per
papam vt patet in prefato cap[itu]lo
Venerabilem. superius allega-
to. Et confirmatus debet p[er] pa-
pam inungi. extra de sacra[m]enti-
one. cap[itu]lo Cum venisset. Et in-
unctus per papas debet corona-
ri vt in prefato cap[itu]lo. Venera-
bilem. ¶ Potest insuper papa i-
mperatorem confirmatum depo-
nere. ¶ Unde stat exemplum de
sententia et re iudicata libro .vi.
in cap[itu]lo Ad apostolice. De In-
nocentio quarto q[ui] deposuit fre-
dericum imperatorem romano-
rum et reges sicilie. Nam requisit
uit eum vt daret pacem eccl[esi]e et
mundo vniuerso et ipse indura-
tus velut pharao noluit obedire
¶ Quare cum fuisset piurus sa-
c[er]ilegus et de heresi suspectus
et non soluisset censum eccl[esi]e
pro regno sicilie papa deposuit
eum: vbi dicit glosa. Papa pro-
pter crimina deponit imperato-
rem vt hic. Idem cum est inu[er]s[us].
xv. questio[n]e. vi. cap[itu]lo Alius. Fu-
erunt ergo crimina frederici gra-
uissima quibus priuandus ve-
nit. Nam vt dicit glosa in dicto
capitulo Ad apostolice. Periu-
rium est crimen grauissimum in
quolibet presertim in prelato. v[er]o
in principe cum eorum facta tra-

hantur ab alijs in exemplum: vt
notatur extra de voto et voti re-
demptione. cap[itu]lo Aldagne. Et
ideo grauius punitur. xi. questio[n]e.
iij. capitulo Precapne. Tur-
batio etiam pacis grauissimum
peccatum est in principe quia ip-
se maxime tenetur ad seruandas
pacem. xxij. questio[n]e. i. c. Noli.
extra de treuga et pace per totu[m].
Et qui contra pacem eccl[esi]e. s[un]t
nudari debent dignitate et cin-
gulo. xxij. questio[n]e p[ri]ma. cap[itu]lo
Qui contra pacem. ¶ Negare etiā
censum pro regno sicilie graue
crimen est: quia regnum sicilie ē
speciale patrimonium beati pe-
tri. xciij. distinctione capitulo. val-
de. xi. questio[n]e p[ri]ma cap[itu]lo Per-
uenit. Et. x. q. iij. c. Kelam. Qua-
re papa iudicat ipatorem et oēs. et
nulli p[ri]m. xxij. distinctio. capitu-
lo Omnes. ix. questio[n]e. iij. capi-
tulo Memo. quia papa est domi-
nus mundi. ix. questio[n]e. iij. c. Quā-
ta per mundum. Ideo extra de
maioritate et obediētia. c. Soli-
te. Dignitas et p[ro]p[ri]etas pape assilat
soli et ipatoris lune. ¶ Sed p[ro] di-
cta istat multip[li]r. p[ri]o q[ui] p[ro]stati-
n[us] impator iposuit coronā silue-
stro pape. vt dicit. xvi. di. c. Cōstā-
stin[us]. ¶ Ad hoc r[ati]o[n]es q[uod] hoc fecit
nō sic d[omi]ni et auct[orit]es p[ro]b[er]es s[ed] sic
mister obsequēs Cui signū fuit
q[uod] tenēs equū et dextratoris sibi
offm exhibuit. ¶ Sec[un]do istat q[uod]a vt
dicit Inno. xiiij. q. iij. c. q[ui]stū. q[uod] i-
patori sit gladi[us] a deo dat[us]. ¶ Ad
quod responderetur quia verum
e ij.

est imperatores gladium recipere a deo qz a papa non recipit nisi vt est vicarius dei. Ad em̄ papa potest supra impatores vt est singularis persona: sed vt est successor petri ⁊ vicarius christi

Tertio instat qz ex electione imperator h̄s ius in imperio ⁊ pot̄ administrare ante confirmationē pape: vt notat Hostien̄ in p̄dis cto sepe allegato. c. Venerabilē. et confirmatur. xciij. di. ca. legimus. ⁊ Respondet q̄ ius qd̄ habet impator est qz eligit ab illis quos ecclesia instituit electores Illi enim q̄ eligūt impatorem a papa h̄nt h̄ ius eligēdi: vt in clementina Romani principes. et supra in. c. Venerabilē. ⁊ Quarto instat qz x̄ps soluit tributum sicut patz Mathei. viij. c. et. xxiij. q. viij. c. Tributū. Et. xi. q. i. c. Si tributū: ⁊ R̄ndetur q̄ illud fecit non ex debito s̄ ne scādalizaret

Quinto instat qz x̄ps dixit Johānis xvi. Regnū meū non est de hoc mundo. ⁊ R̄ndet q̄ x̄ps dixit illa v̄ba ante passionē. S̄ post resurrectionē dixit discipulis. Data est michi ois pt̄as in celo et in terra. vñ cōcludimus firmiter q̄ pt̄as pape est supra pt̄atem impatoris. ⁊ Scdm̄ dubium fuit vtrū pt̄ati pape subdātur oēs reges et principes xp̄iani. ⁊ Ad quod ita dicit Auḡ. de anchona. q̄ sicut summo sacerdoti leuitici generis omnes iudei obedire tenebant cuiuscūqz status fuissent. Sic oēs xp̄iani

maiores et minores pape tenēt ti locū xp̄i obedire tenent. vnde deuteronomij. xvij. scriptum est. Qui supbierit nolens obedire sacerdoti impio moriet. ⁊ Martirat Magister in historia scolastica. Qd̄ cū alexāder magnus venisset in iudeā cū p̄posito ex̄terminādi eā ex visione quā habuit obuiās Joiade summo sacerdoti ad eū veniēt induto pontificalib⁹ de equo descendit dignissimeqz venerat⁹ est et adorauit dicens. principib⁹ secū comorātib⁹ se nō ip̄m adorasse: s̄ deū cui⁹ principatū ⁊ vicegerabat in terris. ⁊ extra de maioritate ⁊ obediētia. c. Si q̄s. d̄r Qui nō obedierit p̄ncipi morte moriat. Glo. idest pape. de con. di. i. c. Corpora. Sicut ecōuerso impator vocat̄ p̄ntifex. di. x. ca. de capitulis. Dñs etiam iesus x̄ps luce. x. c. ait. Qui vos spernit me spernit. ⁊ ⁊ Brego. lxxi. di. ca. Si q̄ sunt. Pctm̄ paganitatis incurrit quisqz dū xp̄ianū se asserit sedi apostolice obedire cōtēnit. qui aut̄ dicunt papā in toto orbe terraz habere dominū solū sup̄ spiritualia non aut̄ sup̄ tēporalia similes sūt cōsiliarijs regis s̄rie: qui dixerūt vt habet tertij Regum. xx. c. Dñi motium sunt dñi eoz. ⁊ ideo sup̄auerunt nos. s̄ pugnem⁹ p̄tra eos in cāp̄ p̄strib⁹ ⁊ in vallib⁹ in q̄bus dñi eoz dominū nō h̄nt ⁊ obtinebimus p̄tra eos. ⁊ Ad litteram sic hodie mali p̄siliarij adulatione

pestifera seducunt reges et principes terre dicentes. **D**ij motius puta spiritualium bonorum sunt summi pontifices: sed non sunt dii vallium quia temporalium bonorum nullum dominium habent. Ideo in campestribus id est in potentia bonorum temporalium pugnemus contra eos et obtinebimus: Sed quod dicat eis diuina sententia audiamus. Quia dixerunt siri. Deus montium est deus eorum et non deus vallium dabo omnem hanc multitudinem in manu vestra et scietis quod ego dominus. et hoc patet quia multi ecclesiam persequentes etiam christiani exterminati sunt. Sicut fuerunt iulianus apostata: mauricius imperator persequens gregorium theodoricus rex ytalie qui incarceratione iohanne papam. Fredericus imperator et alij qui miserabiliter suos dies finierunt. Auctoritas ergo pape extendit se ad quoscumque dominos christianos. Et ideo de supplenda negligentia platorum in. vi. c. Brandi. ponit quod papa dedit coadiutorem regi portu gallie qui erat negligens in regimine regni et omnia dissipabat. Insuper a sententiis regum et principum omnium ad papam potest appellari per illud quod scribit. ij. q. vi. Ad romanam ecclesiam ab omnibus et maxime ab oppressis est appellandum et succurrendum quasi ad matrem ut eius vberibus nutriatur: auctoritate defendantur: oppressionibus releuentur: quia non potest nec debet mater filium obliuisci

¶ Idem habetur. xi. q. i. ca. Qui cumque. Nec obstat. c. Si duobus extra de appellationibus. vbi dicitur quod non est appellandum a iudice seculari ad papam nisi in terris ecclesie: quia hoc intelligitur quod non est sciendum indifferenter et in quibuscumque: sed in negociis arduis et necessitate urgente. Spectat enim ad papam corrigere omnes cum delinquant sicut illud iheremie. i. ca. Ecce constitui te super gentes et regna ut euellas et destruas: dissipes et disperdas. scilicet scelera reprehendendo: et edifices et plantes. ¶ Sic et in veteri testamento prophete qui erant preses spirituales in populo iudeorum auctoritate domini reprehendebant reges delinquentes. Quod patet primi Regum. xv. capi. vbi samuel regem saulem reprehendit de inobedientia. ¶ Et secundi regum. xij. c. Nathan dauid de adulterio. ¶ Et tertijs regum. xvij. ca. Belias achab regem israel de ydolatria. ¶ Et secundi paralipomeno. Summus sacerdos ozias regem iuda de presumptione. ¶ Et ij. q. i. ca. Scelus. Nicolaus papa regem lotharius de adulterio. Ideo ad confirmationem huius veritatis dicit glo. in. ca. Nouit extra de iudicijs. Jura celestis imperij et terreni petro commissa sunt a deo. Idem di. xxij. c. i. Ipse enim utrumque gladium habet ut dicit Lucas. Ecce gladij duo hic. ¶ Demonstravit autem hoc deus aliquando in facto et precipue ipse leonis pape. Nam ut recitat Paulus

in hystoria lombardorum & sic
cardus. Athila rex hunnorum occi
so germano suo dolo deuastat
taq; macedonia achaia & tracia
gētib; oibus aquilonibus
impauit. Et ābitiosus et auid?
regni tentauit ytaliam subicere
sibi. Et post multa p eum in ita
bella cum exercitu copiosissimo
aquile iā tribus annis obsedit.
Qua victa & in predā data occi
sisq; cūibus et oibus flamma &
ruina consumptis mox vicinas
urbes dissoluit. Et deinde cepit
vincentiā veronā brissias et me
diolanū. Tandē firmatū castris
in eo loco vbi inierius flum?
in padū influit cogitabat ad vr
bem pfcisci. Tunc sanctissim?
leo papa psonaliter accessit ad
eū. Qui non solū rome salutem
sed toti? ytalie reportauit. Athi
le nāq; precepit vt dicit Ruffin?
in annalibus romanorū: & Sic
cardus in li. temporum vt erga
danubiū pmissa pace discederz
Lvi athila statim assensit nihilq;
nisi qd leo papa voluit loq; po
tuit. Post cuius discessum inter
rogat? cur pter cōsuetudinē ro
mano pōtifici tantā obediētias
exhibuisset. R espondit athila se
vidisse virū astantē ei sub sacer
dotali habitu angustiore forma
canicie venerandū sibiq; minā
tem gladio nisi cuncta que ille
postulabat faceret. Sic igit reli
cta ytaliam in pānonias athila re
dijt. vbi ducta in vxore sorore va
lentini impatoris faciens luxu

riosa contūcia cū longe plus so
lito vna bibisset sepius dormi
ens eruptioe sanguinis qui de
naribus effluxit suffocatus est.
¶ Si autem q̄s interrogaret cū
sit tāta ptās pape quare tāz cre
bro omittit punire dños publi
ce delinquētes. ¶ Ad qd̄ dicim?
q̄ hoc facit vel q̄ facultatē non
habet cohercēdi: vel ppter peri
cula et scādala que possent eue
nire: v̄ quia multitudini parat
Est tñ in eo potestas faciendi.
¶ Tertium dubiū fuit vtz potes
tas pape extendat se ad infide
les. Ad hoc respondet Aug? de
anchona sequēdo Johannem
andree in nouella in. c. Qd̄ sup
hīs. de voto et innocētū & Ho
stiensē q̄ sic et q̄ oēs pagani
subsunt pape. Ratio est qz in ad
uentu xpi ois honor & ois prin
cipatus et oē dominiū & iurisdī
tio de iure & ex causa iusta & per
illū qui supremā manum habet
nec errare potest omni infideli
subtracta fuerit & ad fideles trās
lata. Qd̄ hec iusta causa fuerit
pbatur ecclesiastici. x. c. vbi dici
tur Regnū a gente in gentē trās
feret ppter iniusticias & iniurie
cōtumelias & diuersos dolos.
Qd̄ aut hoc factū fuerit pbatur
extra d̄ cōstitutionib;. c. trās lato
sa cerdotio necesse est vt legis
trāslatio fiat. Translatū quippe
fuit sacerdotū in psonā xpi qui
fuit sacerdos & rex: vt d̄ Luce. i.
c. Et regni eius non erit finis.
Ipse aut dixit Mathei. xxi. Au

feretur a vobis regnū dei et da-
bitur genti facienti fructus ei?
Huius autem regni et sacerdo-
tū principatū perpetuum comisit
dei filius petro et successoribus
eius vt pz. **¶** Extra d̄ homicidio
ca. Pro h̄nani. **¶** Extra qui filij
sunt legitimi. c. Per venerabile
§. rationibus. **¶** Unde p̄stanter
asserim? q̄ de iure infideles de-
bent subici fidelibus nō ecōuer-
so: vt d̄ extra de iudeis. ca. i. ca.
Abultoz. c. Et si iudeos. §. In-
hibemus. Si igit̄ papa p̄est mū-
do vice xp̄i et xp̄s h̄z plenā iuris-
dictionē sup̄ oem creaturā: seq̄-
tur q̄ nullus p̄t se subtrahere
ab obediētia pape de iure: sicut
nullus se potest subtrahere ab
obediētia dei. Et qūis infide-
les per excom̄micationē vel ab-
solutionē in cōfessione solui vel
ligari non possint. Tamen pote-
state clauium ligati sunt per ec-
clesiam iudicati d̄nati. Et si se
vellent ad fidem reuerti potesta-
te clauium absolui possent. Si-
militer qūis de ecclia dici non
possunt merito fidei et bone ope-
rationis: t̄n̄ d̄ ecclia dici possūt
iudiciaria pt̄ate et occasionali
vtilitate. Quare s̄m̄ Augustinū
de anchora papa potest punire
paganos et barbaras natiōes
cū agūt p̄tra legē naturalem! in-
manifestis. q̄ vnusq̄sq̄ p̄t puni-
ri p̄ trāsgressionē legis quam
recipit et p̄fitef. Sed lex natura-
lis est ita cordi incerta q̄ depo-
ni nō p̄t: vt si furarent vel com-

mitterent viciū simonie et hu-
iusmodi. Sed p̄ eo qd̄ faciūt cō-
tra legē diuinā. s. veteris vel no-
ui testamēti. Aut contra legē po-
sitivā cū neutrā recipiūt puniri
non possunt. Si t̄n̄ pagani sunt
subiecti aliq̄bus regib? et princ̄i-
pibus xp̄ianis dignū est vt viue-
re debeant legibus quibus vi-
uunt alij subditi illoz principū
ne videant̄ melioris cōditionis
propter suā infidelitatē q̄ xp̄ia-
ni. Et cogi ad hoc et puniri pos-
sunt. Puta q̄ cū sit autū genera-
le est in aliqua ciuitate vbi tales
habitāt q̄ q̄ portat arma inci-
dat in penā decē florenoz: pote-
rit in tali delicto puniri pagan?
sicut et xp̄ianus. Et qūis paga-
ni puniri nō possint pena sp̄ua-
li excom̄micationis et huiusmo-
di: p̄t t̄n̄ puniri ab ecclia pena
pecuniaria et a principibus etiā
pena corporali. **¶** Secundo de
um temporales multotiens per
superbiam cōtemnunt ecclesias
qūtum ad spiritualitatem dum
scilicet de spiritualibus temere
se impediunt. Non enī licet lai-
cis impedire se d̄ ecclis et eccle-
siasticis p̄sonis. sicut habet̄ ex-
tra de p̄stitutionib? c. ecclia sc̄te
marie in tex. et i glo. **¶** et xvi. di.
c. bñ. **¶** et extra de reb? ecclie nō
alienadis. c. Cū laicis. h̄ autem
fit. **¶** Primo cum ipsi ingerunt
se ad conferenda ecclesiastica
beneficia et ecclesiasticas digni-
tates. Cōtra quos extra de iure
patronat? in. c. cura. glo. inquit.

Laici conferre ecclesias non pnt
 Idē extra de priuile. c. cū r plan
 tare. ¶ Et. xvi. q. vlti. ca. Si quis
 deinceps. c. si quis epus. c. si q̄s
 clericus. ¶ In. c. vero. ex tua. extra
 de filiis ps byteroz nō ordinan.
 dicit q̄ suspendi debent clerici r
 cōmuniōe priuari q̄ recipiūt ec
 clesias de manib⁹ laicoz r laici
 sunt ex cōmunicandi: q̄ tale ius
 possidere nō pnt. extra d̄ electio
 ne. c. sacrosancta. c. massana. nisi
 in capella vbi patron⁹ habet tñ
 ius pntandi. r vt scribit⁹ extra d̄
 iure patronat⁹. c. cum laici. Laici
 qui habent ius patronatus nō
 pnt pcedere clericis ecclesias sine
 scientia r p̄sensu ep̄i. Nec pnt r
 debent ipsi patroni pntare indi
 gnū. ¶ Ex quo vt ponit⁹ in glo. i
 c. cū vos. de officio ordi. Patron
 us laicus pntans indignū: licet
 nō sit priuatus nec priuatus po
 testate pntandi: tñ datur sibi q̄t
 tuoz mēses ad pntandum. Sed
 in collegio r ecclesiastica psona a
 liud est. q̄ si collegiuz eligat vel
 pntet indignū: priuat ipso iure.
 extra de electiōe. c. cū in cunctis
 Idē credit⁹ d̄ clerico patrono q̄
 priuatus est si pntet indignū vel
 saltim priuandus. ¶ Et hec pōt
 esse rō quare laico patrono dan
 tur q̄ttuoz menses a tpe vacatio
 nis. extra de iure patronatus. c.
 cū ppter. Collegio vero siue de
 rico dan⁹ sex menses. extra d̄ cō
 cessiōe pbende. ca. nulla. q̄ lai
 cus nō priuat⁹ potestate pntan
 di: lz pntet indignū. Clericus ve

ro sic. vñ hic sit quedā compensa
 tio hinc inde. Quia laici grauāt
 in tpe r releuant in alio: q̄ non
 priuant. Et q̄ clerici priuātur p̄
 sentādo indignū releuant i ma
 iori tpe. Et q̄ clerici mag⁹ debēt
 esse discreti r scire iura: ideo pu
 niunt si peccāt in electiōibus r
 pntatiōibus. ¶ Quidā tñ dicūt
 q̄ ad supiorem denoluit p̄uisto
 ecclesie cū laicus p̄onus pntat in
 dignū. vt in auctetico de sanctis
 simis ep̄is. §. si quis oratorij do
 mū. tñ iure nro nō cauet hoc ex
 presse. Ideo standū est canonu r
 nō legi. ¶ Scdo aliqui dñi tpa
 les patiunt p suos villicos r p̄
 curatores auferri occupari r al
 lienari possessiones r terras ec
 clesiarū quasi ipsi sint dñi. Qd
 tñ falsū est. q̄ bona t̄palia ecclē
 sijs r pijs locis a bonis dñis r
 xpianis p̄cessa nō sūt ipsoz ma
 loz r raptorz. Si aut ipsi inter
 rogent: r q̄s est dñs rez ecclesi
 car. R̄ndet⁹ fm glo. xij. q. i. c. expe
 dit. ¶ Qd primo sunt dñi paupe
 res: q̄ inde sustentant. xvi. q. i. c.
 qm̄ quicquid. Scdo est dña ec
 clesia. xvi. q. iij. c. inter memorat
 tos. Tertio est de⁹. xij. q. ij. c. qui
 xpi. c. qui abstulerit. ¶ Quarto
 pōt dici q̄ dñium est apud cleri
 cos. Sicut dñiuz rez vniuersita
 tis est apud ciues. instituta de re
 ruz diuisione. §. Vniuersitatis.
 ¶ Tertio aliq̄ dñi volūt se ni
 mis intrromittere de officijs r p̄
 lationibus religiosoz ad tantā
 qñq̄ deueniētes p̄umptionem

ut dicat Φ ipsi in suo dñio sunt
 gñales abbates episcopi & pap
¶ Quarto trahunt aliqui cler
 eos ad suū for. p̄tra illud qđ ha
 betur. xi. q. ij. c. nullus. Nonūq̄
 etiā clericos deliquētes ad sua
 iudicia deducūt: examinat & in
 carcerant. Et aliqui post oīa im
 pie facta p̄tra eos cū scripturis
 & p̄cessibus ad ep̄os remittunt
 puniēdos. Ep̄i tñ aduertant qđ
 extra de iudicijs. c. & si clerici. di
 citur: Si clerici corā iudice secu
 lari p̄uicti fuerint vel cōfessi de
 crimie nō sunt p̄pter hoc a suo
 ep̄o p̄demnandi aliquaten⁹. Si
 cut em̄ sententia a nō suo iudice
 lata nō tenet: ita & facta cōfessio
 corā ipso. Qđ aut̄ sentētia a nō
 suo iudice lata nō tenet. patz ex
 tra de sententia & re iudicata. c.
 sentētia. in textu & in glo. \parallel & \mathcal{L} .
 si a nō cōpetenti iudice. l. ij. & l. i.
 \parallel & ij. q. i. c. in primis. \parallel & xvi. q. i.
 c. frater. In his & similibus sup
 bi dñi modū excedūt. Quos nō
 dānamus dñs de rebus sp̄uali
 bus cū humilitate & reuerētia se
 impediūt: suata vnicuiq̄ in suo
 gradu iurisdictione sua. **¶** Ter
 tio supbi dñi p̄temnūt eccliam
 quātū ad suā penalitatē. In pe
 nā quippe icorrigibiliū & nimis
 rebellū ac induratoz in peccatū
 & p̄tinaciter iobedientiū vti ec
 clesia cēsuris. \parallel & ut scribit̄ extra
 de verboz significatiōe. c. querē
 ti. Noie censure intelligit̄ inter
 dictū: & snia suspensōis & excō
 municatiōis vt frequētius. tñ ex

cōmunicatione punit p̄tinaces:
 Lū aut̄ de ipsis cēsuris & excō
 municatione aliqd̄ sentunt ipsi
 dñi supbi cachinādo cuncta ha
 bent in derisum. Qui audire de
 bēt v̄ba Crisostomi sup̄ eplam
 ad Hebreos. & xli. q. ij. c. nemo.
 Nemo inq̄t p̄temnat vincula ec
 clesiastica. Non est hō qui ligat:
 sed xp̄us qui hanc p̄tatem dedit
 & hoies dños fecit tāti honoris
¶ Et in. c. nichil. xi. q. ij. dicit̄. ni
 chil sic debet formidare xp̄ian⁹
 q̄ separi a corpore xp̄i. Ratō est
 qđ vt ait Aug⁹ in li. de v̄bis apli
 \parallel & xi. q. ij. c. om̄is. Omnis xp̄ia
 nus dilectissimi qui a sacerdoti
 bus excōmunicat̄: sathane tradi
 tur. vt ei habet̄. xliij. q. ij. c. apo
 stolice. Apostolice auctoritatis
 exemplo didicim⁹ errantiū & in
 errore mittentiū spiritus tradē
 dos esse sathane vt blasphemare
 dediscant. Paulus em̄ corinthū
 quendā tradidit sathane. Ad
 alitero xp̄iani & increduli princi
 pes cum ista narrant̄: dicere ple
 runq̄ solent. Quid̄ obest excō
 municatio: quando excōmunica
 ti comedere possunt & bibere. &
 alij subdunt. Custodiat me de⁹
 a sono tube contra me sonantis
 p̄ temporali iusticia: quia sonus
 campane significantis censurā
 ecclesie paruifatio. **¶** peruer
 sitas malignarum mentium. **¶**
 infidelitas prauorum hominū
¶ deniq̄ superbia ab ipso deo
 summo conterenda. quid̄ repre
 hensibilis: qđ abhominabili⁹

Quid deniq; in xpiano homine
 danabilis. o dñi xpiani: et ubi
 fides: ubi deuotio: ubi religio:
 ubi iusturādū. Cur nō xpm. quē
 pfitemini: honoratis: coliti et ma
 gnificatis: Cur suā eccliam san
 ctā spernitis. Quid inuat dicere
 Credo sanctā ecclā: cū iam illā
 sub uestris pedibus cōculcetis.
Heu heu puenire hodie potest
 multis ex principibus xpianis
 illa sententia Tullij quā d' hanibal
 le dixit postq; aliquas ei? lauda
 biles pdiciones explicauit. Has
 inquit viri vites ingētia vicia
 equabāt inhumana crudelitas:
 pfidia plusq; punica. nichil veri
 nichil sancti: nulliusq; dei met?
 nullū iusturandū: nulla religio.
 hec ille. Igit vt dicit marcellus
 papa. rxi. di. Boni princi
 pis est ac religiosi: ecclias cōtri
 tas atq; pscissas restaurare: no
 uas edificare: et dei sacerdotes
 honorare atq; tueri.

Quod principes et supbi do
 ministernunt suos proximos
 male et negligenter gubernādo
 subditos et grauādo illos inde
 bite: atq; conuersando cum ni
 ma continentia

Capitulum tertium.

Tertio pscideranda est et
 pdemnāda supbia dños
 rum et principū respectu
 primi. Cōtēnunt q̄ppe ipsi sub
 ditos suos p̄cipue in tribus.

Primo in gubernatione.

Secundo in grauatione.

Tertio in conuersatione.

Primo in gubernatiōe. Cir
 ca regimen nāq; subditoꝝ vtun
 tur multa negligentia nec curāt
 si bene gubernent vel male. Un
 pstituit officiales iniquos tyra
 nos et iniustos. Ad qd pducunt
 ne in bonis et pbis officialibus
 multū expendant. Itaq; omnia
 disponūt ad pprium cōmodū
 et de cōmuni bono aut nulla aut
 satis parua est illis cura. Cōtra
 quos est sentētia Plutarci et pla
 tonis atq; omniū doctissimozū
 viroz qui dicunt principes tene
 ri sup omnia ad amorē subditoꝝ
 rū ac boni publici tutelam et p
 tectiones. Hinc est q̄ miris lau
 dibus efferunt codrū athenien
 sum regem: qui p victoria ppli
 sui mori nō recusauit. Recitat
 em de ipso Valerius li. v. q̄ cur
 haberet difficillimū bellum cur
 dorensibus misit ad appollines
 deificum p consilio. cui respon
 sum fuit q̄ ciuitas athenaz esset
 victrix: si ipse codrus moreretur
 p patria. at ille mutato regio ha
 bitu sarmēta colligēs castra hos
 tium ingressus a muliere quas
 falce in iurgio pufferat: interfe
 ctus est. Secūdo dñi superbi
 stemnunt subditos in grauatio
 ne. Quandoq; enim faciunt ar
 tifices et agricolas laborare sū
 mercede. Quandoq; bona sub
 ditozum ipsis inuitis extorquet
 etiam per venditiones. Sicut se
 cit rex achab erga naboth quez
 quia noluit vendere sibi vineas
 vt de illa faceret viridariū vxoz

sua pessima iezabel fecit eū falso accusari de blasfemia et lapidari: et sic ipsam vineam obtinuit. Sed uterq; mala morte perijt scilicet achab et iezabel: ut habetur tertij regum. xv. ca. Quandoq; insup talijs et exactionib; populos suos grauant ultra debitum vel ppter bella iniusta q; suscipiunt: vel propter excessum in pompis et venationibus. si pleriq; adhuc testamentis et vltimis voluntatibus se immiscēt. Subditos enā cogunt suo modo matrimonia cōtrahere: que tamen vt scribitur extra de spōsalibus. c. Requirit. debent eē libera quoniā coactiones difficiles exitus solent frequēter habere. ¶ Tertio superbi domini contemunt subditos in cōuersatione: Nolūt multotiens audire illos in necessitatibus suis. Et in omnibus ostendūt se duros et aspos absq; affabilitate cum tamen benignitas et affabilitas dominis ad maximū decorez accedat. ¶ Ideo Lassiodorus in epistolis ait. Ornamentum oīum bonorum est sincera benignitas. ¶ Et Seneca ad Lucillum. Sic cū inferiore viuas quē admodū tecum superiorem viuere velles. ¶ Idcirco Valerius libro quinto cōmendat alexandrum magnū eo qd cum semel vidisset militem quendam senem nimio frigore stupefactū cum ipse foret in sede sublimi propinqua igni surrexit et suis

manibus illuz in sua sede reposuit. ¶ Et Johannes solobriensis in polycratone libro. v. ¶ Marcellus qd gratianus optimus imperator arguentibus eum amicis qd in omnes familiaris esset nimis et communis. Respondit se talem velle imperatores esse priuatis qualcs imperatores sibi esse priuatum optasset. Nec valet frivola excusatio illorum dominorū qui dicūt qd timore subditi retinent et regulantur: quā multo fortius vincuntur beniuolentia et amore. Propterea perriander corinth; dicebat vt domini tuti fiant fulciant se beniuolentia subditorū non armis gentium exterarum. ¶ Et Cicero libro secundo de officijs ait. Omnium rerum nec aptius qd qd ad opes tuendas ac tenēdas qd diligēti nec alicuius qd timeri. Ergo vt sermonem hunc concludamus dicamus cum Seneca in tragedijs. Vos quibus rector maris atq; terre. Jus dedit magnum necis atq; vite. Ponite inflatos tumidosq; vultus. Quicqd a vobis minor extimefcit. Maior hoc vobis domin; minatur. Quare deponant superbiam domini et principes seculi vt dignum preparent habitaculum diuine gratie. Amen.

¶ Feria secunda secunde hebdomade. xl. De iudicio generali quo terreri possunt et debent mentes superbiorum.

Sermo nonus.

Congregabū

tur ante eum oēs gentes.

Verba sūt redēptoris nri originaliter Math. xxy. et in euangelio hodierno futuri et iudicij generalis memoria satis superq̄ confert ad humiliādas elatas mentes sup̄bor. Siq̄s em̄ considerare velit que de illo p̄sepe dei filius locutus est merito expauescere debet. Celū em̄ et terra trāsibūt verba aut̄ sua nūq̄ trāsient. Ip̄se itaq̄ in p̄senti lectiōe euāgelica aptissime p̄nūciauit illi diei terribilitate que p̄ multa secula ante p̄dicia fuerat. **S**ophonias enī p̄pheta. c. i. sic dixit. Dies illa dies ire dies tribulationis et angustie: dies calamitatis et miserie: dies tenebrarū et calliginis: dies nebulę et turbis: dies tūbe et clāgoris. **E**t ysaias. c. xij. ita prophetauit. Ecce dies dñi veniet crudelis et indignationis plen⁹ et ire furorisq̄ ad ponendā terrā in solitudinē et conterēdos pctōres de ea. **I**dem et ut pctōrib⁹ et sup̄bis p̄cipue detur occasio timēdi in p̄senti sermone de iudicio generali dicitur erimus. De quo h̄ diffuse scripseri in tribus sermonibus in quadragesimali de penitentia: tamen p̄ter ea que ibi posita sunt occurrūt de ip̄o aliqua alia cōmemorāda. **N**ec viciōsu erit aut̄ superfluu⁹ cōmiscere p̄ clarioze noticia vetera nouis: ut sic peccatrices anime renouent

Contēplabunur ergo de ip̄o tremēdo iudicio tria mysteria.

Primū d̄: iudicāti excellētia:

Scōm iudicādoz differētia

Tertiū iudicij sentētia.

De mira excellētia xp̄i q̄ sedet ad dexteraz patris et veniet in iudiciū cū singulari triumpho lōge p̄stantior triumpho romanorum que visuri sunt omnes in maiestate.

Capitulū primū.

Primū mysteriū cōtēplandum dicit̄ iudicāti excellētia: qui enim iudicaturus est omnes triplici excellētia decorabitur.

Prima d̄: dignitas in cōmunicabilis.

Secunda triumphus mirabilis.

Tertia maiestatis visibilis.

Prima excellētia dicitur dignitas in cōmunicabilis. **E**t quidem iesus xp̄us iudex omnium dei filius per naturam. **E**t hoc in simbolo confitemur cū dicim⁹. Sedet ad dexteraz patris. **I**nde ventur⁹ est iudicare viuos et mortuos. **S**ed curiosi q̄daz scire cupiūt utz sit p̄ueniēs dicere q̄ xp̄s sedeat ad dexterā patris. **E**t h̄ postm̄ sit in ope de laudib⁹ sc̄toz in sermone de ascēsiōne: tamen quia forte nō oēs illius operis habent copiā volui et in hoc loco dubium istud abso luere. **A**d quod p̄ veritatis confirmatione inducim⁹ ea q̄ nobis in scripturis sanc̄i tradunt. **I**nqt̄ et paul⁹ ad ephes

os primo: c. Constituens illus ad dexteram in celestibus. et ad colosenses. iij. c. **C**hristus est in dextera dei sedes. **I**tem ad hebreos. i. ca. Sedet ad dexteram maiestati in excelsis. **I**tem r. c. Sedet in dexteram dei patris. **I**tem ad romanos. viij. c. **C**hristus ihesus est ad dexteram dei: qui etiam interpellat pro nobis **I**tem **M**athei. xvi. luce. xxiij. **M**athei. xiiij. Dixit ipse ihesus benedictus **E**rit filius hominis sedens a dextris virtutis dei. **H**oc etiam predixit **D**avid in psal. cix. Dixit domino meo: sede a dextris meis **Q**uod autem hec verba ad litteram intelligunt de christo patet ex sententia pauli qui ad hebreos. i. c. ait. **A**d quem autem angelorum dixit aliquid quod deus. Sede a dextris meis. **I**tem **M**athei. xxij. c. **C**hristus retulit phariseis. **Q**uod david vocat eum. s. christum in spiritu domini dicens **D**ixit dominus domino meo sede a dextris meis. **I**tem si iudei negarent testimonium christi et pauli convinci possunt per doctores illorum **M**ahabbi. **J**onathan apud iudeos probatissimus in sua translatione caldaica ait. **D**ixit dominus verbo suo. **I**tem **r**abbi **J**oden super illo verbo psal. xvij. **D**edisti michi protectionem salutem tuam et dextera tua suscepit me. inquit. **I**n futurum deus sanctus et benedictus convertere faciet regem messiam ad dexteram suam sancti scriptum est **D**ixit dominus domino meo: sede a dextris meis **I**stud etiam confirmat **r**abbi **m**oyses. **S**ed contra arguitur quod non sit bene dictum quod

christus sedet ad dexteram dei patris **I**tem **P**rimo nullus corpore competit deo. quia spiritus est deus. **J**ohannis iij. c. **S**ed dextera et sinistra sunt differentie positionum corporalium ergo non conveniunt deo. **S**ecundo si filius dei sedet ad dexteram: ergo pater ad sinistram. sed dextera nobilior est sinistra: ergo pater sedet in parte ignobiliore. **T**ertio stare et sedere sunt opposita. sed **A**ctus. vij. c. **S**tephanus vidit ihesum stantem: et non sedet. **A**d intelligendam hanc oppositionem catholicam quam quotidie confitemur. s. quod ihesus christus sedet ad dexteram patris tria sunt documenta notanda. **P**rimum documentum quod hoc nomen dextera invenitur in scripturis de deo dictum. **A**n scribitur **E**xodi. xv. ca. **D**extera tua domine magnificata est in virtute: dextera tua domine percussit inimicum. **E**t psal. xv. **D**electationes in dextera tua usque in finem. **I**tem psal. xx. **D**extera tua inveniat omnes qui te oderunt. **I**tem psal. xlvij. **J**usticia plena est dextera tua. **I**tem psal. cxvij. **D**extera domini fecit virtutem: dextera domini exaltauit me. **I**tem psal. cxxxvi. **S**alvum me fecit dextera tua. **I**tem ysaie xlviij. **D**extera mea mensa est celos. **I**tem **A**bachuc. ij. **C**ircumdabit te calix dextere domini. **S**ecundum documentum quod cum dicimus christum sedere ad dexteram patris: non intelligimus per dexteram aliquid corporeale sed locutio est metaphorica sicut etiam cum dicimus oculos dei: brachium dei et similia per que desit

gnāc spūales pprietates & opat
 tiones diuie. ¶ Hinc Damascē
 nus in. iij. iniaz ait. Non localē
 dexterā patris dicim⁹: qualiter
 em̄ qui in circūscriptibilis est lo
 calē adipiscere dexteraz. ¶ Ter
 tium documentū q̄ noie dextre
 intelligunt⁹ tria. s. glia diuinitatē
 beatitudo: & iudiciaria potestas
 ¶ Ex quo s̄m Augu. li. de symbo
 lo. & Damascenum. Sedere ad
 dexterā patris nil aliud est nisi
 cū patre habere glia diuinita
 tis & beatitudinē & iudiciariam
 potestātē: & hoc incommutabiliter
 & regaliter. ¶ Anō Damascen⁹
 inquit. Dexteraz patris dicim⁹
 glia & honorē diuinitatis in q̄
 dei filius extitit ante sc̄la vt de⁹
 & patri consubstantialis. ¶ Scdm
 vero Tho. iij. parte. q. lviij. Nec
 p̄positio ad vel in: ad dexteram
 vel in dextris solā distinctiones
 p̄sonalē importat & originis or
 dinē: non aut gradū nature vel
 dignitatis qui nullus est in diui
 nis p̄sonis: q̄ omēs tres p̄sone
 coeterne sibi sunt & coequales.
 ¶ Notandū adhuc s̄m Alex. d
 halis .i. iij. sūme. q̄ p̄ hanc p̄po
 sitionē ad significat̄ conuenientia
 cū quadā distinctionē: q̄d potest
 esse tripliciter. ¶ p̄rio vt sit conue
 nientia in natura: & distinctio in
 p̄sona. ¶ Et sic x̄ps s̄m q̄ fili⁹ dei
 sedet ad dexterā patris: q̄ habz
 eandē naturā cū patre. ¶ Anō glia
 diuinitatis beatitudo & iudiciaria
 potestas conueniūt essentialiter fi
 lio sc̄e & patri: & hoc est esse in eā

litate patris ¶ scdo p̄t̄ intelligi
 s̄m gr̄as vniōis que importat
 ecōuerso distinctiones nature &
 vnitātē suppositi siue p̄sone. ¶ Et
 s̄m hoc x̄ps s̄m q̄ est homo: est
 filius dei: & p̄ p̄sequēs sedet ad
 dexterā patris s̄m equalitatem
 honoris: inquantū eodē hono
 re veneramur ipsuz filiū dei cū
 eadē natura assumpta. ¶ Humanitas
 quidē x̄pi s̄m p̄ditionē sue
 nature nō habet gliaz vel hono
 rē diuinitatis: quā tñ h̄z rōne p̄so
 ne cui vnitur. ¶ Anō Damascenus
 ait. In glia diuinitatis dei fili⁹
 extis ante secula vt deus & patri
 cōsubstantialis sedet cū glorifica
 ta ei carne eius. Adorat em̄ vna
 hypostasis vna adoratiōe eius
 cū carne eius ab omni creatura
 ¶ Tertio p̄t̄ intelligi s̄m condi
 tionē nature inquantū s̄m gr̄as
 habitualē que abundatiō: est in
 x̄po p̄ oibus alijs creaturis ipa
 natura humana in x̄po beatiōr
 est & sup omēs alias creaturas
 habens regiā & iudiciariā pote
 stātē. ¶ Et sic sedere ad dexteram
 patris. s. esse in eius equalitate:
 nō p̄tinet ad ipsam naturā hūā
 nā x̄pi: s̄ solū ad p̄sonā assumē
 tē. ¶ Nichilomin⁹ sic s̄m q̄ homo
 p̄t̄ dici q̄ x̄ps sedet ad dexterā
 patris. id est s̄m Augu. in bonis
 paternis potiorib⁹ p̄ ceteris cre
 aturis: q̄ oēs alias creaturas p̄
 cellit in beatitudie & iudiciaria
 ptate. ¶ Sciendum tñ s̄m Tho.
 vbi. s. q̄ pleriq̄ scire cupiūt: an
 alijs a x̄po conueniat sedere ad

dexterā patris et eo q̄ Augu. in
 li. d̄ simbolo ait. Sedere ad dex
 terā est habitare in eius beatitu
 dine. ¶ Et Mathei. xxv. c. dicit
 Statuet oues quidez a dextris.
 ¶ Et nichilomin⁹ ad hebreos. i.
 c. apls inquit. Qui aliqñ angelo
 rū dixit de⁹: sede a dextris meis
 quasi dicat nlli. ¶ Propterea in
 quit Tho. q̄ vt p̄dictum est: x̄ps
 sedet ad dexterā patris inq̄ntus
 sc̄z s̄m diuinā naturā est i. equal
 litate patris. Sc̄m humanā ve
 ro est in excellenti possessiōe bo
 norū diuinorū p̄ ceteris creaturis
 qd̄ nulli vel hoī vel angelo con
 uenire p̄t. Sedere ergo in dex
 tera nō significat esse in beatitu
 dine simpliciter: sed habere bea
 titudinē cū quadā dñatiua pote
 state et quasi ppriā et naturalem
 qd̄ soli x̄po ouenit. P̄t itaqz di
 ci q̄ omnis beatus s̄m dextra:
 sed nō sedeat ad dexteram dei.
 ¶ Ad primū. q̄ argumētū in p̄n
 cipio hui⁹ dubij patet ex dicti so
 lutio: qz p̄ dexterā nil corpale ex
 primit hic. ¶ Ad sc̄m vero di
 cit Augu. li. de simbolo. In illa
 beatitudine oia dextra sunt: q̄a
 nulla est ibi miseria. Nō p̄t tñ
 dici q̄ pater sedeat ad dexteraz
 filij vel sp̄s sancti. qz filius et spi
 ritus sanctus trahūt originē a pa
 tre: nō ecōuerso. Et s̄ sp̄s sanct⁹
 pprie possit dici sedere ad dexte
 rā patris vel filij s̄m sensum p̄
 dictū. Tñ s̄m quadā appropriā
 tiones attribuit filio equalitas.
 Propter qd̄ Augu. ait. In patre

est vnitas: in filio equalitas: in
 sp̄s sancto vnitatis equalitatisqz
 p̄nexio. ¶ Ad tertius vero dicit
 Tho. q̄ stephanus vidit ip̄s eo
 modo quo iā erat auxiliū sibi p̄
 stare paratus. ¶ Unde Brego.
 in omelia inquit. Sedere iudicā
 tis est: stare vero pugnantis vel
 adiūantis. Stephanus ergo in
 labore certaminis positus: stan
 tem vidit quem adiūtozem hab
 buit. Sed hunc post ascensionē
 Marcus sedere describit: quia
 post ascensionis sue gloriam in
 dex in fine videbitur. Hec ille.
 Ipse itaqz domin⁹ noster ih̄s
 x̄ps dei filius patri p̄substantia
 lis et equalis iudex erit noster. d̄
 quo paulus ita p̄cludit ad ephē
 sos primo capitulo. Constituit
 illum super omnem principatū
 et potestatem et supra omne no
 men: omne nomen quod nomi
 natur siue in hoc seculo siue in
 futuro. ¶ Secunda excellentia
 x̄pi iudicantis dicitur triumph⁹
 mirabilis. Ad quod intelligen
 dum distinguemus triplices tri
 umphum.

¶ Primus dicitur mundialis.

¶ Sc̄s celestialis.

¶ Tertius generalis.

¶ Primus triumphus est mun
 dialis: quo romani duces et im
 peratores exercitus redeuntes
 de bellis cum victoria honorari
 p̄sueuerūt. Et dicebat triumphus
 a tris quod est tres: et phanus
 sonus quasi triplex son⁹ leticie
 p̄ bene merito canebat enim

triplex cōsultatio pro triumpho
 Nam primo p̄sulebat exercit⁹. se-
 cundo senatus. et tertio popul⁹.
 quibus cōcordantib⁹ triumphabat
 victoriosus duxerat enī triplex
 notabil' leticia triumphantē. ¶ Pri-
 ma q̄ cū ad urbem triumphalis ci-
 uis rediret ei cū effusa leticia oc-
 curebat p̄pls vniuersus. ¶ Se-
 cunda leticia erat q̄ triumphan-
 tis currū p̄cedebāt manib⁹ post
 terga ligat⁹ captiui om̄es. ¶ Ter-
 tia leticia erat maxima. Nam triū-
 phans induit⁹ veste aurea q̄ erat
 indutus impator vt scribit Luci-
 us flor⁹ libro p̄mo. Currū au-
 reū triumphalē ascendebat tractū
 a quatuor eqs albis. Sicq̄ dux
 p̄paticus p̄eunte senatu i ca-
 pitolio albos mactabat thauros
 Nec licebat nisi in triumpho scōs
 romanas ceremonias ioui sacri-
 ficare de thauro. Ad tēperamē-
 tum v̄o hui⁹ effuse leticie licebat
 impune oibus iocose aduersus
 triumphantem dicere quecunq̄
 cōiicia. Nam cum cesar p̄rio tri-
 umphauit de gallia m̄tra sibi di-
 cebat̄ que honestat⁹ causa dimit-
 timus. et de cōditionib⁹ multū tri-
 umphi scribit Valeri⁹ in rubri-
 ca de iure triumphandi. ¶ Fuerūt
 autē multi qui sic gloriose triūpha-
 runt. Cesar enī post victorias et
 finem belloꝝ civilium mortēq̄ pō-
 peij dū redijt ad urbē fm̄ sueto-
 niū vno mense s̄z interiecti dieb⁹
 quiquies triumphauit. ¶ Primo d̄
 gallia et britania. ¶ Secundo d̄
 egypto ¶ Tertio d̄ sarnace et pō-

to. ¶ Quarto de iuba et africa.
 ¶ Quinto et vltimo de hispania
 ¶ Pōpeius magnus vt scribit
 Plinius li. vi. de naturali histo-
 ria cū ocaz maritimā p̄donibus
 liberasset et imperiū maris po-
 pulo romano restituisset. ex asia
 Ponto Armenia. Paflagonia.
 Capadocia Cilicia. Syria. Sci-
 tis Iudeis Albanis Iberia In-
 sula Creta Basternis. et super
 hoc de regibus mitridate atq̄ ti-
 grane triumphauit. ¶ Quint⁹ ces-
 cilius metellus dicit̄ macedoni-
 cus a deuicta macedonia. scdm̄
 pliniū de viris illustribus. et eu-
 tropium philippum macedonie
 regem duxit ad urbē. et triūphas-
 ante currū trahi fecit. ¶ Metel-
 lus filius eius dicit̄ cretic⁹: vt
 narrat Horosius quia cretā ro-
 mano populo subiugauit reuer-
 sus romā triumphauit. ¶ Papi-
 ri⁹ qui lucius papirius curso: d̄
 quo meminit Tit⁹ Liui⁹ quia san-
 nitū duriciā prelīs fregit et ado-
 clare cuncta gessit: qd̄ eutropius
 et Horosius dicūt q̄ romani hunc
 alexandro magno ducem. parez
 esse putabant si asia domita i eu-
 ropam arma tētasset romam re-
 diens post debellatos samnites
 triumphauit. ¶ Scipio african⁹
 vt refert titus liui⁹ post victū ha-
 nibales domitamq̄ carthagines
 vbi romā attingit triumpho omnium
 clarissimo capitoliū honestauit
 quem sequebant̄ captiui omnes
 romani q̄ circa quatuor milia e-
 rant de manibus hostium libati

Scipio frater eius ut narrat Plinius libro de viris illustribus dicitur astante triumphauit. Cuius triumphus oculorum spectaculo maior quam africanus fuit. Nam portauit Consul triumphas ducenta viginti quatuor signa militaria hostium. Simulacra captorum hostium oppidorum et urbium centum triginta quatuor. Aureas coronas ducentas triginta quatuor. Clava aurea et argentea numero infinita. Principes urbium et duces triginta duos cum quibus et adolescentem filium antiochi protulit ante se. ¶ Dea uianus victor ab oriente rediens: ut recitat Dorotheus et eutropius: ubi ingressus triumphauit tunc primus quia rempublicam auxerat saluatus augustus. ¶ Probus imperator ut ait Ruffinus in annalibus romanorum qui vicit alemanos. germanos: gothos. et sarmatas: quibus diebus gloriose triumphauit. Nam inter alia spectacula quod nunquam prius factum fuerat totum cursum in speciem silue fecit consistere arboribus ac per diuersos aditus strutiones mille: ceruos mille: apros mille: leones centum. Ceterumque liberos imisit leopardos. et quotquot alias viuas feras habere potuit. Et omnia concessit diripienda populo. Quia tamen illa et similia vana fuerunt frivola et transitoria ludisque puerorum comparanda. De quibus omnibus dicere possumus illud psalmi. Derisus memoria eorum cum sonitu. ¶ Secundus triumphus dei celestialis hic fuit ille domini iesu christi qui

dragesima die post resurrectionem suam quando ascendit in celum. Duxit enim tunc omnes animas sanctas quas liberauerat de inferno. Duxit et sanctos resuscitados qui in corpore et anima ipsi feliciter sequebantur. Ducebat insuper animas eorum iustorum et paruulorum fidelium que in his quadraginta diebus a propriis corporibus per mortem discesserant. Eratque indutus non veste aurea sed gloria sui corporis admirabili. Et ferebatur virtute propria obsequente nube ministerium. Tunc enim perrexisset ad montem oliueti ubi conuenerant discipuli sui et mater eius benedicta post exhortationem: post multorum declarationem mysteriorum: post denique benedictionem hora diei ei meridiana occurrentibus omnibus angelicis spiritibus ferebatur in celum videntibus apostolis et alijs qui ibi aderant. Nec vocatur a mysterio quod apparuerunt ibi in aere angeli in specie virorum in vestibus albis: qui et dixerunt viri galilei quid aspiciunt in celis. Hic iesus dei et virginis filius. Hic iesus patribus promissus. Hic iesus a prophetis pronuntiatus. Hic iesus a iudeis crucifixus. Hic iesus qui surrexit a mortuis. Hic iesus ita veniet sicut vidistis eum ascendentem in celum. Veniet utique rex glorie et dominus mundi ad reddendum unicuique secundum opera sua. ¶ Tertius triumphus dicitur generalis. quando in ge-

herali iudicio filius dei et virgi-
 nis benedice sedebit super sede
 maiestatis sue. **Q**uid erit tunc
 cum innotescet unicuique per ex-
 perientiam quod ille qui in presepio
 vagant sit dominus celi terre mari
 um angelorum et hominum. **Q**uoniam
 omnes angeli sancti atque electi et
 unanimes adorantes eum dicent.
Adoramus te christe et benedi-
 cimus tibi: quia per sanctam cru-
 cem tuam redemisti mundum. **T**u
 rex glorie christe. **T**u patris sem-
 piternus es filius. **T**u ad libera-
 dum suscepturus hominem non
 horruisti virginis uterum. **T**u
 demerito mortis aculeo aperuisti
 credentibus regna celorum. **T**u
 ad dexteram dei sedes in gloria
 patris. **I**udex venisti ut iudices
 omnes. **T**ibi gratias agimus nos
 famuli tui quos precioso sangui-
 ne redemisti. **S**ed hoc loco quaeritur
 utrum potestas iudiciaria sit
 christi secundum humanitatem aut secundum
 diuinitatem. **E**t respondet Bo-
 nauentura in quarto distinctio.
 xlvij. **Q**uod ad hoc quod iudicium sit
 firmum concurrunt auctoritas et
 potestas. **A**uctoritas in sententia
 do. **E**t potestas in retribuendo pro
 merito vel meritum. **S**i alterum
 horum deficiat non est firmum iu-
 dicium. **H**ec duo principaliter
 sunt in deo. **N**am in ipso est au-
 ctoritas in sententiando quia est
 dominus omnium et nos omnes
 serui. **E**t etiam potestas ad re-
 tribuendum. quia potentissimus est.
Et nullus potest resistere sibi

secundum illud **W**ester. xiiij. capitulo. **D**o-
 mine rex in ditore tua cuncta sunt
 posita: et non est qui possit resistere
 voluntati tue. **H**ec duo com-
 muniuicauit sancta trinitas christo
 homini auctoritatem dando do-
 minium. **A**nde actu. iij. capitulo
 dixit **P**etrus. **E**rtissime sciat om-
 nis domus israel. quia dominum
 deus fecit hunc iesum quem vos
 crucifixistis. **D**edit ei etiam po-
 testatem cuncta sibi subijciendo
 secundum illud **M**atheij vltimo capitulo
Data est michi omnis potestas
 in celo et in terra. **P**ropterea a-
 ctuum. x. capitulo dicitur. **I**pse est con-
 stitutus a deo iudex viuorum et
 mortuorum. **Q**uoniam ergo potestas iudi-
 ciaria respicit illa duo ita dicitur
 illa sunt in deo pro natura in christo homine
 pro gratia: ideo iudiciaria potestas est christi
 secundum diuinitatem pro natura. secundum humanitatem
 non collata pro gratia. **A**nt secundum utramque
 naturam habet auctoritatem: sed secundum di-
 uinitatem principalem et naturalem et
 secundum humanitatem commissam. **A**nde
 dicit **J**ohannis. v. c. **P**otestatem de-
 dit ei iudicium facere: quia filius hominis
 est. **E**t ergo potestas principalis sit in
 deo: sed commissam in homine christo la-
 tio sententiae ferri debet ab homine
 christo. **E**t secundum hoc dicit **J**ohannes.
 v. capitulo. **P**ater non iudicat
 quemquam sed omne iudicium dedit
 filio. **S**ed quia christus est deus et
 homo sententia eius non erit tanquam iu-
 dicis delegati: sed tanquam princi-
 palis. **E**t ideo ab ea propter utramque
 potestatem nullus poterit appel-
 lare. **Q**uid ergo facient tunc mi-

seri petores. **Q**uid dicet pncipes
huius seculi. **Q**uid cogitabunt
elan philosophi cum videbit ab
oib' xps in tali triumpho. **Q**uod be
ati erunt et quod iocundi serui et ami
ci ei. **Q**uid o infelices mortales
non p cogitatis die illu oino ves
turum. **L**ontremisate et pauete
p siderates qd oes coparebim' i il
lo tremendo spectaculo. **T**er
tia excellentia xpi iudicis omni
um dicitur maiestas visibilis videbi
tur quippe ab oibus ta electi qd
reprobis iudex ille in maiestate.
Sed notandum scdm magistrus
fniarnm. in. iij. di. xlvij. et aug.
et hugone li. de sacris. qd patres
nullus de reprobis videbit in iu
dicio. sed omnes filiu qz filius hois
est vt ab oibus videri possit. vñ
no appebit visibilis in forma di
uinitatis. **U**erumamē duplex ē cognitio di
uinitatis vna p signa et effectus.
Alia in sua forma et essentia. Re
probi cognoscent diuinitate per
signa certissima et effectus mani
festos: et cognoscent qz xps ē di
filius oipotens. **I**n ppria ho for
ma videre no possunt: qz tal' for
ma oino est iproportionabil' o
culis peccatorum et iproportiona
bilis ocul' oibus qui no sūt sub
limati per gloriam vel p supera
bundantia gr'e. **E**t qz reprob' no
dabitur gl'ia nec simplr nec ad
tempus ideo non videbūt diui
tatem. **R**atio aut quare non da
bitur eis virtus que faciat eorū
aspectum idoneū ad videndam
illam lucem: qz si haberent oculm

aptum hrent summā delectatio
ne quā impossibile est esse et in
decens peccatorib'. **I**mpossibi
le enim est et non intelligibile qd
damnati fiat pportionabiles et
non gaudeant. **N**on sic autē est
d hūanitate xpi gloriosa ad quā
videndā nō requirit lumē gl'ie
cuius visio damnatis potest eē
cum odio et displicentia.

Quod comparebunt differen
ter in iudicio electi et reprobi: et
qualiter cōvincuntur increduli ex
primo aduentu xpi vt etiam cre
dant scdm. **E**t de tpe iudicij.

Capitulum scdm.

Secundū mysterium cō
templādū de iudicio dicitur
iudicandorum differentia

differet nāqz iudiciū in electis
et reprobis in tribus

Primo in locatione.

Secundo in manifestatione

Tertio in colloctione:

De loco iudicij et manifesta
tione pscientiarū et peccatorum
dictū est in quadragesimali de
pnia. **D**e colloctione etiā mul
ta sunt ibi posita. **M**am alloquet
christus electos suos blāde dul
citer affabiliter cum omni mā sue
tudine et gratiositate: reprobos
vō cum indignatione terrore ex
probatione et omni asperitate.
Hic Amos. iij. caplo dicit. **L**eo
rugiens qd non timebit. **L**eo. s.
de tribu iuda qd vicit diabolū
xps qd et si tacuit in pmo aduen
tu sustinēdo conuicia et imppe
ria cum patientia et humilitate

non flebit in secūdo sed rugiet
 sicut leo ostendens suā potētiā
 et maiestātē et in iudicādo seue-
 ritatem. Sicut em̄ manifestauit
 suam potētiā in creatiōe rerū
 et sapientiā in gubernatiōe mū-
 di et clemētiā in incarnatione
 Ita in fine suā manifestabit ius-
 titiā. Et ppter hoc electis pbe-
 bit se in cūctis benignū. Iniqs
 nō rigidū et austē. ¶ S; in cre-
 duli ducunt ista in derisum asse-
 rentes q̄ tot anni preterierunt
 quibus dicta sunt hec oīa a ge-
 neratione in gñatione: et tamen
 nōdū venit iudicij tēpus. et sicut
 non venit ita nec veniet. Quos
 et si cōvincere debēt testimonia
 scripturarū noui et veteris testa-
 menti: tñ facile est ip̄os cōfunde-
 re cū exemplo et experiētia p̄mi
 aduentus. Nam de illo dictum
 fuit successiue post lapsum. Ade-
 de etate in etate veniet: veniet.
 Et exactis tādes quinq; milib;
 annorū venit. Et hoc xp̄s dice-
 bat. Estote parati: qz qua hora
 non putatis filius hoīs veniet
 ¶ Fuerunt nichilominus q̄daz
 qui tēpus determinare voluerūt
 generalis resurrectionis et futu-
 ri iudicij: vt Aug⁹ refert li. xviii.
 de ciui. dei. vt dixim⁹ in simone
 de mūdo in quadragesimali de
 penitētia. Concludit em̄ Aug⁹
 ibi oīum de hac re calculātium
 digitos resoluit et q̄scere iubet
 ille qui ait. Nō est v̄m nosce tē-
 pora vel momēta que pater po-
 suit in sua ptate. Et ppter hoc

illi qui ad talia prenūcianda de-
 terminate sunt moni decepti fue-
 runt. Et de Abbate Joachim
 dicit Tho. in quarto q̄ aliq̄ ver-
 ra dixit p̄ cōiecturas et in aliqui-
 bus deceptus est. Quāuis autē
 finis in vltima etate mūdi. Ta-
 men Aug⁹ li. lxxiiij. questionū
 dicit. Etas vltima humani ge-
 neris que incipit a dñi aduentus
 vsq; in fine seculi quibus gene-
 rationib; coputet incertum est.
 ¶ Inueni etiā sunt in summa ii.
 xiiij. c. xi. parte. iij. qui asserere
 voluerūt tāto tpe mūdom dura-
 turū quātum fluxit ab initio mū-
 di vsq; ad aduentū xp̄i in carnē.
 Qd̄ fuit quinq; milia centū no-
 nagesimā nouē annorū s̄m ali-
 quos: vel ad min⁹ quattuor mili-
 um annorū s̄m alios. Fundabāt
 autem isti opinionem suam in
 v̄bis Abachuc qui ait.
 Dñe opus tuū in medio anno-
 rum viuifica illud. Opus enim
 dei p̄cipuū fuit genus humanus
 qd̄ mortuū per peccatū viuifica-
 tum fuit in medio annorū. Ad b
 vt sit in medio dicūt q̄ oportet
 q̄ tantum sequat tēporis post
 aduentum primum q̄tum ante
 p̄cessit. Et sic esset tēpus quinq;
 milia vel quattuor milia ānorū.
 S; istud motiuū est valde debi-
 le: qz mediū nō solū d; qd̄ equa-
 liter distat ab extremis. S; etiā
 quodamq; existēs inter extrema
 siue parū siue multū distet ab eis.
 Pot em̄ dici in medio numeri
 vndecimarij nō solū vnus q̄ eque

distat ab vno quinquario et alio
sed etiam alio modo oēs numeri
qui sunt inter vnariū et vndena-
riū. Et sic septenarius est in me-
dio et alij sequētes numeri: et bi-
narius cū sequentibus. Quare
sumit ibi mediū late non stricte
nec punctaliter vel dicit ibi in me-
dio. s. infra tempus veteris testamē-
ti et noui. Alij adhuc petunt et
interrogāt: qua hora determinatā
fiet resurrectio generalis. Re-
spōdet Magister i. iij. di. xlvij.
Quod hō p certo sciri nō pōt. Et nō
satis p habile credit. qd resurre-
ctio erit qst in crepusculo sole ex-
istente in oriente et luna in occi-
dente. qz in tali dispositione sol
et luna creduntur creati. Nec ob-
stat qz dicitur Math. xxv. Ad media
nocte clamor factus est. qz illud
ponit ppter incertitudinē ipis
non ppter determinationē ho-
re: qz tūc ipis min⁹ stāt hoies vi-
gilantes et cauti.

Quod dura erit et terribilis sen-
tentia ipi cōtra dānatos quos
expellet a se cum maledictione:
deputando eis habitationem
perpetuā in igne inferni.

Capitulum tertium.

Etiam mysterium contēplā-
dum dicitur iudicij snia. Quis
tam ferre⁹ et durus vt nō
cōpungat. quis tam audax et for-
tis vt nō timeat⁹ indurati pec-
catores. O aie deo magno re-
belles. Si ad penitentiā nō re-
uertimini vobis dicetur a xpo.
Discedite a me maledicti in

ignem eternum etc. Que senten-
tia grauissima erit dānatis pre-
cipue propter tria.

Primo ppter expulsionem.

Secundo ppter maledictiones

Tertio ppter deputationē.

Primo ppter expulsionē qz

expellētur ipi dānati infelicissis

mi ab habitatione celi a socia-
te scōr et a beata visioe dei.

Sy quo ibitis o peccatores: vbi erit

habitatio v̄ra. Nunquid ad terrā

hāc redibit⁹ hitabilē. Nunquid exi-

lium illud erit tale quale fuit pri-

morum parentū post lapsum qz

terrestri paradiso expulsi pmissi.

sunt colere terrā istā et cū sudore

vult⁹ ac labore ducere vitas.

Terribile v̄bus. O formidabilis

sentētia. Ite discedite ad habitū

dum in inferno. Vbi erit aia v̄ra.

Vbi thoz⁹. Ille lo⁹ patus est p

dānati: vbi vmbra mortis et nuls

lus ordo: vbi horror: vbi fletus

vbi stridor dētium: vbi tortores

infesti: vbi penuria: vbi deniqz

cuncta merore plena.

Secundo erit illa snia gnis ppter maledi-

ctionē. quid em̄ flebili⁹ cuiqz eē

pōt qz maledicti ore ppro iesu

xpi. maledicti inqz qz tot bona

recepistis: tot bñficia vobis cō-

municauit: et michi ingrati rebel-

lesqz fuistis. Maledicti qz dedi

vobis terrā vt hitare⁹ et illa nū-

qz decetero vos sustinebit. maledicti

qz dedi vobis fruct⁹ terre

p vite sustētatiōe et amodo esur-

iet⁹ semp. maledicti qz dedi in

vsū v̄r aquā et amodo sep sicca.

et gutta negabit vobis. maledicti
 qui dedit vobis lumē solis et
 lune atq; stellarū et decetero ab-
 scōderat vobis claritas eorū. ma-
 ledicti qui effudi sanguinē meū p-
 redēptiōe v̄ra et redēptiōis fru-
 ctū nunq; p̄cipiet. maledicta sit
 aīa v̄ra. maledicta memoria ve-
 stra. maledicta volūtas v̄ra. opa-
 tiones potētiaz v̄raz n̄tant vobis
 in mēsticiā et dolo: ē maledi-
 ctū sit corp' v̄m cui' oēs sēsus
 ad obiecta tristabilia sp̄ ferant.
Hec et similia ip̄licite p̄siderare
 possum' i' illa maledictōe. ¶ Ter-
 tio erit illa snia grauis p̄pter de-
 putationē, q; deputabit dānatū
 ignis etern' q; par' est diabolo
 et āgelis ei'. ¶ S; nūq; post iudi-
 ciū demōes p̄erūt in inferno ad
 torq;ndū pctōres. ¶ Et circa hoc
 magister sniarū in. iij. di. xlvij.
 ponit duplicē opinionē. i. q; dicit
 q; nō. Alia q; sic vt quos sibi
 subiecerūt i' culpa eis assentiēdo
 eos hēant vt dños ad torq;ndū
 in pena. et h; incertū sit q; opinio
 sit verior. in Tho. magis adhe-
 ret opiniōi. ij. Erūt itaq; demo-
 nes dānatorū nō solū p̄socij: sed
 tortores neq;ssimi. ¶ Igit' vt ait.
 Bernar. quis putas tūc meror
 erit. Quis luce'. que tristitia cur
 sepabunt ip̄ij a p̄sortio iustoz et
 a visōe dei et traditi in ptāte de-
 monū ibūt cū ip̄is in ignē eter-
 nū nunq; lucē visuri: nūq; refri-
 gerū adepturi: s; p̄ milia miliaz
 ānoz in inferno cruciādi. ¶ Cure-
 mus ḡ oēm supbiā deponere et

deū timere quē offēdim'. studeat
 amuscq; ad eū p̄ p̄nias redire vt
 mistus n̄ri libers nos in die illa
 a penis dānatorū p̄ducatur ad
 gaudia paradisi. **Qui'** nomē sit in
 eternū b̄ndictū Amen.

Feria. iij. hebdomade. de
 causis exq;bus hoies inflantur
 superbia. Sermo decim'

Indignati sūt

Scribunt hec v̄ba mathei
 xxi. c. et in euāgelio hodiern'
 no. Possidebat phariseoz et p̄ri-
 cipū iudeoz corda elata supbia
 ob quā xp̄m et doctrinā ei' at mi-
 racula p̄tēnebāt. Exultātib' nō
 turbis p̄pter mirabilia et signa
 q; videbāt illi ecduerso contrista-
 bant et xp̄m arguere p̄sumebāt.
 Qu' nō grādis ē supboz nūer'
 hodierna die de causis supbie
 aliq; p̄currem' q; h; sit mltre nos tū
 colligem' ex illis tres p̄ncipales.
Prima dicit nobilitas generis.
Secunda fortitudo corporis.
Tertia scientia animi.
Quod mlti efficiunt supbi pro-
 pter nobilitatē origis vel p̄rie
 cū tū vera nobilitas in virtute
 p̄sistit. Capitulū primū

Prima causa q̄re multi in
 supbiā eleuant dicit nobilitas
 ḡnis. Intumescūt em̄
 in corde suo et ore se iactāt: quia
 nati sūt ex nobili parentela et ex
 p̄sapia digna. ¶ S; aduertādū
 q; nobilitas p̄t triplr diuidi.
Prima ē sanguis nō virtutū
Secunda ē virtutū nō sanguinis.

Tertia est sanguinis et virtus.
 Prima est nobilitas sanguinis
 non virtus: quoniam in illis est quibus paribus
 claris exorti sint in viciorum
 turpitudine natiuitatem suam et prope
 niam obscurant. Pro quibus Claudianus
 ait. Degenerant homines vi-
cijis suntque maiores. Et Seneca in
 tragediis. Qui genus iactat suum
aliena laudat. Et apud Salu-
 stium in iugurtho. Donum haba-
gan marij contra nobiles quod sic di-
cit. isti qui se falso nobiles predicant
ignave atque voluptuose viuentel
supbe postulant virtutum premia. et
cum facunda oratione extollant maio-
res suos ipsorum clara facinora
memorantes se extimant clariores.
 Sed contra est quod quanto fuit vita maio-
 rum clarior tanto magis poster-
 riorum recordia ac flagicia inno-
 scunt eo quod maiorum gloria posteris
 lumine est. Non sunt composita verba
 mea. Sed puifacio cum appareant
 opera virtuosa. Illis vero artificio
 opus est ut ipsorum facta turpia com-
 pta oratione tegant. Et Licero in
 inuectiua contra salustium ait. Ego
maioribus meis virtute mea plus
ut si prius noti non fuerat a me ac-
cipiat inuicium memorie sue. Tu
 vero tuos quibus turpiter offedisti: ut si
 fuerat egregij ciues in obliuio-
 nem venerit hec ille. Parum est come-
morare maiorum nobilitate cum vi-
cia tanto magis ab illis ortu tra-
hetes vituperet. Similiter plerique
 gloria nobilitatem comparare student
 propter splendorem et nobilitatem patrie
 quod si eriminosi sit vtrique magis vi-
 les reddunt. Ob quod scribitur in cro-

nica de nugis philosophorum. quod cum ana-
 tharsis scita vituparetur ab archi-
 to: quoniam scita foret. michi inquit det-
 detur patria est. tu vero patrie. Licero
 insuper in libro de senectute refert the-
 mistocleem quidam seriphio in iurgio
 rudisse. Quoniam ille dicitur non enim sua
sed patrie gloria splendorem assecutum.
Nec hercle si ego seriphius esse
ignobilis: nec tu si atheniensis esse
clarus unquam fuisses. Secunda est no-
 bilitas virtutum et non sanguinis. Et de
 hac inquit. c. venerabilis extra de prebe-
 dis: non generis sed virtutum nobilitas
 a deo facitur et idoneum fuitore est
 et rex. di. in. c. nos. Mos qui presu-
mit non ex locorum vel generis dignitate
sed morum nobilitate inotescere de-
bent. nec vrbium claritate sed fidei
puritate. Et cassi. i. eplis. hec est
idubitata nobilitas quae moribus pro-
bat ornata. Et ihero. ad cella-
 riam. namque te vlli de generis nobilitate
proprias: nec obscuriores quam libis et
humili loco natas te inferiores pu-
tes. nescit religio nostras ipsas nec
conditiones hominum: sed aias inspicit. il-
le apud deum per potiore non quem nobili-
tas generis nec dignitas scilicet: sed quem
quod deuotio fidei et sancta vita dime-
dat. et iterum ihero. ad eadem. ha nobi-
litas est clarum esse virtutibus. et seneca ad
lucillum. auis nobilem facit cui ex-
quaque cum sit fortuna surgere. Et
 idem in libro de moribus. nobilitas est
generis aias. et arist. i. in. politice
ingenuitas est virtus et diuitie antiquae.
 Et claudianus. exaltat virtus nobi-
litasdo genus. et iuuenalis. nobilitas
sola est atque unica virtus. et licet que
 f. in.

inducit Sen. in tragediis dicebat. Non vetera patrie iura possideo domus ignavus heres. nobiles non sunt michi aui nec altis indytra titulis genus: sed clara virtus. Et hoc valeri maximo in rubrica. Qui humili loco nati dari euaserunt. Demosthenem magnificat princeps omnium oratorum grece: qui in habuit humillimos genitores. Socrates etiam thebanus famosissimus phis in re obstetrice patre marmorario genitus est. Et sic ut scribit. lvi. di. c. vnde cum. Unde cum homines nascantur si parentum vicia non imitant: honesti et salui erunt. Et in c. nunquam. Nunquam de vicis erubescamus parentum. Tertia est nobilitas sanguinis et virtutis. et hec non solum non spernenda est: sed et magni facienda. Ma dñs ihesus xps etiam in carne nobile ortum voluit habere. vñ Adab. i. c. dicit. Liber generationis ihesu xpi filij dauid. Et d bñdicta virgine caritate ecclesia. Regali ex progenie maria exorta refulget. Et sic obicitur quod in. c. venerabilis. superius allegato ponit dictum apli. Non multos in carne nobiles et potentes elegit: sed pauperes et ignobiles. Respondetur quod ibi non damnatur nobilitas: sed assignatur causa quare xps non elegit nobiles. ut scilicet virtus diuina cognosceretur: quod si apli fuissent de nobili genere vel docti vel eloquentes in humana sapientia: pueris gentium potuisset ascribi aut favor: aut

humane doctrine vel eloquentie. Verum tamen ut dicit glo. in predicto. c. vdo dicit in textu. Non multos quoniam Paulus et bartholomeus fuerunt nobiles. Sunt autem vere nobilitatis quatuor signa. Primum est liberalitas. Ma et deus qui nobilissimus est: liberalissimus se exhibet: et solē suū oriri facit super bonos et malos. Propterea scribitur extra de dona. c. prudentes. Hanc sibi quodammodo nobilitatem leges imponit ut debere se quod sponte tribuit existimet. vbi glo. Beatius est dare quam accipere. Idem. xvi. q. i. c. Predicator. Et de celebra. missar. c. cum marthe. et in glo. huius. c. inducit dictum marcialis ad sceuolam. Sceuola tu comedis apud oēs: nullus apud te. Alteri siccas pocula nemo tua. Aut tu redde vices: aut desine velle vocari. Dedecus est semper sumere nilque dare. Quidam milites interrogauerunt semel alana phis audita fama scientie eius: que esset maxima curialitas. i. nobilitas. Respondit quod dare. Quod cum placuisset eis: interrogauit ipse eos: que esset maria rusticitas et cum deferendo non concordarent. respondit alanus. Ego posui vos in via soluende quoniam nescitis considerare. Nam si curialissimum est dare: sequitur quod rusticissimum est pruarus eius. scilicet auferre. Secundum signum vere nobilitatis est mansuetudo et misericordia: Unde Sapiens puer. x. c. Ad mansuetudo et veritas custodiunt re

Signa vere Nobilitatis.

gem: et clementia firmat thronum eius. ¶ et puer. in. c. Mansuetus dabit dominus gratiam. ¶ et puer. i. ca. Boni placitum est illi. s. deo. fides et mansuetudo. ¶ et Judith. ix. c. Humilius et mansuetorum tibi semper placuit de peccato. ¶ et ps. clix. Et altabit mansuetos in salutem. ¶ Et math. v. c. Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. ¶ Quis mansuetudinis officium est secundum Beral dum odonis super. iiii. ethicorum: non irasci de facili et absque causa et ad defectum ire magis quam ad excessum facit declinare et iniurias libenter remittit. Hinc Cicero in primo de officiis ait. Nichil laudabilius: nichil magno et preclaro viro dignius placabilitate atque clementia. ¶ Et Quintilianus in de declinationibus. Hec est celebranda virtus: hec animi suscipienda moderatio: vincere iram et inter similitudines quoque meminisse hominis. Scribunt naturales quod rex apud solus non habet aculeum cum omnes alie apes habeant. Tertium signum vere nobilitatis est magnanimitas: que secundum Aristoteli in iiii. ethicorum creditur ordinata ad honores et ad magna. ait enim: videtur magnanimus esse qui magnis se ipsum dignificat magnis etiam. Qui enim non secundum dignitates id facit insipiens. Ideo veri nobiles vel dant operam militie vel litteris vel alicui laudabili exercitio quo possint consequi honorem et famam: semper tamen cum timore dei. Et cauent sibi a rebus turpibus:

et reprehensione dignis. Propter ea Seneca ad Lucillum inquit. Metuminem excelsi ingenii virum humilia delectant et sordida. ¶ Motet ergo qui se nobiles appellari gaudent quod non est de ipsa nobilitate vitiose viuendo superbiendum sed potius diligens cura illis debet inesse ut bene et virtuose viuant in cunctis deo se humiliando.

¶ Quod multi efficiuntur superbi propter fortitudinem corporis que comparat homines bestiis: et superatur a fortitudine animi atque in illa confidentes exponit periculis.

Capitulum secundum:

Quida causa quare multi erumpunt in superbiam dicitur fortitudo corporis:

ob quam nullus superbia intumescere debet propter tria.

¶ Primo propter compassionem:

¶ Secundo propter supationem.

¶ Tertio propter piculationem.

¶ Primo propter compassionem quoniam pro corporis fortitudines comparatur homo bestiis et animalibus brutis. Unde Petrarca in libro de remediis fortuitorum. Abunde inquit est virum taurina laus. Quinimo ut in pluribus homo a bestiis in fortitudine superatur. ¶ Hinc et Lato ut Cicero refert in libro de senectute dicebat. Que enim vox potest esse contemptior quam milonis trothoniare: qui cum iam senex esset athletasque exercites in curriculo videret aspexisse lacertos suos dicit illachry

mansq; dixisse At hi qdē iā mor-
tui sunt. ¶ Et de isto milone sic
scribit Aulusgellius libro. xiiij.
noctium atticarum. Adilo cro-
thoniensis athleta illustris quē
in croniciis scriptus est olympia
de prima coronatū esse exitū ha-
buit vite miserandū & mirandū
Lū iā natu grandis artē athle-
ticā desijit. i. reliq̄set. iterq; face-
ret forte solus i locis italie silue-
stribus. quercū vidit prime viā
patulis in parte media ramis
hiantē. Tunc experiri volēs an
ulle sibi relique vires adessent:
imissis in cauernas arboris du-
gitis deducere & rescidere quer-
cum conatus est: ac mediā q̄des
partē discidit diuellitq;. Quercū
aut in duas deducta partes cum
ille q̄st pfecto qd̄ erat cōnix? hū-
nus laxasset cessante vi redijt in
naturā: manibusq; eius retend
inclusisq; strictaq; dnuo & cohe-
sa dilacerandū hoīem feris pre-
buit. ¶ Scdo nō debet homo
supbire de fortitudine corpis p-
pter supationē: qz illa supatur a
fortitudine animi. ¶ An̄ Quidi?
libro de ponto ait. Dia deficiūt
anim? tñ omnia vincit. ¶ Et sa-
piens puer. xvi. Melior est vir
patiens viro forti: & qui dñatur
animo suo expugnatoze vrbis.
¶ & in eplis Quidi? vince aios
irāq; tuā q̄ cetera vincis. ¶ Et d̄
hac Ambrossus li. i. de officiis.
Mō mediocris animi est fortitu-
do que sola defendit ornamenta
virtutū. ¶ Tertio nō debet qz

supbire de fortitudine corpis p-
pter piculationes. Hi enī fortes
corpe: multis periculis sūt expo-
siti & sepissime male finiūt: sicut
patet de hercule: antheo: hector:
re: achille & siliibus. ¶ & primi res-
gū. c. xv. scribit de golia q̄ erat
altitudinis sex cubitoz & palmo
& tñ dauid illum interfecit. vt ps-
eodē li. c. xvi. ¶ Recitat iohānes
solobriens in polieratione q̄ ha-
nibal carthaginēsis occidi fecit
romanum qui mandato ei? sin-
gulari certamie percusserat ele-
phantem dicens eum indignus
vita qui cogi potuerat cum be-
stis dūmicare: licet verius sit cū
ex inuidia noluisse captiuus. In
audiu triumphū gloria illustra-
ri & infamari bestias quarū vir-
tute gentib? terrorem incusserat
¶ Quod multi fiunt supbi estū-
mantes plus debito suum intel-
lectum spernēdo primos ac dei
obliuiscendo. Capitulū. iij.

Tertia causa quare multi
eleuant in superbiā: dicitur
scientia animi. ¶ Quōst
stut aut supbia hoīum qui se do-
ctos arbitrant marie in tribus:
¶ Pr̄o in sui intellect? extimatiōe
¶ Scdo in primoz despectiōe
¶ Tertio in dei obliuione
¶ Primo in intellectus extima-
tiōe de quo ita fatue arbitrant q̄
oia intelligibilia possint intelli-
gere p se: & q̄ illud qd̄ ipsi sup-
bi nō intelligūt: nō sit intelligibi-
le: & q̄ ea que sūt a deo nobis re-
uelata vera nō sunt: qz ea ipsi ca-

pere nequeant. Molunt enim capti-
uare intellectum in obsequium christi.
Neque debilitate nature adiuua-
ri expostulant lumine diuine gra-
tie. ¶ Pro quibus disputandis nota-
tum est quod triplex intellectus inuenitur.

¶ primus dicitur diuinus.

¶ secundus angelicus

¶ tertius humanus

¶ Primus est intellectus diuinus. De
quo dicit scotus. ij. di. primi li. quod
est infinitus et cognoscit quodcumque intelli-
gibile perfectissime quantum est intel-
ligibile in se: et unico actu intelligendi
deum intelligit semetipsum et omnia. et ut
ait commentator. xij. Aldephaphi.
Intelligere dei est sua substantia
per se quia sua substantia est sua actio.
et est actus purus et simplex. ¶ et
ibidem commentator dicit quod intel-
lectus in deo intellectus et intellectio
idem sunt. ¶ et ut inquit Thomas. i. par. q.
xiiij. Nichil est perfectio intellectus
diuini nisi ipsa essentia dei. Intellectus
autem itaque diuino comparari non potest
intellectus angelicus neque humanus.
Ideo nullus homo vel angelus vi-
dens essentiam dei potest illam infini-
te intelligere. sed solus ipse deus.
¶ Secundus est intellectus angelicus:
de quo ait Dionysius: quod est dei-
formis. ¶ et secundum bonauenturam. in. ij. di.
iij. Non dicitur deiformis ex eo quod
habet deiformitatem quam habet intel-
lectus gloriosus passionem quam
est in statu perfecto. Sed quia sine sus-
ceptione specierum per illud quod habet
in se actu cognoscit. Et hoc angelus
naturaliter cognitione diuinam
essentiam videre non potest: quia hec co-

gnitio est omnium meriti: quo habi-
to creatura quiescit. Angelus autem
per naturam beatus esse non potest.
Quare intellectus angelicus limita-
tus est et nichil quodammodo di-
ci potest in comparatione intellectus di-
uini. ¶ Tertius intellectus est hu-
manus satis inferior intellectu
angelico: quia cognoscit res in tempore
et cum discursu ratiocinando. ¶ Est
autem ipse intellectus potentia anime
et non ipsa essentia: ut per bartholomeum. i. ho. i.
pre. q. lxxix. art. i. Nam tunc solum
immediatum principium operatio-
nis est ipsa essentia rei operantis
quoniam ipsa operatio est eius esse. Sicut
enim potentia se habet ad ope-
rationem et ad suum actum: ita se ha-
bet essentia ad esse. In solo autem
deo idem est intelligere quod suus
esse. Et in solo deo intellectus
est eius essentia. In creaturis autem
intellectualibus intellectus est quodam
potentia intelligentis. Sed si obie-
retur contra. Quod Augustinus dicit li. xi. de
trinitate. Adens et spiritus non relatione
dicuntur: sed essentiam demonstrant.
Sed intellectus idem est quod mens:
ergo intellectus est ipsa essentia
anime. Ad hoc respondet Thomas. quod sicut
sensus aliquando accipitur per potentiam
aliquando vero per ipsam animam sensitivam. de-
notat enim anima sensitiva nomine prin-
cipalioris sue potentie: quod est sen-
sus. Sicut anima intellectiva quoniam
notat nomine intellectus quasi a prin-
cipali sua virtute. sicut dicitur in principio
de anima. quod intellectus est substantia que
dicitur et habet et modo Augustinus dicit quod mens
est spiritus vel essentia et ut intellectus

humani percipiamus paruitatem dicit. Tho. q̄ intellectus diuinus differt ab intellectu creato q̄ intellectus diuinus ad ens vniuersale se habet sicut actus totius entis eo q̄ intellectus diuinus est dei essentia in qua originaliter et virtualiter totum ens perisistit sicut in causa. et ideo intellectus diuinus non est in potentia sed est actus purus. Nullus autem intellectus creatus potest se habere ut actus respectu totius entis vniuersalis: q̄ sic oporteret q̄ esset ens infinitum. vnde ois intellectus creatus per se ipsum q̄ est non est actus eius intelligibilis: sed comparat ad ipsa intelligibilia sicut potentia ad actum. Intellectus vero angelicus differt ab intellectu hominis q̄ semper est in actu suorum intelligibilium propter propinquitatem ad diuinum intellectum qui est actus purus. Intellectus autem humanus q̄ est infimus in ordine intellectu est in potentia respectu suorum intelligibilium. Et in principio est sicut tabula rasa in qua nichil est de pictum: ut dicit Arist. in in. d. anima q̄d manifeste apparet ex hoc q̄ in principio sumus intelligentes in potentia et postea efficiamur intelligentes in actu. Nota ad adhuc q̄d in oibus hominibus sit intellectus in vno alio melius et clarius intelligitur q̄ scilicet Tho. i. pte. q. lxxxv. est melioris virtutis in intelligendo. Sicut melius videtur re corporale aliquis q̄ est perfectioris virtutis et in quo virtus visiva est perfectior. hoc autem circa intellectum dicitur dupliciter. In vno quod est modo ex parte

ipsius intellectus qui est fortior. Manifestum est enim q̄ quanto fortius est melius dispositus: tanto meliores sunt animi q̄d manifeste apparet in his que sunt in specie diuersa. Cuius ratio est: quia actus et forma recipit in materia in materia capacitate. Unde cum etiam in hominibus quidam habeant corpus melius dispositum fortius animas maioris virtutis in intelligendo. vnde dicit in in. d. anima. q̄ molles carne bene aptos mente videmus. Alio modo dicitur hoc ex parte virtutum inferiorum quibus intellectus indiget ad suam operationem. Illi enim in quibus virtus imaginatiua cogitativa et memoratiua est melius disposita: sunt melius dispositi ad intelligendum. Et si obijceret q̄ intellectus est illud quod est formalissimum in homine. Sed differentia forme causat differentias speciei. Si ergo vnus homo magis alio intelligit: videtur q̄ non sunt eiusdem speciei. Respondet Tho. q̄ differentia forme que non puenit nisi ex dispositione materie diuersa non facit diuersitatem in specie: sed solum in numero. Sunt enim diuersorum individuum diuersae forme in materia diuersificate. Ex quibus omnibus colligimus q̄ magna est fatuitas illorum qui se tenent oia scire et oia intelligere. pro quibus facit illud quod Lactantius scribit libro de ira dei. Socrates inquit cum esset omnium philosophorum doctissimus ut ceterorum argueret inscitiam.

q̄ se aliqd tenere arbitrabantur
ait se nichil scire nisi vnum q̄ ni
chil sciret. Et mercurij termegi
sti extat illa famosa sententia. scz.
Maxima pars eoz que scimus
est minima pars eoz q̄ ignoram⁹
Ob qd̄ seneca in li. de tranquillit̄
tate ai ait. Puto multos ad sapiē
tiā puenisse nisi putasset
se puenisse. Sequit̄ ergo ex tali su
pba extiatione intellect⁹ cecitas:
et ignorantia diuinarū hūanarū
q̄ rerū. ¶ Quia vt inqt bernar
dus sup cātica. Supbo oculo ve
ritas nō videt̄. et Aug⁹. confessi
onum. Humiliter se accusat do
de superbia pcedente et dic̄ Tu
more meo separabar a te: et ni
mis inflata facies claudebat o
culos meos. ¶ Sedo consistit
supbia hoim literatoꝝ in p̄rioꝝ
rum despectiōe. Despiciūt eniz
tales tā doctos q̄ indoctos. In
doctos autē aspernant tanq̄ vi
les et abiectos. Aut nolūt doce
re cum id efflagitant. Aut quan
doq̄ ex inuidia nō recte docent
Doctos etiam vilipēdūt vel ill
detrahēdo vel docētes eos fugi
endo: videt̄ eni eis nō indigere
aliena doctrina. Cōtra quos fa
ciunt illa que posita sūt in qua
dragesimali de p̄nia in sermōe.
de verbo dei. vbi sunt preter au
toritates exēpla salomōis The
ronimi Juliani. Quib⁹ oib⁹ ad
denda est snia augus. xiiij. q. iij.
c. Si habes. qui ait. Sener a pu
ero et ep̄s tot amon̄ a collega
necdus am̄do para. Na edoceri

¶ Tertio cōstitit supbia hoim
eruditorū in dei obliuioe. dū il
la que sciunt non cognoscūt esse
a deo nec ad dei honore referūt
sed ad ppriam. pompā famam
tpale lucrū. Sunt et alia in hui⁹
modi hoibus supbie signa pro
pter qd̄ multos ex ipsis deuorab
bit infernus. Ideo augus. vt scri
bitur in legenda sua cū pōtian⁹
ex africa veniens narrasset vitā
et mirac̄a illius magni antonij
exclamauit inspiciendo alippiū
sociū suum. Quid patim. Quid
audimus. Surgunt indocti ⁊ ce
lū rapiūt. Nos cū doctrinis no
stris in infernū demergim⁹. Ab
stineant ergo viri docti ab ambi
tione: a vana gloria: a iactantia:
ab arrogancia: et alijs vicijs. vt
humilitate p̄currēte mereantur
fulgere sicut stelle in p̄petuas ec
nitates in regno btōrū cū domi
no ihesu xp̄o cui est honor ⁊ glo
ria in secula seculoz Amen

¶ Feria quarta secunde ebdo
made. De superbia curiosoz q̄
in triplici curiositate papue cō
sistit. Sermo vñdecimus.

Generatio

mala et adultera si
gnū querit. vba sūt
redemptoris nr̄i originaliter mat
thi. xij. ca. et i euāgel. hodierno.
Auerterūt cor suū scribe et pha
risei a lucevitat̄ quā xp̄s vbo do
cebat pariter et exēplo quū sup
bia inuaserat et deuicerat illos.
Ideo curiosi effecti p̄tebant a

a xpo signū videre. Quia xpo curi-
ositas ex supbia puenit: hodie
de illa erit dicendum. Potest autē
q̄s curiosus fieri: aut q̄ male ac
supbe vult actu intellectus q̄tus
ad sciam: aut q̄ vitatem spernit
dū narratur: et p̄dit sine eloquē-
tia: aut q̄ oculos corporis dirigit
ad vana spectacula. Propterea
vt q̄libet sibi caueat ne cū iudeis
a xpo acensetur adulter et mal⁹.
Distinguemus in p̄nti smone
triplicem curiositatem exprobrā-
dam.

¶ Prima d̄: cognitionis.

¶ Secunda locutionis.

¶ Tercia visionis.

¶ De curiositate eorum q̄ ob
supbiā q̄rūt scire aut a quo non
debet aut id qd̄ sciri non debet
aut nō ad debitū finē. La. p̄mū

¶ Prima curiositas d̄: co-
gnitionis. Pro qua sciē-
dū scdm̄ Tho. iij. q. cxiij.

vij. q̄ cognitio veritatis cuiuscū-
q̄ de se bona est: et ad hāc indi-
nat natura iuxta illud Aris. p̄rio
methaphisice. Des hoies natu-
ra scire desiderat: et de hoc Li-
cero in p̄mo. de officijs inquit.
Des ducimur et trahim̄ ad co-
gnitionis et scie cupiditatē in q̄
excellere pulcrū putamus. Et in
hoc consistit perfectio hois vt i-
tellect⁹ ei⁹ de potētia reducat in
actū qd̄ fit p̄ cognitione vitatis
An dyo. iij. d̄ diuinis noib⁹ ait.
Bonū aie hūane ē sm̄ rōes eē
cū p̄fectio i cognitione vitati cō-
sistit. Tñ p̄ accidēs cognitio vi-

tatis pōt esse mala respectu ap-
petitus inordinati ⁊ studij inde-
biti siue abusus talis cognitōis
Qd̄ fieri pōt tripliciter.

¶ Primo ex p̄te illi⁹ a quo quis
querit vitatem cognoscere

¶ Secdo ex parte rei quam quis
querit cognoscere.

¶ Tertio ex parte finis quare q̄-
rit veritatē cognoscere.

¶ Primo inordinat homo cui
querit adiscere ab illo a quo nō
debet: sicut cū p̄quireret cognos-
cere futura que sunt in dei vo-
luntate: aut aliqua occulta a des-
monibus: vel ab illis qui demo-
nū vident familiaritate atq̄ p̄sor-
tio. Qd̄ phibet. xvi. q. v. c. si q̄s
c. qui diuinationes. c. Nō licet.

De quibus aptius dicem⁹ in se-
quentibus. ¶ Sed hoc loco ple-
riq̄ dubitat vtrū demones poss-
sint docere hoies. Et arguit q̄
nō. ¶ Primo q̄ inqt̄ Ambro. in
glo. sup̄ illo vbo p̄me ad corint.
xij. c. Memo pōt dicere dñs ihes-
us nisi in spū sancto. Qē verus
a quocūq̄ dicat: a spiritusfacto
est. Sed demones sunt sine spū
sancto: q̄ nō p̄nt aliquā veritatē
docere. ¶ Secdo obicit q̄ docet
re p̄p̄riū est dei. Vñ Sapien. i. c.
dicat. Qis sapientia a dño deo
est. ¶ ⁊. vij. c. Ip̄e dedit michi ho-
rū q̄ sunt scias verā vt scia dispo-
sitionē orbis terraz ⁊ virtutes ele-
mentoz. ¶ ⁊ p̄mi Reg. ij. c. De
scientiaz dñs est. q̄ nec demōes
nec hoies p̄nt aliquē docere. ¶
Ad primā rñdet Tho. i. ij. q. cxiij.

Qd oē vez a spūs sancto est sicut
 ab infundēte naturale lumen ⁊
 mouēte ad intelligendū ⁊ loquē
 dum veritatē. Mō autē sicut inha
 bitate p grām gratūfacientē vel
 sicut largiēte aliqd habitualē do
 nū nature sup additū. ¶ Et ideo
 Aug. retractauit qd dixerat. s. q
 nullū verū esset absqz gratia cog
 noscibile Inqt em sic in primo
 li. retractationū. Mō appho qd
 in orōne dixi. De q nō nisi mū
 dos veruz scire voluisti. Rñderi
 em pōt multos etiā nō mūdos
 multa scire vera. ¶ Ex quo seqt
 Tho. q intellect⁹ creatus ad co
 gnitiōē cuiuscūqz veri indiget
 auxilio diuino vt intellect⁹ a do
 moueat ad suū actū. Mō autē in
 diget ad cognoscendā veritates
 in oibus noua illustratiōe sup
 addita naturali illustratiōi: s. in
 qbusdā que excedūt naturalē co
 gnitiōē. Demōes ḡ sūt priuati
 naturali cognitiōe: s. sūt obtene
 braui p priuationē luminis grē.
 Quare lucidi sunt lumie intelle
 ctual nature. vt dicit Tho. i. par
 te. q. lxiij. arti. i. in rñsiōe ad qm
 tū. Pnt etiā demones cogscere
 aliquā veritatē supercedentē il
 loz naturā p reuelatiōē a scis
 angelis: cū qb⁹ ⁊ si nō cōueniāt
 pformitate volūtati: cōueniūt tñ
 similitudine intellectualis nature.
 s. in quā pnt accipere qd ab alijs
 manifestat. Et vt ponit Tho. i.
 par. ar. arti. iij. Per scōs angel
 los multa de diuinis mysterijs
 reuelant demonib⁹ cū diuina ius
 ticia exigit vt p demones aliq

fiāt. vt ad punitiōē maloz vel
 ad exercitatiōē bonoz. Sicut
 in reb⁹ hūanis assessores iudi
 cis reuelāt tortozib⁹ ei⁹ sententiā
 Huiusmodi autē reuelatiōes si
 ad āgelos reuelātes cōparent
 illuminatiōes sūt q ordināt eas
 ad deū. Ex pte hō demonū nō
 sūt illuminatiōes: qz eas in deū
 non ordināt: s. ad executionem
 pprie iniquitatis. Demōes enī
 ex reuelatiōib⁹ hoc modo sibi
 factis nō illuminant. Nec ex his
 que docēt hoies dicunt hoies
 illuminare. Quia illuminatiō
 pprie est manifestatiō veritatis
 s. in q habet ordinē ad deū. Per
 ueritas autē demonū hoc habz
 q non intēdit aliquē ordinare
 in deū sed magis ab ordine di
 uino abducere. ¶ Ad scōm hō
 obiectū dicendū scōm Tho. i.
 parte. q. cxi. Qd dei est pprius
 docere. s. principaliter qz ipe de
 dit homini lumē intellectus quo
 posset doceri ⁊ ab hoie ⁊ ab an
 gelis. ¶ S; quid tenēdū de ar
 te notoria in qua sūt quedā iei
 iunia ⁊ orōnes cū qbusdā obh
 uantijs vanis ad acqrendā sciē
 tiam. ¶ Rñdet Tho. iij. q. cxi.
 qz ē illicita. qz vti qbusdā ad sci
 entiā acqredā q nō hnt scōm se
 vritē causā discias. Sicut inspectō
 ne qrdā figuraz ⁊ platiōe quo
 rūdā ignotoz yborum ⁊ hmoi
 ¶ Scōo puertit ordo i adiscēdo
 ⁊ i vritate cognoscēda ex pte rei:
 quā qz qrit scire. ⁊ sic sūt curiosi
 qui magnalia dei subulter in
 uestigare qrit ⁊ suo ingenio di

uinoꝝum secretorum profunda penetrare nituntur quibus Lato ait. Mitte archana dei celis iquirere quid sit. Et sapiens eccl. deslatica. iij. c. Altiora te ne q̄seris: et fortiora te ne faceris p̄scrutatus et in pluribus opibus ei⁹ ne fueris curiosus. Et lactantius li. primo diuinarū institutioꝝum. Veritas et archanū summi dei qui fecit omnia ingenio ac p̄p̄ris sensibus non p̄t comprehendī. Alioquin nichil inter deum hominēq̄ distaret si consilia et dispositiones illius maiestatis eterne cogitatio assequeretur humana. Similiter sūt curiosi qui retrahūt se a studio q̄d ex necessitate ipsis incūbit propter studiū minus vtile. Sic habens curam aiarum nesciens q̄ spectant ad suū officiū institutioꝝum studio philosophie vel astrologie vel poesse. Hic iheronimus dicebat. xxxv. distincti. c. Sacerdotes. Sacerdotes dei ommissis euāgelis et p̄phetis videmus comedias legere: amatoria buccolicorum versuum/verba cantare: tenere virgiliū in manibus. et q̄d in pueris est causa necessitatū in se crimen facere voluptatū. Propterea et ipse iheronimus ab āgele fuit corrept⁹ et verberat⁹ eo q̄ nimis vacabat studio platonis et ciceronis suauitate delectat⁹ eloquiū: vt notat. xxxvij. di. c. legimus. Et hoc religiosi et clericis in sacerdotio vel dignitate constitutis p̄hibet sub pena ex

communicationis studii legum et phisice id est medicine: vt magis possint vacare studio theologie et canonū. extra. ne clerici vlt. monachi. c. Non magno pe. c. Super specula. De alijs vero litteris secularibus an liceat illis vt diximus in tractatu de timore iudiciorum dei. Concludimus autē nunc cum gratiano. dist. xxxvij. per totum. q̄ si id fiat intentione bonalicius est. Unde tho. iij. q. clvij in p̄ma questiōe ad vltimū ait. Studiū philosophie s̄m se licitum est et laudabile propter veritatem quam philosophi percipiunt deo illis reuelante. Ad q̄d facit dictum ihero. et augus. q̄ posita sūt i p̄rio illo sermōe d̄ timore iudiciorum dei. Sed quia philosophi quidā veritatē abutuntur ad fidei impugnationes. Ideo paulus ad colocesenses. ij. c. ait. Videte ne quis vos seducat per philosophiā et inanē sciētiā sc̄dm traditionem hominum et non sc̄dm xp̄m. Tertio peruertitur ordo in adiscēdo ex parte finis. Cum quis studet ad veritatem sciendā vt inde superbiat vel ceteros superet vlt. p̄ fas vel nefas pecunias acq̄rat. Dum tamē aliq̄s suū labores in studendo ad deū ordinat. sc̄dm ad eius laudem et p̄ximi salutē. licet p̄pter sciām decorari et exaltari se credat laudandus est et merito attollendus. Illam noticiā artū liberaliū ornamentū e anime vt et refert quidā sapiens.

Sicut septem planete celū exor-
nant sic septē liberales artes a-
nima. Sūt autē hee. ¶ Gramati-
ca. ¶ Rethorica. ¶ Dialectica.
¶ Arismetica. ¶ Geometria. ¶ Mu-
sica. ¶ et Astrologia. Septē pla-
nete sunt. ¶ Luna. ¶ Mercurius.
¶ Sol. ¶ Venus. ¶ Mars. ¶ Ju-
piter. ¶ et Saturnus. ¶ Gramati-
ca lune cōparat: quā sic luna ce-
teris planetis est terre vicinior: sic
gramatica prius est et vicinior in-
tellectui rudi et indocto. ¶ Scōs
ho hugones in li. i. Didascalō.
Gramatica est scia recte loquē-
di et cauēdi incōgruitates in lo-
quendo. Et dicitur gramatica quā si-
scia. ¶ Hanc ita cōmēdat quiriti-
anus in li. i. de institutione oratoria.
Nō sunt ferēdi qui artē grama-
ticā ut tenuē atq; ieiunā cauilāt.
que nisi fideliter sūdāmetā iece-
rit: quicquid struxerit corrūit. ne ces-
sari a pueris: et oīda senibus: dul-
cis secretorū comes: et quā vel so-
la omni studio: ū genere pl^u habz
opis: min^u hz ostētatiōis. ¶ Grā-
matice autē noticiā debent habe-
re clerici deputati ad diuinū cul-
tū scōm Durādū in sūma suavit
saltem sic līaliter que legūt intel-
ligant. Propterea extra de magi-
stris. c. Super specula. et. c. Quā
statuit ut in qualibz ecclia cathē-
drali habeāt magistri docētes grā-
maticā. Sed ut dicit ibi glo. Mul-
tus est fructus illi statuti et aliorū.
¶ Si hō quōs obijciat quod xxxvij.
di. c. Turbat. Reprehenditur epī-
scopus quod pplo gramaticā expone-

bat. Rūdere possunt? ¶ Aliud ē
gramaticā ignorare. Aliud illas
exponere pplo. Nā epūs non de-
bet ignorare gramaticā. Vñ i. c.
vlti. de etate et quali. ordi. habet
quod epūs ignorās gramaticas a-
mouet ab executiōe pōficialis
officij. quod ut dicit ibi glo. Ignomī-
niosus est epō ab alijs doceri ut
i. q. i. c. Chilissim^u. et in anten. de
san. epīs. s. Dam^u. ¶ et de electi-
c. Lū in cunctis. Sed ille epūs de
quo dictū ē gramaticā docebat
pplm vlt^u illā exponebat: quod forte
ut dicit glosa dicebat. Quis ergo
dico hō intelligas tā d^u mare quā
de femina quod cōis generis ē. ff. d^u
verbo signi. l. Hōis appellatio-
ne. Sed meli^u dicit quod gramaticas
hic appellat sciam auctoz. Recit-
tabat em̄ i ecclia fablas poeta et
et eas moraliter exponebat i p^u
dicatiōe sua. hec glo. ¶ Secun-
da scia est rethorica que mercu-
rio cōparat: quod de eloquentie an-
tiquit^u dicebat. Hec scōm Isido-
rū. li. ij. ethicoz inuēta est a gre-
cis: gorgia: aristouile: ermagora.
¶ Et est trāstata in latinū a tullio
dicta rethorica grece a copia lo-
cutiōis. ¶ Tertia sciena est di-
alena. ¶ Et hec soli cōparat: quā
sicut sol lumie suo tenebras pellit
et nrm hemisperū illuminat
sic dialectica est verum a falso di-
scernere faciēs. Nō quod ceterē sci-
entia verū a falso nō discernant
s; quod hec sola method^u ē atq; via
scientijs cunctis. Hāc primit^u par-
menides adinuenit: quā postea

plato primo grecis dedit et aristoteles suis discipulis ampliauit
Quarta scia est arismetica.
 Et hec veneri comparat: quoniam sicut
 venus carnalis coniunctionis influentiam
 habet: sic arismetica arte de numeris
 coniungendis et proportionibus tractat.
 Aut enim Ysidorus. li. iij. ethicorum
 Arismetica est disciplina numerorum
 grecorum richimō dicunt. Numeri
 disciplina apud grecos primus pythagoras
 scripsit: ac deinde diffusus a nicomacho
 dispositus: quam apud latinos primus apuleius
 deinde boetius transtulerunt.
Quinta scientia est geometria: et hec ioui
 comparat: repta secundum Ysidorum ab egyptiis
 primus. Nam in undate nilo et omnium
 possessionibus limo obducti in unum
 diuisi ede sunt per lineas et mensuras
 nomen artis dedit: unde geometria
 de terra et mensura nuncupata est.
 Terra enim grece ge vocatur: metra
 mensura.
Sexta scia est musica: que
 comparat martianum quia a fabrico
 ad ignem sedente repta est: tum
 quia instrumenta musica ut sunt tube
 et alia huiusmodi homines equosque
 ad bellum excitare solent. Et ut ait
 Ysidorus. ubi. s. Musica est peritia
 modulationis sonorum cantusque
 consistens: et dicitur per derivationem a
 musa. Musa autem appellatur a potu
 maso: id est a querendo quod per eas
 sicut antiqui voluerunt vis carminum
 et vocis modulatio quereret. moyses
 dicit huius rectoris fuisse tubal qui
 fuit de stirpe cayn ante diluuium. Bre
 ei pythagoras dicit huius artis inuenisse
 primordia ex malleorum soni

tu et cordarum extensione per cussa. Alii
 linum thebetum et zethan et aphionem
 in musica arte primos claruisse fe
 runt. De hac musica ita refert
 Ysidorus. recordans cum quintiliano.
 li. i. de institutoria oratione. Erat
 apud antiquos tam turpe musicam
 nescire quam literas. Interponebatur
 autem non modo sacris: sed et omnibus solle
 mniis omnibusque tristioribus rebus. Et
 enim in venerandis diuinis hymni:
 ita in nuptiis hymeneis: et in fune
 ribus trenis et lamenta ad tibias
 canebant. In diuinis vero lira vel
 cithara circumferebantur et accubantibus
 singulis ordinabantur conuiuale
 generum cantorum. Itaque sine musica
 nulla disciplina potest esse perfecta. ni
 hil enim sine ipsa natura et ipse mun
 dus quadam armonia sonorum fert
 esse compositum. Et celum ipsum sub ar
 monie modulatione reuoluit. In
 preliis insuper tube percent pugnant
 res accedit: et quanto vehementior
 fit clamor: tanto fit ad certamen ani
 mus fortior. Si quidem et remiges
 cantibus hortantur ad tolerandos quos
 que labores. Musica autem mulcet
 et singulorum operum fatigationem mo
 dulatione vocis solat. Ipsasque bestias
 necnon et serpentes volucres
 atque delphines ad auditum huius
 modulationis musica prouocat.
Septima scia est astrologia
 que saturno comparat: quoniam sic saturnus
 ceteris planetis est altior: sic et scia
 hec de altioribus quam cetera spectat.
 Secundum vero Ysidorus ubi. s. Astro
 logiam et nativam obseruationem chaldei
 dei primus docuerunt. Breca autem di

enī hanc artē ab athlante pri^o ex
cogitatā. **Id** q^o dicit^r est sustinu
isse celū. **De** quo aug^o li. xvij.
de ci. dei. multa refert. c. viij. r. c.
xxxix. eiusdes libri dicit. **Est** tēpe
quo moyses nat^o est fuisse repe
rif athlas ille magn^o astrologus
p^rmethei frater / m^rn^o auus mer
curij maioris / cuius nepos fuit
mercurius termegist^o / Sunt r alie
sciētie que hys adherent. vt me
dicina r ius civile. **Est** r sciēti
arum regia theologia cui subal
ternatur ius canonicus quas ad
bonum finem adiscere laudabi
le est.

Quod curiosi ex superbia sper
nunt veritatem dum scribitur v^l
narratur absq^{ue} lenocinio verbo
rum r p^o potest esse doctrina sine
eloquentia / licet eloquentia cum
doctrina sit cōmendabilis

Capitulum secundum.

Secunda curiositas dicitur
locutionis / que est i

illis qui oēm vitates r fidei r bo
noz moy^o siue sc^rptam siue predi
catā p^rtēnūt / dū ibi deest ornatu
r copia dicendi. **De** q^o dicit^r in
sermone p^rmo in tractatu de timo
re iudicior^o dei. **Sed** hic notan
dū q^o tripliciter q^odā de eloquen
tia dicūt. **Q**uidā asserūt abs
q^{ue} illa nō posse stare doctrinam
Quidā affirmāt eloquētiā eē
sp^rnedā. **Q**uidā v^o eloquē
tiā doctrine dicūt associandam.
Primi sūt illi / de q^o **L**actān
us ait li. v. diuinarū institutionū.
Hec in p^rmis cā est rē. vt in illo

primo sermone de timore iudici
orū dei. **S**z certe q^o tales non
bñ sētiāt ostēdim^o exēplo varro
nis. **De** quo sic scribit aug^o li. vi
de ci. dei. c. ij. **M**ar^o varro tā et
si min^o suavis est eloq^o / doctria
tū atq^{ue} sētētis ita refert^r est vt in
oi eruditioe quā nos secularem
illi aut liberalē vocāt studiosum
rerū tū iste doceat quātū cicero
delectat. **E**t ibi seq^ut^r aug^o **L**icero
in libris academi^o varronē ap
pellat acutissimū r sine vlla du
bitatioe doctissimū nō tū dicē fa
cūdissimū. **E**t iterū ibidē aug^o i
primo autē libro cicero cū eiusd^o
varrois litteraria opa p^rdicaret
Mos inquit in n^ra v^rbe pegrinā
tes errātesq^{ue} tāq^{ue} hospites tui li
bri q^osi domū reducerūt vt posse
m^o aliq^u q^o r vbi essem^o agnosce
re. **T**u etatē patrie. **T**u des^rptio
nes tēpor^o **T**u sacror^o iura. **T**u sa
cerdotum. **T**u domesticam. **T**u
publicam disciplinam. **T**u sedit
um regionum locorum. **T**u om
nium diuinarum humanarūq^{ue}
rerū nomina genera officia cau
sas aperuisti. hec ibi. **Q**uis igit^r
varrois doctrias sine eloquētia
des^rptā despiciet quā tot laudib^o
b^o cicero ē p^rsecut^o. **S**z aug^o adhuc
i p^rfato li. c. vij. ita d^r varroē subdi
dit. **V**ir doctissim^o varro tā mul
ta legit vt aliq^ud ei scribere vacaf
se mirem^o tā m^ota sc^rpsit q^o m^ota
vix quēq^{ue} legere potuisse creda
m^o. **E**t h^o ipse aug^o sic cōmēdet var
ronē tū si appbat oia sua sc^rpta.
vñ i. iij. c. p^raeu li. di. **I**n hys q^o

varro scripsit de reb^hūanis se-
cutus ē historiā rez gestarū. Que
sūt d^o hīs q̄s diuinas vocāt qd
nisi opiniones rerum vanarū. ¶

7 Diximus ista d^o varrone/ cuius
doctrinā magnificat cicero/ q̄ tū
sine eloquētia fuit. Quantoma-
gis nos approbare acceptare
ac venerari debem⁹ doctrinam
scōrū/ qui locuti sunt spū sancto
inspirati/ s̄ nō semper splendeat
nitore eloquētie. ¶ Secūdi cō-
tendāt eloquētiā oīno fore dā-
nandā. Tra quos sūt vba. Quis
uiliam in illo sermone. i. de timo-
re iudiciorū dei. ¶ Tertij asse-
runt doctrinā eloquentie q̄nq̄
associandaz/ r cū id faciūt bono
zelo ad honore dei r aiarū salu-
tes re vtriq̄ dignā efficiūt. Sicut
etiā Aug⁹ docet li. iij. de doctri-
na xp̄iana. Idcirco Lactantius
li. i. diuinarū institutionū inquit.
Nunc maiore copia r facultate
dicēdi causas v̄itatis porēmus:
que s̄ possit sine eloquētia defē-
di vt ē a mltis sepe defensa. Tū
claritate ac nitore sermonis illu-
stranda r quodāmodo differen-
da est vt potētius r aios influat
et visua instructa r luce orōnis
ornata.

¶ Qd^o curiosi ex supbia corpo-
reos sensus ad vana dirigunt r
illicita et p̄cipue in spectaculozū
inspectione. Capitulū. iij.

Tertia curiositas est visio-
nis/ quā Tho. vocat curio-
sitate sensitiuā/ que consti-
sit in appetitu et studio inordi-

nato cognoscēdi per aliquem
sensus exteriorē. Et quis ista cu-
riositas sensitiua exerceat⁹ per
oēs sensus/ tū exprimit p̄ visum
quia noīe visus intelligitur oīs

sensatio/ vñ consuevit dici: vide
q̄ bonū sonum h̄z cāpana idest
audi/ vide q̄tū bonum odorem
h̄z iste flos idest odora. Et xp̄us
dixit Luce vltimo. Videte manū
meas et pedes meos idest pal-
pate. Et ps. xxij. scribit. Gusta-
te et videte qm̄ suavis est domi-
nus. Scōz itaq̄ Tho. cognitio

sensitiua ordinat⁹ ad duo. ¶ Uno
modo tam in hoibus q̄ in brutis
ad corporis sustentationē in quā
tum. s. per huiusmodi cognitio-
nem hoies et iumēta vitāt noci-
ua et acquirūt sibi necessaria ad
sustentatiōes. Sicut ouis vidēs
lupum fugit: et sic homo vidēs
inimicū. Qd^o facere nō posset si
non videret/ et vidēs cibū sumit
illum. ¶ Alio modo cognitio sen-

sitiua specialiter in hoie ordina-
tur ad cognitionē practicas vel
speculatiuā/ vidēs enim herbas
medicinalē medic⁹ ordinat eas
ad medicinā/ vidēs exercicia ali-
cuius artis quomodo sunt ad
discit vt s̄m ea opetur. Conside-

rans p̄ visum auditū v̄l p̄ alios
sensus pulchritudinē creatura-
rum exurgit inde incognitiones
creatoris. Qñ igit nō apponit
studij circa cognoscēda sensibi-
lia p̄dictis modis r causis. s. p̄
pter necessitatē sustentāde natu-
re vel p̄pter studij veritatē intel-

ligende curiositas est. Et quis
luxuria et gula sint circa tāgibi-
lia et gustabilia et sic etiam viciū
curiositatis in ista est differentia.
quod luxuria querit delectationem
inordinatā tactū. Sed curiositas
querit delectationē inordinatā
cognitionis: que habet p. tactū
de re et sic d. alijs sensat. Et hinc
Petru de palude. virgines ten-
tant de vicio carnis per modum
curiositatis. s. vt experiant qua-
litatē illius delectationis vene-
ree. Sic et qui experti sunt dele-
ctationē venereā aliqui incitant
ad turpia ex curiositate. s. ad ex-
periēdos novos modos turpi-
tudinis magis q̄ i luxuria. Dicit
enā Beda q̄ viciū curiositatis
est in dinoscendis carpendisq̄
vicijs proximorū. Qd fit p. particu-
laria sensibilia. Hoc tñ scōz tho.
aliqui bono animo fit ad vilita-
tatē suā. vt. s. inde p. fiat prouo-
catus bono exēplo alterius. vel
enā ad vilitatē proximi: vt scilicet
corrigat cū charitate seruat de-
bitis circumstantijs. Sed cū q̄s
p. siderat videndo vel audiendo
facta aliorū ad despiciendus. vel
detrahendū. v. saltim inutiliter
inquirendū. hoc curiosum est et
viciosum. Ideo Sapiēs puer
biorū. xiiij. c. ait. Nō insidieris
nec queras impietatē in domo
iusti. Et ad hoc faciūt auctozita-
tes posse in sermone d. iudicio
temerario in quadragesimali d.
penitētia. Consistit tandem cur-
iositas inspectaculorū vanorū

inspectione vbi sciendus q̄ aliq̄
sunt inspectacula representatiua pia-
rū rerū vt natiuitatis: passionis:
et resurrectionis iesu xp̄i et simi-
liū. Et inspectio talium d. se oportūa
ē: optia ē. Quedā vō inspectacula
sūt representatiua turpius rerū in
quibus quōq̄ recitatur comedie
terentij cū turpibus et obscenis
gestibus. Alia insuper sunt cū
habitu monachali vel religioso
qd̄ phibitum est scōm glo. in. c.
Cum decorē. extra de vita et ho-
nestate clericorū. Et in Aucten-
tico de sanctissimis ep̄is. §. vlti.
Et. l. de ep̄ali audietia. l. Alti-
nime. et a talibus hñ ē abstinere
et precipue ista vitēt clerici et re-
ligiosi. et maxime dñ celebratur
diuina. Nam vt scribit de con-
di. i. c. Qui die solemnī p̄termis-
so ecclie conuentu ad inspectacula
vadit excomūicet. Et de co. di.
v. c. Nō oportet ministros alta-
ris vel quoslibet clericos specta-
culis aliquib⁹ interesse. Et vt
breuiter cōcludam⁹ dicit tho. iij.
q. clxxvii. artic. ij. Inspectio spe-
ctaculorū cōmuniter redditur vi-
ciosa inq̄tum per hec fit homo
pronus ad vicia. vel lasciuie. vel
crudelitatis. v. vanitatis. et simi-
lia propter ea que in inspectaculis
solent fieri. caute itaq̄ inceden-
dum est ne intellect⁹ p. superbiā
curiositate leuet⁹ aut corporis se-
sibus cōcedat libertas qua se-
rantur ad obiecta illicita et inde-
bita. Itaq̄ custodiēdi sunt et re-
frenadi vt sepe hūilitas. habi-

æt in aia nra/que nos dignos
efficiat gra xpi/et tandē pducatur
ad gaudia paradisi Amen.

¶ Feria qnta. ij. hebdomade.
De superbia mulierū satis tem-
perate et modeste recitād' ne pa-
tiant ille q huiles sūt et p'iuose.

Serino duodecimus.

Filia mea ma

le a demonio verat. Scri-
buntur hec verba Adathei

7
ix. c. et in euāgelio hodierno. ¶
Superbie viciū detestandū sat
infestat mulieb're gen'. Ipe q' p'
pe mulieres cōmuniter elate sūt
et fumo supbie replete. Nec mi-
rum q' vt sapiēs ait Ecclesiastici
xxv. c. A muliere sumpsit inuitus
ois perditio: dū. s. prima mater
oium appetēs scire bonū et mal-
lum superbe diuinū contēpfit
pceptū. Mo'igit sola filia chana-
nee verabat a dyabolo. S; tot
innumere vt sic dicā in quarum
cordib' supbia dñatur. Propter
ea h' odierna die supbias mulie-
rum potēter expugnabim' qua-
rum distinguere poterim' tripli-
cem superbiam.

¶ Prima dicitur matrimonial-
lis confusionis.

¶ Scda vane exornationis.

¶ Tertio p'imal' p'uersatiōis.

¶ Qd mulieres superbe nolūt
subesse viris et ab illis dirigi et
regulari.

Capitulū primū.

Prima superbia mulierum
dicitur matrimonialis cō-

fusionis. Confundunt enī ille
mulieres que supbie locū dede-
runt ordinē matrimonij dum sa-
ragūt totis viribus p'cesse viris
a quibus regi et gubernari ma-
xime dedignant. Qd autē vxor
sit regulāda per prudentiā viri
ostendit triplici ratione.

¶ Prima est propter mulieris
subiectionem.

¶ Scda p'p' mulieris p'ditōes

¶ Tertia propter mulieris de-
corationem.

¶ Prima ratio est p'p' mulie-
ris subiectionē. Mulier enim
viro inferior est. vñ inqt Arist.
primo politice. mascul' natura
femella p'ncipalior ē. ¶ et Petr'
sua p'ima canonica. ij. c. Mulie-
res subdite sint viris. ¶ et Aug'
in questionib' numeri ¶ r. xxxij.
q. v. c. Manifestum est voluisse
leges feminā sub viro esse. ¶ Et
idem. xij. q. v. c. Est ordo natu-
ralis in hoibus vt seruiāt femi-
ne viris. ¶ et Ambro' in exame-
ron. Adā p' euā decept' est non
eua p' adā. Quē vocauit ad cul-
pam mulier iustum est vt eius in
gubernationē assumat ne iterus
feminea facilitate labat. ¶ Idē
xxij. q. v. Mulierem. Mulier ē
cōstat subiectā esse dño viri et
nulla auctoritatē h're. ¶ r. xxxij.
q. v. c. Lū caput. Lū caput muli-
eris vir sit caput aut viri ips q'
cū vxor: nō subiecit viros ē ca-
piti suo eiusdē criminis rea ē cū
et vir si nō subiciatur ipō. ¶ Et
Ihdor'. xxx. q. v. ca. Femine. Fe

mine dū maritant. ideo velant
 vt nouerint se semp viris suis
 subditas esse debere et humiles
 ¶ Sed mulieres egre ista fere
 tes arguunt. i. ex snia dei q̄ dixit
 Gen. ii. c. Nō est bonū hominē
 esse solū. faciam⁹ ei adiutorium
 simile sibi nō dixit faciam⁹ sub
 ditam. ¶ Et Adam Gen. iii. di
 xit deo. mulier quam dedisti mi
 chi sociā et vocās eā sociā q̄st
 equalē et nō inferiorē. ¶ Iherus
 glo. xxxij. q. v. c. mulierē. s. Nec
 illud. sup h̄bo costa ait. Non de
 pede formata est mulier ne vi
 deret oīno famula: nō de capite
 ne oīno videret dñā: s̄ de costa
 vt videret collateralis. ¶ et ap̄ls
 prime ad corinthios. viij. ca. ait.
 Vir nō h̄z ptatem sui corporis: sed
 mulier. et mulier nō h̄z ptatē sui
 corporis s̄ vir. ¶ Et Ihero⁹ ad
 o cianus. xxxij. q. v. c. Apud nos.
 Qd nō h̄z feminis eque: nō licet
 viris et eadē h̄uitus pari d̄ditio
 ne censet. ¶ Ad hec nos r̄nde
 mus qd d̄ viro et vxore possum⁹
 duplr loq̄. ¶ Aut q̄uis ad fides
 matrimonij et m̄rimoniale debi
 tum. et sic vir et vxor sunt eq̄les.
 Ita em̄ vir tenet diligere vxorē:
 sicut vxor vir. et sic fidē suare il
 li debz sicut vult sibi suari. ¶ aut
 loq̄mur q̄tū ad regimē vite. Et
 tūc distinguendū: qz aut vir vel
 let regere vxorē ita vt faceret cō
 tra p̄cepta dei et tunc non debet
 obedire. Aut ita qd p̄cipiat ea q̄
 nō sunt cōtra deū et e p̄dictia
 cōmuni vtilitati dom⁹ et mutue

cōuersationis. Et tūc vxor debz
 viro subijci et obedire. ¶ Dicit tñ
 Ricard⁹ i. iij. di. xlv. In q̄stio
 ne vtrum seruus possit facere te
 stamentū in respōsiōe ad argu
 mentū i oppositū. qd vxor p̄pe
 lo q̄ndo nō est sua mariti q̄uis
 vir sit caput ei⁹ i regēdo ipsas et
 sit admistrator et dispēsator bo
 no. ū. vñ vir dñat mulieri politi
 ce non despotice. Ideo mulier
 p̄tem h̄z in bonis cōmunib⁹ sibi
 et marito de q̄ p̄te pōt facere te
 stamentū Bonauen. aut in. iij.
 di. xij. dicit. Qd vir est muliere
 excellētor p̄pter tria. ¶ Primo
 p̄pter dignitatē i p̄ncipiādo: qz
 oēs tā viri q̄ mulieres ex vno
 viro sūt. In quo est ei p̄ssa repre
 sentatio egress⁹ rez ab illo vni
 co et sūmo p̄ncipio deo vñ Am
 bro⁹ li. de paradiso ait. vnā nat
 turā volēs h̄oium p̄stiuere de⁹
 ab vno p̄ncipio creature hoc
 cepit. ¶ Secdo vir est excellētor
 muliere p̄pter auctoritatē in p̄f
 dendo qz vir est caput vt dictum
 est non mulier. ¶ Tertio p̄pter
 virtutē in agēdo qz viri ē agere
 et mulieris pati: qm̄ pl⁹ h̄z sex⁹
 virilis de vtute actiua. vñ arist.
 li. de aialib⁹ dicit qd mulier est
 mas occasioat⁹ idest vir ipse
 ctus. ¶ Secdo vxor est regul
 landa secundum prudentiam et
 auctoritatem viri propter mulie
 ris conditioez est em̄ in plurib⁹
 mulier leuis incōstans et mobi
 lis. Quare Terēn⁹ ait. Qd mu
 lieres ferme vt pueri leui sētētis

sunt. ¶ Et Lactantius li. iij. dicit
 nunq̄ aliquā mlierē phiam sci-
 uisse: nisi Themistes. Sunt etiā
 mulieres ad lasciuā pne: vt p̄s
 in vxore putifar̄is principis eu-
 nuchoꝝ pharaonis que tētauit
 ⁊ infamauit ioseph: vt dicit Be-
 nefs. xxxix. c. Est nichilominus
 p̄pter supbiā vxor sepi⁹ viro cō-
 traria. ¶ Quare dicit de quodā
 cuius vxor submersa erat in fluf-
 uio q̄ cū quereret cadauer eius
 ad edncēdum de aqua: ibat per
 fluuiū p̄tra aquā: ⁊ interrogat⁹
 cur sic faceret: r̄ndit. Mulier ista
 in vita semp̄ fuit p̄traria dicitis ⁊
 mādatis meis: ideo quero p̄ tra-
 rio modo si forte etiā mortua a-
 quā econtrario petat. ¶ Recitat
 insup̄ Iherony. p̄tra iouinianū
 q̄ Socrates habuit duas vxor-
 res quas ingenti patientia susti-
 nēs: nō potuit t̄m ab eaz p̄tume-
 lijs ⁊ clamoribus liberari. Et cū
 quadā die querelātib⁹ ip̄is cō-
 tra eū domus ille foret egressus
 vt eaz molestias euitaret ⁊ ante
 domū sederet: p̄ncere ille aquā
 sup̄ eum. Ille vero imp̄turbat⁹
 ait. Sciebā q̄ post tonitrua: plu-
 uie sequerentur. ¶ Narrat etiam
 Valer⁹: q̄ phozonc⁹ rex grecoꝝ
 r̄ū die qua mortu⁹ est dixit leon-
 cio fratri suo. Ad summas felic-
 tatē nichil michi deesset: si vxor
 semp̄ defuisset. Qui leona⁹. Et
 quomō vxor obstat. At ille. Ad-
 rin hoc oēs sciunt. Et Lata vt
 cens̄ dicebat. Si abiq̄ femina
 posset esse mūdus p̄uersatio no-

stra nō esset absq̄ dijs. ¶ Aulus
 gellius insup̄ li. primo nocturni
 atticaz: v̄ba metelli numiditi re-
 citat dicens. Adultis ⁊ eruditis
 viris audientibus legebat⁹ ora-
 tio metelli numiditi grauis ac
 disertū viri quā in censura dixit
 ad pplm̄ deducendis vxoribus
 cū eū ad matrimoniū capeſcent⁹
 da hortaret. In ea orōne ita scri-
 ptū fuit. Si sine vxore possem⁹
 quiritēs esse: omēs ea molestia
 carerem⁹. S; qm̄ ita natura tra-
 didit: vt nec cū illis satis cōmo-
 de: nec sine illis v̄llo modo viui
 possit saluti p̄petue pon⁹ q̄ bres-
 ui voluptati p̄sulendus. ¶ Ter-
 tio vxor regulāda est s̄m pruden-
 tiā viri p̄pter mlieris decoratio-
 nē. vxor em̄ bene morigerata est
 decus ⁊ ornamentū dom⁹: glia
 viri: cōsolatio parentele: ⁊ coro-
 na amicoꝝ: viri atq̄ domesticōꝝ
 r̄ū. V̄nc Sapiens puer. xij. ca.
 ait. Mulier diligens corona est
 viro suo. Ideo viro incūbit vxo-
 rē ad oēm honestatē dirigere: il-
 lāq̄ gubernare. Sed sup̄biri fa-
 cit vt vix vna repiatur e decē v̄-
 nā non ex centū vel mille q̄ verū
 subijcere non p̄curet. Ille vero
 mulieres que vanitatib⁹ vacant
 viros p̄sepe molestant. Et vt in-
 quit aureolus Theophrast⁹ vx-
 or pomposa p̄ totas noctes cō-
 queritur dicens: illa ornatior p̄-
 cedit in publicū. Ego in p̄uentu
 feminaz misella despicioꝝ. ¶ Et
 vt ait Sapiēs puer. xix. c. Lecta
 iugiter distillantia mulier lingiō

la in domo.

Quod mulieres superbe excelsunt modum et regulam in ornatu et cultu corporis: ac pompa vestimentorum. Capitulum secundum.

Secunda superbia mulierum dicitur vane exornationis

Excedere quippe solent mulieres in ornatu corporis. Et in hoc magis peccat ipse quam viri. Ratio est quod sicut magnanimus omnia ista temporalia parua existimat: ita pusillanimus parua magna existimat. Mulier autem parui animi est et debiliore conditionis quam vir: unde gloriam temporalium magnam quid arbitratur. et cum non valeat apparere vel exaltari in magnis negotiis quod nec in docendo nec negociando et homini saltem in apparentia pulcritudinis querit gloriam. Refert Aulus Gellius lib. primo nocturnarum: quod Demosthenes priusquam eloquium eius innotuisset nitorem cultus dicitur appetisse. Sed postquam eloquentie famam assecutus est contentus toga dicebat potius vellet a se quam a nitore vestium gloriam comparare. Mulieres ergo ob vilitatem animi in ornatu se gloriosas reputant et felices. Sed notandum quod triplex est ornatu.

Primus laudabilis.

Secundus tolerabilis.

Tertius vituperabilis

Primus ornatu est laudabilis et est ille quo utuntur ministri altaris in diuinis officiis et principes ac alij in dignitatibus. Istituti qui utuntur vestibus preciosis que

de se non ordinantur ad sui gloriam sed ad significandum excellentias sui status et ostendendam magnificentiam diuini cultus. Et sic multi sancti vni sunt ratione sui gradus vestibus delicatis. unde habet Genesis xxxvij. c. quod Jacob patriarcha fecit ioseph tunicam polimitam id est rachimata. Et sancta cecilia nobilis romana vestes deauratas ferebat. Et sic modo dicitur. L. de postulando. l. vltima. quod aduocatus coram iudice debet habere vestes decentes. Nam talis ille presumit prima facie quale eum indicant vestes. ff. de iure fisci. l. diuus. l. si acceptor. Et ut dicitur xx. q. i. c. vltimo. Vestis debet esse conueniens statui: ordini et officio. Et sic dicatur extra de vita et honestate clericorum. c. clerici. quod clerici non deferant corrigias auri et argenti nec deferant anulos nisi quibus competit ex dignitate. Et xx. q. iij. c. omnis. Dis iactantia et ornatura corporalis aliena est a sacro ordine. Tamen glo. in dicto. c. clerici. dicit. Clerici in vestibus debent se conformare consuetudini regionis ne videantur hypocrite. vt. xxx. di. c. si quis virosum. Et ne vilescat dignitas clericalis. lxxx. di. c. epi. et. xxi. q. iij. c. in summa. De episcopis etiam querit glo. xvi. q. vij. ca. in noua. vtrius episcopi religiosi debeant deferre habitum professionis sue. Et respondet quod monachus factus episcopus non abijciat habitum. Sed retentio habitu desuper ferat habitus

in quo magis conueniat eis inter quos satur. extra de vita et honestate clericorum. c. deus qui. Reprehensibiles itaque forent qui debitum ornamentum omitterent in habitu et vestitu vel ex negligentia. **¶** Unde Aristoteles in vii. ethicorum dicit quod ad mollicie que vitium est pertinet quod homo trahat vestem per terram: ne laboret in retinendo eam vel si homo faceret ad ostentationem propter inanem gloriam sicut plerique faciunt deferentes vestes immundas et sordidas. **¶** Unde Bernardus dicebat quod in vestibus paupertas placebat: sordides autem nunquam. Quia signus erat vel negligentis animi vel gloriam affectantis. **¶** Et distinctione quadragesimae prima. s. Preterea. Nec affectate sordides nec exquisite deliciae laudem pariunt. verum quod dum aliqui verbo et exemplo habent alios provocare ad penitentiam decet eos vilibus indui. **¶** Sicut fecerunt quidam ex prophetis. De quibus ad hebreos undecimo capitulo scriptum est. Circuierunt in melotis. id est sclauinis: et in pelibus caprimis ut Helias. **¶** Et glossa super illo Mathaei tertio Johannes habebat vestitum de pilis camelorum. Qui penitentiam predicat: habitum penitentiae ostendat. **¶** Secundus sordidatus est tolerabilis cum scilicet mulieres sine morez parte et non corrupta intentione ornant

se modeste et tempore. ut sic placeant viris: vel ne peiores ac deteriores alijs videantur. Unde Augustinus de doctrina christiana. **¶** Et xi. di. c. quisquis. Quid loco et tempore personis conueniat diligenter attendendum est ne temere flagitia reprehendam. In his enim omnibus non usus reus: sed libido in culpa est. **¶** Tertius est ornatus vituperabilis: cuius scilicet primo fit propter vanam gloriam. Unde Gregorius in omelia inquit. Si cultus preciosus vestium culpa non esset: nequaquam primo dei tam vigilanter exprimeret. **¶** Sed diues qui torquebatur apud inferos purpura et bysso induebatur. **¶** Secundo vituperabilis ornatus mulierum cum sit cum nimis excessiua sollicitudine. Unde ipse Mathaei. vi. c. dixit. De vestimento quod solliciti estis. scilicet superflue. **¶** Tertio est reprehensibilis ornatus cuius fit exponendo supra vires et concordantiam status: sicut fit temporibus istis. **¶** Quarto dum mulieres ornant se ut trahant alios ad sui concupiscentiam. Ob id sapiens Prover. vii. de muliere sic se ornante ait. Ecce mulier occurrit illi ornatum meretricio preparata ad capiendas animas. **¶** Et Hieronymus ad furiam inquit. Ornatus iste non domini est: velamen est antichristi. Aut vestiendum ut loquimur. Aut loquendum ut vestiti sumus. lingua personat castitatem: et totum corpus praefert impudiciciam. **¶** Et idem ad sacras virgines de

continentia virginali. Propheti-
cus ille sermo non pferatur de
vobis. Filie eorum compositae et
circumornate vt similitudo tem-
pli: similes sepulcris dealbatis
que extra auro relucēt: intus ve-
ro plena sunt ossibus mortuorū.
Hec nō filie regis xpi: sed regis
tiri. Hec semper i munerib⁹ vul-
tus impudiciana diuites plebis
et capiuntur et capiunt. Impudi-
cissimus mulierum affectus sem-
per in gemmis: semper in lapidibus:
semper in ornamentis ex-
trinsecis gloriam ponunt. Non
sufficit eis libido innata nature
sed occasionem querunt explen-
de libidinis. Affectant pculdu-
bio vt oculi viroꝝ aurum con-
templantes et gemmas tandem
figantur in facies vt facilius in-
citant ad libidinosum incendiū
Quid meretrix gloriaris. Quid
exaltaris in pulcritudine panni.
Quid ad te attinet argentum et
aurum. Nonne omnis caro fe-
num: et omnis gloria eius quasi
flos feni. Hec ille. Nescio quid
referre debeam de excessu orna-
tus: qui iam infecit totam italiā
A tempore namq; illo quo predi-
care cepit sanctus Bernardin⁹
vas electionis et ab ipso et ab alijs
predicatoribus feruentissi-
mis dictum est satis contra va-
nitates et pompas: et nichil actū
est. cum indies mulieres in hoc
deteriores sint facte. Et licet sint
alia peccata multa in viris et mu-

lieribus que deum iam puoca-
uerunt ad iracundiam. Istud tñ
vnum est et audeo dicere princi-
pale: tum quia generale est: tum
quia publicum: tum quia multo-
rum malorum causatum: tum
quia cum maiore obstinatiōe re-
tinetur. Nescio quid eueniet: q̄a
inscrutabilia sunt iudicia dei. vi-
demus tamen patrias et provin-
cias a multis annis dure flagel-
lari. Nunc peste: nunc penuria
rerum: nunc strepitu et terrore
guerrarum. O mulieres vane.
O mulieres elate. O mulieres
dure: propter vos iratus est de-
us: propter caudas: propter def-
ecta pectora: propter fucatas fa-
cies: propter sacrorum locorum
et temporum iniuriam: propter
obscenos gestus. ¶ Hinc est qd̄
ysaie tertio capitulo scribitur. ¶
Pro eo q̄ eleuate sunt filie syon
et ambulauerunt extento collo: et
nutibus oculorum ibant: et plau-
debant pedibus suis: et composi-
sto gradu incedebant: decalua-
bit dominus verticem filiarum
syon: et dominus crines earum
nudabit. Hec ibi vtiq; tot milia
crines discooperuerunt plangē-
tes et lamentantes: propter ea q̄
diebus nostris euenierunt iudi-
cia.

¶ Quod mulieres superbe sūt
in sua conuersatiōe graues atq;
alijs moleste.

Capitulum tertium.

De Superbia mulierum:—

Tertia mulierum superbia dicitur uersationis. In conuersatione namque superbe mulieres primis et vicinis imo et familiaribus domus sunt per sepe moleste. et hoc propter tria.

¶ Primo propter ipsarum inuidiam.

¶ Secundo propter ipsarum iracundiam.

¶ Tertio propter linguam.

¶ Primo propter ipsarum inuidias. In eis ut in plurimum inuidia regnare solet. Quod patet etiam in mulieribus sanctis.

¶ Et des enim quanta fuit inuidia sara ad agar postquam concepit: ut patet. Gen. xxi. c. ¶ Et quanta fuit inuidia rachel ad liam

quia filios non habebat: ut ponitur Gen. xxx. c. ¶ Quanta anne ad fenennam secundam ipsa sterili existente: ut habet primum regum. i. ca. ¶

¶ Quanta maria ad moysen propter ethiopiensem. ubi murmurauit et detraxit moysi. ut scribitur Numeri. xii. c. ¶

¶ Martha adhuc magdalone inuidebat: quia sedes ad pedes domini audiebat uerbum illius. Luce. x. c. ¶

¶ Secundo est molesta conuersatio superbarum mulierum propter ipsarum iracundiam. est quippe mulier impatientes coniter et iracunda: et hoc propter uilitates animi. quia

ut inquit Quidius li. de tristibus. quo quosque est maior magis est placabilis ire. Et de muliere dicitur

Eccliaistici. xv. c. Non est ira super iram mulieris. Propterea Crisostomus

in quo dicitur simone ait. ego enim existimo nullam esse in hoc mundo bestiam comparabilem male mulieri.

quid inter quadrupedia animalia leo

ne fortius aut in serpentibus draconem atrocius. Sed leo et draco in malo inferiores sunt. Danielis in lacu leones feriti sunt.

¶ Danielis. ultimo. c. Iustum naboth crudelissima iezabel interfecit: tertium Regum. xxi. ¶

¶ Et ionam in ventre custodiuit. Ione. ii. c. Dalida samsonem circumuenit ille

cebris et raso capite deformatus alienigenis tradidit. Iudicum. xiiii. xv. et xvi. cap. ¶

¶ Johannem baptistam in deserto uiuentem dracones et aspides cornute subdita feritate timuerunt. Herodias uero

eidem caput abscidit et tanti uiri mortem in preiudicium saluantis accepit. Marc. vi. cap. ¶

¶ Tertio mulierum conuersatio grauis est propter ipsarum linguam. Habent quidem linguas promptam ad mentiendum.

Sicut patet in prima muliere eua que mentita fuit simonem nicolaum de lira

quando dixit. Gen. ii. c. quod deus preceperat ne comederent: et addidit et ne tangerent pomum uetustum.

¶ Non enim preceperat deus ne tangerent: sed ut non comederent. Sara mendacium dixit angelo. scilicet non risisse. Gen. xviii. c. ¶

¶ Obstetricul hebreorum sephora et sue metite sunt pharaoni. Exo. i. c. Raab metita est ierecontinis. Josue. ii. ca. ¶

¶ Michol metita est sauli patri suo quatenus dauid occidere. primum Regum. xix. c. ¶

¶ Saphira metita est petro. Actuum. v. c. ¶

¶ Secundo habet linguam expeditam ad infamandum ut patet in muliere que infama

uit Joseph. ¶ Tertio habent linguam paratā ad ligandū & cōtendendū. Sicut experiētia docet. Propterea dicit arif. iij. polti. q̄ si m̄r sit eloq̄ns n̄ ē virtuti ascribendū sed loquacitati. q̄ si dicat q̄ de sui natura mulier garrula est et loquat. Scilicet que dicta sunt ad mulieres supbas p̄tineant nō p̄pterea cōtēnendū est fetus semine. Nec etiā asserēdus q̄ nō inuente sint et inueniatur mulieres p̄tine virtutib⁹ redimite: et moribus cōpositis ornatissimē: sicut sc̄ps̄ in sermone de mulierib⁹ in tractatu de timore iudiciorū dei. Rep̄hendat itaq̄ supbia malarū: vt t̄m nō fiat iniuria bonis. Erūt quidē in die iudicij tot virgines: tot vidue: tot nupte tot martyrio coronate: q̄ cū xp̄o p̄ficiant ad gl̄iam sempiternā In qua ipse dei fili⁹ cū p̄re & sp̄u sancto viuūt et regnat in secl̄a seculorū. Amen.

¶ Feria sexta sc̄de ebdomade. De supbia p̄thoplastroꝝ & lapsu humane nature.

Sermo decim⁹ tertius.

Erat aut̄ ibi

hō triginta octo annos h̄ns in infirmitate. Scribuntur hec v̄ba Johānis. v. c. et in euāgelio hodierno. Missi q̄ d̄ns noster ihesus xp̄s d̄ctus est hūanum gen⁹ redimere null⁹ quātūcūq̄ inst⁹ et rect⁹ videre potuiss̄ desiderabile faciē dei. Quis q̄p̄pe eram⁹ filij ire p̄pter supbiā p̄

moꝝ parentū q̄ in terrestri paradiso diuinū cōtēpserūt iperium Sūt t̄m pleriq̄ cristunātes puerilia esse inania siue vulgaria q̄ d̄ lapsu hūane nate a sc̄ptura diuina et doctorib⁹ sc̄tis tradūt. Idcirco in p̄nti sermōe d̄ supbia p̄thoplastroꝝ et hūane nate lapsu merito differem⁹: qm̄ hūanū gen⁹ mystice desigri pōt p̄ infirmū illū de quo loquit̄ euāgelij text⁹ q̄ tā lōgo t̄pis sp̄acio sanari nō potuit donec xp̄us ei dixit: vt surgēs tollerēt lectū suū & abiret. Declarabim⁹ aut̄ tria mysteria principalia.

¶ Primum d̄ veritatē.

¶ Secundū gravitatē.

¶ Tertium impossibilitatis

¶ Qualiter vera sunt q̄ dicunt de lapsu hūane nate ad quē cooperatus fuit diabolus quez recte p̄missit de hōiem ipugnare.

¶ Rīmū mysteriū h̄. i. declarandū d̄ lapsu humane nate d̄ veritatis

In quo tria dubia absoluemus

¶ Prīmū vtrū sit verum q̄ hūana nate sit lapsa a statu quo cōdita fuit. ¶ Sc̄dū vtrū sit verū q̄ diabol⁹ cooperatus fuerit ad hōinis lapsū. ¶ Tertium vtrū d̄s debuit p̄mittere diabolū impugnare hōiem quē sciebat in illa pugna debere deficere. ¶ Ad primum dubium respondemus q̄ verum est q̄ humana natura sit lapsa. et hoc p̄batur tripliciter ¶ Primo ex parte dei naturam iustitientis. ¶ Secundo ex parte

dei naturam assumennis. ¶ Ter-
tio ex parte dei naturā immutā-
tis. Et primo premitte de sunt
tres veritates. ¶ Prima q̄ ois
creatura p̄stituta est ⁊ cōseruat
in esse ab optimo deo. hoc nos
p̄fitemur in vtroq̄ simbolo cui
dicim⁹ deum creatorē vel facto-
rem celi ⁊ terre visibiliū omniū
⁊ invisibiliū. Et philosophi nō
potuerunt vi nature sue p̄ductio-
nē rerū in esse intelligere p̄ crea-
tionē que est p̄ductio omniū de
nichilo: vt docet Aug⁹ in scdo.
tū cognouerūt deū primū moto-
rem ⁊ primā causā omniū que
sunt in vniuerso. ¶ Et Lactā⁹
li. primo diuinaz institutionum
inquit de orpheo. Orpheus vetu-
sissimus poetaz deū vey ⁊ ma-
gnū primogenitū appellat eo q̄
ante ipsius nichil sit genitū ⁊ ab
ipso cuncta sint gnata. ¶ Et ma-
crobins li. i. de somno scipidis
ait. Deus qui prima causa est ⁊
vocat omniū eoz que sunt: q̄q̄
vident esse fons est ⁊ origo. ¶ ⁊
Plato dixit fabricatores mundi
deum: vt refert Johānes super
Danielem. ¶ ⁊ Aristot. ij. metha-
physice. Illud qd̄ est maxie ens:
⁊ maxie vey: cā est omnis enī ⁊
ois veri. ¶ Ex his Tho. i. par. q̄
xliij. inducit talē rōnem. Quēcū-
q̄ aliqd̄ inuenit in aliquo p̄ par-
ticipationē: necesse est q̄ causet
in ipso ab eo cui essentialiter cō-
uenit. sicut ferrus sit ignitum ab
igne. De⁹ aut̄ est ipsum esse p̄ se
subsistēs: ⁊ esse subsistēs nō pot

esse nisi vnā. Relinquit ḡ q̄ ois
alia a deo nō sunt suū esse s̄ par-
ticipant esse. ¶ Quare causat ab
vno ente qd̄ p̄fectissimū est. Qd̄
aut̄ de⁹. At suū esse p̄ se subsistēs
⁊ a nullo dependens nec alio in-
digens: p̄bat ex dictis sanctorū
⁊ phoz. ¶ Mas Boet⁹ li. de tri-
ait. De⁹ est esse pulcerrimū for-
tissimūq̄: vey vnus in quo nul-
lus numer⁹ nullū in eo aliud p̄-
terq̄ id qd̄ est. ¶ Et Aug⁹ li. v. d̄
trini. c. ij. Deus est substantia vt
vt melius dicat essentia: cui ipsū
esse maxime aq̄verissime compe-
tit. ¶ ⁊ Algazeles metha. Deus
est origo ⁊ principū essēdi ⁊ qd̄
est a quo est q̄cquid est. Et Au-
cēna. ij. metha. Omne esse est ex-
uberans ab eius esse. ¶ ⁊ Plato
in thimeo ait. Mostrū esse in cō-
paratione diuini esse: nō est esse
¶ Scda veritas est q̄ in ordine
creaturaz esse hominis est esse
nobilissimū. sicut patet p̄ factos
⁊ phos. Inquit em̄ Aristot. in. ij.
phy. Sum⁹ quodāmo finis om-
niū eoz que sunt. Bonauētura
di. ij. scdi li. declarat b̄ q̄ sumus
finis sub fine. q̄ finis principal̄
⁊ vltimus est ipse de⁹. Propter
ea David loquens ad deū dice-
bat ps. viij. Quid ē homo q̄ me-
mor es eius: aut filius hominis
qm̄ visitas eū. Adiuuisti eū pau-
lomin⁹ ab angel: glia ⁊ honore
coronasti eū: ⁊ p̄stituisti euz sup
opa manū tuaz. Dia subiecisti
sub pedī. ei⁹ oues ⁊ bo. vniū. in
sup ⁊ pe. capi ¶ Tertia p̄positio

q̄ hō ml̄ miseris videt eē sub
 iect̄: ppter qd̄ iob. xiiij. c. scribit̄.
 Vō nat̄ de muliere breui viues
 tpe replet̄ multū miseris. Et licet
 sint ml̄te sunt tñ tres p̄ncipales
 ¶ P̄ria d̄: p̄nitati. ¶ Sc̄da passi
 bilitati. ¶ Terna mortalitati. ¶ P̄
 ma est miseria p̄nitati. qz de cōi
 lege hoies sūt ad malum p̄ni: vt
 scribit̄ genes. viij. c. r. xij. q. i. ca.
 Q̄is etas. ¶ Ex hoc arguit sic bo
 nauen. in. ij. di. xxx. A sūma bōi
 tate nichil d̄ p̄cedere qd̄ sit ma
 gis p̄nū ad malū q̄ ad bonū. qz
 s̄m̄ Dionisiū. A sūmo bono nō
 egredit̄ nisi bonū. Sed p̄nitas
 illa ad malū nō ē bonū. q̄ nō est
 a deo optio instituēte naturam
 s̄ a p̄cō p̄mi hois naturā corrū
 penti. ¶ Sc̄da miseria hūane na
 ture est passibilitas. videm̄ enī
 gen̄ hūanū passionib̄ et penali
 tatib̄ inumeris subiectū. Tūc ex
 hoc arguit sic. Nulli iuste infli
 git̄ pena nisi p̄cedat culpa vnde
 extra de p̄stitutionib̄ in. ca. Lo
 snoscentes d̄: Res q̄ culpa ca
 ret in dānū vocari nō conuenit
 ¶ Et glo. ibi. Qd̄ legitime factū
 est penā nō meret̄. ¶ Ad idē fac
 lex. L. de adulteris. l. Braccus.
 ¶ Et nemo p̄uat iure suo sine cul
 pa: vt p̄. lvi. di. c. Sat̄ p̄uersum
 Et. xvi. q. vi. c. Inuentū. Sed tot
 diuerse et ml̄plices pene infli
 ctę sunt homini. q̄ propter culpā
 ¶ Tertia miseria hūane nature
 est ipsa mors vtiqz ipsa est oim̄
 terribilium vltimū. et cū oēs mo
 riam̄ non videt̄ conueniēs asse
 rere qd̄ mors sit a sapientissimo

deo absqz aliq̄ culpa. ¶ Vñ inq̄t
 Anselmus li. i. cur deus homo.
 Nequaqz existimabis cōuenire
 deo vt creaturā quā fecit iustas
 sine p̄cō miseram ee cogat. ¶
 Ideo Paul̄ ad ro. v. c. ait. Sicut
 p̄ vnū hoiem p̄cā intravit
 in mūdū et p̄ p̄cā mors ita in
 oēs hoies mors intravit: in quo
 oēs peccauerūt. ¶ Et sapiēs. ij.
 c. Sapiētie Dē mortē nō fecit.
 s̄ imp̄i manib̄ et x̄bis accersie
 runt illā. Sz p̄ra has theologo
 rū rōnes nōnulli sic arguunt. ¶
 P̄rimū s̄m̄ p̄hos sc̄do ethicoꝝ
 Airt̄ ē difficillimoz opatiua.
 Nec est aliqua virtutū laus vbi
 nulla difficultas. Si igit̄ homo
 fuit cōdit̄ dispositus ad virtutē
 videt̄ q̄ a p̄ma sui cōditione ha
 buit difficultatē faciēdi bonum
 et vitādi malū. et ita fuisset dispo
 situs q̄ omnis virt̄ in eo habe
 re potuisset suum vsum. q̄ videt̄
 creat̄ cū hac p̄uitate ad malum
 ¶ Sc̄do arguit. qz dicit sp̄s s̄c̄
 tus p̄ scripturā. q̄ via puenien
 di ad beatitudinē ē p̄ ignominī
 am et hūilitatē et tribulationes
 vnde Actū. xiiij. Paulus dice
 bat. Oportet nos p̄ ml̄tas tribu
 lationes intrare in regnū celoꝝ
 ¶ Et ponunt̄ hec x̄ba. i. q. iij. ca.
 Saluator. et Jacob̄. i. c. ait. bea
 tus vir q̄ suffert tētatiōes qm̄ cū
 p̄bat̄ fuerit accipiet coronā vi
 te. et itez ibi. oē gaudiū existima
 te fr̄es cū i tētatiōes varias inci
 derit̄. ¶ Et Luce. vicesimo p̄i
 mo saluator noster dixit. In pa
 tētia v̄a possidebitis aīas ve

iras. Si igitur debuit sic fieri ho-
 mo quod esset dispositus puenire ad
 gloriam videtur quod humana natura in
 penalitatibus et miseris in quibus
 hunc est fuerit constituta. ¶ Ter-
 tio arguitur: non est maioris inno-
 centie homo quam sit ovis vel agnus.
 Sed ovis mortaliter et passibiliter fuit
 producta et in nullo derogat ex hoc
 diuine iusticie, ergo pari ratione
 videtur quod si tale produxisset hominem
 qualis nunc est non videretur in ali-
 quo derogari eidem. ¶ Respon-
 detur ad ista per Bonaventuram
 et Ricardum in .ij. di. xxxvi. ¶ Ad
 primum quod quedam est difficultas
 que venit ex genere operis. Quedam
 vero que venit ex defectu operan-
 tis. prima est de essentia virtutis
 virtus enim in quantum virtus cir-
 ca magna consistit et ardua. hec
 autem difficultas in primo homine
 fuit: homo enim ita perfecte deo
 obediuit et deo adhesisset si-
 cut perfectio virtutis et obediencie
 et amicitie requirit et sic de aliis vir-
 tutibus. ¶ Secunda difficultas
 non est de essentia virtutis: imo
 accidit virtuti secundum quod virtus est.
 Et ideo ad hoc quod homo esset vir-
 tuosus non oportuit hanc diffi-
 cultatem reperiri in homine in primo
 die. Quod patet ex hoc quod quanto a-
 liquis magis proficit in virtute tan-
 to magis operatur cum minore dif-
 ficultate ex parte sui. Si igitur
 hec difficultas esset de essentia
 virtutis secundum quod homo proficeret
 minueretur in eo virtutis excellen-
 tia quod falsum esse nemo dubitat

¶ Ad secundum respondetur quod sa-
 cra scriptura tradita est homini la-
 pso secundum quod statui presentem conuenit.
 Si enim homo non peccasset non
 cum asperitate sed cum leuitate per-
 uenisset ad suam gloriam. ¶ Ad ter-
 tium vero dicendum quod non est simile de
 homine et oue vel agno. homo enim qui
 rationis particeps est capax est be-
 nitudinis et iusticie. Nam est ani-
 mal civile et politicum: ut dicitur primo
 politice ab Aristotele. Et ideo iterro-
 gatus Democritus sicut scribit
 boetius libro de arte musica. quod inter
 homines pecoraque distaret. Re-
 spondit sapienter sentire etiam pro
 oppositum homo est capax culpe et mi-
 serie. Unde sicut in homine obliqua-
 ri culpa est: sic et pati pena est. In
 oue autem neutrum contingit reperire.
 Ideo passibilitas ouis nichil fa-
 cit ad deordinationem diuine iu-
 sticie cuius est considerare merito-
 erigentiam. Non sic autem est de pas-
 sione in natura humana. ¶ Con-
 cludimus itaque quod probatur humane na-
 ture lapsus ex parte dei naturas
 producenti. Secundo probatur huma-
 ne nature lapsus ex parte dei na-
 turam humanam assumentem. Assu-
 pfit quippe deus naturam humanam
 factus homo: ut homini lapsus pro peccato
 subueniret. Unde ipse ihesu-
 sus Mathei. xviii. c. dixit. Eleit
 filius hominis querere et saluum face-
 re quod perierat. ¶ Et augustinus super il-
 lo verbo psalmi. Infixus sum in limo
 ait. Utinam maneret homo in eo quod
 deus fecit. Si enim maneret in eo
 quod fecit deus non in limo infixus

eff: quē de? genuit. ¶ r leo papa
 in sermone. Si hō ad imagines
 r similitudinē dī fact? in suo hono-
 re māssis creator mūdi creatura
 non fieret neq; sempitern? tēpo-
 ralitatē subiret: aut equal? dō pa-
 tri dī fili? formā serui assumeret
Tertio pbat? lapsus hūane
 nature ex parte dei naturā imut-
 tant. Immutauit q̄ppe de? q̄nq;
 in hoibus p̄ditionē hanc corrup-
 te nature. sic p̄ in multis ¶ De
 moysē q̄ppe habet Exodi. xxi.
 c. q̄ in mote sinai quadragita di-
 eb? r quadragita noctib? ieiuna-
 uit nichil comedēs aut bibens.
 ¶ De helia scribit. iij. regū. xix. c.
 Qd postq; comedit panē subci-
 nericū ābulauit in fortitudine ci-
 bi illi? quadraginta dieb? r qua-
 draginta noctib? vsq; ad montē
 dei oreb. De tribus pueris mis-
 sis in fornacē chaldeoz. Danie-
 elis. iij. c. narrat q̄ nō leserit eos
 flāma ignis. ¶ De Jona habet
 Jone. iij. q̄ fuit trib? dieb? r tri-
 bus noctib? in ventre ceti. ¶ De
 iohanne euāgelista narrat i sua
 legēda qualiter in vrbe exp̄cep-
 to domiciani post? fuit in doliū
 feruētis olei r cū diuit? ibidē co-
 act? p̄stiterit: post lōgū spaciū il-
 lesus ide exiuit. Alia maria magda-
 lena m̄tis ānis hitans in deser-
 to nil penit? comedit aut bibit. si-
 mile fuit d̄ maria egyptiaca. rvt
 reliquos p̄mittam? ecce ipse
 bñs pater fr̄as? in quo virtus
 diuina dignata est quasi statim
 innocētie reuocare: dū creature

cū multipliciter p̄solabant? q̄ d̄
 sui nā alijs noxie inueniunt sibi
 q̄nq; molestiā nō intulerūt. vñd
 de ipso ita sc̄p̄ sit. Bonauē. quo-
 dam nāq; tpe cū p̄siliū daretur
 a medicis r instāter suaderetur
 a fratrib? vt p̄ infirmitatē ocl̄oz
 pateret sibi p̄ cocture subueniri
 remediū hūiliter vir dei assensit
 p̄ eo q̄ id nō solū medicina cō-
 tra egritudinē corp̄is verū etiam
 materia foret exerce de hūit. Sē
 su hō carnis ipsi? ad p̄spectū in-
 strumētū ferrei iam igne cādēnē
 nāli quodā horrore cōcusso vir
 sanct? ignē alloq; cepit vt fratres
 in creatoris noie ac virtute pre-
 cipiēs vt suū ei tēperaret ardorē
 quo suauiter vrentē sustinerē va-
 leret p̄ofūdato aut crepiāte fer-
 ro in tenera carne r ab aure vsq;
 ad sup̄aliū coctura p̄tracta vir
 deo plen? exultās in spū lauda-
 re inq; fr̄es altissimū q; vt verus
 fatear nec ignis ardor molestiā
 intulit nec carnis me dolor affli-
 xit. Cōfitem? q; r firmiter asseri-
 m? oēs hūane nature miseras
 a pctō p̄ mox parentū exortas.
Scōm dubiū fuit vrū diabo-
 lus coopar? sit ad hois lapsum.
 ¶ Ad qd rñdet banauē. distinc-
 tione. xxi. q̄ sicut expresse sc̄ptura
 tradidit. Genes. iij. caplo vbi
 expresse ponit illa tēptatio qua
 diabol? induxit hominē ad trās-
 gressionē diuini precepti. Ado-
 tus hō fuit ille serpens dolosus
 ad tēptandū hominē p̄pter tria
Primo p̄pter ei? maliciam.

TSecundo propter eius inuidiam.
Tertio propter eius superbiam.
Primo propter maliciam. *L*uz enim ipse diabolus sit obstinatus in malo oēs. vellet in malicia sua sibi assilare vidēs ergo homines in statu in quo poterat esse vel bonus deo obediēdo vel malus eius contēnendo pceptū conatus fuit astutia sua hominem ad malū inducere sicut et fecit. **S**ecundo motus fuit diabolus ad tētandū hominē propter inuidiā. et de hac sapiētie. ij. c. d. Inuidia diaboli mors introiuit in orbē terrarū. *E*t si contra hoc obijceretur quia *B*regorius dicit in moral. sup illo diabolus Job paruulū occidit inuidia. *Q*uo oīs inuidia est respectu parvis vel superioris saltū. sedm reputationē. ergo videt quod cum diabolus non reputaret hominem superiorē non tētauerit eū ex inuidia. *I*n sup inuidia est respectu boni quod aliquo modo potest acquiri. Sed diabolus non poterat puenire ad eā beatitudinē: quia lapsus erat irreparabiliter et hoc ipse certitudinaliter scit. ergo videt quod propter illius acquisitionem non inuidet homini. *R*ūdet bonauē. quod inuidia non solū est respectu superioris eius. scilicet quod est superior sed eius quod potest eē superior. *Q*uāuis autē diabolus in statu illo non reputaret hominem superiorē se inuidebat tamen ne merito obedientie sublimaretur ad statū glorie in quo statu ipsū superiorē se non dubitaret. *E*t non solum inuidet alijs respectu boni quod

potest obtinere sed etiā respectu eius quod natus est hīe quibus non possit. *S*icut trūcat et ceterum inuidet alijs visum et pgressus: hī autē diabolus non possit ad beatitudinē puenire tamen hīs ad hoc naturam aptitudines. **T**ertio fuit motus diabolus ad tētandū hominem propter eius superbiam. vidēs enim hominem in statu in quo poterat cadere sub diabolica potestate. *E*t supbia motus est ut ipsum sibi subijceret sicut ex iniuria diabolus ipsum ab eterna felicitate retraheret. *E*t supbia fuit sic mouens primum et immediatū. *E*t sic enim quod non posset dominum super homines acquirere adhuc studuisset ipsum a paradisi gaudijs retrahere. **T**ertium dubium fuit utrum deus debuit pmittere diabolum impugne hominē quē sciebat in illa pugna deficere. *A*d quod rūdet Bonauē. di. xiiij. scđi libri. quod iustissime id pmissit de triplici ratione. **P**rimo rōne administrationis. **S**ecundo rōne ordinationis. **T**ertio rōne electionis. **P**rimo rōne administrationis. *S*ic enim decet deū administrare res et eis puidere ut salua sit lex quā indidit eis a pmaria carus cōditione. Sed deus fecit homines in veritabilitate arbitrij et sicut diabolū. *E*rgo si diabolus voluit hominē tētare et homo voluit ei cōsentire deus nullū illorum debuit impedire. **S**ecunda rō dicit ordinationis. *P*ugna equidē illa magis de se erat ordinata ad victorias

hoīs q̄ diaboli. Facili⁹ erat hoī
mini vincere aduersarium q̄ di
abolo vincere hominē: quia ho
mo non poterat vinci nisi volēs
Si ergo deus p̄mittere debz qd̄
directe ad bonū homīs ordinat̄
videt̄ q̄ a t̄tatione p̄mi homīs
non erat arcendus aduersarius

¶ Tertia ratio est p̄pter electio
nem. Nam ex casu homīs volū
tario ⁊ malo eligere debebat de
us hoc magnū bonū qd̄ p̄ eius
in carnationem passionē ⁊ mor
tem homini lapso subuenire de
bebat vt sic voluntariū peccatus
hominis non careret remedio.
Ideo ecclia tantat illud verbū.
Gregorij. Q̄ felix culpa que talē
ac tantum meruit h̄re redēptorē
¶ Accedit etiā hec p̄missio ad
peccati alleviationem. leui⁹ enī
fuit peccare alto suggerente ⁊ i
pellente q̄ voluntate p̄pria iur
uante: quia fortassis homo ceci
disset etiā si nunq̄ aduersari⁹
pestifera suggestissz Si ergo pec
cauit homo imputandum est si
ibi voluntarie ad peccatum con
sentiēti.

¶ Qd̄ peccatū ade fuit grauius
peccatū aliorum hominū ⁊ pctō
mulieris. s. eue qd̄ nichilomin⁹
superat̄ i grauitate a peccato di
aboli.

Capitulum secundum.

Secundum mysteriū de
clarandum de lapsu hu
mane nature d̄ grauita
tis. In quo de grauitate illi⁹ cul
pe p̄me tria sūt dubia decidēda.

¶ Primum vtrū peccatū ade fue
rit graui⁹ ceteris pctis hominū.

¶ Secundum vtrū peccatū diaboli
fuit grauius q̄ peccatum homi
nis.

¶ Tertium dubium vtrum gra
uius peccauit vir q̄ mulier

¶ Ad primum dubium respon
demus q̄ licet multa sint pecca
ta horrenda que filij adam ⁊ cōs
miserunt ⁊ indies non cessant
committere tamen peccatum a
de grauius reputatur triplici ra
tione.

¶ Primo ratione contemptibi
litas.

¶ Secundo ratione facilitat̄.

¶ Tertio ratione corrupti
bilitatis.

¶ Primo ratione contemptibi
litas. quia adam magis contē
psit in peccando diuinum prece
ptum q̄ ceteri peccantes eo q̄
maiori lumine sapientie extitit
decoratus copiosioribusq̄ do
tatus beneficijs. Ipse enī a deo
fuit immediate plasmatus. Ipse
in paradysum deliciarum collo
cat⁹. Ipse scia et cognitione mul
tiplici illustratus. Ipse sup om
nia animalia ⁊ volucres celi et
pisces maris prepositus et pre
latus. Ipse originali iusticia p̄
ditus. vbi ergo tantorum bene
ficiorum aderat cumulus ibi in
transgrediendo diuinum prece
ptum maior fuit ingratitude et
contemptus. ¶ Secundo illud
peccatum fuit grauissimum rati
one facilitatis. Facilius quip
h̄.

pe erat illi oī rētationi resistere
 q̄ alijs q̄buscūq̄ peccatib⁹. ¶ 3o
 ppter hāc rōnē ⁊ precedētē stat
 illa Augustini snia. xiiij. li. de ci.
 dei. c. xij. vbi ait. Mō d̄z existiare
 q̄sq̄ leue ac parū illd̄ fuisse cōs
 missus. qz in esca factū est: nō qui
 dē mala nec noxia: nisi qz prohi
 bita neq̄ em̄ quicq̄ mali in illa
 tante felicitatē paradiso deus cre
 aret atq̄ plantaret. Sed obedi
 entia commēdata est in p̄cepto.
 Que virtus in creatura rōnali
 m̄ est qd̄ammodo oīm custodis ⁊
 tutū. Vocitaq̄ de vno cibi ge
 nere nō edendo vbi alioz tāta
 copia subiacēbat. Presertī cū nō
 dū volūtati cupiditas resistebat
 qd̄ de pena trāsgressionis post
 ea subsecutū ē tā leue p̄ceptū ad
 obseruandū tā breue ad memor
 riā retinendū tanto maiore iniu
 sticia violatū ē quanto faciliore
 possz obseruatiā custodiri. Et i
 fra d̄cludit aug⁹. Magna fuit in
 peccādo iniquitas vbi tāta fuit in
 nō peccando facilitas. ¶ Ter
 tio illud pctm̄ fuit ḡuius ceteris
 pctis hoīm rōne corruptibilitatē
 Propter illd̄ nāq̄ corrupta ē hu
 mana natura non solum penali
 ter sed etiā culpabiliter s̄m Alex
 andrū in. ij. sume. Potuit enim
 adā totā nām hūmanā corrup
 pere ⁊ culpabilē facere suo pec
 cato triplici pditiōe p̄currente.
 ¶ Prima quia non tantum erat
 nature humane indiuiduus sed
 totius nature humane principi
 um. ¶ Secunda conditio quia

nō fuit sibi datū mandatus sicut
 singulari p̄sone: sed tanq̄ stipiti
 toti⁹ nature hūane. ¶ Tertia q̄s
 adā innocētā ⁊ imortalitatē sus
 cepit p se ⁊ p sua tota posterit
 tate. vñ ip̄e inocens ⁊ imortalis
 genuisset inocentē ⁊ imortalem.
 Quia igit ip̄e erat oīmū prin
 cipiū ⁊ amisit illā iusticiā ⁊ inno
 centiā quā debuerat oībus p̄ser
 uare suis posteris. Vinc est q̄ o
 riginali iusticia sum⁹ p ipsū pri
 uati ⁊ in ei⁹ infectiōe ceteri sunt
 infecti. ¶ Et si obijceret q̄ nul
 lū naturale est culpabile: s̄ corru
 ptio originalis est naturalis: s̄
 nō est culpabilis. ¶ R̄ndetur: q̄a
 quoddam est naturale quod p̄seq̄
 tur naturam s̄m institutiones: ⁊
 hoc nullo modo est culpabile. qd̄
 dam est naturale qd̄ consequit
 naturā s̄m corruptionē ⁊ tale est
 culpabile ⁊ originale. Hec autē
 corruptio ad illos tantū se exten
 dit q̄ ab adam descendūt p̄ legē
 p̄pagatiōis: qm̄ si aliqs homo
 fieret de carne ade p̄ter leges p̄
 pagationis: nō p̄traheret origi
 nale peccatū s̄m Ansel. li. de cōs
 ceptu virginali. ⁊ Augu. tra pe
 lagianos. ⁊ Bonauen. in. ij. di.
 xxxi. in declaratione lre. ¶ Se
 cundū dubiū fuit utrū pctm̄ dya
 boli fuit grauius q̄ peccatū ho
 minis. ¶ Ad quod r̄ndet Alexā
 der in tertio summe q̄ sic. Et b̄
 triplici ratione.

¶ primo rōne liberi arbitrij.

¶ secdo rōne generis peccati.

¶ tercio rōne circumstantie.

Primo ratione liberi arbitrii
 qz lz vterqz dyabolus. s. r. hō peccauerit suo libero arbitrio: tam ob differētiā liberi arbitrii magis grauat in āgelo pctm qm in hoie. Mā cū libez arbitriū scdm Aug⁹. r. magr̄m. xxiij. di. ij. li. sit facultas volūtātis r. rationis differt liberum arbitrium angeli a libero arbitrio hominis. Primo qm ad volūtate: qz libez arbitriū hois ante electionē et post se lz mutabiliter. libez arbitriū angeli se lz mutabiliter an electionē: s. post electionē immutabiliter. scdo qm ad rōnem differt liberū arbitriū angeli r. hominis: qz angelus iudicando errare nō pōt homo sic. Ideo diabolus peccauit auz magis deliberata volūtate r. absqz errore. **S**cda ratio ē gnis pcti. vterqz em hō r. āgelus peccauit p superbiā: s. differenter hō em appetit sciētiā dei. s. dyabolus oipotētiā. Dipotētiā vō dei nō ē cōmunicabilis creature. qz sūma iordinatio ē appetere illud ad qd nullo modo creatura est ordiata. Hō aut erat ordiat⁹ ad scias quā appetebat. Ideo pctm demōis gni⁹ fuit qm pctm hois. **T**ertia rō dicitur circūstantie. in adā em fuit aliqua ignorātia qz peccatū qd erat mortale credidit veniale sūm Aug⁹. vñ. nō tūm credidit peccare qm peccauit. Angel⁹ aut nō habuit ignorātiā in peccādo. Itēz hō habuit ppositū penitēdi r. petēdi veniā de

pctō qd credebatur veniale. Angelus aut nō: r. ppter hoc peccauit in spm scdm hō vō nō. **T**ertium dubiū fuit vtrum gni⁹ peccauit vir qz mulier. Ad qd ita dicit Bonauētura qz grauitas ista pōt tripliciter p̄siderari.

Primo respectu ingnitūdinis

Scdo respectu libidinis.

Tertio respectu corruptiōis.

Primo respectu ingnitūdinis graui⁹ peccauit vir: qz copioso r. adona suscepit. **S**cdo respectu libidinis gni⁹ peccauit m̄r qz cū mag⁹ improba voluntate.

Tertio respectu corruptiōis r. tūc distinguendus qz aliqd dicitur corrupere dupl̄r. Aut p modū cause. Aut p modū occasiōis.

Si priomō sic: qz pctm viri fuit causa transfusionis iposteros: r. ita corrupit se r. alios maior se cuta est ex peccato viri corruptiō r. ideo ei⁹ culpa fuit grauior.

Si p modū occasiōis: sic: qz peccatū mulieris fuit occasiō peccati viri: r. ita p cōsequēs oīm alioz

Hoc modo mulier pōt dici ceteros corrupisse nō solū posteros s. etiā virū suū: vñ nō solū peccauit in se s. etiā in primū. Ideo qm ad hoc pctm ei⁹ fuit graui⁹

qz peccatum viri.

Quod hūanum gen⁹ cōgrue reparatū est per viā satisfaciōis qz cū nō foret possibil⁹ nec hoī nec angelo facta est p xpm deum et hominē. **C**apitulum tertium.

Tertius mysterium contemplanandum de lapsu

humane nature dicitur impossibile: Impossibile quod erat homini lapsu saluari: nisi interueniente satisfactione facta per dominum Iesum Christum. Sed circa haec tria occurrunt dubia. ¶ Primum utrum magis congruum fuit humanum genus reparari per satisfactiones quas per alium modum. ¶ Secundum dubium utrum angelus potuit satisfacere pro peccato hominis lapsi. ¶ Tertium utrum homo potuit satisfacere pro peccato illo. ¶ Ad primum dubium dicitur Bonaventura in. iij. di. ij. quod humanum genus congrue reparatum est per viam satisfactionis triplici ratione.

¶ Primo ratione diuine iusticie.

¶ Secundo ratione diuine sapientie.

¶ Tertio ratione diuine honorificentie.

¶ Primo ratione diuine iusticie. Nam illa via magis conueniens fuit ad reparationem humani generis in qua magis seruat ordo iusticie: qui magis seruat cum malum puniatur quam cum relinquitur impunitum. Sed cum peccator reparatur per satisfactionem malum puniatur: cum sine satisfactione malum relinquitur impunitum. Igitur magis seruat ordo diuine iusticie in reparatione per satisfactionem quam sine satisfactione. Quare ait Anselmus in li. cur deus homo. Si peccatum impunitum dimittitur similiter se habet deus peccati et non peccanti. ¶ Secundo magis congruum fuit reparationem predictam fieri per satisfactionem ratione diuine sapientie quod sic magis seruat ordo diuine

sapientie. ut enim inquit Augustinus. Ordo peccati in suppliciis siue peccati in pena manifestat decorem diuine sapientie quam non patitur vniuersum ex aliqua sui parte deaurari. Sed cum peccator releuatur per satisfactionem pena sequitur ad culpam. Quis vero sine satisfactione culpa non ordinatur per penam. Igitur reparatio humani generis per satisfactionem magis conuenit diuine sapientie. ¶ Tertia ratio est diuine honorificentie. quod sic magis seruat honorificentiam diuine maiestatis. Nam dum homo peccat per peruersionem deum inhonorat. Si peccatum ergo dimitteretur sine satisfactione relinqueretur absque honoris ablati recompensatione cum autem satisfactio reddat honorem recompensat. Ergo in modo reparandi hominem per satisfactionem magis seruat honorificentiam diuine maiestatis quam per alium modum. ¶ Sed contra ista arguunt multa. ¶ Et primo quod dimittere peccata absque satisfactione magis ostendit misericordiam dei qui est benignus et misericors et prestabilis super malicia. ¶ Secundo quod dimissio peccati absque satisfactione facit ad diuinam sufficientiam. Ex hoc enim ostenderet quod emendationem nostram et bonorum nostrorum deus non indiget. ¶ Tertio videretur talis dimissio magis facere ad dei potentiam pro eo quod reparatio hominis est quodammodo recreatio. Sed sicut deus solo verbo fabricauit mundum: ita sua potentia solo verbo homines liberare debuisset. ¶ Quarto ex dimissione absque

satisfactionē magis astringeret
 homo ad laudandū ⁊ amandū
 deū: q̄ ab ip̄o plura recepisset.
 ¶ Quinto ex tali dimissione da-
 retur hōi exemplū p̄fectiōis in
 dimissione iniuriarū. ¶ Ad oīa
 predicta r̄ndet bonauentura. ¶
 Ad primū q̄ vniuerse vie domi-
 ni sunt misericordia ⁊ v̄itas: cū
 ip̄e sit summe iustus ⁊ misericors
 Ideo in reparatione ḡnis hu-
 mani q̄ est excellētissima viarius
 dei cōgruū ē vt simul currat mi-
 sericordia cū iusticia. ex quo de-
 cens fuit vt de⁹ ab hōie satisfac-
 tionē exigeret p̄ iniuria sibi fa-
 cta. Et si hō non posset tūc mise-
 ricordia diuina subuenir̄ ei dā-
 do mediatorē q̄ p̄ eo satisfacer̄
 ¶ Ad sc̄d̄m hō dicit bonauen-
 tura q̄ sicut deus exigit a nobis
 suorū mādato ⁊ obseruantia nō
 p̄pter suā indigentia s̄ p̄pter
 ordinationē nr̄am: q̄ debemus
 ei tanq̄ d̄no obedire. Sic ⁊ pro-
 p̄tō exigit emēdā: non p̄pter h̄
 q̄ idigeat s̄ vt reducat nos ad
 ordinationē debitā. ¶ Ad tertiu
 dicit q̄ quīs in oī ope d̄ni ostē-
 dat diuina potentia. In ope t̄n
 reparationis magis ⁊ manifestat be-
 nignitas ⁊ m̄ia. ⁊ p̄ cōsequens
 ipsa iusticia cū misericordia an-
 nera. ⁊ s̄ potuiss̄ deus hūanū
 gen⁹ solo v̄bo reparare: maluit
 t̄n reparare cū difficultate ⁊ pe-
 nalitate: q̄ magis oportūa erat
 ibi m̄ia ⁊ iusticia q̄ potētia ¶
 Ad quartū r̄ndet q̄ non posset
 plus astringi hō ad laudandū
 deū q̄ astringit̄ ex eo q̄ de⁹ sic

dilexit hōies vt filiū suū vnigel-
 niū daret. ¶ Ad vltimū aut̄ re-
 spōdet bonauentura q̄ nō iterē
 nr̄a in oibus imitari deū. Ideo
 ip̄e vindictā exigit. Nos autem
 iniurias remittere debem⁹ p̄xi-
 mis absq̄ vindicta. Ip̄e t̄n dei
 fili⁹ satisfaciēs p̄ nobis exēpluz
 d̄ h̄ dedit d̄n̄ p̄ suis p̄secutorib⁹
 exorauit ¶ Sc̄d̄z dubiū fuit vtrū
 āgelus potuit satisfacere p̄ pec-
 cato hominis lapsi. Quidam di-
 xerūt q̄ sic. arguendo t̄n sicut em̄
 homo cecidit p̄ alium impellētē
 ita videtur q̄ per illū eundē re-
 leuari possit. S̄z homo p̄ āge-
 lum malū cecidit. Ergo videtur
 q̄ per angelū bonum potuit re-
 leuari ¶ Ad hoc respōdet Alexā-
 der in. iij. summe q̄ nullus āge-
 lus nec oēs simul potuerūt pro
 peccato hominis satisfacere. Et
 hoc tripliciter ratione.

¶ Primo rōne diuine iusticie.
 ¶ Secundo rōne sequele p̄cti:
 ¶ Tertio ratione restitutionis.
 ¶ Primo ratione diuine iusti-
 cie que requirit vt qui peccauit
 satisfaciat. Sed peccauit homo.
 ergo debet satisfacere homo. ¶
 Secundo ratione sequele pec-
 cati. Nam reatus peccati origi-
 nalis obligat totam humanam
 naturam et omnes illius gene-
 ris seu nature ad dānationem
 eternam. Sed nullus angelus
 potest se equare toti humane
 nature. Et sicut dicit Anselmus
 Illud p̄ qd̄ d̄z fieri satisfactio d̄r
 esse mai⁹ q̄ commissum. Ideo
 h̄ iij.

De humilitate:—

oportet q̄ ille qui habz satisfacc
re p̄ peccato originali sit tantus
q̄ possit equari toti humane na
ture ⁊ q̄ etiā plus valeat. ¶ Ter
tio rōne restitutionis. Nam si hō
repararet: oportet q̄ restituatur
ad illā dignitatē quaz habitur⁹
erat si nō peccasset: Si autē repa
raretur p̄ angelos: nō posset res
titui ad illā dignitatē: qm̄ si nō
peccasset: esset eq̄lis angelis dei
Et idē nobis p̄mittit post repa
tionē cū dicit Luce. xx. Et Alsa
thei. xxij. c. Erunt sicut angeli dī
in celo. Si autē reparat p̄ āgelos
esset homo subiect⁹ angelice na
ture. vñ Ansel. ait. Quicūq; alia
p̄sona hoīez a morte redimeret
eius suus idē homo recte iudic
catur. ¶ Ad argumentū vero
inductū rñdz Alexan. Qd̄ idem
ordo fuit est i lapsu ⁊ repatiōe
generis hūani. Quia sic ibi fuit
psensus mulieris: malo angelo
eidē suggerente: ita in repatiōe
fuit psensus virginis bono an
gelo eidē ānunciāte. ¶ Tertius
dubiū fuit vtrū hō potuit p̄ pec
cato illud satisfacere. ⁊ posset ar
gui q̄ sic: qz fm̄ Augu. diuina iu
sticia nō plus exigit in penas q̄
cōmissum fuit in culpa. Sed in
culpa cōmissū fuit a pura creatu
ra: q̄ pura creatura potuit ⁊ de
buit satisfacere. Rñdet Alexan. q̄
q̄ntitas peccati ade potest ⁊ de
bet attendi penes tria. s.
¶ primo q̄ntum ad peccantem:
¶ Secdo, quantum ad inordina
tionem peccati

¶ tertio quantum ad illud in quē
peccatur.

¶ Et q̄ quāntitas tal' peccati d̄
sic psiderari: p̄t qm̄ si q̄s offen
deret regē ⁊ milite: plus offēdet
ret offendendo regē q̄ militem
Ita diuina iusticia attendit quāti
tatē peccati ade. Eni⁹ peccatū lz
rōne peccātis fuerit soli⁹ creatu
re: tñ peccauit in bonū infinituz
sz deū. Insup deordinauit ⁊ re
am fecit totā humanā naturam
Ergo fm̄ istos duos respectus
peccatū ade est infinitū ⁊ trāscē
dens oēm humanā creaturam:
Quare satisfactio fieri d̄ a tali
p̄sona in qua sit infinitū bonus:
⁊ a qua sit ordinatio toti hūane
nature. Et cū nulla pura creatur
ra sit tal' nulla pura creatura po
tuit satisfacere. Et q̄ dicit Ansel
mus. Diuina sapientia ita pui
dit vt satisfactio fieret p̄ xp̄s: qm̄
sic satisfecit de⁹ qui potuit ⁊ hō
qui debuit. Ipe fuit q̄ hominī la
pso dixit. Surge cui⁹ meritis a
perta fuit nobis ianua celi ⁊ gra
tia patris in hūanum gen⁹ diffu
sa. Quā nobis ipse largiat qui
viuit ⁊ regnat p̄ infinita secula
seculorum. Amen.

¶ Sabbato scde hebdomade
de scissima hūilitate. fmo. xiiij

Enim dī

peritis visionē. v̄ba
sunt redēptoris nr̄i

Math. xvij. c. ⁊ in euāgelio ho
dierno. Occurrit nobis ad psul
sionē supboz dicere. Hac die d̄

laudib⁹ hūilitat⁹: sine q̄ nec v̄tus
 vlla oipotenti deo gr̄a esse p̄bat.
Est aut hūilitas s̄z qd̄ ait bern.
 in li. de gradib⁹ hūilitat⁹: v̄tus q̄
 hō verissima sui cognitioe sibi
 ipsi vilescit. Et idē in eplis. Hu-
mitas inq̄t est p̄tempus p̄prie
excellētie. S̄cōm vero Tho. ii.
 sc̄de. q. dxi. Hūilitas est sp̄ealis
v̄tus qm̄ circa appetitū boni ar-
dui est necessaria duplex v̄tus.
 vna que firmet animū s̄ despe-
 rationē et impellat ipsū ad p̄secu-
 tionē boni s̄m rōes rectā: et h̄ fa-
 cit magnanimitas. Alia q̄ tēpe-
ret et refrenet animū, ne imode-
rate tendat in excelsa: et h̄ p̄inet
ad hūilitatē. Ex quo p̄z q̄ hūili-
 tas est v̄tus nec est p̄traria mag-
 nimitati: q̄uis reprimat aīus ne
 tēdat in magna: q̄ hoc nō facit
 simpl̄r: sed in illa magna q̄ sunt
 supra se. et p̄ d̄ns p̄ter rōes rectā.
Magnanimitas aut̄ ipellit ad
magna: nō quecūq̄: s̄ p̄portioq̄
ta. et p̄ d̄ns s̄m rōem rectā. Qd̄
 aut̄ humilitas nō cōnumerat̄ a
 p̄hō inter v̄tutes morales: ratio
 pōt esse: q̄ ipse intēdebat agere
 de v̄tutib⁹ s̄m q̄ ordinant̄ ad vi-
 tā ciuilē. In qua subiectio vni⁹
 hoīs ad alterū s̄m legis ordines
 deriuat̄. et ideo p̄tinet sub iusti-
 cia legali. Hūilitas aut̄ s̄m q̄ ē
sp̄ealis v̄tus: respicit subiectōes
homis ad deū. p̄pter que etiā a
lys humiliando se subijcit. Orige-
 n̄ dicit sup̄ illud Luc. i. c. Qd̄ re-
 sperit hūilitatē tē. In scripturis
 vna de v̄tutib⁹ hūilitas p̄dicat̄.

S̄i vis aut̄ huius nomē audire
 v̄tutū quō etiā a p̄his appelletur
 ascolta, eandē esse hūilitatē quā
 respicit de⁹ q̄ ab illis d̄z mēsurā
 tio siue moderatio: q̄ manifeste
 p̄inet ad modestiā et tēperantiā
 ¶ De hac itaq̄ hūilitate locutu-
 ri tria p̄ponimus mysteria de-
 claranda.

¶ primū dicitur acquisitionis.

¶ sc̄d̄m inductionis

¶ tertium regulationis.

¶ Qd̄ volētī humilitatem h̄re
 necessaria est cognitio dei et sui
 ipsius ac p̄imi in quaz qualibz
 tria sunt p̄siderāda. Cap. i.

¶ Rīmū mysteriū de hūili-
 tate declarandū d̄z acq̄s-
 tionis. In quo vidēdus
 est quō hūilitas acq̄rit̄. Et ad h̄
 dicim⁹ q̄ expedit vni cuiq̄ hūili-
 tatem habere volenti vti triplici
 cognitione.

¶ prima est cognitio dei.

¶ secunda est cognitio sui

¶ tertia est cognitio p̄imi.

¶ Prima est cognitio dei: i qua
 d̄ ipso excelso d̄no p̄siderare de-
 bem⁹ tria: p̄rio ipsi⁹ p̄tates: sc̄do
 ipsi⁹ bonitatē: tertio ipsi⁹ maier-
 statē. ¶ Primo debet q̄ hūilis eē
 cupit p̄siderare dei p̄tatem: q̄ tal̄
 est actāta vt ipse solus sit oīpo-
 tens: nec aliqua creatura ad h̄ac
 oīpotentiā valeat attingere. Au-
 dimus de h̄ voces scripturarū
 omniū tā diuinaz q̄s hūanarū
 ¶ Un̄ Gen. xvij. dixit de⁹ ad ab-
 rahā. Ego sum oīpotens ambul-
 la corā me. ¶ Et Gen. xxxv. c. ad

Jacob. Ego sum deus omnipotens: cresce et multiplicare. ¶ et Exo. xv. c. Omnipotens nomen eius. ¶ et ecclesiastici. i. c. Unus est altissimus creator omnipotens. ¶ et hoc habet scilicet quod deus sit omnipotens di. xij. c. notavit. ¶ et di. xiiij. c. qui episcopus. ¶ et di. xxxij. c. preter hec. ¶ et di. l. c. accedens. c. considerandum. ¶ et di. lxxij. c. presbyter. ¶ et di. lxxvi. c. si imperator. ¶ et di. xcviij. c. victor. ¶ et i. q. i. c. quibusdam. ¶ et ii. q. i. c. deus omnipotens. ¶ et viij. q. i. c. in scripturis. ¶ et x. q. i. c. placuit. ¶ et xi. q. iij. c. plerumque. ¶ et xij. q. i. c. cum deo altissimum. ¶ et xiiij. q. v. c. scriptum est. ¶ et xxxij. q. iij. c. obtineri. ¶ et xxxij. q. v. c. relegendes. ¶ et xxxiiij. q. i. c. a recta. ¶ et extra de summa trinitate et fide catho. c. i. ¶ et l. de episcopis et de l. raptores. ¶ et l. de transactionibus. l. si quis maior. ¶ et l. de officio perfecti proreus africe. l. i. ¶ et Virgilius in primo eneidos. At pater omnipotens speluncis addidit atris. ¶ et in secundo Jupiter omnipotens precibus si flecteris ullis. ¶ et in decimo. Tu pater omnipotens rerum cui summa potestas. ¶ Tanta enim est ista potentia dei tamquam imensa quod in eius operatione omnis potentia hominum et angelorum nichil possit reputari. ¶ Postquam enim et non desisto quod omnes homines mundi omnes reges et principes qui regnaverunt super terram omnes etiam angeli et beati et reprobi convenirent in unum ut perducerent de novo unum solare corpus quale est illud quod quotidie cernimus nos illuminare vel unam stellam

similem infime que lucet in firmamento vel unum flores similem rose aut viole. unquam per infinita annorum spacia id perficere unquam possent. ¶ Infinita: o admiranda et stupenda potentia summi dei: qui omnia que in celis que in terris et in mari sunt et moventur cum voluit perduxit e nichilo. ¶ Ob quod David in psalmo dicit. Tu sunt celi et tua est terra: orbem terre et plenitudinem eius tu fundasti: aquilonem et mare tu creasti. ¶ Secundo in cognitione dei debemus considerare eius bonitatem. ¶ ut enim inquit Boetius in li. de hebdomadibus. Solus deus est bonus per suam essentiam. Omnia alia sunt bona per participacionem. ¶ Nec tantum bonus dicitur deus: quinimo ut Isidorus dicit li. i. de summo bono. Summum bonum deus est. ¶ Et Augustinus li. primo de trinitate. Trinitas divinarum personarum est summum bonum quod purgatissimis mentibus cernitur. ¶ Et si aliquis obiceret quod summus addit aliquid supra bonum: alioquin omni bono conveniret. ¶ Sed omne quod se habet ex additione: ad aliquid est compositum: ergo summum bonum est compositum. ¶ Sed deus est summe simplex: ergo deus non est summum bonum. ¶ Respondet Tho. i. parte. q. vi. quod summum addit supra bonum: non rem aliquam absolutam: sed relationem tantum. ¶ Relatio autem qua aliquid de deo relative dicitur ad creaturas non

est realiter in deo: sed in creaturis. In deo vero per se in se, et sic non oportet quod in summo bono sit aliqua compositio. **Dicit ergo deus bonus quod per suam essentiam bonus: et summum bonum: quod omne bonum creaturam ab ipso est: quod bonitate sua omnia ordinate produxit: in quo nulla est iniquitas neque defectus siue peccatum.** **Tertio in cognitione dei considerare debemus illius maiestatem.** **Est enim ipse: ut ait psalmus. Deus magnus dominus et rex magnus super omnes deos.** **Et iterum. Excelsus super omnes gentes dominus: et super omnes celos gloria eius.** **Ipse cuncta obediunt elementa: et ad eius imperium mouentur sol et luna et omnia sidera celi.** **Magnus itaque dominus deus noster et magna virtus eius: et magnitudinis eius non est finis.** **Quare merito sub illo humiliari debet omnis creatura: illumque timere: colere: venerari.** **Secundo expedit volentem humilitatem acquirere: uti cognitione sui.** **Et de hac inquit Bernardus. li. de consideratione ad eugenium. Moueris haec omnia mysteria: lata terre: alta celi: profunda maris. Si te nescieris similis eris edificanti sine fundamento: ruina non structura facies.** **Et idem scilicet de xxxvii. super cantica. Scio neminem absque sui cognitione saluari: id qua nimirum mater salutis humilitas oritur: et timor domini quod et ipse sicut in initium sapientie: ita et salus est.** **Et idem scilicet de xxxviii. super cantica. Nemo sine sui cognitione saluatur.** **Et Augustinus in phemio quarto li. de trinitate. Laudabilior est**

aius: cui nota est infirmitas propria quam quae ea non respecta vias siderum: fundamenta terrarum: et fastigia celorum scrutatur. **Et Hugo li. i. de anima. Melior es si te ipsum cognoscas quam si te neglecto cognosceres: cursus siderum: vires herbarum: complexiones hominum: naturas animalium: celestium et terrestrium sciam haberes.** **Multi enim multa sciunt et seipsum nesciunt: cum summa perbia sit cognitio sui.** **Et Seneca in tragediis. Nulla mors grauius incubit quam quae ignota sibi omnibus notus moriturus.** **Et Macrobius li. de somno sapientis. Deifici vox haec fuit oraculi: ad beatitudinem: quo itinere peruenire posset: si te inquit noueris.**

Tertio in hac vero cognitione sui ipsius.

tria debet quilibet considerare.

Primo propriam paruitatem.

Secundo propriam iniquitatem.

Tertio propriam fragilitatem.

Primo propriam paruitatem: quia homo puillus et minimus est in comparatione excelsae maiestatis dei: sicut dicitur Abrahamae ut scribitur Genesim xviii. dicebat. Loquar ad dominum meum cum sim puluis et cinis. **Et Sapientia hominem superbientem reprehendit dicens ecclesiastici. r. c. Quid superbis: terra et cinis.** **Secundo debet quis considerare propriam iniquitatem: cui occurrere non potest nisi ipsa bonitas dei.** **Conceptus quippe in iniquitatibus homo ad diuersa nunc venialia nunc mortalia labitur scelera: et si aliquando ab illis retrahitur**

et dei gratia non propria virtute
 pcedit ¶ Ideo Bernardus sup
 canica scde. xxxviii. ait. Quomodo
 non humiliabitur aia in vera co
 gnitione sui/cuz se pceperit pec
 catis onerata/mole mortalis
 corporis aggrauata/terrenis cu
 ris circūdatā: carnaliū desideri
 orum fece infectā. **L**ecā: curuaz:
 infirmā: implicitā/multis errori
 bus:mille periculis expositam:
 mille timorib⁹ trepidā:mille dif
 ficultatib⁹ anxiā:mille suspicio
 nibus obnoxia:mille necessitati
 bus erūnosam:p diuā ad vicia
 et inuolidā ad virtutes. ¶ Ter
 tio debet qlibet p̄siderare p̄pri
 am fragilitatem q̄. s. fragilis sic
 hūana p̄ditio cū vt videmus vn
 dig⁹ tot immineāt picula. ⁊ sup
 oia cū necesse sit ⁊ cito mori. ¶
 Ob qd̄ Seneca in tragediis in
 quit. Parce venturis tibi mors
 paramur. sis h̄ segnis p̄peram⁹
 ipi. Quis est em̄ q̄ viuet ⁊ nō vi
 debet mortē: q̄st dicat null⁹. Nō
 diues: nō purpurat⁹: nō fortis:
 nō pulcher: nō dñs: non doct⁹.
 Des tandē moriemur. ¶ Ter
 tio qui vult humilitatē acq̄rere
 vtaf cognitione primi/de quo
 cōsiderare debemus tria.
 ¶ Primo dignitatem.
 ¶ Scdo confirmitatem.
 ¶ Tertio inscrutabilitatem.
 ¶ Primo dignitatē qua. s. de⁹
 ita dotauit pauperes sicut diui
 tes ita subditos sicut dños: duz
 oēs fecit ad ymaginē ⁊ similitu
 dinē suā. ¶ En̄ v̄tinq̄t Tho. i.

parte. q. xciiij. **H**omo fm̄ intelle
 ctualē naturā ad ymagines dei
 esse dicat/ scdm̄ hoc maxime est
 ad ymaginē dei q̄ intellectualis
 natura deū maxime imitari pōt
 ¶ Imitat̄ aut̄ intellectualis natura
 maxime deū q̄ntū ad h̄ q̄ de⁹ se
 ipsum intelligit ⁊ amat/ vñ scdm̄
 q̄ hō h̄ aptitudinē naturalē ad
 intelligendū et amandū deū d̄
 esse ad ymaginē dei. ¶ Et hec apti
 tudo p̄sistit i ip̄a natura mētis
 que est cōis oibus hoibus. ¶
 ¶ Scdo debem⁹ p̄siderare i p̄xi
 mo p̄firmitatem. **D**ēs q̄ppe ho
 mines p̄formes sunt in natura
 ab vno p̄re adā descēdētes. vñ
 Boeci⁹ li. i. de p̄solatione ait.
 De hoī in gen⁹ simili surgit ab
 ortu/ vñ⁹ rez pater est vn⁹ qui cū
 tra misirat ¶ Tertio debemus
 p̄siderare in primo inscrutabili
 litatem. Sūt equidē primoz se
 creta cordis inscrutabilia nobis
 Juxta illd̄ Jhere. xvij. Prauū est
 cor hoīs ⁊ inscrutabile ⁊ q̄s col
 gnoscet illud. Quāuis ḡ secūdū
 Tho. iij. vbi. s. in donis que a
 deo q̄s accepit nō debeat vilio
 rem se putare h̄is q̄ huiusmo
 di dona nō acceperūt. ¶ En̄ pōt
 aliq̄s reputare aliqd̄ boni esse
 in primo q̄ ip̄e non h̄/vl̄ aliqd̄
 mali esse in ipo qd̄ in alio non
 est. ¶ Et sic p̄siderādo oia sup̄radi
 ctā datur nobis occasio vt deo
 nos p̄ hūilitatē subijciam⁹ ⁊ p̄
 ximos non contemnam⁹.
 ¶ Qualiter inducūt ne sad hu
 militatē exortationes scriptura

rum ē grā humilitatis atq; exē
pluz dñi nri iesu xpi: q̄ nos v̄bo
r exemplo humilitatem docet.

Capitulum scdm.

Secundum mysteriū decla
randū d̄: inductio. Induc
tū quippe nos ad humilitatem
precipue tria.

¶ Primum est exhortatio.

¶ Secundum gratificatio.

¶ Tertium exemplatio.

¶ Primum qd̄ nos iducit ad hūi
litate ē exhortatio sacre scriptur
re r̄ sc̄toꝝ. ¶ Inq̄t em̄ Sapiens
ecclesiastici. iij. c. Quāto maior es
humilia te in oībus et corā deo
inuenies grām; q̄ magna poten
tia dei solū r̄ ab hūilib⁹ hono
ratur. ¶ Et. vij. c. Humilia valde
spirītū tuū. ¶ r̄. xij. c. Humiliare
deo r̄ expecta man⁹ ei⁹. ¶ Et pro
uerbioꝝ. xxxix. Humilē spū susci
piet gl̄ia. ¶ Et. xi. ca. Ubi humi
litas ibi r̄ sapia. ¶ Et David in
ps. Op̄m̄ humilē saluū facies
et oculos superboꝝ hūiliabis.
¶ Et Job. xij. c. Qui em̄ humili
at⁹ fuerit erit in gl̄ia; qui incli
nauerit oculos suos ipse salua
bitur. ¶ Et Jacob⁹. iij. c. sue ca
nonice. De⁹ supbis resistit hūi
libas aut dat grām suā. ¶ r̄ Pe
trus p̄na sua canonica. c. v. hu
milia mini sub potēti manu dei
vt vos exaltet in tpe tribulatio
nis. ¶ Et dñs iesus xp̄us Ma
thei. xxiij. c. Qui se humiliat ex
altabit. ¶ Et b̄ta virgo Luce. ij.
Deposuit potētes de sede r̄ ex
altauit humiles. ¶ Et Bernard⁹

in li. de gradib⁹ humilitatē
Bona via humilitatis qua veri
tas inq̄ritur charitas acq̄ritur
et gnationes sapie p̄cipiunt. ¶
¶ Et Grego⁹. Qui sine hūilitate
virtutes ceteras p̄gregat quasi
puluerē in vētū portat. ¶ r̄ Ber
nard⁹ sup missus est. pulchra p̄
mixtio v̄ginitatē r̄ hūilitatē. nec
mediocriter placet deo aīa illa
in qua humilitas cōmendat vir
ginitatē; r̄ v̄ginitas exornat hu
militatem. Sine humilitate au
deo dicere nec virgitas marie
deo placuisset. ¶ Et de pe. di. i. §.
Taciturnitas. Sine humilitate
nemini pōt esse salus. ¶ Sc̄oꝝ
qd̄ nos iducit ad humilitatē est
gr̄ificatio. ¶ Est q̄dē hūilitas deo
valde grata. b̄ patꝝ. i. q̄ hūiliter
orātes exaudit. ¶ vñ Judith. ix.
ca. Humiliū r̄ māsuetoꝝ tibi sē
per placuit deprecatio. ¶ r̄ dauid
in ps. Resperxit in orōnē humili
um r̄ nō spreuit p̄ces eorū. ¶ Et
ecclesiastici. xxxv. Oratio humili
antē se nubes penetrat. ¶ Sc̄do
deus irat⁹ humilitate placatur.
¶ Sicut patet tertij regū. xxiij. c. de
achab d̄ quo dixit de helie. Mō
ne vidisti achab. humiliatū corā
me r̄ r̄. ij. paralipomenō. xij. c.
scribit. quia humiliati sunt filij
israel auersa est ab eis ira furo
ris dñi. Minuite insup humili
ati irā dñi placuerūt. Fone per
totū. ¶ Et dauid hūiliat⁹ audiuit
nathā dicentē sibi dñs trāstulit
a te pct̄m̄. Dicebat em̄ ip̄e in ci
nere r̄ alicio. miserere mei de⁹

et cetera. ¶ Or dicitur et humiliatum deo non despicias. ¶ Tertio deo humilibus sua reuelat mysteria. ¶ Ideo xps ad thei. xi. c. ait. Abscondisti hec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis. ¶ In Aug. li. de vrbis dñi. quanto humilius sedebat maria tanto amplius capiebat. ¶ Confluit enim aqua ad humilitatem vallis de supercilio monti. ¶ Et quod grata sit humilitas deo. ¶ Ipsa virgo humillima in suo cantico docuit dum se humiliter dixit. ¶ Resperxit humilitatem an alle sue: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. ¶ Tertium quod inducit nos ad humilitatem est exemplum xpi quod mathei xi. c. dixit. ¶ Discite a me quia mitis sum et humilis corde. ¶ Ubi aug. li. de vrbis dicitur. Non dixit discite a me mundum fabricare aut mortuos suscitare: sed quia mitis sum et humilis corde. ¶ Doctrinam salutare. ¶ Magistram dominicam mortalium quibus mors poculo superbie propinata atque transfusa est. ¶ Noluit docere quod ipse non esset: noluit tubere quod ipse non faceret. ¶ Hec ibi. ¶ Et in li. xiiij. de ci. dei inquit. ¶ Nunc in ciuitate dei in hoc seculo peregrinanti maxime commendat humilitas et in eius rege qui est xps maxime predicat. ¶ Contrariumque huic virtuti elationis vicium in eius aduersario qui est dyabolus maxime dominari sacris litteris cauetur. ¶ Hec ille. ¶ Propterea Paulus ad philippenses ij. c. ait. ¶ Humiliauit semetipsum pro nobis factus obediens usque

ad mortem. ¶ Humiliauit perfectio nostram assumendo naturam. ¶ Humiliauit matrem humile eligendo. ¶ Humiliauit in paruo tugurio nascendo. ¶ Humiliauit sacramenta humilitatis circumcisions. s. et baptismi suscipiendo. ¶ Humiliauit virgini mari et ioseph se subiuciendo. ¶ Humiliauit humiles pisces sibi sociando. ¶ Humiliauit in predicatione gloriam patris querendo. ¶ Humiliauit mundanos honores spernendo cum fugit quando voluerunt eum facere regem. ¶ Humiliauit conuersando et pedes discipulorum lauando. ¶ Humiliauit denique contumelias verbera sputa crucem et mortem abiectissimam patiendo: ¶ que omnia ut dicit. ¶ Cyprianus xxiij. di. c. ¶ Dominus ab eo humiliter et pacenter facta sunt ut nos humilitatis et patientie hremus exemplum. ¶ Ideo Iherosolymitanus ad antonium monachum ait. ¶ Dominus noster iesus xps discipulis de dignitate discipulis unum apprehendit et paruulis dicens. ¶ Nisi ouersi fuerint et efficiantur sicut paruuli non intrabitis in regnum celorum. ¶ Quod se docere tamen nec facere videre docuit exemplum dum discipulorum pedes lauit. ¶ Dum loquitur cum samaritana. ¶ Dum traditoris osculo excepit. ¶ Dum ad pedes sibi sedere maria de celis disputat regno. ¶ Dum resurgens primo mulierculis apparet. ¶ Quod duodecim sunt regule obseruande ab hijs qui humiles esse volunt. ¶ que dici etiam possunt duodecim signa vere humilitatis.

Capitulum tertium

Tertium mysterium de plan-
 tu de humilitate dicitur regula
 uo. Sunt enim duodecim re-
 gule que ad humilitatem spectant,
 que diligenter servare quilibet debet.
 Prima dicitur propria vilificatio.
 Secunda bona presumptio.
 Tercia laudabilis verecundatio.
 Quarta corporalis compositio.
 Quinta cauta occultatio.
 Sexta primitialis delectatio.
 Septima sapiens auditio.
 Octava affabilis conversatio.
 Nona prompta subiectio.
 Decima debita veneratio.
 Undecima altitudinis declinatio.
 Duodecima utilis exercitatio.
 Prima regula est propria vilifi-
 catio. Qui enim vere humilis esse
 vult omne bonum deo dicitur attribuere:
 defectum tantummodo suos sibi imet ap-
 proprias. Quare viri sancti et a-
 mici dei se peccatores dicere se-
 pius inveniunt. Nam paulus
 vas electionis post visionem christi sibi
 apparentis in via: post rapinam
 usque in tertium celum. primum ad the-
 motheum .i. c. dicebat. Fidelissimo
 et omni acceptio dignus. quia dominus noster
 ihesus christus venit in hunc mundum
 salvos facere peccatores. quorum
 primus ego sum. De beato insuper
 patre nostro francisco sic scribit in
 sua legenda Bonaven. Omnius
virtutum custos et decor humilita-
tis copiosa virtutum dei ubertate re-
pleverat. In propria quidem repu-
 tatione nichil erat nisi peccator.
 eum in veritate speculum esset et splen-

dor omnimode sanctitatis. Et deo
 scribitur. xi. q. iii. c. iniustus. Meli-
 or est in malefactis humilis sa-
 cta confessio quam in bonis super-
 ba gloriatio. Et quia in comuni
 lege nemo scit certitudinaliter
 utrum sit dignus odio vel amo-
 re. Et dicitur scribitur di. v. c. ad ei.
 Bonarum mentium est ibi culpa
 cognoscere ubi culpa non est.
 Secunda regula humilitatis est
 bona presumptio bene sentire et
 opinari de primis suis. Nam ut
 scribitur in glosa extra de scruti-
 nio in ordine faciendo. c. ex paro-
 te. Quilibet presumit dignus nisi p-
 betur indignus. et de quolibet p-
 sumendum est quod sit bonus: nisi p-
 betur contrarium: extra de prescriptio-
 bus. c. dudum. ff. de manumissis tes-
 ta. l. suos. ff. de probatioibus. l. ab
 ea parte. lxxvi. di. c. si quid. Et
 xi. q. iii. c. in cunctis. Et xxij. q. iij.
 c. innocens. Et glosa in. c. in no-
 stra presentia. extra de procuratori-
 bus ait. de nemine presumendum
est quod sit inemor sue salutis. i. q.
 vii. c. sancimus. Tercia regula
 dicitur laudabilis verecundatio. De-
 bet humiles erubescere de suis
 peccatis cum ad hominum notitias
 perveniunt. Insuper ultra timorem et
 amorem dei peccata horere de-
 bent propter verecundiam mundi
 et in omni sua conversatio vere-
 cundos se exhibere. Et hinc ber-
 nardus super cantica ait. Nescio
an quicquam gratius verecundia ad-
verti in moribus hominum queat
que est omnium ornatus etatus:

De humilitate:—

Sed in teneriori etate apli⁹ plu-
riusq; enitescit. ¶ Et Cicero li. pri-
mo de officijs. Sine verecūdia
nichil rectū esse pot: nichil hone-
stu. Hec verecūdia mulieres a vi-
roz cōsorio idebito phibet. Iu-
venes corā maiorib⁹ absq; rati-
onabili causa loq non sinit. Arti-
fices fideles cōsocijs facit. reges
terrez pncipes iuste sobriet pie
vivere cogit. Religiosos et deri-
cos ecclieq; platos mūdos et ni-
tidios a secularib⁹ vicijs et exerci-
tijs esse cōpellit. Sed pch dolor
Sic propter superbiam extinet⁹
est generalr dei timor: ita et abo-
lita verecūdia mūdi. ¶ Quarta
regula humilitatē dicitur: corpal cōposi-
tio debet esse humiles cōpositi in
incessu: in locutione: in gestu vul-
tu et amictu corporis. ¶ Nam ut di-
cit glo. in. c. Et in cūcl. extra de
elec. Cōpositio corporis quali-
tatem indicat mentis. Et in fi.
¶ Et sapiens Eccli. ix. c. Ex visu
cognoscit vir et ab occurso faciei
cognoscit sensat⁹. Amict⁹ corpo-
ris et risus dentium et incessus ho-
minis enūciant de illo. ¶ Et The-
ronum⁹ in epla ad furiam. Spe-
culū mentis est facies et tacit⁹ ocu-
li cordis archana fatet. ¶ Qui-
ta regula cauta occultatio. Debēt
Humiles pprias laudes tacere nisi
si aliud exposceret aut honor di-
vel utilitas pximi: siue necitas p-
pria. ¶ Sexta regula est pximal
delectatio. Qui sūt humiles debēt
libenter inferre. et ab alijs referē-
tib⁹ delectabiliter audire pximi

laudes. ¶ Septima regula saps-
piens auditio. Ad humilitatē spe-
ciat audire doctrinam et cōsilia
sapientū. ¶ Octava regula affa-
bilis cōversatio. Debēt utiq; hu-
miles pversari affabiliter et beni-
gne. ¶ Nonna regula propra sub-
iectio. Hec facit deo et superiorib⁹
propte et absq; murmure obedire.
¶ Decima regula debita ve-
neratio. Debent humiles reverē-
ter cū maiorib⁹ suis hēre: et preci-
pue in diuino cultu: in quo req⁹
crunt etiaz corporis mox⁹: ut genu-
flexiones et inclinatioes ad ostē-
dendaz interiorē reverētiā et deu-
otionē cordis. ¶ Undecima re-
gula est altitudinis dedinatio. Su-
gunt humiles dignitates et magni-
ficētias nisi id suaderet caritas
dei et pximi: vel cogeret obedi-
entia: ut in. c. Nisi cū p dem. d re-
nūciatione. ¶ Duodecima re-
gula est vilis exercitatio. p dei scz
amore officia vilia exercere. Hic
Thero⁹ ad palmadim ait: quan-
tūcūq; te deieceris humilior ipso
non eris. Esto ut incedas pedi-
bus: furua tunica vestiaris: equa-
ris paupib⁹: paupēz cellulas di-
gnanter introeas: cecoz oculus
sis: pes claudoz: man⁹ debilius.
Ipse aquā portes: ligna picias
focū extruas: vbi alape: vbi fla-
gella: vbi patibulum: vbi mors.
¶ Propterea seraphic⁹ ille fran-
ciscus humilitatē et caritatē iesu cru-
cifixi memor effect⁹ in seruo con-
uersionis sue: ut recitat Bona
uentura: leprosoz obsequia nō

horruit. Inquit enim de ipso sic. ex
inde totum humilitati amator se trans-
tulit ad leprosos. Eratque cum eis
diligentissime seruiens omnibus pro-
pter deum lauabat ipsorum pedes li-
gabat ulcera. Educerebat plagas
putredine: et sanies abstergebat.
Osculabatur etiam ex miranda deu-
otione ulcerosas plagas ipsorum
euangelicorum medicorum futurorum
et alia sanctorum exempla similia: ut san-
cte Lare. Sancte catherine de se-
nis. Sancte elisabeth et aliorum que
breuitate cum transsumunt. Curam
humiles esse et videbimus christum non
solum cum petro iacobo et iohanne
in morte transfiguratum: sed cum omnibus
sanctis et beatis angelis in sua maie-
state et gloria diuinitatis sicuti est speci-
osissimum in regno celorum. In quo
vixit et regnat per infinita secula se-
culorum. Amen.

¶ Dominica secunda in quadragesi-
ma. de superbia superstitiosorum. Ser-
mo quintus decimus in ordine.

index esto

minime de his omnibus
doctoris gentium verba
sunt ista. Pe. ad thessa-
lonicenses. iij. c. et in epistola hodie-
na. Postquam diaboli eieci fuerit
de celo empireo propter illorum super-
biam: spiritus in voluntate maligna pdu-
rant: ut hominibus preesse velint etiam
in hac vita presentium. Quod ut facilius
sequatur permittente sic iusto deo
maleficis et artibus magicis se im-
miscet: in quibus ad aliquos effectus
naturales producidos cooperant.

¶ Cum enim ipsi multa sciunt et possint:
que cognitionem nostram ac faculta-
tem excedunt scientiamque nature sue
hec inferiora iuuant ad acceleran-
dam suam operationem. Quia de re ple-
rius diabolo familiaritate ac quod-
dam commercio se coniungunt: et artibus
nefaris impliciti: alios adhuc in-
ducunt: ut diabolos venerent. in
omnibus enim hominum maleficis ad-
orationem suam diabolo vel implicate
vel apte perurat. ¶ In aug. xvi
q. v. c. Nec mirum ait. Ad hoc in-
citat diabolus: ut adoret quasi deus.
Ad tantam namque elationem del-
uenit: ut etiam cum temptauit christum
de hoc illum requisierit. Quia non
multi sunt etiam hoc tempore qui
diabolo se subijcere in supersti-
tiosis noxijs ex sua superbia
non formidant. ¶ Idcirco in pre-
senti sermone de superbia super-
stitiosorum dicemus. Opponitur
enim superstitio religioni que cul-
tum exhibet vero deo. Et hoc mul-
tipliciter fiat. Tamen nos tripli-
cem superstitionem distinguemus
secundum quam cultus diabolo exhibe-
tur.

¶ Prima de diuinationis.
¶ Secunda observationis.
¶ Tertia confederationis.
¶ Quod superstitiosa est diuina-
tio que fit vel per somnia vel per
auguria. vel per iudicia astrolo-
gorum cum ipsi presumunt ea que
dei sunt prenunciare.

Capitulum primum.

¶ Prima superstitio dicitur
diuinationis. Et autem

diuinationis precognitio et prenu-
 ciatio futurorum contingenti-
 ex falsa et vana opinione consilio
 vel auxilio demonis tacite vel ex
 presse inuocato. secundum Thoma. secunda
 secunde. q. xcv. Et peccatum est mor-
 tale: quia est contra illud preceptum.
 Deuteronomij. xvij. capi. Non sit
 qui consulat diuinos secundum
 eundem Isidorum ethi corum. Di-
 uini dicunt quasi deo pleni: quia
 diuinitate se plenos simulant.
 Ideo dicit Hieronimus prima. q. p-
 ma. capitulo Iudices. quod diuinationis
 semper sumit in malam partem
 quam diuini usurpant illud quod est pro-
 prium dei. Unde Isaias. xli. c. dicit.
 Annunciate que ventura sunt in futu-
 rum: et sciemus quia dii estis. Et
 Hieronimus super illo verbo Da-
 nielis secundo capitulo. Sermo quem
 rex queris gratis est nec repe-
 ritur quisquam qui indicet illum: ex-
 ceptis dijs: quorum non est cum
 hominibus conuersatio. Inquit. Con-
 fitentur magi: confitentur artioli
 et omnis scientia secularis litte-
 rature: presentiam futurorum non
 esse hominis: sed dei. Hec ille.
 Pre-nunciatio vero prophetica non
 est superstitio: quia prophete non
 usurpant sibi quod deo conue-
 nit: sed dicunt et pre-nunciant quod il-
 lis a deo reuelatur. Sciendum
 tamen secundum doctorem Bonauenturam
 in secundo di. vij. et thoma. vbi. s.
 quod cause secunde in productione suorum
 effectuum se habent tripliciter.
 Nam aliquae producant effectum
 semper et de necessitate. Et ex con-
 sideratione huiusmodi causarum

si quis pre-nunciat tales effectus
 etiam per certitudinem non est super-
 sticiosum nec illicitum. Sicut pre-
 nunciant astrologi eclipsim solis et
 huiusmodi. Alique vero cause pro-
 ducunt suos effectus: et si non de
 necessitate et semper tamen: ut in
 pluribus. Et huiusmodi effectus ex con-
 sideratione suarum causarum possunt
 pre-nunciari per coniecturas et si
 non per certitudinem. Sic me-
 dici ex dispositione infirmi pre-
 dicunt mortem vel sanitatem. et
 astrologi siccitates vel pluuias
 ex consideratione corporum ce-
 lestium. Aliae cause sunt: que ad
 vtrumlibet se habent. scilicet ad esse
 et non esse in producendis effectibus.
 Sicut sunt potentie anime
 rationalis que causant accedentia
 nos libere: quia potest homo fa-
 cere et non facere hoc vel illud quod
 est in se. Et etiam euentus for-
 tuiti qui non habent causam natu-
 ralem. Sicut quod quis fodiendo
 terram inueniet thesaurum. Huius-
 modi effectus antequam sint sci-
 re est proprium dei: cui omnia sunt
 presentia quantumcumque distantia
 in futurum. Et enim scribitur in
 glosa prima per ultimo capitulo
 In agnitione diuine veritatis et
 preterita et presentia et futura equi-
 liter presentia sunt. et Augustinus
 super Johannem inquit. In ve-
 ritate que manet preteritum et fu-
 turum non inuenio: sed solum pre-
 sens: et hoc incorruptum. Attingitur
 autem ratio a Bonauentura in primo
 distinctione xxxix: quia quanto res est presentior:

tanto cognitio est nobilior. Sed deus omnia cognoscit nobilissime: ergo que cognoscit presentissime cognoscat. Verumtamen hoc potest intelligi dupliciter.

¶ Aut ita quod notetur presentia a parte cognoscentis et sic est verum: quia deus omnium ideas habet presentes et simul: per quas cognoscit res futuras ita certitudinaliter sicut si essent presentes. ¶ Aut quod notetur presentia a parte cognitorum: et sic non omnia cognoscit presentia et simul: quia non omnia sunt in proprio genere et in suo esse: velle igitur precognoscere quod deus solus certitudinaliter cognoscit absque ipsius revelatione pertinet ad diuinationem ubi interuenit operatio demonum. Et quoniam id multis modis fiat: nos tamen hoc loco triplicem diuinationem conseruandam diuidemus.

¶ Prima est que fit per somnia.

¶ Secunda que fit per iueta medacia.

¶ Tertia que fit per astrologorum iudicia.

¶ Prima est diuinatione que fit per somnia: de qua dicitur Deuteronomij. xvij. caplo. et xxvi. q. vij. c. Non obseruetis. Non inueniat in te qui obseruet somnia. Notandum tamen quod somnia possunt tripliciter euenire

¶ Primo a natura.

¶ Secundo a diabolo.

¶ Tertio a deo.

¶ Primo a natura. Et hoc modo aliquando somnia habent causas naturalem extra hominem somniantem:

sicut est influentia celi. Quod influentia agit in homine dormiente propter detem omnium sensuum exteriorum qua fit ut quibus ex influenza planetarum frigidum et humidum videatur alicui quod sit in itinere: et aquarum inundatio superueniat: vel quod sit in mari aut in flumine et huiusmodi. Et quandoque talia signa possunt significare pluviam futuram: que est effectus planetarum frigidorum et humidorum. Aliquando somnia habent causam naturalem in homine somniantem: ut est abundantia diversorum humorum: propter quod medici dicunt esse intendendum somnium infirmorum ad cognoscendum dispositionem interiore infirmi. Nam quandoque ex abundantia colere somniant ignem: ritas et lites et huiusmodi. Ex abundantia humoris melancholici somniant casum ex alto: persecutionem inimicorum. fugam et similia. Ex abundantia flegme somniant aquas navigationes et huiusmodi. Ex abundantia sanguinis somniant volatum in altum et similia que sunt quedam signa ad cognoscendas infirmitates presentes et futuras precauendas. ¶ Recitat galienus. quod quedam somnauit sibi in ventre fundi picem ardente et estuari in igne picis eo quod coleram adustam nigram et icentiam habuit in ventre: et hanc cum surrexit a somno emisit: et libat fuit. ¶ Alio exemplum ponit quod quedam dolens splenem cogitans quod deberet facere: somnauit quod minueret se super manum inter duos digitos. scilicet auricularem

et anularum. Et cū vigilaret sic fecit et cōualuit. ¶ Aliqñ somnia hñt causas volūtariā in hoīe sōnante: vt cū aliqñ cogitat vigilando super aliqua re: postea d̄ illa somniat. ¶ Secūdo somnia eueniūt a dyabolo illudēte. Nā pōt in somnis hoībus apparere: et illos illudere multipliciter si nō fuerint caui. vñ legit̄ in sc̄cūda collatiōe abbat̄. Adoyss̄ d̄ quodā q̄ frequēter illusus a dyabolo sub spē boni angeli sibi apparen̄te in somnis. Tandem ex ei⁹ mādato piccit se in puteum. Et de quodā alio q̄ simili illusione seipm̄ circūcidit. Et de alio qui ppriū filiū more abrahe circūcidere voluit. Ideo cautesince dēdū. Q: vt scribit̄ Ecclesiastes v. c. vbi multa somnia: tibi multe vanitates. ¶ et ecclesiastici. xxxiij. ca. multos errare fecerūt sōnia. ¶ Tertio sōnia eueniūt a deo: qui vult aliqua in somnis hominib⁹ reuelare. vñ Bēn. xviii. c. vidit Jacob in sōnis scalā. ¶ Et gen. xxvij. c. vidit Joseph sōnium. ¶ et gen. xli. c. vidit pharao in sōnis spicas et vaccas. ¶ Et Danielis. ij. c. vidit nabuchodonosor statuā In quib⁹ visionib⁹ reuelata sunt mysteria dei. ¶ Et Adathe. ij. c. Angelus dñi apparuit in sōnis Joseph monēs vt fugeret in egyptū. ¶ Et eodē c. magi admoniti fuerūt in somnis ne redirēt ad herodē. ¶ Et Bonauē. in legēda bñi fr̄cis nartrat qualiter postq̄ sanctus

fr̄cisus vestiuit illū milites nobilem et pauperē. Nocte sequenti cū se sopori dedisset: palatium speciosus et magnū cum militari bus armis crucis signaculo insignitis: is p̄ cuius amore militi egeno subuenerat: dignatua sibi reuelatiōe mōstrauit. Nec nō visa oīa sua fore militumq̄ suoz: si crucis christi verillū cōstāter assumeret sub assuerationis certitudine reppromisit. ¶ De sancta lucia scribit̄ in sua legenda: q̄ dñi oraret ante sepulchrū beate Agathe obdormiuit. et vidit in sōnis beatā Agatham in medio angeloz gemmis ornatam: stantem et dicētem sibi: Soror mea lucia virgo deo deuota. Quid a me petis qd̄ ipsa poteris p̄stare p̄tinuo m̄ri tue. Nam et matri tue fides tua subuenit: et ecce sanata est. Et sicut p̄ me ciuitas cathamenstum sublimatur a christo: ita p̄ te ciuitas siracusana decorabit̄: qz̄ iocundum deo in tua virginitate habitaculum p̄parasti. ¶ Sic constantia filia constantini vidit in somnis bñam Agnetē. ¶ Et mater s̄cī dominici in somnis visionē habuit de beato dñico. ¶ Et bñs fluester socius beati fr̄cis an teq̄ eius sequeret vestigia visionem in somnis habuit de dracōne ingenti et infirmitate: quē fr̄cis scus fugabat. ¶ Apud gentiles etiaz multa recitant̄ reuelata in somnis. Unde Valerius li. primo Rubrica de Sōnis conecoz

dans euz Suetonio. Narrat q̄
 vxor cesaris vidit in somnis fa-
 stigiū domus labi: et cesarem in
 sinu suo iacentē multū vulnerib⁹
 p̄foratus: que somnii atrocitate
 vehemēter exterrita euz rogare
 non destitit vt die prima se a cu-
 ria abstineret. Qua die postea
 viginti trib⁹ vulnerib⁹ cōfossus
 occubuit. Anno etatis sue scdm
 Suetoniū sexto et quinquagesimo
 ¶ Narrat insup Valer⁹: q̄ Si-
 monides poeta peregre vadēs
 cū nauis in qua erat applicuiss
 ad litus: et corp⁹ ihumatū iacēs
 vidisset sepulture mādauit. Cui⁹
 ius bñficio is qui sepult⁹ fuerat
 mor⁹ nocte sibi in somnis appa-
 ruit: eūq; ne prima die nauiga-
 ret monuit. Qui somno parens
 in terra remāst. Illi hō qui ide
 decesserūt nauigātes in ei⁹ con-
 spectu p̄cellis et fluctib⁹ absorp-
 ti sūt et suffocati: et ip̄e letat⁹ est q̄
 vitam suā somno q̄ nauis crede-
 re maluisset. ¶ Scda ē diuina-
 tio que fit p̄ inuenta mendacia.
 Finterūt em̄ q̄das posse cogno-
 sci futura p̄ auguria: dñ ex consi-
 deratione motū vel vocū auū
 vel quorumcūq; animalū futu-
 ros euent⁹ fortunij vl̄ infortunij
 p̄cognosci posse dixerūt. Pro q̄-
 bus dicit Tho. xxi. q. xcv. Quod
 instinet⁹ naturalis vñ mouētur
 bruta ad suas opationes causa-
 ri potest duplr. vno modo ex ca-
 causa corporali: cū em̄ bruta nō
 habeāt nisi aiām sensitiuā: cui⁹
 omnes potētie sūt act⁹ corpora-

lium organorum subiacet eorum
 aīa dispositioni p̄tinētius corpo-
 rum et p̄mordialiter celestiu. Et
 ideo nichil p̄hibet aliquas eoz
 operatiōes esse futurozū enēt us-
 um signa inq̄tum cōformantur
 dispositionib⁹ corporū celestium
 et aeris cōtinētis: ex quib⁹ p̄ue-
 niunt tales futuri euent⁹. Ex his
 hoc sunt duo cōsideranda. Pr̄-
 mum q̄ huiusmodi operatiōes
 nō extendent nisi ad p̄cognosceu-
 da illa futura que causant p̄ mo-
 tus corporū celestiu. Scdm̄ est
 vt nō extendātur nisi ad ea que
 aliquāter possunt ad huiusmo-
 di aīalia p̄tinere. Cōsequuntur
 em̄ p̄ celestia corpora cognitio-
 nem quādā naturalem et instin-
 ctum ad ea que eoz vite sunt ne-
 cessaria sicut sunt immutatiōes
 que fiunt per ventos et pluuias
 et huiusmodi. Alios euent⁹ vel
 le ex motu vel garrim aīalium
 p̄cognoscere: vt casus fortuitos
 et act⁹ hoīum p̄tinet ad superstitio-
 nem ¶ Alio modo instinet⁹ bru-
 torum causat a causa spiritali:
 et hoc vel ex deo vt fuit in coruo
 heliā pascēte: et cete ionā deglū-
 tiēte. vel ex demone qui vitur
 opationib⁹ brutoz ad implicādū
 hoīes vanis opinionib⁹. Ideo
 deuteronomij .xviij. ca. dicitur.
 Nō inueniat in te qui obseruet
 auguria. Qd̄ autē Joseph dixit
 Gen. iij. c. per dispesatorem suū
 q̄ non esset similis ei in auguri-
 andi sciētia s̄m. Aug. locut⁹ est
 ioco non serio. xxvi. q. ij. ca. Qd̄

ait. Et forte hoc referēs ad opi-
 nionem vulgi qui sic credebat. d
 eo. Talia itaq; auguria supersti-
 tiosa repudiāda sūt. Sicut etias
 gētilis cesar faciebat. ¶ Narrat
 quippe d illo Johānes solobri-
 ensis in polieratione li. ij. Quod
 nullo augurio nullaue supersti-
 tione a quocūq; incepto potuit
 reuocari. Contigit aut vt qñq;
 africā pficiscēs i egressu nauis
 plaberet: verso itaq; in melius
 omie. Teneo inq; te africa eāq;
 obtinuit. ¶ Idem refert Suetol-
 nius et Frontin^{us} li. i. de re mili-
 tati. Fuerūt et aliū artificioso in-
 genio sortes cōponētes quorū
 vsu ea que vētura sūt p̄cognosci
 posse asseuerēt et cognosci quid
 agēdū sit. et dicūt tales sortes di-
 uinatorie vel ex capitulis q̄bus-
 dam scriptis in vna longa char-
 ta cū filis p̄dentib^{us} ad illa capi-
 tula adligat^{ur} vel ex q̄busdā cedu-
 lis scriptis in occulto repositis
 p̄siderādo quā q̄s accipiat: vel
 ex proiectione taxilloz sūm certa
 puncta capitula designantia et
 huiusmodi: de quib^{us} xxvi. q. v. c.
 Sortes. ait Leo papa. Sortes
 quas p̄res dānauerūt nil aliud
 q̄ diuinationes et maleficia de-
 cernūt. ¶ et h̄ quidā dicūt illas
 sortes quib^{us} vtunt^{ur} fuisse ab apo-
 stolis inuētas: falsus tū dicūt: vt
 ps. xxvi. q. i. c. i. vbi materia ista
 diffuse tractat. Ideo nō curo ser-
 monē in hoc extēdere cū tantū
 intendā diuinatorias sortes sup-
 stitiosas execrari. ¶ Tertia ē di-

uinationis que fit p̄ astrologorum
 iudicia. Ipi em̄ qñq; ingerūt se
 ad iudicandū de effectib^{us} pueni-
 entib^{us} a volūate dei et hūani lib-
 eri arbitriū dispositionē. Et ad
 h̄ deuenerūt quidā moderni do-
 mini vt nec comedere audeant:
 nec pannos novos iduere: nec
 equitare at queq; domestica ne-
 gocia agere: vel incipere absq;
 vaticinio astronomorū q̄ si dire-
 rint p̄spera euētura q̄ incipere
 volūt illa incipiūt: si vō p̄trariū
 ab illis desistūt. Q̄ singularem
 stulticiā ducere vitā cū p̄fidētia
 planetarū. Si hoc necessarium
 esset vnusq; cōqueri posset de
 ip̄o optimo deo: p̄ditaq; ab illo
 tā egregie rez oium natura. dal-
 mat Aristoteles: deus et natura
 nō deficiūt i necessarijs. Astro-
 roz noticia reperit in valde pau-
 cis: et q̄ causa p̄fitent^{ur} nō sunt vt
 in plurib^{us} in illa p̄fecti. S; sūt
 sicut p̄tholome^{us} vel Habi am-
 bragel aut albumasar. Dicāt mi-
 chi si hūana vita regulanda est
 sūm cursum astroz. Quid facient
 ppli. Quid arufices. Quid agri-
 cole. Quid mercatores. quid de-
 rici. quid religiosi. quid in libe-
 ralib^{us} artib^{us} et theologia ac iure
 canonico et civili tot eruditissi-
 mi hoies qui p̄iunctionē plane-
 taz ignorāt: q̄ signa adhuc sodi-
 aci nesciūt. Itūquid in tenebris
 erāt oīa illoz opa. Nūqd astro-
 logorū studia sectari debent. Q̄
 p̄nitiosū errorē: p̄tra quē Paul^{us}
 ad coloceuses. ij. c. ait. Q̄ quod

cumq; facias in xpo aut in ope
in nomine dñi nri iesu xpi facite.
Ad xpm itaq; aspiciendū est nō
ad astra. ad ipm recurrēdum vt
dies: et acc? nros in sua pace di
sponat: nō ad astrologos. Ipsū
deniq; implorādū auxiliū: vt li
beremur a piculis iminentibus
Deus ipse vitā nrām gubernat
q̄ occidere pōt et viuificare. Ipse
vtriq; nō fecit speras celoz et stel
las vt homini dñarentur: ita vt
hoies in oibus suis motibus et
operib; illaz considerarēt influ
tus: s; vt hoium vstibus deserui
rent. Et em̄ inqt Tho. i. pte. q.
lxx. Mysteriū luminariū celi ex
plicat genesis. i. c. p. tria que con
cernūt hois utilitates. Primo
em̄ puenit utilitas ex ipis q̄bus
ad visum: q̄ ē directiuus in opib;
bus: q; nichil videt nisi in lumi
ne. vt dñ in. ij. de aia. Et sic per
visum discernit vna res ab alia
Et q̄m ad hoc dixit de? fiant lu
minaria celi vt luceant infirma
mēto et illuminēt terrā. Et si
argueret q; nichil sit ppter vili
se: q; finis est nobilioz hys que
sunt ad finē. S; luminaria celi
sunt nobilioz q̄ terra. s; nō sūt
factā vt illuminēt terrā. Respōd̄
Tho. q; in illuminatione terre
intelligit utilitas hois terrā ip
sam inhabitātis: qui scdm aiam
prefertur corporibus luminariū
Nichil tamen prohibet dici q;
dignior creatura facta est ppter
inferiorem non secundum q; in
se consideratur: sed secundus q;

ordinatur ad integritatē vniver
si. ¶ Scdo puenit utilitas homi
ni ex ipis luminariib; q̄tum ad
vicissitudines tēpo am q̄bus et
fastidiū tollit et valiuo pserua
tur et necessaria victui oriuntur:
que non essent si semp esset aut
estas aut hyemis. et q̄m ad hoc
dixit deus. et sūt in tpa et dies et
ānos. ¶ Tertio puenit utilitas
q̄m ad oportunitatē negocioz
et operū inq̄m ex luminariib; ce
li accipit significatio pluuiosū tē
poris vel sereni: q; sunt apta di
uersis negociis. Et s; h; dicit:
et sūt in signa. s. corporaliū trās
mutationū nō aut eoz que de
pendēt ex libero arbitrio. Et licz
sūt causa hmoi trāsmutationū
tū dicuntur hic signa: vt occasio
ydolatrie tollat ab eis qui indif
ferēter oia vt p̄dictū est astroz
virtuti et dispositioni ascribunt
Ergo iudicent astrologi de nat
uralibus effectib; a causa natu
rali pueniētib; de eclipsi solis et
lune: d; imbrib; siccitatib; vent; et
silib; Illa xpo futura q; vel a dei
vel ab hois volūate depēdent
relinquant ipsi deo qui cuncta
gubernat. et cuius iudicio iustio
etiam in presenti seculo bona et
mala: pspira et aduersa homini
bus accidunt. Dicit enim sapi
ens ecclesiastici. xi. capitulo. bo
na et mala: vita et mors: pauper
tas et honestas. a domino deo
sunt. vidi ego diebus meis iudi
cia multa astrologoz: in quibus
ipi mortē magnoz virozum de

terminabant: et tamen aliter euenit: ut in pluribus: sed quoniam aliquis mortuus fuerit quod mortalis erat sicut et oes moriemur. **¶** De sicuti quarto pontifice maximo multa pronuntiata sunt ab astrologis falsa etiam a primo anno sue sanctissime coronationis. **¶** Quidam vero in astronomia peritia non mediocriter eruditus quantus iam elapsus est annus quo michi secum familiariter fabulanti affirmatine referebat anno illo pontificem ipsum moriturum. Quid secutum est: experientia docet. Stet igitur astrologi in terminis nature et principibus suadeant ut ad deum aditorem stellarum semper recurrant. Quia ut dicit Sapiens ecclesiastici. ij. c. Respicite filii nationes hominum: quod nullus sperauit in deo et profusus est. **¶** Si quis homo obijceret quod astrologi multa vera predicunt que aliorum communem cognitionem excedunt. **¶** Respondet Augustinus li. v. de ciui. dei. c. vij. dices. Non immerito creditur cum astrologi mirabiliter multa vera rident occulto instinctu fieri spirituum malignorum quorum cura est falsas et noxias opiniones de astralibus factis inserere humanis mentibus atque firmare non horostopi inspecti et notati aliqua arte quam nulla est. Nec mirari quisquam debet quod demones futura contingencia aliquando predicere faciunt vel astrologis vel maleficis et diuinis. quoniam ut ait bona uen. in. ij. di. vij. quibus demones non possunt per seipsum futura contingencia scire certitudinaliter

tamen frequenter vera predicunt: quod euentum futurorum aliquomodo presciunt. Et hoc est quadruplex secundum Augustinum: **¶** Aut enim sensus vel ingenii acrimonia. **¶** Aut multa experientia. **¶** Aut dolosa cautela. **¶** Aut aliena doctrina. **¶** Sensus vel ingenii acrimonia: ut quoniam vident diligenter et considerant ad quod inclinatur affectio nostra: vel que sunt inducencia vel retrahencia. **¶** Experientia temporum: quod ex talibus viderunt accidere talia. **¶** Dolosa cautela: quoniam proponunt aliquid facere et predicunt quasi aliquid sint facturi. **¶** Aliena doctrina: quoniam iusto dei iudicio permittuntur adiscere ab angelis. Quare ipsi demones futura contingencia presumere probabiliter: non tamen certitudinaliter scire. Sic ut puto representare presunt absentia et distantia que ipsi ab alijs spiritibus velocissimis discurrentibus sciunt: ita ut quod dyabolico ministerio que in remotis fiunt mente cognoscat. **¶** Sicut factum fuisse recitat Aulus Gellius. xiiij. li. nocturnum atticarum inquit enim. Quo Bayus cesar et Seneus pompeii die ciuile bellum signis collatis in thessalia conflixerunt res accidit patavij in transpadana italia memoria digna. Cornelius quidam sacerdos et loco nobilis et sacerdotum religionibus venerandus: et castitate vite sanctus repente mota mente prospicere se percul dixit pugnam acerrimam pugnari. At deinde alios cedere alios virgere: cedere fugam tela vos

lantia: in staurationē pugne in
 p̄ssionē gemitus p̄ vulnera: p̄
 de vt se ipse in p̄lio versaret cor
 ram videre sese vociferatus est.
 At postea subito exclamauit ces
 sare vicisse. At cornelij sacerdot
 is ariolatio leuis tū quidē visa
 est ⁊ vecors magne mor admir
 tioni fuit: q̄ non modo pugne q̄
 in thessalia pugnata est neq̄ p̄
 lij exitus q̄ erat p̄dictus idē fuit.
 Sed oēs quoq̄ pugnandi reci
 proce vices ⁊ ipa exercitiū duo
 rū p̄slictatio vaticinantis motu
 atq̄ verbis rep̄ntata est. hec au
 lulgellius. ¶ Non igit̄ demonū
 sunt querēda p̄silia: siue vt p̄co
 gnoscant̄ futura siue vt sciant̄ di
 stantia. Deo ista sunt relinquen
 da: ⁊ ab ipso semp vt p̄dictū est
 in cunctis exercitijs ⁊ actib⁹ au
 tilium expetendum.

¶ Qd̄ superstiosa est obseruan
 tia carminū ⁊ portationis breuiū
 atq̄ temporum. Caplm. ij.

¶ Ecūda supboꝝ superstitio
 dicit̄ obseruationis. Sūt
 quidē aliq̄e superstitiose
 obſuantie: que abijciēde sunt ⁊
 amouēde ne in illis fiat iniuria
 ⁊ irreuerētia altissimo deo. p̄nt
 ant̄ hec diuidi in tres p̄ncipales

¶ Prima dicit̄ incantationis

¶ Scda breuium portationis

¶ Tertia ipis portationis.

¶ Prima obseruantia dicit̄ in
 cantationis. sunt em̄ a plerisq̄ in
 cantationes ⁊ carmina ad sanan
 das infirmitates ⁊ vulnera. ¶ p̄
 quibus dicit̄ sanctus ¶ h. d. xxij.

q. xvi. Qd̄ in his que sūt ad ali
 quos effectus inducēdos p̄sde
 randū est si illa habēt vel putan
 tur habere virtutē naturales ad
 p̄ducendū tales effect⁹. Et tunc
 nō erit superstitiosum nec illicitū
 vti talib⁹ causis. puta si quis tes
 neat sup se iaspides p̄ restrictio
 ne sanguinis ⁊ similia. Si autē
 nō videat̄ q̄ illa possint natura
 liter illos effectus causare: sed p̄
 adiunctionē aliquoz characterū
 vel nominū ignotoꝝ: vel alicui⁹
 vane obſuantie expectat̄: ille est
 effectus erit superstitiosum ⁊ illicitū
 ¶ An̄ Aug⁹. xvi. q. ij. c. illud ait.
 Ad genus superstitionis p̄tinent
 oīa remedia que medicoz disci
 plina p̄demnat: siue in incantatio
 nibus siue in q̄buscunq̄ scriptu
 ris quas caractares vocant. Et
 h̄ experiant̄ homines multos ef
 fectus in h̄mōi obſuatijs tū nō
 licet his vti: q̄ ope demonū fiūt
 vt dicit Aug. xvi. q. v. c. nec mir⁹.
 colligere tū herbas cū simbolo
 vel orōne d̄nica ex deuotione sine
 aliq̄ superstitione ⁊ ea vti: non re
 probatur s̄m Raymundū. ¶ Di
 cit etiā Auilhelm⁹ de incarnia
 teribus q̄ si nil superstitiosum di
 cunt vel faciunt: sed tū vtunt̄ lici
 tis p̄cibus ⁊ adiurationibus: sic
 p̄ passionem ⁊ crucez xp̄i ⁊ hui⁹
 non credit q̄ peccent mortaliter
 nisi fecerint hoc post prohibiti
 onem ecclesie illis factā. Et nichil
 ominus phibendi sunt viri ⁊
 mulieres a talibus: quia multa
 inutilia solent misceri ⁊ supersti

niosa. Sicut ego ista quae perqui-
 rens et incantatrices aduocans
 caritane multas fatuitates in-
 ueni. Quedam vetula fulginei
 succurrebat hoc modo mulieribus
 quibus lac pro filiis ablactandis de-
 ficiebat. In ortu solis illas versus
 solem iubebat hec verba dicere
 Dio te salue sancto arbore que
 dalalto monte venite al mio pe-
 cto lacte adducite quanto basta
 non quanto poteri. Quedam alia
 tuderti incipiebat suum carne.
 Al nome sia de xpo e de sancto
 damiano e d san benedicto che
 fo medico de xpo te. Alij incan-
 tant percussos ferro et dicunt. Tre
 boni fratri andauan per la via
 trouaro xpo con sancta maria. et
 sequitur postea nescio que ver-
 ba falsa et ridiculosa. Sunt etiam
 carmina plena stultitijs: imo falsi-
 tatibus: quibus maior adhibetur fi-
 des quam orationi diuine. Mas inci-
 tatores et incantatrices licet pre-
 mittant Pater noster cum Ave ma-
 ria: quia venena non dantur nisi
 melle circumlinita: tamen reuertuntur
 et opinantur quod virtus sanitatem in-
 duceus sit in illis carminibus stul-
 tis. Quedam vetula incantatrix
 occurrebat infirmitatibus anima-
 lium brutorum equorum. asinorum
 et similibus: que post Pater noster
 et Ave maria dicebat in aure ani-
 malis secreta. Si sani sani si non
 te mangiano li cani. Quedam
 alie incantationes fiunt ad nocu-
 metum hominum et quod aliquis pau-

latum consumatur et quod quis non
 possit cognoscere prorem et simi-
 lia que dicuntur maleficia. Et
 dicit Augustinus. xxvi. q. v. c. nec mirum:
 quod turbant mentes hominum mi-
 nus confidentium in deo. Secunda
 obseruantia dicitur breuium
 portationis. De quibus dicit
 Theophrastus. vbi. s. quod circa hunc breuia
 cauendum est ne repiatur in eis
 aliquid superstitiosum. Primo ut
 non sit ibi aliquid pertinens ad in-
 uocationem demonum. Secundo ut
 non contineant nomina ignota. Ter-
 tio quod non contineant aliquod falsum:
 quia sic eius effectus non
 posset expectari a deo qui non est
 testis falsitatis. Quarto cauendum
 ne cum verbis sacris contineantur
 aliqua vana: puta caracteres
 scripti et hinc et signa preter
 signum crucis. Quinto ut spes
 non ponatur in modo scribendi
 vel ligandi: puta quod scribatur in
 carta virginea vel in ortu solis:
 vel dum legitur euangelium: vel quod
 ligetur cum tot filiis: vel appedat
 pro virgine: vel quod a nullis debeat
 videri: quia omnia superstitiosa sunt
 xxvi. q. v. c. non licet. Dicit etiam
 Guillelmus quod illa breuia in quibus
 dicitur quod si quis ea portauerit non
 morietur in igne aut in aqua etc.
 non sunt portanda. Mas ut dicit
 Gregorius. xxvi. q. v. c. Si quis aris-
 los aut incantatores obseruaue-
 rit aut filateris usus fuerit ana-
 thema. sic filaterie dicuntur cedu-
 le et breuia. De reliquis au-

tem sanctorum dicit Thomas
 qd si ex deuotione portentur &
 cum reuerentia sine aliqua su-
 perstitione licitum est. In hu-
 iusmodi istaq; breuibus super-
 stitio omnis vitanda est. & potis-
 sima quia in illis vt in pluribus
 multa mendacia continentur & va-
 na. ¶ Audiui ego quosdam fratres
 ordinis mei narrantis qd quidam
 frater Vincentius socius sancti
 Bernardini dum audisset professio-
 nem cuiusdam qui breue vnum sup se
 deferrebat petiuit ab eo quid in
 illo continebatur. Cuius ille dixit
 se se nescire sed p̄cio illud emis-
 se a quodam a quo instructionem
 habuit ne breue illud aut ipse le-
 geret aut a quocumq; alio inspi-
 ci sineret. Ipse frater Vincentius
 vix obtinuit vt ipsum videret. A-
 perta q; cedula inuenit ibi scripta
 hec verba. Dogliate el capo chi
 doler ti sole: dogliate ad ti e a
 chi be ti vole dogliante li ochi e
 doglianti li deni: dogliate el cor-
 po infleme con lo ventre. vanne
 alinare e fate incantare che cen-
 tomilia dyauoli te possano por-
 tare. ¶ Tertia obsequantia dicitur
 temporis determinatio: qua
 obseruantur determinati dies:
 & determinata tempora. Quod si
 fiat ex causa naturali sicut faciunt
 medici in dando medicinas & in-
 cisores arborum & nauigantes ac
 hinc vtiq; bene est. ¶ Inquit ei
 Quidam li. i. de remedio amoris
 Temporibus medicina valet da-

ta tempore p̄sunt. Et data non
 apto tempore vna nocent. Si
 vero tempus obseruetur non ex
 aliqua causa corporali natura-
 li: sed falsa opinione: vt cum quis
 putat aliquos dies fortunatos:
 & aliquos ifortunatos: superstitio-
 sum est & frivolum. Et si quis vni
 herbis collectis in mane ascen-
 dit: vel balneat se in nocte san-
 cti Johannis baptiste: vel in ka-
 lendis non vult aliquid dare &
 similia: que omnia vana sunt.
 Unde Augustinus. xv. l. q. vii. c.
 non obseruetis. Non obseruetis
 dies qui dicuntur egyptiaci aut
 kalendas ianuarij: in quibus can-
 tilene quedam & commestationes
 & ad inuicem dona donantur. ¶
 Et Apostolus ad Galathas quar-
 to capitulo. Dies obseruatis &
 menses & annos: timeo ne forte
 sine causa laboraueris in vobis.
 Magister in historia scolastica
 dicit: qd dies egyptiaci dicuntur
 quia in his passa est egyptus: ob
 quod voluit mater ecclesia illos
 in kalendario poni: vt diuina mi-
 racula nobis exemplo sint. ¶
 Mathematici vero dicunt qd pi-
 tissimi egyptiorum astrologi quos-
 dam constellationes nocuas
 humanis acibus in singulis me-
 sibus deprehenderunt: quarum
 constellationum puncta vulgus
 propter imperitiam vitare non
 poterat: qua propter cautum est
 vt tota dies obseruetur propter horas
 illius abhominabilis lucis id est

diei. Et hoc observari prohibitus est. ¶ Qd̄ multi sunt dyabolo confederati respōsa ab eis i ymaginib⁹ querētes vel illos restri- gētes ⁊ nōnulli exp̄sse p̄fiteres.

Capitulum tertium.

¶ Tertia superstitione d̄r confederatiōnis. Sunt etiā ho- dierne die ⁊ viri et mulie- res dyabolo quadā familiarita- te p̄federati. quod q̄dē fieri po- test tripliciter.

¶ Primo per ymaginuz forma- tionem.

¶ Secūdo p̄ dyaboli inclusionē.

¶ Tertio p̄ exp̄ssas p̄fessiones.

¶ Primo p̄ ymaginū formatio- nem. vñ em̄ inq̄t Johānes solo- briensis in polieratione li. ij. Ad tantā quidā p̄venērūt insaniam ut ex diversis stellarū positiōni- bus dicant ymaginē ab homie posse formari q̄ si per intervalla tēporū ⁊ quadā rōne p̄positiōnū in cōstellatione suata formetur stellaz nutu recipiet spiritū vite Et p̄sulētibus occulte veritatis manifestabit archana S̄ Tho. vbi supra. dicit q̄ tales ymagi- nes habēt effectū nō a corporib⁹ celestib⁹ s̄ a dyabolo. ¶ Secūdo ali- qui dyabolo p̄federant. p̄ illius inclusionē dū illum inclusum et restrictū detinēt in ampulis et quibusdā arrib⁹ ab eo respōsa suscipiūt. ¶ S̄ mirātur quidam q̄nō dyabol⁹ vel detineri vel in- cludi possit cū sit sp̄s admirabi- lis virtutis scdm̄ naturā: cui ma- teria corporalis obedit ad mo-

tū localem sc̄ ⁊ angel⁹ sancti. Ut aug⁹ docet li. iij. d̄ trinitate. ¶ Ad qd̄ r̄ndem⁹ q̄ demones p̄stringi sic possunt ⁊ detineri impio ⁊ po- testate p̄ncipū tenebrarū. Mā vt etiā sc̄p̄t in tractatu d̄ timore ius- dicioꝝ dei. Inter demones ē p̄- latio: qd̄ p̄bat p̄ glo. sup. xv. ca. pe. ad corinth. quē dicit. Quādiu mund⁹ durat āgeli angel: hoīes homib⁹: demones demomb⁹ p̄- sunt. ⁊ vt inq̄t tho. p̄ma p̄te. q. c. r. Demōnū qd̄ā naturali ordine sub alijs cōstituunt. Unde ⁊ acti- ones eoz sūt sub actōib⁹ superi- orum. Et hoc est qd̄ rationē pla- tionis facit: vt. scilz. actio subditi subdat actōm plati. Prelatio nō demōnū nō fundat sup eoz iusti- cia: s̄ sup iusticia dei cūta ordi- nant. Et cōcordia qua qd̄ā un- perāt qd̄ā obediūt: nō ex amici- cia quā inter se habeāt: s̄ ex cōi- neq̄cia qua hoīes odiūt ⁊ dei in- sticie repugnāt. Sic etiā p̄p̄riū est hoīm impioꝝ vt eis se subici- ant ad p̄p̄riā neq̄ciam erequens- dam: quos potiores viribus et malicia vident. ⁊ q̄ superioribus inferiores subdant nō est ad bo- num supioꝝ: sed maḡ ad malum eoz: q̄a cū mala facere maxie ad- miseriam p̄tineat p̄cesse in mal⁹ est esse magis miserus. Hec tho- mas. Inclusio ergo demōis vel detentio vel qualiscunq̄ constri- ctio sit diabolica fraudē s̄ ho- mines cum diabolis conuersan- do separēt a dō ⁊ ad malū aliq̄d perpetrandum inducantur.

Tertio aliqui dyabolo sede-
 rantur per epistolam professionem
 sicut fecit ille iuuenis de quo fit
 mentio in legenda sancti Basilij
 Et ut noua recitem q̄ ego vidi ⁊
 audiui dicā. In ciuitate albēge
 vltra ianuā versus massiliā me
 p̄te vetula vna torqueri fuit ius-
 sa: que longo ip̄is spatio nullo
 videbat̄ dolore terreri. Suspen-
 sa q̄ppe in cauleo brachijs post
 terga vel manibus colligatis in
 trepida quasi deridebat tormen-
 ta. Facta aut̄ aspersioe aque be-
 nedicte sup̄ eā: ⁊ stola benedicta
 imposta collo ei⁹ vix ad duos
 digitos eleuata sup̄ terrā clama-
 re cepit: heu heu: sustinete depo-
 nite me in terrā ⁊ dicā veritates
 de quibus interrogabit̄. Tūc vi-
 carius ep̄i interrogauit eā: habes
 ne tu cū dyabolo maledicto cō-
 merciu. Que r̄ndit vtiq̄ habeo:
 ⁊ ipse mecū erat paulo ante: cū
 auxilio tormēta vestra nō me les-
 debant. At vbi res iste sacre del-
 late sunt mor̄ me relicta discessit
 Interrogauit rursus eā quomō-
 sibi dyabolū familiarē fecisset.
 At illa. Cū ego in iuuetute meā
 nup̄ssem inueni in domo viri
 mei frat̄e eius sacerdotē michi
 molestū satis ⁊ in oib⁹ semper
 p̄trariū. Quadā vero die dū ver-
 bis ⁊ clamoribus ei⁹ remansisse
 afflicta in domo ⁊ sola p̄sisteres
 ducta desperatione clamare cepi
 O dyabole veni ad me ⁊ fer aus-
 xiliū tuū: o dyabole vbi es. In-
 ter hec verba astitit ibi in specie

iuuenis cū cornu m̄ in frōte. Di-
 xitq̄ michi qd̄ vis aut qd̄ queris
 Ego nō vt michi succurras r̄ndi
 di. Ille nō subdidit: mittā ad te
 vetulā vnā: si qd̄ illa suaserit fa-
 cies bene tibi erit. Et hūc dicit̄
 euauit. Unde ad modicū super-
 uenit vetula illa que cruce in ter-
 ram signata suasset vt sup̄ illā po-
 nerem dextrū pedem Quo facto
 dicas inq̄t. Ego ex hac hora abi-
 renūcio ihesu xp̄o ⁊ sancti eius:
 renūcioq̄ parti paradisi quam
 michi in baptismo pollicitus fue-
 rat: corpusq̄ ⁊ aiām meā sub di-
 aboli potestate repono. Hec cū
 dixissem: dyabol⁹ ille q̄ michi pri-
 mo apparuerat affuit. Cōforta-
 uit me ⁊ mecū cōcubuit ex parte
 posteriore in vase m̄ debito. Re-
 q̄suiq̄ p̄missionē meā vt ebdo-
 mada qualib⁹ aliquē virū v̄l mu-
 lierē offenderē: fecitq̄ michi da-
 re pulueres p̄tritos ex cordibus
 ⁊ testicul⁹ infantū cū quibus ha-
 berem tangere quoscūq̄ posses
 Tetigi multos ⁊ perierunt. Sē-
 pe ad ludū noctno tpe accessi in
 quo cōsuevit multitudo maria de-
 monū ⁊ hoīm p̄cipue ⁊ p̄ maio-
 re parte mlierū puenire. Tētavi
 nocer̄ illi sacerdoti nec potui: qz
 diuinū exsoluebat officiu. Adul-
 tis annis cū dyabolo cōuersata
 sum ⁊ peccatū istud nunq̄ volui
 cōfiteri. Hec dum audissem ego
 qui ad eā exhorruī facinus: alte-
 ra ex parte letat⁹ sū audire tā stu-
 penda secreta: fidem nr̄am certifi-
 ficantia. Post illā adducta fuis

quedā puella q̄ cōfessa est ibi publice q̄ a ppria m̄re seducta eā / dem quā vetula fecerat p̄fessionem. Etrū autē ad ludū nocturno tpe realiter accessissent aut a diabolo deludebant: nescio q̄d dicā. Mā fatebant ille vere & realiter illis spectaculū affuisse. Sz aug⁹ videt oīa ista imputare diabolice illusioni. Māta sūt: igitur que diabol⁹ facit vt seducat animas & se in sup̄stitionib⁹ faciat venerari. Fugiam⁹ eū adorem⁹ q̄ semp̄ nomē sc̄issimū dñi nr̄i ihesu xp̄i: q̄d laudabile est & gl̄iosum per infinita secl̄a seculorum Amen.

C Feria sc̄da terre ebdomade
De sup̄bia infidelium idolatrarū
Abumerhanorum & iudeorū: q̄ om̄es moriūt eterna morte

Sermo decimus sext⁹

In peccato

v̄o moriemini. Vba

sūt redemptoris nr̄i.

Johānis. viij. c. & in

euāgelio hodierno // Indurauerūt cor suū iudei pp̄ter superbiam eorū & noluerūt in xp̄um credere Quinimo p̄secuti sūt illū in ipe / tu furoris sui & nunq̄m q̄uerunt quousq̄ crucis patibulo affixus occiderūt. // Idcirco venit ira dī p̄ pplm̄ illū & tpe Vespasiani et tū passus ē famē cedes vulnera & ciuitatē destructionē. Sed p̄ter illa ip̄alia mala oēs iudei et q̄libet alij infideles moriūt morte gehenne. Hoc ihesus xp̄s cō-

minatus est ip̄is cum⁹ verba resplendet luce vitatis. Idcirco in p̄senti s̄mone p̄tra superbiam infidelius dicem⁹ quos diuina iusticia puniet eterna morte. **D**istiguemus autem triplicē infidelitatem.

C Prima est ydolatrarum.

C Secūda mahumethanorum.

C Tertia iudeorum.

C Q̄d ydolatre a deo reprobatū sunt pp̄ter illorū superbias et de origine ac dilatatione ydolatrie: & de q̄uitate illius peccati

Capitulū p̄mum.

Prima est infidelitas ydolatrarū. hū pp̄ter eorū superbiam a deo reprobatū sūt qui diuinum honores creaturis exhibere non erubuerūt vt enī inquit Tho. xij. q. xciiij. Idolatria est cum cultus diuinus exhibetur creature representate per aliquam sensibilem formam seu figuram que dicitur ydolum Ad quod plenius intelligendum cōsideremus de ydolatria tria.

C Primo originationem.

C Secundo grauationem.

C Tertio dilatationem.

C Primo consideremus de ydolatria originationem: vnde sc̄ilicet ortum habuit hec venenosa pestis vt refert Tho. ubi supra triplex illius perniciē inueniuntur origo.

C Prima fuit dei inconsideratio.

C Secunda hoīnū extimatio.

Tertia affectus Inordinatio.
Prima ydolatrie origo fuit dei
 inconsideratio: Nam homines illorum
 temporum considerantes magnitudi-
 nem creaturarum: non ascendebat ad
 considerationem creationis illarum
 sed ipsis creaturis diuinum ho-
 norem dederunt. **E**t Eusebius
 pamphili li. i. de euangelica prepa-
 ratione ait. **E**gyptios ferunt pri-
 mos omnium cum in celum oculos
 sustulissent motum ordinem et quan-
 titatem celestium corporum admira-
 tos sole ac lunam deos putasse.
Et Lactantius li. ij. inquit. Phi-
 losophi stoice discipline in ea sunt
 opinione versati ut omnia celestia
 corpora in deorum numero habenda
 esse censeant. Quos tamen ipse
 non ab re cecos vocat deliros et
 ineptos: quoniam ut scribit ad Roma-
 nos. i. c. Inuisibilia dei a creatu-
 ra mundi per ea que facta sunt: in-
 tellecta conspiciunt: sempiterna
 quoque virtus eius et diuinitas. **E**t
 Sap. xiiij. ca. A magnitudine spe-
 ciei et creature poterit creator ho-
 rum cognosci. **H**inc virgo illa san-
 ctissima **C**atherina redarguens
 maxentium imperatorem dicebat
Quare congregasti in cassum hanc
 multitudinem ad colendam stultitiam
 ydolorum. **A**diraris templum hoc ma-
 nu artificum operatum: miraris or-
 namenta preciosa que velut puluis
 ante faciem venti erunt. **A**dirare
 ponitur celum et terram et mare et omnia
 que in eis sunt. **A**dirare ornamen-
 ta celorum sole videlicet lunam et stel-
 las. **A**dirare famulatum eorum qua-

liter a mundi initio usque ad finem
 die et nocte currunt ad occidentes
 et redeunt ad orientem et nunquam fa-
 tigantur. **E**t cum hec animaduersi-
 teris interrogare discere quis sit
 corporator: **Q**uoniam autem illum ipso do-
 nante intellexeris: nec illi simile
 inuenire valueris: ipsum adora
 ipsum glorifica. **I**pse enim est deus
 deorum et dominus dominantium. **N**on sic fe-
 cerunt ydolatre illi. sicut ut dicit paulus
 ad Romanos primo capitulo. **A**ditauerunt
 gloriam incorruptibilis dei in similitudinem
 imaginis corruptibilis hominis
 et serpentis. quia ad tantam ceci-
 tatem deueniunt quod babyloniam
 adorauerunt draconem pro deo.
 et egyptiam bouem et hircum: ut di-
 cit **N**icolaus de lira super isto
 capitulo. **S**ecunda idolatrie
 origo fuit hominum extimatio.
Nam extimantes homines illi
 prestantiam et excellentiam alio-
 rum: illos putauerunt deos qui-
 bus mortuis diuinos dederunt
 honores. **D**e hoc ita scripsit ci-
 cero in libro de natura deorum
Suscepit autem vita hominum consue-
 tudinem communis: ut beneficis ex-
 cellentes viros in celum fama ac
 voluntate tollerent. **H**inc castor
 hinc pollux: hinc esculapius: hinc
 hercules: hinc liber hic ille. que
 verba ponuntur a **L**actantio li-
 bro diuinarum institutionum:
Qui sequitur commemorans
 qualiter coluerunt egyptiam **I**si-
 dem **A**auri iubam **A**acedo

nes cabiriz // Demi vranū. // La
tini famum // Sabubi rancum.
// Romani quirinus // Athenien
ses minerua // Samij iunonem
// Pasi venerē Lemnij vulcanū
// Marij liberū // Delphici apollinē
// Et sequit post lactati illos
quos iperiti et insipientes tanq̄
deos et nūcupant et adorāt: ne
mo est tā inconsiderat⁹: q̄ nō intelli
gat fuisse mortales. Quō ergo
aliquis inquit dij crediti sūt Mi
mirū q̄ reges maximi ac poten
tissimi fuerit ob merita suarū vir
tutum aut munerū aut artū repta
rū cū cari fuissent hijs quib⁹ ipe
ritauerūt i memoriā sūt consecrati
Quō si q̄s dubitet res eoz gestat
et facta consideret: que vniuersa tā
poete q̄ historici veteres pdide
rūt: hec ille Aug⁹ 8o libro. in. de
ciui. dei. c. quinto. narrat de Ro
mulo qualr fabulosa adulatio
phibet illū in celo receptū Scrip
tores enī quidā rerū humanarū
aiūt illū ppf feceratē a seāu di
scriptū subor natūq̄ nescio quē
iulij pculū qui eius sibi apparuis
se diceret eūq̄ p se pplo mandaf
se romano vt inter numia coles
ret eoz modo pplm qui contra
senatū itumescere ceperat repres
sū atq̄ sedatū // Acciderat enī et
solis defectio quā certa rōne sui
cursus effectā imperita nesciens
multitudo meritis romuli tribu
ebat. Quasi 8o si luct⁹ ille solis
fuisset: magis ideo credi deberet
accisus ipsiq̄ scelus auersione
cūā diurni luminis indicatū. Si

cut reuera factū ē cū dñs crucifix
us est crudelitate ac impietate iude
orū. Quaz solis obscuracionem
nō ex canonico syderū cursu satis
ostendit q̄ tūc pascha erat iude
orū. Mā plena luna pasche solē
nitas agit. Regularis aut solis
defectio nō nisi lune fine ptingit
Sax⁹ // Licero libris de republica
illas inter deos romuli receptio
nē putatam magis significat es
se q̄ factā. // Idē dicit Licero in
inuentiuis // Et in dialogo ad
hortensū romulū asserit interē
pium. // Tercia origo idolatrie
fuit affect⁹ inordinatio vt em̄ di
cit sapie. xiiij. c. Acerbo luctu de
lens pater cito rapti filij fecit ima
ginē et illū q̄ tanq̄ hō mortu⁹ fue
rat tanq̄ deū colere cepit. // et h̄ i
quadā cronica legerim q̄ nem
broth q̄ edificauit turri babel p
cōfusionē linguarū trāsies ad p
sas docuit illos colere ignē. // In
quo ad statuarū cultū quidā di
cūt q̄ Nin⁹ fuit p̄m inuētor. hic
p̄m iustiniū fuit fili⁹ beli assiriorū
regis: q̄ belus dū rex erat baby
lonis intrauit assiriā h̄ parū ob
tunuit in ea. Quo mortuo ninus
illā totā occupauit regnauitq̄ ā
nis quinquaginta duob⁹ et vt refert
Aug⁹ li. xvi. de ci. dei. c. xvij. Bel
lus regnauerat annis sexaginta
quiq̄. // et qū nin⁹ habebat in re
gno hēbat q̄dragintatres ānos
nat⁹ est abrahā. s. post diluuiū ex
act⁹ ānis mille septuaginta duo
b⁹: vt ponit Aug⁹. li. p̄fato. ca. x.
// Anno 8o ante cōditā roman

Afflictissimo ducētissimo **A**ffor-
 tuo itaq; bello nin^o in solaciū do-
 lo:is fieri fecit imaginē p̄ris cui
 tantā exhibebat reuerentiā ut p̄
 inde hoīes regionis illi diuinos
 darent honores. Quis exēplo
 alij ceperunt caris suis mortuis
 imagines dedicare: qđ cernen-
 tes demones ceperūt in imagi-
 nibus illis dare responsa. Inde
 postea quidā p̄ artē quādam ne-
 fariā fabricabant imagines: q̄
 tute demonū habebant aliquos
 effectus. s. dare responsa et reme-
 dia sanitatū: p̄pter qđ putabāt
 hoīes aliqd̄ deitatē esse in ipsis:
 et hec fuit opinio hermeti termet-
 gisti: ut ponit aug⁹. viij. de ci. di.
De imaginib⁹ xpi et bte m̄gi-
 nis ac scōrum suo loco dicem⁹.
CSecūdo considerem⁹ de ydolatra-
 dilationē vsq; ad p̄dicationes
 ap̄loꝝ adeo hec p̄ncipes inualu-
 it qđ pene oēs natōnes inuoluit
 excepta vna gēte p̄plo hebreoꝝ
 ut scribit aug⁹ li. v. de ci. dei. c. xij
Et omissis alijs romanos inspi-
 ciam⁹: qđ tot sūptuosa tēpla dñs
 suis fabricauerūt: ut etiā eorum
 reliquie in ruinis p̄tinue videri
 possint. Quid plura: ut Leo pa-
 pa scribit in quodā sermōe. Quā
 roma oibus pene gētibus dñā
 ref̄ oim seruebat erroribus. Et
 ad tantā insaniā deuenerunt: ut
 singulis q̄busq; rebus singulos
 preponerēt deos. ut aug⁹. refert
 li. v. de ci. dei. c. xxi. **E**t ut idem
 ait li. iij. c. viij. Colebāt deā vo-
 lupiā a voluptate appellatā: de-

am libentinā cui nomē est a libi-
 dine: deū vagitanū qđ infantium
 vagitib⁹ p̄sident: deā cuninas: qđ
 cunas eoz administrat. deam ruffi-
 nā que p̄est ruri: deā collatinam
 que est dñā colliū: deā valloniā
 que dicebat dea valliū. **E**t in. c.
 xij. nomiat dianā deā siluarum.
Lererē deā frumētōꝝ. **A**diner-
 uā deā ingenioꝝ. **L**ucinā deam
 parturientiū. **N**umeriā qđ doceat
 numerare. **E**t propterea li. ij. d̄ ci-
 uitate dei. c. xxix. sic excla mat. **D**
 indoles romana laudabil. **E**t p̄
 genies regulōꝝ scēolarū sapi-
 onū fabricioꝝ **E**t infra. Nolite de-
 os falsos fallacesq; req̄rere. Ab-
 ijce ponatq; cōtēne iueram emi-
 cans libertatē. **N**ō sunt dij: mali-
 gni sunt spūs: q̄bus eterna tua fe-
 licitas pena est. **N**ō tā iuno tro-
 ianis a q̄bus carnalē originem
 ducis arces videt inuidisse ro-
 manos q̄ isti demones quas ad-
 huc deos putas: oī generi hoīz
 sedes inuidēt sempiternas: hec
 ille. Post p̄dicationē ap̄loꝝ gen-
 tes p̄ illos edocte rīt⁹ ydolatrie
 reliq̄runt: ita ut hec labes tā per
 illos q̄ alios mīstros xpi sequē-
 tes penit⁹ sit deleta. et i vrbē ma-
 rina euāgelij xpi resplēdit vbi
 vsq; in p̄ns xps deus colit̄ dei et
 virginis filius. **T**ertio consi-
 deremus ydolatrie grauatiōē.
Est quidē pctm̄ grauissimū: ut i-
 quit tho. vbi sup̄. Nam glo. sup̄
 xv. caplo. **L**euitici. vbi tractat de
 immūdiā mulieris patienti flu-
 rum sanguinis dicit. **O**mne pec-

catū est imundicia aie: s; ydola /
 tria maximū. Asserit autē tho. q
 gravitas alicui p̄cti pōt attendi
 dupliciter. ¶ Uno mō ex pte ipsi
 us p̄cti retulit p̄ctm ydolatrie est
 gravissimū. Sicut em̄ in terrena
republica gravissimū videtur q
qs honore regum alteri q̄vero
regi tribuat: q̄ quātū in ipso est
totū ordinē reipublice p̄vertit et
confundit. Ita gravissimū ē p̄ctm
 ca q̄s honore deo debitum exhi
 bet creature. ¶ Scōdo pōt attendi
 gravitas p̄cti ex parte peccantis
 Sicut q̄uius peccat ille qui pec
 cat scienter q̄ qui peccat ignorā
 ter: ita aliqua p̄ctā p̄nt esse gravio
 ra p̄pter maiorē contēptū peccā
 tis et scōdo hoc nichil phibet q̄ui
 peccare hereticos q̄ scienter cor
 rumpūt fidē quam acceperūt q̄
 ydolatri ignoranter peccantes.
 ¶ Sed objiciet aliq̄s d̄ occam
 p̄mo q̄ pessimū optimo oppōit
 scōdm phil. viij. ethicor. S; cultū
 interior q̄ cōsistit in fide spe et ca
 ritate ē melior q̄ cultū exterior: q̄
 infidelitas despatio et odiū dei:
 q̄ opponunt cultui interiori sunt
 graviora p̄ctā q̄ ydolatria q̄ op
 ponit cultui exteriori. ¶ Secūdo
tāto aliq̄d p̄ctm ē gravi⁹ quanto
maḡ ē d̄ deū. S; maḡ est d̄ deū
 blasphemia v̄l impugnatione fidi
 q̄ ydolatria q̄ cultū dei alij exhi
 bet. q̄ gravi⁹ peccat blasphemās
 deū et fidē ei⁹ impugnās: q̄ ydo
 latria. ¶ Ad p̄m̄y h̄ndet tho. q̄
 ydolatria p̄supponit interiorem
 infidelitatē: et addit exteri⁹ inde

bitum cultū. Si v̄o sit exterior: m̄
 tus ydolatria absq̄ interiori infi
 delitate addit culpa falsitas. ¶ v̄n
 reprobatur opinio senece: de quo
 asserit aug⁹ li. vi. d̄ civi. dei cū tes
 nuisse latrē cultus exteriorē ydo
 lis exhibēdam non tanq̄s debi
 tum et per se bonus: sed tāq̄ vul
 gari consuetudini consonū. Et
 hunc errorē secuti sunt q̄dam he
 retici putantes q̄ tpe p̄secutio
 nis licēt ydola exteriori colere si
 dē in mente servando. Sed hoc
 est falsum: q̄ sicut mendaciū p̄
 niciosum est et mortale cum quis
 v̄bo retulit aliq̄d d̄ veritates fidi
 Ita p̄niciofa falsitas est cū quis
 cultū exteriorē deo debitū exhi
 bet creature. ¶ Ideo aug⁹ li. d̄ ve
ra religione dicit nō esse: religio
nē a philosophis q̄rendā qui ea
dem sacra recipiebant cū pplis
et de suorū deorū natura ac sum
mo bono diū sas d̄riasq̄ snias i
scholis p̄sonabant. ¶ Ob id La
ctanti⁹ li. ij. acriter. Licetone re
darguit: qui veritate cognita illā
nequaq̄ ausus est sua oratione
defendere. Cum intellexisset in
 quit Cicero falsa esse que homi
 nes adorarent multa q̄ dixiss; q̄
 ad eversionē religionū valerent
 subdit illa non esse vulgo dispu
 tanda. ¶ Et paulo post ita cicero
enem aggredit. Si quid tibi cice
ro virtutis est experire populus
facere sapientem Digna res est
vbi omnes eloquentie tue vires
execcas. Non enim verendum ē
ne in tā bona causa deficiat ora

no: qui sepe etiam malas copios
se ac fortiter defendisti. S; nunt
rum socrat. carcerem times. Id
q; p̄ocinnū veritatis suscipe nō
audes. At mortē vt sapiens con
temnere debuisti. Et erat multo
pulchri⁹ vt ob b̄ndicta q; ob ma
ledicta morereris. Nec tibi lau
dis plus philippice afferre potu
erunt q; discussus error generis
humani: et mentes hominum ad
sanitatem tua disputatōne reuo
care. Hec ille. Quare inexcusabi
les sūt qui dicūt se etiā sicte ydo
la coluisse. ¶ Ad sedm̄ nō obie
ctum dicit tho. q; ydolatria iclu
dit magnam blasphemiam inquā
tum deo subtrahitur honor de
bitus et fides ab ydolatra opere
impugnatur. Quia de re ydola
tre cuncti superbia sua moriētur
et non viuent: dum omnes tales
de numero damnatorum fore ter
tissime constat.

¶ Ad saraceni et quilibet de se
cta mahumeti morientur morte
gehennae: et de illarum gentium
seductione: et qualiter a christia
nis debent euitari

Capitulum secundum.

¶ Secunda est infidelitas
mahumethanorum que
ortum habuit in sarace
nis: de quibus considerem⁹ tria
¶ Primo eorum seductionem
¶ Secundo eorum actionem.
¶ Tertio eorum euitationem
¶ Primo consideremus sarace
norum seductionem. Fuerūt nā

q; ipsi sicut a mahumeth su
scipientes legem quam vocant
alchoranum. ¶ Circa annos ab
incarnatione domini sexcentos
quindecim: tenente imperio he
radio: qui crucem domini trans
larum de iherusalem per cosdroe
gentilem regem persarum eo de
nucio et occiso in iherusalem des
duxit: et in loco pristino cum ma
gna gloria reposuit. Hic heradi
us ex deuotissimo principe sap
sus est in heresim monoscellita
rum: seductis doctrina patriar
che constantinopolitani qui il
lum sentiebat. Hic saraceni qui
et ydumei descendentes ab isma
hele filio abrahe potius debe
rent dici Agareni quia ab agar
analla. Sare descenderunt non
a Sarg: unde saracenos se di
cunt. Ex his ergo ydumeis na
tus est iste pessimus mahumeth
Qui primo pauper fuit ignobi
lis et ydolatra colens venerem
pro dea sicut et arabes et alij illi
us regionis. ¶ Unde in alchora
no suo ponit deum sibi hec ver
ba dixisse. Orphanus fuisti et su
scipi te. In errore ydolatrie diu
mansisti et inde eduxi te pauper
eras et locupletavi te. Et quia il
la patria colebat venerem: statu
it in lege diem veneris in ma
gnam solennitatem haberi. Hic
cum esset callidus: assnarius
tamen et ductor camelorum: cui
dam nobili vidue que preerat
cuidam provincie arabie post
occultam fornicationem cum ea

adhesit: et tandem duxit uxores. Qui cum potens esset factus et diues attentaretque regnum Arabie subiugare: cum per violentiam id non valeret perficere per simulatam sanctitatem hoc percurauit et obtinuit dicens se prophetam a deo missum ad corrigendas leges que nimis dure erant. s. moysi et christi. Cum habito consilio et adiutorio cuiusdam iudei primum in lege et cuiusdam clerici qui ex eo quod in curia Romana obtinere non potuit dignitatem quam ambiebat indignatus accessit ad partes illas arabie ut introduceret aliquem errorem et scandalum in ecclesia: vel ut alij asserunt fuit cum hijs quidam monachus nomine Sergius qui expulsus fuerat de monasterio suo: quia hereticus erat: infectus heresi nestoriana. Qui contulerunt Alchoranum commiscentes quedam de lege mosaica et quedam de lege euangelica: addentes multa falsa. Nam in alchorano ponitur quod moyses fuit propheta et magnus dominus. Sed ipse maximus prophetarum: conceptus non virili semine: sed virtute dei natus de virgine maria: qui multa miracula fecit. sed non fuit passus: et ille qui fuit passus erat quidam similis sibi. Cum mahumethani negant mortem et sepulturam christi. Circumcisionem more iudeorum faciunt: et cum adoratione accedunt frequenter se lauant. vnum deum omnipotentem adorant: asserentes anteque celum et terram crearet nomen mahumeth in conspectu dei

astare: et nisi mahumeth futurus esset nec celum nec terra facta fuisset nec paradysum esse. Vnum lex prohibet eis bibere: et carnes porcinas edere. et ieiunium per menses mandatum seruare nil per totam diem comedendo: et per totam noctem comedendo bibendo et luxuriando. Quattuor uxores ut legitimas cuiuslibet permittit accipere: et eas ad placitum repudiare: et loco repudiare aliam sumere. Empticias vero feminas et captiuas quot voluerint accipiant ad carnaliter cognoscendum. Adulter secundum eam legem lapidatur: Sibi tamen mahumeth asserit a deo permissum: ut ad aliorum uxores accederet ut generaret ex eis prophetas et homines virtutum. Et tot sunt in ea lege abusiones tot bestialitates tot immundicie: ut ois mens bene disposita habeat illas detestari. Promittit autem obseruantibus eam paradysum deliciarum: in quo non habebunt calorem vel frigus vel alias penalitates: vestes pulcherrimas: fluuios lactis mellis: et vini aromatici: iuenculas speciosissimas in coniugium: et angelos eis seruientes in vasis aureis et argenteis. Non credentibus vero hijs et non seruantibus legem promittit penam infernale sine fine. Nec mirum si secta illa ita dilatata fuit: quia ut dicit Theodorus in principio libri contra gentiles lex mahumethi tota est secundum delectationes carnis: ad quas homines proni sunt: ut etiam ponit Auicenna qui .ix. methas

Nec aut. Lex nostra quam dedit
 Mahumeth⁹ ostendit dispositio
 nez felicitati et miserie: q̄ sunt se
 cundū corpus. ¶ Sicut ḡ Epi
 curus top̄lis grat⁹ fuit: sic et ma
 humeth. ¶ Dicit em̄ lactantius
 li. iij. diuinaz institutionū. epicuri
 disciplina multo celebrior: semp
 fuit q̄ ceteroz: nō qz veri aliqd
 affert. s; qz multos ad popolare
 nomē voluptatū inuitat. Nemo
 em̄ nō in vicia pnus est. Preter
 ea vt ad se multitudinē strahat
 opposita sigulis quibusqz mori
 bus loquit. Desidiosum vetat
 litteras discere. auaz populari
 largitione liberat. Ignauum p̄
 hibet accedere ad rempublicam
 pigrū exercere: timidū militare.
 hec ille. Lex etiā mahumeth vio
 lentia et armis quo ad multos
 introducta est et cōseruata: atqz
 nullus audet strahat p̄dicare
 vel disputare. Ex quo lex illa cō
 traria omni legi diuine et hūane
 ac philosophic naturali a dya
 bolo inuēta: p̄ctis hoīum exigē
 tibus dilatata est totū quasi per
 orbem. ¶ De qua sic vaticinata ē
 Sillaba hericrea. Er̄it aut̄ bes
 tia horribilis. s. mahumeth ab
 oriēte veniēs: cuius rugit⁹ vsqz
 ad gētes punitas audiet. Vide
 mus hanc pphetiam cuius effe
 ctus etiā dieb⁹ istis saj̄ aperte
 mōstrat. Mā immanissimi. Teu
 cri mahumethani multas p̄uin
 tias occupauerūt. Sicut p̄ de
 constantinopoli: casa: trapesun
 da: serua bosna: grecia: thessa

lia: peloponeso et reliqz. ¶ An
 no nō p̄cedēti. s. millesimo qua
 dragētesimo octuagesimo. vene
 runt cum potentissima classi ad
 regnū neapolitanū et ceperunt
 ciuitatē ydontrinā: Quā tū post
 ea recupauit Alphonsi⁹ illustris
 sim⁹ dux calabrie p̄mogenitus
 regis ferdinādi: qui incredibilia
 facta peregit viqz ad mirāda in
 obsidione et expugnatione eius
 ¶ S; pleriqz ex tūc asserere cer
 titudinaliter voluerunt turcos
 ituros romā et eā debellaturos
 cū quissimo dāno xpianoz. ¶ Et
 ad hoc moti sunt triplia⁹ ratioe
 ¶ Prima est multiplicatio iniqz
 tatū et p̄ctoz: que deū ad iracu
 diam cōcitauit. S; hec ratio nō
 cōcludit: cum et alijs flagellis p̄
 cussit de⁹: et indies percutere
 nō cessat duriciā xpianoz. Qua
 re et si timendū sit ne infideles
 turci nos psequant nō tū ita fir
 miter asserendū. ¶ Scda ratio
 istoz est influentia et dispositio
 planetaz: et hec saj̄ cōfutata est
 a nobis in p̄cedētib⁹. ¶ Tertia
 rō est p̄nunciatio pphetaz. Mā
 fm̄ istos reperunt multe pphe
 tie ista p̄dicētes. Aliquas esse re
 ferunt sancte Brigide. Alias ab
 batis Joachi nonnullas Sibille
 tiburtine v̄ hericree. Istis nos
 respōdem⁹. ¶ Primo qz m̄tra cō
 ficta sunt et falso factis viris q̄
 tributa: vt sic fidē faciant audie
 tibus. ¶ Secūdo qz multi inuēti
 sunt qui humorib⁹ melācolicis
 abundātes a dyabolo postea se

duri crediderunt se spm habere prophetica: et multa medacia protulerunt: confingeruntque fatuitates innumeras. Sicut fuit quidam frater valentinus de treuisto. Et alius frater bartholomeus de sa uona. Et vnus frater marianus qui morabatur in scia maria delle gratie neapoli tempore regis. Alphonsus: quos ego oes noui et per ipsos prophetice pronunciata non euenisse conspexi. Sed istis dimissis narrabo quid actum sit annis elapsis. ¶ Dñ in ciuitate neapolitana predicabatur euangelium xpi. Superuenit ibi quidam sacerdos nouo modo indutus: longas habens barbaram: et nudis pedibus incedens: fingensque simulatam austeritatem vite: que in suis predicationibus affirmabat tanquam propheta quod anno illo certissime septem ytalie ciuitates erant submergenda. alias de statu ecclesie predicabat. Ita quod nisi ego me sibi opposuisses gressisset scadala plurima. quid plura nichil euenit ex hijs que predicauit: qui pergens sciliam nescio quomodo fuerit. Quia vulneratus: et eius oculi totaliter ex vulneribus et percussionibus excecati. ¶ De talibus prophetis loquitur Ezechiel. c. xiiij. dicens. Ve prophetis in sapientibus: qui sequuntur spiritum suum: et nichil vident loquuntur vana et docent mendaciam dicentes ait dominus: cum dominus non miserit eos. ¶ Tertio aduertendum est spiritum quod etiam in summa sua ponit frater Anthonius archiepiscopus florentinus vir bonus: et vere sanctus

ac in scripturis diuinis eruditissimus parte. iij. n. vlti. Quod etiam veri et sancti prophete aliquando aliquid dicunt putantes se prophetice loqui que postea cognouerunt non prophetice sed proprio spiritu dixisse: ut ponit Gregorius in moralibus de Mathia propheta qui interrogatus a Dauid rege si deberet templum domino construere respondit ut prophetans: quod faceret ut deo gratum et acceptum: Scitius fuit sibi a domino reuelatum ut diceret Dauid Strarius. Non edificabis inquit tu mihi deus domum: quia multum sanguinem fudit. s. in bellis: sed filius tuus ut scribitur primi Paralipomenon. xvi. ca. Sanctas et deuotissimas religiosas Brigida et Latherinas de senis contemporaneas sancti creditur spiritu prophetico daruisse multasque reuelationes habuisse. Et tunc vna refert sibi reuelatum beatissimam virginem in originali conceptam ut catharina de senis. Alia sine originali ut Brigida. Et cum traditoria simul vera esse non possint: oportet dicere ex spiritu proprio non prophetico vnam earum fuisse locutam. Sed que illa. Adiores res asserunt Latherinam. Predicatores Brigida. Tunc nos deo hec reliquit: hec archiepiscopus. Si adhuc isti prophete istaret quod prophetie omnino sunt et adimplede: possumus dicere que iam sunt adimplete quod elapsis temporibus saraceni intrauerunt ytalia: et ceperunt omnia et loca sacra profanauerunt. Sicut patet in cronica Alartimianat

Secundo consideremus saraceni
 nomines et mahumethanorum omni
 umque infidelium actionem. Dubita
 tur enim de ipsis: utrum in actionibus
 et operibus que sunt de genere bono
 rum peccent. Nam ad romanos
 ruij. c. scribitur. De quod non est ex fide
 de peccato est. Et ibi glo. ois vita
 infidelium peccatum est. Ex parte vero
 alia videtur contrarium. Nam actus.
 r. c. Cornelio existenti in infideli
 tate dictum fuit: Elyne tue et o
 nes tue ascendent in memoriam
 in conspectu domini. Ad hec ita r
 det. Tho. ruij. q. r. q. quibus opera
 infidelium que sunt de genere bono
 rum: ut ieiunia e lyne et hmoi non
 sunt eis meritoria: propter infide
 litatem que est gravissimum peccatum. t
 q. peccatum non corrumpit totum bonum
 nature ex quo in infidelibus rema
 net lumen naturale. Ideo non ois
 actus eorum est mortale peccatum: sed actus
 procedens ex ipsa infidelitate: vel etiam
 relatus ad ipsas etiam si sit de genere
 bonorum: puta saracenus ieiunat
 ut fuit legem mahumeth de ieiunio
 mandante. Judeus celebrat
 suas festiuitates et hmoi In his
 est mortale: et de his intelligitur
 glo. alle. supi. Et est Aug. ruij.
 q. i. s. ij. Si ieiunando ob castita
 tem suandam: talia faciendo sex di
 ctamine rationis naturalis non pec
 cat. Quare ergo hec opera virtutes
 dicuntur: adhuc in dubium venit. nam
 cum infideles sint extra charitatem
 non videtur quod opera que sunt de genere bo
 norum pro eos facta habere possint rationem
 virtutis. Inquit enim Aug. ruij. q. i. s.

Ex his vbi de est agnitio eter
 ne et incomutabilis vitae falsa
 virtus est etiam in optimis moribus
 In primo vero est auctoritas ipsi
 que in li. sniaz ait. ois virtus propter
 charitatem potest esse comis bonis et
 malis. Et Thero. ruij. q. i. s.
 Ex his virtutibus romani promeruerunt
 imperium. Declarat hanc
 proplexitatem Tho. i. ij. q. lxxvij. Et
 ruij. q. ruij. q. virtutes morales
 putantur operatiue boni in ordine quod
 tum ad finem que non excedit faculta
 tem naturalem hominis propter opera huma
 na acquiri: et sic acquisite sunt charita
 te esse propter. Sicut fuerunt in multis gen
 tibus et precipue in romanis: ut patet
 in Tale. maxio. Titus liuius etiam
 in penio ita dixit in laudes romanorum.
 Etey aut me amor negotij suscepti fallit: aut nulla vnquam
 respublica nec maior nec scior
 nec bonis exemplis ditior fuit. nec
 vnquam civitatem tam sero auraritia luxu
 riazque imigraverunt: nec vbi tam
 actadu paupertatis ac parsimonie
 honos fuerit. Sed autem quod virtu
 tes sunt operatiue boni in ordine ad
 vltimum finem supernaturalis: sic perfecte
 et de his habent rationem virtutis et non videntur
 humanis actibus acquiri: sed a deo in
 funduntur. et hmoi virtutes morales
 sunt charitate esse non possunt. Quare
 sole virtutes infuse sunt perfecte et sim
 pliciter dicende virtutes: quod bene ordinant
 homines ad finem vltimum simpliciter. Alie
 vero virtutes acquisite sunt secundum quod vir
 tutes non aut simpliciter: quod ordinant ho
 minem ad aliquem finem bonum particu
 larum non ordinant ad bonum universale

¶ Sciendū tñ de cornelio q̄ infidelis nō erat: alioquin ei opatio deo nō fuisset accepta. habebat aut̄ fidem implicitā nondū manifestata euangelij veritate. vñ vt plene in fide instrueretur: missus fuit ad eū petrus ¶ Tertio consideremus saracenoz et mahumetanz euitationē. debēt xp̄iani euitare piculosa illoz cōsortia: etiaz aduertant diligēter ne arma aut alia mercimōia eis deferant. ¶ Et eīm scribit̄ extra de iudeis et saracenis. l. c. Ita quozūdam. et in. c. ad liberandā terras sanctā. Et in extrauaganti Nicolai quarti que incipit. olim tā in generali. Dēs qui saracenis arma ferrū et lignamina deferunt galeaz: illi etiā q̄ galeas eis vendunt vel naues: et qui i pirancis saracenoz nauibus curā vel gubernationē exercent: aut machinis: aut q̄busdā alijs impendūt eis aliqd̄ p̄siliū auxiliū in dispēdium terre sancte: si capiunt̄ efficiuntur hui: et oēs sunt ipso facto excomunicati. Sili pena puniūt̄ deferētes victualia et alia q̄cūq̄ mercionia: et nō solū deferentes s̄ et mittētes v̄l de portib⁹ extrahentes: vel extrahi p̄mittentes et auxiliū vel fauorē p̄stantes. et taliū absolutio reseruat̄ pape: preter q̄ in mortis articulo. vt p̄ in extrauaganti demētis q̄nti que incipit. multa. Et colligit̄ ex ipso p̄cessu pape annuali q̄ sit in curia romana. Veneti aut̄ sup hoc habent licentiā a Martino q̄nt

to q̄ntus ad mercimonia et victualia: nō aut̄ quo ad arma et lignamina: vnde nō incurrunt p̄dictā penā. Et idē de alijs q̄ haberēt similit̄ licentiā. ¶ Nota etiā q̄ accedens ad sepulcrus dñi causa deuotiōis sine licentiā pape: est excomunicatus: et ei⁹ absolutio pape reseruat̄: vel sūmo penitentiario: vt ponit̄ in li. penitentiarie sūmi penitentiarij. Considerent mercatores qui hāc sanctam p̄stitutionē transgrediunt̄ q̄ grauit̄ peccant p̄tra deum: p̄tra fidem sanctā p̄tra eccliam et p̄tra p̄scientiā suā. Tales s̄ infideles mahumetani oēs p̄būt p̄pter supbiam infidelitatis sue. ¶ Qd̄ iudei oēs xp̄m negātes morient̄ in peccat̄ suis: q̄ in oleandū sunt blandicijs ad fidē alliciendū. atq̄ cogendū vt seruent regulas ab ecclia ordinatas.

Capitulum tertium.

Etia infidelitas est iudeoz. Dicunt̄ aut̄ iudei s̄m Raymū. et hostienses q̄ legē mosaicā ad l̄am tenēt. sic dicti a nomine principalis trib⁹ ses iude. q̄ et pri⁹ dicebāt̄ hebrei ab heber: cuius familia cultum dei tenuit ceteris idolatria sedatis. ¶ Scdm̄ vero Josephum et Augu. xvi. de ciui. dei. c. xi. in diuisione linguaz lingua adā que fuerat oīum remansit in domo heber: que ante nō hebreā: s̄ humana simplr dicebat̄. v̄ipote q̄ oēs hoies cōmuniter vtebant̄. Iudei et si itaq̄ ante aduētū xp̄i

erant in vero dei cultu: et quod sine peccato moriebant: deducebant ad lumbum expectantes liberari per christum: quod et factum fuit. Tunc post adventum eius quod cum recipere noluerunt: omnes in iudaismo decedentes sunt de numero damnatorum. Dimissis autem peccatis eorum que fecerunt ante christi adventum et quotum die non cessant committere: circa fides multipliciter errant. Primo non credunt Iesum christum fuisse messiam illis promissum: sed expectant veterum et per eum recipient antichristum. Ideo Iohannis. v. salvator noster dicebat eis. Ego veni in nomine patris mei et non accepistis me. Alii veniet in nomine suo et illam accipiet. Secundo dicunt Iesum christum purum hominem natum ex maria et Ioseph non de spiritu sancto conceptum. Tertio mysterium trinitatis expresse negant. Quarto dicunt messiam quem expectant redditur eis libertatem et terram promissionis. Quinto negant purgatorium. Sexto in thalmud dicunt deum quotidie flere pro fuitate eorum quod dispersi sunt per orbem et in illo multas ponunt fatuitates. De illo thalmud fit mentio in speculo historiali lib. xxvi. c. cxxviii. quem librum Innocentius octavus mandavit perburni. Sed quoniam inter christianos iudei dividentur et habitant tria sunt de ipsis dubia declaranda.

Primum utrum iudei sint tolerandi.

Secundum utrum sint ad fides muneribus inducendi.

Tertium utrum sint regulis ec-

clesiasticis humiliandi.

Ad primum dubium respondet Alex. secundo volumine summe quod iudei a christianis tolerari debent: tum quod ex eorum semine natus est christus factus ex semine dauid secundum carnem. et apostoli etiam fuerunt iudei: tum quod in scripturis veteris testamenti quod ipsi profitentur: prohibetur testimonium de christo: tum quod in fine mundi reliquie israel salve fiet: tum etiam ut in hoc elucescat pietas christiana que fidei inimicos non persequitur: sed sustinet patienter. Ideo extra de iudeis et sicut iudei. dicitur quod non sunt percutiendi nec vulnerandi aut interficiendi nec eorum bona sunt diripienda neque sepulcra eorum violanda quod nec in hoc reputantur hostes ut dicit glo. in hoc. c. propterea quod. ff. de sepulcro violato habetur. l. sepulcra: quod sepulcra hostium religiosa non sunt et illa infringens: non incidit in edictum. In festiuitatibus vero suis et ceremoniis atque ritibus non sunt turbandi. unde Gregorius. x. v. di. c. qui sincera. ait. Omnes festiuitates suas sic hactenus ipsi et patres eorum per longa tempora colentes tenuerunt: libertatem habeant observandi celebrandi et licentiam. Ratio est secundum Thome. xxii. q. x. Quod humanum regimen derivatur a diuino regimine et ipsum debet imitari. Deus autem quousque sit omnipotens et summe bonus permittit tamen aliqua mala fieri in universo quod prohibere posset ne sublati illis maiora bona impediretur: vel etiam peiora sequeretur ma-

la. Si ergo in regimie humano illi qui p̄sunt recte aliqua mala tolerāt ne aliqua bona impediātur: vel deteriora mala pueniāt vñ Aug⁹. ait. Aufer meretrices de rebus hūanis turbabis omnia libidinibus. Sic ergo quibus infideles in suis ritibus peccent tolerari possunt: vñ ppter aliqd bonū quod ex eis puenit: vel ppter aliqd malū quod vitat. ¶ Et hoc autē q̄ iudei ritus suos hūant in quibus olim pfigurabat veritas fidei quam tenem⁹ hoc bonum puenit q̄ testimoniū fidei nostre ab hostib⁹ habem⁹: et q̄si in figura nobis rep̄ntatur quod credim⁹: ideo in suis ritibus tolerātur. ¶ Alioz vero infidelium ritus qui nichil utilitatē aut veritatis afferūt nō sunt aliquo modo tolerandi: nisi forte ad aliqd malū vitandū. s. scādalum vel dissidiū qd̄ posset puenire: vel impedimentū salutis eoz qui paulatim sic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc etiā hereticoz et paganoz ritus aliqui tolerauit ecclesia qm̄ erat magna infidelium multitudo. Hec Tho. In sabbatis etiā suis nō debēt ad iudicia trahi nec ipsi alios trahāt. Si r̄ in alijs festis eoz nō debent turbari. ¶ De iudeis. l. die sabbato. ¶ Scdm̄ dubiū fuit utrū iudei sint ad fidē muneribus et pmissiōibus inducēdi. ¶ R̄ndet raymundus q̄ munerā nō sunt ppter fidē pollicēda infidelib⁹ quasi ex pacto: s̄ bene p̄nt indu-

ci munerib⁹ et blanditijs ad captandā beniuolentiā et excludendū ab eis timorē inopie. Et sicut dei et alij infideles conuertantur ad fidē: possessiōes et alia bona mobilia et imobilia eoz nō debent auferri eis: nisi sint usuraria vel d̄ usuris emptā obnoxia restitutioni. Usuraria autē debēt restitui eis a quibus errore sunt usure vñ eoz heredib⁹. Qd̄ si nō inueniuntur: poterunt ipsis ad fidē conuersis p̄ ep̄m tanq̄ paupib⁹ dispensari. Et hoc in totū vel in partes s̄m̄ q̄ritatem ipsorz bonoz et q̄litate conuersoz plus vel minus indigentū. extra de usuris. c. cum tu. ¶ Si autē inuitis parentib⁹ tales baptizati essent: videt q̄ sint cogēdi ad suandā fidē receptas in baptismo. ¶ Guillelm⁹ etiam dicit q̄ nō l̄z nutricib⁹ occulte baptizare paruulos iudeoz. Sed si in articulo mortis h̄ facerent: credit q̄ nō peccarēt. ¶ Notandū adhuc q̄ ad fidē recipiendā nullus iude⁹ vel gētilis debet cogi. ¶ Ratio est s̄m̄ Tho. q̄ credere est volūtatis. vñ dicit d̄. xl. c. de iudeis. Precipit sancta synodus nemini vim inferri ad credendū: cui em̄ vult de⁹ misereri: et quē vult indurare. Nō ḡ inuiti sunt saluādi: sed volētes. Sicut hō p̄prij arbitrij volūtate sp̄nti obediens pernit: ita vocante se gr̄a dei q̄sq̄ credens p̄pria mentis conuersione saluat. Si ḡ t̄m̄ iudei baptizati essent infantes vel adulti coacti nō coactiōe simpli

ei et absoluta s; aditōali et ad iu-
 dāsimū redirent: pcedendus est
 ptra eos sicut ptra hereticos: vt
 patz. c. ptra: d. here. li. vi. ¶ Ter-
 tiū dubiū fuit vtz iudei sint regu-
 lis ecclie humiliādi. ¶ Ad qd res-
 spōdeo qd fieri nō. pōt sine pec-
 cato grauiſſimo: qd hodie in tota
 quasi italia cernim? d. iudeis
 Mā ppter pecunias qbus exco-
 cant dñoz et curialiu oculos tā-
 ta libertate fungunt vt ecclesie
 statuta penit? videant extincta.
 Prouidit ecclia sancta dei ita vt
 tolerāt iudei: ne tñ ex hñdōi tole-
 rantia erumpāt in supbias et in
 sua obstinatioe gl'ient. ppterea
 pdicāde sūt et publice diuulgāde
 regule sancte quas edidit ecclia
 de iudeis. ¶ Prima igit regl'a
 est qd iudei nō pnt nouas syna-
 gogas erigere: antiquas nō per-
 mittunt habere. et si coruerint: d.
 nouo pnt illas reedificare in pri-
 ſtinū statū: non tñ vt ampliores
 faciant. Extra de iudeis. c. iudei
 c. pfuluit. ¶ Scda regula qd iu-
 dei debēt habitū distigui a xpia-
 nis. vñ in. c. in nōnullis. extra de
 iudeis dicit. In oi xpianoz p-
 mincia indeoz et saracenoz habi-
 tus in vtrōq; sexu publice a po-
 pulis distinguant. Ratio est qd
 ptingit interdū qd p errore xpia-
 ni iudeoz et saracenoz et iudei
 seu saraceni xpianoz mulierib?
 cōmiscant. ¶ Tertia regl'a qd in
 diebus lamentationis et dñice
 passiōis nō debēt exire in publi-

cū: nec fenestras apertas tenere
 aut ostia domus. extra d. iudeis
 dicto. c. in nōnullis. et. c. qz super
 his. ¶ Quarta regl'a qd nullus
 iudens possit ptra xpianos ser-
 re testimoniū sed bene ipsi cogē-
 di sunt accipe xpianos in testes
 ptra se. extra de testibus. c. iudei
 Ex quo iudei pueniri possūt co-
 ram iudicibus nostris: sed non
 xpiani coras senioribus eorum.
 arbitrum possunt etiam eligere
 iudeum: cuius sententiā ordina-
 rius iudex exequat. L. de iudeis
 l. iudei. ¶ Quinta regula qd nō
 debēt inter xpianos habere pu-
 blica officia: ne occasione habe-
 ant in xpianos seuendi. liij. di.
 c. nulla officia. ¶ et. xvij. q. iij. ca.
 cōstituit. ¶ Sexta regula qd nul-
 la xpiana debeat ablactare fili-
 os iudeorum. Extra de iudeis. c.
 et si iudeos. Quia vt dicitur ibi.
 Iudei qñq; nobis illas retribu-
 tionē impendūt quam iuxta vul-
 gare puerbiū Adus in pera: ser-
 pēs i gremio: et ignis i sinu suis
 pfuenerūt hospitiibus exhibere.
 ¶ Unde quidam iudei nutrices
 xpianas que in die resurrectio-
 nis cōmunicant: faciunt per tri-
 duum lac effundere in latrinam.
 Ideo phibētur xpiane ablacta-
 re filios iudeorum. ¶ Septima
 regula qd non debent xpiani cū
 iudeis comedere aut bibere ne-
 q; ad inuicem conuuariz: nec de-
 bēt in eadē domo simul manere
 nec in eadem stufa vel balneo

lauari: nec in suis infirmitatibus iudeos medicos aduocare. xxviii. q. i. in. c. nullus. r. c. sequenti. ¶ Sed hic oritur dubium an sicut iudeorum ita et omnium infidelium conuiuia uitari debeant. ¶ Et rursus glo. xxiiij. q. iiii. c. infideles. q. non est idem iudicium de iudeis et ceteris infidelibus. Ideo caplin. Nullus r. c. sequens intelligunt specialiter de iudeis. unde. xi. q. iij. ca. ad mensam. dicitur ad mensam paganorum quippe si volueris ire sine vlla prohibitione permittitur. ¶ Idem. ij. q. i. c. multi. ¶ S3 glo. xxviii. q. i. c. omnes. videtur asserere contrarium: scilicet q. neq. cum saracenis et gentilibus est communicandum in conuiujs: quia et ipsi iam cibos discernunt. licet hoc non contineatur verbis edicti. ¶ Sed quare non est prohibitus loqui cum iudeis et alijs infidelibus: sicut comedere cum eis. ¶ Respondetur quia maior familiaritas est in cibo sumendo q. in colloquendo: et facilius q. decipitur inter epulas. xxij. q. iiii. c. vnusquisq. ¶ Thomas autem xxij. q. x. dicit q. illi qui sunt firmi in fide de quibus non timeat q. subuertant: sed potius q. pueriant infideles: possunt licite cum illis conuersari et communicare licet hoc caute facere debeant: ne scandalizentur alij. ¶ Octaua regula q. nullus christianus potest alicui iudeo vel congregationi eorum et aliorum infidelium aliquid in testamento relinquere.

Quod si fecerit etiam post mortem iudicatur anathema. ¶ Extra de hereticis. c. Si quis episcopus. xxiiij. q. ij. capi. Sane. ¶ Nona regula q. christiani non debent esse serui iudeorum. ¶ Extra de iudeis. c. Iudei. q. ut ibi dicitur: nefas est quem ipse redemit blasphemum christi in seruitutis vinculis detinere. Ibi glo. ne cum iudeis christiani morantur. xxviii. q. i. capi. Sepe malorum. Sed in agro vbi cum iudeo non moratur bene potest huius. In. c. x. ad hoc extra de iudeis dicitur. Non seruiant christiani iudeis. ¶ Notandum tamen de seruis iudeorum secundum Raymundum q. si seruus iudei est vernaculus: id est dicitur illius ancilla naturalis: si vult effici christianus statim eripitur in libertatem nullo precio dato. ¶ De episcopis et clericis. l. Deo nobis. ¶ Idem si seruus fuit emptus qui erat christianus vel esse volebat. di. liiij. c. Ad anticipia. q. tales non solum iudeo emere vel in seruos retinere. ¶ Idem si seruus emptus erat paganus et fuit emptus causa seruiendi et nunc vult fieri christianus. liiij. di. capitulo Fraternitatem. ¶ Idem etiam si emit eum causa mercimonij et non exponit eum infra tres menses venales: quia presumitur q. emerit eum causa seruiendi. ¶ Si vero exposuit eum venalem infra tres menses et per eum non stetit quin vendiderit et ipse vult effici christianus infra illud spacium vel postea liberabitur dato precio duodecim solidorum

ab aliquo christiano. extra de iur
deis. capi. ultimo. ¶ Et hoc in
telligi nisi dñs eū volentem cir
cūcideret vñ alterius secte signa
culum impneret. Tunc em̄ pro
pter iniuriā corpis libabit nul
lo p̄cio dato. liij. di. c. Nulla. ¶ et
sequitur Raymū. q̄ tal̄ sic redem
ptus nō erit p̄pterea seru⁹ redi
ment⁹: sed erit liber: et restituet illi
preciū solutū p̄ eo. et si non habz
preciū querat medicando: vñ ser
uiat ei tm̄ q̄ seruiciū cōpensetur
cū p̄cio: et postea eat quo vult. ar
gumētū. xvi. q. i. c. de raptorib⁹:
¶ Et hoc intelligi nisi causa pie
tatis redēptus fuerit. Tūc enim
non tenet ei reddere aliqd̄ vñ ser
uire: q̄ qd̄ p̄ pietate dat̄ phibet
ihesus ne repetat: et sic dedisse
presumitur nisi d̄rius fuissz prote
status. Concordat hostien. et gos.
q̄ si nullus emptor cōpareat. s̄z
Bernardū nichilo⁹ erit liber et
p̄ciū ostiatim q̄rat aut opas pre
stet. ¶ Addit hostien. q̄ si prohi
bitū est q̄ nullū mācipiū xpianū
seruiat iudeo m̄to minus liberi
xpiani nō debent eis seruire: ni
si extra domū: vt in laborādo vi
neas et h̄mōi nō autem intra do
mū. Hec oia sc̄pta sunt ad eru
ditionē nr̄am vt ita iudeos tole
remus ne derideāt nos et fidem
nr̄am sc̄tam. Mā ipsi nos crude
liter odiūt et ideo nō nocēt quia
vires deficiūt. Refert q̄ppe Ein
cētius in speculo historiali li. xxx
c. xv. Qd̄ anno dñi. m. c. lxxiij.
Philipp⁹ rex fr̄acoꝝ iudeos d̄ to

to regno expulit: eo q̄ iudei qui
parisus manebāt singulis anis
christianū vnū in oppbriū chri
stiane religionis quasi p̄ sacrifi
cio in cripti et fossis subterraneis
latenter in die cene vñ in illa sa
cra ebdomada iugulabāt. Mul
ti propterea fuerūt cōbusti. Tūc
sanct⁹ Ricardus cui⁹ corp⁹ in ec
clesia sancti Innocētij paris⁹ re
quiescit a iudeis sic interfecus
et cruci affix⁹ feliciter p̄ martyriū
migravit ad deū: vbi etiā p̄ eius
intercessionē miracula multa fa
cta sunt. De iniquitate iudeoꝝ co
piose dixim⁹ in tractatu de timo
re iudicioꝝ dei: et in sermone de
innocētia xp̄i in opere de laudi
bus sanctoꝝ. Ipsi igit̄ prop̄ sup
biam indurauerūt ceruices suas
qui in sua obstinatione condē
nabuntur penis inferni perpe
tuis: a quibus nos liberet chri
stus dei filius cuius nomen sit
in eternum benedictus Amen.

¶ Feria tertia terte ebdomad̄
De superbia transgressorum le
gis canonice. Sermo
decimus septimus.

Uecunque

dixerint suate et facite
verba sūt redempto
ris nostri. Math̄ei
xxij. capitulo. et in euangelio ho
dierno. Superborum mentes
omnem maiorum obedientiam
non solum refugiūt: quinimmo
corde inflato spernunt buccisq̄

inflatis blasphemant. Aiunt enim non esse conueniens hominem rationalem quem deus condidit liberum: vinculis alicuius legis astringi. Contra quos diximus in alio quadragesimali nostro in sermone de obedientia dei: ostendimusque congruum fuisse ut homini darentur obligatoria mandata. Sed preter illa que ibi posita sunt. Thomas prima secunde questio. xcv. addit quod ultra diuinam legem ad pacem hominum et virtutem acquirendam opus fuit ut leges instituerentur humane. Quarum aliquae canonice aliquae civiles vocantur. Quia vero superbi has obseruare recusant. Ideo hodie nostra die de superbia transgressorum legis canonice dicemus. Proponemus autem de ipsa lege canonica tria mysteria declaranda.

Primum dicitur obligatiōis

Secundum mutationis.

Tertium dispensationis.

Quod omnes christiani obligantur ad obseruandam legem canonice in qua dantur quæplura precepta.

Capitulum primum.

Primum mysterium declarandum de lege canonice dicitur obligatiōnis. in quo tria sunt videnda.

Primum quid est lex canonice

Secundum omnes christiani obligentur ad eius obseruantiam. Tertium que sunt precepta

legis canonice: que obligant ad mortale. Ad primum dico quod lex canonice est lex ecclesie. et dicitur canon. Canon vero secundum Isidorum in libro ethimo. grece: latine regula nuncupatur. Regula autem dicta eo quod recte dicitur nec alicuius alio: subtrahit. Alii dixerunt regulam dicitur quod bene regat vel normam bene viuendi prebeat: vel quod distortum prauumque corrigat. di. in. c. i. Et dicit ibi glo. sumaria quod constitutio ecclesiastica appellatur variis nominibus. Alii dicitur canon: Alii decretum. et alii decretalis epistola. Canon dicitur quod statuitur in generali concilio. Decretum quod statuit papa de consilio suorum cardinalium ad nullius consultationem. Decretalis vero epistola quas statuit papa vel ex se vel cum consilio cardinalium. Inueniuntur etiam alie canonice institutionis appellationes: ut dogma: mandatum: sanctio. Dogma est in doctrina persistens fidei christiane. Mandatum in doctrina de moribus. Sanctio ubi pena adiicitur in unum aliquid ponitur pro alio: xxv. q. ii. ca. si quis. Secundum quod est videndum verum omnes christiani obligentur ad obseruantiam legis canonice. Et ad hoc ridentur quod sic: unde scribitur extra de constitutionibus. c. canonum. Canonum statuta ab omnibus custodiantur: Glo. super verbo statuta Non abrogata illa enim seruanda non sunt: xxvi. di. c. i. xxvi. q. vltima. c. vltimo. Et iterum glo. ibi. Statuta

seruanda sunt continentia precepta
vel prohibitiones. Alias si de co-
silio loquerent non obligarent
iiii. q. i. c. quod precipitur. Prece-
pta igitur ecclesie obligatoria sunt.
Sicut etiam probatur di. xii. c. precepti.
et canon decet. Et di. xix. c. in me-
moriam. c. nulli fas. Et An. et dei fil-
lius ihesus benedictus Athathai
xviii. c. dixit. Qui ecclesiam non au-
dierit scribiti sicut ethnicus et pu-
blicanus. Et contra arguet ali-
quis quod viri iusti non obligantur
ad obsequentiam legis canonice. nam
ut inquit apostolus Petrus ad thimotheum
primo capitulo. Lex iusto posita non
est sed impijs. Et ad quod respondet
Thom. i. q. xvi. quod lex de sui ratione
habet duo. primum est quod est regu-
la humanorum actuum. Secundum quia
habet vim coactionis. Dupliciter
ergo potest aliquis legi esse subiectus
vno modo sicut regulatum regule. et
hoc modo omnes qui subduntur potestati
subduntur legi quam fecit potestas.
Quod autem aliquis non subiiciatur potestati
potest contingere dupliciter. vno modo quia
est absolutus simpliciter ab eius subiectione.
vnde illi qui sunt de vna ciuitate
vel regno non subduntur legibus
principis alterius ciuitatis vel regni
sicut nec dominus eius. Et alio modo secundum
quod regit alia lege superiori: puta si
aliquis sit subiectus preconsuli regu-
lari debet eius mandati. Sed non in
his que dispensantur ab impatore.
Quoniam enim ad illa non astringitur
mandato inferioris cum superiori man-
dato dirigatur. et hoc contingit quod
aliquis simpliciter subiectus legi secundum aliam

qua legi non astringatur secundum quod regit
aliam lege superiori. Et ad hoc fa-
cit quod dicit Augustinus di. viii. c. Que-
stra mores. Sicut in potestatibus
humane societatis ad obedi-
endum maior minori recte preponitur
Ita de omnibus. Alio modo dicitur alius
quis subiectus legi: sicut coactus co-
gendi. Et hoc modo homines sunt
si non subiiciuntur legi: sed solum mali.
Quod enim est coactus et violentum est
desiderium voluntati. voluntas autem bo-
norum consonat legi a qua voluntas
malorum discordat. Et sic intelli-
gitur dictum apostoli quod iusto non est po-
sita lex per modum coactionis: quod vo-
luntarie obedit. Et secundo alius est sub-
iectus quod non omnes obligantur ad ob-
seruantiam legis. Et Mat. xix. q. ii. c.
Due sunt leges. Et extra de
regularibus. c. Licet. Ponitur dictum
apostoli: vbi spiritus ibi libertas
scilicet quod qui lege preuata spiritus san-
cti. ducunt nulla ratio exigit ut
astringatur lege publica. id est humana.
Nam lex spiritus sancti est super omnes leges
humanitas posita. ex quo videtur
quod illi qui ducuntur lege spiritus sancti non
subduntur legi humane. Et ad quod
respondetur quod tales non subduntur le-
gi humane quantum ad ea que sunt contra-
ria ductioni spiritus sancti. Sed in
hoc ipsum est deductio spiritus sancti
quod viri spirituales subiiciantur legibus
humanis secundum illud petri Sub-
diti estote omni humane creatu-
re propter deum. Vnde Ambrosius.
xi. q. i. capi. Magnam ait. Magna
quidam est et speciale do-
cumentum quod ipsiani viri preteritis

sublimioribus decenter debet esse
subditus ne quis constitutioes terreni
regis putet esse soluendas. Si enim
ceterum filii dei soluit quis tu tantus es
qui non putas esse soluendum.

Tertio arguitur quod non omnes ob-
ligentur ad obseruationem legis huma-
ne. Nam papa et imperator legibus
non stringuntur. ff. de legibus. l. princeps. i. q. iij. ca. **L** uncia. **A**d
hoc etiam dicitur quod hoc sic dicitur intelligi
quod princeps est solutus legibus non
quod non debeat illas seruare cum im-
perator et papa profiteantur se legi-
bus velle viuere. l. de legibus
l. digna vox. l. d. testamenti. l. ex
imperfecto. ff. de i. q. vij. c. Nos. scilicet
intelligendum quod princeps non est
subditus quantum ad vim coacti-
uam nullus enim cogitur a seipso. non
enim habet lex vim coactiuam
nisi ex principis potestate. et sic dicitur
princeps solutus lege quia si trans-
greditur nullus potest in eum ferre
sententiam damnationis. An iherosolymis
de pe. di. iij. c. **T**ota. **S**up illo uerbo
David: tibi soli peccaui ait.
Rex enim erat et alium non timebat
scilicet qui possit eum punire de adul-
terio: et ideo dixit: tibi soli pecca-
ui: quasi dicit. Tu solus habes
me punire. **S**ed in quantum lex ha-
bet vim directiuam princeps est sub-
ditus legi sue propria. scilicet voluntate
et debet seruare. **A**nde Isidorus.
di. x. ait. **I**ustum est principem obtem-
perare legibus suis. **L**unc etiam
met sua iura ab alijs seruanda quam
ipse primus reuerentiam prebet. **E**t
dominus iesus redarguit eos qui im-

ponunt alijs onera grauiora et impo-
tabilia et digito suo nolunt ea mo-
uere: ut patet in euangelio hodierno
non solum quantum ad dei iudicium
princeps non est solutus legibus
quantum ad vim directiuam. **S**ed de-
bet uoluntate non coactus seruare

Est enim princeps super lege in quantum
cum expediens fuerit potest eam mu-
tare: et in ea pro loco et tempore dispen-
sare. **T**ertium quod erat uidentium
Que sunt precepta ecclesie que obli-
gant ad mortale. ff. et ad hoc sciendum
quod licet sint multa tamen ex illis nos
aliqua explicabimus. **P**rimus
preceptus est de celebratione festorum
de quibus agit. de con. di. iij. ca.
Pronunciandum. et extra de ferijs
pro totus. ff. secundum preceptum est de ob-
seruatione ieiuniorum diebus deter-
minatis pro ecclesia de quibus ieiunij
habetur de con. di. v. ca. **Q**ua-
dragesima. et lxxvi. di. pro totus. et
extra de obseruatione ieiuniorum
pro totum. ff. **T**ertium preceptum est de
abstinentia ab esu carnis omni se-
pta feria anni. de p. di. iij. c. de esu
nisi cum natiuitas christi uenerit tali
die. extra de obseruatione ieiuni-
orum. c. si. **Q**uartum preceptum est de
auditione misse diebus dominicis
et festiuis. de con. di. i. c. **A**dissas
extra de parrochijs. c. ut dominicis
diebus **Q**uintum preceptum est de con-
fessione. extra de pe. et re. c. **D**es
ff. **S**extum preceptum de confessione dicto
c. **D**es. **S**eptimum preceptum est de solu-
tione decimarum. extra de deci. pro
totum. et xvi. q. i. ca. **R**euertimini.
ff. **O**ctauum est abstinere ab omni

actu q̄ phibet̄ sub pena excoīca-
tionis ⁊ p̄ maxie late snie. Nam
p̄trariū faciēdo est pctm̄ morta-
le: siue sit lata a iure vniūsalī: si-
ue sinodali: siue ab hoīe: etiaz si
illud de se nō sit pctm̄. Puta in-
gredi monasteriū monialuz nō
mala intēone s̄ ad videndū lo-
cū de se nullū ē pctm̄. S̄ si est la-
ta snia excoīcationis p̄tra ingre-
dientes: ingrediēs extra casum
nc̄itatus peccat mortaliter. Et
hoc nisi excuset eū ignorātia iu-
ris illius ⁊ habeat iustā causam
ignorantie: ⁊ nisi iniuste snia fe-
rat̄ ab homie. Mā ⁊ si liget talis
snia nō t̄m cōsciētia in cōspectu
dei nisi p̄tēneret. xi. q. iij. c. ⁊ si dā-
naris. Nota t̄m hic sc̄dm glo. i. c.
Relatū. extra de iure p̄ronatus.
q̄ si quid phibeat̄ sub pena ex-
coīcationis siue anathemati licet
quis faciat cōtra nō est excoīcat̄
s̄ dz excoīcari. Sec̄ videt̄ si di-
cat̄ sub interminatiōe anathema-
tis: vel si dicat̄ s̄b excoīcatōis in-
terpositiōe: q̄ qui p̄tra fac̄ ē excoī-
catus. lxxij. di. c. saloniāne. extra
de locato ⁊ p̄ducto. c. i. q̄ per il-
la x̄ba innuit̄ q̄ excoīcatōis sen-
tētia lata sit. extra de simonia. c.
Sicut. ¶ Monū p̄ceptū est d̄ vita-
cōi excoīcatorū. xi. q. iij. c. cū excoī-
cato. ⁊ hoc in diuinis officiis. Mā
participare cū excoīcatū excoīca-
tione maiore in diuinis sciēter
est mortale sc̄dm tho. ⁊ alios: etiā
participando in alijs vt loquela
mēsa q̄n hoc fieret in p̄tēptū ec-
clesie v̄l post phibitionem prela-
torum sp̄ealiter factū super hoc

Mota tamē hodie q̄ decretū cō-
stantiense hoc fuit modificatum
sc̄s q̄ nō tenent̄ fideles excoīca-
tos vitare etiā in diuis: nisi p̄
q̄ fuerint publice denūciati: vel
p̄pter publicam manuū iniecu-
onē in personā eccl̄iasticā. t̄m ex-
tra de snia ex. c. Cum nō ab ho-
mine. habet̄ in textu ⁊ glo. q̄ q̄n
aliquis scit aliquē fore excoīcatū
s̄ ille non sit denūciatus dz eum
vitare. Et si solus nouit p̄uatus
tantum euitet. vi. q. vii. c. Tantū
⁊ c. Placuit. ¶ Decimū p̄ceptus
cōcernit cl̄icos qui tenent̄ quoti-
die dicere septē horas canonicas
Extra de cele. missa. c. Dolētes
¶ Undecimū p̄ceptum q̄ religi-
osi non dicant aliqua retrahen-
tia homines a solutione deciaz
⁊ q̄ cōfessores faciant p̄sciaz cō-
fitebibus de decimis: ⁊ q̄ p̄dica-
tores p̄dicēt de materia decima-
rum cum fuerint sup hoc a prela-
tis eccl̄iarū requisiti in dēmen-
tina Lupiētes. de penis. ¶ Du-
odecimū p̄ceptum q̄ volētes
nubere non p̄trahant si habent
aliqd̄ impedimētū illo impedī-
mēto stante. Et q̄ non p̄trahāt
m̄rimonia clādestine. ⁊ q̄ nō cō-
sumant m̄rimoniū: nec faciāt nu-
ptias in tpe phibito ⁊ filia. sunt
⁊ alia p̄cepta eccl̄ie que omitti-
mus causa breuitat̄.

¶ Qd̄ lex humana ex rōnabili
causa sc̄dm ea q̄ occurrere pos-
sunt mutatur rationabiliter.

Secundum Capl̄s. ij.
mysteriū declarandum

de lege canonica dicitur mutatio. dicitur augustinus in libro de libero arbitrio. lex temporalis quae iusta sit: mutari tamen per tempora iuste potest. et de sententia excommunicationis. libro vi. c. Alma. Alma mater ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat et consule quae suadente subiectorum utilitate postmodum consultius ac rationabiliter reuocat in melius uel commutat. Pro cuius declaratione dicitur in prima sede. quod vij. articulo. i. Lex humana est quaedam dictamen rationis quo diriguntur actus humani. Et secundum hoc duplex potest esse causa quod lex humana iuste mutetur. una quod ex parte rationis: alia vero ex parte hominum quorum actus humana lege regulantur. Ex parte quod ex rationis: quod humane rationi naturale esse videtur: ut adatum ab imperfecto ad perfectum veniat. Unde videmus in scientiis speculatiuis quod quae primo philosophati sunt quaedam imperfecta tradiderunt: quae postmodum per posteriores magis sunt perfecta ita est etiam in operabilibus. Nam primi qui inueniunt aliquid utile commutari hominibus non valentes omnia ex se ipsis considerare instituerunt quaedam imperfecta in multis deficientia quae posteriores mutauerunt instituentes aliqua quae in paucioribus deficere possent a communi utilitate. Ex parte vero hominum quorum actus lege regulantur lex recte mutari potest per mutationem conditionis hominum quibus secundum diuersas eorum conditiones diuersa expediunt. sicut Augustinus ponit exemplum in primo de libero arbitrio. quod si populus sit moderatus et gra-

uis consilium utilitati diligentissimus custos recte lex fertur quae sibi liceat in gratiam creare per quos res publica administretur. Porro si paulatim populus deprauatus habeat venale suffragium et regimur flagitiosis sceleratisque committat recte admittitur potestas tali populo dandi honores et ad paucorum bonorum reditus arbitrium. Et quoniam lex humana deriuatur a lege naturali quae est immutabilis non tamen sequitur quod ipsa etiam lex humana sit immutabilis. Ratio est quia lex naturalis est quaedam participatio legis eterne: ideo immobilis perseuerat quod habet ex immobilitate diuinitatis instituitur naturam. Si ratio humana mutabilis est et imperfecta. Et ideo lex humana ab ea procedens est mutabilis. Item quia lex naturalis continet quaedam vniuersalia precepta quae semper manent: lex autem ab homine posita quaedam precepta particularia secundum diuersos casus qui emergunt. Ex quo sciunt iura civilia siue communitaria: siue municipalia mutata sunt diuersis temporibus: ita et iura canonica. Quod ostendit gratianus per exemplum circa electionem pontificum. dicit enim dist. lxxij. §. post. c. Nota. Principibus et imperatoribus electiones summorum pontificum atque aliorum episcoporum: ut Gregorij et Ambrosij referendas usus et constitutio tradidit per scismaticorum et hereticorum dissensionibus quibus ecclesia diuisionibus percussa perditabat. Representabat ergo electio catholicorum principibus ut eorum auctoritate roborata nulli hereticorum vel scisma-

ritoꝝ aueret d'raire. Et in. s. se
 quenti. subdit verū q̄ impatores
 aliquñ modū suū ignorantes nō
 in numero d' sentiētū: s; p̄mi d' d'
 s'ribuētū iūdo exterminatiū esse
 voluerūt. Frequēter etiā in herē
 ticoꝝ p̄fidiā p̄lapsi catholice ma
 tris ecclie vnitatē impugnare co
 nati sunt: scōꝝ patꝝ instituta cō
 tra eos p̄dierūt vt se electiōi nō
 ingerēt. Et q̄s q̄s eoz suffragio ec
 clesiā obtinēt anathemati vīncu
 lo inmodare. ¶ Sic etiā sc̄ptura
 diuina dicit q̄ Ezechias postq̄
 dissipauit excelsa vbi. s. ydola co
 lebant d' fregit etiā serpētem ene
 um. quē fecerat moyses: q̄ illum
 serpētem de' fieri iusserat ne ser
 pētina morte p̄pls interiret. Ille
 autē p̄pls iā venerari et colere ce
 perat. Idcirco destruxit. iste qd̄
 deo volēte fecerat ille. Et p̄ hoc
 magna auctoritas ē in ecclia ha
 bēda: vt si nōnulli ex p̄decessori
 bus et maiorib' fecerūt aliq̄ statu
 ta. s. q̄ p̄ illo tpe fuerunt sine cul
 pa et postea vniūt in erroꝝ et su
 p̄stitionē sine aliqua tarditate et
 cū magna auctē destruēda sunt.
 Hec granus. Et dicit ibi glo. q̄
 successores debēt mutare facta i
 stituta antecessoꝝ: etiā bona si vi
 derint esse p̄nicioſa exēplo. xij. q.
 i. c. Vidētes. xxxi. q. i. c. i. xvi. dis.
 c. bñ. in fine. extra de decimis. l. c.
 Suggestū. ¶ Notandū tñq̄ mu
 ratio legū fieri nō d' sine cā mul
 tū vtili v' necessaria. vñ nicola'
 papa di. xij. Ridiculū inq̄t ē et sa
 nis aboiabile dedec' vt traditioſ

nes q̄s a p̄rib' accepim' infringi
 patiam. Idō inq̄t Tho. vbi. s. q̄
 lex hūana intantū recte mutat i
 quātū p̄ ei' mutationē p̄uidetur
 bono cōi. Habz autē p̄ta legē mu
 tatio quantū in se est qd̄ dā detri
 mētū cōis salutē: q̄ ad obseruan
 tiā legū plimum valet d' s'uetudo
 vnde qñ mutat lex vis d' s'uitutis
 ua legū minuit in quātū tollitur
 cōsuetudo. Et ideo nunq̄ d' lex
 mutari nisi ex alia p̄te tñ recom
 pēset cōi bono cōiq̄ salutē quan
 tū ex ista parte derogat. Qd̄ qui
 dē d' t̄ngit ex hoc q̄ aliq̄ maxima
 et euidentissima vtilitas ex nouo
 statuto puenit v' ex eo q̄ est ma
 xima nēcitas eo q̄ lex constituta
 aut ḡuamen aut iniquitatē d' t̄ncet
 aut ei' obſuatio est plimū noci
 ua. Unde dicit a iurisperito: q̄
 in rebus nouis cōstituēdis em'
 dens debet esse vtilitas vt rece
 dat ab eo iure qd̄ diu equū visū
 est. Et cū leges habeāt maximas
 virtutē ex consuetudine vt dicit
 philosophus sedo politice. Idō
 non sunt d' facili mutāde. ex hoc
 in decretū ponunt multa q̄ a con
 silijs v' sūmis pōtificib' edita q̄
 tamē sunt imutata seu reuocata
 Aliq̄ q̄ppe abrogata p̄ cōtrariā
 d' s'uetudinē. Sicut dixim' in ser
 mone de d' s'uetudine. de ieiunio
 inchoando a clericis. de diebus
 rogationū et s̄libus. Itē. xxij. q.
 v. c. Honestum habetur q̄ iura
 mētum i iudicio fiat a ieiunis.
 ¶ Et in capitulo Decreuit. dicit
 q̄ in quadragēſima in aduentu

in diebus dñicis nō exigantur
vel exhibeant iuramēta. s. solē
nia in iudicio. Et utrūq; ē abro
gatū p contrariā cōsuetudinē. mlt
ta etiā edita ātīquo iure sunt im
mutata. Sicut electio sūmi pon
tificis nō a cardinalib; tñ s. etiaz
ab alijs religiosīs et clericis fa
ciēda auctoritate Nicolai pape.
Sicut habet. xiiij. di. c. In noie
dñi. Ita epoz electio nō a cano
nicis tñ. s. maioris ecclie: s. etiā
ab alijs clericis faciēda sū ordi
nationē Innocēti factā in cōs
lio rome: que habet di. lxij. ca.
Obeuntib;. S; electio pape ho
die fit a cardinalib; vt in. c. Ubi
periculū de electione li. vi. Ele
ctio epoz sū iura cōia fiebat a
canonicis cathedraliū eccliarū
et confirmabat a metropolitanis
S; hodie sūmi pōtīfices reser
uant sibi puisionē et collationē
oium dignitatū. s. patriarcharū
metropolitanorū epoz: abbatū
p̄posituraz et plebanatū seu po
ratū et eccliarū collegiatarum
Item di. lxxij. et lxxvij. p̄ totū
habet de etate ordinandorū. s. q
ad subdiaconatū nō debeat q̄s
ordinari ante annū. xx. Ad dia
conatū ante xxv. Ad p̄biteratū
ante xxx. Ibi etiā habet de cer
tis intersticijs seruandis inter
ordinē et ordinē. S; p̄ clementi
nā de etate et qualitate ordinan
dorū hec imutata sūt: et ibi de ter
minat q̄ subdiacon; in. xvij. an
no Diacon; in. xx. Sacerdos in
xxv. inchoato et si nō cōpleto va

leant ordinari. Et non ante sine
dispensatione pape. Nec intersti
cia illa oportet seruari. S; si lei
gitima etas existit ad oēs ordi
nes infra annū pōt; q̄libet p̄mo
ueri Immo infra vnā q̄dragesi
mā vt. s. in prima dñica ei; reci
piat oēs ordines minores. In
sequēti sabbato subdiaconatus.
In sabbato añ dñicā de passio
ne diaconatū. In sabbato sacro
sacerdotiū: dūmodo al; sit ydo
neus. Item in causa. xxxv. q̄ po
nunt in. q. ij. iij. et. v. quo ad
grad; cōsanguinitatū phibitos
ad cōtrahendū matrimonius. s.
sex grad; correcti sunt et imuta
ta p̄ decretalē Gregorij noni q̄
habet extra de consanguinitate et
affinitate. c. Non decet vt dicit
glo. vbi diminuunt; duo q̄d; de
illis sex q; difficile erat et menti
retinere tot q̄d; vñ mlti ex igno
rātia strahēbāt in gradib; phi
bitis. Item. ij. q. iij. c. Sepe cō
tigit. statutū erat q̄ cū furtū repi
tur factū in monasterio: et igno
rat aucto; debers fieri talis pur
gatio: vt abbate v̄l alio ex mōa
chis celebrāte missaz oib; detur
cōmunio sub hac forma. Corp;
dñi sit tibi ad p̄bationez hodie.
Dicit glo. et bñ q̄ istud statutū ē
abrogatū q; idebite fieret. Sic
et alia mltā sūt q̄ singula recēse
re nimis foret prolixum.
¶ Qd̄ in lege positū rōnabi
lis est dispensatio que fit. vel ex
vtilitate vel ex necessitate.

Capitulum tertium.

tertium mysterium declarandum dicitur dispensatio. ubi sciendum quod dispensare in legibus vel eas interpretari spectat ad prelatos et rectores qui. s. in huiusmodi habent potestatem: nisi subita necessitas occurrat cui oporteat subito obviare ne sequatur aliquid inconueniens. Nam tunc ipsa necessitas habet annexam ipsam dispensationem legem et quilibet per se potest interpretari legem et dispensare secum et precipue cum non potest ad superiorem habere recursum ut patet. i. q. i. c. Si ergo. Puta cum quis grauer infirmatur tempore ieiunii ab ecclesia instituti per seipsum potest dispensare secum in lege ieiunii et interpretari quod non obliget ad illam. In obseruatione enim legum vel preceptorum marie dicitur attendi et seruari intentionem ferentis legem vel preceptum de qua si constat et contraria sit ad scripturas legis vel verbum precepti eque obediendum est omnia littera legis vel precepti. rrr. q. v. c. Humane. Si autem dubitatur de intentione standum est littera secundum Archidiaconum vel habeat recursus ad superiorem si potest haberi cuius est interpretari et dispensare: vel si non potest haberi habeat consilium peritorum. Possunt autem ipsi prelati debet cum adest causa rationabilis dispensare: puta alicuius necessitatem vel utilitatem. unde extra de prebendis. c. Exposuisti glo. ait. Necessitas vel utilitas ista duo frequenter dispensationem inducunt. i. q. vii. ca. Tali. Unde Hostiensis. ita diffinit dispensationem. Dispensatio est iuris alleviatio facta cum causa. i. rationabilis

cognitione ab eo qui potest. Si vero prelati absque rationabili causa vel saltem dubia per sola voluntate licentiam tribuunt veniendi contra legem secundum Bernardum in libro de precepto et dispensatione non erunt dispensatores sed dissipatores: et peccabunt ipsi dispensantes cum dispensatis si eis videtur. Et quod papa in ecclesia dei habet plenitudinem potestatis in omnibus pure positus habet plenitudinem potestatis dispensandi. et sic dicitur habere omnia iura in scrinio pectoris sui de constitutionibus in c. Licet li. vi. quantum. s. ad interpretationem et dispensationem. Et prelati autem dispensare possunt secundum commune opinionem doctorum in his que non sunt eis a iure prohibita. Extra de simonia excommunicationis. c. Super. et di. l. ca. Ad idem: Que autem eis prohibentur habes in glo. In necessitate vero manifesta in omni lege positiva dispensat. unde i. q. i. in c. Remissio nem. extra de obseruatione ieiuniorum. c. Consilium. Necessitas non habet legem: sed ipsa sibi leges facit. Et de regulis iuris. c. Quod non est. Quod non est licitum in lege necessitas licitum facit. Nam et sabbatum custodiri preceptum est. Adachabei tamen in sabbato sine culpa pugnat. et ad idem facit. c. Quarto. extra de consuetudine. et de consuetudine. di. iii. c. Peruenit et de consecratione. di. v. c. Discipulos. et lxxi. di. c. Quisquis. et c. delictum. et lxxi. di. c. Cum omnibus. et extra de furtis c. Si quis. Si querunt aliqui quare si quis furatur propter necessitatem famis debet tres hebdo

inadas penitere: vt dicitur preteracto
 c. Si quis. Respondet glo. q. mo-
 dica fuit necessitas: si magna
 fuisset non inponeret penam. Ad
 huc queritur quare non excusatur
 mulier a fornicatione propter ne-
 cessitatem famis. ff. de ritu. nuptia-
 rum. l. Dalas. §. non est sicut excu-
 satur a furto. Respondet glo. q. p
 necessitatem res facta est communis vt rly.
 di. §. i. r. xxij. q. ij. in. c. Quid autem
 si in fornicatione non est ita. Ideo
 nulla necessitate debet fornicari. lxxv
 vij. di. c. Fornicari. et ponitur de by
 mulier omnia mala sustinere quod for-
 nicari. xxvij. q. v. c. Ita ne. Amplius
 queritur: cur excusatur homo ab
 homicidio si ex necessitate inuen-
 tabili se defendendo aliquem occi-
 dit. Ad hoc dicit glo. q. interfi-
 ciones non imputantur: si potius qui
 interfecit est se interfecit qui ag-
 greditur illum. Extra de homicidio
 c. Sicut lator. Spiritus sanctus igitur
instigante multa a sanctis patribus edi-
ta sunt saluberrima statuta et san-
ctissime constitutiones quibus pos-
sent fideles spiritualiter vivere. Et
 hodie ipsam populi aures habet
 et non audiunt: quoniam pauci sunt qui
 implere studeant illa precepta eccle-
 sie que in prima parte explicamus
 Quinimo laudant illa verbis et ap-
 probant tanquam dignissima: et digi-
 to suo nolunt ea mouere. Dies
 festi communiter violantur: non sacri-
 ficatur cum in illis vacent viri et
 mulieres vanitatibus et dissolu-
 tionibus execrabilis. Fenuria gu-
 losis mulierum et voluptuosis exosa

sunt. Adisse ex communi corrupti-
 ptela a puellis nubilibus non au-
 diunt: quibus ad choreas et vana
 spectacula pergere non videtur infam-
 mia. Sed visitare sacra dei tem-
 pla et audire diuina dedecus ap-
 pareret et ignominia. Confessiones
 vel omittunt vel sunt apparenter
 cum mente lupina: quam cum propositio
 aliena denegandi et rapiendi: et
 peccata preterita persequendi. Decime
 autem in plerisque locis non cogno-
 scuntur vel soluuntur: in alijs cum lu-
 re mentis et angustia cordis. Excom-
 municaciones et ecclesie censure habent
 in derisum: et multi sic excommunicati ec-
 clesie clauis contemnant. De cle-
 ricis non profallentibus horas taceo:
 deus iudicet illos. Religiosi
 homo multi sunt nomine et paucissimi
 re: quam etiam plerique ex illis qui vide-
 tur austeram et sanctam ducere vitam
 nullam habent reuerentiam ad clericos
 seculares: et quasi pro nichilo du-
 cunt quicquid ab ecclesia constitutum est
 pro seruatiōe seruandam et officiorum
 Quod confessiones audiunt detrahunt
 parrochianis presbiteris et ordina-
 rijs locorum: de decimis ipsi sciunt
 quam confitentibus conscientiam faciant.
 Ingerunt se quantum possunt presumptuo-
 se ad curam animarum sub spe charitatis
 et zeli. De fusso maria christiane
religionis nolle obedire traditi-
onibus sanctissime ecclesie dei. De
 matrimonijs idebite stracantur
 propter impedimenta: tamen propter dece-
 ptiones et fraudes clandestinas
 longum esset singula enarrare. Non
 sic christiani redempti pretioso san-

guine xp̄i nō sic. Que dixerint
salicet p̄res sc̄ti & eccl̄ie rectores
facite et seruate: vt sic meream̄
fieri p̄ticipes gr̄e diuine. Quā largi
atur nobis iesus xp̄s fili⁹ dei: q̄
sit b̄ndict⁹ cū patre et sp̄u sancto
p̄ infinita sc̄la seculorū Amen.

¶ Feria quarta, tertie hebdo
made. De superbia trāsgressorū
legis ciuilib. Sermo. xvij.

Plus boni

nis non venit ministrari, sed
ministrare: v̄ba sūt redēptor
ris n̄ri oriḡis. Aldathe. xx. ca.
et in euāgelio hodierno. Me d̄s
horreret hūilitatē regulā: voluit
saluator n̄r iesus xp̄s illā suo ex
emplo cūctis ostēdere qm̄ hoies
vt Lactanti⁹ refert magis voluit
exēpla q̄ v̄ba: q̄ loq̄ facile est:
prestare difficile: vt igit scribit
Actū. i. c. Lepit iesus facere et
docere. Fecit aut̄ m̄lta. S; inter
illa vnū illud nobis se offert cō
siderādū: q̄ cū ipse nō esset sub
ditus legi voluit ea q̄ erāt legis
implere. vñ et circūcisus ē et in
tēplo. viij. die post natiuitatem
oblat⁹. Quā h̄o hoc ex hūilitate
fecerit vt nobis p̄beret exēpluz
satis est execrāda supbia illorū
qui sua volūtate et nō legib⁹ vo
lūt oia facere: p̄tra quos et si di
xerim⁹ in sermōe precedēti ad
huc remanet aliqd̄ enarranduz
p̄tra eos q̄ legē hūanā let ciuile
abijciūt. Idcirco in presenti ser
mone de superbia trāsgressorū leg
gis ciuilib erim⁹ tractaturū. pro

ponemus autē de ipsa lege tris
mysteria contemplanda.

¶ Primum d̄r diffinitionis.

¶ Sc̄d̄m obligationis.

¶ Tertium abrogationis.

¶ Quid est lex et de actibus leg
gis atq̄ de illius necessitate.

Capitulum primū.

¶ Rīmū mysteriū d̄r diffini
tionis: In quos videre de
b̄ em̄ tris. ¶ Primo legis

quidditatē. ¶ Sc̄do legis actua
litate. ¶ Tertio legis necessitatē

¶ Primo videam⁹ qd̄ sit lex in
cōmuni. Et ad h̄ dicit b̄ns tho:
i. ij. q. xc. lex est ordinatio rōnis

ad bonū cōmune ab eo q̄ curas
h̄z cōmunitatē promulgata. Vbi
ponitur quattuor cōditiones
legis.

¶ Prima est rationis practice
ordinatio.

¶ Sc̄da boni cōis p̄curatio.

¶ Tertia populi vel principis
constitutio.

¶ Quarta legis promulgatio.

¶ Prima p̄ditio legis ē rōnis
p̄ctice ordiatio. Ordinatur em̄ rō
nē p̄cticā ad actiōes. ¶ dicit nā
q̄ f̄sido. q̄ lex d̄r a legendo q̄

scripta est. ¶ dicit a ligādo quia
ligat. i. obligat p̄ceptis affirmat
iuis ad agēdū negatiuis ad ca
uedū. ¶ d̄r lex ab elegēdo sc̄dm

Aug. q̄ debet q̄libz eligere viue
re sc̄dm legē. ¶ Isti autē act⁹. s. eli
gere legere & ligare sunt actus

rōnis. ¶ Moranduz t̄m vt dicit
Tho. i. ij. q. xc. articulo. ij. Qd̄

ois lex hūanit⁹ postea int̄m ha
l. iij.

bet de legis rōne inq̄tus a lege nature derivatur ex eo q̄ rōnis prima regula est lex nature. Et si iurispitus dicat. ff. de legibus. Itā ad ea q̄ de oibus que a maioribus tradita sunt: rō reddi nō pōt: hoc dicit nō q̄ leges omnes nō pcedant a rōne si iuste sunt: sed q̄ nimis esset difficile et plūrum. Sed ut dicit. phūs. v. ethi. In talibus oportet attendere exp̄torū vel seniorū vel prudentū in demonstrabilibus enūciatōib⁹ et opiniōibus nō minus q̄ demonstratiōibus. ¶ Sc̄da p̄ditio legis est boni cōmunis p̄curatō vñ Isidorus di. iij. c. Er̄it autē lex ait. Lex nullo privato cōmōs do: sed p̄ comuni utilitate civiū debet esse p̄scripta. Rō q̄ cū ois ps ordinet ad totū sicut imp̄fectū ad p̄fectū: vñ aut hō sit p̄sona cōmunitatis p̄fecte: necesse ē q̄ lex respiciat p̄prie ordines ad cōmunē felicitatē. Q̄d cūq̄ aut p̄ceptū fiat ad aliquē de aliquo p̄ticulari ope: intantū habz rōes legis inq̄tum ordinat ad bonū cōmune. ¶ Tertia p̄ditio legis ē ppli vel p̄ncipis p̄stitutio. vñ dicit Isidor⁹ li. vi. ethimo. q̄ lex est cōstitutio ppli q̄ maiores natū simul cū plebib⁹ aliq̄d sanxerunt. di. ij. decretor. Rō s̄m̄ tho. est q̄ lex ut dictū est p̄prie et p̄ncipaliter ordinat ad bonū cōmune. Ordinare aut aliq̄d ad bonū cōe est p̄ncipis vel tot⁹ multitudinis. Itā intentio legislatoris est ut hoīes ad v̄tutes indu

cat et a vicijs retrahat. s̄ p̄sona p̄riata pot̄ q̄de inducere monitiōe aut suasiōe bñ dispositos. S̄ efficaciter inducere. s̄ p̄ vim coactiūā metu penarū p̄teruos et male dispositos nō pōt nisi p̄sona publica ad quā p̄tinet p̄nas infligere. ¶ Quarta cōditio legis est p̄mulgatio. ut em̄ dicit Gratian⁹ di. iij. Leges institūtur cū p̄mulgant. Rō est q̄ ad b̄ q̄ lex obliget: oportet q̄ in notitia deducat aliorū. hoc autē fit p̄ p̄mulgationē. Et lex q̄des naturalis p̄mulgata est a deo s̄m̄ q̄ deus ea mentib⁹ hominū inseruit naturaliter cōdicendā. Lex autē exterior humana p̄mulgat quo ad p̄ns s̄bo: sed in futurum scripto. vñ legis p̄mulgatio que fit s̄bo in futurū extendit p̄ scripture firmitatē que quodāmodo legē semp̄ p̄mulgat. Illi autē coras q̄bus lex nō p̄mulgat obligant ad legē suandā inq̄tus ad eorū notitiā deuenit vel deuenire potuit p̄ alios p̄mulgatione facta. Glo. s̄o in. c. coḡcetes extra de p̄stitutōibus inqt. Ex quo publice p̄mulgata est p̄stitutio oēs tenent ad ipsius ob̄uatiā et oēs ligat post duos mēses a publicatiōis t̄pe elapsos. In autentico ut facte noue p̄stitutiones. circa p̄ncipiū. collatōe. v. nec est necesse ut singulorū auribus inculcet. xvi. di. ca. q̄d dicitis. nisi p̄bare q̄s tūc extra p̄uinciā fuisse vel aliud impedimentū. Argu. exp̄ssū extra q̄ n̄rimo. accu. p̄nt. c. cū in

tua. ¶ Secundo videamus legis ac-
turalitatem secundum Aristoteli de iudiciis decreto-
rum. Quadruplex est enim actus legis
Quis enim lex aut permittit aliquid ut
vir fortis petat premissum. Aut vetat
ut sacra virginum nuptias nulli
liceat appetere. Aut punit ut qui
cedere fecerit capite plectatur. Aut pre-
cipit: ut diliges dominum deum tuum.
Ratio istorum secundum Thomam i. ii. q. xciiij. quia
cum lex sit directiva humanorum actu-
um. Tres sunt drie actus huma-
norum. Quidam enim sunt actus boni ex
genere: ut sunt actus virtutum: et re-
spectu horum ponitur actus legis pre-
cipere: precipit enim lex actus virtutum
ut dicitur v. ethicorum. Quidam alij
actus sunt mali ex genere: sicut sunt
actus vicioz: et respectu horum ponit-
ur actus legis prohibere. Quidam
alij sunt indifferentes ex genere et re-
spectu horum dicitur lex permittere.
Possunt etiam indifferentes dici qui
parum habent boni vel mali: ut peccata
venialia. Opportet autem quod aliquid
sit per quod inducat lex subditos ut
ei obediat. Hoc autem est timor pe-
ne. Et respectu huius dicitur actus
legis punire. Non autem ponitur ass-
pectus legis: quod punitur etiam
spectat ad privatam personam cui non
est punitio lege. Quilibet enim potest
alteri punitur. Sicut punitur non
ponitur actus legis sicut punire: quia
punitur potest quilibet: sed punire non
potest nisi persona publica et qui est
minister legis: cuius auctoritate
pena inferitur. ¶ Tertio videre de-
bemus legis necessitatem. fuerunt
quippe non superflue sed necessarie.

ut inquit Thomas i. ii. q. xcij. Leges
humane ad retrahendum homines a
vicijs et inducendum ad virtutes. nam
homini inest naturaliter quidam
appetitus ad virtutem. Sed ipsa vir-
tutis perfectio necesse est quod adue-
niat homini per aliquam disciplinam
Sicut videmus quod per aliquam indu-
striam subuenit homini in suis ne-
cessitatibus: puta in cibo et vestitu
quorum initia quedam sunt a natura
sed a ratione et manu. Non autem est a na-
tura complementum ipsum. ¶ Ad
hanc autem disciplinam non de facili
sibi homo sufficiens est: quia perfectio
virtutis consistit precipue in retrahendo
se ab inordinatis delectationibus
et indebitis: ad quas homines
sunt propensi et maxime iuvenes quibus
magis est efficax et necessaria di-
sciplina. Et ideo oportet quod huiusmodi
disciplina per quam ad virtutem pueni-
tur ab alio sortiantur. Et quantum
ad illos iuvenes qui sunt propensi
ad virtutis actus: vel ex dispositione
nature vel ex consuetudine vel magis
ex diuino munere sufficit di-
sciplina paterna que est per admo-
nitiones. Sed quia inveniuntur propter
ui et ad vicia propensi qui de facili ver-
bis moneri non possunt: necessa-
rium fuit ut per vim et metum cohiberentur
a malo: ut saltem sic a malis
desistentes et alijs quietam vitam
redderent. et ipsi tandem per huiusmodi
assuetudinem ad virtutes perducerentur:
et voluntarie facerent quod metu
prius implebant: et sic efficerentur vir-
tuosi. Huiusmodi autem disciplina
cogens est disciplina legum: vnde

necessariū fuit ad pacē hominū
 ⁊ unitē acq̄rendā vt leges hūa-
 ne d̄stituerent. **¶** Hinc **Isidorus**
 di. iij. c. facte sunt. ait. Facte sūt
aut leges vt eaz metu huana co-
erceat audacia: utaq; sit iter im-
probos innocentia: ⁊ in ipsis im-
pbis formidato supplicio refre-
netur audacia ⁊ nocēdi facultas
¶ Et in p̄logo decretalū ideo lex
 p̄ditur vt appetit? nori? sub iu-
 ris regula limitet p̄ quā genus
 humanū vt honeste viuat alter
 nō ledat: ius suū vnicuiq; tribu-
 at: informat. **¶** Et si obijceret q̄
 melior est iusticia ⁊ lex anāta q̄
 ināta. Sed iudex est iusticia a-
 nimata. Dicit em̄ **Aristo.** v. ethi-
 cor. q̄ ad iudicē p̄fugiūt boies
 sicut ad iusticia gigant; lex autē
 est quasi iusticia ināta. ⁊ videt
 q̄ meli? fuiss; vt executio iusticie
 cōmitteret arbitrio iudicū q̄
 lex aliqua p̄deret. **¶** R̄ndet **Tho.**
 vbi. s. q̄ s̄m **Aristo.** in. i. rethori-
 cor. melius est oia ordinari lege
 q̄ dimitti arbitrio iudicū: ⁊ hoc
 p̄pter tria. **¶** Primo q̄ facili? est
 rep̄ire paucos sapiētes qui suffi-
 ciant ad rectas leges p̄dendas:
 q̄ multos qui req̄rerent ad recte
 iudicandū de singularis. **¶** Secūdo
 q̄ illi qui leges ponūt multo t̄pe
 p̄siderant q̄ d lege ferendū sit: s̄
 iudicia de singularib; facti sunt
 ex casib; subito ori. facili? aut ex
 multo p̄siderat p̄t hō videre q̄ d
 rectū sitq; ex vno solo scō. **¶** Ter-
 tio q̄ legislatores iudicāt in vni-
 uersali ⁊ de futuris: sed hoies iu-

dicis p̄sidentes iudicāt ad que
 afficiunt odio vel amore aut cu-
 piditate ⁊ sic eoz deprauat iudi-
 cū. Quia ⁊ iusticia anāta iudi-
 cis nō in multis inuenit ⁊ q̄ fle-
 xibilis est: ideo nemini fuit in q̄
 buscūq; est possibile lege deter-
 minare q̄ d iudicandū sit: ⁊ pan-
 cissima arbitrio hoium relinq̄re
¶ Q̄d ciuiles leges iuste sūt ser-
 uande: ⁊ q̄ aliqui licet facere p̄ter
 vba legis. ⁊ qualiter melior ē ci-
 uitati bon? minister sine lege q̄
 lex sine ministro. **Cap. ij.**

¶ Secundū misterii p̄tem-
 plandū de lege dicit ob-
 ligatōis. In quo tria sūt
 dubia declaranda.

¶ primū vtz obligent hoies in
 foro p̄scientie ad obseruantiā
 legum secularium

¶ scdm vtrum liceat aliqui sub-
 ditis legis p̄ter vba legis agere

¶ tertiu vtrū expediēti? sit ci-
 uitate regi? p̄ bonā legē ⁊ imalus
 ministrū: q̄ p̄ bonū ministrū si-
 ne bona lege.

¶ Ad primū dubiū r̄ndet **tho.** i.
 ij. q. xvi. arti. iij. q̄ si leges secu-
 lares sunt iuste: obsequande sunt.
 Ita q̄ nō obsequans peccat. vnd
Aug? di. ix. c. quicumq; ait. Qui
 legib; impatorū que p̄ dei volū-
 tate ferunt obtemperare non vult
 acq̄rit grande supplicium. q̄ aut le-
 gib; impatorū que p̄tra dei vo-
 luntatē ferunt obtemperare non
 vult acq̄rit grāde premium. Igit
 lex humana si nō est iusta q̄uis
 large dicat lex inquantū ab aliis

quo hñte auctoritatē pstituit. s̄ illud Isaye. x. c. Et q̄ dñt leges iniquas. nō tñ pp̄te est lex: quia nō ligat id est nō obligat ad sui obſuatiā. Si aut̄ iusta a deo inspirante est s̄m illud. p̄verb. viij. Per me reges regnāt & legū cōditores iusta de cernūt. Propter ea xp̄ns nascens s̄uari voluit a matre sua legē hoīs infidelis cū se. ut scribit̄ Luce. ij. c. Exijt edit̄ cū a cesare angusto ut describeretur vniūsus orbis. & ipsa iuit i bethleē Sciendū tñ s̄m tho. vbi. s̄. q̄ leges humanit̄ poste dicunt̄ iuste vel iniuste s̄m quadruplicē causā. s̄. finalē: efficientē formale: & materiale. ¶ Primo s̄m cām finalē ex fine qñ ordinātur ad bonum cōe. Iste em̄ est finis legis: utilitas cōis boni ut dictū est. Contra est lex iniusta p̄traria cōi bono. vñ qñ aliq̄s p̄fidēs iponit leges onerosas subditis nō p̄pter cōem utilitatē: s̄ p̄pter priuatā suā ut p̄pter cupiditatē vel gl̄iam faciens statuit q̄ q̄ facit talē defectū soluat t̄itū qd̄ nō p̄pter aliud facit nisi ut i de lucret. vel cū iponit tallias & gabellas ultra debitū ut thesaurizet & s̄lia. ¶ Secūdo dicūt leges iuste ex cā efficiente seu auctore. cā efficiēs legis est statūēs legē. Si q̄ nō excedit p̄tates ferent̄: qz sc̄s eas facit subdit̄ suis iusta est. Iniusta aut̄ si fert legē sup̄ eos i q̄bus nō habet p̄tatem. Puta si laicus cuiuscunq̄ dignitat̄ etiā imperialis facit legē que extendatur etiā ad clericos: ut q̄ habeāt

r̄ndere in foro, suo vel q̄ soluat tallias & h̄mōi. nō em̄ hñt p̄tates sup̄ derū. ¶ Tertio leges dicūt iuste ex forma: qñ. s̄. s̄m equalitatē p̄portioīs imponunt onera subditis in ordine ad bonum cōe. Lū em̄ vnus hō sit ps multitudinis (quilibet hō & qd̄ est & qd̄ habet est mltitudinis. Sicut quelibet pars est qd̄ est totū: vñ natura aliqñ aliqd̄ detrimentus infert parti ut saluet totū. Et s̄m hoc leges p̄portioabilitē onera imponētes sunt iuste & obligant in foro p̄scientie: vñ ex causa rōnabili rectores ciuitatū imponunt aliquas collectas: puta ad defendendū se in iusto bello & s̄m p̄portioē debitā: qui hoc recusaret: peccaret. Iniuste autē sunt leges qñ nō equaliter onera imponunt s̄m ratā vnicuiq̄ p̄tinētē & s̄m substantiā. S̄z aliq̄ nimis grauānt enormiter. Alij nimis alleuiānt. Et iste sunt violentie magis q̄ leges. Ideo nō obligant in foro p̄scientie nisi forte p̄pter vitandū scandalū v̄l p̄turbationē: p̄pter quā hō etiaz qñq̄ d̄z cedere iuri suo. ¶ Quarto leges sunt iniuste ex materia qñ sunt de rebus illicit̄ p̄tra ius diuinū vel naturale: ut q̄ adorēt idola. sic fecit nabuchodono sor legē q̄ oēs adorarent statuā Daniel. iij. c. Et tales leges nō sūt obſuade. qz ut scribit̄ Actū v. c. Obedire oportz deo magis q̄ hoīb̄. Ad idē facit. c. iulian⁹. xi. q. iij. ¶ Et nota q̄ p̄dētes leges iniquas puta ad iponendū

collactes indebitas et quam ia
 tenent ad restitutione ipsi et her
 redes eoz oium danoz que oc
 castone dictaz legum aliq passi
 sunt. r illi q idurerut coditorem
 ad tale lege faciendam quilibz in
 solidam. vt & ia pdictu est iuste le
 ges seruade sut no contene
 de. **Hinc Belassus** papa di. x. ait.
 Quis aut legis pncipum aut pa
 rum regulas aut monitiones
 pmas dicat debere coteni: nisi
 qui ipunitu sibi extimet transire
 comissus. **Secm** dubius fuit
 vtru liceat aliqui subditu legis p
 ter vba legis agere. **Ad hoc**
 dicit **Tho. i. ij. q. xvi. arti. vi.** q
 cum ois lex ordinet ad bonu co
 mune in ratur hz vim et rone
 legis in qtu aspicit id coe bonu
 Scm vo q ab hoc deficit. no
 hz virtute obligadi: vn iuris pe
 ritus dicit: q nulla iuris ro aut
 equitati paut benignitas vt que
 salubriter p vtilitate hoiuz intro
 ducuntur ea nos. duriori interpre
 tatione ptra ipsoz comodum per
 ducant ad seueritate. **Et bern.**
 li. de precepto et dispensatione
 ait. Iniquus pculdubio foret si
 ea que sunt p sola charitate isti
 tuta ptra charitate teneret. **Qd**
 tigit aut q aliqd obsuari coi
 saluti e vtile vt i plib? qd tu in ali
 qbus castib? e nocumentu maxi
 mu. qz igit legis latoz no potest
 oes casus singulares inueni ppo
 nit legem fm ea q vt i plib? acci
 dnt fer es itenides sua ad pmune
 vtilitate: vn si emgat cas? in quo

talis obsuatio legis sit danosa
 no salutifera: talis lex no est ser
 uanda. Sicut si in ciuitate obses
 sa statuat lex q porte stet clausa:
 hoc est vtile comuni saluti vt in
 plurib?. Si aut ptingit casus q
 hostes insequat aliquos ciues
 p quos ciuitas pseruat: damno
 sissimus esset ciuitati si porte eis
 no aperiant. Et ideo in tali cau
 porte essent eis aperiende contra
 vba legis vt suaret vtilitas com
 munis qua intendit legis latoz.
Propterea dicit in glo. in plo
go decretalium. Nouis morbis
 noua couenit antidota pparari
 extra de iuramento calunie. c. ce
 teru. **Et varia experimeta mor**
boz: varia nos cogunt remedia i
uenire. l. di. c. vt constitueret. Et
qd medicameta morbis exhibet
hoc iura negotijs. Et iterz glo.
in plogo. Que de nouo emer
gunt: auxilio nouo indigent. ff. d
interrogatorijs actionibus. l. de
etate. s. ex ca. extra de officio iud
icis delegati. c. insinuante. Sz
tu considerandu est q si obsua
tio legis fm vba no habz subitu
piculu cui oporteat statim occur
rere: no ptinget ad quellbet inter
ptari qd sit vtile. sed hoc solu p
tinget ad principes q ppter hmoi
casus habet auctoritate in legi
bus dispesandi. Si vero sit sub
itu piculu no patiens tanta mo
ra vt ad superiores possit recursus
hri ipsa necessitas dispesatione
hz anexa. Nec obstat qd Aug?
dicit di. iij. c. in istis. q non licet

non licet... q non licet

alicui iudicare de lege. s. si q. s. p.
 termittat vba leg. dices se inten-
 tionē legis seruare videt q. in
 dicit de lege. Ad hoc dicitur. Il-
 le q. in casu nēcitat. agit pter vba
 leg. nō iudicat de lege: s. de casu
 singulari: in quo videt vba leg.
 nō esse seruāda. An dicitur extra de
 rescriptis. in. c. cāz. Verba in rescriptis
 vlt. legibus posita debentur pforma-
 re equitati etiā si vba nō paterent
 p. Itē si arguat q. ei est interpreta-
 ri legē cui est cōdere. vt dicitur. n. q. i.
 c. sic em. s. Ex his oibus. S. s. b.
 ditor leg. nō est p. dere legē: nec
 ergo eorū est interpretari intētiōes
 legislatoris: s. s. m. vba agere. Re-
 spondet tū. q. ille q. sequitur inten-
 tionē legislatoris nō interpretat le-
 gē simpliciter: s. in casu in quo mani-
 festū est p. euidētā nocumētī le-
 gislatorē aliud intēdisse. si enim
 dubiū sit dicitur vlt. s. m. vba leg. agere
 vlt. superiores p. sulere. Cōfirman-
 tur oia sup. dicta p. illud qd. scribitur
 xxij. q. v. c. Humane. Qd. vba de-
 bēt seruire intētiōi nō intētiō
 verbis. An. Ilari. extra de vbo.
 signi. c. Intelligentia ait. Intelli-
 gentia vborū ex causis est assumē-
 da: q. nō sermoni res: sed rei ser-
 mo dicitur esse subiectus. Ibi dicitur glo.
 vba nō sūt intelligēda statim vt
 sonare videntur maxie vbi ambi-
 gua sūt. Sed p. sideranda est intē-
 tiō loquētis. ff. de vbo. signi. l. Me-
 pos. p. culo. ff. de regul. iur. l. Sē-
 per in stipulatiōib. xxxi. q. i. in. c.
 Quō virgibus. s. r. glo. in. c. pre-
 terea. extra de vbo. signi. inquit

Dicitur est mens dicentis q. vox. ff.
 de suppellectili legata. l. Labeo.
 Nec plus vbi q. voluntas inspi-
 ci dicitur. l. que res pignori obliga-
 ri p. tit. l. vlti. sequitur tū. q. q. quis
 sapiētes nouerint intētiōē suā
 vbi explicare r. cōditores legū
 fuerint sapiētes: tū nullū ita sapi-
 ens vt possit oēs casus excogita-
 re. An. ff. de adm. re. ad ciui. p.
 tinen. l. ij. s. si eo tēpe dicitur. Fortui-
 tos casus nullū hoim. p. silium p. ui-
 dere p. tit. Ideo non potest suffi-
 cienter per verba sua in lege ex-
 primere ea que conueniunt ad fi-
 nem intētiōem. Et si posset legis-
 lator oēs casus cōsiderare nō
 oporteret q. oēs exprimeret p.
 pter confusionem vitandā: s. le-
 gem ferre debet s. m. ea que eueni-
 unt: vt in pluribus. Tertium
 dubium erat vtrum expediētū
 sit ciuitatē regi per bonam legem
 r. malus ministeriū: q. per bonū
 ministeriū sine lege. Et geral-
 dus odo. super. v. ethicoz dicit q.
 per bonū ministeriū. Quia illud
 regimen est ciuitati expediētū
 qd. est ad finem r. felicitatem ciui-
 tati efficacius. hoc aut. est regimē
 boni viri: quare ipsum expediē-
 tius est regimine bone leg. Max
 finis r. felicitas ciuitati est esse ci-
 ues iustos prudentes r. bonos.
 hoc habito cetera necessaria ci-
 uitati faciliter habent. S. q. ad
 hoc sit efficacius regimē boni vi-
 ri apparet ex tribus: in quib. vir
 bon. excedit legē. s. Fidelis. Po-
 tentia. Prudētia. Iusticia. q. vir

bonus sit potentior: p[er] q[uo]d q[ui]ntuor
 sunt motiua q[ue] conuincit tota po-
 tentia faciendi hoies bonos. I.
 mer[itu]s: amor: exhortatio: exemplū
 ¶ De metu Aristo. dicit. x. ethic.
 Multi obediūt magis necessi-
 tati q[uam] h[um]i[li]t[ati] t[er]ra[rum] iacture qua timet
 magis q[uam] bono. ¶ De amore et
 sequit[ur] ibidē q[uo]d paterni h[um]i[li]t[ati]
 t[er]ra[rum] mores magis habēt de p[ar]te
 q[uam] legalia t[er]ra[rum] ciuiles mores p[ro]pter
 cognationes t[er]ra[rum] h[um]i[li]t[ati]. ¶ De ex-
 hortatioe dicit Ph[ilosophus]. ad pauli-
 nū: habet nescio q[uo]d latētis inte-
 gre viue vocis act[us] t[er]ra[rum] i aures di-
 scipuli de doctoris ore trāsfusa
 fortius sonat. ¶ De exemplo v[er]o
 Lactanti[us] li. iij. hoies exempla
 magis volūt q[uam] v[er]ba: Bon[us] igit[ur]
 vir t[er]ra[rum] bona lex pares sūt in metu
 t[er]ra[rum] timore. q[uo]d vterq[ue] h[ab]et ministeriū
 t[er]ra[rum] gladiū. Sed bon[us] vir h[ab]et amo-
 rem: habet exhortationē viuas t[er]ra[rum]
 exemplū bonoz operū: lex autē
 nō. ¶ Q[uo]d etiā bon[us] vir sit prudē-
 tio: p[ro]bat[ur] Q[uo]d vir prudens t[er]ra[rum]
 bona s[un]t prudentiā datā p[ro]tinēt
 notitiā s[un]t artē bene viuendi. T[er]ra[rum]
 notitia boni viri excedit triplici-
 ter. ¶ Primo extēsiue: q[uo]d lex non
 p[ot]est extendi ad oēs casus q[ui] p[ot]est
 euenire eo q[uo]d singularia sunt infi-
 nita. t[er]ra[rum] descendentiā h[ab]et vniuer-
 salibus ad p[ar]ticularia. iubet pla-
 to quiescere. T[er]ra[rum] nūc vbi lex des-
 ficit: recursus est ad arbitriū bo-
 ni viri. t[er]ra[rum] sic arbitrium boni viri
 excedit legē extēsiue. ¶ Secūdo ex-
 cedit bon[us] vir legē intēsiue: quia
 h[um]i[li]t[ati] s[un]t legis sūt vniuersales: ser-

mones boni viri p[ar]ticulares. Et
 vt dicit Aristo. in. ij. ethicor[um]. t[er]ra[rum] in
 iij. polit. Sermōes p[ar]ticulares
 efficaciores sunt in agibilib[us] q[uam]
 vniuersales. ¶ Tertio bon[us] vir ex-
 cedit p[er]fectiō aliter: q[uo]d vir bonus
 habet quandā experiētiā seu ex-
 perimentalē notitiā ita p[er]fectas
 q[uam] nulli p[ot]est inesse nisi hoī bono
 ois aut legalis notitia p[ot]est iesse
 t[er]ra[rum] bono q[uam] malo. ¶ Q[uo]d adhuc
 vir bonus sit iustio: p[ro]bat[ur] q[uo]d lex
 bona est t[er]ra[rum] p[re]ceptiua: vir bon[us] ē
 p[re]ceptiuus: opatiuus: electiu[us] t[er]ra[rum]
 volitiuus. S[ed] vbi sūt isti viri bo-
 ni: vbi q[ui] recte viuāt: q[ui] etiā p[ro]
 tot sacras leges diuinas t[er]ra[rum] h[um]a-
 nas canonicas t[er]ra[rum] ciuiles: legum
 ministri deteriores alijs expien-
 tia teste vident. Quos nō ab re
 alta voce cantare possum[us] dicē-
 tes illud q[uo]d scribit Sap. i. c. Dil-
 ligite iusticiā qui iudicat terras:
 Si hanc iusticiā maiores mino-
 ribus exhiberent: vtiq[ue] reliqua
 omnia in ciuili vita bene recte
 q[uam] fierent.
 ¶ Q[uo]d multe sunt leges ciuiles
 reprobate t[er]ra[rum] alie auctēricate que
 dā v[er]o abrogate q[ue] nō dedignāt
 sacros canones imitari. La. iij.
 Tertiu[m] misteriu[m] p[ro]templā
 dū dicit[ur] abrogatō: In se-
 cularib[us] quidē legibus
 multa diuersitas inuenit. ¶ Nā
 quedā sunt reprobate: quedam
 auctēricate: quedam abrogate.
 ¶ Prime sūt leges quecūq[ue] iniu-
 ste: d[icitur] quib[us] dixim[us]. Et in spēali
 omnes ille q[ui] militāt p[ro]tra eccl[esi]as

Ricā libratē. Ex quo facta est illa
 constitutio honorij tertij extra d
 sen. ex. in. c. Nouerit. In qua dicitur.
 Excoīcam⁹ oēs q̄ de cetero ser
 uari fecerint statuta edita ⁊ p̄sue
 tudines v̄l pot̄ abusiones intro
 ductas ꝑ ecclīasticā libertatē: nī
 si ea de capitularibus suis infra
 duos mēses post hui⁹ publicati
 onē suē fecerint amouere. excoī
 cam⁹ statuarios ⁊ sc̄ptores statu
 torū ipsoꝝ necnō ⁊ p̄tates ⁊ p̄su
 les rectores ⁊ cōsiliarios locoꝝ
 vbi de cetero h̄mōi statuta ⁊ p̄sue
 tudines edite fuerint ⁊ observa
 te: necnō ⁊ illos q̄ sc̄dm ea p̄sū
 plerint iudicare v̄l in publicam
 formas scribere iudicata: hec ibi
 Inno. ⁊ hostien. dicūt q̄ libras
 p̄sistit in p̄uilegijs ꝑcessis super
 sp̄ualibus v̄l tp̄alibus gn̄aliter
 vel singlariter: siue a deo: siue a
 papa: siue ab alijs p̄ncipib⁹. A
 deo ꝑcessa sūt m̄lta: vt illd. Qd̄
 cūq; ligaueris tē. ⁊ hoc quantū
 ad p̄sonā pape extēdit ad inter
 p̄tatiōes oīm dubioꝝ. extra q̄ f̄
 lii sunt legit. c. p̄ venerabilem. A
 papa p̄uilegia ꝑcessa sunt vt qui
 inicit manū violentā in ecclīā sit
 excoīcat⁹. Itē q̄ in legat̄ ad pi
 as cās sufficiāt duo testes: ⁊ m̄l
 ta alia p̄uilegia q̄ habent in iur̄
 canōico. Itē ab impatorib⁹ mul
 ta ꝑcessa sūt: vt de immuni. ecclīa
 ⁊ h̄mōi. ¶ Quedā leges sc̄lares
 sūt autēcate: vt ille q̄ honesta
 tē sapiūt ⁊ morib⁹ bonis ac reli
 gioni ꝑcordāt: vnde extra d̄ de.
 excoī. c. Super specula dicitur,

Sācta ecclīa legū seculariū nō
 respuit famulatū que eq̄tatis et
 iusticie vestigia imitant: Idē ex
 tra: de noui opis nūciatiōe. c. i.
 Et di. x. c. Lege. c. Si adiutorū
 ¶ Tertio quedā leges sūt abro
 gate eo q̄ h̄ p̄mittat a iure ciuī
 li: nī phibetur a iure canonico.
 ¶ Et in tali casu leges nō dedi
 gnant sacros canones imitari.
 Extra de iudicijs. c. clīci: extra d̄
 iuramēto calūnie. c. i. Extra de
 noui opis nūciatione. c. Intelle
 rimus. ¶ Et in auctētico vt clīci
 apud p̄prios ep̄os. §. penul. col
 latione. vi. Et h̄ plures sūt cas⁹
 ciuīlis legis q̄ phibent in iure
 canonico nos t̄n alios colligē
 gem⁹ ex illis. ¶ Prim⁹ casus ē
 in matrimonijs. nā s̄m leges ci
 uiles: fili⁹ germani vni⁹ pot̄ co
 pulare matrimoniū cū filia alte
 rius germani. vt instituta de ra
 ptorib⁹. §. Inter eas. ⁊ l. de m̄
 ptis. l. nemini. S̄ s̄m ecclīas ta
 les deb̄ ēt separari. Extra de cō
 sanguinitate et affinitate. c. Nō
 debet. ¶ Sc̄d⁹ casus est de pu
 ella rapta que s̄m leges nō pot̄
 cōtrahere matrimoniū cum rap
 tore suo. l. de raptu virginis
 l. Unica Et. xxxvi. q. ij. cap. De
 puellis. ca. Sin autem. ca. Plas
 cuit S̄ s̄m legē canonicā potest
 Extra de raptoribus capitulo:
 Cum causa vbi etiam dicit glo:
 Qualiter cūq; aliq̄ sit rapta pot̄
 contrahere cum raptore dum
 modo prior dissensu transeat
 postmodū i. p̄sensū. xxxvi. q. ij. c.

Tua. **T**ertius casus est qd scd leges civiles licitū est hoi solu to tenere mulierē solutam in cō cubinam: vt i autē. **Q**uib' mo dis filij naturales efficiunt legi timi. §. Si quis. Sed fm ecclēst am etiam simplex fornicatio est pctm mortale: et excludit a regno dei fm aplin. **P**e. corinth. vi. ca. **Q**uart' casus ē hz leges ciui les licitū est viro occidere adulte rū dephēsū i adulterio cū vro re: si est psona vilis et cui non dz reuerētiā. ff. de adul. l. Adarito et l. si adulteriū. et l. de adulte rīs. l. Braccus. **I**nsup licet pa tri qui habet filiam in potestate occidere adulterū filie i domo sua fornicantem: et occidere filiā ff. de adulterijs. l. Pr. et l. nō i ea **S**z fm deū et eccliam nichil ho rum licet. **Q**uintus casus est qd fm leges ciuiles dānat q de phēsam in adulterio et vrore. **L**. de adulterijs. l. crimē. et l. Casti tati. **S**z fm iura canonica p̄t re ttere sine vlla pena: dūmodo ip sa parata sit se emēdare. xxxi. q. i. §. obaudif. **S**extus casus fm leges mulier que mortuo mari to nubit infra tēpus luctus. id ē vnus anni infamis fit et incur rit multas penas. **L**. de secūdis nuptijs. l. i. et ii. **S**z hoc nō tenet ab ecclia. extra de secūdis nup. c. i. **S**eptim' casus est fm leges **I**llud qd relinquit in testamēto nisi habeat qnqz vlt septē testes nō valet. **L**. de testa. l. si vnus. l. **H**ac cōsultissima. instituta. de te

ra. §. si. Sed ecclia hoc nō t̄ in relictis ad pias causas vbi suffi ciūt tres aut duo testes. extra de testa. c. Lū esses. et c. Relatum. **O**ctauus casus ē scdm leges maleficia cogitandis regulariter nō puniunt. ff. de penis. l. cogi tatiōis. Sed tū omnis cogitatio mala a deo punif. de pe. di. i. ca. **O**mnis. **M**on' casus scd le ges ciuiles licet magi et malefici puniant: tamē q hoc faciūt p̄tra vētos imbres et grandines p̄ue niatur. **L**. de maleficis. l. **P**orū **S**z fm deū et eccliam talia facere grauissimū pctm ē **D**e cimus casus qd filius spuri' ex damnato coitu oī bñficio exclu ditur. **L**. de naturalibus liberis l. Licet aut. **S**z fm eccliam inter est epi facere q vterqz parentū talibus liberis necessaria submi nistret: fm q facultates suppe tūt. extra de eo qui duxit in mri moniū quam polluit p adulteri um. §. cum h̄ret. **S**ūt talij casus quos repetere nimis foret proli rum: in quib' leges seculares nō sunt seruande. tū in alijs vt sepe diximus licitis et honestis col ē de sunt: et non supba mente par uipēdende. **D**emus igit operā oēm elatōnē expellere a cordib' n̄is et fm leges sacras viuētes dignos reddamus nos grā chri sti. Amen.

Feria q̄nta tertiē ebdomade **D**e superbia hereticorum. **S**ermo decimus nonus:

Ortuus est

diues et sepultus est
in inferno. Verba sunt re-
deptoris nostri Luce. xvi. c. et in
euangelio hodierno. Audientes
plerique lectionem sancti euangelij
hodiernam in qua historia et res
gesta narratur de diuite illo qui
dānatus interijt et descendit in in-
fernū: nō solum nō expauescunt
nec cogitat de vita futura. Quin-
imo ficta esse falsaque oia illa et
opinant et dicunt. Ascēdit quippe
fumus supbie in corda eorum: exce-
tauitque illos ut nō aspiciant veri-
tatem. Spernūt scripturas et moy-
sem ac prophetas abhominantur.
Hi si puniuntur in talibus desan-
tur erroribus velut heretici puniē-
tur a iusto iudice deo. Et quoniam he-
resis vicium periculosissimum est et
abhominabile nimis: decreui in
sermone presertim dicere de supbia he-
reticorum: ob quod tria misteria pro-
ponimus de hereticis preplanda.
Primum dicitur de conditione.
Secundum specificationis.
Tertium punitionis.
Quod quinque conditiones requi-
runtur ad hoc ut quis proprie dica-
tur hereticus. **Capitulum primum**
Primum misterium de heret-
icis preplandum dicitur
de conditione. Et enim inquit
Augu. xiiii. q. iij. c. hereticus. **Hereticus**
est qui falsas opiniones
signit vel sequit. Sed ut colli-
gere potui ex dicti doctoris quinque
requiruntur conditiones ad hoc ut

liquis proprie dicatur hereticus.
Prima conditio est ut sit error
in eius intellectu. Nam heresis est
species infidelitatis. Sed infideli-
tas est in intellectu subiectiue: sicut
fides sibi propria: factum ergo
malum sine errore non facit hominem
hereticum: ut si quis fornicat aut me-
chatur hoc agat contra veritatem que
dicit. Non mechaberis. non tamen est
hereticus nisi credat vel opinetur
fornicari esse licitum. Si quis autem
obijceret quod simoniacus dicitur
hereticus. i. q. i. c. quisquis. et tamen non
habet errorem in intellectu. Ergo
absque tali conditione potest quis repu-
tari hereticus. Respondetur quod simo-
niacus non proprie sed large dicitur
hereticus propter quandam similitudi-
nem: quod ex quo emit vel vendit sa-
cra: ita agit ac si extimeret donum
gratie pecunia posse possideri. Sed
non hoc estimando sicut communi-
ter accidit non est hereticus. **Se-**
cunda conditio ad hoc quod fit quis pro-
prie hereticus est quod error sit cir-
ca ea que sunt fidei vel contra veri-
tatem determinationis ecclesie in his
quod pertinent ad fidem et bonos mores
et necessaria ad prosecutionem vite
eterne. Si enim error esset de his
quod non pertinent ad fidem: puta quod quis
credat solem non esse maiorem terra
et homini non est hereticus. **Ter-**
tia conditio que requiritur ad heret-
icum est quod error sit in illo quod catho-
lica veritate est confessus. Nam in
dei et gentiles ac reliqui infideles
non proprie dicuntur heretici. Unde
dicit Augu. quod videtur dyabolus

genus humanū a cultura demo-
nū liberari hereticos mouit: q̄
sub vocabulo xp̄iano: doctrine
resisteret xp̄iane. ¶ Quarta cō-
ditio que requirit ad heresim est
q̄ sit in eo qui fidē suscepit tali-
ter error: circa fidē q̄ aliquā ve-
ritatē de xp̄o p̄fiteat p̄tinentem
ad diuinitatē vel humanitatem
Si em̄ nullā veritatē penitus d̄
xp̄o confiteret magis p̄prie apo-
stata q̄ heretic⁹ censeret. nā he-
retic⁹ aliquā veritatē de xp̄o cō-
fitemur: apostata nō a fide nō: sic
iulian⁹ apostata. Et sic possunt
distingui heretic⁹ ⁊ apostata: h̄
aliquā vnū sumat p̄ alio. ¶ Qui-
ta p̄ditio que requirit ad here-
sim est vt q̄s talē errorē firmata
volūtate ⁊ obstinata eligat ⁊ p̄-
tinaciter sequat errores. Unde
Augu. xxiiij. q. iij. c. q̄ in ecclesia.
ait. Qui in ecclia xp̄i morbidus
aliqd̄ prauūq̄ sapiunt si correcti
vt rectū sanūq̄ sapiant resistunt
p̄tinaciter suaq̄ pestifera ⁊ mor-
bida dogmata emēdare nolue-
runt: s̄ defendere p̄sistunt: hereti-
ci sūt. Qui q̄ erraret in materia
fidei putans eccliam sic credere
parat⁹ corrigi ⁊ emēdari: cui au-
dierit veritatē: nō censeat hereti-
cus. ¶ Eū abbas Joachim in
glo. in. c. dānam⁹. d̄ sum. tri. ⁊ fi.
catho. qz parat⁹ fuit corrigi ⁊ se
correxerit: nō d̄ dici heretic⁹ h̄ ali-
quū errasset in fide in libello illo
quē fecit p̄tra petrū lombardus.
¶ Sed h̄ facit dictū Augu. xxiiij. q.
v. c. dixit ap̄ls. Morandū etiam
in Auilhel. q̄ cū dicit extra de

hereticis. c. i. Dubius in fide in-
fidelis est. q̄ h̄ intelligit de eo
q̄ sponte vult dubitare: secus de
illo q̄ aliquū vacillat circa fidem
et tentatiōe ⁊ cū displicentia ra-
tionis. Recordat h̄is Tho. xij.
q. xi.

¶ Qd̄ h̄ multe fuerint heretico-
rū secte fidei veritatē impugnā-
tes: tū hodie quoz sunt q̄ multos
inuoluunt in italia. Cap. ij.

¶ Secundū misterium de he-
reticis p̄templandū dicitur
specificatiōis. Adul-
te q̄ppe a principio nascentis ec-
clesie vsq̄ in p̄ntem diem inuen-
te sūt hereticorū secte fidē ortho-
doxā suis errorib⁹ conātes euer-
tere. Quos tū faciēte deo tādē de-
lete sunt paucis illis dū taxat ex-
ceptis que adhuc dieb⁹ nostris
inuoluunt aliquoz miserabiles
aias. Isidorus. viij. ethimo li. ⁊
xxiiij. q. iij. c. vltio. noiat hereses
quos p̄fessi sunt infra scripti: vi-
delicet. Simoniani: menandri-
ni: basilidiani: nicolaite: gnostici
caportiani: eberintiani: nazarei
ofite: valentiniani: apellite: ar-
cotiani: adamiani: caymani: se-
thiani: melchisedechiani: ange-
lici: apostolici: cerdoniani: mar-
cianiste: archoterite: aquarij: se-
ueriani: tatiani: elogij: cathafri-
ge: cathori: pauliani: hermoge-
niani: manichei: aneropomozfi-
te: heraclite: nouatiani: mōtiani:
ebionite: fotintiani: eunomiani:
origeniani: sabelliani: arriani:
macedoniani: apolinariste: colu-
tiani: floziani: donatiste: bonofi-

ani: circūcelliones: priscilliani
 ste: luciferiani: iouiniā iste heluidi
 ani: paterniani: arabici: tertulia
 niste: pelagiani: nestoriani: euti
 ciani: theodosiani ⁊ alij: quorum
 errores aperte cōmemorare nō
 est necessariū. ¶ In extrauagā
 nū Johānis. xxiij. que incipit Du
 dū ad audientiā reprobatū, er
 rores petri de corbaria ordinis
 minorū qui p̄tinaciter assererat
 q̄ Petrus ap̄tus nō fuit magis
 caput ecclie q̄ quilibet ap̄torū.
 Et q̄ xps nullū vicariū in ecclā
 dereliq̄t. ⁊ q̄ papa nō habz cor
 rigere ⁊ punire: instituere ⁊ de
 stituere impatorem. Contra cō
 stitutiōnē clemētis in demētina
 pastoralis. de sententiā ⁊ re iudi
 cata. Iste petrus d̄ corbaria fuit
 factus antipapa t̄p̄e Johannis
 xxiij. ad ordinatiōnē ludouici im
 peratoris scismatici ⁊ depositi
 ab impio ⁊ ab eo antipapa coro
 natus est. Sed postea captus di
 ctus petrus ⁊ ductus ad Johā
 nem. xxiij. Auinionē p̄fessus erro
 rē suum in carcere vitā finiuit.
 ¶ Circa annos d̄ni mille ducen
 tos q̄nquaginta in lombardia ⁊
 florentia repullulauit heresis ma
 nicheorū. Contra quos sanctus
 petrus marty: fact⁹ inq̄sitor ab
 Innocētio. iij. a tali heresi flore
 tiam purgavit ⁊ alias partes lō
 bardie. ¶ Circa annos d̄ni. Ad
 cccc. xx. exorta est heresis vscitarū
 in boemia: cui⁹ inuētor fuit qui
 dā anglicus Johānes vs noia
 tus. ¶ In demētina ad h̄m. d̄

hereticis. fit mētio de heresi ber
 gadorū. S; his ⁊ omnib⁹ alijs
 p̄termisiss in italia adhuc inue
 niunt q̄nq; species heresū siue
 hereticorum se cte.

¶ Prima est vallistarum.

¶ Secūda amodeitarum.

¶ Tertia neofitorum

¶ Quarta fraticellorum.

¶ Quinta plinistorum.

¶ Prima species heres seu he
 reticorū secta est vallistarū. hec lz
 nō multos coruperit: t̄n piculosis
 sima est. Dānat em̄ vota ⁊ iura
 menta: asseritq; religiosos voto
 se ad p̄tinentiā obligātes vilem
 gestare mentē corq; satis debile
 cū maioris h̄uitis s̄m cū sit vine
 re caste sine vinculo voti q̄ cum
 ei⁹ obligatione. Vidi sup hoc ⁊
 alijs q̄busdā erroribus neapoli
 li libellū quendā quē vnus p̄fat
 tā heres sapiēs semel t̄n michi
 ostēdere voluit. Ascribēbat aut
 libellus ille laurētio valle: q̄ no
 stro t̄p̄e vir clarus est habit⁹. ne
 scio an forte aliq; sic voluerit ei⁹
 nomē ingliofū facere. vt ipsi p̄si
 gētes op̄ hereticis opiniōibus
 deturpatū viro illi iputauerint.
 Si ip̄e libellū talē nec p̄fecit nec
 docuit in eo p̄tētor infamia ista
 accedit sibi ad gl̄iam ⁊ honorē.
 Si h̄o vt h̄o in h̄ errauit nec se
 corerit: curem⁹ nos errores per
 niciosos detestari. ¶ Legi ego i
 uectiuam quandā pogij floren
 tini qui de laurētio valla sic ait.
 Omnes illos p̄scos doctissim⁹
 mos viros quorū memoria oib⁹

seculis summe laudis veneratiōe celebrata est fera quadā immāniq; pternitate cōtemnit cōprehendit culpā aspēnatur: et tāq; fortune rotā in manu tenēs sursum deorsum voluit et versat oīa: et ad suū arbitriū trahit. vt nō a grāmaticis incipiā. Priscianus in primis: donatū: Seruiū: Pōpenū festū Romū Marcellum: Ipm deniq; Marcū varrones in grāmaticis arguit. In dialēcticis ac philosophia Aristotelē et Boeciū multis in locis affirmat errasse. Ciceronem vt eloquēte pncipē et pceptorē artis dicēdi inscius predicat. Titulium: Salustiū: Lactānium ceterosq; egregios latine lingue auctores neq; elegātes fuisse et plurimis in locis sensa verborum nō recte posuisse testat. Priscos iuriconsultos plurimū verborum significatiōē ignorasse affirmat. Quēs dānat pter vnum quintilianū quē docissimū oīm qui vnq; fuerūt et ipi Ciceroni eloquētia et docēdi arte pferat homo fanaticus affenerat. Nō legit nō quintilianū: s; ciceronem a beato Iheronimo aureū flumen eloquētie appellari qd; et Iheroni. approbat asserēs mltā ab eo pperā in sacra scriptura esse in latinū traducta. Et beatum Aug. de fato de trinitate et de diuina puidētia nō recte sēssisse fatet. Huiusq; Bogius quē puto vba dixisse qm; ego audiui eū laurētium semel in bibliotecā

ca Adinerue romē pferentē cū quodā viro docto. Et dū ille in quodam suo pposito allegasset Aug. indignāter rēdit. et temerarie Aug. non fuisse nec docte nec recte locutū. S; contra errores p̄tios nra ferre d; intētio precipue vbi religiosa et pia vota dānare p̄sumit. Res est apud oēs theologos p̄baussima: qd; bonū op; cū voto factū p̄fectū est q; sine voto et deo b̄ndictio grati; vt ps in. viij. di. xxxvij. Et de hoc plene dixim; in finē de voto in. xlv. de p̄nia. Secunda species hereticorū seu sectarū amodeitarū a quodā amodeo grāmatico in p̄tib; lōbardie exorta. Hic docebat errare eos q; dicūt scē petre vel sancte paule et sic de alijs: q; deus est solus scūs. S; v; ignaue iēpteq; motus est et theologia ignorās etiam et philosophiā cū fm oēs tā philosophos q; theologos. Solus deus est bonus p̄ essentiam solus immortalis p̄ essentiam. Solus beatus p̄ essentiam et h̄mōitū creature sunt bone immortales p̄ participationē. Sic est solus factus p̄ suā essentiam: s; alij p̄ participationē. Et nō solū noīamus p̄grue hoīes et āgelos sanctos: s; etiā p̄ participationē vocam; hoīes deos. vñ in ps. Ego dixi dñ; estis tē. Prefat; adhuc amodeus ignar; et iniquus sup̄fluas dicebat p̄fessionē sacramentalē fiendā sacerdoti: qm; de illa apli nichil reliquerūt in scriptū. ques

errore pleriq; susceperunt. Sed aduertat qz in. c. cu marthe. *Ex*tra de celebratioe missaz ita scribit. Multa ta de xbis q; de factis dñicis iuenim? in euagelistis omitta q; apostoli vl' suppleuisse xbo vel facto exp'ssisse leguntur. Paulus em in actib' aploz ca. ij. ait. Admisse vos oportet dñi iesu q; dixit. *Beati* e magis aliqd dare q; accipere. Hoc nullus qtuor euagelistaz descripsit. Nullus ena eoz exp'ssit qd paulus de xpo ad corin. scribes dixit. vis? est plus q; quingenti srib' simul visus e et Jacobo. Nouissi me aut oium taq; abortiuo vis? est et michi. *Et infra.* multa enis seruat ecclia q; ab aplis no snt tradita que in ea sint longa consuetudine approbata no sunt minoris auctoritat. *Et q; pfectio* fuit a xpo instituta et ab ecclia exercitata: h apli de ipa no scripserint hereticu est tenere illa no fore d necessitate salut. *¶ Terna e* heresis neofitoz qui in plerisq; regni neapolitani ciuitatib' commorant. *Hi* post susceptu bap'tisma iudeoz sectantur vestigia Sabbathum custodiunt: azima comedunt festa xpianoz violant et alia impie faciunt: ppter que no est dubitadu q; corde ore et ope male sentiunt de fide. *Et h; ptra* eos foret pcedendu itaq; contra hereticos vt scribit de hereticis c. *¶ Contra* in. vi. in pecunia sua superat oem iusticia. *¶ Quarta e* heresis fraticelloz de opinioe

qui dicebat xpm nil habuisse cu aplis p'p'iu nec in p'iculari nec in coi ena rez mobiliu: s; solum nudu vl' n facti eoz qbus utebatur sibi concessis p elemosina vl' p aliu modu. *¶ Contra* ista opinio nem *Johanes. xii.* locut? est in vna extrauaganti q; incipit. *¶ Ita* quoru da. et in alia q; incipit. *¶ Et* inter nonnullos illi nichilomin? fraticelli q;uis discurrat p orbem no audet in publicu pdire: s; lateter et mutato habitu incedentes cu suis coplicib' laicis conueniant in antris et cauernis multa pphana sub deuotionis specie exercetes. *¶ Anno* do dñi millesimo. cccc. quadragesimo nono tempore *Niccolai* quinti. Apud *Fabrianu* tresdeciz ex illis combustisunt et i puluerem redacti. *¶ Quinta* est heresis plinistaz. *¶ Quidam* em lectione *plini* et alioz gentiliu illecti mundu ab eterno fuisse fatentur aias mortales affirmant futuram gliam et danatoru penas negat. *¶ Sactoru* vitas laude dignas et miracula irrident: scripturas diuinas vilipendunt: atq; pdicatores euageliu audire recusant. *¶ Et* q;uis publice hec et filia docere timeat: vl' erubescat in du illis facultas se offert iter suos consocios d fidei mysterijs et xpiane religiois doctrina impudeter et ifideliter fabulantur. *¶ Qd* heretici puniuntur qtuuplici pena. *¶ Capi. iij.*

¶ Tertiu mysteriu de hereticis cotemplandu d' puniuntur in iij.

tionis. scdm em Raymundum
in summa sua heretici puniuntur
quadruplici pena. Sz nos adde-
mus et quintam.

¶ Prima pena est excoicatiois

¶ Secunda depositionis.

¶ Tertia rez ablationis

¶ Quarta occisionis.

¶ Quinta diuine vltionis

¶ Prima pena dicitur excoicatiois

¶ Dis hereticus siue occultus siue

manifestus est excoicatus: vt pz ex

tra de summa excoicationis. c. No

uerint. Similiter oēs credētes re

ceptatores et defensores heretic

corum: sunt ipso facto excoicati. Pe

trus de palude in suo quarto di

cit: qd credētes hereticorum sunt q

sz nulli heresi expse adherent

credūt in hereticos esse bonos

hoies et hē bonā fidē. Defenso

res aut sunt qd psonā defendūt:

vt aduocati pstando, patrocini

um vel tabelliones faciēdo instru

mēta vel iuuātes in causa. Qui

aut nō psonā s heresim defendit

heresiarcha c. xxiiij. q. iij. c. Qui

alioz. Receptatores sūt q in do

mo vel terra sua eos recipiūt se

mel vel plures publice vel pua

te. Iura tñ ciuilia intelligūt esse

receptatorē q latēter recipit et ce

lat et pseruat vt manus iudicis

euadat. ff. de receptationib. l. i.

Fautores sunt qui aliquā factō fa

uent mittēdo alimoniam et hmoi

Aliquā sbo vt ostēdendo: isti sūt

boni viri iniustū est agere cōtra

eos et inq̄sitores iponūt eis ma

lignē pficta. Itē cōmissione qñ

qui ptāte fungūtur in capiēdo

et sllibus: nō fauēt inq̄sitoribus

sicut debēt. Oēs istis sūt excoica

ti ipso facto sicut heretici. Qd in

telligendū est dū in viciniū ali

quo actu pdeat exteriori publi

ce vel occulte. Itē qui in ptāte ex

istēs omittit facere qd debz sz ni

chil exterius agat incurrit qd ad

idē iudiciū p̄tinet habitus et pua

rio d hereticis. c. Quicūqz li. vi.

Et. xxij. q. iij. c. qui pōt. Priuate

ho p̄sone in hoc casu si nō capi

unt vel si p̄tereunt nō detinet

fautores dici nō possunt. Et de

hereticis. c. Et inq̄sitionis li. vi.

habetur qd oēs ptātes dñi ipas

les et rectores qbuscūqz dignita

tibus vel officiis et noibus censeā

tur et eoz officiales et balliu q

a diocesanis vel ep̄is vel inq̄sto

ribus heretice p̄auitatis nō obe

diūt in hereticorum vel ipoz crede

tiū vel defensorum receptatorum fau

torum inuestigatiōe captione et

custodia diligēt cū ab eis fuerit

requisiti sūt excoicati. Itē oēs pre

dicti rectores si p̄dictas p̄sonas

pestiferas nō dixerūt vel duci fe

cerint sine mora postqz fuerit re

quisiti in ptātem seu carcerā epi

scopoz seu inq̄stoz vel ad locuz

aliū aliquē de quo ipi vel aliq̄ ex

ipis mādauerūt infra eoz dñoz

vel rectorū districtus: vbi p viros

catholicos a p̄fat ep̄is vel inq̄s

sitoribus aliquos deputatos sub

arta et diligēt custodia teneant

donec eoz negociū p iudiciū

eccleie terminetur: sint excoicati.

Item si predictos hereticos p
 crimine heresis captos: absq; li
 centia eorum vel inq;storum libera
 uerint sunt excoicati. Item sunt
 excoicati si iudicare psumpserit
 de heresi cu iudiciu sit mere ec
 clesiasticu. Item si impedierint officiu
 inq;storum p silio vl fauore sunt
 excoicati. Item oes supradicti q
 incurrissent sniam excoicationis
 et p annu sustinuerint extu vel
 lut heretici ddenant. Et nota
 q ex corpore iuris no videt ha
 beri q absolutione ab excoica
 tione ppter heresim ptracta pa
 pa sibi reseruat. Ex quo argui
 posset q ab epis posset absolui
 p. c. Nup de snia excoicationis
 S; p pcessus pape qui fit anua
 tim in curia sibi reseruat eorum
 absolutione. Item sciendu q epi
 scop; no pot ferre snias i causa
 heresis sine inq;store heretice pu
 nitat: vt habet in demetina. i. de
 hereticis. Adhuc aduertendu
 q si inq;stor t ordinari; discor
 dat i madata ptra hereticos: qz
 vn; madata puniri p se condena
 tum: alter madata relaxari per se
 absolutu. videt supsedendu do
 nec p sulas papa s; Johannes
 andree. Excoicati sunt etia inq;si
 tores excoicatione pape reserua
 ta: si odi; gre vel amoris lucri et
 comodi tpalis obtetu ptra iusti
 cia et p sciencia sua omiserint con
 tra qnq; pcedere vt fuerit pced
 endu: sicut habet in demetina
 multoz de hereticis. Dicit tu
 Johannes an. q si timore ppter

vitadu scandalu b; omitteret non
 e loc; pene. ¶ Quicunq; adhuc
 hereticos credetes receptato
 res vel fautores eorum scieter pres
 umpserit ecclesiastice traderesse
 pulure vsq; ad satisfactionem
 idonea excoicationis inie se no
 uerint subiacere nec absolutio
 nis bnficiu mereant nisi pro
 prijs manib; extumulat publice
 et pnciant hmoi corpora dnanat
 toz et locus ille ppetuo careat
 sepultura. De hereticis. c. Qui
 cunq; li. vi. Et extra de hereticis
 ca. Excoicam; dr q oes clerici
 qui exhibet talib; ecclesiastica sa
 cramenta aut elemosias vl obla
 tiones recipere debent puari
 suo officio ad qd nuq; restitun
 tur sine indulto sedis apostoli
 ce speciali. ¶ Secda pena q pu
 niunt heretici dr depositionis
 Indistincte em siue cleric; siue
 laic; etia si papa vl ipator t qli
 bet ali; dz deponi ab oi dignita
 te di. xl. c. si papa. t. xliij. q. i. c. q
 d. t oib; officijs t bnficijs spoli
 ari debet: t si cleric; sit dz de gra
 dari. S; vasalli dnoz soluti sunt
 a debito fidelitatis hominij t to
 ti; obsequi t quocunq; pacto: qcu
 q; firmate vallato si ipi dno iur
 rant in heresim. Extra de hereticis
 c. finali. Item heretici cu fautori
 bus t defensorib; suis t recepta
 torib; t ipoz filij vsq; ad scdant
 gnatione p linea paternā: p li
 neā mo maternā vsq; ad primu
 gradum: ad nullu beueficiu vel
 officiu ecclesiasticu admittuntur

Hereticus est irritus. de heresi. li. vi. ca. quicumque. r. c. statutum. Insuper omnes viri ecclesiastici qui ad preces talium receperint dignitates et beneficia ecclesiastica sunt privati. Et si receperint scienter non debent impostura admitti. dicto. caplo. quicumque.

Tertia pena qua puniuntur heretici de rebus ablatiis. Quia quod per bona hereticorum ipso iure sunt confiscata. dist. viij. c. quo iure. xiiij. q. vij. c. i. et sequenti. Sed executio ipsius confiscationis vel bonorum occupatio non debet fieri per principes seculares antequam per iudicem ecclesiasticum sententia super eodem crimine fuerit promulgata ut patet de hereticis c. l. in c. de hereticis li. vi. Et quis ipsi heretici habent filios catholicos privantur prima hereditatis in detestatione criminis. Insuper si in morte quis declararetur hereticus qui in vita non fuit declaratus possunt bona eius occupari: ut patet in c. Accusatus. de hereticis. li. vi.

Nota tamen quod propter heresim maritorum non confiscantur dotes uxorum nisi participant in heresi. Si autem revertentur ad fidem non tamen eis restituantur vel filijs bona ipsorum: sed omnia ipso iure sunt confiscata. extra de heresi. ca. Uergeria. Quod si aliter fieri non potest manu armata sunt omnia bona ab eis auferenda. xv. q. vij. c. i. Et dicit Raymū. r. Bos. quod licet ecclesia videatur dare quales auctoritatem ut omnes expolient hereticos: tamen sanus videtur tutum quod non fiat nisi specialiter edicto vel principis vel ecclesie nunciatum videatur potest ex cupiditate

vel vltione que ex iusticia vel obedientia pugnare. xiiij. q. i. ca. quod culpa.

Quarta pena qua puniunt heretici est occasione continuo enim post deprehensionem erroris nisi hereticus ad fidem reverti velit et heresim suam abiurare et satisfactionem exhibere: si laicus est subito debet comburi Clericus autem post solennem degradationem relinquitur curie seculari occidendus. Si autem revertatur ad fidem deturdi debet in perpetuum carcerari. extra de heresi. c. excoicam. sed hoc est de rigore iuris. Aditius tamen agit cum eis. Heretici autem revertentes ad fidem debent abiurare ad arbitrium episcopi sui heresim suam: et promittere per scripturam quod firmiter tenebunt fidem catholicam. ut. i. q. vij. c. quoniam. Et dicitur dist. ij. c. Ego berlegari. extra de heresi. c. Ad abolendam

Motandum tamen quod heretici puniuntur a sancta ecclesia cum misericordia et iusticia Et quantum ad spiritualia suffragia. i. collationes sacrorum penitentiarum eucharistie quantum est ex parte sua semper vult misericordia: quod quantumcumque sint relapsi admittit eos ad penitentiam et eucharistiam si convertantur ad fidem: ut patet in c. Super eo. de heresi. li. vi.

Quam autem ad temporalia ut vitam dignitates officia et subiam ecclesia vult misericordia ante relapsus in heresim. Quia ei meruerit per ipsos lapsus per mortem corporalem excludi de mundo: quia graviter est corrumpere fides per quam est aie vita: que falsare pecuniam per quam vite temporalis subuenitur. unde si falsarius pecunie per seculari

res p̄tates iuste morti traduntur. Adulto maḡ heretici statim q̄ d̄ heresi p̄vincunt possent iuste occidi. Ex magna misericordia si reuertuntur ad sinceritatem fidei abiurant et heresim primo a lapsu parciunt eis. Et aliquando etiam si clerici sunt dispensat cum eis in officiis plus et minus. Aliquando etiam in prioribus dignitatibus precipue ad tollendum scandalum. xxij. q. iij. c. 3. p̄a pietas. Sed si heretici relabuntur quo ad vitam bonam temporalia exercent de eos ecclesia seu eorum iusticia. et hoc secundum theodorem quod sic p̄uideat bono communi. Nam si heretici relapsi sepe reciperent vel p̄seruarentur iuita aliis temporalibus bonis posset esse hoc in preiudicium salutis aliorum: tunc quod si relaberent alios inficerent: tunc etiam quod si sine pena euauderent alii securi in heresim laberent. Ex relapsu etiam ipsorum presumit de incostantia eorum circa fides. Ideo iuste sic puniunt. vñ Iherosolym. xxiiij. q. iij. ait. Resecanda sunt carnes putride. Scabiosa ouis a caulis repellenda ne tota domus et massa et corpus et pecora ardeat corrupta putrescat intereat. Arrius in alexandria vna scintilla fuit: Sed quod non statim oppressus est toto orbe eius flamma populata est.

¶ Quia pena qua puniunt heretici de diuine vltionis. Nam quando deus ad detestanda heretico rumpit puritatem etiam in hac vita mucrone sue iusticie ferire voluit. Et ad hoc p̄positum duo recitemus exempla. Primum est de quo meminit paulus qui suppleuit eutropi

um de anastasio constantinopolitano augusto. Hic euticianam heresim profitens negabat in christo duas naturas. scilicet diuinitatem et humanitatem. Ob quod papa misit ad eum Eudodum episcopum cum quibusdam alijs tradens fidei catholica scripta monensque ut rediret ad veram fidem. At ipse spreus illis et contumeliose expulsis posuit eos in nauis fragili mandans atrociter ne vespam per totam greciam se vteret ad aliquam ciuitatem. Sed vltimo de dei. xxv imperij anno icu fulminis percussus interijt. Secundum exemplum est de Arrio de quo scribit. Lassiodoro in historia tripartita. et Eusebio in historia ecclesiastica. Hic fuit presbyter alexandrinus in litteris sacris eruditissimus cupidus glorie et hypocrita magnus. Qui videns alexandrum ordinatum episcopum alexandrinum quod ipse cupiebat eide inuidit. Et cum alexander predicaret filium equalem patri ille ut ipsam oppugnaret dirarium cepit asserere: dicebatque filium creaturam a substantia patris separatam. Hoc tempore siluester rome erat et constantinus magnus in constantinopolitana urbe. Qui constantinum ordinari fecit in nicena urbe vbi arrius natus est sicut ps. xv. di. c. Canonibus. et omnia dicta eius damnata et sequaces eius dispersi. Arrius vero constantino commisit constantinus filius eius imperium obtinuit. Qui arrium in gratiam recepit. Quare ipsum cum suis comitibus constantinopolim redire fecit. Et cum iure iurando arrius

fraudulenter imperatori suasset se catholicum et apostolice decreta seruare credens imperator eum emendatum precepit episcopo constantinopolitane urbis ut arrium in conuentione reciperet. Erat enim tunc sabatum ante pascha dominice resurrectionis. Itaque dum arrius egressus esset imperatoris aula et honoraretur obsequiis suorum compluribus sicque magnificus per urbes incederet. Tandem ad locum venit cui nomen est forum constantini: ubi totus tremefactus est. Et ventris sui solutio facta coegit eum secessum querere. et non tantum seces: sed fluxum sanguinis cum in testinis emisit. Splen etiam fluxit et iecur et in tam fetido actu vitam finiuit. Sed illud a nobis est diligenter commemorandum quod licet tot heretici ut est predictum insurrexerint contra fidem nunquam tamen extinguere valuerunt lumen eius. Sic etiam nec poterunt in futurum quam deus benedictus veritatem sue sancte fidei protegit et defendit: et superbos hereticos prosternit et humiliat. A quorum societate curet vnusquisque abesse qui cupit regnare cum christo: qui est benedictus in secula seculorum Amen.

Feria sexta tertie ebdomade
De superbia ingratorum et erga deum quam erga homines

Sermo vicesimus.

Aferetur a

vobis regnum dei. Verba sunt redemptoris no-

stri Mathi. xxi. c. et in euangelio hodierno. Conspicimus diebus nostris impleri quod paulus dixit. ij. ad thimoteum. iij. c. de futura hominum ingratitude. Nam ingrati facti sunt multi ad deum ad parentes et quoscumque benefactores. hoc autem damnabile vitium a superbie radice oritur: quod non sinit hominem cognoscere suam prope indigentiam reuectam obsequio benefactorum. Idcirco in presenti sermone de superbia ingratorum verba faciemus. In quo de ipsa ingratitude tria mysteria proponimus declaranda.

Primum de diffinitionis.

Secundum reprehensionis.

Tertium damnificationis.

Quid est ingratitude: et de gradibus eius: et quomodo nullus ingratus se excusare.

Capitulum primum.

Primum mysterium declarandum de ingratitude de diffinitionis.

Diffinitur enim sic secundum thomam. ij. q. ceterima sexta.

Ingritudo est vitium quo beneficium non retribuit benefactori quod dicitur. **Pro cuius ampliore intelligentia notanda sunt tria.**

Primum notandum est quod ingratitude opponitur gratie. Et sumitur hic gratia pro ut est virtus specialis et pars iusticie

secundum thomam. ubi dicitur. De hac ita ait tullius li. ij. rethoricozum artu veteris:

Gratia est virtus in qua amicitiarum et officiozum alterius memoria et remunerandi voluntas continetur. est autem duplex debitum.

Primum scilicet legale ad quod quis lege astringitur. Et ad hoc reddendum inducit iusticia

ad hoc reddendum inducit iusticia

virtutē cardinalē. Aliud est debi-
tum morale ad quod quis inducitur
ex honestate virtutis. Et hoc red-
dit gratia seu gratitudo respectu
beneficij accepti ab alio. quod ut dictum
est: est virtus specialis et pars ane-
xa iusticie. Causa vero debiti prior
et principaliter inuenitur in deo eo-
quod ipse primū principium est omni-
um nostrorum bonorum. Ab ipso namque
quod rationales conditi sumus. Ab ipso
sustentationem vite recipimus cum
omnium creaturarum obsequio. Ab
ipso toleramur in nostris malis equi-
nimitur. Ab ipso propter grandia peccata
commissa grater vocamur ut re-
uertamur ad illum. Ab ipso ve-
nia nobis promittitur: et scilicet be-
nigne datur dum ad penitentiam
revertimur. Ab ipso gratie auxi-
lium impenditur ut proficiamus
in bonis. Ab ipso denique regnum
celorum disponitur nobis omnibus si illud
non recusauerimus. **I**tem apostolus. i. ad
thessal. v. c. ait. In omnibus gratias age-
te. **E**t ad colocesenses. iij. c. De quod-
cumque facit in verbo: aut in opere: in
noīe dñi nri ihesu xpi facite: gratias
agētes deo patri. **S**ecundo causa debiti
inuenitur in parentibus inquam ab
eis tot beneficia recepimus.

Tertio causa debiti inuenitur in
persona que dignitate precellit:
ex qua communia beneficia proce-
dunt. **Q**uarto causa debiti re-
peritur in quocumque benefactore a quo
aliqua particularia et priuata be-
neficia precepimus pro quibus parti-
culariter ei obligamur. **S**ecundum
notandum quod quicquid in quolibet pec-
cato sit malis ingratitude ad deum

secundum thomam. vbi. s. inquam. s. factus
mo aliquid quod potest ad ingratitudi-
nem pertinere: qui summus benefi-
factor est nobis et tunc est circum-
stantia agguans peccatum. tamen formaliter
ingratitude est quam actualiter benefi-
cium contemnit. Sicut ergo grati-
tudo est specialis virtus habet
diuersos gradus. **Q**uorum primus
est quod beneficium recognoscat
Secundus quod gratias et laudes
agat. **T**ertius quod retribuatur pro
loco et tpe secundum suam facultatem.
Ita ingratitude que ei opponitur:
ut patet ex ipso nomine. Nam ingrati-
tudo dicitur quasi non gratus
dicitur est speciale peccatum habens. di-
uersos gradus. **E**t quia quod est vlti-
mum in generatione est primum
in resolutione. **I**deo primus gra-
dus ingratitude est ut homo
beneficium non retribuatur sed quod
recepit. **S**ecundus est quod dissimulet
id est non laudet nec gratias
agat. **T**ertius est quod non reco-
gnoscat: siue per obliuionem: siue per
quocumque alium modum. **E**t quia in
negatione intelligitur affirmatio
opposita. **I**deo ad primum gra-
dum ingratitude pertinet quod
aliquis retribuatur mala pro bonis.
Ad secundum quod beneficium vi-
tuperet. **A**d tertium quod quasi malum
beneficium reputet in mente sua ip-
sius beneficium. **U**nde seneca in
iij. de beneficiis ait. Ingratus est qui accepit
beneficium et non reddit: ingratior
qui dissimulat: ingratus-
simus omnium qui oblitus. **E**t
quibus inferitur quod tripliciter quis
potest esse ingratus. **P**rimo propter

interiore est deceptum. sicut quoniam quis
premi suum vel matrem premeret
recognoscere propter vilitatem con-
ditionis vel debilitatem sensus vel
tenuitatem substantie. ¶ Secun-
do propter subtractionem quoniam quis
subtraheret benefactori quod ex ne-
cessitate debet: ut cum quis non sub-
uenit parentibus in necessitate cum
potest: vel non laudat eos in quibus
laudandi sunt sic de alijs. ¶ Tertio
aliquis potest esse ingratus propter con-
trariationem: quod non solum premit-
tit implere gratitudinis debitum:
sed etiam contrarium agit. Puta si quis
deum summum omnium benefactorem
quasi odiat seu pro nichilo habeat
at vel contemnat quod eum fecerit in
hunc mundum venire. Quod solet ac-
cidere cum quis est in tribulationi-
bus pressus: vel non habet bona que
in alijs cernit: vilificans beneficia dei
sibi concessa vel illius vituperans bene-
ficia nomine eius blasphemet: vel pa-
rentes contumeliosus afficeret aut obe-
raret. ¶ Tertium notandum quod nul-
lus potest suam ingratitude excusare
ex impotentia quod scilicet non potest recompen-
sare benefactori quoniam ad debitum grati-
tudinis reddendum magis attenditur
voluntas quam opus. ¶ Vnde Seneca. li. de
beneficijs dicit. quod beneficium non in eo
quod fit aut datur consistit: sed magis in
dante aut faciente animo. et ideo sufficit
voluntas recompensandi cum deest fa-
cultas. Nec etiam suam ingratitude
potest quis excusare allegando obli-
uionem nisi illa obliuio procederet
ex naturali defectu qui non sub-
iacet voluntati. Nam si quis ignoret
beneficium non est ingratus si be-

neficium non recompenset dummodo
sit paratus recompensare si nosce-
ret. unde scribitur. L. de inofficio-
so testamento. l. si quis. Satis ini-
quus est vel videtur eum qui non sen-
tit ingratum existimari. Si vero
obliuio puenit ex negligentia tunc
ingratitude excusabilis est. Quod
ut dicit Seneca in. iij. de benefi-
cijs. Apparet illum non sepe de
reddendo cogitasse cui obrepit
obliuio. Hoc modo ingrati fue-
runt iudei. ¶ De quibus dicitur in
psal. cv. Obliti sunt deum qui sal-
uauit eos qui fecit magna in
egypto: mirabilia in terra cham
terribilia in mari rubro. Et di-
xit ut disperderet eos. Vbi psal-
mista ponit illorum ingratitude
quia obliti sunt deum. Non solum
in hoc quia non dilexerunt nec lau-
dauerunt deum benefactorem suum
nec aliquid in obsequium eius fe-
cerunt. Sed grauius offenderunt
adorantes vitulum aureum pro deo
et conuerteres de deo. ¶ Secundo de-
scribit beneficiorum multitudinem. quia
saluauit eos liberando ab egypti-
aca seruitute: aperiendo mare pro
quod transferunt debellando amale-
chitas: pascendo eos cibo cele-
stis: quadraginta annis in desi-
erto tot mirabilia faciendo. ¶ Ter-
tio prophetam subdidit ingratitude
punitonem: cum subdidit: ut disper-
deret eos voluit quod delere eos
pro illa ingratitude qua adoraue-
runt vitulum aureum. Exodi. xxxij. c
Sed moyses orate placat dominus su-
spendit iram cum pluries idolatras
sentit et multis modis deum offendit

set et p[ro]adu[er]t[ur] ihesu xpi obstia-
 ri e[um] crucifigi p[er]curassent: disper-
 sit eos de p[ro] vniuersis orb[is] deso-
 lata iher[osol]im a romanis. Et n[un]c
 vicij infidelitatis et alijs deditos
 ad eterna[m] d[omi]natione[m] deducit.
 Idcirco vt Ihero[so]l[imitanus] refert in p[ro]lo-
 go in eplaz ad romanos. Roma-
 ni iudeos de ingritudine sargue-
 bant. romani inq[ui]t s[un]t q[ui] ex iude-
 is et g[en]tib[us] credider[un]t. Ibi sup[er]
 ba p[ro] entio[n]e voleb[an]t se alteru[m]
 exaltare. Ma[gn]a iudi diceb[an]t. Nos
 sum[us] p[ro]p[ter] d[omi]ni quos ab initio fo-
 uit et dilexit. Nos circumcisi ex ge-
 nere abrah[am] ex stirpe sc[ri]pt[ur]e descē-
 dim[us]. Nos de egypto signis et
 p[ro]mirib[us] liberati mare sicco p[er]tra-
 uim[us] pede. Nos p[ro] quadragita
 annos expti sum[us] in deserto mi-
 rabilia magna dei. Nos soli fui-
 mus digni accipe legē dei. et vo-
 c[er]e loquentis audire. Nos p[ro]mis-
 sus ē ip[s]e ad quos ipse vēisse te-
 stat[ur] est. Dicit e[un]d[em] nō s[un]t missus
 nisi ad oues q[ue] perier[un]t domus
 isrl. cū vos canes q[ui] hoīes poti[us]
 appellauerit. Nō est q[ui] equum vt
 vos hodie ydola deserentes cō-
 paremi nob[is]. Ecōtra g[en]tiles di-
 ceb[an]t. Quāto maiora certa vos
 dei b[en]eficia narrauerit: tāto ma-
 ioris cr[is] vos reos esse mōstra-
 bit. Sēp e[un]d[em] h[is] oībus ing[ri]tu-
 istis. Ma[gn]a ip[s]is pedib[us] q[ui]bus per-
 transi[er]it aridū mare postea ante
 ydola ludebat. Adānavobis fa-
 stidiū fuit: et semp in deserto cō-
 tra d[omi]nū murmurast[is]. Sepe de[um]
 ad iracūdiā p[ro]citasit et ad vltimū

xpm in lege et p[ro]phet[is] p[ro]missū oc-
 cidistis. Nos itaq[ue] vobis digni-
 ores sum[us] q[ui] vt de xpo audiuim[us]
 mor in e[un]d[em] credidim[us]. Ideo p[ro] p[ro]-
 pheta de nob[is] d[omi]ns ait. Populus
 quē nō cognoui seruiuit michi i
 auditu auris obediuit michi. hec
 Ihero[so]l[imitanus]: S[ed] caueat christiani ne
 et ip[s]i p[ro]pter ing[ri]tudine[m] g[ra]uiora
 patiant[ur] dāna quos ex omni par-
 te videm[us] hoc t[em]p[or]e dei flagello p[ro]-
 cussos. Saluauit enī eos de p[ro] p[ro]-
 passio[n]e vnigeniti filij sui. Fecit
 mag[is]ta in egypto tenebrosa m[un]-
 di q[ui] magna documēta doctorū
 magna dedit exēpla p[ro]fecte vite
 scō[rum]: fecit mirabilia in terra chā
 in terra eccl[esi]e mirabilia miracu-
 lorū: mirabilia sac[ri]orū: terribilia
 in mari rub[ro]: p[ro]stratōes diabo-
 li et tyrāno[rum]: et in mari rub[ro] s[an]-
 guinis effusi tot martyru[m] gl[ori]oso-
 ru[m]. Ideo timere h[ab]ent ne disp[er]-
 dat[ur] etiā t[em]p[or]aliter sic videm[us] quon-
 die fieri dū a turcis captiui chri-
 stiani ducunt[ur]: et sp[irit]ual[iter] dū a de-
 monib[us] rapiunt[ur]: q[ui]m Iohannes
 chriso[stomus] sup[er] matheū inq[ui]t. Quan-
 to maiora b[en]eficia s[un]t hoīb[us] p[ro]sti-
 tuta: tanto grauiora peccantib[us]
 iudicia.

¶ Quid ing[ri]tudo reprehendit[ur]
 ab auctoritate legū ciuiliū et hi-
 storia genulium et exemplo bru-
 torum animalium. Ca. ij.

Secundū mysterium de-
 clarandū de ing[ri]tudinē
 b[us] reprehensio. Est vti-
 q[ue] hoc viciū reprehēnsibile valde
 nō solū dū cōmittit[ur] erga deum:

sed etiā erga hoies ⁊ creaturas
suas. q̄ nobis declarant maxi
me tria.

¶ Prīmū est auctoritas legum
ciuilium.

¶ Scōm historia gentilium

¶ Terrium exempla brutorum
animalium.

¶ Prīmū ē auctas legū ciuilium
Mā s̄m ciuilia iura seruū liberat̄

a seruitute p̄pter inḡtitudinē cō
missā erga d̄m suū redigit̄ i ser
uitutē. ¶ Et p̄. l. de obsequiis
p̄ono p̄standis. l. si manumisso
ri tuo ¶ ⁊ in autē. vt liberti de ce
tero. §. Quia etiā. coll. vi. ¶ ⁊ x
ij. q. i. c. Itē precepit. ¶ ⁊. l. d. li
berti ⁊ eoz liberis. l. si manumis
sus. ¶ ⁊ in autē. de nuptiis. §. i
gratitudinē. coll. iij. ¶ ⁊. l. de in
offi. testa. l. papinianus. §. Alde
minisse. extra de donati. c. p̄pter

Habet etiā q̄ donatio reuocat̄
p̄pter inḡtitudinē. ¶ Secūduz

q̄d declarat viciū inḡtudinis
fore rephensibile est historia gē
tiliū. Et qua aliq̄ referam̄ exem
pla. Elitupat̄ ḡ p̄mo ⁊ rephēdit̄

inḡtudo romanoz q̄ v̄s̄ s̄ūt er
ga Furiū camillū. De quo dicit
auḡ. li. v. de ci. dei. c. xvij. q̄ inḡ
tam priam ab hostib̄ liberauit.

¶ Recitat de isto Titustiuus q̄
crescentib̄ rome domesticis et
externis mal̄ p̄pter p̄flic̄ recep
tos a p̄federat̄ vebis capanenib̄

⁊ faliscis terroꝝ public̄. Marcus
furiū camillū tanq̄ medelā ma
lorū oim̄ creare cōpuli dictato
rē. Et cū roman̄ exercitus p̄ dei

cem cōtinuos annuos male p̄u
gnando: vt scribit oros̄ crebras
⁊ magnas clades accepisset i ca
stris staret p̄ tēpore animos fir
mauit. Ador camillus romā red
diens ex p̄scripto nouo exercitu

cū capanenibus ⁊ faliscis maxi
ma cū p̄speritate confligit. Et vi
ctis duobus pplis p̄dam inter
milites partitus est. Deinde ve
hentiū ciuitates obsedit ⁊ cepit.

¶ Et vt ponit Valerius in rubri
ca de ominib̄. Ista victoria fuit
cū tāta gl̄a romanoz q̄ dictator
s̄blat̄ ad celū manib̄ p̄catus est

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

tem cōtinuos annuos male p̄u
gnando: vt scribit oros̄ crebras
⁊ magnas clades accepisset i ca
stris staret p̄ tēpore animos fir
mauit. Ador camillus romā red
diens ex p̄scripto nouo exercitu

cū capanenibus ⁊ faliscis maxi
ma cū p̄speritate confligit. Et vi
ctis duobus pplis p̄dam inter
milites partitus est. Deinde ve
hentiū ciuitates obsedit ⁊ cepit.

¶ Et vt ponit Valerius in rubri
ca de ominib̄. Ista victoria fuit
cū tāta gl̄a romanoz q̄ dictator
s̄blat̄ ad celū manib̄ p̄catus est

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

q̄ stau deozus romana felicitas
nimia videret̄ eius inuidia sub
aliquo suo incōmodo satiarē:
hasq̄ inter p̄ces subito lapsu de
cidit. Postq̄ aut̄ ad urbem triū
phans rediit. Tribuni multiq̄
ciues camilli virtutis emuli dif
samabāt gl̄iam eius p̄tendētes
hostilem p̄dam non equo iure
fuisse diuisam. Et ista pendēte
inuidia faliscoꝝ ciuitatē romāo
subegit imperio. Post q̄d a Lu
cio apuleyo tribuno plebis accu
satus de iniqua veyentium p̄de
distributiōe intercurrente illis
diebus adolescētis sui filij mor
te vt huic publico ⁊ inde priua
to cruciaretur incōmodo in exi
lium pellit̄ dānatus quindecim
milib̄ eris Lamillas nō ab ur
be discedēs deos p̄catus est vt
si hoc iniuste pateret̄ q̄primū
se ciuib̄ ⁊ ingrate patrie neces
sariū fieri vellent. Q̄d secutū est
Mam galli senones obsessas vs̄

bem p̄ter capitolium cepere: du
 ce eoz bremio. Quare missus est
 ad camillū p̄ auxilio. Erant aut̄
 romani taliter opp̄ssi q̄ vix pos
 terant se vltteri⁹ continere fame
 interueniente. Sed p̄sueuerunt
 gallos decipere: et p̄silio iouis pi
 storis in multis locis hostiū pa
 nem iactari fecerunt. Et cū non
 possent vltterius dissimulare fa
 mē omnis auxiliij spe sublata se
 salutēq; suaz auro redimere pa
 cisunt. Tandē aduenit camillus
 dicitq; pactionē auri inualidas
 q̄a sine iussu dictatoris sūmicq;
 magistratus facta esset: denūciat
 gallis vt se ad bellū parent. cui
 bus edicit vt ferro nō auro redi
 mant libertatē. Pugnat ergo in
 tra semiruptā urbē: vbi galli pri
 mo extra urbē ad octauū lapidē
 acri morte pellunt. In quo p̄lio
 nec p̄da nec captiuitas s̄ tū ho
 stiū strages fuit. Camill⁹ in ur
 bē redijt appellat⁹ p̄ p̄rie scōs
 romul⁹ et alter urbis p̄ditor. q̄n
 q̄es dictaturā habuit: fuitq; res
 mediū oīus piculoz p̄rie. et. xxv.
 āno postq; p̄rias liberauit mori
 tur pestilētiā morbo. nā vt asse
 rit eutropi⁹ p̄ biēniū his t̄pib⁹
 romā pestis afflixit. Sicut dānat
 ingritudo maria romanoz erga
 scipionē africanū. de quo Aug.
 li. iij. de ciui. dei. c. xx. ita scripsit.
 Scipio ille rome italieq; libera
 tor belliq; punici sc̄di tā horren
 di tā exiciōst tā piculosi p̄clarus
 mirabilisq; p̄sector victor amba
 lis: domitorq; carthaginis. Lu
 ius ab adolescēta vita descri

bit dñs dedita tēplisq; nutrita
 inimicōz accusatōib⁹ cessit ca
 ren s̄q; p̄ria quā sua virtute sal
 uā et liberā reddidit. In oppido
 linternēsi egit reliq; cōpleuit
 q; vitā post insignē snū triūm
 phū nullo illi⁹ vrbis captus de
 siderio. Ita vt vixisse p̄hibeat:
 ne salte mortuo ingrata p̄ria fu
 nus fieret. hec aug. ¶ Et Aulus
 gelius li. iij. noctū acticaz ita
 asserit cum marcus neu⁹ tribu
 nus plebis accusaret scipiones
 africanū ad pplm: diceretq; ac
 cepisse a rege antiocho pecuniā
 vt p̄ditōibus gratiosus et molli
 bus par cū eo ppli romani no
 mine fieret. et quedā itē alia cri
 mina dars indigna tali viro. tū
 scipio pauca p̄fat⁹ que dignitas
 vite sue atq; glia postulabat.
 Aldeoria iqt q̄rites repeto die
 eē hodiernā quo anibali penū
 ipio nrō inimicissimū magno p̄
 lio vici i terra africa: pacēq; et
 victoriā vob pepi i spabile. n̄ igitur
 sim⁹ adūs⁹ deos igit i cēseo
 reliquem⁹ nebulonē hūc. eausq;
 nūc p̄tin⁹ ioui optio maxio gtu
 lam. id cū dixiss; aūrit et ire i ca
 pitoliū cepit. tum concio vniuer
 sa q̄ ad sniaz de scipione feren
 dam conuenerat relicto tribuno
 scipionem in capitolium comit
 tata atq; inde ad eius edes cur
 leticia et gratulatōe solēni p̄se
 cuta ē. ¶ et vt scribit q̄ntilianus
 li. x. de instituto. orōne. Adaluit
 supior african⁹ ab vrbē cedere
 q̄ d̄ inocētia sua p̄tēdere cū hu
 milio tribnō pleb: q̄re scipio v

be discedens et apud sinternum
 exulas cum mori tandem appropin-
 quasset in suo monumento h' epis-
 grama inscribi fecit. Ingrata pa-
 tria nec ossa quidem mea nunc ha-
 bet. put Valerius ponit in rubri-
 ca de ingratis. Tertium quod de-
 clarat nobis quod sit reprehensibile
 ingratitude vicium est exemplum
 brutorum animalium. Et hoc quotidie vi-
 deamus animalia quae etiam siluestria
 beneficiis mansuescere et suos re-
 cognoscere benefactores. De
 leone tamen animalium irrationabili-
 rege mira predicant. Scribit Pli-
 nius li. vii. de naturali historia.
 quod helpis famius natione in africa
 delatus nave et iuxta littus con-
 specto leone hiati minaci: arbo-
 rem fuga petiit. At leo percumbens
 ad arbores hiati quo terruerat
 miserationem petebat. Os enim
 morsu avidiore inheferat denti-
 bus eius: cruciabatque inedia. quae
 helpis timore deposito descendit
 de arbore et leonem adiuit libe-
 rantem eum ab illo impedimento
 osse de ipsius ore euulso. Tradunt
 quod quod diu navis ea in litore stetit
 retulisse gratiam venatorum aggregan-
 do. Et Aulus Gellius li. v. nocturnum
 atticorum quod sequitur narrat. Appianus
 inquit litteris homo multis perditus
 narrat se prope vidisse gratiam leo-
 nis exhibitam Androdo quidam
 Erat ipse servus viri consularis qui
 ad bestias damnatus fuit. inter
 quas aderat leo vnus terribilis
 valde. hic ut androdon vidit pro-
 cernit repente quasi admiratus stetit

Ac deinde sensus atque placide tan-
 quam noscitur ad hominem acce-
 dit. Tunc caudam more atque ritu ad-
 ulantium canem dementer et blande
 mouet hominisque sese corpori ad-
 iungit. Cruraque eius et manus per-
 ne iam exanimati metu lingua
 leniter demulcet. Androdo inter
 illa blandimenta amissum recu-
 perat animum paulatimque oculos ad
 contuendum leonem refert. Tunc quasi
 mutua recognitione facta letos et
 gratulabundos videns homines et
 leonem. Que res cum omnes in ad-
 mirationem traxisset eductus An-
 drodo atque cesari peritatus requiritur
 cur sibi leo tam familiaris se
 prebuisset. At ille. Tunc inquit africa
 causa per consulari impio meus dominus
 obtineret: ego ibi iniquis quotidianis
 verberibus ad fugam sum coactus.
 et ut michi a domino terre illius
 praeside tutiores latebre forent in
 camporum et arenarum solitudines
 processis. Ac deficiente cibo consilium
 fuit mortem aliquo pacto querere
 Tunc sole medio rapido et flagranti
 specum quandam nocturnam remotam
 latebrosamque in eam me penetra-
 re et recedo: neque multo post ad eam
 dem specum aduenit hic leo de-
 bili vno et cruento pede gemitus
 edes et murmura dolore cruciatumque
 vulneris commiserantia: atque
 illic primo aspectu pauere cepi.
 Sed postquam introgressus leo mihi
 et mansuetus accessit et subla-
 tum pedem ostendere michi et por-
 rigere quasi operis petende gratiam
 visus est. Ibi ego stirpem iugentem

vestigio pedis ei herentē euulsi
 pceptisq; sanie vulnere itumo ex
 pili atq; detersti cruore. Ille tūc
 mea opa ⁊ medela leuat pede i
 manib; meis posito recubuit et
 q̄uit. Atq; ex eo die trienniu to
 tu ego ⁊ leo in eadē specu eodes
 q; victu vixim;. Nā quas vena
 bat feras ⁊ mēbra optimiora mi
 chi ad specū suggerebat: q̄ ego
 ignis copiam nō hīs sole meridi
 ano torres edeb i. S; vbi me vi
 te illi; ferine iam presus est leōe
 in venam p̄fecto reliq; specū. Et
 viā fere tridui p̄mēsus a militi
 bus visus ap̄hensusq; sus. Et
 ad dñm ex africa romā deduct;
 Is me statim rei capitalē dānā
 dū aut dandus ad bestias curas
 uit. Intellego hūc quoq; leones
 me tūc sepato captū grām nunc
 michi bñficij ⁊ medicine referre
 Quib; auditi inq; Appiō andro
 dus a pena solus ⁊ leo libtati do
 nat; sunt. Postea videbamus an
 drodū ⁊ leonē loco tenui reum;
 cū v; be tota circūtabernas ire.
 Donari ere androdū: florib; p̄
 gi leonē. Desq; fere vbiq; obui
 os dicere. Hic ē leo hospes ho
 minis: hic est hō medic; leonis.
 ¶ De delphine adhuc stupēda
 legunt q; q̄ta belua sit inuēta be
 nefactorib; suis. Recitat solin;
 de mirabilib; mūdi. q; diuo au
 gusto impante puer qdā ad lit;
 pueniens comedere dabat del
 phino p̄ se p̄pe terā adueniēti.
 Quare effectū ē q; piscis ille pu
 ero ita se tractādū benigne p̄bu

it ut ab ayano litore ipsus equi
 tantē sup se vsq; puteolos vehe
 re sit visus. Hoc p̄ annos pluris
 mos tādiu gestum est donec assi
 duo spectaculo desineret eē mi
 raculus. Sed vbi puer obiit sub
 ocul; publicis desiderij merore
 delphinus interiit. Si igit; bruta
 aialia ⁊ pecora capi benefacto
 res agnoscent; quātomag; ronal
 aia innumeris bñficijs p̄dita
 suo grāta debet esse bñfactori. hic
 est qd; ysaie. i. c. querit deus di
 cens de iudaico pp̄lo. Et nūc d
 oib; inq;ntis filios enutriui et ex
 altavi: ipsi aut; spreuerūt me. col
 gnouit bos possessorē suū: ⁊ as
 nus p̄sepe dñi sui: israel autē nō
 cognouit me.

¶ Qd; p̄pter ingritudinem aufe
 runt bona ⁊ oriūtur mala ⁊ sub
 trahunt p̄missa bñficia. La. iij.

¶ Tertū mysteriū dec; an
 dū de ingritudine dicit
 dānificatio. Incurru eq;

dem inq;ntus multa dāna: qm̄ ex
 ingritudine sequant; tria.

¶ Primo p̄cessa bona auferūt.

¶ Secūdo quissima mala oriunt;

¶ Tertio p̄missa bñficia sub
 trahuntur.

¶ Primo p̄cessa bñficia auferūt
 tur. dicit em̄ augus. Qd; deus de
 derat gr̄tis abstulit inq;ntis. Unde
 saluator dixit iudeis in parabo
 la vinee de qua fit mentio in ho
 dierno euāgel. iudeis inq;nt. Au
 feretur a vobis regnū dei. Hec
 autē parabola mystice ad quēli
 bet hoiem pōt referri. vinea em̄

designat aias q̄ a deo plātaſ iſcre
 auoe i q̄ pōit torcular remorſus
 pſcie turris rōnis ex qua poſſit
 vidēdo diſtinguere amicos ab
 inimicis. Sepe circūdaſ. ſ. custo
 dia angelica locatur. Agricolis
 ſ. appetitui ſenſitui et intellectu
 uo. vites ſunt in ea inclinatioes
 ad vtutes vel habitus vtutū q̄ in
 funditur in baptiſmo. Tēp̄ fru
 ctuū appropiquat cū incipit h̄re
 vſus liberi arbitrii quo d̄z in ho
 norē dei fructus p̄ducere honorū
 operū. Tūc mittit de nūcios ſu
 os id eſt bonas inſpirationes et
 inſtinctus mētales ad bñficiendū
 vel documēta p̄dicatoꝝ et ſc̄ptu
 rarū. ¶ S̄z ingtūſ hō iſta morti
 ficat et p̄tēnit. Demū ipſe dei fili
 us in ſac̄o altaris venit ad eū
 ſ̄z vel nō recipit vel receptū eijcit
 extra ſe et crucifigit mal' opibus
 ſuis ſm illud. Ap̄li ad hebreos
 Kurſus ſibi metiſſis crucifigen
 tes filiū dei. De hac vinea. ſ. in
 grata aia d̄q̄ritur de. ¶ Yſaie. v
 c. dicēs. Plātauit vineā electam
 et edificauit turri in medio ei' et
 torcular calcavit in ea: et expecta
 uit vt faceret vinas fecit autēz lā
 brusceas. Que ſūt opa vere vtuo
 ſa: lābrusce ſunt opa q̄ h̄nt appa
 rentiā boni. Et ſeq̄t̄ text' Yſaie.
 Quid vltra debui facere vinee
 mee et nō feci. Et nūc oſtendam
 qd̄ faciā vinee mee. Auferā ſep̄
 id ē ſubtrahā custodiam. angeli
 diripiā mān. i. p̄res et viros do
 cētes mādata dei. Ponā eas de
 fertā ſubtrahēdo grām. Nō pu

tabit nec ſodiet. Aſcēdent ſpīne
 ſup eā et nubib' mādabo ne plu
 ant ſup illā. i. v̄bū ſubtrahā con
 pūctiois a p̄dicatoꝝ. hic Yhe
 ronim' in li. Judicū. xi. q. iij. c. au
 di inq̄t. De' q̄ videt in abſcōdi
 to p̄ſpiciēs mēte et aios: vicij
 et paſſioib' ſeruiētes in corde e'
 ſe nō diligi: ſ̄ aut auariciā aut li
 bidinez aut iactātiā diſcedit a
 mēte eius. ſ. ſubtrahēdo grās et
 relinq̄t domū ei' vacuā. ſ. vtuti
 bus. Exēplū de hoc ē in primis
 parētib' qui repleti donis ſpi
 ritualib' et t̄p̄alibus ingtū fuerūt
 deo: ob quot tot bonis p̄uati ſūt
 et a terreſtri paradiso eieci ¶ Se
 cūdo p̄pter ingtitudinē incurrit
 q̄s mltā mala et ſpūalia et t̄p̄alia.
 Ezechias rex iſrl' in poſt victori
 am maximā et liberationē d̄ ma
 nibus. Sēnacherib qz non egit
 grās cātando cāticū d̄no ſ̄z mo
 rem illi' p̄pli p̄pter ſuaz ingtitudi
 nē egrotauit: vt narat etiā iō
 ſeph'. et habet Yſaie. xxxvij. ca.
 ¶ Tūc at hoies ingtū. qm̄ vt dic̄
 Hugo de ſc̄to victore. Quelibet
 creatura trina voce alloq̄t hoies
 ¶ Accipe. ¶ Redde. ¶ Fuge ¶ Ac
 cipe ex me bñficiū ad vſus tuum
 Accipit inq̄t celū a me illumiat
 onē et motū. Accipe inq̄t ignis a
 me calorē. Accipe ab aere reſpi
 rationē. Accipe ab aq̄ reſfrigeri
 um et lononē. Accipe a terra aia
 lia fruct' et alia ad ſuſtētationem
 ¶ Secūda vox eſt redde. ſ. obſe
 quiū tuo bñfactori et meo crea
 tori: qui idō me creauit vt tibi ſ̄
 uirē. ¶ Tertia vox eſt fuge. ſ. ſup

pliciam tibi parauit propter ingratitudinem. **T**ertio propter ingratitudinem promissa beneficia subtrahunt: hoc enim de facili fiat a deo et imitatoribus eius. ut enim inquit theodorus. xxij. q. c. vij. Circa ingratum duo sunt consideranda. **P**rimum quod ipse ingratus dignus sit pati: et sic certum est quod meretur beneficij subtractionem. **A**liud considerandum quod oporteat ipsum beneficium facere. **E**t primo quod de non debet esse facilis ad ingratitudinem vindictam dandi: sed debet attendere ut beneficium dandi ingratum faciat gratum. quod si non potest primo beneficium facere: forte faciet secundo quod si beneficiis multiplicati ingratitudinem augeat et peior fiat: tunc a beneficiorum exhibitione cessare debet. Sic facit misericors et deus. Beneficia sua multiplicat. Diuitem patienter expectat. Peccata tantorum dissimulat. ut saltem mansuetudine sua dulcissima corda mortalium liquifiat. et ad ipsum redeant penitendo. **V**ic Theodoro. xxiij. di. c. diaconi ait. Ad deum ratio dei ac pietas solum nostrum reditum querit: ac nos cupit longa sua bonitate saluare. **A**d vos igitur clamito: o mortales: o peccatrice anime. **R**ecognoscite deum patrem clementissimum. **D**iligite deum nobis beniuolum: laudate et benedicite deum suorum beneficiorum datorem liberalissimum. **R**ecurramini ad deum dominum patrisursum: quia ipse est dominus deus noster: qui tribuit nobis ineffabilia dona sua. **P**ro quibus Augustinus. li. vij. de ci. dei. c. xxxi. inquit. **H**abemus ab ipso deo multa beneficia pro quibus nequa-

quam valemus actioni gratam sufficere. **A**b eo enim est quod sumus: quod viuimus: quod celum terram conspiciamus: quod mentem atque rationem habemus: quare ipse quod hec omnia contulit in gratiam. **T**andem enim ipse nos oneratos obrutosque peccatis et a contemplatione sue lucis auersos: ac tenebrarum id est iniquitatis delectatione cecatos non ideo debuit. **A**d istos non debuit suum quod est unicus eius filius. **Q**uo pro nobis assumpta carne nato atque passo a peccatis omnibus mundarem. **E**iusque spiritum in cordibus nostris dilectione perfusa: omnibus difficultatibus superatis in eterna regem in contemplatione eius ineffabilem dulcedinem inuenirem. **Q**ue corda que lingue ad agendas ei gratias sat esse contendunt. **H**ec ille. **E**xhibeamus igitur nos gratos deo et deinde hominibus nobis beneficientibus: ut sic regnum acquiramus eternum. **I**n quo ihesus dei filius cum patre et spiritu sancto vixit in secula seculorum Amen.

Sabbato tertiae ebdomade
De superbia spernentium
psallentium et in suo sensu confidentium:

Sermo vigesimus primus.

Dissipauit

substantiam suam.
verba sunt redemptoris nostri originaliter. **L**uc. xv. capto et in euangelio hodierno. **H**abet hoc proprium mens superborum: ut tantum extimet propriam prudentiam quam omnia consilia sapientum

delectat. Tamen audire debent
quod scribitur in. c. Canonum. Extra
de constitutionibus. et in. c. Ne imita
ris. et viij. q. i. in. c. Sciendum. Ne
imitaris prudentie tue. prudentie
sue imitator qui ea que sibi agenda
vel dicenda videntur patrum decretis
proponit. In Idcirco in hoc sermo
ne contra superbiam spernentium con
silia dicemus ex qua innumera so
lent damna puenire. Sicut patet in
filio adolescente qui patris saluber
rima monita refugies cum igno
minia et qui damno consumpsit sub
stantiam suam. quod non euenisset si ac
quiescisset consilio illius qui tener
rime diligebat eum. Et igitur corda
omnium humiliant ad consilia neces
saria expetenda proponemus de
ipso consilio tria mysteria de
claranda.

Primum de exhortationis.

Secundum de determinationis.

Tertium de conditionis.

Quod commendat consilium voce
omnium scripturarum. Et de septem
generibus consiliorum.

Capitulum primum.

Primum mysterium de consilio
deklarandum de exhortatio
nis. Quis quippe scriptura
diuina et humana nos hortatur ut
consilium in rebus gerendis expeta
mus: damnamus illos qui suo sensu
ducunt. In An sapiens puerbio
rum. ij. c. ait. Consilius custodiat
te: et prudentia seruet te. In et viij.
ca. Ego sapientia habito in consi
lio. In et xi. c. erit salus vbi multa
consilia. In et xij. c. Uia stulti recta

in oculis eius. qui autem sapiens est
audit consilium. In et xij. ca. qui
agunt omnia cum consilio reguntur sapi
entia. In et xv. c. Dissipantur cogita
tiones vbi non est consilium. vbi vero
plures sunt consiliarii confirmantur.
In et xix. c. Audi consilium et suscipe
disciplinam: ut sis sapiens in nos
uissimis tuis. In et xx. ca. Cogita
tiones consiliorum roborantur. In et xxij.
c. erit salus vbi multa consilia. In et
xxvij. c. Bonis amici consiliorum aia
dulcoratur. In et ecclesiastici xxxij. ca.
Fili sine consilio nichil facias et
post factum non penitebis. In et
xxvij. c. An omnes actus procedat consi
lium stabile. In et Lassiadorum li. i.
epistolam. Plurimum laudis homines mo
ribus suis applicat: quouens de
negociorum meritum ambigentes ad
peritorum consilia decurrunt. In et
Iheronim. super illo verbo Ysaie. iij.
c. et consiliarius non est tibi ait. Greci
poete laudabilis sapientie dixe
runt primum esse beatum qui pro se sa
piat: secundum qui sapientem audiat. qui
autem utraque caret: hunc inutilem esse
sibi quam alijs. In et Cicero in li.
de senectute. Non viribus non velo
citatibus aut celeritate corporum
res magne geruntur: sed consilio anti
quorum et scia. et Terentius. Quia pri
us experiri consilio: quam armis sa
pientes decet. In et ff. de repudijs
l. iij. Dubius non est omnia que consilio
recte geruntur: iure meritoque effe
ctu et firmate niti. In et L. de sacro
sacris ecclesijs. l. Placet. In et L.
de incestis nuptijs. l. non dubius.
Quia que prudentium consilio sunt bo

no fine peraguntur. Et. **L.** ne filius pro patre in auctoritate habita. Sapientium consilio mundus illuminatur. **S.** pro huiusmodi delectabili ampliatione: notare debemus quod sunt septem consilia.

- C** Primum interinale.
- C** Secundum particulare.
- C** Tertium civile et seculare.
- C** Quartum generale.
- C** Quintum provinciale.
- C** Sextum episcopale.
- C** Septimum monachale.

C Primum est consilium interinale quod quis facit in semetipso: cum videlicet aliquid occurrit agendum dubium: inuestigat ratio si illud est bonum vel malum. et si bonum quibus modis sit utendum et scilicet. et in hoc recurrendum est ad deum. unde Thobias. iij. c. dicit. **D**i tunc benedic deum et pete ab eo ut vias tuas dirigat et consilia tua in ipso permaneat. **S.** et ecclesiastici. xix. c. **I**n oratione. **P**rofitetur domino et ipse diriget consilium eius. **Q**uicumque igitur vel matrimonium contrahere vel nigredi religionem intendit vel a patria discedere pro quacunque honesta causa proponit ad deum confugiat et ab ipso consilium erpostulet. **R**egimus de beato fructuoso quod dum orabat ante ymagines crucifixi in ecclesia sancti Damiani dicebat hec verba. **D**e alto e glorio o dio illumina le tenebre del cor mio: donamifede diricta speranza certa e charita pfecta: senno e cognosimeto che io faccia la tua sancta voluta. **C** Secundum est consilium particulare quod al

ter exhibet alteri. **L**um enim quis non est sibi sufficiens ad consilium capiendum circa agenda ab alio consilium accipere dicitur. **Q**uinimo circa propria vita et obscura pertinentia ad conscientiam sibi credere non dicitur sed consiliari cum peritis et bonis vel libris doctorum. unde Thobias. iij. c. dicit. **C**onsilium a sapiente semper require. **D**icit autem quis sapiens dupliciter: unomodo sicut quod Aliomodo simpliciter. **S**apiens sicut quod dicitur quod bene iudicat de fine alicuius rei vel ministerij: et de hijs que ducunt ad illius finem. et sic dicit sapiens medicus quod bene iudicat et de sanitate et de medicamentis proferentibus ad eam. et sapiens negociator qui bene iudicat de lucro acquirendo et de medijs ad ipsum et sic dicit alius. **S** sapiens simpliciter dicitur qui bene iudicat de ultimo fine vite humane: que est deus et de producentibus ad eum. et hic est verus sapiens et virtuosus. quia igitur Thobias dicit a sapiente sicut non alia additione primo et principali consilium querendum est a sapiente id est docto in factis conscientie. **N**ec enim a medico querit quis consilium de negociatione: sed a docto negociatore. nec a negociatore de medicinalibus sed a perito medico: et sic de alijs. **A**ldio magis de pertinentibus ad animam: ubi sunt maiora dubia et magis periculosa non debet quis indifferenter consilium querere a quibuscunque: sed virtuosis doctis et practicis. unde ecclesiastici xxxvii. c. dicit. **A** consiliario malo serva animam tuam. **C**ave tibi. et quod sunt

mali consiliarii a quibus cauendum
 ipse declarat cum sequitur. **L**um viro
 irreligioso tracta de scititate et
 cum iniusto de iusticia et cum muliere
 de hijs que emulat. **L**um timido
 de bello. **L**um negociatore de tra-
 iectioe. **L**um emptore de venditioe
Lum viro inuido de gratijs agendis.
Lum impio de pietate. **L**um in-
 honeste de honestate. **L**um seruo
 pigro de multa opatioe. **N**on autem
 das hijs in omni consilio. **E**t ex hoc
 vltio dicto patet quod prefata locu-
 tio est per ironiam: quasi diceret cum pre-
 dictis non habeas consilium. **E**t sub-
 dit. **E**o: boni consilij statue tibi.
Sciendum insuper quod illud quod dicitur
 puer. xi. **V**bi salus ubi multa consilia.
 non sic intelligendum est quod ad
 incipientes bene facere et simplices
 tanquam quis multorum hominum seu a
 multis debeat inquirere consilium
 de directioe vite sue. **M**axime hoc faci-
 ens audiet diuersa consilia et quoniam
 contraria: vnde in mente sua confun-
 det nesciens quid magis sequatur.
Tertium est consilium civile et se-
 culare quod fit in ciuitatibus et vni-
 uersitatibus. **N**ec bene enim possunt
 regi ciuitates et regna absque consilio.
 vnde quolibet tpe principes et
 rectores ciuitatum vsi sunt consilijs.
Maxime et salomon sapiensissimus con-
 siliarios habuit: quorum consilium quod
 Roboam filius eius reliquit magnam
 partem regni amisit. vnde habetur. ij.
 paralipo. iij. c. **D**e romanis
 autem scribitur in polierato. quod ro-
 mulus perditam ciuitate quam ex suo
 nomine romam vocauit. **L**entum ex se

nioribus elegit: quorum consilio omnia
 ageret quos senatores propter se-
 necitatem patres ob similitudines
 cure noiauit. **Q**uorum nomina autem
 litteris conscripta erant patresque
 conscripti appellabantur: quos alios
 sapientia erate et affectu paterno
 precedebat. et hester. i. c. scribit quod
 sepe sapientes ex more regio ad-
 erant regi assuero semper sciens le-
 ges ac iura maiorum: quorum consilio
 cuncta faciebat. **Q**uartum est con-
 siliium generale illud. scilicet quod fit pre-
 sente papa vel eius legato ad hoc
 specialiter deputato a papa con-
 uenientibus episcopis et alijs prelati-
 plurimis prout ipse ordinauit. et
 istud non potest celebrari nisi auctori-
 tate pape: vt patet. di. xvij. p. totum
Aliis nullum esset et non consilium sed
 conciliabulum et synagoga satha-
 ne diceret et esset. **E**t di. xvij.
Pelagius papa ait. **A**d vltis a-
 postolicis et canonicis ac ecclia-
 sticis instrumur regulis non debe-
 re absque sententia romani pontificis
 concilia celebrari. scilicet generalia. **Q**uia
 propter non conciliium sed vestrum con-
 uenticulum vel conciliabulum cassat
 et quicquid in eo actum est irritum
 habetur et vacuum. **I**tem rex
 theodoricus cum vocasset plurimos
 episcopos de diuersis prouincijs
 ad conciliium celebrandum in vrbe pro-
 pter crimina que impingebantur ab
 aduersarijs contra symachum ad-
 uenientes ob reuerentiam regis di-
 xerunt hoc fieri non posse. scilicet celebra-
 re consilium. sed spectare ad symachum
 papam que iperebat. et persuadentibus

ipsis Symacho pape ut ipse con-
uocaret seu auctoritate eius congre-
garent in consilio assensit eis: et
eum immunem et liberum ab illis vi-
cibus placis contra eum declarauerunt
Sed ad claram noticiam de hoc consilio
habendam. Primo notandum est quod
priscis temporibus in consiliis ad-
erant imperatores: ut patet in discursu
sui historie tripartite. et xv. di. c.
canones quod ecclesia tunc male pote-
rat vni patrie sua propter aduersita-
tes quas patiebatur ab hereticis:
quibus aliqui fauebant et adhere-
bant magni principes et reges.
Sed cum potuit ecclesia hoc correxit
et non pro principibus sed pro se consilia con-
uocauit. et aliqui per imperatores
precepte ecclesia celebrata sunt con-
silia. Aliqui ipsa rogante et postea
auctorizante. Aliqui ipsa ratifica-
te: ut patet di. xvij. p. tom. et maxime
in. s. Hinc etiam. Si dicunt autem alii
qui quod papa negligente et nolente
congregare consilium ad locum idone-
um pro aliqua causa honesta et ar-
dua imminenti patrie congregandi
consilium spectat primo ad omnes
cardinales qui post papam sunt
maiores ceteris omnibus alijs quibus
cumque. argumentum eius quod legitur
de maiestate et obedientia. c. i. p.
Innocentium. Et quod censent vnum
corpus cum eo quasi cede vacante vi-
detur ad eos spectare talis patrie.
¶ Secundo spectat ad patriarchas
et precipue ad constantinopolitanum
cuius sedes est prima post romanam
ut patet di. xvij. c. De constantinopo-
litane. et capitulis sequentibus.

Quod tamen intelligendum est cum ca-
tholicus est patriarcha. ¶ Tertio
ad imperatorem. quarto ad reges.
quinto ad alios principes. Nam
patet vni de uoluntate datus ad ali-
um propter negligentiam argumentum
de electione. c. cum in cunctis. et de
concessione prebende. c. ij. ¶ Vel di-
cimus quod due partes consilii in
aliquo loco congregare poterunt
et alios conuocare iuxta notata
per Innocentium in. c. secundo de no-
ui operis nunciacione. ¶ Vbi
autem papa est hereticus vel de here-
si suspectus tunc ad eum non videtur spe-
ctare patrie congregandi consilium ar-
gumentum di. xl. ca. Si papa.
¶ Secundo notandum est quod ad hoc
consilium generale solum episcopi et superiores
sunt de necessitate vocandi. ut no-
tat Innocentius. et Johanna. an. in. ca.
Braue. de prebendis. et facit ad hec
di. xvij. c. episcopi. et c. Propter. cum
sequentibus. et tamen in patrie pape con-
uocare etiam abbates si vult. lxxij.
di. c. Hadrianus. vbi fit mentio de
abbatibus. et de Gregorio deci-
mo legitur quod ad consilium generale quod fe-
cit lugduni vocauerat beatum thoma-
ma de aquino et beati roe sue eminenti
scientie. Imperatorem vero vel alios
principes non tenetur conuocare
per. s. Hinc etiam. di. xvij. potest tamen
si vult vocare si ei videtur impe-
diens ad scandala vitanda: ut di.
lxxij. s. verum. ¶ Tertio notan-
dum est quod ad generale consilium vocan-
di sunt omnes episcopi orbis ex eo quod ha-
bet di. xvi. c. i. vbi dicitur quod sancti pres-
biteri in consilio niceno quod fuit sollemnissi-
mum

dñi. **AD.** clviii. mortuo adriano papa electus fuit Alexāder. iij. senensis: et tenuit cathedrā annis xxij. mensibus. xi. diebus. xv. Alter p scisma creatus est q dicebatur octavianus gurus: imo et tres alij et sic erāt. iij. antipape. s. victor: pascalis: calixtus et innocenti. Et duravit illud scisma annos. xvi. et dissensio magna fuit inter alexandrū papā et Friderichū imperatorem. Tandē alexāder pacē fecit cū impatore: et quattuor antipape defecerūt. Sic alexāder duo concilia celebrauit. vnū turonis in francia: aliud romē dictū lateranense. Tpe huius martyrio coronatus fuit sanctus thomas archiepiscopus cantuariensis. Anno dñi. **MDccv.** innocētius. iij. sub quo ceperūt ordines mendicantiū celebrauit conciliū lateranense: in quo uenerunt fere mille ducenti prelati. et multe salutifere decretales ibi edite sūt. Anno dñi. **MDccxl.** vel circa. Innocētius. iij. natione ianuenis celebrauit conciliū Lugdunū et impatore friderichū excoicauit: post quem fuit alexāder. iij. Anno dñi. **MDccxij.** Gregorius. x. celebrauit conciliū Lugdunū: ubi fuerūt quingenti sexaginta episcopi: abbates et alij prelati circa mille. Et fuit ibi bona uentura cardinalis q multa bona egit in reductiōe grecorum et tartarorum. Post hunc fuit honorius iij. et est vltimus in cronica martiana. Et sic vsq ad ipā nostra ecclesia di statū fidei et bonorum mo-

rum cū concilijs consueuit stabilire. **¶ Quintū est conciliū puinciale:** qd celebrat a metropolitano cū suis suffraganeis. de quo fit mentio di. xvij. c. qm quidē. et. c. sequenti. **¶ Et. ij. q. vij. c. si episcopus. ¶ Et. vi. q. iij. c. scitote.** d quo diffuse habes in summa dñi archiepi pre. iij. tit. xxij. **¶ Sextū est conciliū episcopale:** qd magis consueuit dici synodus et congregatio quā facit episcopus clericorum de diocesi sua. et potest facere etiā irrequisito suo metropolitano **¶ Et de hoc habet di. xvij. p. totū ¶ Et di. xix. c. i.** **¶ Septimū conciliū est monachale.** h est sicut Antonius de butrio et Johannes de imola sup. c. Braue. extra de preben. religiosorum. de quo habet extra de statu mona. c. in singulis. et c. eaq. Sed hmoi concilia magis consueuerūt dici capla generalia vel puincialia de quibus agit in constitutiōibus eorum. Dicta sunt hec oia vt ostendam quanta sit vis conciliorum in quolibet statu dum tñ concilia recte fiant et obseruent ea de quibus dicturi erimus in sequentibus.

¶ De quibus nō est conciliū exquirēdū de quo dant septē regule negative: et qd conciliū est de rebus dubijs et arduis. Cap. ij:

¶ Dm misterium de concilio declarandū dicit determinatio. In quo videtur dū est de quibus est conciliū determinate petēdū. et ad h pmittim⁹ pmo septē reglas negatiuas qd ponit Biralduus odonis sup. iij

ethicorum secundum intentiones Aristoteli.
¶ Prima regula: nullum preteritum est consiliabile eo quod postquam est preteritum est sic necessarium quod a sua preteritione est simpliciter immutabile. unde bene solo prius deus ingenita facere que facta sunt. ideo aristoteli. ibi dicit. Non est consiliari de his que sunt ex necessitate. **¶** Secunda regula nullum casuale vel fortuitum est consiliabile. quia omne casuale et omne fortuitum euenit preter intentionem si omne consiliabile dependet ex intentione finis. Ideo aristoteli. ait. consiliari nullus de impossibilibus aliter se habere neque de quibuscumque non finis alius est. **¶** Tertia regula nullum determinatum ab arte est consiliabile: quia omne tale est secundum artem certum et determinatum: aliter non esset ars. nullus autem consiliabile est certum et determinatum. tunc enim non esset consiliabile et dubitabile. Quare nullum consiliabile est artificiale. Ars enim non dubitat quis circa artificialia dirigat in aliquibus quedam dubia et illa non sunt per artem determinata et talia prout esse consiliabilia. **¶** Quarta regula nullum opabile a voluntate aliena est consiliabile: quia omne consiliabile est in consiliatiui prout. Illud vero quod est in aliena voluntate: non est in prout consiliatiui. **¶** Quinta regula: Nullum voluntarium repentinum est consiliabile: quia omne consiliabile est prius et tardum. Unde Aristoteli. dicit. Opari quidem oportet velociter consiliata: consiliari autem tarde. **¶** Sexta regula: nul-

lum raro contingens est consiliabile: quia tunc sequeretur quod ex diffinitione et sententia consilii bonum raro eueniens expectaretur: et per consequens expectatio consulti ut in pluribus fraudaretur. Et quod malum raro eueniens timeretur et cauere. et per consequens quod nullus consulte operaretur: quia in omnibus humanis operibus aliqua mala contingunt quibus in aliquibus raro. Sicut videtur dormire cum uxore sua confidenter aliquando quibus raro fuit malum: quia uxor interfecit virum dormientes. Et si omnes vellent istud consulte cauere: nullus cum uxore dormiret. **¶** Septima regula: nullum certum est consiliabile: quia ait Aristoteli. Consiliamur de his que videntur contingere utroque modo se habere. Si enim nullus assuetum et naturali instinctu certum est consiliabile. Nullus quidem consiliamur an per nutrimento cibum debeat sumere per os: quia illud assuetum est et certum a puericia. Consilium ergo est de rebus magnis et dubiis indeterminatis: que ad bonum finem bonis consiliis perducunt. Ideo cicero in libro de officiis ait. Consilium est sententia diffinitiva de re dubia que magis eligendum sit. Et aristoteli. in. iij. ethicorum. Consilium est oculum futurorum et inquisitio quedam de rebus dubiis disponendi. **¶** De septem conditionibus consilii ut recte fiat ac salubriter. ca. iij.
 Primum misterium: declarandum de consilio dicitur conditio.
 Ad hoc enim ut consilia recte fiant et ad bonum exitum perducantur septem conditiones requiruntur.

C Prima dicitur prudentia.
C Secunda beniuolentia.
C Tertia constantia.
C Quarta maturitas.
C Quinta veritas.
C Sexta taciturnitas.
C Septima stabilitas.
C Prima dicitur dicitur prudentia.
 Qui enim consulunt et a quibus consilium est requirendum prudentia fulgere debet: qua preteritorum recordantes ac premeditantes futura presentia recte disponenda diffiniat. Et quod in antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia ut dicitur Job. Ideo antiqui et viri graues sunt consulendi. vnde Aristoteles in ethicis ait. Oportet in consilio attendere experientiam et seniorum prudentiam propter experientiam. Et numeri. xi. c. Adauit dominus moysi ut congregaret seniores ad consilium. Et di. xx. c. De quibus causis dicitur Seniores puencie congrega et eos interroga: facilius namque inuenitur quod a pluribus senioribus queritur. Et idem. xi. q. iii. c. Excelletissimus. Et xvi. q. i. vel. ii. c. vists. Et prius. q. prima. c. Estote Consilium namque iuuenum solet esse ruinosum. Propterea sapiens ecclesiasticus. xv. c. ait. Quam speciosa veterani sapientia et gloriosus intellectus et consilium. Secunda conditio dicitur beniuolentia: huius quippe consulendi sunt quos verissime credimus nobis fore beniuolos. Vnde Bernardus in epistola ad senoneses ait. Des iuxta preceptum domini etiam inimici diligantur: sed ad consilium soli eligantur amici. Et Gregorius in

registro. Nullus tibi fidelior esse potest ad consilium quam qui non tua sed te diligit. Tertia conditio dicitur constantia. debent consiliarii constantes esse ut non vincantur aut supentur passioibus odii amoris timoris et huiusmodi. quoniam ut inquit Seneca. Perit omne iudicium cum res transsit in affectum. Quarta conditio dicitur maturitas ut non presulatur precipitater et inconsiderate. Et Calixtus papa di. l. c. potest ret. Nos inquit tempore indigemus ut aliquid maturius agamus. Non precipitemus consilia et opera nostra neque ordinem eorum corrumpamus. Quinta dicitur veritas. debent consiliarii sine veritate consilere et non ad beneplacitum maiorum vel dominorum: ut facere solet adulatores. Pro quibus facit exemplum quod legitur in historia tripartita li. v. quod cum ecclesia pateret persecutiones constantinus pater constantini magni concessit christianis licentiam in sue religionis persistere. Is probare volens quosdam in palatio suo christianos si fideles et veridici essent statuit quod si quis veniret ad sacrificandum diis suis huius esset cum eo in palatio. si quis autem nollent exiret de palatio. Et cum aliquis esset preponens religionem christianam permissis regibus. Alii vero essent permissi ad sacrificandum diis spontes amicitiam regis deliberavit et eis uti consiliariis quod ipso fideles constantesque fuerant. Alios vero ut effematos et fallaces expulit credens eos nunquam fore sibi deuotos atque veraces quod fuerunt sic dei sui tam leuissimi perditio

res. ¶ De perse adhuc rege illo potentissimo legit: quod cum grecis bellum indicturus consulere suos vnde dixit greciam non vinci sed obui mole exercitus. Alius dixit time dum esse ne urbes desertas et vacuas inueniret. Alius dixit vix illi naturam rerum sufficere agusta esse classem maria militibus castra explere candidis copiis equitibus capestris vix celum patere sagittis: dum sic adulando regem nimia exultatione concitarerit. Quidam nomine damarus dixit. Adulatio ista que tibi placet tibi metuenda est: verum est enim quod dum non diu posse durare quod regi non potest. Nichil tamen magnum quod perire non possit. Atque ut dixit damarus enenit quod deuictus fuit. Et in exercitu eius equo pepit leporem quod est animal fugacissimum ut recitat Valerius li. i. Grande periculum est aures adulatoribus prebere. ¶ Propter ea seneca ad lucillum ait. Hominem blande loquentem agnosce tuum laqueum esse: huius enim suum venenum blanda locutio. ¶ Sexta conditio dicitur taciturnitas. Ea enim que tractantur in consiliis non sunt aliquo pacto reuelanda illa que secreta esse debent propter scandala multa que possent euenire. Hinc valerius li. ij. dicit de romanis quod adeo magna caritate preteregebunt ut archana consilia patrum scriptorum multis seculis nemo senatorum nunciaverit. ¶ Narrat autem valerius quod cum esset de more romanorum ut preses possent filios suos paruulos ducere secum in consiliis accidit semel quod papiri paruulus

una cum patre suo consilium intrauit in quo statutum fuit ut que ibi tunc tractabatur secreto teneretur. Quibus paruulus domum rediit a matre requirebat ut consilii secreta patreteret. qui ut declinaret matris importunitatem officioso mendacio usus est dicens ibi fuisse tractatum ut quilibet vir posset duas uxores habere. Quod illa credens alijs matris retulit. quare diuulgata per urbem conuenientes mulieres plume quadam die ad locum consilii accesserunt postulantes a senatu posse et ipsas duos accipere viros. Quod illi admirantes vnde hoc processerit inquisierunt. Inueneruntque hoc processisse ex astutia paruuli talia caute referens. vnde romani statuerunt nullum de cetero propter illum ad consilium admittendum: que ita caute sciuis occulare secretum. ¶ Septima conditio dicitur stabilitas. Debet esse stabilia consilia ut scilicet quod in illis rationabiliter determinatur executioni demandetur. Et quia multi seruare consilia nolunt sepe in graues iacuras deueniunt. vnde primo machab. v. c. scribitur. quod Iosephus et azarias quod non seruauerunt quod fuerat determinatum. scilicet ut non exiret in prelium contra inimicos debellati fuerunt: occisis duobus milibus de exercitu suo. sic et romani apud canas ceciderunt in prelio ab hanibale victi temeritate varronis que contra aliorum suam et pauli emilii collegem voluit deserere manum. sic et gaius flamine perijt apud lacum dum abstinere noluit a pugna quod sibi a suis consulebatur. sic et alij quibus

plimi spernētes amicorū hilia i
infra picula inciderūt. Depona
m⁹ supbia & saluberrimis psu
lijs acq̄escam⁹: vt sic reddamus
nos dignos gr̄a dei q̄ dat̄ humi
lib⁹ quā nobis p̄cedat ille q̄ ē be
nedict⁹ & laudabil⁹ in secula secu
lorum Amen.

¶ Dñica tertia in quadragesi
ma de supbia scismaticorum.

Sermo. xxij.

One reg

nū i seipz diuisus de
solabit. vba sūt re
dēptoris n̄ri originaliter mathei
v. c. & i euāgel. hodierno. ¶ Pas
sa est ecclesia dei p̄sepe ḡuissimas
p̄secutiōes ab hereticis & scismati
cis. De hereticis aut̄ dictū est i
precedētib⁹ Sz s̄ supbiā scisma
ticorū loq̄mur in p̄nti s̄mōe. Mā
hoc gen⁹ hoīm etiā t̄pib⁹ nostris
vit̄ imo p̄ nichilo p̄t̄ domari:
quāquidē in plerisq̄ xpianorū p̄
uincis pestis ista truculētissima
q̄ in ultros interimat. Hī sūt de
solati & p̄uati munere diuie gr̄e
Pro q̄bus d̄ scismate tria myste
ria p̄ponem⁹ declarāda.

¶ Prīmū d̄ diffinitionis.

¶ Scdm̄ offensionis.

¶ Tertium p̄uationis.

¶ Quid ē scisma & i quo differt
ab heresi: & quō est vna ecclesia
vniūsalis: & ecclesia romana ē caput
oīm ecclesiarū: cui p̄est papa vica
rius xp̄i: & de mult⁹ scismatibus
q̄ fuerūt elapsis t̄pib⁹. Ca. i.

¶ Rūmū mysteriū declanē

dum de scismate dicit diffinitio
nis. ¶ p̄t̄est em̄ scisma sic diffini
ri. Scisma est viciū quo q̄s sub
summo p̄t̄ifice esse et membris
ecclesie ei subiectis cōicere recusat
Pro cui⁹ declaratiōe dicit Tho.
xxij. q. xxi. articulo. i. q̄ nomē scis
matis s̄m̄ Isidor⁹ li. ethi. a scissu
ra aiorū vocatū est. Scissio autē
vnitati opponit. vñ p̄cū scisma
d̄ qd̄ d̄irecte et p̄ se opponitur
vnitati. charitas aut̄ nō solum
vnā personam alteri vnit̄ sp̄iali
dilectionis vinculo: s̄ etiā totas
ecclesiam in vnitate sp̄is, & ideo
pp̄rie scismatici dicunt q̄ pp̄ria
sp̄onte et itentiōe se ab vnitate
ecclesie separāt: q̄ ē vnitas p̄nci
palis. Mā vnitas p̄ricularis ali
quorū adinuicē ordinat̄ ad vni
tatē ecclesie. Sicut cōpositio sin
guloꝝ mēbroꝝ in corpe naturali
ordinat̄ ad totū corporis vnita
tem/ ecclesie aut̄ vnitas in duob⁹
attenditur. s̄ in cōnexiōe mēbro
rū adinuicē seu cōmuniōe: & itē
in ordie oīum mēbroꝝ ad vnus
caput. Hoc aut̄ caput ē ip̄e xp̄s
cuius vicem in ecclesia gerit sū
mus pontifex. et ideo scismatici
a sunt qui vt dictum est subesse
renuunt summo p̄t̄ifica: et mē
bris ecclesie ei subiectis cōica
re reculant. hic et pelagi⁹ papa
xxiiii. q. i. ca. Scisma. Scisma s̄
quidē ipsum qd̄ grecū nomē est
scissurā sonat. s̄ in vnitate scissu
ra eē nō p̄t̄. Mō ḡ vnitati cōicā
q̄ scismaticis cōicāt. p̄tes ip̄i s̄bi
fecerūt: et ab eo qd̄ vnum est vti

apli iude iā vobis loquar semet
 ipsos segregātes spiritū nō hnt
 Et quis etiā heres diuidat ho
 minē ab unitate fidei catholice tñ
 scisma est speciale vicium distinctū.
 ab ipsa: Mā heresis opponit di
recte et p se fidei. Scisma oppo
nitur p se ecclesiastice caritati vni
tati. et ideo sicut fides et caritas
sunt diuerse vtutes: quis qm
q caret fide: caret caritate: nō tñ
ecōtrario. Ita heresis et scisma
sunt diuersa vicia qm hereti
cus sit etiā scismaticus: nō econū
so. vñ Ihero. xliij. q. iij. ca. inter.
ait. Inter scisma et heresim arbi
tror hoc interesse q heresis per
uersū dogma habet: scisma aut
ab ecclia sepat. Et tñ sicut amis
sio caritati est via amittēdi fides
ita scisma est via ad heresim.
Pro clariori tñ intelligentia no
tāde sūt tres catholice veritates
Prima q vna est ecclia vniuers
salis. vñ in simbolo patrū dicit
Et vnā sanctā eccliam etc. extra
de sum tri. et fi. ca. vna est fidelium
vniuersalis ecclia. Et cyprianus.
xxiij. q. i. c. loquit. Ecclesia
inqt vna est que in multitudine
lati incrementō fecunditatē extē
ditur quō multi radij sūt s vñ
lumē habēt. Et scda vritas q ec
clesia romana est omnium eccliarū
caput mater et magistra. Sic ps
xxi. di. c. in nouo testamento. Et
xxij. di. c. sacrosancta. Et. iij. q.
vi. c. dudū. Et vt scribit di. xix. c.
nulli fas. Qui asserit contumaci
ter eccliarū romanā nō esse caput

aliarū eccliarū et nō posse cōdere
 canones et decreta et etiā sibi tā
 q capiti nō obediendū: excoīca
 tus est. Et scdōz doctores istud. c.
 loquit d contemptoribus canonū
 et transgressorib⁹. Sed duplci
 ter dicit q contemptor canonū
 vno mō qz aplicaz sedē cōtuma
 citer negat esse caput eccliarū et
 habere potatem cōdendi canōes
 decreta et statuta ei⁹ nō fore ser
 uanda: et talis est scismaticus et
 hereticus et excommunicatus.
 Et sic intelligendo dictū. c. est ca
 non late snie fm Johannes an.
 et Hosti. Et scdo mō dī qz con
 tēptor et trāsgressor canonū qui
 ipsa mādata canonū nō suat qz
 uis credat et dicat eē suāda: hic
 nō est scismatic⁹ pprie nec excoī
 catus. Et Tertia vritas est q pa
 pa roman⁹ qz pontifex est: caput
 ecclie sup atqz in dignitate et po
 testate quolēqz reges et princis
 pes reliquosqz platos. ppter ea
 in. c. vbi piculū. de elec. li. vi. pa
 pa vocat vicari⁹ ihū xpī: succes
 sor petri: rector vniūsal ecclie: et
 gregis dñici director. Et glo. in
 plo. clemē. papa. i. admirabil. et
 dī a pape qd est iteriectio admi
 rant. et de admirabil qz vices di
 gerit in terris. ethymologia no
 nois ē pī patrū. Ss nūqd papa
 pot dici vicari⁹ petri sic se dicit
 vicariū xpī. in. c. p hūani. de ho
 mi. li. vi. Et q sic videt p illud
 qd habet. lxiij. di. c. ego ludouic⁹
 Et. i. q. i. c. non quales. Et. q.
 vij. cap. Quotiens. Et Sed glo

fa in clemētina romani p̄cipel
 de iure iurando dicit. q̄ locutio
 ista. s. papa est vicarius petri in
 propria est vel exponit id est ge
 rit vicariū quam gessit petrus vi
 carius enī nō datur vicarij d̄ of
 ficio vicarij. c. clericus. Qui igit̄
 nolunt subesse pot̄ n̄fici tanq̄ ec
 clesie capiti scismatica d̄cuntur
 ¶ Sed qd̄ cum plures sint se ge
 rentes p̄ papa q̄s eoz scismati
 cus est tenendus cū suis sequaci
 b̄. ¶ Ad hoc dictū est i. iij. li. de
 p̄nia in sermone de discordia. et
 licet inueniat̄ sepe scismata in
 dei ecclesia exorta. ¶ T̄n̄ diebus
 meis anno. s. d̄ni. M. cccc. qua
 dragesimo sub Eugenio quar
 to canonice electo et a tota christi
 anitate acceptato factū fuit scis
 ma. Mas Gregario facta basilee
 q̄ aliqui p̄siliuz fuit: quia auctori
 tate martini quī Gregarium: et
 postea aucte eugenij p̄firmatus
 cū fuerit dissoluta translato p̄s
 lio ferzariam p̄pter reductiones
 grecoz. Et inde florentiā p̄pter
 supuenientē ibi pestē effecta est
 p̄ciliabolu et synagoga sathane.
 Mas ausu temerario illi de illo p̄
 ciliabulo deposuere eugenij: et
 crearūt amideū duces sabaudie
 dictū felicē. Et p̄ iustificāda sua
 impietate allegabāt q̄ ipse euge
 nius nō potuit dissoluere illud
 p̄siliū sua aucte firmatū et q̄ p̄s
 liū est sup̄ papā et p̄t iudicare de
 ipso. Et tertio q̄ eugenij scāda
 lizabat ecclesiam. S; p̄mū eē fal
 sum p̄stat ex dictū in p̄cedenti ser

mone. Mas ei d̄ destinere cui d̄
 p̄stituere cū sint eiusdē p̄tati act̄
 extra de reg. iij. c. Dis. Sicut au
 tē papa cōdere pot̄ canonē gnā
 lem: ita tollere pot̄ et mutare: vt
 ps. xv. q. i. s. Hinc ita. Et sic sol
 pot̄ cō alius gnāle inducere et ei
 auctem dare: ita pot̄ illud dissol
 uere. ¶ Scdm̄ enī ps esse falsus.
 Mō enī papa auctem h̄z a p̄siliuz
 p̄ncipaliter s; a p̄o: xxi. di. c. q̄
 uis. Et ipse papa dat robur et
 auctem ordinat̄ in p̄silio. extra d̄
 electio. c. significasti. Et vt dictū
 est etiam in p̄cedenti sermōe. Me
 mo pot̄ iudicare papā. vt ps. ix.
 q. iij. c. Nemo. et in quatuor capi
 tul̄ sequentib̄. s; ibi gl. ponit tres
 exceptiones. ¶ Prima in foro pe
 nitētie. Tūc enī iudicabit a suo
 p̄fessore qui tenet locū dei. ¶ Se
 cūda cū submitit ipse se sua spō
 te iudicio ecclesie p̄siliuz vel alteri
 Sicut accidit in symacho papa
 et leone. ij. q. v. c. auditum. et. ij. q.
 vij. c. Nos. et. xxi. di. c. Hūc aut̄.
 ¶ Tertia īrie heresis vnde di.
 xl. c. si papa. d̄ a nemine iudicā
 dus est nisi dephendat̄ a fide d̄
 ubi dicit gl. h̄verū si se nōvellz
 emendare. Mas si vellet se emen
 dare nō deponeret. et hoc p̄ qd̄
 dā decretū factū in p̄silio p̄stati
 ens. ¶ Addita ē quarta exceptio
 sin casu scismati qd̄ videt̄ intelli
 gendū de scismate dubio. s. sunt
 duo p̄tiffices creati et dubitatur
 q̄s eoz sit verus. Mō aut̄ hoc h̄z
 locū de manifesto cū. s. vn̄ cano
 nice creat̄ al̄ postea intrusus.

Alis cū quilibet epūs possit incedere ab obedientia pape et sic facere scisma: et sic habet papa quoti die iudicari cū tñ iura strarius elament. Unde anacet' papa distincti. lxxix. inqt. Eccliam sūmō rū pōtificū sibi dñs reseruauit. Quā nullus horū casu fuerit i Eugenio: qz nec a fide deuius: nec se submisit p'stiti iudicio: nec essz tñc aliqd scisma q̄ rōe potuerit cōciliū. imo cōciliabolū iudicare de ipō nō apparet. ¶ Tertū s'lr frivolu est. Mā glo. illa in e. Si papa. q̄ dicit q̄ papa p̄t deponi ppter q̄d cunqz pctm̄ quod scādālizaret eccliam. optatiue loquit nō assertiue. Nec repitur aliqs papa deposit' p̄cise ppter scelera sua: s'z ppter scisma tollē dñ. Quales aut fuerint et quāte scitatis et fame qui deposuerūt eugeniu sciūt plimi: qz. s. fuerūt i fames et scādala plima in diuersis locis egerūt. Et q̄les electores antipape talis et ipse ambrosiosus cupid' dolosus Eugenio ad paupes liberalissimo: ad ecclias et religiōes deuotissimo existēt. Qd autē aliq̄ dixerint se credere eugeniu verū papā: sed ad vitādū scādālū et piculū amissionis rerū et vite adherebāt antipape illū ab extra noiantes papā et venerātes nō vident mag' excusari a mortali: qz marcellin' papa cū in veneratiōe ydoli posuit gna incensū sup prunas tiorē mortū cōpulsus. di. xxi. c. Māc aut' Aut q̄ salomō cū ob amorē

mulierū ydolis genua flectabat ad cōplacēdū eis q̄ tñ corde nō adorabat. Est em̄ ibi mēdaciuz in xpiana religiōe: seu in hys q̄ p̄tinet ad fidē qd est p̄nitiosum menda cū. xxij. q. c. Nūmum

¶ Qd scisma est ḡue pctm̄: et de cōparatione ei' ad ydolatriam.

Capitulum secundum.

Secundū mysteriū cōtemplandū d' scismate d' offēsiōis. Est em̄ scisma

pctm̄ quo scismatic' offēdit mortaliter. Si em̄ pctm̄ qd cōmittit' ē caritatē alicui' p̄sone p̄ticularis est mortale: vt odiū p̄dicare ē p̄ximū: multomag' qd p̄petrat' ē caritatē toti' eccliaſtice cōgregatiōis vt scisma. Bonū em̄ q̄nto cōmuni' tūto diuini' et p̄cose' ques melius et malū ei oppōsituz deteri'. hinc Augus. xxiiij. q. i. c. Ubi ait. Neqz scismatici aliqd sibi ex iusticie mercede p̄mittāt: qz vbi caritas nō est nō p̄t eē iusticia. Dilectio em̄ p̄ximū malū nō opat'. ¶ Et Beda sup mattheū Quicūqz ab vnitāte fidei vel societate petri apli quolibet semet ipsos segregauerint nec tales a vinculis pctōz absoluti: nec ianuam regni celestis p̄nt ingredi. q̄stione eadē. ¶ Et iterū ibi. cyprianus in. c. dicim'. Quāti scismatici qz foris sūt. s. extra ecclias sp̄m̄ sc̄m̄ nō recipiūt. ¶ et aug' de fide ad petrū. Firmissime tene et nulatenus dubites oēm hereticuz vel scismaticū cū diabolo et āgel' eius eterni ignis incendio parē

ticipādū nisi ante finem vite catholice fuerit incorporat⁹ ⁊ reinte-
 grat⁹ ecclie. ¶ Et extra de heresi. in. c. Ad abolēdā. Om̄i hominū
 q̄ catholice ecclie nō t̄z unitates neq̄ baptismus neq̄ elemosyna quātūlibz copiosa: neq̄ mors p̄ fide xp̄i suscepta p̄ficere poterit ad salutē. ¶ S̄z q̄rūt aliq̄vtrum scisma sit q̄ p̄ctm̄ q̄z ydolatria. Et q̄ sic videt q̄ q̄m̄ fuit punitū. Mā adorantes vitulū aureus gladio occisi sunt. Exodi. xxxij. Scisma h̄o faciētes. s. dathan et abirō aborti sūt. Ipsi eq̄dem et chore fecerūt scisma in pp̄lo hebreoz cuz in deserto s̄ moysē et aarō q̄rētes sibi vsurpare ducātū pp̄li. Et apta est terra ⁊ deglutivit dathan: ⁊ operuit sup congregationē abirō. Numeri. xvi. c. Et exarsit ignis i synagoga eoz ⁊ flāma cōbussit eos. s. chore cū cōp̄licibus suis. ¶ Ad hoc r̄ndet tho. xxij. q. xxxix. Q̄d cū q̄rit i cōi de duob⁹ p̄ctis q̄d sit q̄m̄ intelli gēda est q̄o de q̄uitate q̄ attenditur s̄m̄ gen⁹ p̄cti. Ben⁹ autes p̄cti seu spēs attendit ex obiecto. ⁊ iō illd̄ p̄ctm̄ q̄d maiori bono p̄iat est q̄m̄ in genere suo. Sic p̄ctm̄ in deū est q̄m̄ q̄z p̄ctm̄ in primū. Manifestū est autes q̄ infidelitas est p̄ctm̄ s̄ ip̄m̄ deū s̄m̄ q̄ in se est vitas p̄ma cui inimit̄ fides. Scisma est s̄ eccl̄iasticā unitatē q̄ est q̄dā bonū participatum ⁊ mun⁹ q̄z sit ipse de⁹. Ideo infidelitas ex genere suo est q̄m̄ p̄ctm̄ scismate. S̄z si cōsideret̄ q̄uitas

p̄cti ex circūstātijs: sic posset s̄t̄i gere q̄ aliq̄s scismatic⁹ q̄m̄ p̄ccaret q̄z aliq̄s infidel. Et hoc v̄l propter maiorem p̄ceptum vel p̄pter maius piculū q̄d inducit: vel p̄pter aliq̄d h̄m̄oi. ¶ Nec obstat p̄dicti si dicat q̄ caritas cui opponit̄ scisma ē maior fide cui opponit̄ infidelitas. Et q̄d oppo nit̄ maiori bono mai⁹ malū ē s̄m̄ philosophū. viii. ethi. Mā vt dic̄ tho. Charitas h̄z duo obiecta v̄ nū p̄ncipale. s. bonitatē diuinā. Aliud secūdariū. s. bonū p̄mi. Scisma aut̄ ⁊ alia p̄ctā q̄ sunt s̄ primū opponit̄ caritati: quātū ad secūdariū bonū q̄d ē minus bonū q̄z ipse deus. Et ideo ipsa p̄ctā q̄ sūt s̄ primū sunt minora q̄z infidelitas. S̄z odiū s̄ deum v̄tiq̄z q̄m̄ est infidelitate. ¶ Inter p̄ctā t̄m̄ s̄ primū scisma ē maximum: q̄z s̄ sp̄uale bonū multitu-
 dinis. ¶ Itē nō obstat dictū ihe- ronymi. xxij. q. i. e. Non assera-
 mus. Q̄d q̄m̄ est punitū scelera-
 ti⁹ est comillus. s. scisma est q̄m̄ punitum q̄ ydolatria q̄ videt q̄ sit q̄m̄ p̄ctm̄. Mā vt dic̄ tho. s̄ verū est cōiter de pena i hoc mū do. Aliq̄m̄ t̄m̄ sc̄d̄ est ex aliq̄ causa. Et rō est q̄ cū pene sint q̄dā me-
 dicine ad arcendū hoies a pec-
 cati. Ideo aliq̄m̄ vbi est maior p̄-
 nitas ad peccandū seuerior de-
 bet pena adhiberi. Sic etias ab
 eccl̄ia maior pena iniūgit̄ vxori-
 cide q̄z m̄ricide ex eo q̄ p̄nio-
 res sunt hoies ad occidendam
 vxorē q̄z matrē. ⁊ sic ad p̄positus

Ille ppls erat pñ ad scismata & rebelliones ut dicitur p̄mi esdre. iiii. c. Et ideo illud magis punitum. Et etiā nō erat ita notū p̄plo q̄ sē per moyses deberet esse princeps illius ppli sicut q̄ deberet semp adorare unū deū qd̄ hēbant per legem. Et ideo oportuit rebellātes illius p̄ncipatui pena incon- sueta & horribili puniri.

¶ Quid scismatici priuantur pote- state ordinis: iurisdictionis: & ad- ministrationis.

Capitulum. tertium.

¶ Tertium mysterium declan- dū de scismate dicitur p̄uati- onis. Quē qd̄ scismati-

ci p̄uati sunt triplici p̄tate.

¶ Prima dicitur ordinis siue conse- crationis.

¶ Secunda iurisdictionis.

¶ Tertia administrationis.

¶ Primo p̄uat p̄tate ordinis si- ue cōsecratiōis. Ad qd̄ intelligē- dū dicitur tho. xxi. q. xxxix. articulo iij. q̄ duplex ē p̄tās sp̄ualis. vna quidē sacralis q̄ confertur p̄ ali- quā cōsecrationem: que dicitur p̄tās ordinis seu cōsecrationis & hec indelebilis est & auferri nō potest sicut nec character ab aīa. Omnes enim cōsecratiōes sunt immobi- les manente re qua cōsecratur.

Sicut patet etiā in rebus inani- mat̄. Nam altare semel cōsecra- tum non cōsecrat iterum nisi fu- erit dissipatum. Et ideo talis po- testas remanet s̄m essentiam su- am in hoīe q̄ eam adeptus est: si- ue labat̄ in heresim siue i scisma

vel aliud malum: qd̄ patet ex hoc quia talis rediens ad eccl̄ias nō iterum consecratur. Sed q̄a po- testas inferior non debet mitti i- actum nisi scdm̄ q̄ mouetur a su- periori potestate: ut etiam patet in naturalibus. Inde est q̄ res vsu potestatis amittunt. Itaq̄ non licet hereticis aut scismaticis sua potestate uti. Si tamē il- la utantur habet effectum in sa- cramentibus quia in hīs ho- mo nō operat̄ nisi ut instrumen- tum dei. vnde effectus sacramē- tales non excluduntur propter. q̄ cūq̄ culpam conferentis sacra- mentum. ¶ Secunda potestas est iurisdictionis que ex simplici hominis auctoritate confertur. & talis potestas non inuolabili- ter adheret. vnde in scismaticis & hereticis non remanet: sed ec- clesia auferit ab eis. vñ nec exco- municare possunt: nec absolue- re: nec indulgentias dare v̄l hui- usmodi. ¶ Quā ego dicitur q̄ scis- matici priuantur potestate sp̄i- tuali intelligendum est de pote- state secunda. vel si intelligatur de prima. scilicet cōsecrationis referendum est hoc non ad esse- tiam potestatis: sed quo ad legi- timum vsu eius. ¶ Et sic intelli- gendum est illud quod ait Cy- prianus de nouatiano scismatico. vij. questione prima caplo. No- uatianus qui nec vnitatem sp̄i- tus: nec coniunctionem pacis ob- seruat & se ab eccl̄ie viclo atq̄ a sacerdotum collegio sepat neq̄

epi potestatem pot habere necq̄ honorē q̄ ep̄atus nec vnitatē habere voluit nec pacē. ¶ et. xxiiij. q. p̄ia. c. Dicim⁹. Dicim⁹ oēs ois no hereticos et scismaticos nichil h̄re p̄tatis ac iuris. q̄cunq̄ ergo recipiūt sacramta ab hereticis et scismaticis nō recipiūt effectū gr̄e et si caracterē quo ad imprimētia ip̄m s̄m Tho. quia ficti accedūt cū in hoc faciāt cōtra p̄ceptū eccl̄ie hoc p̄hibentū excepto baptismo in casu necessitatis. ¶ Tertio priuānt scismatici p̄tate administratiōis tēporaliū et in dignitatib⁹ cōstituti etiā possessionib⁹ suis di. viii. c. Quo iure. et. xxiiij. q. i. c. qui contra. et. c. de liguribus. ¶ Notā. cū hoc loco q̄ cū ordinans sciēter a scismaticis solus papa dispensat. Sed cū ordinatis ignoſcēter discret⁹ p̄latus pot̄ dispēſare s̄m Hostiensis. extra de electiōe. c. q. diligētia. Et cū reuertunt ad eccl̄iam recipiendi sunt s̄m Raymundū euz manus ip̄oſitiōe et satisfactiōe vt sp̄m sc̄m accipiāt quē extra eccl̄iam non habebāt. xxiii. di. i. c. Dicimus. ¶ Nec credit eis si dicūt secū dispensatū nisi ostendat dispensationem. extra de scismaticis. c. ii. ¶ Hodie hoc viciū scismaticis in grecis oriētālib⁹ adhuc v̄get. qui et si tpe Eugenij ad eccl̄asticā vnitatē v̄ſi sūt redire tū reuersi sunt vt canes ad vomitū. et romanā eccl̄iā oēnq̄ ritū ipsius detestantur. Ob quod p̄uto indignatū eis deū q̄ tradidit

eos in manus infidelium et ad nichilū deduxit oēm gloriā eoz. ¶ Dolendū p̄fecto est de illoz interitu: qm̄ ab eis m̄tra nobis bona puenerūt. Inquit em̄ cicero in. ij. de s̄mbus bonoz et maloz. ¶ A grecis philosophiā et oēs ingenuas disciplinas habemus. Sed hodie defecit ab eis omis splēdor eloquētie: ois vis philosophie: ois deniq̄ corona regni. Et vt p̄dixi: irritauerūt deū cum scismaticis suis: ad que cōcurrerūt hereses plurime qz vno incōueniēti dato plura sequunt. Alieno nationes xp̄ianoz et si in obedientia eccl̄ie p̄seuerēt multa nichilominus p̄petrāt p̄tra eccl̄ie libertatē et s̄m̄i p̄ntificis et p̄latoz obedientiā et reuerentiā q̄ tacite scismaticos illos faciunt. Adiuua o de⁹ eccl̄iā tuā p̄tege tu illā qm̄ xp̄iani principes vel nichil vel satis p̄az eius auctoritates venerant. ¶ Nolo particularia recensere. Tm̄ refero q̄ veris catholicis p̄mittit regnū celoz. In quo viuit et regnat de⁹ p̄ oia secula seculo:ū Amen. ¶ Feria sc̄da quarte hebdomade. De peccatō ire.

Sermo vigesimus tertius

Epleti sunt oēs

in synagoga ira. Scribūt hec verba Luce. iij. c. et in euāgelio hodierno. ¶ Gregor⁹ ille magn⁹ eccl̄ie dei doctor celebrimus. xxi. li. moralium ponit iram vñū ex septē viciis capitalibus. De qua sanct⁹ Tho. iij. q.

et viij. inquit. Ira proprie loquendo est passio appetitus sensitivi a qua vis irascibilis nuncupatur. ¶ Circa passionem autem dupliciter potest malum inueniri. Uno modo ex ipsa specie passionis quae consideratur secundum obiectum passionis sicut inuidia secundum speciem suam importat quoddam malum. Obiectum autem eius id est materia circa quam est tristitia de bono aliorum; quod secundum se repugnat rationi. Et ideo inuidia mox notata importat aliquid mali ut dicit aristoteles in .ij. ethicorum. hoc autem non ducit ire que est appetitus vindicte id est punitionis. vindicta enim potest bene et male appeti. Alio modo inuenitur malum in aliqua passione secundum quantitatem ipsius. id est secundum abundantiam et defectum. et sic potest malum inueniri in ira quoniam quis irascitur plus vel minus debito preter rationem rectam. Et licet omnes sint inclinati ad iram magis tamen colerici ratione ignee complexionis. Et mulieres ratione debilitatis rationis. ¶ vñ ecclesiastici .xxv. c. dicit. Non est ira super iram mulieris. Hac ira moti sunt illi qui erant in synagoga et querebant christum precipitare ut recitat in euangelio. Qui multos habent imitatores ad inconuenientiam plurima pro ira sepe ruentes. ¶ Ob quod in presenti sermone de ira dicemus. De qua proponimus tria mysteria declaranda. ¶ Primum dicit omissionis. ¶ Secundum commendationis. ¶ Tertium offensionis.

¶ Quid peccat ille qui omittit irasci ubi et quando deberet irasci. ¶ Ca. i. ¶ Primum mysterium de ira declarandum dicit omissionis. ¶ Dum enim quis irasci omittit qui irasci debet vitiosus peccat. vñ in psal. dicit. Irascimini et nolite peccare. quasi dicat. Si hoc non facitis peccatis. ¶ Notandum tamen secundum Thome .ij. q. c. ¶ Quod ira dupliciter potest intelligi. ¶ In uno modo potest esse simplex motus voluntatis quo aliquis non ex passione sed ex iudicio rationis infligit penam. Et sic defectus ire absque dubio peccatum est. ¶ Et de hoc ita scribit crisostomus super ad theu. Qui cum causa non irascitur peccat. Illa talis vitia seminat negligetia nutrit. et non solum malos sed etiam bonos inuitat ad peccatum. ¶ Iracundia enim que est cum causa iracundia non est. id est proprie. sed iudicium. hec ille. Alio modo accipitur ira pro motu appetitus sensitivi qui est cum passione et transmutatione corporali. Et hic motus ex necessitate sequitur in homine ad simplices motus voluntatis. quia naturaliter appetitus inferior sequitur motum voluntatis appetitus superioris nisi aliquid repugnet. Et ideo non potest totaliter deficere in appetitu sensitivo motus ire nisi per subtractionem vel debilitationem motus voluntarij. Et ideo ex consequenti defectus passionis ire vitiosus est sicut et defectus voluntarij motus ad puniendum mala sine iudicio rationis. Et autem passio ire utilis sicut et omnes alij

motus appetit? sensitui ad pro-
prium crequendum id quod ratio di-
cat. Alioquin frustra in homine eēt
appetit? sensituius quā in natura

nihil frustra opet. Si autē quis
non irascit? propter vicia sua et aliorum
ut cum familiā pater vel mater, vel
subditos rector secularis aut ec-
clesiasticus videt vel sciunt delin-
gere et ex remissione non corrigunt
nec puniunt nec se ipsos ira tur-
bant vel delinquentes et amicos
eorum contristat tunc defectus ire est
patet. Ideo di. l. c. Si quis dia-
conus scribit. Que est ista boni-
tas iusticie inimica palpare cri-
minosos et crimina eorum dimitte-
re vsque ad diē iudicij impunita. ¶
Ambros. xxiij. q. iij. c. e. iniusta. ait
Dā vni indulget indigno ad pro-
lapsiōis contagiū puocat vniuer-
sos. facilitas enim venie incenium
pbet delinquedi. ¶ Dicitur quod ex-
tra de simonia in. c. Licet dicitur quod
Beli sumus sacerdos in se bo-
nus tū quod non irascit? fuit propter vicia
filiorum in se et in ipsis puni? fuit
a dno dū filijs eius in bello con-
tra philisteos pentis ipse d' sella
corruēs fractis ceruicibus expi-
rauit. xxxvij. di. c. legant. idō ari-
sto. iij. ethicoz ait. videt insipienti
esse non irasci vbi et quā oportet.

¶ Si autē obijceret contra dicta:
quā deo debemus assimilari iux-
ta posse secundum illud Math. v. Esto
te perfecti sicut et pater vester cele-
stis perfectus est. Sed deus cum tran-
scendit iudicat et punit sine ira
aliā illā ira ei? de quod dicitur. Iras? est
furore de? etc. non est p' citati animi

si iusta supplicij p'stitutio. de pe-
di. l. c. Sed dicitur. Et de b' aug?
de ciuita. dei. c. xvj. Ira inquit dei
non perturbatio animi ei? est. sed iudi-

cia quo irrogat pena peccator. ergo

et nos sine ira punire debemus

¶ Rndet Tho. quod deo assimilari

debem? in appetitu boni. si in appe-

tedo et modo appetedi assimilari non

possum? quia in deo non est appetit? se-

sitiuus sicut in nobis. ¶ Si adhuc

obijceret quod non sit licitū irasci: quā

ira est appetit? vindicte. ut dicit

glo. sup' illo vbo leuiti. xix. Me or-

deris fratrem meum in corde tuo. Sed

appetere vindictā non videt esse

licitū quia deo est reseruāda secundum illud

deuterono. xxxij. c. Ad ea est vltio. et

iter. Ad ichi vindicta. ergo irasci

nunc est licitū. ¶ Rndet Tho

quod appetere vindictā propter malū

eius quod puniendus est illicitū est. Sed

appetere vindictā propter vicioz

correctionē et bonū iusticie con-

seruādū: laudabile est. Et in hoc

pōt attendere appetitus sensituius

inquantum mouet a ratione. Et dicitur

vindicta secundum ordinē iudicij fit a

deo fit: cui? minister est p'as pu-
nires. ut dicitur ad ro. xiii. c. Non est er-
go acceptanda stoicoz opinio: quā
ponebat irā et oēs alias passio-
nes eē malas nominātes eas affe-
ctus quosdā preter ordinē ratio-
nis existētes. Sed aug?. li. io. de
ciuit. dei magis approbat opinioē
p'ipateticoz quā tenet quod ira et alie
passioēs aīe dicuntur mot? appeti-
tus sensitui siue sint moderate
secundum rationem: siue: non sit secundum b'
ira non semp' est mala: quinimo a

Irōe ipata laudabilis ē ⁊ virtuosa
 ⁊ sic euerſo oīſſa vitupada eſt
Quod ira que eſt ſcōm rōnem
 que dicitur ira per zelum eſt commē-
 dabilis et virtuosa. *La. ij.*

Secundū myſteriū de ira
 declarandū dicitur commēda-
 tionis. Sicut em̄ defectus
 ire loco et tēpore vituperabilis
 eſt: ita ira p̄ zelū a rōne iperata
 eſt cōmēdabilis. *¶* *Uñ Aug. vi.*
q. i. §. ſi. ait. Irascit iuſtus pctis
paleaz id eſt maloz: ſi nō odit. ⁊
Chriſto. qui irascit cū cauſa nō
eſt reus. Itā ſi ira nō fuerit. ſ. p̄
zelū: nec doctrina p̄ficiat: nec iudi-
cia ſtant: nec crimina cōpeſcunt
¶ Propterea p̄mi machabeoz
 ij. c. Inq̄t. mathathias iſtruēs fi-
 lios ad zelum legis exhortās p̄
 exempla helias zelando zelū le-
 gis receptū eſt in celū. qd̄ habet
 iij. Regū. ij. c. zelū aut̄ p̄cipue le-
 gis helias oſtēdit dñi iratū p̄tra
 falſos p̄phetas q̄ ydolatrare fa-
 ciebat̄ ppl̄m quadringētos occi-
 dit in torrēte eison: vt habet. iij.
 regū. xvij. c. *¶* Ad hunc aut̄ zelū
 inuitant exēpla ſctōz. vñ. xxij. q.
 iij. c. legi. *¶* *Thero. ad ripariū ait.*
legi Simoniaſtrē id eſt vindictā
ſinees. Austeritatē helie ſet zelus
ſimonis chananei. Petri ſeueri-
tatē: ⁊ ananiā ⁊ ſaphirā trucidē-
tem. Pauli conſtantiā: q̄ helmiā
magū vñs dñi reſſitentē eterna
ſeueritate d̄ nauit. Nō eſt crude-
litas crimia p̄ deo punire: ſ. pie-
tas. vñ in lege dicit. Si frate tuus
et amicus tuus et vxor tua que
in ſinu tuo dormit de p̄uere vos

luerit veritatē ſit manū tua ſup
 eos et effundes ſanguinē ipoz:
 ¶ De fines habet numeri. xxv.
 qui motus ira per zelū vnus de
 p̄ncipaliorib⁹ trib⁹ iuda qui cō-
 tra legē dñi miſcebat̄ cū madia-
 nita in ip̄o actu pcti occidit. *¶* De
 Helia habet. iij. Regū. i. c. qd̄
 ſup duos q̄nquagenarios fecit
 ignē de celo deſcēdere cōburen-
 tem eos. *¶* De zelo ſimonis: pro-
 eodē videtur hic ſumi ſimon et
 petrus: q̄ binomius erat. *¶* *Chy-*
ſtoriam de anania ⁊ ſaphira ha-
beres actuū. v. c. Glo. tñ ibi ex-
ponit de ſimone germano thas-
dei apli. rāgēdo h̄ſtoriam que ha-
bet in legēda eoz. ſ. d. ſerpētib⁹
per magos p̄curatis quos apli
miſerūt ſup eos ad affligēdum
eos ex zelo dei. ¶ *Uac ita p̄ zelū*
mor̄ mathathias occidit nūciū
regis anthiochi: q̄ eū inuitabat
ex parte regis ad ſacrificandus
ydolis: ⁊ iudeū qui coram eo ſa-
cificabat: vt habet p̄mi macha-
beoz. ij. c. Hac ira motus x̄ps ex-
pulit flagello vendētes ⁊ emen-
tes. Johan. ij. c. ¶ Propterea ex-
 tra de ſentētia excoicationis. c.
 veniēs ponit̄ caſus de ſacerdo-
 te celebrante officiū qui extraxit
 de ecclesia monialē que ip̄m tur-
 babat manib⁹ in eā appoſitū et
 nō ē excoicatus. *¶* *Glo. ibi dicit qz*
preſumit q̄ bono zelo ⁊ nō ani-
mo iniuriandi ſic fecerit. ¶ *Ex*
quo p̄ q̄ ſacerdos turbātes of-
ficiū diuinū pōt expellere de ec-
clia in pena excoicationis: ⁊ gli-

bet alius ratione officij qd obtis
net in eccia. ¶ Propter dicta in
qt Grego. v. moralium. Si sic pri
mos vt nos amare precipimur re
stat vt sic eoz erroribus sicut no
stris irascamur. ¶ Et Sap. eccia.
hes. vij. c. Adhuc est ira risu qz
p tristitia vultus corrigitur ani
mus delinquentis.

¶ Quid ira inordinata peccatus
est: et de speciebus et gradibus et no
cumentis eius Cap. iij.

Tertium misterium declarans
dñ de ira dicit offensionis
Est enim viciū ira q̄ offen
ditur de cū in ea turbat oculi
et aia et intellectus et voluntas. Mas
in ira p zelus q̄ h̄t est et si turbat
oculū rōis: nō tñ aia. i. voluntas
Sed in ira p viciū turbat frequē
ter. id est sicut turbat oculū rōis
cū aia. id est voluntate. Est & ira
peccatū h̄t Tho. cū motus eius est
inordinatus et ira rōis vt puta qñ
qs appetat iniustā vindictā seu
punitionē p̄xim notabiliter dā
nosam. puta qz appetit eū puni
ri qui nō meruit. vel q̄ nō. fecit si
bi iniuriā q̄ estiat. vel si fecit sibi
iniuriā vel alteri: appetit eū pl̄
puniri q̄ meruit. vt si dixerit ei
vbum iniuriosū desiderat pro
pter hoc illū occidi vel vulnerari
et filia. ¶ Mā vt scribit extra de
senten. et re iudi. ca. cū te. in glo.
Nō omnia vba sūt p iniuriā ha
benda vt si ex repentino aio ali
qd dicat. ij. q. iij. c. si qs iratus. d
peniten. di. i. s. diuortij. qm nec
lubricū ligue ad penā facile tra

hendū est. ff. ad. l. iulia. maiestas
l. famos. s. Sed nec lubricū. ¶ Et
incōsultus calor calūnie vicio cal
ret. ij. q. iij. s. notandus. ¶ Sicut
est inordinatus ire motus cū qs
calore iracūdie male cogitat vel
loquit de deo. ¶ Itē cū qs in cor
rectiōe suoz inferiorū excedit mē
surā siue in vbis siue in factis.
Extra de homici. c. p̄sbyter dicitur.
q̄ p̄sbyter qui puez p̄cūtes
indiscrete. cā discipline ex qua p
cussioe puer mortuus est inde ad
paucos dies: p̄petuo deponit et
p̄inat. vbi glo. q̄a excessit fines
discipline. ff. ad. l. acquilia. l. p̄ce
ptoris. ¶ Leuis em̄ castigatio ma
gistris p̄mittit. xij. q. v. c. et de
sete. excom. c. cū voluntate. ¶ Sed
p huius partis pleniore notitia
tria sunt videnda.

¶ primum quot sunt ire species?
¶ secundum quot sunt ire gradus.
¶ tertium quot sūt ire nocumēta
¶ Ad p̄mū dicit Arist. v. ethi. q̄
iracundoz qdam sūt acuti: qdam
amari: qdam gues. Et sic pōt dici
triplex species ire. s. acuta: ama
ra et grauis. ¶ Qui p̄cordat in sen
tentia Grego. et Damascen⁹ li.
ij. dicentes: q̄ tres sunt irascibi
litas species. s. fellea quas phūs
vocat acutā. que leue. s. habz p̄n
cipiū et subitum motus. ¶ Secūda
dicit mania seu insania: quam
philosophus vocat amarā: que
scz p̄manet et in vetustate deue
nit. ¶ Tertia dicitur furor quam
philosophus appellat grauem:
que. s. obstinat tempus ad suppli

ciuum inferendū. **H**ec autē differētia specierū ire non attendit p̄ncipaliter s̄m circūstantiam temporis sed s̄m facultatē hominis ad irā vel s̄m diuersitates in ira et ex causa diuersa firmitatis in ipsa. ¶ **E**nde Tho. iij. vbi. s̄. dicit q̄ inordinatio ire p̄t accēdi ex duobus. primo quidē ex ipsa origine ire: que. s̄. habet leuē cāz. **E**t hec ira p̄tinet ad acutos qui nimis cito irascunt et ex leui causa. **P**tra illud Jacobi. i. Sit autē oīs hō velox ad audiendū; tardus autē ad loquendū et tardus ad iram. ¶ **A**lio mō p̄t attendi inordinatio ire ex ipsa duratiōe ire: que. s̄. p̄manet et nimis p̄seuerat. ¶ **E**t hoc p̄t esse dupliciter. ¶ **E**no modo qz causa ire. s̄. iniuria illata ab altero diu manet in memoria. vnde ex hoc diuurnā tristitiaz concipit. et ideo sibi ipsi amarus est. **P**tra illud ad ephesios. iij. ca. Oīs amaritudo et ira tollat a vobis. **E**t Leui. xix. c. nō eris memor iniurie ciuū tuorū. ¶ **A**lio modo p̄tingit p̄manētia ire ex p̄te vindicte quā quis obfirmato animo querit. et hoc p̄tinet ad difficiles seu graues q̄ non dimittunt irā nisi puniant. ¶ **S**cđm qđ est videndū quot sunt ire gradus. **E**t ihesus benedictus ponit tres gradus cū dicit **M**athe. v. c. Oīs qui irascit fratri suo reus erit iudicio. **Q**ui autē dixerit fratri suo racha reus erit cōsilio. **Q**ui autē dixerit fatue reus erit gehenne ignis. **Q**ui

gradus s̄m Tho. xij. vbi. s̄. nō pertinent ad diuersas species: sed accipiunt s̄m p̄cessus humani actus. **I**n quo primo quidem corde aliquid concipit. et q̄ntum ad hoc dicitur. **Q**ui irascit fratri suo. ¶ **S**cđm est cū p̄ aliqua signa exteriora ira manifestat exteriorē ante q̄ p̄umpat in effectus. **E**t q̄ntum ad hoc dicit. **Q**ui autē dixerit fratri suo racha: q̄ dicitio s̄m **I**herony. est interiectio irascentis s̄z ydeoma hebreū: sicut apud nos heu est interiectio dolentis et nil aliud significat nisi dolores in cōmuni: et pape interiectio admirātis. **S**ed quia apud latinos nō est aliqua interiectio irascentis: ideo dimissū fuit illud racha in suo ydiomate hebreo significans irā in voce absq̄ exp̄sione verbi importantis calumniā maledictiōis et huiusmodi. ¶ **T**ertius gradus est ire q̄n perducitur ad effectū. **E**st autē effectus ire nocumētū alterius sub ratione vindicte. **A**d inimū autē nocumētū est qđ fit solo verbo. **E**t ideo q̄ntum ad hoc dixit. qui dixerit fratri suo fatue: sub quo verbo cōprehenditur omnis iniuria que fit primo in locutione vel opere ex ira. **E**t ex modo loquendi ostēdit deus grauius peccatus in scđo grado q̄ in primo et in tertio q̄ in primo et scđo. et hoc innuit lūz obscure ex mō loquendi p̄ similitudinē p̄cessus iudicarij. **M**az cū adducit reus ad iudiciū: primo de crimine iudic

catur. id est examinetur vtrum fecit
 vel no: et quantum et quod fecit. Rep-
 to quod maleficium perpetraverit scdo
 fit consilium seu collocutio iudicis cum
 suis consiliariis si debeat sibi igno-
 sci vel qua pena plecti. Et h de
 liberato: tertio dat sententia contra eum
 ut tali pena puniat. Sicut ergo
 in hoc processu minus periculum est reo
 iudicari. i. examinari quam post exa-
 minationem de pena sibi debita
 propter delictum tractari. Quod dum ex-
 aminatur adhuc est ei locus de-
 fensionis. et potest convinci de crimine
 et non convinci et absolui. Et iterum
 minus periculum sibi imminet cum de pe-
 na sibi data tractat in consilio quam
 postquam est lata sententia: quia cum agit de
 pena eius potest sibi ignosci vel alle-
 uari pena sibi debita. Sed post sen-
 tentiam datam non habet expectare
 aliquod remedium: sed quod executioni
 mandet. Ita ipse ex ipso modo lo-
 quendi vult ostendere quod minus gra-
 ve peccatum est et si mortale cum quis
 solum habet iram in corde puta cum odio
 quam ipse iram mortalem ostendit exte-
 rius in facie turbulenta vel clamore
 quous nullo faciat iniuriam. Sicut mi-
 nus grave est et si mortale iram ma-
 nifestare ab extra sicut in consilio: quam
 iram ostendere suam cum nocumeto pri-
 mi. s. contumeliam vel percutiendo
 et homini. Tertium quod est videndum
 Quot sunt ire nocumeta et prout
 notari precipue tria. Primum est
 potentiarum anime et virtutum alteratio.
 Secundum corporis deformatio. Ter-
 tium fraternalis separatio. Primum
 est potentiarum anime et virtutum alte-

ratio: propter iram omnes vires seu
 potentie anime alterantur. Ma primo
 oculus intellectus obtenebratur. quia
 ut ait Lato. Ira impedit animam
 ne possit cernere verum. An dicit
 Grego. xi. q. iij. c. illa vel ira. quia
 rector est in ira non dicit tunc iudica-
 re sententiam: quia iudicium rationis est
 obfuscatum. Restringenda est in-
 quit sub ratione potestas. Hec quod
agendum priusquam dicata in eis ad
tranquillitate redeat. Ma comono-
nis tpe iustu putat omne quod fe-
cerit. Et ff. de reg. iur. l. quicquid.
Quicquid calore iracundi vel fit
vel dicit non prius ratum est quam si p-
seuerantia apparuerit iudicium
anime fuisse. Et Cassiodorus li.
 de amicitia inquit. Ira percul absit
 cum qua nichil considerare nichil re-
 cte fieri potest. Hinc Valerius
 narrat li. iij. de archita tarenti-
 no quod dum se pictagore precepti me-
 tapoti civitatis apulie penitus im-
 mergit longo tpe magnosq; labo-
 re solidum opus doctrine complexus
 postquam in patriam revertit ac rura
 sua revertere ceperit aniadvertit
 negligentia villici corrupta et per-
 dita. Intuensque male meritum: su-
 perfluit inquit a te supplicium nisi ira-
 tus esse. Adaluit enim impunitum
 dimittere quam propter iram iusto quibus
 punire. Narrat etiam historia
 ecclesiastica quod Theodosius impa-
 tor christianus et devotus cum audis-
 set quedam ex militibus suis sibi
 carum a tumultu populari occisum
 apud thessalonicas: quia permisit
 se ira succendi fecit indifferenter

plures occidit propter quod postea a beato ambrosio mediolani non fuit permittus intrare ecclesias: nisi prius facta publica penitentia. Et de hoc habet. xi. q. iij. c. cum apud thessalonicam. Sed diffuse de hoc ita scribitur in historia tripartita li. ix. Cum apud thessalonicam civitates quidam iudices fuissent lapidati: indignatus theodosius omnes pariter iussit occidi: ubi septem milia sunt occisi: nullo precedente iudicio. Huius autem cladem plenam gemitibus audiens beatus ambrosius cum princeps venisset mediolanum et solemniter in sacrum voluisset intrare templum: occurrit sanctus episcopus foris ad ianuam et ingrediens his sermonibus a sacri luminis ingressu prohibuit. Mescis miser imperator perpetrare a te necis quanta sit magnitudo neque post causam tantum furoris mens tua molem presumptiois agnoscit. Sed forte recognitionem peccati prohibere potestas impij: decet tamen ut vineat ratio potestatem. Sacra quippe natura est eiusque mortalitas atque dissolutio et pulvis progenitorum ex quo facti et ad quem redigendi sumus et non flore purpureo confidentem infirmitates opti corporis ignorare. Eo quilius hominum princeps es o imperator et proferus. unde est enim omnium dominus rex inquit et creator. Quibus igitur oculis aspicias corpus domini templum. Quibus calcabis pedibus sanctum illum pavimentum. quomodo manus extendes dominus quibus adhuc sanguis stillat iniu-

rus. quomodo his manibus suscipies sanctus domini corpus. Qua presumptio ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies. dum furore tuo tantus iniuste sit sanguis effusus. Recede recede igitur ne secundo peccato priore nequitia augere contendas. Suscipe vinculum quo nunc dominus omnium te ligavit. Est enim medicina marina sanitatis. His sermonibus imperator obediens. Erat enim divinis eruditionibus enutritus: et apte sciens que sunt propria sacerdotum: que regum: gemens et deflens ad regalia remeavit. cumque octo mensum transissent tempora prope pinxit natiuitatem saluatoris nostri festiuitas. Imperator autem lamentationibus assiduus in palatio residens primas lachrymas incessabiliter expadebat. Ingressus autem ruffinus tunc magister militum et singularis apud principem fiducia habens et videns principem in lamentationibus prostratum: accessit ut lachrymarum causas inquireret. At ille. Tu ruffine ludis et mea mala non sentis. Ego gemitimo calamitatem meam: quia dei templum ingredi nequeo. At ruffinus curro inquit si iubes et pontifici precibus suadebo ut soluat vinculum quo ligavit. Acquieuit imperator dicitis ruffini. Qui ad ambrosium accessit. Adoravit eum vidit Ambrosius ait. Impudentiam canis imitator es o ruffine tante vices necis auctor eris. Quare ruffinus pro imperatore supplicaret

Ambrosius ei semp̄ dure respō
dit: affirmans se impatorem in
ingressu ecclesie prohibitorum.
Rediēs ruffin⁹ impatorē inue
nit qui iam media platea erat vt
pergeret ad ecclesiam: retulitq̄
ruffinus illi que ambro. dixerat.
Et imperator pergō inquit ⁊ iu
stas in facie contumelias excipio
Quōq̄ ad sacra lumina pueniss
in sacras quidē basilicā nō p̄sū
psit intrare. Sed veniēs ad an
tistitem supplicabat vt eius vin
cula resolveret. Qui ambrosius
Quā penitentiā ostendisti post
tantas iniquitates. Qui theodo
sius: nū est docere meū nō susci
pere. Qui ambro. iunxit vt legē
conderet ne sentētia ferri posset
nō irato: s̄ trāfacto. xxx. diez nu
mero. Qd ⁊ fecit: ⁊ cū multa hūi
litate ex p̄sensu ambrosij tēplus
intrauit. ¶ Secūdo ira turbat
volūtates adeo vt si tot⁹ mūdus
filio teneret irat⁹ frāgeret nō cu
rando de tot⁹ mūdi destructiōe
vt satisfaceret ire sue. ¶ Ideo p̄
uerbioz. xxvij. c. d̄. Ira nō habz
misericordiā neq̄ erumpēs furoz.
¶ Dic de alexādro magno scri
bit Justin⁹. cū felicitatē cumul⁹
ad vota cresceret Alexādro i tā
tā elationē puect⁹ ē: q̄ vellet me
ritis cūctoꝝ principū anteferri.
Et cū clivis p̄ dilectissim⁹ alexā
dro: qui pri⁹ sub p̄re philippo. s.
militauerat: deide sub ip̄o alexā
dro cur⁹ duo filij alexādro fuiē
tes ceciderāt in bellis: q̄ etiā se
mel alexandrū liberavit a morte

dū in quodam bello denudasset
caput ⁊ quidā ex hostib⁹ euagi
nato ense illud p̄cutere temptas
ser: qd̄ fecisset nisi clivis repcus
sisset icū interfecissetq̄ sic volē
tē ferire. alexādro patris sui phi
lippī gesta p̄ferret ab ip̄so alexā
dro venabulo transfossus est. s̄
cogitans alexāder qualē amicū
⁊ cur eū occiderit mori voluit: p̄
mo clivū occisum amplectit⁹ ⁊ tā
q̄ audienti suā dementiā p̄fitef
Raptūq̄ telū in p̄cordia sua ver
tit p̄fecissetq̄ facinus nisi cū pri
mi tenuissent. ¶ Ideo cassiodor⁹
in eplis ait. Viri furentes iusta
nō itant. ¶ Tertio ira turbat
ventrē memoriē. Ideo venter si
gnificat memoriā: q̄ sicut in vē
tre reponūtur cibi comesti: ita i
memoria retinent lecta vel audi
ta. Sed cū ira mentē supat om̄e
exemplū māsuetudinis ⁊ patie
tie a memoria expellit: ⁊ ois be
nificij imemor fit eius p̄tra quē
turbat. Sicut patet in saul qui
ita iratus fuit p̄tra dauid cū au
diuit puellas cantātes saul p̄cus
sit mille ⁊ dauid decemilia q̄ q̄
fuit pluries eū occidere: oblit⁹
multoz ⁊ magnoz bñficioꝝ q̄ sibi
⁊ p̄plo fecerat. Sic h̄r. i. Reg.
xvij. ¶ Ideo Sen. i. iij. d̄ ira ait
¶ Cetera vicia impellūt aios: ira
p̄cipitat. ¶ Scdm̄ ire nocumē
tū est corpis deformatio. d̄z em̄
vnusq̄sq̄ esse cōposit⁹ in gestib⁹
corpis qd̄ p̄inet ad modestiā. d̄
q̄ dicit apls ad philip. iij. c. Ado
destia v̄ra nota sit omnibus ho

minib⁹. s; vt refert Grego⁹. li. v. moral. Ira deuict⁹ facie accedit exasperat oculos qd loquat igno- rat. Illis fit arrepticijs vnde me- rito figurat p illū demoniacum qvestimēt⁹ suis dilacerat⁹ nud⁹ i- cedebat: hoies verabat: in mo- numēt⁹ manebat. Math. ix. c. ¶ Talis insup vehemēs ira ac- celerat mortē. ppter ea d: puerb⁹ xxx. c. Zelus ⁊ iracūdia minuūt dies / vñ aialia iracūda vt ca- nis: qui de facili mordet ⁊ latrat sunt breuis vite. Et scilla cōsule romanorū fert qd p ira cū turbu- lentissim⁹ ess; fracta est sibi vena sanguis in corpe vñ mortu⁹ est. ¶ Tertū nocumēt⁹ ire d: frat- ternal⁹ sepatio. Quilibet enis ca- uet sibi h̄re familiaritatē cū ira- cūdis abhorretq; conuersatiōz eoz. ¶ An grego⁹ li. v. moral. ait Der irā grā vite soqalis amittit sicut scriptū est. Noli esse assidu⁹ cū hoie iracūdo ne discas semi- tas ei⁹: ⁊ sumas scādalu aie tue. Quia q se ex hūana rōne nō tē- perat: necesse ē vt bestialiter so- lus viuat vt fere siluestres. Im- mo nec secū qete habitare pōt solus: s; d seipsū irat⁹ frāgit ali- qñ vasa vel cartas vel seipm p- cutit. ¶ And legit in vitā prim de quodā iracūdo q cū nō posset cū alijs cōuersari ob suā irā del- mū accessit ad locū solitariū: vt posset sine ira viuere. S; cū qdā die p aqua iuss; ad fōtem: imple- to vase ex aqua casu x̄sato vase aqua effusa est. S; iste iterū im-

pleuit alia aqua ira p̄motus: et iterū cum posuisset vas plenum in terra aq effusa est. At ille vas illud cōfregit: sicq; perpendit q nō ali⁹ sed ipsemet causa erat ire sue. ¶ Cōuersant aut cū tali- bus iracūdis libedter demōes Ideo apl⁹ ad ephesios .iiii. ca. ait. Sol nō occidat sup iracūdi- am vram. nolite locū dare dia- bolo. Quasi dicat p iracūdiam diabol⁹ habitat in vobis. et hoc cū sol rōnis succūbit in ira: qui d uno iracūdi vident⁹ peiores dia- bolo. Mā diabol⁹ non fuit ausus p̄cipitare xp̄m de pinnaculo: sed dixit mitte te deorsum. S; phari- sei vt d: in euangelio duxerunt vsq; ad sup̄ciliū monti vt preci- pitarent eum. Lauenda igit ira est: et hoc fieri pōt si dum q̄s nō vult irasci anteq; irascat alloq̄t seipsum: dicatq; sic. Esto cautus ⁊ tpe ire cogita quia que tunc re- cta ⁊ iusta videri poterunt: iniq̄ erūt ⁊ indebita. Et sic dux iracū- die calor aduenerit r̄cordare qd p̄cogitasti dū nō eras irat⁹. In- q̄t em̄ seneca. li. ij. de ira. Max- imū remediū ire mora ē. Igitur vincat ro iram ⁊ maluetudo re- gnet in oib⁹ q digni effici cupiūt grā ihesu xp̄i: cui sit honor ⁊ glo- ria in secula seculorū Amen.

¶ Feria tertia quarta ebdo- mada. De correptione fraterna Sermo vigesimusquart⁹.

3 peccaue

rit in te frater tu? va
de et corripe eum inter
te et ipsum solum. verba sunt redem
ptoris nostri originaliter Mathi
xviii. c. et in euangelio hodierno
Si seruarerit hoies documeta sa
luberrima domini nostri iesu christi neque
ira in primos fureretur: neque inui
die liuore tabescerent: nec alijs
passionibus viciosis obruerentur
Docuit namque nos ipse dei filius
precepta charitatis quibus humanis
animis contra queque reprehensibi
lia posset regulari. Inter hec au
tem extat mandatum de fraterna cor
reptione: de quo fit mentio in les
ctioe sancti euangelii hodierna
Idcirco ad eruditionem nostram de
ipsa in presenti sermone dicemus.
De qua proponimus tria myster
ia declaranda.

Primum de obligationis.

Secundum modificationis.

Tertium denunciationis:

Qualiter corripere primum
peccatorem est preceptum affirmatiuum
quod omnes obligat etiam et peccatores. et
quomodo inferiores corrigere
possunt superiores.

Capitulum primum.

Primum mysterium declarandum
de obligationis. In
quo qualiter obligetur
omnes ad fraternam correptionem
aperiendum est. Ob quod tria erunt
dubia absoluenda.

Primum utrum fraterna corre
ptio sit in precepto.

Secundum utrum peccator debeat
corrigere peccatorem.

Tertium utrum subditus vel in
ferior possit corrigere prelatum
vel superiorem.

Ad primum dubium dixerunt alij
qui quod hoc preceptum obligat tantum prela
tos et superiores. Nam di. xlv. c. sed
illud. Ihero. ait. Sacerdotes stus
deant adimplere illud euangelij.

Si peccauerit in te frater tu? et
si nomine sacerdotum psueuerit si
gnificari prelati qui curam habet alij
orum. et ipsi prelati tantum ad hoc obligantur

Si Tho. xxii. q. xxxiiij. dicit quod Ihe
ronymus non intendit dicere quod soli sa
cerdotes seu prelati teneant ad illud
sed quod magis illi quam ceteri. Et
propterea ipse Tho. asserit quod cor
reptio fraterna omnibus est in pre
cepto. Nam xxiiij. q. iij. dicit in. c. tunc
sacerdos. Quia sacerdos quam reliqui
fideles summam debent habere curam
de his qui pereunt: quatenus eos
rurum redargutione aut corrigantur
aut si incorrigibiles appareant
ab ecclesia separent. Et Augu. li.
de vrbis domini. Si neglexeris corri
gere peior factus es eo qui pecca
uit. Non est quod unusquisque tenet dux
potest: et necessitas adest primi sui
periculis et temporalibus et spiritualibus
ac corporalibus obuiare. Ideo sa
piens eccle. xvij. c. ait. Amicus
mandauit deus de proximo suo. et vij.
q. i. c. in scripturis. dicit qui potest
iuuare primum et non iuuat: duntaxat
cur summam non amare pastorem.
Ad hoc propositum facere videtur
quod ait Lycero li. de amicitia

Et monendi. Inquit sepe amici sunt et obiurgandi sic: tamē vt ad monitio acerbitate et obiurgatio stumelia careat. Et iterum ibidē: monere et moneri proprius est de amicitie et altere libere facere: non aspe. altere patienter recipere. Et Lato. Lunqz mones aliquē nec se vult ipse moneri. si tibi sit carus noli desistere ceptis. Quod noli facere nō recte noli tacere. Me videre malos imitari velle tacēdo. Alnera dū sanas dolor ē medicina doloris. Sub istis pcepti obligationes intelligam? notanda sunt tria. Primum sicut Thō. q. correptio delinquenti est quoddam remediū quod dicitur adhiberi contra peccatū alicuius. Allud vero peccatū potest dupliciter considerari. Vno quidam modo inquit est nocivum ei qui peccat. Alio modo inquitum vergit in detrimentū aliorum qui ex eius peccato leduntur vel scandalizantur. Et sic duplex ē correptio delinquenti: vna q. adhibet remediū peccato inquitū est quoddam malū ipsius peccatis et ista ē proprie fraterna correptio que ordinat ad emendationē delinquentis. Remouere autem malū alicuius eiusdem rationis est et bonum procurare. Procurare autem fratris bonū pertinet ad charitatem per quam volumus et operamur bonū amico. vñ fraterna correptio est actus charitatis: quia per eam repellim? malū fratris. s. peccatū. Quia remotio magis pertinet ad charitatem quā remotio exterioris dāni vel corporalis nocumēti:

quōd strariū bonū virtutis ē magis propinquū charitati: quā bonū corporis vel exteriorum rerū. vñ correptio fraterna magis est actus charitatis quā curatio infirmitatis corporalis vel subuētio qua excludit exteriorē egestas. Alia vero correptio q. adhibet remediū peccato delinquenti: sicut q. ē in malū aliorum et proprie in nocumēti cōis boni est actus iusticie. Et de hac dicit in glo. mathei. xviii. c. super illo verbo. Si peccauerit tūc frater argued? est ex zelo iusticie. Secundū notandū q. pceptū de correptione frāna ē affirmatiuum. ^{est nō} aut differētia inter pcepta affirmatiua et negatiua. Illa negatiua obligat sēp et ad sēp: quia prohibeat actus vicioz q. sēp sunt sicut se mali nec villo modo vel ipse vel loco bñ fieri pnt: vt non mechaberis non iurabis. s. affirmatiua obligat sēp s. nō ad sēp: quia dantur de actibus virtutū. Actus vero virtutū non quolibet fieri debet: s. seruati debent circumstantis. s. qñ dicit vidi dicit quō dicit: et hmoi. et q. in hys que sunt ad fine dispositio eoz attendit sicut ratione finis in ipis circumstantis actus virtuosus proprie ē attendenda ratio finis q. ē bonū virtutis. Si igitur sit omissio talis circumstantie circa actū virtuosū q. tollat totaliter bonū virtutis hic dicitur pcepto. Si autem sit defectus alicuius circumstantie q. nō totaliter tollat virtutē s. nō perfecte attingat ad bonū virtutis nō ē contra pceptum. Unde philosophus. ij. ethicoz dicit. q. si parū discedat a medio non est contra

virtutē. sed si multū discedat cor
rūpit virtus in suo actu. Correp
tio autē fr̄na ordinat ad fr̄is emē
dationes. Et ideo hoc mō cadit
sub precepto s̄m̄q̄ est necessaria
ad istū finē: nō autē ita q̄ frater
delinquēs quolibet loco ⁊ tēpe
corripiat. Tertiū notādus q̄
quibz circūstātie d̄currūt ad hoc
ut q̄ obliget ad correptionē fra
ternā. Prima est culpa mortal̄
in primo p̄pterea dixit xp̄s: si
peccauerit. s. mortaliter. Mā q̄z
uis etiā finaliter corrigere deli
quētē in venialibz sit caritas q̄n̄
inde sperat utilitas nō t̄n̄ omit
tere illd̄ ex negligentia est: morta
le. Secūda circūstātia est noui
cia certa. Uñ augus. li. de v̄bis
dñi ait. Admonet nos dñs no
ster nō negligere iuicē pctā n̄ra
no q̄rendo qd̄ rephēdas: s̄z vi
dendo qd̄ corrigas. Ad ē nō op
tet q̄ inq̄ram̄ curiose vitā ⁊ fa
cta alioz ut inueniam̄ qd̄ possi
mus rephēdere. hoc em̄ esset ex
plorare vitā alteri qd̄ ptinet ad
platos q̄ debēt diligenter inqui
rere vitā subditoz. Tertia cō
ditio est spes veriss̄lis emēdati
onis q̄ sit spes de emēdatione
fratris. Aliter si nō p̄sumit emē
datio: s̄z poti⁹ deterioratio vl̄ o
diū vel scādālū cessandū ē a cor
reptione. Inq̄t em̄ sapiēs puer
bioz. ii. c. Noli arguere deriso
rē ne forte oderit te. Et ihero. in
p̄logo in esdrā frustra nisi ⁊ ni
chil aliud q̄z odū arguēdo q̄re
re extreme demēte est. Quar

ta circūstātia est aptitudo q̄. s̄z
q̄s apti⁹ ceteris possit corripien
do fr̄em emendare. Quarta cir
cūstātia est oportunitas loci et
tēporis. Si hec circūstātie de
sunt preceptū illd̄ nō obligat ne
q̄z peccat q̄ correptionē omittit.
Uñde augus. li. i. de ci. dei. c. x.
ait. Mā si p̄pterea quisq̄ obiur
gandis. vel corripiedis male a
gentibus parcat: qz oportuni⁹ tē
pus inquit vel eisdez ips̄is me
tuit ne deteriores efficiant̄ vl̄ ad
bonam ⁊ piam vitam erudien
dos alios ip̄ediant nō videt̄ eē
cupidita h̄ occasio: s̄z p̄sūm̄ cari
tati. Secūm̄ dubiū fuit vtrum
peccator debeat corrigere pctō
rem. Ad qd̄ ita dicit tho. vbi. s̄.
q̄ correctio delinquēt̄ ptinet ad
aliquē inquam̄ viget in eo recu
iudiciū rom̄s. Pat̄m̄ aut̄ nō tol
lit totū bonū nature quin rema
neat: in peccante aliqd̄ de iudi
cio recto rōnis. Et s̄m̄ hoc pōt
sibi cōpetere alteri⁹ delictum ar
guere. S̄z t̄n̄ p̄ pctm̄ p̄cedēs in
pedimentū qd̄dam correptioni
affertur p̄pter tria. Primo qui
des qz ex pctō p̄cedenti indign⁹
reddit: ut aliū corrigat de mino
ri pctō: si ipse corrigens maius
commisit. Uñde sup̄ illud Mat̄
thei. vii. c. Quid vides festucam
etcetera. Dicit iheronimus de
h̄is loquitur qui qui cum mor
tali crimine detinentur obnoxij
minora pctā fratribus non con
cedunt. Secūdo reddit̄ indebita
correctio p̄pter scādālū quod

sequit ex correptione si peccatum cor-
ruptum sit manifestum: quod videtur
quod ille qui corrigit non moueat ex
charitate sed ad ostentationem. Ter-
tio propter superbiam corrigentis in-
teru. s. aliquis propria peccata percipit
des seipsum profert pro suo; in cor-
de peccata proximi austeram seueri-
tate auditate diiudicatis ac si ip-
se esset iustus. ¶ Vñ aug. li. d. sermone
domini in monte ait. Accusare vicia
officium est bonorum quod cum mali
agunt alienas partes faciunt. ¶
Isidorus li. de summo bono. Non
debet vicia aliorum corrigere qui
est vicis subiectus. ¶
Paulus ad
romanos. ij. c. In quo alium iudicas
teipsum ademas. ¶
Dicit ergo aug.
li. de sermone domini in monte. cogi-
temus cum aliquem reprehendere
nos necessitas cogit vix tale sit
vicius quod nunquam habuimus: et tunc
cogitemus nos homines esse et habere
potuisse vix quod habuimus et iam non
habemus: et tunc tagat memori-
am corporis fragilitas vix illam corre-
ptos non odium sed misericordia prece-
dat. Si autem inuenimus nos in eo-
dem vicio esse non obiurgemus
sed cogemiscamus et ad penitendum
inuicem inuitemus. ¶
quare pec-
cator si cum humilitate corrigat
delinquentes non peccat nec excu-
sat peccator ab isto precepto quod po-
test peccari de peccato et penitere. et
iam non erit peccator vel humiliter
corrigitur potest vix est predictum
¶ Tertium dubium fuit vix subdi-
ni et inferiores possint corrigere
prelatos et suos superiores. ¶
Re-

spondet Tho. ¶ Correctio que
est actus iusticie per inflictionem
pene non competit subdito respec-
tu prelati. Sed correptione fraterna que
est actus charitatis pertinet ad vnum
quemlibet respectu cuiuslibet persone.
ad quam charitatem debet habere si in eo
aliquid corrigibile inueniat. ¶
Correctio que corrigunt subditi pre-
latos debet modo congrua adhiberi
s. vt non cum proteruita et duritia
sed cum mansuetudine et reuerentia
corriganter. ¶
¶ An aplos. i. ad timo-
then. v. c. ait. Seniore ne incre-
paueris sed obsecra vt pres. ¶
et
ideo Dyo. redarguit demo-
philum monachum quod sacerdotem ir-
reuerentem correxit eum percutiens
et de ecclesia eiciens. ¶
Ad hoc facit vt
notat Grego. in pastoralis exem-
plum nathan prophete cum corre-
xit dauid de adulterio commissio
occulte. quod sub similitudine diuisi-
que occiderat ouem pauperis vt pre-
paret diuinum pauperi hospiti et
super quo dauid iudicauit illum di-
gnam morte. ex qua summa inde sum-
pta occasione urbane redargu-
it eum: et ille subito emendatus est
vt scribit. ij. reg. xij. c. In huius-
etiam figuram dicit exod. xix. c. Be-
stia que tetigerit montem lapida-
bit. quod fit cum subditus bestialiter
seu proterue corrigit prelatum que
ratione dignitatis. quod aliorum ceteris
dicit mons. et. ij. Reg. vi. c. nar-
raf quod oza percussus fuit a domino:
quod tetigit archam dei que signifi-
cat prelatum. ¶
¶ Tractus autem oze est
quod prelatus irreuerenter obiurgat

vel ei detrahatur. ¶ Sciendum etiam
secundum thomam ubi dicitur. Quod ubi imi-
neret periculum fidei etiam publice es-
sent prelati a subditis arguendi:
et quis presumere se esse meliorem
simpliciter quam prelati suus videatur esse
presumptuose superbiens et extima-
re se esse meliorem quam ad aliquid
non est presumptuosus: quia nullus est in
hac vita qui non habeat aliquem de-
fectum.

¶ De triplici conditione que seruan-
da est in correptione fraterna:
ut fiat debito modo. Cap. ij.

Secundum mysterium declaratur

de correptione fraterna
dicitur modificatio. Et enim ut di-
citur est ipsa sit actus charitatis op-
tet ut fiat cum modo qui est secundum
caritatem ex forma tradita a christo
in euangelio. dicitur enim ibi: vade et
corripe eum inter te et ipsum solum.

¶ Ubi notantur tres conditiones.

¶ Prima dicitur sollicitudinis

¶ Secunda mansuetudinis

¶ Tertia solitudinis

¶ Prima conditio que requiritur
ut correptio fiat debito modo dicitur
sollicitudinis: que notatur cum
dicitur vade. scilicet sollicite quod acius com-
mode potes. ¶ Ubi Cassiodorus
in epistolis ait. succurrendum est ne
tractu temporis impunita mala con-
ualescant. Malum enim cum perseue-
rat augetur et remediabile bonum
est peccato accelerata correctio.

¶ Secunda conditio dicitur mansuetu-
dinis. ¶ Ideo sequitur christus. Corri-
pe. i. cor. rape. ut. scilicet blande et dul-
citer arguas delinquentem. ¶ Ma-

uerbiorum. xv. c. inquit sapiens lin-
gua placabilis lignum vite: que
autem immoderata est conteret spiritum
¶ Et. xxv. c. Lingua mollis confrin-
git duritiam. ¶ Et paulus ad gala-
thas. iij. c. Vos qui spirituales estis
instruite homines in spiritu lenitatis
et mansuetudinis. Ubi augustinus ait.
quicquid lacerato animo dixeris per-
nientis est imperium non charitas
corrigentis: dilige et dic quicquid
volet. et David in psalmo. Superbie
mansuetudo et corripiemur. Ter-
tia conditio dicitur solitudinis. vnde
subdidit christus inter te et ipsum so-
lum. quod fieri debet. ¶ primo ne peccator
publice correptus cum se viderit in-
famatum deterior fiat. ¶ secundo ne
peccator eius publicato alij propter
malum exemplum prouocent ad pec-
candum. ¶ tertio ne alij infamentur.
¶ Inquit enim Augustinus ad plebem hy-
ponenses. cum de hijs qui sanctum no-
men profitentur aliquid criminis
vel falsi insonuerit instat: sara-
gant: ambiunt ut de omnibus id cre-
dat. Ex hoc trahitur argumentum
quod fraterna monitio debet procedere
denunciatorum: ut ponitur extra de
iudi. c. Nouit. ¶ extra de fi. c. 23
¶ extra de accusa. c. ij. et c. 25
dilecti. Et. ij. q. vij. c. accusator. c.
si quis. et. ij. q. i. c. si peccauerit.
¶ Et. xij. q. ij. c. indigne. Et. xvi.
q. vij. c. Des decime. ¶ Nec est
quod Ioseph accusauit fratres suos
apud patrem de crimine pessimo
Ben. xxxvij. c. et tamen non legitur quod
miserit monitiones secretas: quia secundum
thomam. quis non sit scriptum credens

dum est q̄ prius monuerit. Vel
 dici pot̄ q̄ publicū erat pctm̄ in
 ter fratres: vñ dicit scriptura pu-
 blice accusauit fr̄es. q̄d etiā pe-
 tr̄ ananiā ⁊ saphirā occulte de-
 fraudātes p̄ciā agri publice de-
 nunciāuit detegēdo pctm̄ sine
 p̄cedēti monitōe. Act. v. c. Hoc
 fecit vt executor dei cui oīa pec-
 cata etiā occulta sūt nota ⁊ ma-
 nifesta. cui⁹ reuelatiōe Petrus
 pctm̄ illud cognouit ⁊ puniuit:
 sp̄s etiā cum pctm̄ iude prodito-
 ris haberet vt publicū inq̄tum
 deus: vñ ⁊ prodere poterat nō
 tñ publicauit: sed x̄bis obscuris
 de peccato eū admonuit: vt no-
 bis exemplū p̄beret. ij. q. i. c. vñ
 ¶ Sciendū tñ scdm̄ Richardū i
 iij. di. xix. Quod triplex pot̄ esse
 pctm̄ in proxio corrigibile. p̄m̄
 mū est publicū ⁊ hoc nō indi-
 get secreta monitōe: q̄ vt inq̄t
 Iudo. li. de summo bo. Maifesta
pctā non sunt occulta corre-
ctōe purgāda: palas em̄ sunt ar-
guendi q̄ palam nocēt. ¶ secun-
 dū est pctm̄ p̄niciosum q̄d ver-
 git in multitudie damnū: vt he-
 resis proditio ⁊ silia: q̄ reuelari
 dñt superioribus etiā cum dāno-
 sic peccātis s̄q̄ vt scribit. vij. q. i.
 c. Scias. Generalis utilitas uti-
litati p̄ticulari sp̄ est preponēda
 ¶ tertū ē peccatū occultū quod
 cedit in dānū solius peccātis:
 ⁊ i b̄ necesse est q̄ fraterna mo-
 nitio p̄cedat denunciatiōis. Facit
 ad hoc propositū glo. in .c. cō-
 tingit. extra. de sen. excō. q̄ argu-

it d̄tra textum in quo dicit: q̄
 clerici nō deferētēs habitū ⁊ tō-
 suram non pdunt priuilegiū vs-
 q̄ ad trinā monitiōē: vt p̄s ex-
 tra de sen. excō. c. in audientis
 ⁊ de vita ⁊ hone. de. c. vlt. ¶ Et
 tñ cōtrarium videt̄ dicere cap̄s
 Depēdim⁹ extra. de sen. excō.
 ⁊ soluit hanc dubietatē. gl. q̄. c.
 In audientia. ⁊. c. vl. De vita ⁊ ho-
 ne. loquit̄ de h̄is qui in modis
 eis excedunt in quibus habz lo-
 cum monitio. Capitulum verolp̄
 pendimus: loquit̄ de illo q̄ gra-
 uiter ⁊ perniciose ac publice de-
 liquit. Nam vt ibi dicitur. quis-
 dam sacerdos falso se filium re-
 gis nominauit ⁊ armis accepit
 seditionem fecit ⁊ guerras. La-
 prius patibulo affixus fuit. Illi
 tamē qui interfecere eū non sūt
 ad papam mittendi pro absolu-
 tione: quia ille perdidit priuile-
 gium clericale propter grauita-
 tatem excessus. Et licet dicatur
 in textu q̄ competens illis peni-
 tētia ē iniūgēda. Glo. tñ expōit
 q̄ id fieri d̄z ad cautelā. q̄n̄ ita
 q̄ pctm̄ occultū nō est alijs dā-
 nosum vt est p̄dictum seruāda
 est secreta monitio. ¶ Sed q̄d
 si p̄latus in visitatione p̄cipery
 subdito vt sibi diceret quod sei-
 ret corrigendum. ¶ R̄ndet iho.
 vbi. s̄. articulo. vij. in responsiōe
 Ad. v. quod intelligendus est p̄-
 ceptū sane saluo ordine corre-
 p̄tōis fraterne siue p̄ceptus fiat
 cōter ad oēs siue ad aliquē sp̄a-
 liter. sed si p̄latus exp̄sē p̄cipet

De Correctione fraterna:—

contra hunc ordinē a dño cō-
stitutum ⁊ ipse peccaret precipiens
⁊ ille q̄ obediret: qz prelat⁹ non
est iudex occultorū: s̄ solus de
xxxij. dis. c. erubescat. vñ non hz
potatem precipiēdi aliqd sup oc-
cultis: nisi inq̄stū p aliqua indi-
cia manifestant: puta p infamiā
vel alias suspitiones. in qb⁹ ca-
sib⁹ potest prelat⁹ precipere eo-
dem mō sicut ⁊ iudex secularis
vel ecclesiasticus potest exigere
iuramentū de veritate dicēda.

¶ Qd est dñia inter denūciati-
ones ⁊ accusationem: ⁊ de mo-
do fraterne correptionis. **L**a. iij
Ertū mysteriū declaran-
dū de fraterna correptio-
ne dicit denūciationis. **A**bi
p̄mo sciendū scdm tho. scda se-
cūde. q. lxxvij. q̄ est differētia in-
ter denūciatōz ⁊ accusatōz: qz in
denūciatōe attendit emendatio
fr̄is. In accusatōe vero punitio
cr̄imis. Pene em̄ p̄ntis vite non
p se expetunt: qz non est hic vlti-
mū retributōis t̄ps: sed inq̄stus
sunt medicinales pferentes vel
ad bonū reipublice: cui⁹ q̄es p-
curat p punitiōē peccantiū vel
ad emendatōz p̄sone peccātis.
quoz primū p̄tinet ad accusati-
ōē: scdm intendit in denūciati-
ōe: ⁊ iō si crimē fuerit tale qd
vergat in detrimentū reipubli-
ce vt est dictū: d̄z hō imo tenet
ad accusatōz dūmō sufficienter
possit pbare qd p̄tinet ad offici-
um accusatoris. Si aut p̄m̄ fu-
erit in dānū solus peccātis cui

non p̄dest p̄cedens monitio dñi
mō speret correptio ⁊ emendatō
p̄cedendū est ad denūciatōez
scdo sciendū q̄ añ illam denūci-
atōz ex doctrina xp̄i p̄mittēda ē
testiū inductio. qd ronabilr fit
scdm Tho. scda scde. q. xxxij. qz
de vno extremo ad aliud exte-
mū duentier trāsit p mediū.

In correptōe aut fraterna dñs
voluit q̄ p̄ncipiū esset occultū:
dñi frater corripet fr̄em inter se
⁊ ipm̄ solū: fines aut voluit esse
publicū. vt. s. eccleie denunciaret
⁊ ideo duentier in medio po-
nit inductio testiū. vt primo pau-
cis iudices p̄m̄ fr̄is qui possint
prodesse ⁊ nō obesse vt salti sic
sine multitudis infamia emēde-
tur. si aut probabilr estimaret q̄
p testiū inductōz p̄xim⁹ deteri-
or fieret: tūc cessandū est a corre-
ptione. Sit aut talis inductio te-
stiū. s̄ p̄mo ad oñdendū qd sit
p̄m̄ illud de quo aliq̄s arguit
scdm Yhero. s̄ scdo ad ostēden-
dū q̄ fr̄ admonēs fecit qd in se
est ad emendatōz fr̄is procurā-
dā scdm Criso. s̄ tertio sciendū
q̄ fama min⁹ bonū est q̄ sit bo-
na vita fr̄is scdm Nicola. d̄ lira
Et iō si sine detrimento sue fame
nō possit seruari bona vita fr̄is
tunc procedendū est ad salutes
bone vite cū aliquali lesiōe fa-
me. Et iō inducendi sunt primō
testes vt corā eis arguat. ⁊ si se
nō correxerit tunc simplr p̄temo-
nenda est ei⁹ fama vt p̄seruetur
bona vita. iō x̄ps dixit. dic eccleie

Plato si aut ecclesiam non audiet
 rit: sit tibi sicut ethnicus et publicanus
 ethnicus. i. gentilis. ¶ In glo. in. c.
 quatuordecim. extra de iureiuramentis.
 ethnos. i. gentes: inde ethnicus. i. gen-
 tilis. Sepentur & incorrigibiles ab au-
 liss fidelibus per excoicationem et cesu-
 ram ecclesiasticam. platus enim habita-
 sufficiens probatio dicitur illi percipere:
 ut desistat. quod si non facit ecclesiam
 non audit. unde propter contumaciam
 excoicandus est. et tunc excoicatus sit
 tibi sicut ethnicus. alias non vites
 cum si non excoicetur quis ecclesiam
 non audiat. i. non obediat: non pro-
 pter hoc optet cum vitare. ij. q. i. c.
 Multum et quod plati ecclesie possint
 percipere et excoicare subdidit Christus
 Amen. i. fideliter dico vobis. Nam
 amen significat quod verum est. de co-
 di. ij. c. Re vera in fine. et in glo.
 ibi. xxxviii. di. c. sedulo. Quocumque
 ligaueris super terram erunt liga-
 ta et in celo. propterea acriter ex-
 probandi sunt qui ultra hoc quod corri-
 gi nolunt dum iuste et merito excoi-
 cantur cesuram ecclesie despiciunt. et ut
 sermone hunc concludam sit unus
 quisque ad proximum benivolus in ex-
 hortatione: ut sic retrahatur a malo
 in quo actu sine correptione red-
 dit se unus quisque gratissimum omni-
 potenti deo: cui sit laus et honor
 per infinita secula seculorum. Amen.

Feria quarta quarta hebdomade.
 de scandalo phariseorum et al-
 liorum. Sermo. xxv.

Scandalizati

sunt. Scribuntur hec verba

Matthi. xv. c. et in euangelio ho-
 die. Ad id certe videri pos-
 sit huiusmodi res causas considerare
 volunt cur de nomine ihesus christus phar-
 riseos scandalizari sit passus. qui
 tributum soluit cesari ne scandaliz-
 zaret. ut habet Matthi. xvij. c. et. xi.
 q. i. c. si tributum. et. xxij. q. viij. c.
 tributum. si profecto cum non oporteret sca-
 dalum sit equale potest esse ut quicquid
 ex defectu proueniat et malicia eo-
 rum qui scandalizant. sic in proposito
 ostendit de phariseis qui cum ce-
 ci essent et cecorum duces christo insi-
 diantes que christus docebat scilicet ius-
 te et recte in mala parte vertebant
 ut vero hoc intelligatur expressius in
 hoc sermone de scandalo dicere
 statui: de quo tria mysteria erunt
 declaranda.

Primum dicitur diffinitionis

Secundum omissionis

Tertium dimissionis

Quid est scandalum: et de tripli-
 ci scandalo. scilicet actiuo: passiuo: et oc-
 casionato

Cap. i.

Primum mysterium dicitur diffini-
 tionis. Diffinitio enim scanda-
 lum a beato ihero. super math. sic. scilicet
 dalum est dictum vel factum minus re-
 ctum prouocans occasionem ruine. et dicitur
 a scandalo grece: quod nos dicimus
 offensam vel ruinam et impactum. con-
 tingit enim quicquid quod alicui exponi-
 tur aliquid in via cuius corporali cui
 rei impingens disponit ad ruinam
 siue casum: ut si ponatur lignum
 vel lapis in quem impingat vel
 aliquod lubricum super quo pedem
 ponens disponatur ad casum. et tal-

obex dī scādalu. Similr in pces
 su vie spūalis vt inqt tho. iij. q. xliij. cōtingit aliquē disponi
 ad ruinā spūalē ex alteri? dicto
 vl facto in q̄tū. s. aliqs sua sua
 sione vel iductiōe vel exemplo
 trahit aliquē ad peccandū. t̄b
 pprie dī scādalu. vñ dī i psal.
 c. xxxix. Juxta iter. s. quo incede
 bam in via spūali bonoz opez
 scandalū posuerūt michi. s. ho
 mines mali. s̄ nota qz vt di
 cit tho. in p̄tracta diffinitiōe po
 nit dictū vel factū: nō aut cōcu
 pitū quo etiam modo cōtingit
 peccare: qz dicta t̄ facta exteris
 ora sunt t̄ alioz sensib? obiciū
 tur. vñ q̄s pōt induci ad ruinā
 sed cōcupira vel cogitata abin
 tra sunt t̄ videri nō p̄nt nec scā
 dalizare seu ad ruinā dispone
 re valēt t̄ dī min? rectum idest
 nō rectū illud dictū vl factum.
 s̄ hoc qz est vel secūdū se malū
 sicut pctm̄ vl qz hz speciē mali
 sicut cū aliqs recūbit in ydolo
 q̄uis h̄ nō sit pctm̄ s̄m se siqs
 hoc nō faciat corrupta intētiō
 nestūqz hz speciē seu similitudi
 nē venerationis ydoli pōt al
 teri prebere occasionem ruine.
 s̄ Ideo apls. i. ad thessalonicē
 ses. v. c. ait ab oī specie mali ab
 stinete vos. s̄ Notandus t̄m q̄
 triplex est scandalum.

¶ Prīmū dicitur actiuum.

¶ Scōm passiuum.

¶ Tertium occasionatum

¶ Prīmū est scandalū actiuuz
 secūdū tho. vbi. s̄. cū aliqs suo
 dicto vel facto inordiato inten

dit aliū trahere ad aliqd pctm̄
 Hoc aut semp est mortale qz ē
 tra charitatē pximi ad quam
 p̄inet impedire pximū a pct o
 q̄tū in eo est p̄ correctionē frat
 ternā t̄ est speciale peccatū ab
 alijs distinctū p̄pter intētiōē
 inducēdi pximū ad peccādum
 s̄ sed aduertendū scōm Ricar
 dū et scotū in. viij. di. xv. quod
 inducere aliquē ad peccanduz
 pōt eē dupliciter. s̄ primo p̄ se
 s̄ secūdo p̄ accidēs t̄ dispositi
 ue. s̄ primo modo nichil pōt in
 ducere hoīem ad peccādū nisi
 qd̄ pōt mouere potētā. poten
 tia aut moueri pōt a deo s̄ nō
 ad peccādū quia teste aug. li.
 lxxij. q. deo auctore nō fit hō
 deterior. potētia q̄ q̄ pot moue
 re ad peccādū ē ipa voluntas.
 s̄ Ex quo vt dicit aug. li. d̄ libero
 arbitrio. nulla alia re fit mēs
 serua libidīs: nisi propria volū
 tate. s̄ secūdo modo p̄ accidēs
 sc̄lz t̄ dispositiue pōt q̄s aliū
 inducere ad peccādū: aut obie
 ctū proponēdo aut obiectum
 p̄positū psuadēdo. t̄ sic multi
 cōsilijs auxilijs t̄ exēplis malis
 primos incitat ad peccādū ex
 scādalo actiuo. h̄ aut pctm̄ tan
 to q̄uius est: q̄to corrupit poti
 ora bona pximi peccatū q̄ sūt
 bona spūalia excellētiōra bo
 nis corporalib? t̄ t̄palib?. s̄ s̄o
 vi. q. i. c. Ex merito dī: deterio
 res sunt q̄ vitā moresqz bonoz
 corrupit: hys q̄ s̄bt̄tias alioz
 ru p̄diatqz diripiūt. Dana em̄
 mox in t̄ra distat a dānis rerū

¶ Idē. vi. q. i. c. sunt plimi. et de hoc aug. de pe. di. i. c. Moli iqt. Moli putare te nō esse homicidā cū fri tuo malū psuades. si em fri tuo malum psuades occidis te et aliqñ frem ipm cū. s. assensit psuasioni male qd est scādalizare. ¶ sic scandalizauit balaā ariol? filios israel cū docuit balaach regē mittere scandalū corā filijs israel psulendo videlz q mulieres ornatas moabitias mitteret ad castra filiorū israel cū ydoliseaz vt idinaret eos ad fornicādū cū eis: et p hoc ad ydolatrādū quod malū securū ē s; acriter punitū cū illis q cōsuluerūt et dederūt illud scādālū vt p; numeri. xiiij. c. ¶ secundū ē scādālū passiū. Illud ē sm tho. cū q; ex dicto vel facto alteri? bono vel malo vl habēte speciē mali scādālizatur idest in aliquod pctm̄ ruit. hoc tñ scādalo q; aliqñ scādālizat sñ pctō alteri? gūiter peccās sicut cū q; turbat vel aliquid malū agit ex bono ope vl doctrina rōnabili alteri? et sic pharisei audito vbo xpi. nō quod irat in os et c. scādālizati sūt sic etiā apli ex passione xpi nam vidētes eū capi et ita crudeliter tractari amiserūt fides de ei? diuinitate quā pri? crediderāt p multa probabilia signa edocti. et sic in ruinā ceciderūt s; illud quod pdixerat eis xps mathei. xvi. Des vos scādālū patiemini in me et certū ē q in

xpo nullū fuit pctm̄ nec etiā in aplis postea pdicātib? fidē xpi quod tñ erat iudeis scādālū vt dr. i. ad corinth. i. c. et sic scādālū actiuū nō erat i xpo: s; passiuū i scādālizat; q; ipi se scādālizabāt ex idisposciōe sua sumētes sibi ruinā ex dicto vl facto xpi qd nō erat d se inductiuū ad ruinam s; ad v̄tutē. Ideo xps mathei. xi. c. dixit. beat? est q nō fuerit scādālizat? i me. i. q vidēdo vl audiēdo passionē meam nō ide dedignēt ex hoc credere diuinitatē meā ppter ignōminiā passiōis. ¶ Aduertēdum tñ vt refert tho. q aliqñ ē scādālū actiuū et passiuū siml: puta cū ad erudiōez vni? ali? peccat ¶ Aliqñ ē scādālū passiuū sñ actiuo: puta q; aliq; scādālizat de illo de quo nō dr. ¶ aliqñ vō ē scādālū actiuū sine passiuo: cū. s. aliq; inducit aliū vbo vl fetō ad peccādū et ille nō cōfēt neq; peccat. ¶ s; aliq; possit arguere q scādālū actiuū nō sit pctm̄. ¶ primo q; pctā nō eueniūt de necessitate cū sit volūtaria. s; scādala veniūt de necessitate iuxta illd mathei. xvij. c. necesse est vt veniāt scādala ¶ Secōdo q; nullū pctm̄ puenit ex pietatē affectu sm illud Matth. viij. nō pōt arbor bona fructū malos facere. s; aliqd scādālū est ex pietatē affectu. dixit em de petro math. xvi. c. scādālū michi es vbi dicit. Iheronim? Erroz apli de pietatis affectu

veniens nunq̄ incentiuum vi
 det esse dyaboli. ¶ Ad primū
 respondet Tho. q̄ verbis illud
 intelligendum est q̄ necesse est
 euenire scādala nō necessitate
 absoluta sed scdm̄ pditionem
 hoīum qui sibi a pctis non ca
 uent. Sicut si aliq̄s medic⁹ vi
 dens aliquos in debita dieta
 vtentes dicat: necesse est tales
 infirmari: q̄ d̄ intelligendus est
 sub hac cōditione si dietā non
 mutent. Et similiter necesse est
 euenire scādala si hoīes cōuer
 sationē malā nō mutēt. Et pro
 pterea sequit̄ xps̄ ve aut̄ homi
 ni per quē scādalu venit. Ubi
 dicit Nicolaus de lira q̄ ve est
 cōminatio pene eterne illi ifli
 gende p̄ quē scādalu venit acti
 ue. i. p̄ primū scādalizādo. ¶ An
 x̄o vba ista dixerat xps̄. qui au
 tē scādalizauerit vnū de pusil
 lis istis q̄ in me credūt. dicit pu
 sillis s̄m̄ Nicolaū de lira: quia
 nullus scandalizat passiuē nisi
 inq̄stū pusillus idest parue vir
 tutis est: q̄ hō p̄fecte virtutē ex
 dicto vel facto malo alteri⁹ no
 ruit in pctm̄. et sequitur expedit
 ei vt suspendat̄ mola asinaria
 in collo ei⁹ et demergat̄ in pfū
 dus maris. Scd̄ Nicolaus de
 lira loquit̄ admodū terre pa
 lestinoꝝ in qua condēnati ad
 mortē ligato saxo ad collū p̄ci
 pitabātur in mare. Expedit ḡ
 idest meli⁹ esset hoī mori cor
 poraliter q̄ ex malo exemplo
 suo facere alius ruere in pctm̄

mortale. q̄ ex hoc meret̄ mortē
 eternā que ḡuior est morte cor
 porali. ve mūdo a scādalis idest
 mūdānis hoībus q̄ nō curant
 scandalizare p̄imos. ¶ Ad se
 cundū argumētū dicit tho. q̄ d̄
 scādalu ponit̄ ibi large p̄ quoli
 bet impedimēto. volebat em̄ pe
 trus xpi passionē impedire quo
 dā pietatē affectu. ¶ Tertium
 est scādalu occasionatū: q̄ d̄ est
 per accidēs et p̄ter intētionem
 vt cū q̄s suo dicto vel facto in
 ordinato nō intēdit dare alte
 ri occasionē ruine: s̄ solū sue sa
 tisfacere sēsualitati. Et hoc est mō
 scādalu nō ē speciale pctm̄: q̄
 q̄ d̄ est p̄ accidēs non cōstituit
 specie. hoc modo cū q̄s h̄s ali
 quā familiaritates cū aliq̄ mu
 liere suspecta et sēt̄ hoīes scā
 dalizari nefaria de eis loquen
 do et iudicādo nec vult dimit
 tere nō curās q̄ alij scādalizen
 tur cū non sit causa necessaria
 illius familiaritatē peccat mor
 taliter dādo occasionem talis
 ruine. ¶ Dicit̄ etiā mulier vari
 us ibonest⁹ et excessiuus tripu
 diat⁹ et canē ex q̄bus tot ac rātī
 scādalizātur. quō fieri possunt
 absq̄ ḡui pctō. quid de malis
 exēplis ostēsis a parētib⁹ suis
 filijs i blaffemēis maledictio
 nib⁹ et alijs. Nūq̄d nō filios ad
 peccādū p̄cipitāt q̄ solēt eē pa
 terni sceleris mutatores. omit
 tam⁹ malā vitā rectorū et plato
 rū ecclie. auaritiā: symoniam:
 ambitionē: pōpā vestitū: exq̄st̄

tas epulas: et alia que scādalu
sūt toti p̄pli xp̄iani. Quib' d̄
malachie. ij. c. Scandalizasti
plurimos i lege. s. p̄pter exem
pla male vite. Et d̄ h̄is Ihe
ro'. xliij. q. iij. c. trāfferūt. Vñ
vertunt in laqueū tortuosū po
nentes scādalu in oī loco. Et vt
dicit Grego. ij. q. i. c. Mortū. sci
re debēt plati si nūq̄ deliquit
q̄ tot mortib' digni sunt quot
exempla p̄ditionis ad ceteros
trāmittūt. d̄z ḡ q̄libz cauere ne
d̄bo vel facto aliquē scādalizet
s̄m illud apli. ij. ad corinth. vi.
ca. Memini dātes vllā offēsiō
nē vt nō vitupet misteriu n̄m
¶ Quo spūalia bōa q̄ nō sūt
de necessitate salutis aliq̄n omit
tēda sūt p̄pter scādalu. La. ij.

Secundū mysteriū declar
randū d̄ scādalo d̄z omis
sionis. In quo q̄rit̄ an bo
na spūalia sūt p̄pter scādalu
omittēda. et q̄das dicūt q̄ non
¶ Mā Grego. sup Ezechielem
ait. Si de veritate scādalu sus
mit̄ vtili' scādalu nasci p̄mitti
tur ḡ veritas relinquat. ¶ Idē
habet de regulis iuris i. vi. ¶ et
p̄q. iij. c. Nolite timere. ¶ alii
d̄o arguūt p̄tra. ¶ Primo quia
Aug. p̄tra epistolaz p̄meniani
docet vt vbi periculus scismat̄
timef̄ a correctioe p̄cor cessā
dū est. s̄z punitio ē quoddā spi
rituale cui sit act' iusticie. ḡ bo
nū spūale ē p̄pter scādalu omit
tēdū. ¶ Secdo arguūt: q̄ sacra
doctrina videt̄ esse spūalis. sed

ab ea est cessandus p̄pter scan
dalū. vñ xp̄s mathei. vij. c. Dixit
Molite sc̄m dare canib' : neq̄
margaritas spargite iter por
cos ne p̄uersi disrumpāt vos.
¶ Tertio arguūt q̄ vitatio pcti
est quoddā spūale bonū: quia
quodlibet pctm̄ affert peccati
aliq̄d spūale detrimētū. s̄z vide
tur q̄ p̄ scādalo p̄ximū vitādo
aliq̄s q̄nq̄ peccare venialiter
debeat: puta cū peccādo venia
liter ipedit pctm̄ mortale alte
rius. d̄z em̄ hō ipedit dānatio
nē p̄ximū q̄tū p̄t s̄m detrimē
to p̄prie salutis: q̄ nō tollit p̄ pec
catum veniale. ¶ R̄ndet h̄is
Tho. vbi s̄. Qd̄ distinguēdus
est de spūalib' bonis. Mā q̄das
sūt de necessitate salutis: q̄ pre
termittere nō possūt: sine pctō
mortalis. manifestū est autēz q̄
null' d̄z peccare mortaliter vt
alteri' pctm̄ ipediat: q̄ s̄m ordi
ne charitat' plus d̄z hō sua sa
lutē spūalē diligere q̄ alterius
Et ideo ea q̄ sūt de necessitate
salutis p̄termitti nō debet p̄o
p̄pter scādalu vitandū. In h̄is
aut spūalib' bonis q̄ nō sūt de
necessitate salutis videt̄ distin
guendū: q̄ scādalu qd̄ ex eis
orif̄ q̄nq̄ ex malicia p̄cedit cui
scilicet aliqui volunt impedire
h̄mōi spūalia bona scādala cō
citādo. et tale erat scādalu pha
riseoz quos xp̄s p̄tēpsit dicēs.
sinite illos ceci sūt et duces ces
coz. ¶ q̄nq̄ scādalu p̄cedit ex
infirmitate v̄l ignorātia. et hoc

est pusillorum propter quod sunt spūalia
 opera vel occultanda vel etiā in-
 terdū differēda: vbi piculū nō
 imminet quousq; reddita rō-
 ne hūmōi scandalū cesset. Si autē
 reddita rōne hūmōi scādalum
 duret iā videt eē ex malicia. et
 sic propter ipm nō sunt hūmōi
 opera omittēda. ¶ Ad p̄mū &
 argumentū dicit tho. qd̄ pene-
 intātū hnt rōne iusticie: iōptuz
 p̄ eas pctā cohibent. Si autē per
 infliccionē penarū manifestū sit
 plura & maiora pctā seq̄ tūc pe-
 narū ifliccio nō p̄tinebit s̄b iusti-
 cia. & in hoc casu loq̄tur aug.
 qn̄. s. excoicatioe alioꝝ iminet
 periculū scismai. tūc em̄ excoi-
 cationē iferre nō p̄niet ad ve-
 ritatē iusticie. ¶ Ad secūdū di-
 cit tho. quod circa doctrinam
 duo sūt p̄siderāda. s. v̄itas que
 docet & ip̄e act̄ docēdi. quorū
 p̄mū est de necessitate salutis:
 vt. s. q̄s p̄riū v̄itatē nō doceat:
 s̄ veritatē s̄m cōgruētiaz t̄pis
 et p̄sonarū p̄ponat ille cui men-
 bit docēdi officiu. ¶ Et ideo p̄-
 pter nullū scādalu qd̄ seq̄ vide-
 atur debz hō p̄termittā v̄itate
 falsitatē docere. s̄ ip̄e act̄ docē-
 di iter spūales elemosinas
 cōputat. ¶ Et ideo eadē rō ē de
 doctrina & de alijs opib; mie
 vt. s. loco & t̄pe dispēsēt. ¶ Ad
 tertiu nō r̄ndet tho. quod op̄i-
 mo quorūdā fuit qd̄ pctm̄ veni-
 ale eēt cōmittēdus propter scan-
 dalū vitandus. s̄ hoc implicat
 p̄traria. Si em̄ faciēdus est iā nō

est malū neq; pctm̄. Mas pctm̄
 nō pōt esse eligibile. ¶ Oringit
 tū aliqd̄ p̄pter aliq̄ circumstan-
 tia nō eē pctm̄ veniale qd̄ illa
 circumstantia sublata veniale
 esset. Sicut v̄bū ioculus ē pec-
 catū veniale qn̄ absq; aliq̄ vti-
 litate d̄. Si autē ex causa rōna-
 bili p̄ferat nō est ocio sum neq;
 pctm̄. Quāuis autē p̄ pctm̄ ve-
 niale gr̄a nō tollat p̄ quam est
 homini salus. Inq̄tu tū veniale
 disponit ad mortale. ¶ Igit in de-
 trimētuz salutis.

¶ Qd̄ t̄palia bona & si nō sēp
 tū qn̄q; dimittēda sunt p̄pter
 scandalum. ¶ La. iij.

¶ Tertiu mysteriu declaran-
 dum de scādalo d̄ dimis-
 sionis. In quo etiā queri
 solet. Utrū t̄palia sint propter
 scādalu dimittēda. ¶ Et q̄ nō
 videt ex eo q̄ sc̄m̄ Tho. cātua
 riēsis repetit res eccl̄ie cū scā-
 dalo regis āglie. ¶ S̄ qdā ar-
 guūt in p̄trariū. ¶ Primo qz in
 t̄paliū bonis nil est magis ne-
 cessariū q̄ cibis. S̄ cibus est
 dimittēdus p̄pter scādalu s̄m
 illud apli ad romanos. xij. c.
 Moli cibo tuo illuz p̄dere: pro
 quo x̄ps mortu; est. ¶ S̄ m̄ roma-
 nis oia alia t̄palia sunt p̄pter
 scādalu dimittēda. ¶ Secūdo ar-
 guūt. qz t̄palia nullo modo con-
 ueniētore aut suare aut recus-
 perare possum; q̄ p̄ iudiciū
 Sed in iudicio nō est p̄pter tē-
 poralia bona cōtendēdū cum
 scādalo s̄m illud Adathe. v. c.

Qui vult tecū in iudicio cōten-
dere ⁊ tunicas tuas tollere di-
mitte ei ⁊ palliū. ¶ Tertio iter
oīa t̄palia min⁹ vident̄ dimitte-
da que sunt spūalib⁹ annexa.
S; ista sunt ppter scandalū di-
mittēda. Mā paulus seminās
spūalia t̄palia stipēdia nō acce-
pit ne offendiculū daret euan-
gelio xp̄i: vt d̄r. i. ad corinthios
ix. c. Et ex simili causa ecclesia
in aliq̄bus locis nō exigit des-
cimas ppter scādālū vitandū.
Ergo multo magis alia spūa-
lia sunt ppter scandalū dimit-
tēda. ¶ R̄ndet Tho. vbi s̄. qd̄
circa t̄palia bona distinguēdū
est qz aut sunt n̄ra: aut sunt no-
bis ad cōseruandū p alijs cō-
missa. Sicut bona ecclie cōmit-
tunt̄ plac̄ ⁊ bona cōia quibus
cūq; rectorib⁹ reipublice ⁊ tali-
um p̄seruatio sicut ⁊ d̄posito-
rū iminet h̄is q̄bus sūt cōmis-
sa ex necessitate ⁊ ideo nō sunt
ppter scādālū dimitte-da sicut
nec alia q̄ sūt de necessitate sa-
lutis. T̄palia v̄o quoz nos d̄ni
sum⁹: dimittere ea tribuendo si
penes nos ea habem⁹ v̄l non
repetēdo si penes alios sūt p-
pter scādālū q̄nc̄ qd̄ē debem⁹
q̄nc̄ aut nō. Si em̄ scādālū
ex hoc oriat̄ ppter ignorātiā v̄l
infirmitatē alioz qd̄ ē scādālū
p̄uilloz tūc v̄l totaliter dimit-
tenda sūt t̄palia v̄l aliter scan-
dalū sed adūm. s. p aliquā mo-
nitionē. Aliq̄n v̄o scādālū na-
scit̄ ex malicia qd̄ est scādālū
phariseoz ⁊ ppter eos q̄ sic scā-

dalizant nō sūt t̄palia dimitte-
da qz h̄ nocet̄ bono cōs̄daret̄
n̄ malis rapiēdi occasio ⁊ of-
fenderēt̄ ipsi rapiētes: q̄ retinē-
do aliena i pctō remanerēt̄ v̄n
grego. dicit i moralib⁹. qd̄ā cū
t̄palia nob̄ rapiūt solūmō sunt
toleradi. Quidā v̄o suata eq̄ta-
te phibedi nō solū cura ne n̄ra
s̄trahāt: s; ne rapiētes nō sua
seipos pdat. ¶ Ad p̄mū s̄ ar-
gumētū rndet tho. qd̄ nō ē de
intētiōe apli monere q̄ cib⁹ p-
pter scādālū totaliter dimittat̄
qz sumere cibū ē de necessitate
vite: s; b̄n talis cib⁹ eet propter
scādālū dimitte-d⁹ s̄m illd̄. i. ad
corinth. nō māduco carnes
in eternū ne fr̄es meū scādalizē
¶ Ad s̄m v̄o argu. dicēdū s̄m
Aug. de s̄mōe d̄ni i mōte. q̄ il-
lud̄ybū d̄ni itelligēdū ē s; p̄pa-
ratiōes animi vt. s. h̄o sit patus
p̄ pati iuriā v̄l fraudē q̄ iu-
diciū s̄bire si h̄ expediat̄ q̄nc̄
tū nō expedit vt ē dictū. ¶ Ad
tertū dicit tho. q̄ ap̄lus semi-
nās spūalia cor̄this pie absti-
nuit a recipiēdo: seu petēdo tē-
poralia ab eis ne. s. illi scādali-
zarētur: qz scādālū illoz gēntiū
pcedebat ex ignorātiā qz nō cō-
sueuerāt hoc facere. s. dare. Et
ideo ad tēp⁹ abstinēdū erat vt
p̄i iustrerent ⁊ scirēt hoc esse
debitū illi s; q̄ sc̄etes fore debi-
tū dare t̄palia h̄is q̄ spūalia se-
mināt ⁊ denegāt: v̄l si petūt ⁊
scādalizāt nō sūt imunes a cū-
pa: nec iō t̄palia necessariā nō
petēda qz t̄les scādalizarēt̄ iō

scribit. xvi. q. i. c. aplicis. Aplicis
viris & euāgelizatorib⁹ xpi i ne-
cessarijs vltib⁹ nolle tribuere seip-
su p dēnare est. ¶ Sed cū tot ac-
 tata dicta sint de scādalo occur-
 rit adhuc incidēter dubitatō de
 xpbis xpi dicētis mathei. xvij.
 c. si man⁹ tua vel pes tu⁹ scāda-
 lizat te abscede eū & projice abs-
 te. Bonū est tibi ad vitā ingredi
 debilē: vel claudū q̄ duas ma-
 nus vel duos pedes hñtes mit-
 ti in gehēnā ignis. & si ocul⁹ tu⁹
 scādalizat te erue eū & projice
 abs te. Bonū tibi est cū vno
 oculo ad vitā intrare q̄ duos
 oculos hñtes mitti in gehēnā ig-
 nis. Utrū sit memb⁹ aliqd am-
putadū pro vitatōe pcti. Et re-
 spondet Nicola⁹ de lira sup isto
 passu. qd nō s̄. mēbra em̄ corpis
sunt a deo data. & ideo nō est in-
ptate alicui⁹ psonē abscondere s̄
bi mēbz sic nec se occidere. ¶ s̄ sp̄
 h̄ est illicitum singulari psonē
 si i casu qñ vnū memb⁹ propter
 sui corruptionē est in piculū to-
 ti⁹ corpis. qz vniciqz cōmittitur
 cura sanitatis sui corpis. tūc
 licitū est p se vel p aliū vnū mē-
 bz abscondere ne peat totū corp⁹
 ¶ propter pctm̄ euitandū nō ē
 licitū. tūc qz p hoc nō excludit
 cupiditē interior in q̄ viget
 pctm̄. tūc qz p aliā viam pōt ob-
 uiri pctō p rōem & libez arbi-
 triū cohibēdo mēbra a peccato-
 rum exercitio. & sic vba xpi mys-
 tice sunt itelligēda. vt dicat ma-
 nus abscondi in q̄niz prohibet ab

illicito actu: qz man⁹ abscondi nō
 pōt aliqd agere. Dicit itaqz xpi
 si man⁹ tua. i. aliqd opus scāda-
 lizat te. i. inducit te ad pctm̄: abs-
 cide. i. nō facias tale opus. & si
 pes tuus scādalizat te. i. accedis
 ad talē locum in quo induceris
 ad pctm̄: non yadas ibi & pedē
 abscondisti. & si oculus tu⁹. i. aspe-
 ctus alicuius rei vel mulieris vlt
 cuiuscūqz spectaculi dat tibi oc-
 cationē peccādi fuge talē aspe-
 ctū & oculum sic eruisti. Prohibet
 itaqz dñs ihesus in verbis il-
 lis occasiones maloz. Fugiamus
 ergo illas & curemus vita-
 re scandala: vt sic gratia dei de-
 scendat in corda nr̄a. quā nobis
 largiat ipse piissimus pater: q̄
 cum filio & sp̄sc̄to viuit & reg-
 nat per infinita sc̄la sc̄loz. amē.
 ¶ Feria quinta quarte hebdo-
 made. De tribus effectibus ire
 s̄. murmuratiōe: clamore: & rixa

Sermo. xxvi.

Oculus aut

simonis tenebat magnis febri-
 b⁹. Scribuntur hec verba Luc.
 iij. c. ¶ Ex fonte irati animi mul-
 ti deriuantur alioz riuuli pec-
 catorum. & licet a gregorio. xxi
 moralium assignentur plures
 effectus ire qui & filie illius di-
 cuntur. Nos tamen alijs preter-
 missis in presenti sermōe de tri-
 bus dumtaxat dicemus. Hi
 sunt febres ille ardentissime q̄
 bus estuat mens iracundorum.
 De hīs & locuturi eas in tres

pres. principales diuidemus.

¶ prima dicitur murmuratio:

¶ scda clamor.

¶ tertia rixa.

¶ De murmuratōe q̄ fit s̄ sociū & superiores & deū: & de grauitate hui⁹ pcti. ac punitōe. La. i.

¶ Prima ps principal est de s̄mo effectu seu filia ire. s. murmuratōe. de q̄ dicit robert⁹ olcot q̄ est q̄rela cū ipatiētia. & de hac p̄siderem⁹ tria. s.

¶ primo distinctōs.

¶ scdo grauatiōe.

¶ tertio prohibitionem.

¶ P̄mo p̄siderem⁹ murmuratōis distinctōs: p̄t nāq; triplex murmuratio distingui. ¶ prima est s̄ sociū. ¶ scda s̄ superiores. ¶ tertia s̄ deū. ¶ Prima est s̄ sociū. sic martha murmurabat de magdalena cū dicebat xp̄o Luc. x. c. Dñe nō est tibi cure q̄ soror mea reliq̄t me solā ministrare. sic etiā murmurauit d̄ illa & d̄ xp̄o pharise⁹. Luc. vii. c. dicēs. si hic esset propheta sciret q̄ & qualis esset mulier q̄ tangit eū. iudas. i sup murmurauit de illa prop̄ effusione vnguētī sup caput recubentis ih̄u. vt dicit Athanasi. xvi. c. Et vt inq̄t Nicola⁹ de līra sup. x. c. Luc. in his murmuratōib⁹ triplr maria erat p̄denata & accusata. ¶ p̄mo a phariseo de p̄sumptōe seu temeritate qz xp̄s tangebāt. ¶ scdo a iuda de prodigalitate eo q̄ p̄ciosū vnguentū effudit sup caput ih̄u. ¶ tertio a sorore de ociositate. et vbiq;

maria tacuit & xp̄s pro ea r̄ndit. ¶ R̄nditq; phariseo q̄ factū marie nō erat p̄sumptōis sed deuotōis. & iude & alijs discipul⁹ q̄ illa effusio vnguētī nō erat prodigalitati s̄ pietatis. & sorori marthe q̄ sessio marie nō erat ociosa sed meliorib⁹ applicata. ¶ Eū aug. in omel. inq̄t. sc̄m euāgelium cū legeret audiuim⁹ a femina religiosa susceptū esse dñm hospitiū ea q̄ martha vocabat. & cū esset ipa occupata i cura ministradi: soror ei⁹ maria sedebat ad pedes dñi & audiebat verbū illi⁹: laborabat illa: vacabat ista illa erogabat hec implebat. verū tñ martha laborat multū in illa occupatōe & negocio ministradi i terpellabat dñm & de sorore sua p̄questa est q̄ eam laborantē nō adiuuaret. Dñs aut̄ pro maria r̄ndit marthe: & ip̄e eius factus est aduocatus q̄ iudex fuerat i terpellatus. hec ille. ¶ Ad murmurauit maria s̄ moysen q̄ erat v̄mitissim⁹. vt habet Numeri. xij. c. & irat⁹ deus p̄cussit illam lepra. ¶ In ecclia etiā primitiua vt scribit Actū. vi. c. exortus est murmur grecoꝝ. s. p̄uersoꝝ ad fidem p̄tra hebreos eo q̄ despicerent in misterio quondiaō vidue eorū. Dicit hoc loco Nicola⁹ de līra: q̄ oēs erāt iudei sed aliqui erāt nati i iudea & illi dicunt hic hebrei: & aliq̄ nati in greciā ex iudeis ibidē p̄ anthiocū dispersis & illi dicunt hic greci. & similiter illi qui de gentilitate conuersi

erant ad iudaismum. Et dicitur
 bant vidue ille grauari. ¶ Vel
 qz non ita reqrebant vt hebrei
 qd sibi reputabant ad pceptū. vlt
 qz nimis grauabant in opibus
 manuum. vel qz nō ita eis pro
 uidebat de necessarijs sicut a
 lijs viduis hebreoz. s. apostol
 ordinantib' septem diacones
 qui sup hoc gererent curā seda
 tus est murmur. Istud viciū
 grauitur turbat pgregatōz reli
 giosoz. ideo grauitur puniēdū
 vñ dī dī. xc. c. alien'. Alien' sit a
 fratiz vnitare q murmurauerit
 Et opus ei' obijciat: qui mur
 murans extiterit ne penas mur
 murantiū incurrat. de quibus
 ait ap'ls. Neqz murmurauerit
 scē quidā eoz murmurauerunt
 z pierunt ab exterminatore. di
 cit ibi glo. sup verbo op' eius
 abijciat. Opus clericū p'cipue dī
 o'ro: z opus laici est oblatō. Et
 sic videt dicere q cleric' prop' t
 murmuratōz debz separi ab a
 lijs quasi excoicatus: z laici o'ro
 nō debet recipi. ¶ Secunda
 murmuratō est d' supiore. Eo
 querunt vt in plurib' murmurā
 tes serui de suis dñis subditi:
 de p'lati ac quibuscunqz sup
 iorib'. ideo ihero. ad matrē z fi
 liā in gallijs cōmorantē ait. qz
 rulū est seruoz genys. z q'um
 cunqz eis dederis sp minus est
 dolorēqz suū solis qd pñt ob
 trectatiōib' p'solantēss. Sic mur
 murauit ppl's ille iudae' d' moi
 sen ducē suū in deserto siti cō
 querēdo de defectu cibi. vt ha

betur Exodi. xvi. c. Et in Rafi
 din pquerēdo de defectu aque
 Exo. xv. c. ¶ Sed aduertāt in
 feriores cū murmurāt de suis
 maioribus existimātes illos ig
 norare murmuratōes z male
 dicta eoz: qz sapiens Eccl'asti
 ci. x. c. ait. In cogitatōe tua re
 gi ne detrahas: z in secreto cu
 biculi tui ne maledixeris diuiti
 qz aues celi portabūt vocē tuā.
 ¶ Tertia murmuratio est cō
 tra deum. Et de hac inq't Da
 uid in ps. cv. p'tra populum il
 lum antiquū. Murmurauerūt
 in tabernaculis suis z non ex
 audierunt vocem dñi. de mur
 murationibus vero al'ozum ha
 betur Numeri. xiiij. c. z in ple
 risqz alijs. ¶ Secundo p'sidere
 mus murmurationis grauato
 nes. Quāuis em̄ graue sit z ma
 lum murmurare de socio z de
 supioribus quibuscunqz: graui
 tū est murmurare d' deo. ¶ Ss
 aduertendū q triplex est mur
 muratio de deo.

¶ Prima p presumptionem
 ¶ Secunda p admirationem
 ¶ Tertia per turbationem
 ¶ Prima murmuratio de deo
 est p p'sumptionē. Et de hac h'c
 Mathei. xx. c. in parabola vinee:
 vbi narrat q illi q venerunt ho
 ra prima ad laboz: adū in vinea
 cum nō accepissent a pcuratore
 nisi vnū denarium sicut q vene
 runt vndecima hora murmura
 bant aduersum patrēfamilias
 dicētes: hī nouissimi vna hora
 fecerunt z pares illos nobis fe

cisti qui portauimus pondus diei
 et estus. ¶ Ubi dicit Gregorius in
 omelia. Quod venientes prima hora
 significat presertim primos veteris
 testamenti. et venientes undeci-
 ma sanctos noui testamenti qui re-
 cipiunt denarium. id est premium sicut
 sancti antiqui testamenti et prius quam
 immediate cum moriuntur. illi au-
 tem diu in limbo steterunt. Et il-
 la murmuratio non est proprie ali-
 qua querela contra deum cum querissimum
 sint. ¶ Sed per presumptionem dicitur
 Quod est dato per impossibile quod con-
 queri uellet tunc declararet apte
 quod non fit eis iniuria vel diminu-
 tio debite mercedis: sed iuste uni-
 cuique tribuit. Nicolaus tamen de li-
 bra super hoc passu refert quod genti-
 les uersi ad fidem sunt uenientes
 undecima hora qui receperunt tan-
 tam gratiam que est quoddam princi-
 pium glorie: quam et iudei in prin-
 cipio uersi ut apostoli cum alijs di-
 scipulis uel etiam sancti veteris te-
 stamenti. Non enim est aliud gloria
 quam gratia presumpta. Quod apostolus ad ro-
 manos. vi. c. ait. Gratia dei uita eter-
 na. scilicet est: uidentes ergo iudei quod
 gentiles uersi ad fidem recipie-
 bant gratiam spiritus sancti in signo uisibi-
 li. scilicet in specie ignis sicut apostolus in
 Actuum. x. c. dicit. Quod loquente
 Petro. scilicet cornelio centurioni et fa-
 milie sue cecidit spiritus sanctus super
 omnes qui audiebant uerbum. Non in-
 telligentes mysterium quasi mur-
 murabant reputantes gentiles in-
 dignos tanta gratia. unde dicitur
 ibi. quod obdormuerunt qui ue-

nerant ex circumcisione dicen-
 tes: quia et gratia spiritus sancti in na-
 tiones sanctis gentiliu effusa est. sed
 reuertente Petro ad iudeos: ce-
 perunt queri de eo: quod ad corne-
 lium gentilem diuertisset. quibus
 satisfecit declarans quod sibi ostē-
 sum est per uisionem sancti iuliani de
 celo submissi pleni animalibus
 immundis: et ei dictum quod macta-
 ret de illis et manducaret. quia
 et gentes etiam uocande erant a
 deo ad gratiam suscipiendam.
 Nec potest quis de deo iuste con-
 queri quare det gratias uni magis
 quam alteri: et quare magis uocauit
 ad fidem gentiles quam iudeos:
 quia in eo non habetur locum ac-
 ceptio personarum cuius nulli sit
 debitor. ¶ Secunda murmuratio
 de deo est per admirationem.
 uidentes enim sancti malos sepe ex-
 altari et bonos deprimi et concul-
 cari aliquando querunt de deo
 non irascendo sed pie admirando
 de iudicijs dei. sicut Iheremias. xij.
 c. dicebat. Quare uia impiorum
 prosperatur etc. ¶ Tertia mur-
 muratio de deo est per turbati-
 ones. Et hec tripliciter fieri po-
 test. ¶ Primo cum murmurat ali-
 qui de nimia seueritate. ¶ Secun-
 do de nimia benignitate. ¶ Ter-
 tio de aeris inequalitate. ¶ Pri-
 mo aliqui conqueruntur mur-
 murantes de deo de nimia seueri-
 tate cum multum affligunt uel paup-
 tate uel infamia uel persecutioe uel in-
 firmitate et filia. dicentes deum esse
 crudelē erga se et alios tribulato

et plus aduersitatis eis dare & possint portare: et se fore a deo derelictos et abiectos. Et o quod magna falsitatem isti loquuntur: quoniam eis doctrina clamat deum piosissimum et clementissimum: quod tribulationes infert ex pietate et tribulatis quod in illam confidunt spiritus adest. secundum illud psalmi. iuxta est dominus his quod tribulato sunt corde. **T** Secundo aliqui murmurant de nimia benignitate dei: quod recipit magnos peccatores ad penitentiam et tolerat male agentes sic scribe et pharisei murmurabant de iherosolymis dicentes **Luce. xv. ca.** Quare hic peccatores recipit et manducat cum illis. Facit nichilominus deus omnia ista ut peccatores ad penitentiam peruertantur. **E**t enim ait **Quidius li. de tristibus.** si quotiens peccant homines sua fulmina mittat. iupiter exiguo tempore nullus erit. **T** Tertio alij murmurant de deo de aeris intemperie: ut cum est multa siccitas vel nimia inundatio aquarum: vel cum est intensus calor: aut frigus et hiemps quasi deus non bene disponat ista. Et iniuste fit hec murmuratio. quod ut scribitur sapientie. **vij. c.** Sapientia dei disponit omnia suaviter. sed quod non agit sed quod vel leniter: ideo murmuramus quasi essemus sapientiores deo: et vellemus eum instruere quod debeat mundum gubernare. est ergo graue peccatum murmurare de deo etiam in quacumque aduersitate. **P**ropterea laudat iob quod in tot suis aduersitatibus: ut dicitur eiusdem. **ij. c.** qui in tot suis aduer-

sitatibus non peccauit labijs suis nec stultum quod deus locutus est. **T** Tertio consideremus murmuratores punitionem. Propter hoc equidem peccatum dixit deus **Numeri. xij. c.** Omnes qui numerati estis in deserto a viginti annis et supra et murmurastis contra me non intrabitis in terram: super quam leuaui manum meam: ut habitaretis in ea preter caleph et iosue. **E**t **Numeri. xvi. c.** scribitur: quod quoniam multitudo murmurabat de moysen et aaron velletque eos opprimere lapidibus fugerunt ad tabernaculum et opuit eos nubes et apparuit gloria domini. **D**icunt aliqui quod non fuit illa que prebebat ducatum populo sed quedam parua nubes in qua dominus solitus erat loqui cum moysen. **A**lij dicunt quod fuit illa que prebebat ducatum sed stabat in alto super tabernaculum. et tunc descendit operiens et ambiens circumquaque: ut nullus posset adire. et egressus ignis deuorauit populum. **F**uerunt autem percussi tredecim milia et octoginta et **Numeri. xxi.** habetur quod quando venerunt in salmana quod male loquebantur de deo: misit dominus in populum serpentes ignitos qui sic dicebantur sed quod **Nicolaum de lira et Adagisti** in historia scolastica: quia minimi et veloces erant ad modum scintillarum. **E**t quod volantes per aera emittebant scintillas ardentes. vel ex eo quod per morsus

eorum calefiebat caro ac si igniret
 Tunc venerunt iudei ad moysen di-
 cētes peccauimus quia locuti sumus
 contra deum: et tu ora ut tollat no-
 bis serpentes. Oravitque moyses
 ad deum. Qui deus ait. Fac ser-
 pentem ensem et pone in pricam emi-
 nentem in medio populi: et quicum-
 que percussus fuerit a serpente respi-
 ciat eum et uiuet. Et factum est ita.
 ¶ Dicit Rabi salomō quod in serpente
 non erat virtus sanandi. Sed aspi-
 ciētes serpentem cognoscebant a
 afflictione illa a deo sibi iuste illa-
 tas petendo misericordiam et ipse
 deus saluabit eos. Rō autē mysti-
 ca est. quia serpens ille figurabat
 christum passum in cruce per cuius inui-
 tum fide et deuotione sanamur a
 morfu sathane. ¶ Quare christus
 dixit Johānis. iij. c. Sicut exalta-
 uit moyses serpentem in heremo in
 ligno: ita exaltari oportet filium
 hominis. ¶ Refert Magister in
 historia scholastica. Quod illa ser-
 pentem ensem habuerunt secum filii
 israel et magnifice repositus est
 in iherusalē. Tandem ob cultum su-
 perstitionis que sibi exhibebat
 populus comminuit eum in puluere
 rex Ezechias: et posuit in torrete
 cedron. ut habetur. iij. Regum.
 xix. capitulo.

¶ De triplici clamore scilicet oran-
 tium et horribiliter peccantium
 atque irascētiū qui turbant domum
 uxorem et familiam.

¶ Cap. secundum.

¶ Secunda pars principa-
 lis est de secundo effectu ire

que est clamor. Dicit Gregorius
 et Thome. ubi supra consistit in hoc quod
 profert quos ex ira voces clamorosas
 quas quibus misceri solent contume-
 lie et precioses. Sed sciendum quod tri-
 plex est clamor.

¶ Primus dicitur interesse affectionis.

¶ Secundus horrende offensionis

¶ Tertius profuse perturbationis.

¶ Primus clamor est cum quis ma-
 gno affectu desiderat ut petat ali-
 quid a deo secundum illud psalmi. Clamaui
 in toto corde meo exaudi me do-
 mine. unde et moyses cum super ma-
 re rubrum cum filiis israel maneret
 et pharao eos persequeretur: oranti
 moysi silenter dixit dominus Quid cla-
 mas ad me. ut ponitur Exodi.
 xiiij. c. Clamor eius erat intentum
 desiderium quo orabat. Iste cla-
 mor intrat in aures dei: itaque me-
 res exauditione: sicut dominus
 promittit dicens in psalmi. xc. Clama-
 bit ad me et ego exaudiam eum. ¶ Et
 Biere. xxxij. Clama ad me et ego
 exaudias te dicit dominus. ¶ An-
 de de populo israel cum propter peccata
 sua diuersis tribulationibus
 et captiuitatibus videretur dicitur
 in psalmi. Clamauerunt ad domi-
 num cum tribulareretur: et de necessi-
 tibus eorum liberauit eos. ¶ Si-
 cut chananea clamans post iherosolimam
 fuit exaudita et sanata filia eius
 Athai. xv. capitulo. ¶ Sic cecus
 magis ac magis clamans: Iherosolimam
 fili dauid miserere mei fuit illu-
 minatus. Luce. xvij. capitulo.
 Predicator etiam isto modo de-
 bet clamare in populo: scilicet ex

intimo affectu et sic auditur vir-
tuose et fructuose. Sicut christus cla-
mabat in templo non solum voce: sed
intenso desiderio. si quis sitit veni-
at ad me et bibat. Iohannis. vii. c.
Et iohanni baptiste dicitur. Vox cla-
mantis in deserto. Mathei. iii. c.
¶ Secundus clamor est horrede
offensionis: de quo vide sermo-
nem de punitione sodomorum qui
in tractatu dicitur de iudicio dei ubi prin-
cipue designantur quatuor peccata: que
pre ceteris clamant. ¶ Tertius
clamor est confuse perturbationis.
Et de hoc apostolus ad ephesios. iiii.
c. ait. Omnis clamor ira: et indi-
gnatio tollat a vobis. Solent ita
clamare viri iracundi contra vro-
res: domini contra famulos: domine con-
tra ancillas: miscentes clamori-
bus improperia et contumelias ex
quibus inferiorum animi frangitur
indignatur. Propterea Ecclesiastici
i. c. sapiens ait. Noli esse sicut leo
in domo tua evertens domesticos
tuos et opprimens subiectos
tibi. Et Seneca ad Lucillum ait. Vo-
lant te potius serui tui quam timeant
¶ De rixa et defensione sui ac pu-
gnantibus in duello: et de civili bel-
lo. Capulum tertium.

Tertia pars principalis est
de tertio effectu ire: qui est
rixa. De hac inquit Theophrastus. xxii. q.
xli. articulo. ii. que rixa importat quan-
dam traditionem usque ad facta
peruenientem dum unus alterum le-
dere molitur. Et sicut silentio im-
portat traditionem in verbis
ita rixa in factis. Quare videtur

rixa quoddam privatum bellum quod in-
ter privatas personas agit non ex
aliqua publica auctoritate: sed magis
ex inordinata voluntate. Sed ad-
uertendum: que rixa potest fieri tripliciter.
¶ Primo ratione defensionis.
¶ Secundo ratione temptationis.
¶ Tertio ratione malignationis.
¶ Primo fit rixa ratione defensionis
cum scilicet quis se defendit solo animo
iniuriam repellendi cum debita
moderatione. Nam regula est iu-
ris naturalis et positivum. scilicet de iusticia
et iure. l. Et vivi. Ubi vi repelle-
re licet. cum moderamine incul-
pate tutelae. Et dicitur moderamine in-
culpate tutelae illud quod equale est il-
late violentie in qualitate armorum
in cursu temporis et in ipso actu vi-
olentie: ne aliter excedendo videatur
vindicta: et per consequens pec-
catum. Hec autem defensio licita est
vniuersaliter omnibus non solum lai-
cis: sed etiam clericis et religiosis. et
reprobatur opinio dicentium que in nul-
la necessitate postus quantumcumque
que inevitabili etiam si aliter euade-
re non possit nisi occidendo de-
bet quis alium occidere: immo po-
tius debet permittere se occidi aliter
peccat mortaliter. Cuius primus mani-
festus dicitur in clementina. Si furio-
sus. de homicidio. Verum est tamen
secundum theophrastum. que nullus tenetur ad hoc. sed
maioris perfectionis esset si potius per-
mitteret se interfici quam se defendere
do occidere cum non possit aliter eva-
dere. et hoc intelligitur si est in bona di-
spositione anime sue. Nam aliter fatue fa-
ceret exponendo se morti corporis

et aie eū sibi p mortē pcludat via
 penitētie. ¶ Item licita est p̄dicta
 defensio in omni loco etiam in
 ecclesia. et hoc ppter piculū. scilz
 qñ sequeretur mors hoc nō faci
 endo. Nec obstat q̄ ecclesia pol
 lui pōt p sanguis effusionem: qz
 magis ponderanda est hominis
 p̄seruatio cui sit irrestaurabilis
 q̄ ecclesia que recōsiliari p̄t. et for
 te dici p̄t q̄ ad hoc q̄ ecclesia pol
 luit requirit effusio sanguinis in
 iuriōsi: vt notat in. c. Vno. de cō
 sacra. ec. li. vi. ¶ Insuper licita est p̄
 fata defensio in quocūq̄ officio
 occupato. Ita q̄ etiā celebrās si
 inuadat et aliter non p̄t euadere
 licitū est vt se defendat et occidat
 Mā ppter impedimētū corpale
 supueniēs inchoatū offm̄ dimit
 titur in expletū. vij. q. i. c. Illud. et
 c. Nichil. S; hic euenit impedi
 mentū celebrātū imo piculū mor
 tis: q̄ licitū est p̄termittēre officii
 um et se de periculo sibi occurrē
 ti si p̄t expedire. et si se defenden
 do occiderit p̄t etiā reassūpto of
 ficio celebrare dāmodo affuerit
 illa que ponunt in dicta clemen
 tina. Si furiosus. Mā nullū pec
 catū in hoc fecit: nec irregulari
 tatē incurrit. ¶ Idē de baptisan
 tib; ordinātib; p̄firmātib; p̄nias
 inuigētib; et singula sacra con
 ferentibus si inuaderent: qz scilz
 licitū est collationē illoꝝ sc̄oz
 omittēre inchoatā ppter sui tu
 telam. Dubiū tñ est circa sacm̄
 baptismi in vno casu: qñ videlicet
 sacerdos inuasus ad mortē ha

beret p̄manib; paruulū baptizā
 dum q̄ esset in articulo mortis: ita
 q̄ si sacerdos diuertat a baptis
 mo illius vt se defendat iminet
 puero: periculū mortis eternal
 p̄supponendo q̄ nō sit alius qui
 baptiset eū. In hoc casu p̄ligen
 da est mors corpalis sacerdotis
 morti spūali pueri. et ratio est qz
 tūc vnū tñ malū sequit̄ et tēpale.
 scz. mors sacerdotis: sed si p̄celi
 gatur vita sacerdotis sequerent̄
 duo mala spūalia: id est mors et
 na pueri. de d̄se. di. iij. c. Firmis
 sime. et neglectus cure animarū
 qd̄ est mortale sacerdoti. vt extra
 de etate et quali. c. Cū sit. Preeli
 gendū est autem min⁹ malū ma
 iori. di. xij. c. Merui. vbi autē fo
 ret dubium probabile de morte
 vel de vita pueri vsq; ad expedi
 tionem periculi et constaret de
 morte presbyteri nisi diuerteret
 adhuc crederem p̄celigendam
 mortem sacerdotis. et hec maxie
 competunt proprio sacerdoti et
 parochiano. ¶ Hec supradicta
 Johānis de lignaco. ¶ Adhuc
 sciēdū q̄ licitū ē vniciq; defend
 dere se in mō p̄dicto p̄ quoscūq; in
 iuste inuadētes: vn̄ et p̄ suplorem
 suū qñ p̄stat q̄ iniuste inuadit.
 L. de iur̄ fisci. l. Prohibitū. ¶ Itē
 p̄ iudicem et potestatem iniuste i
 uadentem vt occidat licitum est
 se defendere. ¶ Item contra ab
 batem et alios prelatos licitum
 est monacho se defendere: vtpo
 te si abbas monachū inuaderet
 vt subito occideret. ¶ Item licitū

ra est prefata defensio nō solum pro se: s̄ etiā p filio. qz vna persona censet pater et filius cū sit ps substantie eius. ¶ Itē pro vxore. Nā iniuria vxoris est irrogata marito et iniuriarū actio sibi cōpetit: immo et p spōsa. ¶ Scōdo pōt fieri rixa ratiōe tentationis cū ses pugnant aliqui in duello. Et dicit̄ duellū qz si t̄ inter duos Duellare aut̄ est deū tentare vt dicit̄. ij. q. v. c. Adonomachiam Sit aut̄ hoc duellū aut propter odij exaggerationes. Aut ppter glie tēporalis cōsecutionē vt. s. ostensis viribus corporis in publico ex tali bello laudē cōsequatur de fortitudine. Aut ppter iniuncti criminis purgationē cū ses imponit alicui furtū vel proditio et h̄mōdi: et ip̄e duello vult ostēdere suaz innocentia. Sed tale bellū est peccatū mortale et valde graue: in quo homo exponit se mortū corporis, et anime. Et est prohibitū primo in lege diuina vbi dicit̄. Non occides. scilicet nec te nec alium: talis aut̄ exponit se occisioni sui p̄p̄ius. Itē est contra illud p̄ceptū. Non tētabis dñm deū tuum. Est etiam prohibitū duellū lege canonica extra de pugnantibus in duello p totā. Insuper prohibet̄ lege civili l. de gladiatorib⁹. Quare Raymundus in summa sua dicit. q nulla cōsuetudo potest excusare duellū a pctō. Et q oēs indistincte peccāt mortaliter offerētes. s. duellus et suscipiētes ⁊ iudices

qui dederūt et prestāt auctoritatem et assessores in hoc ⁊ dātes cōsiliū auxiliū et fauorē et sacerdotes qui dant h̄is b̄ndictiones Idem dicūt Boffred⁹ Hostien. et Tho. xxiij. q. lxxv. ¶ Ad idē faci. c. cōsuluit̄. ij. q. v. ¶ Tertio fit rixa rōne malignationis: puta cū aliqui iniuste inuadūt aliū vel alios vel cū se defendūt cū iuste inuadunt: puta cū ministri rectoruz volunt iuste capere aliquos reos et illi se defendūt ne capiant. Similiter est rixa maligna ciuim qui partiales dicūt quoz ciuilibus bellis ciuitates florentissime funditus etiā sunt euerse. Quid em̄ potentia diuitias et gl̄iam romanorū redegit ad nichilū nisi bella ciuilia. hoc lucan⁹. hoc Salusti⁹. hoc ceterorū romanorū scriptores testant̄ vt plene posui ī quadragesimo li nro de penitētia in sermone de discordia. Sed profecto vt sapiens dicit. Ab vna scintilla augetur ignis. principū bellorum ciuiliū exortus fuit in vrbe dum gracchi cōtra nobiles fauere tētabant populo. ¶ Unde inquit Augu. li. iij. de ciuita. dei. c. xxiij. Initium ciuiliū bellorum fuit seditiones gracchorū agrarijs legibus excitare volebant enim agros populo diuidere quos nobilitas perperas possidebat. Sed tam vetustam iniquitates audere conuellerē periculosissimum immo vt res ipsa docuit perniciosissimus fuit ¶ Et libro

Secundo de ciuitate dei capitulo
xxi. dicit. Unus gracchorum oc-
cisus fuit a quo scribit seditiões
graues cepisse salustius. Quia
no romani desolationes vrbis
facta asserebāt qm̄ xp̄m suscepe-
runt eiusq; cultū in vrbe. Augu-
pretato li. iij. c. xxviii. errorem istū
cōfutat. Alit em̄ sic. crudelia bel-
la ciuilia oibus bellis hostilib;
auctorib; etiā eorū fatentibus
amarioza q̄bus illa respublica
nec afflicta s; pdita oīno iudica-
ta est lōge ante aduentū christi
exorta sunt. s. Alarj et Scille.
Sertorij et Catulline Lepidi et
Catulli Pōpei et Lesaris. ¶ S;
quid de roma cōtendim; cū etiā
dieb; nostris tātas viderimus
calamitates occasiones dep̄da-
tiones exilia dāna rerum altissi-
morū palatioz ruinas et mala
innumera vt sic dicā in tot italie
ciuitatib; ppter ciuilia bella et
rixas indebitas. Ad quas tamē
inugādas nō mediocriter pro-
fuerūt p̄dicatores doctissimozū
viroz et p̄cipue sc̄i bernardinū
q̄ multas extinxit discordias et
pp̄fos cōdurit ad pacē. deserat
itaq; hui; ignis exurentissimus
ardor et ira dep̄sta inuigilet
vnusquisq; pacifice viuere q̄ in
numero filioz dei esse desiderat
eius gratia suauissima recreari
Quas nobis ille largiat q̄ ē bñ
dicit; p oia secla seculozū Amen.
¶ Feria sexta q̄rte hebdoma-
de. De homicidio.
Sermo vigesim; .vij. et nouus.

Ad michi bibe

re. Verba sunt redēptoris
nostri originaliter Johā.
iii. ca. et in euangelio hodierno
Quēadmodū desiderat ceruus
ad fontes aquarū; ita amozosus
ies; desiderat saluos facere pec-
catores. S; pleriq; tāto ire sue
impetu p̄cipitantur vt nō solum
audire recusent blandā vocem
eius ad penitentiā eos dulciter
inuitant; quinimo oculis clau-
sis ad omne malū sese faciles
reddūt et expeditos. Et cū calo-
re iracūdie p̄tra suos primos
inebriant; putāt se obsequiū pre-
stare deo si vitam illis auferunt
violēter. Sūt qñq; tales dū pre-
dicat euāgelij christi presentes
quib; bñ est: vt ostendat sui ma-
gnitudo peccati. Bñ sunt qui oc-
cidere aliquē sibi; exosum dispo-
suerūt: vel si occiderūt in preter-
rito tētant; vt desperēt de mise-
ricordia dei. Ad hys exigit chri-
stus aquā vel emēdationis vel
penitētie. Propterea vt eis def-
ocasio reuertēdi ad bonam et
quietam vitam in presēti sermo-
ne de homicidio. dicere statui.
Et dimissis illis que posita sūt
in quadragesimali de penitētia
Adhuc de ipso tria hodie myste-
ria proponemus declaranda.
¶ Primū dī crudelitatis.
¶ Sc̄dū damnabilitatis.
¶ Tertū irregularitatis.
¶ Qd̄ crudeles sūt q̄ se iterfi-
ciūt at̄ inocētes at̄ pētes. L. a. i.

Rimū misterium de homicidio declarandus dicitur crudelitatis. Ad magnam namque crudelitatem spectat cum quis absque causa rationabili et iusta interficit aliquem. Sed maxima est crudelitas cum quis interficit seipsum. ut ponit Tho. 2° 2^a q. 64. Et confirmat. 2° 2^a q. 5. c. Si non licet. §. Non occides. ¶ Potest autem ista crudelitas adhuc distingui et latius quod consistat in tribus.

¶ Primo in occisione sui.

¶ Secundo in occisione innocens.

¶ Tertio in occisione parentum.

¶ Circa occisionem sui occurrunt quinque difficultates. ¶ Prima est an liceat alicui occidere seipsum causa melioris vite seu felicitatis consequende. Sicut fecit Theobrotus philosophus. de quo mentionem facit Augustinus. li. i. de ciuitate dei. ¶ Ad hoc respondet Tho. 2° 2^a q. 67. q. 1. c. q. hoc non licet: quia transitus hominis de hac vita ad aliam feliciorē non libero arbitrio hominis: sed potestate diuine gratie. ¶ Secunda difficultas est. An liceat occidere seipsum causa euadendi miseras presentis vite paupertatis confusionis infirmitatis et huiusmodi. ¶ Sicut fecit achitophel laqueo se suspendens. ut habetur. 2^a reg. 17. c. ¶ Similiter saul ut notatur. 1. reg. 21. c. victus in bello a philisteis irruit super gladium suum et non plene mortuus rogauit amalechitam seruum suum ut interficeret eum ne illuderetur a philisteis. quod et fecit. ¶ Et primum machabeorum. 2. c. Narratur

quod ozias ne caperetur et illuderetur a gentilibus se occidit. ¶ Ad hoc respondet Brutus et Bayus cassius ut refert Horostus. li. vi. in capis philippii victi ad desperationem pulsati brutus latus: sed cassius caput inuitatis percussoribus prebuerunt. ¶ Ad hoc respondet antonius victus ab octouiano in bello terrestri et nauali secundum Horostum obsessa ab octouiano alexandria in qua ipse morabatur gladio se peremit ne veniret ad manus octauiani. ¶ Ad hoc dicit Tho. quod non licet alicui seipsum occidere ut euadat miseras alias: quia est assumere maius malum ad vitandum minus malum quod est contra rationem. Nam vltimum malorum vite huius et omnium terribilium est mors: ut dicit philosophus. 2^a ethicorum. ¶ Tertia difficultas: An causa puniendi peccatum commissum liceat alicui occidere seipsum. Sicut fecit iudas qui penitentia ductus propter predictionem christi abiectus: laqueo se suspendit ut habetur Mathei. 26. c. ¶ Dicendum quod neque hoc licet quia non potest malefactor occidi nisi per iudicium publice potestatis. ¶ Quarta difficultas. An liceat mulieri se occidere causa vitande corruptionis. Sicut fecit quedam coniugata honestissima pro qua cum misisset diocletianus imperator ut ea abuteretur propter pulcritudinem dixit marito. Qui cum respondisset obuiari non posse illa non accessit sed se interfecit. ut habetur in historia ecclesiastica. ¶ Ad hoc rest

pondetur quod hoc non est licitum: quia non est committendum crimen maius quod est occidere se ut euitetur minus crimen alienum. Non enim est crimen mulieris per violentiam violata si consensus non adsit. Sed est minus peccatum fornicationis quam occisio sui. ¶ Quinta difficultas. An causa fugiende libidinis dum scilicet mulier timet ne consentiat in aliquod peccatum, puta ne violentata in actu consentiat delectationi possit licite occidere se ipsam. ¶ Et ad hoc dicimus quod non licet, quia non sunt facienda mala ut inde veniant bona, vel ut euitentur mala presertim minora et minus certa. Incertum est enim an aliquis in futurum consentiat in peccatum. Nam potens est deus eripere a quacumque superueniente tribulatione, siue a peccato liberare. Quod autem sanson occidit seipsum excusatur sicut Augustinus ponit, i. de ciuitate dei. Et confirmatur, xxiiij. q. v. c. Non licet. ¶ Nicolaus de lira simili ratione videtur excusare saulem allegans opinionem hebreorum quia scilicet se occidit ne in ipso illuderetur deus verus hebreorum a philisteis. Sed contrarium sentit Augustinus, xxvi. q. v. c. Nec mirum. Et communiter a doctoribus tenetur quod isaul damnatus sit et reprobatus. ¶ De ozia insuper idem refert Nicolaus de lira, scilicet quod non peccauit se occidendo. Thoma vero dicit contrarium. Et licet laudet in libris machabeorum illud fit propter quandam speciem fortitudinis seu appareniam, sed non fuit in eo

vera fortitudo: sed mollicies non valens mala penalia sustinere. ¶ Secundo consistit crudelitas homicidii in occisione innocentis. Dicitur enim Exodi, xxiiij. ca. Innocentem et iustum non occides ut enim dicit Thoma. Cum occisio peccatoris intantum sit licita in quantum ordinatur ad bonum commune: quia per ipsum corrumpitur. Iustorum autem sit conseruatiua boni communis et promouitua quia ipsi sunt principalior pars multitudinis qua ceteri sustentantur. Ideo non licet occidere eos nisi de speciali mandato dei. Mas cum deus habeat dominium mortis et vite. Eius enim ordinatione omnes moriuntur iusti et peccatores. Ideo qui mandato dei occideret innocentem non peccaret. Sicut abraham volebat facere: ut scribitur Genesi, xxii. c. de quo ita ait Augustinus, li. i. de ciuitate dei, c. xx. Abraham non solum non est culpatus crudelitatis criminis: verum etiam laudatus est nomine pietatis quod voluit filium nequam scelerate: sed obedienter occidere. Ad idem, xxiiij. q. v. c. Lex eterna. Quod autem innocens et iustus per mortem pertingat ad regnum celeste huius vite miseras euadens per accidens est operi occisoris. Et bonitate enim dei deus ei euenit: et sui bona dispositione non ex actu homicide per se. ¶ Tertio consistit crudelitas homicidii in occisione peccatoris. Et sic in hosti, parricida in iudicio conuictus vel confessus punitur non pena decapitationis sicut alij, sed virgis sanguineis liberatur in

eculeo in sacro cocti sunt immisus cum cane gallo gallinatio id est capone et simia et vipera in profundum maris iactat: vel in fluvium primum iuxta situm regionis ut omnium elementorum usu carere incipiat: vel si mare non fuerit primum aut fluvium: tradat bestiis. **L**eo. titulo. l. prima.

Quod graviter peccant interficientes reos auctoritate propria: et viri interficientes viros: et mulieres procurantes abortum. **L**ap. ij.

Secundum misterium de homicidio declarandum dicitur danabilitas. Danantur

in occasione hominum tria genera:

Primi sunt occidetes reos propria auctoritate: quod fieri non potest absque peccato mortali. **R**o. fm. Tho. q. occidere malefactorem

licitum est in quantum ordinatur ad salutem totius communitatis.

Ideo ad illum solum pertinet cui committitur cura communitatis. **S**huande.

Sicut ad medicum pertinet proscindere membrum putridum quando ei commissa fuerit cura totius corporis et non ad alium medicum. **C**ura autem boni communis commissa est principibus et alijs

habentibus publicam auctoritatem

et ideo eis solum licet occidere malefactores: non alijs.

Quamvis enim

facere aliquid ad communem utilitatem quod nulli nocet sit licitum a quilibet

privata persone: non tamen illud quod alicui nocet licet facere et si utile alijs

nisi secundum iudicium habentis publicam potestatem. **V**n. Aug. xxij. q. finali. c.

ultimo ait. **Q**ui sine aliqua publi-

ca administratione maleficum: fur et

sacrilegus: adulter: piurus et quilibet

criminosus interfecerit aut

membris debilitaverit: velut homicida iudicabitur.

Sed nunquam

libet occidere eum qui rebellis est civitati sue et non reus extra

terminos iurisdictionis illius civitatis si ipsa civitas edictum publicum

fecisset: quod si quis eum ubicunque occidat primum recipiat pecunie vel

alterius rei. **E**t videretur quod sic: quod bene

non agit propria auctoritate: sed publica: ex quo civitas dedit talem

licentiam. **S**ed contrarium tenet communiter.

Maxime civitas non habet iurisdictionem vel aliquam potestatem

extra suum territorium. **E**t ad iniuriam sibi

reputaret una civitas si altera

vellet punire subditum suum seu in sua civitate existentem.

Hoc est enim mittere falcem in messem alienam:

quod prohibetur. **I**x. q. ij. c. scriptum: **V**n.

si occidens ex tali licentia caperet in civitate illa aliena ubi illum

occidit: et ipse ut homicida iuste puniret.

Injusta est ergo talis lex et mortaliter peccat eam statuens: quod

allucinat homines ad peccandum. **A**bi

autem qui noxius est multum communitati et dignus morte propter

potestatem et sequelam suam non posset capi vel ordinario iure

denari. **S**i dominus principalis vel iudex haberet absolutam potestatem

quocumque puniendi: si pretermisso ordine iudicario occidi faceret non

videretur peccare: ne homicida censeretur ex quo ille mereret mortem

et puniri non potest aliter. **S**ed nunquam

ful-

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

re licet occidere. Rñdet q̄ si fur nocturnus discerni nō poterat q̄ ad furādū z nō ad occidēdū venisset nec alias poterat dephēdi: potuit occidi: alias nō. extra de furtis. c. si pfodiens. ff. de furtis. l. furem. Fure vero diurnus nō licet occidere nisi se telo tunc defendat. qz tunc plus est q̄ fur. Larronē etiā insidiantē in itineribus s̄m leges cuilibet licet occidere. vñ glo. in. c. inter alia. extra de imunitate eccliarum. dicit Publicos latrones licet unicui q̄ impune occidere sine peccato. xxij. q. v. c. cu ho. Et capti i furcis suspendunt. ff. de penis. l. capitaliū. §. famosi. ¶ Pōt etiā alii q̄s occidere nocturnus depopulatore agroz. L. eodem. l. i. r. ij. nullū q̄ licet occidere ppria auctoritate: nec infideles iudeū pagānum vel hereticū. ¶ Scdi q̄ damnāt de homicidio sunt mariti interficiētes vxores pprias in adulterio dephensas. qd̄ nullo mō licet extra iudiciū. Scdm Richardū Tho. z alios in. iij. di. xxxvij. z peccatū est mortale. z q̄uis lex civilis hoc pmittat. ff. de adulte. l. Qd̄ ait lex. Tamen lex hoc facit nō vt licitū pcedēs. s̄ qz nō ifligit penā ppter maximū incitamentū mariti vel p̄ris. Alla tñ lex hodie correctā est per auctētica nouo iure: vbi dicit q̄ adultera debet intrudi in monasteriū. z sic nō est rea mortis. S̄ in hoc standū est: legi ecclesie s̄m quā interfectozib⁹ diuguz semp

diuguz denegat. xxij. q. ij. c. interfectores. S̄ q̄uis nullo mō liceat vxores occidere auctoritate ppria. Et n̄ querit vtrū laic⁹ inueniens clericū cū vxore matre sorore vel filia ppria turpiter agētē si pcutiat illū incidat in canōne. Ad qd̄ rñdet. c. si vero: extra de sentē. excomu. q̄ talis nō est cōpellendus ad sedē aplicas accedere. Et glo. ibi dicit. Quic em̄ parat canō qz tā iustū dolo rē cōpescere non posset. L. ad. l. iuliam de adulteris. l. graccus. Si q̄s tñ iuenit clericū turpiter agentē nō ita p̄ima p̄sanguinitatis linea. incidit in canōne q̄ nichil tunc interest eius. imo culpa est imiscere se rei ad eū non punēt. ff. de regulis iuris. l. culpa. ¶ Tertij qui dānant de homicidio sunt mulieres adultere z fornicarie q̄ timētes scandalū filios occidūt in vtero diuersis medicinis. Sed hec nō excusantur a mortali grauissimo. Non tñ reputat homicidiū cū in vtero est nisi fuerit puerperiū animatum aia rationali. xxij. q. ij. c. Qd̄ vero. Dicit aut̄ for: mari masculus spacio. xl. dierū. z femia spacio. lxxx. ¶ Nota q̄ nō licet matrē ex infirmitate nō valentē euadere mortē: citius ad mortē accelerare vt ples in vtero nō moriat̄. Hec ples nondū natā occidere vt mater saluet: z oēs qui cooperantur ad hmōi opera p̄sulēdo vel auxiliādo: vt medici: aromatarij z alij sunt homicide. ij. q. i. c.

notū. ¶ S; hoc loco incidit du-
 biū vñ. Utrū. s. infieri liceat oc-
 cidere volentē se opprimere nō
 valenti aliter euadere man? ei?
 ¶ Rñdet Raymū. in sūma q̄ du-
 plex est circa hoc opinio / r̄ neu-
 tra p̄fert alteri. / Uñ videt̄ dicen?
dū q̄ nō licet intendere aliquo
mō occasiones volentē opprime-
re. Sicut nec etias inuadentē ad
mortē p̄ sui defensōe. Sed si de-
sendendo ne violet̄ p̄tingat illuz
occidi sibi imputet̄ / r̄ si dicat̄ q̄
occidendo est causa mort̄ illius
corporis r̄ aie: cū in actu volun-
tatis peccādi moriat̄. Rñdeo q̄
ipse est causa sibi qui alteri iniu-
riat̄. Illa aut̄ vñ iure suo natu-
rāli quo licet: vim vi repellere / r̄
magis tenet̄ saluti sue p̄uidere
q̄ alterius. / Itā exponit se picu-
lo p̄sentendi actui peccati p̄mit-
tendo se opprimi p̄pter difficul-
tatē renitentis voluntatis dū nō
facit qd̄ potest ad euadendū. S;
si se tueat̄ q̄tuz pōt̄ saluo / eo vñ
mors opprimētī pōt̄ sequi / reni-
tendo mēte peccato / ipsa nō pec-
caret. Sicut r̄ si q̄s inuasus ne
se defendēdo cōtingat occidere
p̄mitteret se occidi nō peccaret s;
maioris virtutis esset. / Si aut̄
mulier posset aliter euadere vt
clamando fugiendo r̄ h̄mōi nō
excusaret̄ a mortali occidendo.
 ¶ De irregularitate que cōtra-
 hitur p̄pter homicidium r̄ duos
 decim documentis circa huius
 modi irregularitatem.

Capitulum tertium.

Terū misterū. declarā.
 dū d̄ homicidio dicit̄ ir-
 regularitatē. / Est aut̄ irre-

regularitas s̄m. Specul. nota seu
impedimentū canonicū qua q̄s p̄-
hibet̄ ad ecclesiasticos ordines p̄-
moueri r̄ in eisdem ministrare.
 ¶ Dec aut̄ p̄trahit̄ p̄pter homici-
 dium vel mutilationē membro-
 rū. Pro cui? declaratiōe plenio-
 re notanda sunt aliqua documē-
 ta. ¶ Primū documētū q̄ si ho-
 micidiū fiat solū mente: nūq̄ in-
 ducit irregularitatē. q̄ lex p̄mo-
 tionis factū requirit. xv. q. i. c. si.
 ¶ Immo r̄ si q̄s vibret gladiū ani-
 mo occidēdi r̄ t̄m non sequit̄ ef-
 fectus mortis vel mutilationis:
 nō incurrit irregularitatē etiam
 si vulneraret̄ r̄ certū sit q̄ nō est
 mors secuta vel amissio mēbr̄i:
 neq̄ directe v̄l indirecte. ¶ Qd̄ p̄-
 p̄terea dico: q̄ si vuln? intulisset
 nō de se mortale. r̄ vulnerat̄ vel
 p̄pter imperitiā medici: vel pro-
 p̄ter defectū custodie. s. q̄ nō cas-
 uet̄ sibi a noxijs mortu? est: vul-
 nerās nō est irregularis s̄m. De-
 trum de anchorano. Sed vide
 meli? extra de homicidio. c. Pe-
 trus. ¶ Scd̄ documentū q̄ il-
 li qui intersunt vindicte sanguis-
 nis seu mortis r̄ nō p̄stant p̄siliū
 vel auctoritatē: nō sunt irregula-
 res s̄m Innocentius r̄ Guillelmus
 etiā si appeterent illius mortes.
 ¶ Tertū documētū q̄ qui vi-
 det̄ aliquē occidi r̄ delectatur: r̄
 posset etiam sine sui piculo libe-
 rare si vellet: q̄uis pessime faci-

at: non tñ est irregularis. Sicut nec medicus qui dimittit infirmum mori nolens mederi: et diues qui dimittit pauperem fame mori. xv. q. i. c. si quis iratus. ¶ Quartus documentum quod si quis mandat occidi aliquem vel mutilari: et sequitur effectus: est irregularis. Si tamen reuocasset mandatum et expresse et sine ulla fictione prohibuit et atque sequeret effectus: non est irregularis secundum Innocentium. extra de simulationibus. c. sicut iuris. ¶ Quintum documentum quod si quis mandat aliquem verberari inhibens expressum se ne occidat aut mutilet: et verberator nichilominus occidit vel mutilat: est irregularis mandator si cui executor. quia mandando in culpa fuit. extra de homicidio. c. is qui. li. vi. ¶ Sextum documentum quod episcopus vel alius prelatus qui habet iurisdictionem temporalem: debet prestare iudicium seculari qui audiat causas precipue sanguinis. Et illi potest et debet precipue quod faciat vnicuique iusticiam. Si autem talis iudex interroget eum in speciali. quod agendum in tali. quod. si. meret penam sanguinis: potest respondere pro se. Et caueat ne propter suam rationem directam vel indirectam: ille intelligat quod debeat eum sanguine punire secundum Raymū. Si ex hac ratione reus occideret vel mutilaret: esset ille irregularis. ¶ Potest etiam prelatus delegare alicui specialiter super aliquo maleficio et homini in iurisdictione sua commisso: ut in quibusda ve-

ritate iusticiam exequat. Et si cui dimittit sic exequat et occidat. non propterea ille prelatus est irregularis. Extra ne clericus vel monachus. c. episcopus. ¶ Septimum documentum quod non solum iudex in causa sanguinis ubi sequitur effectus: est irregularis: sed etiam assessor testis: notarius scribens vel proferens sententiam vel scribens attestaciones vel legens dum publicantur vel scribens vel dictans litteras pro vindicta sanguinis. omnes hi irregulares sunt quia cooperantur in mandato sententie. secundum Raymū. di. l. si quis. extra ne de. vel mona. c. sententiam. sed si in homini sententiam non esset secutus effectus sed Guillielmus quibus sunt irregulares: episcopus potest super hoc dispensare. Princeps autem qui legem perdidit cuius legis auctoritate homines sunt traditi morti: non efficitur propter hoc irregularis quia incerta persona non auerit ut notat Archid. xxij. q. v. c. officia. ¶ Octauum documentum si prelati vel alij clerici ad defensionem reus suar ponunt querelam de malefactoribus suis siue qui eos damnificauerunt penes iudicem seculari et emendam sibi petant fieri et proderi ne talia presumant contra eos si homini querelis iudex inferat mortem exigente iusticia non sunt irregulares dicti clerici si prelati sunt expresse quod penam sanguinis non intendat. Extra de homicidio. c. Prelatus. li. vi. ¶ Nonum documentum quod si quis inter-

Noj

Noj

rogaret ab aliquo. An liceat occidere malefactorē: si respōdeat q̄ is p̄pendēs p̄babiliter ip̄e respōdēs q̄ interrogās velit facere s̄m p̄siliū eius irregularis est. Secus aut̄ de respōsione generali cognitionis vel opinionis ex qua nō credit aliquē ide iudicādus vel occidendū: sc̄dm Raymundū. ¶ Decimū documētus: q̄ si quis suadet alicui q̄ indubitatē exponat se morti p̄ x̄po et ecclesia et ille moritur tali p̄silio non est irregularis sc̄dm Innocentium et Hostiensem. ¶ Undecimū documētū q̄ si quis cōmittit homicidiū veneno siue gladio siue quomōcūq̄ sp̄ōtanea volūtate est irregularis et nō pōt p̄moueri et p̄mor̄ debet in perpetuū deponi. Extra de homicidio. c. sicut dignū. Et cū tali nunq̄ dispēsāt in ordine vel officio di. l. ca. Adiroz. Etiam si sit occulte ministrare in ordine suo nō pōt de tēporibus ordinationū. c. si poterit tū dispensari cū tali in b̄nificio. nec excusat seu euitat irregularitatem si hoc facit ex precepto iudicis. q̄uis nō peccet obediendo si iusta sn̄a est. xxiij. q. v. ca. Lū miles ¶ Duodecimū documētum q̄ qui associāt homicidam vt si oportet defendāt q̄uis aliud faciant sunt irregulares si sequitur mors vel mutilatio. Etiam si dissuaserunt prius illi homicide: vt non faceret et tamē volentē oīno facere associarūt.

Similr om̄es q̄ de familia r̄toris associāt malefactorē: cū ducitur ad mortē siue equestres: siue pedestres: cūcti sunt irreglares. Qui etiā trahunt ad cordā v̄l aliam torturā reum vt p̄fiteat maleficiū: et ille fatetur et occidit est irregularis. Qui etiā acuit v̄l portat materiā cū quis est decapitā dus vel mutuat vel portat scalas vel funes p̄ aliquo suspendēdo: est irregularis. ¶ Sed pone casus q̄ clericus irato vadit ad occidendū aliquē et reperiens ipsius mortuum ab alijs vt satisfaciāt animo suo amputat cadaueri caput: vtrum talis sit irregularis. et cōiter dicunt doctores q̄ nō: q̄ hō mortuū non est hō s̄m archi. ¶ Nota t̄m q̄ hec irregularitas homicidij quocūq̄ et quocūq̄ sit p̄tracta ante baptismū per baptismū delet. di. l. c. si q̄s post baptismū. s̄m gof. et guil. Sed p̄ baptismū p̄ solū papam dispensatur qd̄ etiā nō facile facit. Brauissimū itaq̄ p̄ctm̄ est homicidium qd̄ ex om̄i parte inuenit puniri cū sit d̄ magnū hominis bonum desiderabili ceteris alijs bonis sp̄alibus qd̄ est ipsa vita. Vnde Cicero li. i. de officijs ait. Principio generi animātū omni est a natura tributū vt se vitā corpusq̄ suū tueatur declinetq̄ ea que nocitura videant. om̄ia q̄ sint ad viuendum necessaria inquirat et pareat vt pastum et laticula et alia eiusmodi generis. hec ille. Abstinentiā itaq̄ ab illo cru

deli pctō vt sic bibamus aquam
grē ihesu xpi: qui est benedict⁹ in
eternum. ⁊ in secula seculorum
Amen.

¶ Sabbato quarte ebdoma
de De luxuria fornicatorum si
ue de fornicatione simplici.

Sermo vigesimus octauus

adducunt ei

mulieres in adulterio
deprehensam Scribū

tur hec verba Johānis. viij. c. et
in euāgelio hodierno. ¶ Mescio
an temerari⁹ cēseri debeā si di
xero talem esse hoc tpe hominū
pditionem vel paulominus in
feriorem qualis fuit dum inun
dauit in diebus noe diluui⁹ su
per terram: cum vix reperiat⁹
vnus e mille qui non turpitudi
ni ⁊ inqnamēto luxurie succū
bat. Hec siquidem pestis turcu
lentissima omnes cuiuscunq; sta
tus fere cōtaminauit. Et vbiq;
pctā carnis miseros mortales i
ficiunt. Quāobrem apprime put
to fore necessarium vt ptra luxu
riā in sequētib; disputemus. Et
licet materia sit de se turpis ⁊ in
grata tamē ea honestate verbo
rū negociū hoc psequem qua
nullus nisi volēs erubescat. Hec
omittenda est obiurgatio tam fe
tidi vicij ex eo q̄ pauci qdā sine
rōne scādalizant: cū poti⁹ omēs
q̄ se mūdōs puros ⁊ nitidos ca
stitate putāt letari debeāt cū au
diūt vitupatōs hoīs carnaliū ⁊ lu
xurie dōbitōrū qm̄ de luxuria i ge

nerali ⁊ de adulterio scripsim⁹
in quadragesimali de pnia. Ho
die de luxuria fornicatorū dūta
rat dicem⁹. De qua tria misteria
pponimus declaranda.

¶ Prīmū dicit acceptationis.

¶ Scōm obiectionis.

¶ Terrium pbatōnis.

¶ Qd̄ fornicatio aliqñ dicitur
idolatria: aliqñ oē peccatū mor
tale: aliqñ inmundicia luxurie ⁊
stricte deubitus soluti cū soluta.

Capitulū primum.

Prīmū misterium declarā

dum de fornicatiōe dicit

tur acceptationis. Accipit̄

nāq; fornicatio i scripturis mul
tipliciter. ¶ Prīmo dicit forni
catio idolatria vel infidelitas ex
eo q̄ aia recedat p intellectus a
deo ad herens falsitati ⁊ errori.
⁊ de hac sepe reprehendit̄ ppl⁹
anūquus iudeorū: qz sepius ido
latrabat. ¶ An̄ dicit̄ Osee. iij. c.
Fornicati sunt a deo suo. ¶ Et p̄
im̄ paralip̄. v. ca. Fornicati sunt
post deos pplōrū. ¶ Et iudicium
viij. c. Fornicati sūt cū baalīs. qd̄
erat idolū gentiliū. ¶ Et sapien.
xiiij. c. Initiū fornicatiōis exqui
sitio idolorū. ¶ ⁊. xxvij. q. i. c. ido
latria. Aug⁹ ait. Idolatria ⁊ q̄li
bet noxia supstitio fornicatio est
¶ Scōdo fornicatio dicit̄ q̄cūq;
culpa mortalis inq̄tum p eā q̄
recedit ⁊ si non fide tm̄ affecu a
deo legitimo sponso anie. Cū d̄
Aug⁹ dicto. c. Idolatria. Auari
tia ⁊ quelibet culpa qua anima
aberrat a lege dei: fornicatio dicit̄

cipōt. ¶ Et de hac dñs Iherē. iij. c. dicit. Tu fornicata es cum amatorib⁹ multis: tñ reuertere ad me ⁊ ego suscipiāte. Aia cū tot fornicat⁹ amatorib⁹ quot creaturas inordinate ⁊ supra deū diligit. ¶ Tertio fornicatio dicitur oīs actus luxurie: s̄m illud Ihd̄ xxxij. q. vii. c. Nō solū oīs imūda pollutio fornicatio d̄r̄: q̄uis q̄s q̄ diuersa turpitudinis voluptate p̄stituat. Sz pprie dicit fornicatio act⁹ uenerē inter solutū ⁊ solutam/que dicit fornicatio simplex ad distinctionē fornicatois large sumpte. Hec uero fornicatio simplex est spēs luxurie s̄m Tho. iij. q. diij. vt etiā ponitur xxxvi. q. i. §. cum ergo.

¶ Qd̄ triplici obiectōe conant⁹ fornicatores p̄bare fornicationē simplicē nō esse peccatū: ⁊ de solutione predictarum obiectio num. Caplm secundum.

Secundū misteriu delectandū d̄ luxuria fornicatorum dicit obiectiois

¶ Cōtendunt nāq̄ sepenūero fornicatores defendere ⁊ excusare peccatū suū: temptantq̄ p̄bare fornicationē simplicem non esse peccatū triplici obiectōe. ¶ Prima eoz obiectio est qz deus nō precipit aliqd̄ qd̄ sit mortale peccatū. Sz deus p̄cipit Osee vt dicitur eiusdē. i. c. q̄ sumeret vroz̄ rē mulierē fornicariā ⁊ faceret filios fornicationum. q̄ fornicatio nō est peccatū. ¶ Scda obiectio omne peccatū mortale p̄trariat

caritati: s̄ fornicatio nō p̄trariat caritati: nec dei cū non sit directe p̄tra deū nec p̄rimi: qz p̄ nulli homini fit iniuria: q̄ nō est peccatū. ¶ An̄ Ambrosius dicit Oīs sūma xp̄iane discipline in misericordia ⁊ pietate p̄sistit quas qui h̄z ⁊ si lubricū carnis patiat⁹ vapulabit s̄ nō peribit. ¶ Tertio fornicatoz obiectio est: quia Ihd̄ dicit di. xxxiiij. xp̄iano nō dicā plurimas: sed nec duas habere simul licitū est: sed vnas tñ: aut vroz̄es: aut si diuix̄ deest loco eius p̄cubinā. Sed in cōcubinatu ē fornicatio simplex: q̄ n̄ est peccatū. ¶ Ad primā obiectio nem r̄idet Tho. vbi. s̄. ¶ Alio mō s̄m Iherony. vics q̄ Osee meretricē ⁊ fornicariā quandam accepit in vroz̄ē ⁊ de impudica fecit castā. Et in h̄ n̄llo mō pōt argui. Sicut ne hodie si q̄s meretricē duceret in vroz̄ē volentē honeste viuere. vt ps. xxxij. q. i. c. nō est culpādus. ¶ An̄ extra de sponsa. c. inter opera. laudāt illi q̄ mulieres meretrices extrahētes de lupinari: ducūt in vroz̄es. Mā vt ibi dicit inter opa caritatē nō minimū est erratē ab erroris sui semita reuocare. Et dicit ibi glo. Meretrices dicunt q̄ multorum libidini patent. xxxiiij. di. c. Adna vel quarum publice uenalis est turpitudine. xxxij. q. iij. c. meretrices. Nicolaus uero de lira dicit qz vroz̄ quam accepit osee dicitur fornicaria quia erat gentilis ⁊ hanc accepit Osee

as uxorem ex dispensatione dei
 ¶ Vel potest puenientissime dici quod
 fornicatio dicitur esse peccatum inquantum
 est contra rationem rectam. Ratio autem
 huiusmodi recta est secundum quod regulatur
 voluntate divina quae est prima et sum-
 ma ratio. Et ideo quod quis facit
 ex voluntate dei eius precepto obe-
 diens non est contra rationem rectam
 et si videatur contra eodem ordinis ra-
 tionem. Sicut nec est contra naturam
 quod fit per miracula quibus fit con-
 tra eodem cursum nature. Et ideo
 osee non peccauit fornicando ex
 dei precepto. Nec proprie talis con-
 cubitus debet dici fornicatio: nisi
 si referendo ad cursum communem.
 ¶ Ad secundam obiectionem rursus
 dicitur Thoma quod fornicatio simplex di-
 stribitur charitati proximi quantum
 ad hoc quod repugnat bono prolis
 nasciture ut ostendemus in sequen-
 ti mysterio. Dicitur vero ambrosij
 non est intelligendum quod fornicato-
 ris moriens non daretur propter
 opera misericordie exhibita: sed quia
 per illa disponitur ad gratiam et ad
 penitentiam unde veniam in presen-
 ti consequetur. ¶ Ad tertiam obie-
 ctionem respondet Gratianus distinc-
 tionem xxxiii. Quod ibi concubina sumitur
 improprie videlicet pro ea quae duc-
 ta est vere in uxorem: sed sine so-
 lennitate legali. puta sine instru-
 doribus et testibus et huiusmodi
 hanc coniugem facit affectus. Sed con-
 cubina noiat lex. Et sic etiam sumi-
 tur concubina. dist. xxxiii. c. Is qui
 non habet

¶ Quod probari potest fornicationes
 esse peccatum auctoritate ratione et
 exemplo.

Cap. tertium.

Tertium mysterium declarandum
 de fornicatione dicitur probatio.

¶ Ad confirmationem veritatis pro-
 habemus simplicem fornicationem
 esse peccatum mortale tripliciter.

¶ Primo auctoritate

¶ Secundo ratione.

¶ Tertio exemplo.

¶ Primo probamus fornicationem
 esse peccatum auctoritate. Inquit
 enim apostolus ad hebreos. xiiij. c. For-
 nicatores et adulteros iudicabit
 deus secundum ad mortem eternam. Et i.
 ad thessalios. iij. c. Hec est voluntas
 dei ut abstineatis vos a for-
 nicatione. Et i. ad corinthios. x.
 c. Neque fornicemur. Sicut quidam
 eorum fornicati sunt et ceciderunt in
 vna die. xxiiij. milia quando. scilicet filij
 israel fornicati sunt cum filiabus
 moab: ut scribit Numeri. xxiij. c.
 Et ad galathas. v. c. Manifesta
 sunt opera carnis que sunt fornicatio:
 adulterium. immundicia: impudicicia:
 luxuria: idolorum seruitus: ve-
 neficia: inimicitie: contentiones
 emulationes: ire: rixae: dissensiones
 secte inuidie: homicidia: ebrieta-
 tes: commestationes et huiusmodi
 similia: que vobis sicut praedixi quoniam
 niam qui talia agunt regnum dei
 non consequentur. Et thomi. iij. c.
 Attende tibi id est. caue ab omni for-

nitatione et preter uxorem tuam non
 quod patiaris crimine scire secundum ale
 randrum de ales in secundo summe.
 Crimine prope importat peccatus
 mortale. Et augustinus di. xxxiii. c. Au
 dite. Non licet vobis fornicari. Suf
 ficient vobis uxores. Non licet ha
 bere concubinas etiam si uxores non
 habetis. Et Isidorus. xxxi. q. v. ca.
 Non inechaberis. Nec quisquam pro
 ter matrimonii federa aliis femi
 nis misceat ad explendam libidi
 nem. Et secundo probatur fornicati
 onem esse peccatum ratione. Est quippe for
 nicatio contra legem naturalem. ut enim in
 quit thomas. xxii. vbi. s. et in. iij. s. gen
 les ratio naturalis dicitur homini quod
 filii debeant nutriri a parentibus. ut
 quod ad tempus debent. Ad hoc autem
 nutrimentum pertinet non solum cibis
 corporalis sed etiam intellectualis. scilicet
 doctrine morum et discipline quod
 non est capax puer ante usus ratio
 nis. Et cum postea sit capax non
 potest vna die cuncta addiscere.
 sed paulatim. Et ad nutrimentum
 corporale non sufficit pater in pueri
 cia. Ad nutrimentum anime per cor
 rectionem non sufficit mater. Naturali
 ter enim homo est per se ad malum
 ab adolescentia sua et in tali eta
 te parum timet matrem. Sed oportet
 quod baculus timoris patris sit
 super eum. Propterea dicitur glo.
 in. c. ex litteris. extra de pueris lo
 que infidelium. Quod filii minoris tri
 ennio apud matrem deus alii. Maior tri
 ennio apud patrem. Et de pa
 tria pote. l. Nec filium. Et de infan
 ti. l. iij. Oportet ergo si pro

les deus duci ad perfectionem statim
 anima et corpus ad quod natura
 instigat quod pariter simul stent per
 magnam tempus. Sed fornicarij cum
 non sint astricti aliqua lege ad com
 manendum sed possint ad placitum
 separari imo et debet separari et pro
 pter periculum palee iuxta ignem. et
 propter scandalum aliorum amouen
 dum. Ideo extali separatione se
 quitur damnum prolis. Contra ratio
 nem igitur naturalem est quod quis for
 nicet. quod oportet quod concubitus sit ma
 ris ad feminam cum qua permaneat
 non per modicum tempus. sed diu vel
 etiam per totam vitam. Unde est quod ma
 ribus in specie humana magna
 sollicitudo de certitudine prolis
 inest quibus imminet educatio pro
 lis. sed ad hanc certitudinem facit
 determinatio maris ad feminam
 per matrimonium per quod indissolubile
 adinvicem ligantur. Hinc est quod in
 c. i. extra de coniugio leprosum dicitur
 glo. Non debet coniuges diuini esse
 alter sine altero. xxxii. q. ij. c. si quis
 necessitate. xxxii. q. v. ca. Si quis
 uxorem et in hoc verbo diuini non des
 terminat quantum extendat. sed et ideo
 in arbitrio boni viri existit. extra
 de officio legati. capitulo. De cause
 sis. Permittuntur in mariti quan
 doque ab uxore recedere et abesse
 se per multa tempora in fauorem terre sancte.
 extra de voto. c. Ad multa. Di
 uini etiam quandoque extenditur
 usque ad biennium. ff. locati. l. Eius
 domini horreorum. Et habitatio ita
 que viri et uxoris ducit utilitatem pro
 lis. Nec obstat si aliquis fornicari

do sufficienter pvideat proli de
 educatōe qz illd qd cadit sub de
 terminatione leg iudicat fm id
 qd cōter accidit. ⁊ non fm id qd
 in aliquo casu ptingit. ff. de legi.
 l. Ma ad ea. ¶ Proles insuper ex
 fornicatione suscepta ledit qz p
 uat omi dignitate tpali ⁊ ecclia
 stica ordinationū ⁊ platurarum
 nisi legitime ac etia hereditate
 pna. ¶ Sed in hoc sat hortat
 di sunt illi nobiles: q p plures ā
 nos fornicarias detinuerūt ⁊ ge
 nuerūt filios ⁊ filias nec illas d
 serere volūt vt mrimonio ill' co
 pulēt cū a pctō sic ābo libari pos
 sint: ⁊ filijs subueniāt p legitima
 tionē. Ma vt scribit in. c. Tanta.
 extra q fi. sunt legit. Tāta est vis
 mrimoniū vt q antea sunt geniti
 post pctū mrimoniū legitimi ha
 beant. ¶ Idē insti. de nup. §. vlti.
 ⁊. l. de natura. libe. l. cū qd. Et
 vt dicit glo. in pfato. c. Tāta. Ta
 les legitimi sunt quo ad ordies
 ⁊ honores. qz mrimoniū omnia
 purgat pcedētia. Ex pdicti patet
 quare fornicatio sit pctm. vñ Au
 gus. xxxij. q. v. c. Adretrices. ait
 Adretrices esse ⁊ ad meretrices
 accedere phibet dñs. s. deutero.
 xxij. c. vbi dī. Nō erit meretrix d
 filiab' isrl. ¶ Tertio pbam' for
 nicationē esse pctm exēplo. Ma
 vt habet actuū. xv. c. Ex determi
 natione facta p aplos in cōsilio
 iherl'is mādatum fuit. puerb' ad
 fidē p'cipue gētilib' vt abstinerēt
 a fornicatione ⁊ hoc ideo qz pa
 gami putabant sibi hoc licere.

Sciat ergo vnusquisqz vas suū
 possidere: vt inquit apostol' pri
 me ad thessalonicenses. iij. capi
 tulo. In sctificatione ⁊ honore
 non in passione desiderij sicut ⁊
 gentes que ignorant deum. Ip
 se quippe conditor omniū mun
 dos nos eē cupit vt sic digni sua
 gratia inueniamur. Quam nob
 ipse largiatur qui vīuit per infi
 nita secula seculorū Amen.

¶ Domica quarta in quadra
 gestina De luxuria sodomitarū
 Sermo. xxix. ⁊ valde necessarius
 sed modeste recitandus.

Equibatur

eum multitudo ma
 gna. Scribuntur hec
 verba Johannis. vi. c. ⁊ in euan
 gelio p'sentis dominice. Ma
 xima profecto est multitudo chri
 stianorum qui ihesum christum
 ducem electorum sequi nolūt p
 pier lasciuia ⁊ carnales dele
 ctationes Ita enim inebriantur
 venenosa dulcedine voluptatis
 vt salutis sue immemores facti
 que de christo verissime predicā
 tur ducant pro nichilo. Exceca
 uit quidem illos malicia eorum
 ⁊ sua horrenda peccata minima
 esse putant. Et licet omnis luxu
 rie actus abhominabilis sit et de
 testandus: v'ernuntamen ille est
 qui alios excedit: qui animas le
 dit: qui summo patri displicet: q
 fit contra naturam. Denomina
 tur autem communi vocabulo a
 sodoma igne subuersa viciuz so
 r

domitici. Hoc est illud quod phidoloz tpiibus istis multos h3 cultores. Hoc est illud quod indignatus deus p sepe pplos italie pestilentis exterminat. Hoc deniqz e illud qd exclamare pdicator qlibet dz. Inqt em dñs p ysaiã illd qd etiã ponit. xliij. di. c. Sit rctor. Clama ne cesses quasi tuba exalta vocẽ tuã ⁊ annũcia pplo meo scelera eoz. Et q̄uis in tractatu de tiore iudicioz dei. aliq̄ de punitiõẽ sc̄p serim sodomoz. Tam vt grauitas tãti sceleris cunctis fiat nota statui in p̄nti sermone d̄ pctõ illo aliq̄ p necessaria enarrare. De quo pponem̄ tria mysteria declaranda.

¶ Primum de noiationis.

¶ Secundum cõditionis

¶ Tertium punitionis.

¶ Qd̄ decẽ sunt nomia vicij sodomitici ex q̄bus dephendi põt grauitas ⁊ enormitas tantĩ sceleris.

Capitulum primũ

Primum mysteriũ declarandũ de pctõ sodomie dz noiatio. Ex noiatione

quippe illi pcti ostendit ei⁹ magnitudo. Nã decẽ sũt ei⁹ nomia.

¶ Primum crimen pessimum.

¶ Secundum nefandũ crimen.

¶ Tertium nefanda libido.

¶ Quartũ fetidissima nequicia

¶ Quintũ viciũ contra naturam.

¶ Sextum stuprum.

¶ Septimũ passio ignominie.

¶ Octauum turpitudõ.

¶ Nonum abominatio.

¶ Decimuz bestialitas inexcusabilis.

¶ Primum nomẽ vicij sodomitici est crimen pessimum. Unde genesis. xij. c. dicitur. Domites sodomite erant pessimi peccatores coram deo. Et genesis. xxxvij. c. dicit de ioseph accusauit fr̄es suos apud patres de crimine pessimo.

¶ Secundum nomen e nefandum crimen. Et de hoc. xxxij. questi. v. c. In eo. ¶ Tertium nomen nefanda libido. de quo Instituta de publicis iudicijs. §. ite lex iulia. ¶ Quartum nomẽ fetidissima nequicia. Et de isto. l. de adulterijs. l. fetidissimam.

¶ Quintum nomen vicium contra naturam. Et de isto in autentico. vt non luxurientur cõtra naturam. ¶ Sextum nomen stuprum

de quo. ff. de officio presidis. l. finali. ff. de postulando. l. i. §. Remouet. ff. qd̄ metus caus. l. Isti q̄dem. ff. de adulterijs. l. Mariti

lenocinium. §. si. ff. de extraordinarijs criminib⁹. l. p̄ma. ¶ Septimum nomen est passio ignominie.

Hoc expressit apostol⁹ ad romanos. i. caplo. Tradidit inquit illos deus in passioes ignominie.

¶ Octauum nomen turpitudõ. de quo ibidem sic locut⁹ est apostol⁹. Masculi relicto naturali vsu femine exarserunt i desiderijs suis. in inuicẽ masculi i masculos turpitudinem operãtes.

¶ Nonum nomẽ est abominatio. De isto fit mentio Leuiti. x. viij. c. Quũ masculino ne cõmiscea

ris coitu femineo: qz abominatio est. ¶ Decimū nomē. s. bestialitas inexcusabil' ponit' ab aris. in. vii. ethicor. Et vere plusqz bestialitas dici posset: qz viciū illd' excedit bestiale p' ditionē: qz nulla bestia reperit' hoc agere. Ita q' p' alia vicia hō efficit' simit' bestis: p' istd' autē inferior omni bestia cū nulla tantā turpitudinem agat. ¶ Et si obijceret' q' nō videtur esse hoc pctm' graui' ceteris vicijs carnalib' tum q' nō ē p'tra deū sicut sacrilegiū: nec cōtra primū sicut adulteriū. ¶ Respondet tho. q' hoc pctm' iō grauiſsimū est: qz i ipso violat' ordo nature qui est a deo. Ideo scribitur. xxxij. q. vii. c. Flagicia. Diuina lex nō sic fecit hoies vt se vterentur modo p' naturā: violatur q'ppe illa societas q' cū deo nob' esse debet cū eadē natura q' ipse est auctor libidis pueritate pollutur. Hec ibi. Dedit enī natura legē non solū hoibus s; etiaz brutū quā ipsa bruta seruant et sodomite transgrediunt'. Hec est vt p' masculum et feminā fiat generatio et cōseruatio indiuiduorum in qualibz specie. An phil. in pmo politice ait. Necessariū est hominē et feminas cōmisceri non ex electione: sed a natura: qz scz est commune oibus animalibus. Et in. ij. de aia. Diuinentia naturaliter appetit' cōtinuationes sui in esse q' non est sine cōmixtione actiui et passiui. Idem habetur. s. q' natura instituit' masculū

et feminā ad gnationē et p'creationē filioz. ff. de iusticia et iure. l. i. §. Jus nāle. ¶ Et in auten. quibus modis natu. effi. legit. §. Licet. coll. vi. §. r. l. de indicta vilitate tollenda. l. fi. §. r. l. de legitimis here. l. Lege. §. r. institu. de exheredatione liberoz. §. et hoc. §. r. in auten. de triente et semisse. §. i. coll. iij. ¶ Laborātes q' vicio sodomitico homicide sūt: et si non gladio tamen facto. Et crudeliores sunt omni bestia. nā leones et leopardi serpentes et dracones et alie fere laborāt ad generationē et p'seruationem sue speciei. Sodomite autē laborāt ad destructionem generis hūani. Proinde tm̄ humana rō hoc scelus abhorret: qz quātū in se ē genus humanum p'cinere nitit'. Nam si omnes essent hoc nefando vicio maculati q's homo generari posset: profecto non masculus neqz femina. Ideo scelesti sodomite peiores sunt pharaone et egyptijs: qm̄ illi scēl' criptū est. exodi. i. c. interficiebāt tātm̄ masculos hebreoz feias autez rebuabāt. Vñ hō oib' sceleratiores masculos et feias occidunt. ¶ Propterea oēs doctores affirmāt pctm' sodomie excedere et superare quācūqz spēm peccati luxurie. Si ē p. xxxij. q. vii. c. Offerebat. c. Usus. c. Adulteri. et d. pe. di. i. capitulo. Qui puero. et de excessibus prelatozum. capitulo Clerici.

¶ De septē cōditiōibus sodomitarū quibus correspondēt septē que fuerunt in punitione illorū.

Lapi. scdm

¶ Secundū misterium declarandū de peccato sodomie dicitur conditio ut em̄ dicit Vincētiū in speculo historiali. li. ij. In punitione sodomoz que notat Beñ. xix. c. septē continentur in quibus significant septē pditiones sodomitarū. **¶** Prima conditio est corruptio nature. et hec ostēdit in clamore. dixit em̄ de clamore sodomoz et gomorreoz multiplicatus est nimis. Beñ. xvij. c. Sicut em̄ mulier que defloratur clamat: ut liberetur a corruptione. Ita natura clamat et conquerit de sodomitis. Et ideo in penā huius peccati et de testationē iusto dei iudicio loc⁹ ille sodomitarū factus est innaturalis. Nam versus est in mare salsum quod dicit mare mortuū qz contra naturā aliorū ibi nec pisces viuūt et aues desuper volantes subito mortue cadunt.

¶ Scda cōditio sodomitarum erat impudētia peccati. Ita em̄ libere et impudēter absqz verecūdia hoc faciebant malum ac si esset opus licitū. vnde a maiore vsqz ad minore irruerūt i domū loth vt abuterentur publice illis duobus angelis hospitio receptis a loth quos hoīes putabāt Et in penā percussi sunt cecitate Sicut hodie sunt aliqui ita ceci qz non solū non erubescunt: sed gloriant de hmoi vicio vel se ex

cusāt de assuefactiōe. **¶** Tertia cōditio fuit sterilitas cōmixtiōis Nam ex illa cōmixtiōe vili nichil poterat generari. Sic in penā locus ille nichil gignit vtilitans. Sic et isto vicio perditū vt est p̄diciū priuant gñatione filiorum vñ putiphar qui emit ioseph dicitur fuisse etinuch⁹ idest ineptus ad generandū. Et hoc quia vt dicit Mico⁹ de lira et glo. i. q. i. c. Sic eunuchus. Dñs exsiccauerat genitalia ei⁹ eo qz ad turpē vsū ei⁹ emerat ioseph. iō de⁹ impediuit eū. Propter tale viciū pōt vroz negare debitū. xxxij. q. vij. c. Qēs in glo. **¶** Quarta cōditio sodomitarū erat ardor desiderij. P̄ em̄ desiderabāt illi in viros qz in mulieres. Qui correspondet in penā ignis ardor qz cōbussit eos et poma nata in arboribus arcū postis illi lacuit que vsqz ad maturitatē sūt coloris viridis. Ad natura hō si incidant fauille exeūt in signū ignis eterni qui semper vrit pessimos sodomitas. Non est predicandū pplis qd narro. Quidā frater carceratus fuit eo qz associauerat aliū et ambo dozmierāt cū quibusdā monialib⁹ in monasterio et cū sepe hoc facinus cōmississent res cū scanda lo ppli patefacta: ē ⁊ detecta. dñs hō ego pquisiuissem a fratre prefato quare sic graue sacrilegiū cōmississet. Rñdit se nunqz monialē aliquā tetigisse: qm̄ in masculos tm̄ ardebat cōcupiscentiā eius. **¶** viciū execrandū. **¶** peccatū abhorrendū. **¶** deniqz irra

rationabile et plusq̄ bestiale malū quo extinguit̄ amor ad mulieres et incendit̄ ardor p̄tra omne debitum ad viros et masculos.
¶ Quinta cōditio sodomitarū fuit insensibilitas. Istud viciū fecit sodomitas insensibiles vt nichil sentirēt de deo. In cuius figurā vxor loth q̄ resperit retro versa est in statuā salis. **¶** Sexta cōditio fuit tenacitas voluptatis. q̄ illos inueteratos in hoc vicio ad penitentiā nō sinebat redire. Huic tenacitati correspondet gleba bituminis quā locus ille multifarie vomit: bitumē aut̄ est quedā terra sicut colla adherens. **¶** Septima conditio fuit cōtagio. qz hoc vicio infecta erat tota societas taliū. Cui correspondet ī penā qz tota regio cū vrbe infecta simul subuersa est. Et p̄pter hoc etiā cōbussit dñs paruulos et innocētes: quia si vixissent propter cōtagiū imitati fuissent opera turpia aliorū. vnde in hoc misertus est eis deus: vt habet. i. q. iij. c. paruulos.

¶ Qd̄ oēs leges puniunt pessimos sodomitas **La. iij.**

¶ Tertū mysteriū declarantur de vicio sodomie dicat̄ punitio. Punit̄ em̄ hoc peccatū multipliciter in omni lege. **¶** Primo in lege diuina. Scribit̄ em̄ leuiti. xx. c. Qui dormierit cū masculo cobitu femineo vterqz operatus est nefas morte moriatur. **¶** Secūdo punitur in lege ecclesiastica. Nam vbi pro alijs pec-

catis mortalib⁹ imponit̄ cōiter penitentiā septennis p̄ hoc indicit̄ penitentiā maior. xxxij. q. ij. c. Hoc ipm. §. sequenti. Clerici aut̄ cōuicti de hoc vicio debent officio et beneficio priuari. Extra de excessibus prelatoruz. c. Clerici. **¶** Tertio punit̄ hoc viciū in lege imperiali s̄m quā sodomita debet decapitari et qui cōmodat domū et qui mediator est. **¶** De extraordinarijs crimib⁹. l. Qui puero. **¶** Scdm̄ hō legē municipalē in aliquibus locis tales debent cōburi. **¶** Sunt etiā s̄m leges oēs sodomite infames. Et aduocare et p̄curare nō possunt s̄z si essent cōuicti. ff. de postulando. §. Infames. Sed super oia illa est quotidiana et frequēs dei punitio quā videmus qm̄ a trīginta ante actis annis vsqz in p̄sentē diem tot pestilentijs et frequentibus italia vexata est vt ias ciuitates vacue sint populis: et ob nullā causam puto hec euenire nisi propter abominationem sodomitaruz. Sint ergo solliciti ciuitatū rectores ad talia facinorosa extingueda: sint et parētes erga filios diligentes vt correcti et bene instructi atqz disciplinati tātam turpitudinē vitent. Sic faciendo mitigabitur ira dei. A qua nos liberet ihesus christus filius eius cuius nomen sit in eternū benedictū Amen.

¶ Feria secūda quinta hebdomade. De luxuria incestuosorum
 Sermo trigessimus

Rediderunt

scripture et sermoni quem dixit ihesus. Scribuntur hec vba Johānis. ij. c. et in euāgelio hodierno. Corrupti sunt et abominabiles facti plerique in studiis suis quā nō plene credūt quod docuit christus de regno celorum. Quapropter carnales effecti omnem libidinem pro solatio corporis student explere. Et in vicio carnis atque luxurie multipliciter errant tū hodie dicere nobis occurrit de peccato incestus. Est quippe periculosus et graue in quod multi ex ignorantia: quidam vero ex malicia labunt. Est autem incestus altera luxurie species que consistit in coniunctione carnali cum coniuncta consanguinitate vel affinitate vel spirituali pariter. Vnde Isidorus xxv. q. ij. c. Non ea. Incestus inquit est consanguinearum vel affinum abusus. Idem. xxxvi. q. i. c. Lexilla. Et ut dicitur. xxxij. q. vij. c. Adulterij malum. Incestus grauius peccatum est quam adulterium. ut igitur huius peccati notitia ab omnibus possit haberi in presenti sermone de luxuria incestuosorum dicuntur tria proponemus mysteria declaranda de incestu.

- ¶ Primum dicit commissionis.
- ¶ Secundum prohibitionis.
- ¶ Tertium punitionis.
- ¶ Quomodo committitur incestus in consanguinitate: in affinitate et compaternitate.

Lapi. primum.

Primum mysterium declarandum de incestu dicitur commissio. Committitur namque hoc peccatum in tribus.

¶ Primo in consanguinitate.

¶ Secundo in affinitate.

¶ Tertio in spiritali paternitate.

¶ Primo committitur in consanguinitate. Est autem consanguinitas vinculum personarum ab eodem stirpe descendentiū carnali propagatione contractum. sicut Petrus de palude in. un. di. xl. Et non quia dicitur ab eodem stirpe intelligendum est propinquo. Alias omnes homines essent consanguinei: quia ex vno sex Adam fecit deus genus hominum: ut dicitur actuum. xvij. c. Et dicitur consanguinitas a conitate sanguinis vel a conueniendo in sanguine magis quam in carne: quia sanguis magis est materia seminis. Nam sperma sicut medicos est sanguis purissimus. Et quod dicitur est carnali propagatione excludit eum a consanguinitate adeo: quia producta fuit spiritali propagatione. Sed non excludit christum a cognatione consanguineorum beate virginis quia fuit naturalis propagatio ex parte matris licet non ex parte patris. ¶ In hac vero consanguinitate sunt tres linee sicut triplicem habitudinem quam habent consanguinei adiuices. ¶ Una est principati ad principium. ut filii ad patrem auum proauum. et supra. Et secundum hanc accipitur linea ascendentium. ¶ Secunda est habitudo principii ad principii

piatum: ut patris ad filiū: nepo-
rem pronepotes et infra. Et si
hanc accipit linea descendentiū
q̄ non est alia a linea ascēdentiū
sed aliter accepta si alia et alia
modū cōputandi: q̄ si vnā fit
acceptio ab inferiori ascēdēdo
Secūda aliam fit acceptio a supe-
riori descendēdo. ¶ Tertia est
habitus eorum qui sunt ab vno
p̄ncipio sicut fratru qui sunt ex
vno patre et matre. Et nepotum
qui sunt ex duobus fratribus vlt
sororibus et sic deinceps. Et si
hanc accipit linea transversalis q̄
subdiuidit in eā que est collate-
ralis ascendentiū: in qua sunt
auūculus. matertera et patruus
Et eā que est collateralis descē-
dentiū: in qua sunt frater: soror.
nepos: et neptis ex filio vel ex fi-
lia. Et intelligat igitur qualis in-
cestus cōmittitur. ¶ Sciendū q̄
postq̄ gloriosus deus primos
parentes creauit voluit excludere
a coniugio vnū gradū cōsanguini-
tatis dicēdo per adā Bñ.
.ij. c. Relinquet homo patrē suū
et matrē et adherēdit v̄xori sue.
id est nunq̄ licebit v̄llo tēpore pa-
tri sumere filiā in v̄xorē vlt matri
sumere filiū in maritū. Et multo
minus extra cōiugiū carnaliter
cognoscere: q̄ maximū esset sce-
lus incestus. In primo etiā gra-
du cōsanguinitatis in linea col-
lateralis fuit p̄cessus p̄trahere ma-
trimoniū filiis adē p̄pter neces-
sitate: q̄ alij non erant. vñ opor-
tuit ad multiplicandū genus hu-

manū q̄ filij adē sumerēt in v̄xo-
res sorores carnales. Sed sub-
lata hac necessitate sēp fuit p̄hi-
bitū matrimoniū inter fratres et
sorores germanos: q̄ maximus
incestus et multo magis extra cō-
iugiū talis cōmixtio. ¶ In lege
aut̄ antiqua fuerūt aliqui gradū
cōsanguinitatis expressi in quib-
us nō poterat p̄trahi matrimo-
niū. In noua aut̄ lege p̄ determi-
nationē ecclie sūt declarati esse
quatuor gradus cōsanguinitatis.
et affinitatis in quibus nō pōt
p̄trahi matrimoniū: ut patet ex
tra. de cōsanguinitate et affinita-
te. c. Siqui a stipite et. c. Non d̄.
¶ Est aut̄ primus gradus in li-
nea collateralium germani seu sor-
ores carnales seu frater et soror
germani. ¶ Secūsus gradus filij
duorū germanorū qui dicunt con-
sobrini. ¶ Tertius gradus filij cō-
sobrinorū. ¶ Quartus filij predi-
ctorū. In nullo ergo horū gradū
pōt cōtrahi matrimoniū. Quod
siquis faceret sine dispensatiōe
pape matrimoniū nullū esset: s̄
continuus incestus et ex cōdicati
essent sciēter hoc agendo: et filij
illegitimi essent. Similiter si q̄s
cognoscat aliquā cōsanguineas
carnaliter in quo cūq̄ predictorū
graduū incestū p̄mitteret v̄terq̄
et enorme pctm̄. ¶ Secūdo cōmit-
tit̄ incestus in affinitate. Est aut̄
affinitas si m̄ Raymundū prox-
imitas personarū ex carnali co-
pula pueniens oī carēs parēte-
la. ¶ Ubi primo notandū q̄ con-

trahitur affinitas nō solū p̄ copulā d̄iugalē: sed etiā p̄ fornicariā. vt p̄bat. xxxv. q. iij. c. nec eas
 Et extra de eo qui cogit. d̄sanguis. vxor. sue. c. discretionē. Ita t̄m q̄ vir intret claustra pudoris et p̄ueniat ad d̄sumptionē op̄is. alias nō d̄heretur affinitas. vt p̄s. xxxv. q. iij. c. extraordinaria. et extra de eo qui cogit. consan. vxor. sue. c. fraternitatis ¶ Sc̄do notandū q̄ affinitas hoc op̄atur q̄ oēs d̄sanguinei vxoris petri sunt sibi affines in eodē gradu: in quo sunt d̄sanguinei vxoris. Sicut omēs d̄sanguinei petri sūt affines vxoris sue in eodē gradu in quo sunt sibi cōsanguinei
 Et qd̄ dicit de vxore idē intellige de quacūq; muliere carnaliter cognita mō p̄dicto. Sed cōsanguinei petri nullo mō sūt affines cōsanguineis vxoris sue: nec inter eos p̄hibet̄ matrimonium. extra de cōsang. et affi. c. sup̄ his. vñ germani p̄nt d̄here cum duabus sororibus germanis. et pater et filii possunt d̄here cum matre et filia. et relicta viri q̄ fuit germana vxoris mee: vxore mea mortua pōt esse michi vxor. Extra de d̄sanguis. et affini. c. qd̄ sup̄ his. ¶ Tertio notandū q̄ mortua p̄sona qua mediante fuit cōtracta affinitas: vtputa marito vel vxore: cōcubitore vel d̄cubina: remanet affinitas nichilominus q̄ erat ad d̄sanguineos ei. Unde affinitas habet quattuor gradus infra quos non potest

trahi matrimonium et hū fundatur in gradibus d̄sanguinitatis. Quare q̄ etiā fornicatus est aliqua nō pōt d̄trahere cū cōsanguineis fornicarie: et ecōuerso vsq; ad quartū gradus. Et q̄ sic d̄traherent: essent excōmunicati. vt in clemen. eos. ¶ Nota etiā s̄m petrū de palude q̄ qui cognouit cōsanguineā vxoris sue adhuc sp̄ose: soluta sunt sp̄osalia: nec pōt illā sponsam habere vxorē: obstante sibi affinitate d̄tracta. Nec ecōuerso illā quas fornicarie cognouit obstāte sibi publice honestatis iusticia. Et hoc nisi papa dispensante. Qui aut̄ cognouit d̄sanguineā vxoris sue cū qua d̄traxit p̄ verba de p̄senti sed nondū d̄summauit matrimonium cū non posset debitus negare nisi intrando religionē videt̄ q̄ ad hoc teneat̄ ne incestū cōmittat cognoscendo affinem et cū hoc valeat̄ facere q̄ nondū d̄summauit. Qd̄ si vult remanere i sc̄lo: necessaria est sibi dispensatio ad reddendū debitū si hoc vult sine peccato facere: et potest ep̄s dispensare. Qui aut̄ cogit cōsanguineā vxoris et cōsummauit m̄rimonium: tenet̄ quidem debitū reddere. sed petere non pōt absq; dispensatiōe ep̄i. Si q̄s igit̄ in his quattuor gradibus affinitatē cōtraheret m̄rimonium nullū esset: sed continuū incestus. vt in dicta clemen. eos. Qui etiā p̄ copulā fornicariā hanc affinitatem d̄traxisset: non posset con-

no

no

L

trahere cū sanguineis illi? cū
 qua fornicatus est: sed bene cuz
 illa. ¶ Nota etiā diligenter q̄ si
 q̄s cognouit carnaliter mulierē
 cui? matrē vel filiā vel sororem
 germanā v̄ sobrinā habz vxo
 rem si cognouit carnaliter illam
 anteq̄ p̄traxisset p̄ verba de pre
 senti: cū ea quā duxit in vxorem
 m̄rimoniū nullū est ⁊ dirimi de
 bet p̄pter impedimentus affini
 tatis p̄cedēs. Sed si carnaliter
 cognouit illā postq̄ p̄traxit per
 verba de p̄nti cū p̄dicta. s. mulie
 re vel filia vel sorore vel alia cō
 sanguinea vel affine m̄rimoniū
 quidē tenet. sed p̄dit ius petēdi
 debituz ab vxore: redderetū te
 netur: sed exigere nō pōt absq̄
 peccato mortali. extra de eo qui
 cogno. cōsangu. vxo. sue. c. Di
 scretionē. ⁊. xxvii. q. ii. c. qui dor
 mierit. xxxii. q. vii. c. qui dormie
 rit. cū plurib? capitulis. ¶ Ter
 tio cōmittit incest? in spūali pa
 ternitate ⁊ cōpaternitate: que d̄r
 cognatio spūalis que p̄trahitur
 in collatiōe quoz sacramentoz
 scz baptismi ⁊ confirmatiōis. ⁊
 hz tres grad?. ¶ Prim? dicit cō
 p̄nitas ⁊ p̄bitur inter patrem ⁊
 matrē eius q̄ tenet ad baptismū
 vel cōfirmationē: ⁊ eū qui tenet
 ad baptismū vel confirmationē
 ac etiā vxorē eius vel etiaz q̄ ba
 ptizat vel confirmat. ¶ Scdus
 dicit paternitas ⁊ p̄trahit inter
 eū qui tenet ad baptismū vel cō
 firmationem: aut etiā qui illa sa
 cramenta confert: qui dicit pater

spūalis: ⁊ eū vel eaz qui tenet q̄
 dicit filius eius spūalis v̄ filia
 spūalis. ¶ Tertius dicit frater
 nitatis: ⁊ cōtrahit inter illū qui
 tenetur vel eā ad baptismū vel
 p̄firmationē ⁊ filios eius qui te
 net. Si ergo in hoz graduū qui
 ad vltra non extendunt aliquis
 cōtraxerit: m̄rimoniū nullū est
 sed dirimēdū. Et similiter si q̄s
 cōmisit opus carnale cū aliquo
 vel aliqua in aliquo gradu hui?
 cognatiōis spūalis incestū com
 mittit. xxx. q. ii. c. i. Extra de co
 gna. spiritali. c. martin? Et vt
 dicitur. xxxv. q. vii. c. Ince
 stuosi dū in ipso detestādo atq̄
 nefando scelere manent non in
 ter fideles xp̄ianos sed inter gē
 tiles ⁊ cathecuminos habeant.
 ¶ Nota tñ hoc loco aliqua do
 cumenta. Primus q̄ excepto sa
 cramento baptismi ⁊ confirma
 tionis p̄ collationē alioz sacra
 mentoz non cōtrahit cognatio
 spūalis: vt patet de cogna. spiri.
 li. vi. ¶ Scdm documentus q̄
 pōt aliq̄s p̄trahere cū sorore fil
 li sui spūalis. xxx. q. ii. ca. Illud
 ¶ Tertiu? documentū q̄ pater
 pōt p̄here cū illa quā fili? ei? te
 nuit ad baptismū dicto. c. Illud
 q̄uis filius nō possit p̄trahere
 cum illa quā tenuit pater ad ba
 ptismū. ¶ Quartū documentus
 q̄ ex eo q̄ cognatio spūalis nō
 habz gradus q̄uis fili? natura
 lis petri nō possit p̄trahere cuz
 filia spūali ipsius petri quā. scz
 tenuit ad baptismū vel p̄firma

tionē: posset tñ strahere cū filiā
filie spūalis ipsius petri. xxx. q.
iij. c. i. ¶ Quintū documētū q̄
filij duoz cōpatrū siue sint geni
tante cōpaternitatē siue postea
pnt strahere ad inuicē: excepta
illa sola psona p quā cōpaterni
tas est stracta: que nūq̄ poterit
copulari alicui filioz sui patris
spūalis. xxx. q. iij. ca. sup quibus.

¶ Sextū documētū q̄ si quis
puta petrus strā volūtate vxo
ris: puta marie tenet vel leuat d̄
sacro fonte filiū alteri: puta ioh
hannē filiū martini strā volun
tatē ipsius martini: s̄m Johā
nē neapolitanū in suis q̄libet
vtiq̄ d̄hit inter eos vera cogna
tio spūalis nō obstante stradis
ctione volūtatis illoz. Ita q̄ pe
trus est vere cōpater martini ⁊
maria est vere smater iohānis
velit nolit. Q̄ qd̄ est ex statuto

ecclie nō dependet ex volūtate
subiectoz statuto ⁊ statuend. S̄
ex statuto ecclie est q̄ cognatio
spūalis trāseat ab vno coniugū in
alterz consummato m̄rimonio. Et
q̄ cōpaternitas acq̄rat p̄ri car
nali p hoc q̄ aliqs filium ei? le
uat de sacro fonte. ¶ Septimū
documētū q̄ p pcuratorē non
pōt cōtrahi cōpaternitas q̄tuz
ad cognationē spūalem. vt pos
nit Archid. p. l. post mortē. ff. de
adop. ¶ Octauū documētum
q̄ si p̄les sint tenētes ad baptis
mū: pnt nichilomin? illi inuicē d̄
here vt notat Inn. ¶ Nonū do
cumentum q̄ laic? q̄ baptizauit

aliquā siue in cā necessitatē siue
extra: nō pōt strahere cū illa. ex
tra de cogna. spūa. c. ne dū. li. vi.
¶ Decimū documētū s̄ Tho.
in. iij. di. xlij. q̄ si mulier vel vir
baptizet vel tenet ad baptismū
filiū p̄p̄riū: si h̄ facit in articlo ne
cessitatē siue p errore nō impedi
tur exigere vel reddere debitū:
extra eo. c. si veros. Si aut̄ facit p
fraudē impedit exigere: sed tene
tur reddere. Qd̄ si vterq̄ fecit
in fraude: neuter pōt exigere ⁊
vterq̄ tenet exactus reddere s̄m
Hosti. Et addit q̄ meli? esset si
d̄tinerēt. Eodē etiā modo si vir
tenet aliquē filiū vxoris sue: vel
vxor mariti sui ex malicia: nō ig
rancia: nō pōt exigere debitum.
¶ Credit tñ q̄ sup hoc possit ep̄s
dispensare. s. quo ad exactiones
debiti s̄m petrus de palude. ¶
¶ Undecimū documētū q̄ si vxor
petri. s. iohāna tenuit ad baptis
mū filiū berte anteq̄ cōmiserē
tur vel straheret m̄rimoniū cū
ipso petro ipsa mortua poterit
petrus habere in vxorem ipsam
bertā. ⁊ sic successiue isto modo
pōt q̄s habere duas cōmatres
in vxores. ¶ Sed si petrus coguit
iohannaz anteq̄ teneret ad ba
ptismū filiū berte: nō poterit vn
q̄ postea habere bertā in vxorē
¶ Duodecimū documētū q̄
s̄m opinionē aliquoz spaterni
tas trāsit a viro in mulierē quā
cūq̄ carnalr cognitā: q̄uis non
sit vxor. Hāc opinionem ponit
Tho. i. iij. di. xlij. Idē s̄tit glo.

nō
bne

sup. c. si q̄s ex cōiugio vbi addi-
tur rō q̄ vna caro efficiunt forni-
cari? cū fornicaria. Idē t̄ Joh.
andree Richar. aut̄ in. iij. d. xliij
dicit. q̄ si aliq̄ efficiant vna car-
ro p̄ fornicationē: nō p̄pter hoc
trāsit cōpaternitas ab vno in al-
liū: q̄ p̄rē pure carnalē nō p̄tra-
hitur cognatio spūalis. Idē t̄
petrus de palude in. iij. dicens
q̄ cognatio spūalis d̄r q̄a a spi-
ritualib? causat̄ vñ veri? videt̄
q̄ nō sic fornicarij cōmunicēt sibi
actiones sicut cōiuges. q̄a in
fornicarijs nō est nisi vinculum
carnale ad t̄ps. In cōiugatis vō
spūale t̄ carnale. vñ sunt magis
vnū in carne vna. vñ in cōputa-
tiōe graduū pater t̄ mater vna
p̄sona cōputant̄. Quis autē esse
duos in carne vna equaliter sit
in fornicatiōe t̄ cōiugio. Tamē
hic vbi querit̄ de cognatiōe spi-
rituali aliq̄d debet facere vincu-
lus spūale. ¶ Antoni? de butrio.
sup. c. Martin? d. cognā. spū.
refert vtrāq̄ opinionē. S; hāc
vltimā dicit tenere Hugones t̄
Archid. t̄ Johan. and. in nouel-
la. Nec vt ipsi dicūt obstat q̄ copu-
la fornicaria inducit affinitate-
tem: q̄ illud in affinitate copali-
que etiaz p̄ illicitā copulā t̄ vin-
culū corpale acquiri potest. Se-
cus i spūali vt est cōpaternitas:
que est vinculū spūale. vnde ab-
sonū est dicere q̄ p̄ copulas for-
nicariā contrahat̄. Inno. vtrāq̄
opinionē ponit t̄ neutrā alteri
p̄fert vñ si q̄s inueniret tale ma-
trimoniū iā d̄ctū de p̄nti vel cō-

summatū ex quo aliqui dicūt illud
tenere tuta via esset vt petes-
retur dispensatio vel declaratio
a d̄no papa. Qd̄ si haberi non
possit s̄m regulā Hosti. qui dicit
q̄ vbi reperiunt̄ cōtrarie opini-
ones de matrimonio vtrū tene-
at vel nō adherendū est illi que
indicat matrimoniū tenere nisi
cōtraria opinio fulciret canonica
auctoritate exp̄ssa. Scdm̄ igit̄
eū potius debent dimitti in suo
cōiugio q̄ separari vbi aut̄ tales
nondū cōtraxissent consulendū
esset eis q̄ abstinere a contra-
ctu huiusmodi.

¶ Qd̄ incestus phibetur tū vt
seruet̄ honor parentib?: tum vt
extinguat̄ occasio peccati tū etiā
vt contrahat̄ m̄rimoniū t̄ amicitia
cum extraneis.

Cap. ij.

Secundū misterū declarandū
de incestu d̄r phibitionis.

¶ Prohibet̄ s̄q̄ de cōmixtio consanguineoz vel
affiniū s̄m Tho. ij. ij. q. cliv. mul-
tiplici rōe. ¶ Prima rō est q̄ natu-
raliter hō d̄z quandā honorifi-
cetiā parētib?: p̄ cōsequēsalis
cōsanguineis q̄ ex eisdē parētibus
d̄ p̄p̄inquo trahūt originē
Intantū q̄ apud antiq̄s vt Ha-
lerius refert nō erat fas filiū s̄c̄
cū patre balneari ne seip̄os in
uicē nudos p̄spicerēt manifestus
ē aut̄ q̄ i actib? venereis marie
p̄sistit quedā turpitudine honori-
ficetiē p̄ria vñ de his hoies ve-
recūdan̄. t̄ ideo incongruus est
q̄ diunctio venerea fiat taliū p̄

Noj

Noj

Noj

sonarū adinuicē. ¶ **S**ecunda rō est quia psonas pūctas sanguine necesse est adinuicē simul cōuersari. vnde si hoies tales scilz qui sunt p sanguinei vel affines nō arcerent a cōmixtione venerea nimia oportunitas daretur hoibus veneree cōmixtionis et sic animi eoz nimis molesteret p luxuriam. ¶ **T**ertia rō est quia p hoc impediret mltiplicatio amicorū. Dū em̄ q̄s vxorē extraneam accipit iungunt sibi quadaꝫ speciali amicitia omēs p sanguinei vxoris ac si essent p sanguinei sui. ¶ **Q**uarta rō qz cū naturaliter hō p sanguineas diligit si adderet amor q̄ est ex cōmixtione venerea fieret nimis ardor amoris z libidinis incētū qd̄ castitati repugnat. et q̄uis incestus dicatur quasi nō castus z qlibet spēs luxurie corrupat castitatē tamen. **A**nthonomastice d̄: de incestu q̄ si corruptio castitat̄. quia abusus maxime coniunctarū personarū iducit corruptelam castitat̄ ex frequentia pversatōe et cohabitatiōe domestica. Propterea p̄culosū ē vt fratres cum sororibus dormiant et s̄libus. Aut cōpatres cū cōmatribus nimis familiariter p̄sēnt. ¶ **Q**ualiter punitus est incestus vt patet in mltis exēplis.

Capitulum iij.

ercū mysteriū declarandum de incestu d̄: punitiōnis. Propter incestū quidē paulus excoicauit quendam corinthū qui abutebat nouerca sua, et traditus fuit ppter hoc in

ptātes sathane: vt habet. i. ad corinthios. v. c. vt in corpe veraret a diabolo sicut verabat in ania Ruben qz cognouit carnaliter vxorē p̄ris sui iacob diuinit̄ fuit in p̄mogenitura. vnde dixit ei p̄. Ruben p̄mogenitus me? maior in donis. s. esse debuisti. s. ppter p̄mogeniturā. Adinor in impio s. es effectus. s. ppter incestū tuū quia ascendisti cubile p̄ris tui et maculasti thorum eius. **B**en. penulti. c. S3 in li. de b̄ndictiōe patriarcharū legit. q̄ Ruben infirmatus ad mortem ppter hoc infirmitatē iliaca incurrit. Amō q̄ violauit sororē suam interfectus fuit ab absalon: vt scribit̄ sc̄di regū. xij. ¶ **E**t gloriosus baptista: ita exhorruit hoc facinorū: qz cū cepit herodem regē illud incurrisse cū herodiade cognata sua egressus est desertū qd̄ neqz perpnias defuerat vt increparet t̄m nefas. et cū sceleribus plimis ille esset dedit̄ solū d̄ hoc publice arguit eū dicens. Nō h̄ tibi habere vxores fratris tui. **A**ldarci. vi. ca. **O**b quā reprehēsiōez iohānes in carcerat̄ fuit z decollat̄. **Q**uis igit̄ enumeret quot s̄t viri z mulieres i incestu dep̄diti. quot p̄ugatorū ppter incestū p̄cā nolo ad p̄claria descēdere t̄m p̄fessores exhortor vt caute iterrogēt p̄itētes quos si iuenerint laq̄is icest̄ irretitos nō absoluāt ita de facili. s3 dent operā vt aiaz saluti put̄ expedit p̄sulat̄ z de honoretur Amen. ¶ **F**eria tertia quinte ebdomade **D**e p̄cō. accidie. **S**ermo. xxi.

Scendit ihe

sus i tēplū. et docebat. Scri
buntur hec verba Johan.

vij. c. et in euangelio hodierno.
Qui se arbitratur absq; labore
assequi posse premiū eterne vite
vtiq; decipiunt: qz vt Gregori⁹
inquit in omel. Ad magna pre
mia pueniri non potest nisi per
magnos labores. Et de h̄ Ihesu
ronim⁹ ad paulinū ait. Nichil si
ne magno labore dedit hec vita
mortalibus. Propterea dux ele
ctorū dñs ihesus xp̄s vt nobis
exemplū daret in oī sua vita qua
fuit in hoc mūdo studuit labora
re vigilando: peregrinādo: orā
do: predicando ⁊ patiēdo. Sūt
tamen pleriq; accidie vicio detē
ti. qui ad quecūq; opa bona ne
dum ex suo genere difficilia: sed
etiam minima duros et tardos
se reddunt. Cōtra quos hodie
na die dicemus locuturi de ip̄o
vili et periculoso tñ accidie pctō
De quo tria proponemus miste
ria declaranda

¶ Primū dicit diffinitionis.

¶ Scdm originationis

¶ Tertū remediationis.

¶ Qd̄ accidia est tristitia et te
diū bene operandi. Et de tripli
ci tedio.

Capitulū primū.

Primū mysteriū declarādū
de accidia dicit diffinitionis
In quo quid sit accidia vi
deam⁹. Et ad hoc ita dicit Da
mascen⁹. Accidia ē tristitia agra

uans. id est que ita deprimit ani
mū hominis vt nil boni ei age
re libeat. ⁊ p̄pterea dicit richar
dus de s̄cto victore. Accidia ē
torpor mētis negligentis bona
inchoare. vbi p̄ intelligentia ple
nioriē tria sunt notanda ¶ Primū
notandū h̄s Tho. ij. ij. q. xxxv. ar
ticul. i. Qd̄ tristitia de se non no
minat aliqd̄ laudabile vel vitu
perabile: qz passio est. ⁊ passioi
bus nō laudamur neq; vitupa
mur. ¶ Sed s̄m q̄ hō applicat
passiones suas ad malū vel ad
bonū pōt bene vel malē facere:
sicut est tristitia d̄ vero malo vt
de peccatis si sit moderata ē bo
na ptinens ad p̄niam. Ita ⁊ tri
sticia si sit de vero bono vt d̄ bo
nis fiendis operibus vel de ma
lo: sed imoderata est peccatū p̄
tinens ad accidiā. est igit̄ tristi
cia accidie semp̄ mala. ⁊ hoc du
pliciter. vno mō s̄m seipsam: qñ
sc̄s est de eo qd̄ est apparet̄ ma
lū vel vere bonum: qz sp̄uale bo
nū est h̄e bonū lz appareat ma
lū sensitiue p̄pter laborē qui est
in eo. ideo qñ quis tristat̄ de ali
quo ope ad qd̄ tenet̄ semper est
peccatū. Sicut econtra delecta
tio est mala ⁊ peccatus qñ est de
vere malo sed apparenti bono.
vt delectatio fornicationis ⁊ h̄
modi ¶ Scdo mō tristitia acci
die est mala ⁊ peccatū s̄m effc̄m
suū qñ. s. est de vere malo vt de
peccato val morte alicuius si sic
aggrauat mentē vt eā totaliter
a bono retrahat. ¶ Scdm nos

tandū q̄ accidia vt refert Tho. vbi. s. r Alexand' in scdo summe ex eo q̄ iportat tediū bene opetrandi dī q̄si accida ab accedie. Accida aut̄ seu acetosa sunt frigidā: frigus vero inducit difficul̄tatē r tarditatē in motu. videm' em̄ q̄ aqua cū ppter frig' est cōgelata immobilis manet que ex se flueret. Et senes qz frigidī sūt r graues sunt r tardi ad ambulādū. Sicut ecōtra adolefcētes in quibus viget calor naturalis sūt festini ad ambulādū r discurrēdum. Accidia ergo est quedā frigiditas spūalis seu defect' amoris spūalis r feruoris diuini ex quo aio non mouet vel cū difficultate mouet ad bene opandū Ideo Bern. in quadā epla ait. Accidia ē animi qdā lāguor: cū legere nō libz: orare nō delectat meditōes solicite nō sentiumf.

¶ Tertiu' notādū q̄ triplex est tedium. scilicet

¶ primum presentis vite.

¶ scdm tribulatiōis r āgustie.

¶ tertiu' actionis virtuose.

¶ Primum est tediū pntis vite. r de h' dicebat Job. x. c. Tedy ani mā meā vite mee. h' tediū est qdā tristitia de vita pnti in q̄ q̄s nollet esse r si h' pcedit ex desiderio celestis p̄rie r dei amore cōsiderando q̄ dulce sit: q̄ suauē: q̄ vtile videre deū: eo frui: scōz angeloz agminib' interesse. ad qd' obtinēdū faci' est hō. r q̄sta hic sit obscuritas menti ex iḡran tia de deo: q̄sta picula: q̄sta impu ritas: q̄sta instabilitas cordis: bo

na est talis tristitia: Sed h're tediū de vita pnti: qz nō habet q̄s illā p̄speritatē quaz vellet illos honores: diuitias r voluptates q̄s cupit euz vidit r audit alios p̄sperari h' honorari ditari: r ex h' ita tristat' q̄ vellet non viuere vilipendens p̄ditionē suā. r euz ita deicit mēte vt rōne delibē rata nō esse in mūdo appeteret: vel nō fuisse natū: vel vt aīal brutū affectās mori quacūqz morte etiā in malo statu aie esset: istud tediū accidia mortalis ¶ Scōz est tediū tribulatiōis r angustie ex tristitia q̄ q̄s angustiat ex magnitudine vel multiplicitate aduersitat' sue vel alioz. Et si quid' si tristitia r anxietas sit solū fm̄ primū motū seu sensualitatem: humana tēptatio est et veniale pctm̄ vl' nullū. r p̄fecti viri aliquā h' tediū patiunt'. Un' apl's. ij. ad corinth. i. c. Supra modū grauati sum'. s. ex tribulatiōibus ita vt nobis tederet viuere. S; si tristitia sit tanta vt absorbeat rō: ita q̄ p̄pterea dimittat' necessaria bona cū p̄posito nūqz bñfaciēdi: accidia est mortalis. De qua apl's. i. ad corinth. vij. c. Tristitia hui' seculi mortē opatur. s. anie ¶ Tertiu' est tediū actiōis virtuose cū q̄s tristat' seu anxiat' p̄ aliq' bono ope qd' oporteat eum facere: qz ibi hz laborare: puta in dicēdo officiū: orādo: ieiunādo: in faciēdo aliquā obediētiā r h̄mōi. Hoc icurrit ppl's hebreo rū in deserto. vt em̄ dicit' Mūeri xxi. Lepit ppl's tedere p̄pter la'

boze itineris. Dum ergo stur p
desertum pnie seu religiōis seu
vite pntis statū ex laborib' ope
ruz bonoz frequēter incurrit te
diū z anxietas. z p̄cipue hoc eue
nit in orōne. Sed vt iherouym'
dicit. de cō. di. v. c. Nō medio eri
ter. Melior est trium psalmoz
decantatio cū cordis puritate et
iocunditate q̄ ton' psalterij mo
dulatio cū ārietate atq; tristitia
¶ Qd accidia alqñ oritur ex cō
plexione corpis z inordinatiōe
cibi z instigatione diaboli.

Capitulum scdm.

secundū mysteriū de clā
randū de accidia d̄z ori
ginationis. habet enim

originē hoc viciū in tribus

¶ Primo ex corpis cōplexione
¶ Secdo re cibi inordinatiōe
¶ Tertio ex diaboli instigatiōe
¶ Primo ex corpis cōplexione
Mā melancolica inclinānt ad tri
sticiam ex humore melancolico
q̄ sup̄abundat in eis. z parti fle
gmatici. vñ aliquū studiose opoz
tet eos querere aliq̄ subleuatiua
tristicie ne nimietate absorbean
tur et inducāt ad despationē vl
trāsserāt ad delectabilia mundi
Mā vt d̄z puerb. xvij. c. Spūs tri
stis exsiccat ossa. vñ Isido' cassia
nus assilat accidia vermi q̄ dici
tur tarlus. q̄. s. generatur i ligno
intimo et rodit paulatim medul
lam et vigorem ligni: quo corro
so et euacuato omne pond' vel
ventus vel percussio frangit li
gnum immo ex se frāgitur z ruit

edificiū desup. Sic accidia nasci
tur ex intimis aie. et paulatim cō
sumit vigore spūs z feruore quo
subtracto etiā absq; v̄eto tētatio
nis p se ruit in aliquod magnus
malum. ¶ Secdo accidia habet
ortū ex cibi inordinatiōe cū scilz
quis plus debito comedit aut n̄
mis excedit in abstinētia. fm em̄
Tho. ij. ij. q. xxxv. arti. i Passiōes
appetitus sensitiui. vt tristicie et
alie in se possunt esse pctā venia
lia et inclinānt aiam ad mortale.
Et quia appetit' sensitiuus ha
bet organū corporale sequit' q̄
per aliquā corporalē indigētiaz
homo fit habilior ad aliqd̄ pec
catum. Et ideo pōt cōtingere q̄
fm aliquas mutationes corpor
ales certis tēporibus puenien
tes aliqua vicia nos magis ipu
gnēt. Omis aut corporalis defe
ctus de se ad tristiciam disponit
Et ideo ieiunātes circa meridiē
qn̄ incipiūt sentire defectū cibi z
vrgeri ab estu solis magis ab ac
cidia impugnātur. vñ Cassia'
dicit. Ecce demoniū meridianū
de quo loquit' ppheta. Nō time
bis a demonio meridiano: quia
ses in meridiē ieiunantes tentat
¶ Tertio accidia ortū habet ex
diaboli instigatiōe. Instigat dia
bolus et tētat de hoc vicio z pre
cipue dū nimie q̄eti videt hoies
deditos. vt em̄ inquit Lato. Mā
diuturna q̄es vicis alimēta mi
nistrat. vñ in. iij. li. Regū legit' q̄
salomon dū structure templi et
edificioz iactauit i statu gr̄e fuit.

Sed cum se dedit quieti seductus a mulieribus luxurie vacans templum ydolis fabricauit. **S**iliter Dauid, ut habet secundum regum xi. et xij. c. cum remansit in iherusalem in quiete commisit adulterium cum bersabee. Ideo iherosolymitanus ad rusticum monachum ait. In desiderijs est omnis ociosus. Egyptiorum monasteria hunc morem tenent ut nullum absque labore et opere suscipiant: non tam propter vite necessaria quam propter anime salutem: ne vageat mens pernicitosis cogitationibus: et instar fornicantis iherusalem omni transeunti diuagaret pedes suos. et beatus franciscus in regula fratrum minorum dicit. Fratres illi quibus gratiam dedit dominus laborandi laboret fideliter et deuote ita quod excluso ocio anime inimico sancte orationis et deuotionis spiritum non extinguat. et iherosolymitanus de cordi. v. capi. Nunquam. Facite aliquid operis: ut semper diabolus te inueniat occupatum. et extra de renunciatione. c. Nisi cum prodeum. s. Uerum. Ociositas et voluptas sunt arma hostis antiqui ad miseram capiendas animas. **S** et Johannes cassianus in collationibus patrum. Apud egyptum ab antiquis patribus facta est summa operante monachum vno de mone pulsari ociosus non inuenietur spiritibus deuastari. **S** et hoc ociositas filia sit accidie: tamen diabolus ociosum in accidia confirmat et instigat ut eius tedium ad omne opus bonum augeat. Legitur in vita patrum quod cum beatus antonius temptatione accidie vexaretur cepit clamare ad

dominum dicens: domine volo saluum fieri: sed non permittunt me cogitationes mee. et subito vidit iuuenem pulcherrimum qui angelus erat ponentem se ad sedendum et ad laborandum sportas et inde ad modicum surgere ad orandum. et iterum post pauca reponentem se ad operandum et postea surgentem ad orandum. **S**imiliter plures alternati vicibus ad utrumque se posuissent demum: dixit angelus: sic fac et saluus eris.

Quid homo potest fugere accidiam per orationem et meditationem ac frequentationem sacri. **C**apitulum. iij. tertium mysterium declarandum de accidia dicitur remediatio. et licet multa sint contra accidiam remedia tamen pro nunc sufficit ponere tria.

Primum est deuota oratio.

Secundum diligens meditatio.

Tertium sacrorum frequentatio

Primus remediatus est deuota oratio. hoc docuit christus discipulos dormientes per tristitia: ut dicit mattheus. xxvi. c. Vigilate et orate ne intretis in temptationem: quasi diceret oratio vos iuuabit ne succubatis temptationi accidie que subintrat mentes vestras. **I**dem etiam ait loquens de tribulationibus in fine mundi. Orate ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. **M**attheus. xxiii. c. Hiemps est frigida et in sabbato est ociosus et requies. vult ergo dicere: orate ne fugiatis id est opus bonum deseratis ex accidia que puenit ex frigiditate diuini amoris et ocio seu quiete corporali. **A**ultum enim valet

nō solū contra acidiā sed cōtra
 quācumque peccata et quolibet tēptacio
 nes fidelis humiliter orō. Ideo
 Ihero⁹ ad eustochiū ait. Nec ci-
 bus ante sumat nisi oratiōe pre-
 missa: nec recedatur a mēsa nisi
 gracie referatur creatori. Nocti-
 bus bis terque surgēdū revoluen-
 dū de scripturis quod memoria
 teneam⁹. Egredientes hospitium
 armet oratio. Redētib⁹ de pla-
 tea occurrat oratio antequā sessio
 nec prius corpusculum req̄scat
 quā aia pascatur. Hec ille. ¶ Se-
 cundū remediū cōtra acidiā est
 diligēs meditatio precipue vite
 et passionis christi. vnde ad he-
 breos. xij. c. Paulus ait. Recogis-
 tate eū qui talē sustinuit aduers⁹
 sementipm cōtradictionē. s. ipm vt
 nō fatigemini aīs vestris defici-
 entes. s. p̄ tēdio. ¶ Hoc faciebat
 deuotus Bernardus qui dixit.
 Quamdiu vixero memor ero la-
 borū quos xp̄us sustinuit in pre-
 dicādo fatigationū: in discurren-
 do tētationū: in ieiunādo vigili-
 arū in orādo lacrimarū in patiē-
 do. Recordabor etiā dolorū quī-
 sitionū sputorū colaphorū subsana-
 tionū et clauorū horūque similiū
 Alioqui req̄ret a me sanguis iu-
 stus quē effus⁹ ē sup terrā. Medita-
 tio etiā supplicij futuri et p̄mij su-
 p̄ni mltū reuocat aiam ab acci-
 dia et tēdio Quis ē enī tā iheris
 vt delicat⁹ quē nō libet laborēt quā
 iude sciret acq̄rere maximū lucrū et
 p̄māsurū et euadere supplicium
 eternū. ¶ Legit i vitis patrū Quā

quidā interrogasset beatū achillē
 dicēs Cur sedēs i cella mea acci-
 diā patior. Respondit ei senex: qu-
 nōdū vidisti req̄em quam spera-
 imus: nec tormētū quod timemus.
 Si enī ea inspiteres diligēter scy-
 per meditationē et verimb⁹ ple-
 na eēt cella tuayscq̄ ad collū etiā
 in ipsis p̄manēs sine acidiā ia-
 ceres. ¶ Tertium remediū cōtra
 acidiā ē sacramētorū frequenta-
 tio et p̄cipue sacramētū eucharis-
 tie. s. m̄ Damascenū. Sacramē-
 tū istud ē carbo ignitus quē excutit
 omnē torporē mētis et gaudere
 et delectari facit i dño. vnde in fi-
 guram dicit tertij Regum. xix. c.
 Quōd cū esset helias fess⁹ ex tēdio
 p̄secutionis iezabel vxoris achab
 regis israel obdormiuit subter v-
 naz iuniperū: cui apparuit āgel⁹
 domi excitās eū a sōno qui cōsur-
 gēs vidit ad caput suū panē sub-
 cinericiū a deo sibi miraculose
 paratum et vas aque comedit et
 bibit. Et cum iterum obdormis-
 set angelus secundo excitauit eū
 dicens. Surge comede grandis
 enī restat tibi via. Qui surgens
 iterum comedit et ambulauit in
 fortitudine cū illi⁹ vsq̄ ad mon-
 tē dei. Helias designat dei suū
 quē ex tribulōnib⁹ et vexatōib⁹ carnis
 attediat⁹ aliqñ laborib⁹ et tētatio-
 nib⁹ obdormit vt nichil ei libeat
 facere. S; instigatiōe āgeli boni
 mēs excitatur vt sumat sacm̄ eu-
 charistie figuratū p̄ panē s̄bcine-
 ricū. Hoc et sūpto fortificat et cō-
 firmat p̄ acidiā vt incedat virili

ter p desertū huius mundi vsq̄
ad vitā eternā ad quā nos pdu-
cat ihesus filius dī qui est bñdis-
ctus in eternum Amen.

¶ Feria quarta quīte ebdoma
de. De negligentia p̄latorū ⁊ epi-
scopoz. Sermo. xxxij.

¶ Oportet

operari opera eius q̄
misi me. v̄ba sūt redē-
ptoris n̄ri originaliter

Johānis. ix. c. ⁊ in euāgel. hodi-
erno. ¶ Constituti sunt in ecclia dī
p̄lati: q̄bus cura aīarū cōmissa
est vt laborent ⁊ vigilent sup gre-
gem. Sicut docuit eos x̄ps exem-
plo q̄tam feruētissime laborauit
p salute hominū vt etiā mori nō
recusauerit. Ipse fuit ille pastor
bon⁹ q̄ posuit p ouib⁹ aīam suā

Propterea dānabilis est ⁊ peri-
culosa valde in p̄lati negligentia

Quib⁹ dī illd. i. paralippomeno
xxix. c. Nolite negligere: vos enī
elegit de⁹ vt stet corā eo. s. p salu-
te pp̄loz. Hinc augus. ad valerī-
um di. xl. c. Ante oīa. ait. Nichil ī

hac vita facili⁹ leui⁹ ⁊ acceptabi-
lius hoībus ep̄i p̄sbyteri aut dī-

aconi officio. Sed si pfūctorie. i.
negligenter atq̄ adulatorie res-

agat nichil apd̄ den miser⁹ tri-
stius atq̄ dānabili⁹. Quia vero

hec negligentia orit̄ ex accidia dī
q̄ dixim⁹ in p̄cedētī sermone. Ad

circo hodierna die de illa tracta-
bim⁹ que in nōnullorū nō mul-

tis p̄lati reperitur. De q̄bus disti-
guemus triplicē negligentiam.

¶ Prima dī puillontis:

¶ Scda inq̄stionis.

¶ Tertia correctionis.

¶ Qualiter ep̄i negligētes nō
ministrāvt debēt subditū sacra ⁊
doctrinā ac tp̄alia bona. L. a. i.

¶ Prima negligentia p̄lato-
rū vel ep̄oz dī puillontis
Hec est cū non vident

subditū sicut debent. Nā tenentur
ep̄i ministrā subditū p̄cipue tria. s.

¶ Sacramenta.

¶ Documenta.

¶ Temporalia bona.

¶ Primo tenent ministrare sa-
cramenta ⁊ q̄ p̄ter sacm̄ ordi-

⁊ cōfirmationis alia sacra mini-

strari p̄nt p̄ alios sacerdotes in-
feriores: vigilare dī ep̄us vt ta-

les idonei sint ⁊ sufficientes.

¶ Circa sacm̄ x̄o ordinis p̄mo
dī ep̄us p̄uidere vt diligenter ex-

aminent ordinādi ⁊ si de more
illius dioceſis est vt p̄ archip̄sby-

terū vel archidiaconū vel p̄pos-

itum examinent hoc non obstāte
dī ipse alios cū p̄dicti assumere

examinatores sacerdotes timo-

ratos ⁊ prudentes viros gnaros
diuine legis ⁊ exercitatos ī ecclē-

siasticis sanctionib⁹ q̄ p̄mouen-

dos examinet: vt dī. xxij. dis. ca.

¶ Qñ. Et p̄cipue debēt examiari
de etate legitima. Sufficiēti li-

teratura ⁊ mox honestate. Hec
requirunt in p̄ficiendis q̄bus. s. in

iungit̄ cura aīarū. extra de elect.
c. Lū in cūct̄ ⁊ vt notat glo. in di-

cto. c. Qñ examinatio fiēda ē an-
te diē ordinationis. De etate au

rem credere de pntanti ordinan-
 dum nisi ipse manifeste sciat con-
 trarium vel p se vel p alium vel ha-
 beat aspectu nimis puerile pro-
 pter qd merito possz dubitari set
 tunc reqrat aliqd testimoniu vici-
 noru vl p sanguineoz. De dispē-
satione aut habita sup hoc a pa-
pa non hz credere nisi hoc osten-
dat. Pot tñ credere si psona est
multu fide digna. Quatu aut ad
ordines minores no reatit det-
minata etas dñmodo exordat i-
santiam. Ma vt d: de tem. ordi. li.
vi. c. Nullus. in glo. Septenij pt
ferri tōsura. xxviii. di. c. De hñs
lxx. di. c. In singulis. Adinori ho
non potest nisi vellet intrare reli-
gionē. De lratuura aut quanta
esse debeat no est bñ darum. Et
quatum ad subdiaconatu r dia-
conatu oportet q saltē sciat be-
ne r expedite legere: ne faciat cō-
fusione coram pplo. Et q sciat
bene inuenire et dicere officium
cum ad hoc teneat. Als si nō ha-
bet modum adiscendi ipsum vel
quia non hz cōmoditatem breui-
arij vel qz nescit per se vel cū alio
nullo modo dz ordinari. Als ta-
lem scientē admittens vel ordi-
nās videt peccare mortaliter cū
det illi occasione quotidie delin-
quēdi ppter omissionē officij. Et
vt dicit glo. in. c. Quā sit. extra de
eta. et quali. r ordine pficiēdorū
Et ipso q ordinat apparet in-
dign r ordinās silitur. lxxi. dis-
c. Tant. in si. Quatu ad sacer-
dotiū videtur necessariū q saltē

sciat grāmaticā r precipue si est
 sacerdos secularis qz tales expo-
 nunt cōiter ad curā aiara q ma-
 le pot exerceri absqz lectioe libro-
 ra. Quantū aut ad bonitates vi-
te nisi sit manifestus pctōr dign-
est reputand. vt. c. Unico. extra
de scrutinio in ordine faciēdo dz
tñ epūs admonere oēs ordinā-
dos vt pfiteant ante ordinis sus-
sceptionē. Itē dz interrogare si
legitim r qz si illegitim nō pot
moueri ad aliquē ordinē sine di-
spensatioe vel episcopi quo ad
minores vel pape quo ad superi-
ores. Nisi essz religiosus qui ra-
tione religionis in huiusmodi
nō indiget dispēsatioe. Als ordi-
nās talē illegitimū scient peccat
mortal r r ordinat est suspēsus.
Itē ad subdiaconatu r sup nō
dz aliquē dicit secularē ordiare si
ne titlo alio l bñficij l altaris vl
salte pñmonij als ipse ordinator
hret sibi puidere. Extra de pre-
bēdis. c. Nō liceat. c. Epūs r li
cet exēpti habeāt cōiter pñlegia
q nō debeāt examinari ppf qd
supficialiter pot transiri i exami-
natioe ipsor. Tñ qz frequēter ab-
utunt pñtates ineptos: puta ha-
bentes defectum etas vel nimis
ignorantes ideo nō incōgruum
est si in huiusmodi examinentur
argumentū. xi. q. iij. c. Priviligi-
um. Secundo debet provide-
re episcopus vt sicut ipse absti-
net ab omi vicio simonie: vel qd
hz spēm vel scrupulū ei. Ita r faci-
ant examinatores r notarios ab

De Negligentia

huiusmodi abstinere. Et precipue ab illa corruptela qua solet notari antequam scribatur ordinandum seu presentandum episcopo petere certam pecuniam. Quod expresse prohibet. i. q. ii. c. Sicut episcopus. extra de simonia. c. i. Et quis post ordinationem factam pro littera testimoniali ordinis recepti posset notarius moderatum quid a corpore ab ordinato pro suo labore quam non est salaratus ab episcopo secundum glo. dicti capli. Sicut episcopus. Tamen tutius esset abstinere ut cessaret esse scrupulum et precipue cum multum accipiunt et ordinatores vel examinatores participent de lucro. Et orcia vero vel cerei sponte oblatis recipi possunt. Et qui nolunt dare non sunt cogendi. Tertio episcopus faciens ordinationes in principio et ante omnia faciat generalem admonitionem et exhortationem ad ordinandos: ut deuote suscipiant ordines cum per huiusmodi applicetur ad diuina misteria sicut angeli. Et ideo conetur vitam tenere angelica precipue ut caste uiuant et frequentent confessiones et precipue cum habent exercere actus ordinum suorum. Et quod non dimittant officium diuinum et huiusmodi. Deinde ad cautelam absoluat a vinculo excommunicationis suspensionis et interdicti a quibus potest ordinandos. Quarto episcopus ordinans offerat ordines illis qui sunt de sua dioecesi vel alijs de licentia sui episcopi. Nam ut scribit in. c. eos. de temporibus ordinationum. li. vi. Episcopi qui

scienter ordinant clericum alienum per annum a collatione ordinum sunt suspensi. Et postquam suspensio fuerit manifesta poterunt subditi sine ipsorum licentia a vicinis episcopis ordinari. Attendant etiam diligenter episcopi ut non faciant defectum in expressione formarum vel collatione instrumentorum ipsorum ordinum. Et precipue sit cautus in ordine sacerdotum: quod in calice sit uinum cum aqua et super patenam hostia. Et quod ordinandi sacerdotes tangant calicem et patenam. Et quod imponat manum super capita eorum. Et ut dicit glo. in. c. Presbiter. extra de sacramentis non iterandis. Sacerdotibus et diaconibus manus imponit. xxii. di. c. Quorundam. Et eorum consecratio similis est. xvi. q. i. s. Ecce eundem. Sed differentia est quia episcopus et omnes presbiteri qui ibi sunt super caput ipsius presbiteri ordinandi manus imponunt. xxii. di. c. Presbiter. Diaconus uero solus episcopus: eadem. di. c. Diaconus. Iste autem ordinatione facta dicat secretas morose et fortiter ut ordinati ad sacerdotium possint cum eo dicere cum habeant com celebrare cum eorum in quod istud sit de substantia ordinationis vel quod oporteat supplere illud si non dixerit cum eo. Demum in fine misse ad bene esse solent episcopi se recomendare ordinatis et iniungere quasdam missas sacerdotibus. Alijs alias orationes pro ecclesia dei. pro summo pontifice: pro ipso et pro bono statu ciuitatis. Hec dicta sunt quoniam plerique dimittunt

et negligentia seruare que a pa-
 tribus tradita sunt i administra-
 tione sacramenti ordinis. ¶ Se-
 cundo tenent epi ministrare suis
 populis documeta. Notent ipsi
 quid scriptum est in. c. Inter cetera
 de officio ordinarij. et audiāt a
 postolos quoz vices gerūt dice-
 tes Acum. vi. c. Non est equum nos
 relinquere verbū dei et ministra-
 re mensis. Et dñs ihesus aplis
 dixit ad Marci ultimo. Predicate
 euāgelium omni creature. Sed
 dimittamus ista cōscientijs pre-
 latorū videant ipsi quomodo cla-
 mandum sit ab eis cōtra lupos.
 ¶ Tertio tenent epi ministrare
 suis subditis tēporalia cum poss-
 sint et abundāt. De quib? dicit
 in sermone de auaricia clericoz
 ¶ Sed aduertant ne vrant negli-
 gentia obseruādi ecclesie statuta
 ¶ Et primo ne cōferat beneficia
 indignis quod phibet. lxi. di. ca.
 In sacerdotibus. ¶ Secdo non
 plura vni s̄ singula singulis. di.
 lxx. c. Scitoz. extra de prebēdis. c.
 Quia in tñ. Et quis solus pa-
 pa dispēset vt quis habere poss-
 sit plures ecclesias curatas vel
 plures dignitates vt in. c. De
 mltia. extra de preben. Et in bñ-
 ficijs simplicib? pluribus habe-
 dis eps valeat dispēlare vt dicit
 glo. in dicto. c. Rame sine causa
 rationabili dispēlando nō ē sine
 pcto. dñ vnus clericus euriat a
 lius aut ebrius sit. Pōt aut eps
 ecclesias curatas duas vnire ex
 causa rationabili. puta ppter exi-

guitatem: qz vna nō sufficeret ad
 sustentationē vel ppter raritatem
 clericoz et hñmō. accedēte tñ con-
 sensu patronoz si habēt patro-
 nos. Et hoc vel simpliciter vel
 ad vitā sacerdotis eas habētis.
 Et sic poterit absqz aliq pape
 dispēlatione qz hñe duas cura-
 tas: qz vt vna reputat. ¶ Tertio
 attēdat vt nō pferat regimē par-
 rochialis ecclesie ei q nō attingit
 annum. xxvij. qd si fiat collatio
 nō valet: vt pz extra de electione
 li. vi. in. c. licet. et in. c. nemo. Mas
 vt dicit glo. in. c. ex rōne. extra de
 etate et qualitate t ordie preficiē-
 doz. Pueri nō reputātur idonei
 ad bñficia curata. Extra de pre-
 bēdis. c. sup. Sed ad bñficia sim-
 plicia sic. lxxvij. di. c. In singulis
 ¶ Qualiter epi et prelati negli-
 gētes nō inquirūt defectus sub-
 ditoz. Et de vifitatione fienda
 per ipsos. Capitulū. ij.

Secunda negligentia epoz
 et alioz prelatorū dicit in q
 stitōis. Adulti em negligē-
 tes sūt ad inquirendā vitā subdi-
 toz. Mā vt dicit glo. i. c. quonēs
 extra de simonia. Prelatorū ē in-
 quirere de excessibus subditoz
 extra d officio ordinarij. c. i. xi. q.
 iij. c. Precipue. vñ dicit dñs eze-
 chiel in psona p̄latorū. ezechiel.
 iij. c. Fili hōis specularozes dedi-
 te domui israel. idest plebi tibi
 cōmisse ad intuentū facta eoz
 vnde si dicente me ad impiū ait
 dñs. Adorte morieris tu nō an-
 nūciaueris vt reuertat ab iniqui-

rate sua ipse in iniquitate sua morietur: sanguinem vero suum id est mortem de manu tua requiram. Quoniam si ex negligentia tue inquisitionis et admonitionis non est reversus ad penitentiam. Dicit autem deus ad impiam mortem morieris quoniam peccat mortaliter. Hoc enim ipse dicit per scripturas. Et ideo debet prelati inquirere de vita subditorum: ut quoniam poterit percipere aliquid criminale in eis admonere. Unde dicitur diligenter cognoscas vultum pecoris tui id est conversationem subditi interiorem et exteriorem. Istas ut dicit regula iuris. Non potest esse iusta excusatio pastoris si lupo comedit oves extra de regulis iuris. c. quis. Et propterea ordinatum est ut episcopus visitet plebem sibi commissam ad minus semel in anno vel pluries si opus fuerit. x. q. i. c. decernimus et c. episcopus. r. c. placuit. r. c. regenda et. xvij. q. ij. c. Non semel. extra de hereticis. c. ad abolendam. Ista tamen visitatio sieda est cum charitate non tyrannide: ut dicitur. x. q. ij. c. Laudem neque cum onere multarum extorsarum. ut dicitur in. c. Quia apostolus extra de censibus. Et quod nonnulli visitant causa lucri ideo in. c. Romana. extra de censibus li. vi. Precipit sub determinatione maledictionis eterne ut episcopi visitantes nichil recipiant preter procuracionem victus cum familia sua ab ecclesiis quas visitant: et non visitantes nichil percipiant. Visitat namque medicus egrum ad curandum Amicus socium tribulatum ad consolandum. Sicut tres amici iob. Ali-

stat pastor gregem ad congregandum et defensandum. Sic prelati debent subditos visitare ad curandas infirmitates viciorum: ad sublevandas necessitates miserorum: ad unendum et regulandum actiones subditorum: et sic utiliter visitet. Unde. i. q. i. c. placuit dicitur. Placuit per singulas ecclesias episcopi per dioceses ambulantes primum discutiunt clericos quod ordinem baptismi teneant vel missarum et qualiter quecumque officia in ecclesia peragant. Et si recte quidem inveniunt deo gratias referant. Sin autem minime. docere debent ignaros et hoc modis omnibus precipere: sicut antiqui canones iubent. Qualiter prelati et episcopi negligentes non corrigunt excessus delinquentium qui corrigi debent saltem quoniam blande: aliquid severe. La. iij.

Etiam negligentia prelatorum et episcoporum dicitur correctionis.

Unde nonnulli non corrigunt defectus quos reperiunt in visitatione. Sciendum tamen quod in hominum correctione debet prelati aliquid misereri delinquentibus: sed non omnibus. Nam recognoscendum defectum suum sine accusacione et se humiliantibus miserendum. Unde Iheronimus de pe. di. i. c. Importuna ait. Ubi peccator intelligens vulnus suum tradit me dico se curandum illi non est virga necessaria sed spiritus lenitatis. Et similiter illa que committuntur ex fragilitate non ex habituata malicia nec sunt scandalosa possunt et debent misericorditer puniri: ut habet di. l. c. tua. Contumacibus vero et ex superbia peccantibus non est

miserendū. vñ Grego. ij. q. iij. c.
Quāto ait. In cōtinacia persi-
stentib' seueros esse nos dūenit
fm illud Virgilij. Parcere subie-
ctis et debellare supbos. Simi-
liter nō est miserēdus hīs qui o-
perant iniquitatem post plures
admonitiōes. vñ Sirici' papa
ait. lxxij. capi. Plurimos. Ferro
necesse ē vt abscindant vūlnera
que fomentoruz non sumpserint
medicinā. Idem. xvi. q. i. c. In ca-
nonibus. et de electione. c. Cum
in cūctis. et propterea in. c. sicut
extra de cohabitatione clericorū
et mulierū dicitur. Subdiaconi
diaconi et presbiteri cōcubinas
retinentes post monitiōē suspē-
di debēt ab ecclesiasticis bñficijs
et si suspēsi nō se correxerint per-
petuo sunt priuādi. Vbi glo. assi-
gnat rationē: q' crescēte cōtuma-
cia crescere debet pena: extra vt
lite nō cōtestata. c. qm. et. ff. de pe-
nis. l. Relegati. Et iterū extra de
cohabitatione clericorum. rē. in
cap. si autem scribitur. Si clerici
fornicarias detinent siue in mi-
noribus siue in maioribus ordi-
nibus post trinam monitionem
spolient beneficijs et fructibus
ecclesiasticis. et in. c. si quisq' ad-
huc ita dicit. Siquis sacerdotuz
suspectus de fornicatiōe cū aliq'
post trinā monitiōē inuenit fa-
bulari cū ea et aliquo modo con-
uersari excōicetur et mulier cano-
nice iudicet. glo. Nomine sacer-
dotū intelligunt etiā inferiores.
q' inferiora intelligunt in super-
rioribus. lxxxiij. di. c. Legimus.

xliij. q. i. c. penale. Et sup vbo in-
dicet ait glo. idest in monasterio
ponat. xxxij. di. c. Fraternitat. vt
excōicet si hoc publicū est. vt ex-
tra de snia excōicantōis. c. si cōcu-
bine. Similiter nō est miserēdus
hīs qui operant iniquitatē infe-
ctiuā alioruz vt sunt heretici. de
quibus diximus in sermone de
superbia hereticorū. Ut igit' dicit
textus in. c. Irrefragabili. extra
de officio ordinarij. Prelati debēt
intēdere correctiōi et emēdatiō-
ni subditorū: alias requirit' san-
guis eorū de manibus suis. vbi
glo. Durū verbū est istud pro p-
latis negligētibus. Sed vt dicit
glo. in. d. c. irrefragabili. Lū ep̄s
est negligēs i correctiōe subdito-
rū vis corrigēdi vel puniēdi. De-
uoluit ad archiep̄m. ix. q. iij. c. cū
simus. Operent itaq' p̄lati opa
christi: q' eos posuit vt essent lux
mūdi per debitā dispensatiōē
oim supradictorū. Qd si fecerint.
grām christi cōsequēt. Quā no-
bis oibus largiat. Amen.

¶ Feria quinta quite ebdomas
de. De negligentia clericorū
Sermo trigessimus tertius

Magnificabāt

deū. Scribūtur hec verba
Luce. vii. c. et in euangelio
hodierno. Spectat precipue ad
clericos deputatos dñi diuino
magnificare deū. Ipsi equidem
susceperunt officium in terris
quod angeli: et beati exercent
in celis. Et ppter coronā clerica

De Negligentia

lem ad gradū dignitatē sūt sublimati. Quib⁹ dicit illud Pe. i. sue canonice. c. ij. Vos estis gen⁹ electū regale sacerdotū: gēs sancta ppl's acq̄sitionis. Verus tū q̄ plures ingrati deo que ad ipsorū officiū p̄nēt plusq̄ negligentē sūt dicit p̄t. exoluūt. Quas p̄pter in p̄nti simone de negligentia clericorū tractādū cēsui q̄ nō magnificant deū sicut decet. Distinguem⁹ aut̄ triplicem illorū negligentiam.

C prima dicitur laudationis.

C scda deuotionis.

C tertia contractionis

C Qd̄ clerici negligentē nō laudat deū in. vii. horis canonicis qui laudandus est ore ⁊ vocaliter: ⁊ de cantu officij ac de omissione. **Capitulum primum.**

Rima negligentia clericorū dicitur laudationis. hec est dū recusant dicere canonicas horas ad q̄s tenent. de q̄bus dicit illud ps̄. Septies in die laudē dixi tibi. Has horas instituit ecclia vt dicant a clericis ad laudandū deū p̄ b̄nificijs suis. inter q̄ maxima sunt beneficij creatiōis septē dieb⁹ expletū. vt ps̄ Beñ. i. c. Et b̄nificij redemptionis septē q̄dāmodo horis pactus. Matutinali vice prima ⁊c. Sicut in officio crucis commemorat. Glo. x̄o in. c. ps̄byter. extra de cele. mis. dicit q̄ septem sunt hore canonice sicut septem sunt dona sp̄s sancti: ⁊ septē dies seculi: ⁊ septē etates m̄di: ⁊

septes petitiōes in orōne dñica. Prima hora est matutina. scda prima. tertia tertia. quarta sexta. quinta nona. sexta vesper. septima cōpletoriū. De his ita tradunt doctores q̄ om̄s ordinati in sacris. s. in subdyaconatu ⁊ supra: tenent ex p̄cepto dicere oēs horas. vt ps̄ extra de cele. missaz. c. dolentes. Quilibet etiā clericus b̄nificiati etiā in minorib⁹ ad id tenent. Et quis aliq̄ dicant q̄ tales possint p̄ alios officiare seu p̄ alios dicere horas ⁊ p̄cipue si causa studij vel alia iusta cā sint absentes ⁊ p̄ idoneū substitutus officient eccliam. Tū Johā. an. sup. c. ps̄byter. de cele. missaz. dicit theologos tenere q̄ cū istud sit on⁹ p̄sonale: videt q̄ p̄ alios solui nō possit. Et idē in nouel la ait. libeter viderem q̄ fauore studij statuerit ecclia q̄ clericus in minorib⁹ beneficiati saltē nō curati occupati bono zelo ad studium tenētes vicariū excusaret ab hore dicēdis: dicēdo officij beate v̄ginis. Tenent etiā ad horas religiosi p̄fessi q̄z religio ad actus vite p̄tēplatiue est instituta ⁊ p̄ eccliaz p̄firmata. ⁊ h̄ rōe sue p̄fessiōis. Qz nō solū sunt instituta h̄mōi religioes ad orādū particulariter p̄ se: s̄ etiā ad orādū p̄ salute vniuersali fidelium. Ad h̄mōi aut̄ orōes. s. fiendā in p̄sona totū ppli xp̄iani p̄ vilitate omnium sūt institute sp̄ealr hore canonice. Ex q̄ dicit Pe. d̄ palu de quelib⁹ religiosū p̄fessū tene

ri ad horas. Idē dicit Aug⁹. de
anchona in li. d. ecclastica p^{te}
Addēs q^o etiā pueri tenent ad
horas. q^o eo ipso q^o applicati sūt
totaliter ad dei cultū hñt bñfici-
um interpretatiue. s. viuēdi ex ele-
mosynis: vel d^o redditib⁹ mona-
sterij: vel de q^ostibus q^o eis pcedū-
tur ab ecclia rōne applicatiōis
ad cultū diuinū. S³ p spūali ex-
ercitio bonay mentū tria sūt in
hac pte dubia declaranda.

¶ Prīmū vtrū de⁹ sit ore laudā⁹

¶ Scdm vtrū cantus i officio di-
uino sit cōmendandus

¶ Tertiū vtrum qui omisit offi-
cium debeat illud supplere.

¶ Prīmū dubiū est an deus sit
ore laudā⁹us. et argui posset q^o
nō. p^o prio q^o Arist. dicit i. i. ethi.

Optimoz nō est laus: sed mai⁹
aliqd et meli⁹: sed de⁹ est sup oia
optima. q^o deo nō debet laus: s³
aliqd mai⁹ laude. Scdm q^o deus
mēte colit magis q^o ore. vñ ma-
thei. xv. xps allegauit dictū ysa.

Plus hic labijs me honorat:
cor aut eoz lōge est a me. q^o laus
dei magis cōsistit in corde q^o in
ore.

¶ Tertio ad b^o hoies ore lau-
dant vt ad meliora puocent s³ in
illud Quidij in li. d. tristib⁹. De-
niq^o nō paruas aīo dat glia vi-
res.

Et secūda facit pectora lau-
dis amor. S³ de⁹ p vba hoium
nō puocat ad meliora: tñ q^o im-
mutabilis: tñ q^o optim⁹ est. q^o d^os
nō est laudandus ore.

¶ Rñdet
Tho. ij. ij. q. xi. q^o vbi alia rōe
vñmur ad deum: et alia rōne vñ-

mur ad hoies. Ad hoies vñmur
vbi: vt pceptū nostri cordis ex-
primam⁹. et iō laude oris ad ho-
minē vñmur: vt vel ei vl alijs in-
notescat q^o bonā opinionem de
laudato habem⁹: vt p hoc etiā
ipsū q^o laudat ad meliora puoce-
mus et alios apud q^os laudat in
bonā opinionē et reuerentias et
imitationē ipsi⁹ inducam⁹. Sed
ad deū vñmur vbi nō q^odes vt
ei q^o inspector est cordiū n^os co-
cept⁹ manifestem⁹: s³ vt nos ipos
et alios audietes ad ei⁹ reueren-
tiā inducam⁹. et iō necessaria est
laus oris: nō q^ode ppter deū: s³ p-
pter ipsū laudantē cui⁹ effectus
excitat ad deū ex laude ipsi⁹ et in-
q^ostū hō p diuinas laude affectu
ascēdit in deū. Interim etiā p b^o
retrahit ab his q^o sunt ptra deū
p^oficit etiā laus oris ad b^o q^o alio-
rū affect⁹ puocat i deū. vñ dicit
in ps. Bñdicā dñm in oi tpe sp
laus ei⁹ in ore meo. In dño lau-
dabit aīa mea. et postea subdit.
audiāt māsueti et letent. ¶ Ad
primū q^o argumentū dicit Tho.
q^o d^o deo possum⁹ dupliciter loq^o
¶ Uno mō q^ostū ad ei⁹ essentias. et
sic est incōphensibilis et ineffat⁹
lis et maior oi laude. Debēt autē
ei s³ hāc opationē reuerētia et
latrie honor. Alio mō possum⁹
loq^o d^o deo s³ effectus ipsi⁹ q^o in
n^oram vilitatē ordinant: et s³ h^o
debet deo laus. ¶ Ad scdm ar-
gumentū dicit Tho. q^o h^o de⁹ sic
corde laudā⁹us: tñ valz exterior
laus oris ad exciandū interiorē

affectū laudantē & ad puocandū
 alios ad dei laudē ut dicitur ē. ¶ Et
 sic etiā soluit tertius: qz deū non
 laudamus ppter utilitatē suam:
 sed ppter nostras. ¶ Scdm̄ du
 bium fuit utrū cātus in officio di
 uino sit cōmendandus. Et qdā
 dicunt qz non. Mā Iherony. di.
 xcij. c. cantantis. dicit. Deo non
 voce sed corde cantādum nec in
 tragedorum moduz guttur & fau
 ces medicamine liniēde sunt: ut
 in ecclia theatrales moduli au
 diant & cantica. Et Grego. pfa
 ra. xcij. di. c. In sancta plerūqz fit
 ut dā blanda vox querit cōgrua
 vita negligat & cantor minister
 dñi moribus stimulat cui pplm̄
 vocibus delectat. ¶ Alij dicūt qz
 cantus assumendus sit in diuina
 laude. Mā ambrosi⁹ cantū insti
 tuit in ecclia mediolan. ut refert
 Aug⁹. ix. p̄fessionū. Dicit qz tho.
 qz cantus ille qz fit ad fines vani
 tatis & vano modo ad officium di
 uinū nō est assumēdus. S3 cum
 cant⁹ ordinat⁹ ad dei laudē: licit⁹
 est: quā h3 diuersas melodias so
 norū animi hominū diuersimod
 disponunt. ut p3 p phm̄. viij. pol
 litice. & Boe. in plogo musice. &
 sic p cantū animus puocat ad de
 uotionē. vñ Aug⁹. dicit in. x. con
 fessionū. Adducor cantādi p̄sue
 tudinē approbare in ecclia ut p
 oblectamēta aurium: if. rmoz ani
 mus in affect⁹ pietatē assurgat. &
 de seipso dicit. ix. li. p̄fessionum.
 Fleui in hymnis & cātis tuis:
 iuaue sonantē ecclie tue vocibus

cōmotus. ¶ Tertiu⁹ dubiū fuit
 utrū qui omisit officium teneat ill
 lud supplere. ¶ Ad hoc respōds
 Tho. in qdlibetis qz sicut in offi
 cijs diuinis exoluendis obhuat
 da est p̄gruitas loci: ita etiā con
 gruitas t̄pis. qz obhuari nō poss
 set si oporteret inuigere omittētī
 qz horas diceret qz omisit. For
 te em̄ in cōpletorio diceret. Fas
 lucis orto sidere. & in ip̄e pascha
 li officium dñice passionis: qd vi
 detur absurdū. & ideo nō videt
 esse iniungendū qz easdē horas
 repetat: sed aliqd ad laudē diui
 nā p̄tinens: hoc est em̄ cōmune
 in om̄i officio diuino laus dei &
 suffragiū fidelium: puta qz dicat
 psalmos p̄niales vel vnū psal
 teriū: plus & minus s̄m delicti q̄
 litatē: qzuis em̄ esset debitor offi
 cij: qz t̄pe debito officij p̄tereun
 te iā est impotēs ad soluendum
 t̄pe debito. Ideo est ei alia p̄nā
 iniungēda. Quare si qz p̄ annū
 dimiserit officium nō obligat qz
 totū duplicet. sed in aliud potest
 cōmutari. qz magis placebit dō
 & minus tediū esset penitētī. Ar
 chidya. etiā in rosario di. xci. pe
 nitentiā h̄mōi dicit esse arbitrar
 riā. ¶ Notandū insup s̄m gual.
 qz si dicens officium aliqua v̄ba
 p̄termittit: nō oportet qz ppter b
 a capite resumat disturbādo totū
 officium. imo si dicendo in cho
 ro cū alijs ex aliqua necessitate
 intermisit psalmū vel lectionē &
 h̄mōi: & nō aliter p̄t omisitū sup
 plere nisi subtrahēdo vocem ab

adiutorio chori: melius est praesistere officium chori minuere. Potest tamen aliquid propter hoc post officium supplere. Et quibus omnia praedicta de negligentia diuine laudis ad septem canonicas horas sunt relata: tamen dubitant aliqui An peccet sacerdos qui sine causa omittit quotidie celebrare. Et opinio quorundam fuit quod mortaliter peccat, qui ex negligentia dimittit quotidie celebrare. Sed opinio ista nimis est dura: ideo non tenet. Alii dicunt quod non peccat qui dimittit celebrationem nisi populus habeat sibi commissus: vel ex obedientia teneatur celebrare. Sed ista opinio dicitur Thoma in. iij. di. xij. et in. iij. parte. q. lxxx. quod cum sacerdoti data sit potestas nobilissima reus negligentie erit: nisi illi laici ad honorem dei et salutem animarum viuorum et defunctorum: nisi forte aliquis ex familiari consuetudine spiritus sancti dimitteret. Secus est de alijs actibus ordinis qui pertinent ad corpus christi mysticam: ut ligare: soluere: baptizare et docere. Haec qui non tenentur alijs prelatione vel subiectione potest ab illis actibus cessare. Celebrare autem tenetur ut deo sacrificium reddat etiam si nulli hominum teneatur. Quare videtur quod saltem teneatur quilibet sacerdos celebrare in propriis festiuitatibus. Et Albertus dicit quod medium tenere beatum est. sed aliquando celebrare: aliquando dimittere: nisi officium exigat ut omni die dominico celebret: si beatus est quotidie deuote celebrare: cum populo sibi commisso valde praesertim. Unde Ambrosius de. p. se.

di. h. c. si quotiens. Ego qui quotidie pecco: quotidie debeo accipere medicinam. Et idem. Accipe quotidie quod tibi praesertim. Sed sic viue ut quotidie possis accipere. Hec ille. que intellige de consilio non de precepto.

Qualiter aliqui clerici ex negligentia circa diuina sunt indeuoti corde: ore et corporali gestu. Capulum secundum.

Secunda negligentia clericorum dicitur deuotio. Hec est dum indeuote celebrant diuina officia. In quibus triplex deuotio requiritur.

Prima est verbalis.

Secunda corporalis.

Tertia mentalis.

Prima deuotio que requiritur dum diuina officia celebrantur dicitur verbalis. Deum enim officium dici disticte et apte cum timore et reuerentia dei. pro quod aliqui offendunt dum dicunt verba nimis festinater et confuse: ita quod si sint duo vel plures unus non expectat alium. Nonnulli vero dicunt sine copiosa dolo dimittendo verba vel versus vel syllabas ut audiui aliquos: qui dum vellent dicere. deus in adiutorium meum intende. dicebant deus inuidintende. et in inuitatorio officij beate virginis. Ave maria stetit. Et in missa Sanctus sanctus sanctus sabaoth. Plenimicelsis. Et in officio mortuorum existente funere in ecclesia cantor incipiebat Pater noster. et statim. Et ne nos inducas in temptationem. Nota tamen fuit Henricum de sanda

uo in quolibet q̄ dñi vn̄ chorū
dicit vnū versus aliū aliū: estimā
dum est singl̄os totū dixisse q̄ ec
clesia sic ordinauit. Ex quo dicto
scrupulose et irōnabiliter mouē
tur illi qui faciūt sibi p̄sciam nō
dicendi qd̄ inchoat ab officiato
re vel cātoze vel ab alijs qb̄ cō
mittit̄ versus iuitatoriū et h̄mōi.
¶ Pleriq̄ insup in officioyana et
extranea intermiscēt. Alij nō sūt
q̄ dum cantat̄ officiū vlulat̄ vt ca
nes trahūt caudas cū longo fla
tur et alia stilia faciūt q̄ irreuerentiā
sapiūt et indeuotionē. ¶ Sc̄da
deuotio q̄ req̄rit̄ dū celebrat̄ di
uina d̄: corporalis. Mā vt Dama
inquit. q̄ ex duplici natura com
positi sum̄ corporali videlz et incor
porali. Duplicē deo honorē re
ferre debem̄ sp̄ualē. s. et corporalē.
vñ tho. ij. ij. q. lxxviiij. dicit. q̄ de
um et si nō rōne sui rōe n̄ri etiā
corporaliter reuereri debem̄: tum
vt honorem̄ eū s̄m vtrāq̄ n̄ram
naturā: tū vt p̄ corporales motus
mentē n̄ram excitem̄ et inflāme
mus. et p̄pterea statutū est vt dū
hoiatur iesus vnusq̄sq̄ caput in
clinat̄: vt in. c. Decet. De imuni.
ec. li. vi. Siliter p̄sueuit p̄seruari
vt dū d̄: Gloria p̄ri et̄. Incuruet̄
chor̄ in signū hūilitat̄ et subiecti
onis. Et dū eleuat̄ corp̄ dñi n̄ri
iesu x̄pi oēs flectāt genua. Sz
multi c̄ici et religiosi in h̄ys defi
ciūt: qm̄ aliqui stant cū vno pede
in terra altero ad chor̄ eleuato
dum dicit̄ Gloria p̄ri: vel orōnes
ip̄si immobiles sūt. quidā etiā

dum eleuat̄ corpus dñicum vix
vno genu ad terram posito illud
adorant. ¶ Tertia deuotio que
req̄rit̄ dum celebrant̄ diuina dici
tur mental. d̄: mens quātū fieri
p̄t vniri deo vel attēdēdo ad ip̄
sum vel ad verba vel ad sensum
verboz. Sed multi mētē et cogi
tationes suas ad vanitates diri
gunt et insanias falsas. Sic eue
nit tpe meo cuidā sacerdoti quez
nouit̄: dū ille celebraret euz ad eū
locū attigit quo se ad pplm̄ vol
uit vt diceret orate fr̄es: tā vehe
menter animū ad quādā mulier
rem p̄uerterat: vt qm̄ ex cogitati
one illi ebrī fact̄ dixit inaduer
tenter et fortiter. ¶ Dio quāto s̄
bella. ¶ Qualiter dicit negligē
tes tractant irreuerēter sacra tē
pla et sacras res et sacratissimū
corpus christi. ¶ Aplm̄ tertius.
ertia negligentia derico
rum dicitur contractati
onis. Debent quidem
contractare cum reuerentia ma
xime tria.

¶ Sacra templa.

¶ Sacras res.

¶ Sacratissimum corpus dñi
n̄ri iesu christi.

¶ Primo debent cōtrectare de
rici euz reuerentia sacra templa
quoniam decet domus dñi san
ctitudo. Sz ex negligentia viden
tur iam in multis locis ecclesie
immunde et in ip̄sis reponūtur
vegetes frumenta blada et simi
lia. ¶ Aliq̄ nō die noctuq̄ aptas
ecclesias remēt q̄s intrāt canes illas

deturpantes et hōles de rebus secularibus cōfabulantes cū tū talia in ecclesiis fieri nō liceat. quia vt Aug⁹ ait. xliij. di. c. In oratorio. In oratorio p̄ter orādi psallendiq̄ cultū nichil penitus agat vt noi huic et opa iugiter impesa cōcordēt. Et text⁹ in. c. Lū ecclesia. extra de immunitate ecclesiar. Ecclesia dei s̄m euāgelicā veritatē dom⁹ orōnis esse debet nō spelūca latronū. ¶ De reparatio ne x̄o qd̄ dicā cur inspiciamus et sepe cōfractas ecclesiar portas nullātia tecta: ruentes muros et h̄mōi: tū q̄ illas reparare tenent ad nil aliud vigilant nisi vt p̄ se p̄cipiāt ecclesiar fructus. Aduertant tū oēs clerici b̄nificiari et minores et maiores et subditi et p̄lati: qz scribit in. c. i. de ecclesiar edificandis. Quicūqz ecclesiasticū beneficium habēt oīno adiuent ad tecta ecclesie vel reparationem. vbi glo. Itā vbi est emolumentū ibi debet esse onus. ¶ Sc̄do debent clerici tractare cū reuerentia sacras res. que sunt tobalee altariū calices corporalia. Indumenta quibus ipi vtunt ad diuinū cultus et similia. Sed cōsiderentur altaria in mltis ecclesiis et inuenient ibi tobalee sordidiflime pulueribus et sterco:ibus vel autū vl' muriū plene. Corporalia vero nigra et fetulenta indumenta qz sacerdotalia lacerta et cuncta vt sic dicaz deturpata: que omnia ex nequissima negligentia procedunt. Maior enim

cura est aliq̄b⁹ clericis de coma sua et forularib⁹ q̄ de rebus sacris. Adensā in qua deuorat albis tobaleis ornatā esse volunt. et d̄ vestimētis ecclesiastico vsui et diuino deputat: nec minimā faciunt estimationē. Audite o clerici qz extra de custo. eucha. in. c. relinq. in textu et in glo. Et d̄ cōsecre. di. i. c. vestimenta. scribitur Vestimēta ecclesie honesta et munda esse debēt. ¶ Tertio debent clerici tractare cū reuerentia sacratissimū corpus d̄ni n̄ri ihesu x̄pi: vt. s. reposito in ecclesiis custodiat caute et sub clauibus i loco decenti. vt ponit in. c. statuimus extra de custo. eucha. q̄ta x̄o sit i hoc clericoz mltor negligētia: experientia manifestat. Ideo dent operā oēs vt diuinū cultū exerceāt diligēter et magnificēt deū qui est benedictus in secula seculorum. Amen.

¶ Feria sexta quinte hebdomade. De desperatione

Sermo trigessimus quart⁹

Omne iam

feter: quattriduanus est.

Herba sunt marthe de resurrectione lazari desperatis: originaliter Johan. xi. ca. et in euāgelio hodierno. Diffidebat martha d̄ resurrectione fratris sui lazari: qz p̄siderabat fetore exanimati cadaueris et x̄pi dei incarnati potentiam nō pensabat. Ideo x̄ps incredulitatē eius modeste redarguit dixitqz illi. Si credideris vi

debis gl'iam dei. Sic et nonnulli peccatores: cum inspicunt fetidam animam suam obrutamque mole magnorum criminum: desperant ad salutem et vitam amplius posse redire. Et ad hoc iugilat ille serpens antiquus hostis humani generis. ut post peccata grauissima ipso coopante commissa: infelices peccatores desperent. Idcirco in priori sermone de peccato desperationis dicemus. Est enim desperatio filia accidie. In Grego. et Tho. ij. ij. q. xx. De quibus tria mysteria nobis occurrunt declaranda.

Primum dicitur varietatis.

Secundum grauitatis.

Tertium remiscibilitatis.

De triplici desperatione. scilicet passionatorum: damnatorum. et peccatorum: in quibus etiam triplex alia desperatio ponitur. Cap. primus.

Primum mysterium declarandum de desperatione dicitur varietatis. Inuenitur enim

triplex varia desperatio

Prima est passionatorum.

Secunda damnatorum.

Tertia peccatorum.

Prima est desperatio passionatorum: hec est quedam passio contraria spei. Sicut enim spes importat quendam accessum. Tendit enim sperans in obiectum. id est rem speratam: que est bonum arduum quod habet rationem attractiuam cum possibilitate adipiscendi. Sic desperatio importat quendam recessum. nam desperans discedit a bono arduo: non quia non desideret: sed quia con-

siderat illud cum impossibilitate obtinendi. Et ideo habet rationes retractiuas. In Tho. i. ij. Si quis desperaret de eo quod non est natura adipisci: vel de eo quod non est debitum adipisci: desperatio talis de se non esset peccatum. unde si medicus desperaret de curatione alicuius infirmi: vel si quis agricola desperaret se fieri posse imperatorem aut simplex clericus papam: non peccaret propter impossibilitatem consequendi talia. Et sic de alijs. Secunda est desperatio damnatorum. Omnes enim damnati tam demones quam homines desperati sunt scientes certitudinaliter quod nunquam euadent penas inferni: ut dicit beatus Tho. ij. ij. q. xvij. ubi ostendit quod in damnatis non est spes. Nec obstat quod in demonibus sit fides: licet coacta: quia inter fidem et spem est differentia. quia fides est de rebus bonis et malis et preteritis: presentibus et futuris: et suis et alienis. Sed spes non est nisi de rebus bonis futuris ad se pertinentibus. Ideo magis potest esse fides in formis in damnatis quam spes: quia bona diuina non sunt eis futura possibilis: sed sunt eis absentia. desperati sunt igitur damnati de uenia peccatorum suorum et de salute consequenda. Ista tamen desperatio secundum Tho. ij. ij. q. xx. non imputatur eis ad culpam. quia sunt in statu desperandi propter impossibilitatem redditus ad beatitudinem. Ideo est eis pars damnata.

tionis. **T**ertia est desperatio peccatorum que triplex esse pot.

Prima miserie euadende

Secunda venie consequende

Tertia felicitatis consequende.

Prima desperatio est miserie euadende. **N**on enim vident peccato-

res miseras et calamitates ma-

lorum que incurrunt propter peccata

eorum desperant de deo quod velit

ipsum liberare cum tamen legamus

innumeritas ad penitentiam conuer-

sos subuersionis interitum euas-

sisse. **E**t verbum tempore gregoriani a

peste crudelitate liberatam pro-

pter deuotionem populi et oratio-

nes humiles in processibus

replicatas. **E**t si non semper de-

us clamantes liberet ab aduersi-

tatibus vite presentis: tamen fati-

ciat homo quod in se est orando

ieiunando pia vota emittendo.

et similia. et confidat in deo ac se

illi committat. Innumeri ut sic

dicam peccatores a grauissimis

periculis infirmitatibus et tribu-

ta et statim animo deficiunt et de-

pressissimo deo male sentiunt. scilicet

quod vel nolit vel non possit pec-

cata remittere. **C**ontra quos

clamat omnis scriptura que de

dei misericordem et benignum

fatetur quibuscumque peccatoribus

et quandoque ad penitentiam

redeuntibus. **E**t licet multas au-

toritates posuerim in sermone

de misericordia dei in quadra-

gesimali de penitentia: tamen

hoc loco illas repetere et alias

supaddere per necessarium cen-

seo: ut sic terreatur diabolus et

abscedat a cordibus peccatorum

quos in desperationem inniti-

tur retinere. **A**udite igitur et au-

ribus percipite felicissimum sa-

luberrimum iocundissimumque

nouum. **O** peccatores de patre

nostro quem offendimus: quem

deseruimus: quem per tempora lo-

gissima spreuimus. **M**isericors

est: misericordiam offert conuer-

tentibus ad se. **D**e quo sic scribi-

tur **E**xodi. xxxiiij. capitulo. **D**o-

minator domine deus miseri-

cor et clemens patiens et mul-

te miserationis. **E**t deuterono-

mij. quarto capitulo. **R**euerteris

ad dominum deum tuum et au-

dies vocem eius: quia deus mi-

sericors deus deus tuus est. **E**t

ecclesiastici. secundo capitulo. **P**ius

est dominus et misericors et re-

mitteret in die tribulationis pecca-

ta. **E**t. xvij. c. quam magis est misericordia

dei et propiciatio illius penitentibus ad se

Et. xvij. c. quod adhaeret enarrari mi-

misericordiam dñi. r. li. c. Letet ani
 ma v̄ra in misericordia ei. r. Sapie
 tie. xv. c. Tu aut̄ dñe suavis r. ve
 rus es r. in misericordia disponens
 omnia. r. David in psal. i. Ad
 serere mei de. r. scdm magnā mise
 ricordiam tuā. r. psal. lxxxiij. mi
 sericordiā r. v̄tate diligit de. r. r.
 psal. lxxxv. Tu aut̄ dñe suavis et
 mitis r. m̄te misericordie oibus inuo
 canibus te. r. psal. lxxxviij. Ad
 sericordias dñi in eternū canta
 bo. r. psal. xix. Laudate nomen
 eius qm̄ suavis est dñs in ecnuz
 misericordia ei. r. psal. cvij. Magna
 est sup celos misericordia tua. r. ps.
 cxviij. Misericordia dñi plena est ter
 ra. r. psal. cxix. Apud dñm mi
 sericordia est r. copiosa apd̄ eum
 redēptio. r. ysaias. xxx. c. ait. Ex
 pectat de. v̄t misereatur. r. r. lv. c.
 Derelinquet impi. v̄t suā r. vir
 iniqu. cogitationes suas r. reuer
 tat ad dñm et miserebit̄ eius. r. r.
 Joel. xx. c. Conuertimini ad do
 minū deū v̄m qz benign. r. mise
 ricors est r. prestabilis sup mali
 ciam. r. Daniel. ix. c. Prostermi
 nus p̄ces in miserationib. tuis
 mult. r. r. Athei. ix. c. Christus
 dixit. Misericordiam volo. r. r. Pau
 lus ad ephes. ij. c. Deus diues ē
 in misericordia. r. r. de hac sunt textus
 r. snie dulcissime in decret. l. dis.
 c. Quia tua. c. Si q̄s. r. r. i. q. vij.
 c. si quis. r. r. ij. q. i. ca. Multi. r. r.
 vij. q. i. c. Qui negant. r. r. xxij. q.
 iij. c. Unusq̄sqz. c. Incomutabil.
 c. Mō sp. c. Om̄e. r. r. xxij. q. iij. c.
 Hec aut̄ vita. c. Ipsa pietas. c. si

illie. c. Duo ista. r. r. xxij. q. v. c. si
 non licet. c. Ad fidē. c. Relegētes
 r. r. xxvi. q. vi. c. Is q. ca. Agnoui
 mus. r. r. xxij. q. i. c. Apd̄. r. r. xxij.
 iij. q. ij. c. Admonere. r. r. d. pe. di.
 i. c. Libenter. r. r. c. Multiplex. c.
 Importuna. c. Mouit. c. Quā ob
 rem. c. Quia diuinitat̄ natura. c.
 Predixerat. c. Medicina. c. Quē
 penitet. r. r. de pe. di. iij. c. Miniui
 te. c. Ille rex. c. Talis. c. Adhuc i
 statur. Sunt in p̄optu exempla
 tot pctōz qui ad dñm redeātes
 benigne recepti sunt r. veniā ac
 ceperūt: vt patet in sermone illo
 nostro de misericordia dei. Tertia
 desperatio ē felicitatis adipiscē
 de. Desperāt pctōres q̄ sepe adi
 pisci regnū celoz. qm̄ illd̄ nō da
 tur sine meriti: r. vt inquit Beda
 sine meritis aliquid sperare non
 spes sed p̄sumptio dicit̄ d̄. Quib.
 bus r̄idet Bonauen. in. iij. dis.
 xxvi. in declaratione littere. Qd̄
 aliqui sunt q̄ nō h̄nt meritū nec i
 pposito nec in effectu: h̄j sunt q̄
 malefaciendo nullū bonū agunt
 pponentes firmiter in sua disso
 luta vita p̄seuerare asserentesqz.
 Si dederit michi deus paradisi
 suz faciat qd̄ vult: Si dimiserit
 me in isernū quid michi. Ego vi
 tā mutare nolo. Tales vtqz p̄e
 sumptuosi essent si sperarent illo
 modo posse saluari. r. r. Alij v̄o sūt
 q̄ habēt meritū in pposito r. in
 effectu. H̄j sūt viri perfecti qua
 les fuerūt sācti r. amici dei virtut
 ibus heroicis fulgētes qui pec
 cata oia cuitantes bonis opib.

vacauerunt die non cum seruietes
 dno in humilitate et deuotione.
 ¶ Quidam autem habent meritum in pro-
 posito et si non in effectu. Isti sunt
 homines imperfecti qui et si humana fra-
 gilitate sepius in peccata labantur tamen deo
 se commendat ut illi spacium tribuat
 penitentie: frequenter ecclesias: lar-
 giuntur pauperibus elemosinas: cu-
 stodiunt sanctos dies festorum et exer-
 cent alia opera bona clamantes spem
 in corde suo cum publicano. De-
 precius esto michi peccatori: huius
 sperare possunt non presumptuose: quia
 ad numerum deuenient electorum. Et
 si quis obijceret quod nullus potest me-
 reri vitam eternam quia illa est bonus
 infinitum et meritum nostrum est meri-
 tum finitum et finitum ad infinitum nul-
 la est proportio. Runderi potest per ea
 que dicta sunt in sermone primo que
 dragesimalis de penitentia. c. iij.

¶ Quod desperatio grauissimum
 est peccatum ex eo quod per illam homines re-
 trahuntur ab operibus bonis et labuntur
 in effrenata uicia. Cap. l. m. ij.

¶ Eundem misterium decla-
 randum de desperatione di-
 citur quidam. Est quippe de-
 speratio que peccatum. ¶ Unum Hiero-
 nimum ad rusticum monachum ait. Nichil
 sic offendit deum sicut cor impeni-
 tens. Solum desperationis crimen est
 quod veniam post se non potest. ¶ Et leo
 papa de penitentia. di. l. m. c. Sceleratis-
 simorum sic iuda alloquitur. Sceleratis-
 simis o iuda et infelicior extitisti
 quam que penitentia non reuocauit ad do-
 minum: sed desperatio traxit ad laqueum.
 Quasi dicat quod quod fuit pec-

catum desperationis in iuda que peccata
 iudeorum et alia peccata per illum com-
 missa. ¶ Et glo. super illud. Numeri
 xliij. c. Si despaueris lapsus
 in die angustie minuetur fortitudo
 tua dicit. Nichil est execrabilius
 desperatione quam que habet et in gnabi-
 libus huius uite laboribus et quod pe-
 ius est in fidei certamine constan-
 tia perdit. ¶ Et Isidorus. li. de summo
 bono. Perpetrare flagitium mors
 anime est: sed despare est descende-
 re in infernum. ¶ Sed propter ista
 querunt scire nonnulli uirum despe-
 ratio sit maximum peccatum. Et ex au-
 thoritatibus predictis uidetur quod sic. Pro-
 terea peccatum insanabile uidetur esse
 grauissimum secundum illud Hieremie. xxx
 c. Insanabilis fractura pessima
 plaga tua. Sed peccatum desperationis
 est insanabile. unde Hieremie. xv.
 c. Plaga nostra desperabilis reuocari
 curari. ¶ Sed prius ostendi potest.
 ¶ Primo quia illud peccatum uidetur esse
 altero grauius quo peccanti maius
 nocumentum inferit. Sed ex infideli-
 tate que opponitur fidei inferit ma-
 ius nocumentum quia per infi-
 delitatem destruitur fundamen-
 tum spiritualis edificij que ex de-
 speratione que opponitur spei:
 ergo infidelitatis peccatum gra-
 uius est peccato desperationis.
 ¶ Secundo arguitur ex sententia
 Aristoteli. qui ait. viij. ethicorum. Ma-
 iori bono maius malum oppo-
 nitur. Sed caritas est maior spei
 quia ut ait Apostolus prime ad corinthios.
 xliij. c. Nunc autem manent fides: spes: caritas. tria hec

Maiores autem horum est caritas. Ergo odium dei oppositum caritati est grauius desperatione opposita spei. Rñdet tho. ij. q. xx. q. peccata que opponuntur virtutibus theologice sunt secundum suum generalem peccata grauiora. Quia enim virtutes theologice habeant deum per obiecto peccatis eis opposita important directe et principaliter auersionem a deo. Si enim esse possit uersus ad bonum commutabile sine auersione a deo quoniam esset inordinata non esset peccatum mortale. Et ideo illud quod primo et per se habet auersionem a deo est grauissimum inter peccata mortalia. virtutibus autem theologice opponuntur infidelitas despectio et odium dei. Inter quod odium et infidelitas si despectio comparantur inueniuntur se quod deus. id est secundum rationem proprie speciei grauiora. Infidelitas enim puenit ex hoc quod voluntas hominis ipsi diuine bonitati contrariatur. Despectio autem ex hoc quod homo non sperat se bonitates dei participare. Ex quo patet quod infidelitas et odium dei sunt contra deum secundum quod in se est. Despectio autem secundum quod eius bonum participat a nobis. unde maius peccatum est secundum se loquendo non cedere dei veritatem vel odire deum quam non sperare consequi gloriam et gratiam ab ipso. si comparat despectio ad ista iduo peccata ex parte nostra sic despectio est periculosior quia per spiritum reuocamur a malis et introducimus in bona persequenda. Et ideo sublata spe in effrenata homines labuntur in vicia et a bonis operibus retrahuntur et sic soluantur obiecta.

Quod despectio peccatum est graue tamen si de illa homo peniteat remittitur a deo.

Capitulum tertium.

tertium mysterium declarandum de despectio de remissibilitas. In quo exquire re libet. An peccatum despectiois sit remissibile. Et quibusdam videtur quod non eo quod est peccatum in spiritu sancto: ut docet Magister in ij. dist. xliij. Et peccatum in spiritu sancto est irremissibile. Sed quia de hac materia diffuse tractauimus in sermone de misericordia dei in quadragesimali dominica. Ideo per nunc tamen notabimus illud quod ponit. Tho. ij. q. xiiij. Quod de peccato in spiritu sancto tripliciter doctores loquuntur. Primi doctores antiqui: ut Athanasius: Hilarius: Ambrosius: Hieronymus: et Chrysostomus: dicunt peccatum in spiritu sancto esse quando ad litteram aliquid blasphemum dicitur contra spiritum sanctum: siue spiritus sanctus accipiatur secundum quod est nomen essentialis conueniens toti trinitati. Cuius quilibet persona et spiritus est et sanctus: siue prout est nomen personale vnius in trinitate persone. Et secundum hoc distinguitur Athei. xij. c. blasphemia contra spiritum sanctum et blasphemia contra filium hominis. Nam Christus operabatur quedam humaniter comedendo et bibendo et similia. Quaedam diuinitus miracula faciendo et per operationem spiritus sancti quo secundum humanitatem erat repletus. Iudei autem primo quidem dixerant blasphemiam in filium hominis cum di-

cebant enim voracem potatorem
vini et publicanorum amatorum. Per
modum autem blasphemauerunt in
spiritum sanctum: duo opera que ipse
operabatur virtute proprie diuinitatis et
per operationem spiritus sancti attribue-
bant principi demoniorum et propter
hoc dicunt in spiritum sanctum blasphemasse.
Augustinus autem libro de verbis
domini blasphemiam vel peccatum in spiritum
sanctum dicit esse finalem impenitentiam
quam scilicet aliquis perseuerat in
peccato mortali usque ad mortem. Quod
quidem non solum verbo oris fit: sed
etiam verbo cordis et operis. Hoc
autem verbum sic acceptum dicitur esse contra
spiritum sanctum quia est contra remissionem
peccatorum que fit per spiritum sanctum
qui est caritas patris et filii. Nec hoc
deus dixit iudeis quasi ipsi peccarent
in spiritum sanctum. Non enim
erant finaliter impenitentes. Sed
admonuit eos ne taliter loquentes
ad hoc peruenirent quod in spiritum
sanctum peccarent. Alii vero dicunt
peccatum in spiritum sanctum est quan-
do aliquis peccat contra appropriatum
bonum spiritui sancto: cui appropriatur
bonitas sicut patri appropriatur
potestas et filio sapientia. Unde
peccatum in patrem dicunt esse peccatum
ex infirmitate: et peccatum in filium
quando peccatur ex ignorantia.
Et in spiritum sanctum quod peccat ex certa
malicia. Et nota quia non dicitur
ex malicia sed ex certa malicia. Nam
ut refert bonauen. in secundo de iherosolymis
quod et si malicia percurrere possit ad
omne peccatum non tamen semper facit pec-
catum in spiritum sanctum. Unde si aliquis

senex qui non habet appetitum
fornicandi excitaret carnem suam
ut fornicaretur non diceretur in illa
fornicatione peccare in spiritum
sanctum quod si quis illud peccatum comitte-
ret ex industria et quadam mali-
cia. Peccare ergo ex certa mali-
cia est cum contemuntur et abij-
ciuntur illa que electionem pec-
cati possunt impedire sicut spes
per desperationem: et timor per
presumptionem: que scilicet timor
et spes sunt effectus spiritus sancti
in nobis. Desperatio ergo est
peccatum in spiritum sanctum:
quia repugnat spei et contemnit
misericordiam et bonitatem dei.
Ad propositum principale rede-
untes dicimus ut etiam posui in
illo preterito sermone de miseri-
cordia dei quod potest homo quod diu
in hac vita de desperatione pe-
nitere et penitenti nunquam venia
denegatur. Ibi omnia expressa
sunt que nolo scribendo iterum re-
plicare. Sed per confortationem despe-
ratorum ut nunquam si se corrigere vo-
lunt et ad penitentiam reuertantur diffidant de
bonitate dei. Inducam exemplum no-
tabile quod recitat in legenda sancti
basilii vir quidam venerabilis nomine he-
radus filium unicum habebat quem domino
consecrare decreuerat. Sed diabolus
humani generis inimicus hoc adu-
tens unum de seruis predicti heradii
in amore puelle plurimum inflama-
uit. Verum cum impossibile cerneret ut
ipse qui seruus erat in amore
tam nobilis puelle accedere
posset ad quendam maleficum ac-

cessit pecuniā promictēs vt sibi
ferret opē. Cui maleficus dixit
Si vis mittam te ad diabolū
meū dñm. Et si feceris q̄ ipse in
iunget tuū desiderū obtinebis
Rñdit iuuenis faciā vt dicitis. Il-
le igitur epistolā ad diabolū mi-
sit. et eam p̄ predicū iuuenem in
hec verba destinauit. Quoniam
quidē mi dñe oportet me festi-
nanter et solcite quosq̄ a chris-
tianoꝝ religione abstrahere et
tue adducere voluntati vt pars
tua quotidie multiplicetur. missi
hūc iuuenem amore captū ardē-
tissimo talis puella: postulo vt
suū desiderū assequat̄ vt in isto
glorier et alios tibi decetero va-
leam aggregare. Et dās ei epi-
stolā dixit. vade et tali hora noc-
as sta sup monumentū gentilis
Et ibidem demones aduoca et
hāc chartā in aera exalta et statū
aderunt tibi. Qui vadēs demon-
nes inuocabat et chartā p̄ aera
eñciebat. Et ecce adest princeps
tenebrāz multitudine demonio-
rum vallatus. Qui cū ep̄lāz per-
legisset ait ad iuuenē: credis ne
q̄ tibi possim p̄desse vt tuam cō-
pleas volūtates. Qui ait credo
dñe. Cui diabolus. Abnegas
xp̄m tuū. Qui ait. abnego. Dicit
ei diabolus. Perfidi estis vos
christiani qz qm̄ me opus habe-
tis ad me venitis: qm̄ aut̄ deside-
riū vestrū consecuti estis statim
me negat̄ et ad xp̄m vestrū accē-
ditis. Ille aut̄ qz demēs est susci-
pit vos. Et si vis vt tuā cōpleas
volūtate fac michi manu tua scri-

ptū in quo cōfitearis te abrenū-
ciasse xp̄o et baptismo et xp̄iane
p̄fessionem et meus sis suus et me-
cū in iudicio cōdēnandus. Qui
statis manu pp̄ria scriptū fecit.
Cōtinuo ergo diabolus accersit
uit spūs q̄ erāt sup fornicationē
iubēs eis vt ad p̄dictā puellā ac-
cederēt et cor eius i amore iuue-
nis inflāmarēt. Qui accedētes
cor eius adeo succēderūt vt puel-
la se in terrā p̄iceret et ad p̄rem
lamētabiliter exclamaret. Misere-
rere mihi pater qz dire torqueor
pp̄ter amorē talis pueri aut illi
uxorē me trade. aut post modicū
mortuā me videbis et pro me in
die iudicij rationē reddes. Qd̄
dolēter audiēs pater tandē eam
uxorē illi dedit. Ad vniuersā sub-
stātiā tribuit dicēs: vade filia ve-
re misera. Cum ergo illa cū viro
maneret p̄cepit et alioꝝ relatu co-
gnouit q̄ iuuenis ille eccl̄iaz nō
iuroibat nec se cruce signabat.
Cū hō hec viro suo suspirās et
dolēs narrasset illeq̄ negare nō
posset apuit sibi p̄ ordinē cuncta
q̄ fecerat. Qd̄ illa audiēs vehē-
mēter igemuit et ad bñm basiliū
pp̄eravit. eiq̄ oīa q̄ viro suo et
sibi acciderāt retulit. Basilius
aut̄ iuuenē vocans dixit: vis fili
reuerri ad dñm. Cui ait. Utiq̄
dñe s̄ nō valeo qz diabolo sum
p̄fessus et xp̄m abnegavi et de b̄
scriptū manu pp̄ria feci et diabo-
lo ip̄m dedi. Cui basilius. Non
sit tibi cura. Benignus est deus
reuertētibz ad se. Et continuo ap̄-
prehēdēs puerū signū crucis in

eius frōte fecit et ip̄s p̄ tres dies
reclusit. Postea eū visitauit et di-
xit. Quomō habes fili. Qui ait
In magna sum veratiōe. Nam
clamātes diaboli et terrētes me
scriptū ostēdūt et dicūt. Tu veni-
sti ad nos: nō nos ad te. Et dixit
scūs. Moli timere fili tātūmodo
crede. Et dās ei modicā escā et
signās ⁊ dandēs ostiū abiit ⁊ p̄
eo orauit. Post aliquos dies ite-
rū visitauit. et ait. Quō habes fi-
li. Qui ait: a lōge clamores eorū
⁊ minas audio. s̄ eos nō video
et dās ei itez escā faciēs⁊ signū
crucis itez eū reclusit et p̄ eo ora-
uit. et quadragesimo die rediēs
dixit. Quō habes fili. Rūdit bñ
habeo scē dei. vidi te hodie in
visu pugnante p̄ me et diabolus
vincetē. Post hec eū educēs oēs
clerū et religiosos et pplm cōuo-
cauit. et omēs p̄ eo orare admo-
nuit tenēs⁊ manū iuuenis duce-
bat eū ad ecclias. Et ecce diabo-
lus cū multitudine demonū ad eū
venit et visibiliter apprehēdēs
iuuenē conabat eum trahere de
manu basili. Et cepit clamare
ille. Scē dei adiuua me. Et itāta
eū impbus instātia aggressus est
vt etiā scm̄ ipelleret. q̄ ait ad eū
iprobissime. Nō sufficit tibi p̄dis-
tio tua nisi et dei mei tētes plas-
ma. Diabolus dixit ad eū multis
audientib⁹. Preiudicas michi o
basili. Tūc oēs exclamauerunt
kyrieleison. Dixit⁹ ad eū basili-
us. Increpet te dñs diabole.
Qui ait. Nō abij ego ad ipm s̄
ipse veit ad me. Ecce scriptū ei⁹

in manu mea habeo. Et orante
basilio ⁊ tēdente in celū manus
Ecce charta p̄ aerē delata et ab
oibus visa venit et iposita est in
manib⁹ basili. Quā ille suscipi-
ens dixit iuueni. Cognoscis has
litteras frater. Et ille. Etia dñe
Et frāgēs basilius scriptū et be-
ne instruēs illū et regulam sibi
dās reddidit eū vxori sue. ¶ Ec-
ce q̄ta est bonitas summi dei. q̄
neminē vult perire. Speremus
ergo in illū et nō cōfundemur. s̄
habebimus eius gratiā quā no-
bis largiatur. Amen.

¶ Sabbato ante dñicas de pas-
sione. De iusticia cōtra negligē-
tiam ministroz eius.

Sermo trigessimus quintus

Adiciū meū

verū est. Verba sunt redē-
ptoris nostri originaliter
Johan. viii. c. et in euāgelio ho-
dierno. Quia dormit iusticia in
terra multiplicant vbiq̄ iniquita-
tes maloz. Perpetrāt quidē ipi
absq̄ timore pctā. S̄ fieri non
pōt absq̄ culpa rectorz reipubli-
ce ac quozūcūq̄ maiorū iusticie
intermissio. Nā deū imitari de-
bēt cuius ministri sūt vt p̄tra pu-
blice delinquētes dū opus ē po-
tētie brachiū extēdāt. Et cū sepe
in h̄ deficiāt ex animi remissioe
⁊ pusillanimitate. Idcirco in pre-
senti s̄mone de negligētia mini-
stroz iusticie dicemus. Pro qua
cōfutāda de iusticia tria ppone-
mus misteria declarāda.

¶ Primum de commendationis.

¶ Secundum partitionis.

¶ Tertium contrariationis

¶ Quid sit iusticia. Et quomodo commendat in oibus scripturis diuinis et humanis Et de triplici eius acceptione La. primum.

¶ Rursum misterium declarandum de iusticia dicitur commendationis In quo prius videamus. Quid sit iusticia deinde quod ab oibus commendat scripturis. Cicero igitur in epistola de casu Reipublice sic diffinit iusticiam Iusticia est constans et perpetua voluntas ius suum unicuique tribuens Que verba ponuntur in istis de iusticia et iure. et. ff. de iusticia et iure. l. Iusticia Pro qua diffinitione plenius intelligenda. Notandum secundum Richardum in. iiij. di. xxxij. et Tho. ii. ii. q. lviij. Et. i. ii. q. cxij. Quod iusticia sumitur tripliciter.

¶ Primo committitur per qualibet rectitudine animi Et hoc modo quelibet virtus est iusticia. quod dicitur quia quelibet virtus est aliqua animi rectitudo Et de hac dicit Anselmus in li. de veritate. Iusticia est rectitudo voluntatis Et sic iusticia est facere bonum et declinare a malo secundum Augustinum Et de hac christus dixit Mathei. vi. c. Primum querite regnum dei et iusticias eius Hoc etiam modo iusticia importat rectitudines ordinantes actum hominis in comparatione ad bonum proprium cum scilicet homo ordinat per virtutem que bonum facit habentem Et hanc Aristoteles in ethicorum appellat iusticiam methaphoricam

¶ Secundo sumitur iusticia committitur per ut importat rectitudinem ordinantem actum hominis in comparatione ad bonum commune multitudinis Et sic dicitur iusticia legalis. ¶ Tertio modo sumitur iusticia proprie per ut importat rectitudinem ordinantem actum hominis in comparatione ad alium singularem hominem Et sic est iusticia particularis et est virtus cardinalis ¶ Quomocumque itaque sumatur iusticia multa laude extollitur in scripturis diuinis et humanis secundum David ita ait ps. xxxij. Oculi domini super iustos. ¶ Et ps. xxxvi. Iusti autem hereditabunt terram. ¶ Et ps. lxxxvi. Iustus ut palma florebit. Et ps. cxi. In memoria eterna erit iustus. ¶ Et sapiens puerbiorum. x. c. Benedictio domini super caput iusti. ¶ Et. c. xij. In semita iusticie vita. et. c. xiiij. Iusticia eleuat gentem miseris facit populos pacem ¶ Et. c. xv. Qui sequitur iusticiam diliget a deo. ¶ et xvi. c. Inicium vite bone facere iusticiam. ¶ Et Ecclasiasticus. iij. c. Pro iusticia agonizare pro anima tua et usque ad mortem certa pro iusticia et deus expugnabit pro te inimicos tuos. ¶ Et. xx. c. Qui operatur iusticiam ipse exaltabitur. ¶ Et Paulus ad ephesios. vi. c. Induti lorica iusticie. ¶ Et ad philippenses. i. c. Repleti fructu iusticie. ¶ Et. i. ad Thimotheum vi. c. Sectare iusticiam. ¶ Et Cassiodorus in epistolis. Acquiescite iusticie qua mundus letatur. ¶ Et Anselmus in li. cur deus homo. Iusticia est animi libertas tribus

ens unicuique sibi propria dignitate
 re maiori reuerentia: pari concordi-
 dia: et minori disciplinam: deo
 obedientiam. sibi sanctimoniam: ini-
 mico patientiam. egeno operosam
 misericordiam. ¶ Et tertius. xij. q. ij.
 c. Qua deuotissima. Sumus in re-
bus bonum est iusticiam colere atque
sua cuique iura seruare. et Aug. li. iij.
 de ciuita. dei. Amota iusticia
quid aliud sunt regna nisi las-
trocinia. ¶ Et Macrobius. li. i.
 de somno scipionis. Sine iusticia
non solum respublica: sed nec eriguntur
hominum cetus: nec quidem parua do-
mus consistabit. ¶ Et Cicero. li. i. de
 officiis. Iusticie virtus splendor
est maximus et quo boni viri nomi-
nantur. ¶ Et Salustius in catilinario.
Labore ac iusticia respublica
excrescit. Et aristoteles. v. ethicorum
Præclarissima virtutum videtur esse
iusticia et neque hesperus neque lu-
cifer ita admirabilis. ¶ Et in po-
 litice. Sicut perfectum omnium animalium
est homo: ita a lege et iusticia se-
paratum pessimum omnium. et Seneca in
 li. de quattuor virtutibus. Iusticia
diuina lex est et vinculum societatis
humane. ¶ Et Ciprianus in li. de
 xij. abusibus. Iusticia est pars
populorum: tutamen patrie: immuni-
tas plebis: munimentum gentis: cari-
ta languorum: gaudium hominum: repe-
ries aeris terre. ¶ Et ut concludamus
 laudes iusticie adest saluator no-
 ster qui Matthei. v. c. dixit. Beati
qui esuriunt et sitiunt iusticiam quam ipsi
saturabuntur. Sed quidam pro conia iu-
 sticie audientes arguere conantur

probantes quod iusticia non possit esse
 in hominibus sed in solo deo. Ita ut
dicitur in principio huius capituli
Iusticia est potestas et perpetua vol-
untas. Sed in solo deo est voluntas
 perpetua: ergo in solo deo erit
 iusticia. ¶ Ad hoc respondet Tho-
 mas. ij. q. lviij. quod voluntas potest dici
 perpetua dupliciter. Alio modo ex
parte ipsius actus qui perpetuo
durat. Et sic solius dei voluntas
 est perpetua. Alio modo ex parte ob-
iecti: quia scilicet aliquis vult perpetuo
facere aliquid. Et hoc requiritur
 ad rationem iusticie. scilicet quod homo ha-
 beat voluntatem perpetuam etiam omnibus
 iusticiam conseruandi. virtus ergo iu-
sticie excolenda est: quia in auctoritate
ut omnes obediunt iudici provincie in
principio colone. v. vocatur virtus
perfectissima in suplatiuo gradu
quod omnes excedit eum nullus eum
superat. de ver. obliga. l. Ubi autem circa
principium. Ratio est quia ceteræ vir-
tutes præstantur hominibus: Iusticia vero omnibus.
 ¶ De innocentia: fidelitate: et se-
 ueritate: que sunt tres partes iu-
 sticie. Capitulum secundum.

Secundum misterium declaranda
de iusticia dicitur parti-
tionis. Et hanc Macrobius et
 a Tullio diuerse assignentur par-
 tes iusticie ac plures. Ita in de
tribus tantum dicemus.

¶ Prima dicitur innocentia

¶ Secunda fidelitas

¶ Tertia seueritas

¶ Prima pars iusticie dicitur
 innocentia. de hac Lactantius
 libro tertio: ait. Inter summas

hominis virtutes innocētia nu-
 merat. Et ut inquit Tullius in qō
 nibus tusculanis. Innocētia est
 affectio talis animi q̄ nemini no-
 ceat. Et Ambro. xxij. q. iij. c. ino-
 cens. ait. Hoc est innocentē esse
 iurare quid noceat. De hac ad-
 huc dicit Sen. in li. de dem. Pesti-
 fera vis est valere ad nocendus.
 Ad hac innocentia spectat odio
 hēre peccata. vñd. lxxxvi. di. c. cul-
 pā. dicit. Prim⁹ gradus innocē-
 tie est odisse nefanda. Ideo Da-
 uid q̄ dixerat. Iudica me s̄m in-
 nocētia meā. ipse dicit. Iniquita-
 tē odio habui et abhominatus sum.
 Ad innocentia adhuc pertinet de-
 federe loco et tpe bonos et cohi-
 bere malos. Et Ambro. li. ij. de
 officijs ait. Iustus ut sis nō
 solū non nocebis: sed innocentē
 prohibebis. Propterea nō fuit in-
 nocens pylatus: quāvis dixerit in-
 nocēs ego sum a sanguine iusti-
 hui⁹. Mathei. xxvij. c. qz potuit
 iudeos cohibere a malicia eoz.
 et nō fecit. Placet autē deo ista in-
 nocētia qui dicit in ps. Innocē-
 tes et recti adhererunt michi. C
 Scda pars iusticie dicitur fidelitas.
 De hac tullius in. i. de offi.
 ait. Fundamentus iusticie est si-
 des. i. quentoz constantia et veritas.
 Ideo sap. puer. xxvij. c. ait.
 Vir fidelis multū laudabit. Et
 Tullius li. ij. de offi. Nulla res
 vehementi⁹ pertinet republicā q̄
 fides. Dec vñqz necessaria est in-
 ter viros et vxores: inter mercato-
 res inter artifices: inter ciues et

inter omnes. De fidelitate comē
 datur a Valerio li. vi. in rubrica
 de iusticia. Crassus roman⁹ ci-
 uis q̄ carbonis nomē ifesto ani-
 mo vixote inimicissimū sibi des-
 tulerat. sed tū scriniū ei⁹ a seruo
 carbonis allatū ad se et plura cō-
 tinens q̄bus facile opprimi pos-
 set ut erat signatū cū suo cathes-
 nato ad eum remisit. C Tertia
 pars iusticie dicitur seueritas. hec
 est vire⁹ debito supplicio coher-
 cens iniuriā et dicitur a seuericia et
 veritate. vñ seuer⁹ quasi seuus et
 ver⁹ s̄m fido. Notandū tū q̄ se-
 ueritas aliqñ accipit in malam
 partē. s. p. crudelitate. Et sic acci-
 pitur cū dicit q̄ pius claudius in
 senatu de pirri captiuis seueris-
 simā dixit suam. i. crudelissimas
 ut scribit. ff. de postu. l. i. §. casus.
 Et Aliqñ seueritas accipit in bo-
 nā partē. s. p. debita punitōe de-
 lictorū. Et sic accipit. L. de veteri
 iure enude. l. ij. §. septinari⁹. Et
 L. de sepul. viol. l. sepulcras. hec
 seueritas requirit in his ad q̄s
 spectat ex debito officij et supiori-
 tatis punire peccata: qm̄ ppter
 quattuor ratiōes peccata sūt pu-
 nienda. Prima rō est ppter bo-
 noz auxiliatiōes: ut p punitō-
 nē maloz pbeat auxiliū bene vi-
 uentibus. Ideo ad publicā vtili-
 tatē spectat ne crimina remaneant
 impunita. ut ponit. ff. ad. l. acq̄l.
 l. ita vulneratus. Et. L. d. penis
 l. si opis. et ff. de penis. l. capitaliū.
 §. famulos. vñ in plogo de-
 cretaliū dī. Ideo lex p dicit ut ap-

penitus notius sub iuris regula
 hincet: p qua gen? humana vt
 honeste, viuat: alterz nō ledatius
 sua vnicuiq; tribuat: reformat.
 Et di. iij. c. facte. Facte sunt autē
 leges vt eaz metu humana cos
 herceat audacia: tutaq; sit inter
 improbos innocentia: et in ipsis
 improbis formidato supplicio res
 frenet audacia et nocendi facul
 tas. **S**ecūda ratio quare peccata
 sūt puniēda ppter maloz refre
 nationē: ne ipsi deteriores fiant
 Ideo scribitur. xxij. q. i. ca. para
 tus. Nichil est infelicius felici
 tate peccantiū: qua penalis nut
 ritur ipunitas: et mala volūtas
 velut interior hostis roboratur.
Tertia rō qre peccata sunt pun
 niēda ppter alioz exemplatio
 nē: q; pena vni? est met? alteri?
 vt dicit. **L**. ad. l. iulianā repetūda
 rū. l. i. ff. de penis. l. bona fides.
Quarta rō est ppter maioruz
 obligationē: q; tantoz malozum
 rei sūt q; peccata ppter illoz ne
 gligenā comittunt. Sicut ps. lxx
 xij. di. c. error. c. sentire. c. quid
 em pdest. lxxij. di. c. puenit. lxx
 xvi. di. c. facient. ij. q. vij. ca. negli
 gere. xvij. q. ij. c. si q; xxxij. q. ij. c.
 q; pōt. extra de homici. c. sicut di
 gnū puniēdi q; sūt delinquētes
 vt iusticia locū habeat: nā vt dic
 glo. in. c. i. de offi. ordi. Preses p
 uicie d; purgare puincia malis
 hoibus. **I**de. ff. de offi. pss. l. pss
 puincie. r. vi. q. iij. c. placuit. **L**ō
 mendant antiq; illi romani qui
 nec ppris filijs p iusticia cōser

uanda noluerūt indulgere. **S**it
 de bruto recitat Aug? li. v. de ci
 uitate dei. c. xvij. Qui filios occi
 cidit q; pspirabant ptra pñiam.
 vñd et poeta laudator ait. **N**atos
 q; pater noua bella mouētes ad
 penā pulcra pro libertate voca
 bat. Sed x̄su sequenti p̄solatus
 est infelices. **A**incet amor patrie
 laudūq; imensa cupido. **S**it
 narrat Aug? d̄ manlio torquato
 q; filiū occidi fecit non q; exierat
 p̄ patriā: sed q; ptra tā qd̄ impa
 uerat pater. s. vt null? inret bel
 lū cū hostibus sub pena capitis
 absq; licentia eius. Ille autē ab
 vno ex hostib? puocat? iuuenili
 ardore pgressus singulare certā
 mē illū interfecit et spoliavit. Et
 pater ne plus mali esset in exem
 plo imperij cōtempti q; boni in
 gloria hostis occisi filiū victores
 ppter inobediētiā interim ius
 sit. **S**ed sciendū sūt **A**lexādrū
 de hālis in. iij. sūme qui inducit
 Augū. ptra faustus q; seueritas
 aliqñ remittit ppter m̄itudinē
 peccantiū qñ puniri nō pōt sine
 scandalo. **I**deo dicit Aug?. **Q**d
 aliqñ delinquentiuz multitudo
 diu p patientiaz est expectanda.
 Aliqñ i paucis est puniēda vt co
 rū exemplo ceteri terreat. **P**ro
 pterea dicit. ix. q. iij. c. ordinatio
 nes. vbi multozum strages in cet
 subtrahendū est aliqd seueritati
Ide pfirmat. l. di. c. vt pstitueret
 Et. xi. q. iij. c. plerunq;. et extra d̄
 transac. ca. fi. r. ff. de penis. l. aut
 facta. in glo. ordinaria. Et. xxiij.

q. i. c. noli in fine.

¶ Quid amicitia et auaricia ac proprius amor contrariantur iusticie.

Capitulum tertium.

¶ Tertium misterium de iusticia declarandum dicitur contrariatio. Sunt enim iusticie multa contraria: sed precipue tria.

¶ Primum amicitia.

¶ Secundum auaricia.

¶ Tertium amor proprius.

¶ Primum quod est auaricia iusticie amicitia est. Multi equidem propter amicitiam reos defendunt: excusant innoctum possunt exaltant. Sed hi audire debent et obsequare sententiam Ciceronis quod li. iij. de officiis ait. Neque contra reipublicam neque contra iustitiam ac fidem amici sui causa vir bonus faciet. Maxima omnia facienda sunt que amici velint non amicitie tales: sed diuitiores putande sunt. Hec ille. Et de hac materia videre potes sermones de amicitia in ope nostro de laudibus sanctorum. ¶ Secundum quod contrariatur iusticie est auaricia: et de hoc diffuse habemus in sermone de auaricia iudicium. ¶ Tertium est amor proprius. dicitur scilicet que reipublice presunt se ipsos diligunt et sua querunt custodia propria. Ideo his intumescenda est sententia illa grauissima Ciceronis in i. offici. li. Diminuo inquit que reipublice presunt duo precepta Platonis teneant. vnus ut utilitatem civium sic tueantur ut quecunq; agant ad causam referant obliti communi suorum. Alter ut totum corpus

reipublice curent: ne dum partem aliquam tueantur reliquas deserant. ut enim tutela sic procuratio reipublice ad eorum utilitatem que commissa sunt non ad eorum quibus commissa est: gerenda est. Hec ille. Ad iusticias itaque fouendam ac manutenendam omnes inuigilare debent. Pro qua ut praediximus in precedenti. c. gentiles nec filijs nec sibi ipsis pepercunt. Sicut etiam Valerius ponit li. vi. exemplum Salenti. Salentem inquit urbe Locrentium a se saluberrimis et utilissimis legibus munita cum filius eius adulterij crimine damnatus sum ius ab ipso constitutum utroque oculo carere deberet: et tota ciuitas in honorem patris necessitate pene adulescentulo remitteret: aliquod diu repugnauit. Ad vltimum populi precibus euictus suo patri deinde filij oculo eruto usum videlicet utriusque reliquit. Ita debitum supplicij modum legi reddit equitas admirabili temperamento se inter misericordem patrem et iustum legislatorem partitus. Hec ille. Etiam si sic vbiq; seruaretur iusticia bene esset omnibus populis in quolibet statu. Sed quia hec virtus pene extincta est excreuerunt iniquitates propter quas indignatus deus sepius percutit populos durissimo flagello suo. A quo vos misericorditer liberet. donec gratiam et inde gloriam et beatam. Amen.

¶ Dominica de passione de peccato lingue.

Sermo trigessimus sextus.

Emonium

habes. Judeorum blasphemantium spiritum verba

sunt ista originaliter Jobā. viij. c. et in euāgelio hodierno. *Mala* Grauis in lingua hoīs sita est: q̄ h̄ membrū sit exigū: multa t̄n loq̄ potest et bona et mala. Propterea Jacobus. iij. c. ait. Ecce naues cū magne sint et a ventis validis minent: circūferunt autē a modico gubernaculo vbi ip̄tus dirigent voluerit. Ita et lingua modicū quidē membrū est: et magna exaltat. Ecce cōstulus ignis q̄ magnā siluā incendit: et lingua ignis est vniuersitas iniquitatis. lingua destruit in mēbris vestris que maculat totū corp̄. *Hec ille.* Que v̄ba verificari vident in iudeis qui linguis suis mordacib⁹ ip̄o innocēti maculā dabāt: nūc dicēdo eū vini potatorē: nūc seductorē pp̄lor̄: nunc demoniacū et samaritanū. et tandem linguis suis illuz crucifigi p̄curarunt. *Quā* vero multos aspiciamus iudeorū imitatores qui lingue oēm licentiā dederūt ad indebite inordinateq̄ loquēdus. Idcirco in p̄nti s̄mone de peccato lingue v̄ba faciemus. *Propo* nemus autē solito more tria misteria de ipsa lingua declarāda. *Primum* dicitur naturalis conditionis.

Secundum v̄tuose regulationis.

Tertium multiplicis offensionis

Deo soli homini concessa ē lingua ad loquendū et de p̄ditionibus hūane lingue et qualiter angelī loquuntur. *Cap. primus.*

Primum mysteriū de lingua declarandū dicit naturalis p̄ditionis. Habet eō

dē humana lingua tres naturales p̄ditiones/ quas cōsiderare debet vnusq̄sq̄ a sūmo opifice nō ab re homini datas.

Prima dicit locutionis.

Secunda formationis.

Tertia collo cationis.

Prima p̄ditio hūane lingue dicit locutiōis. *Sola* em̄ hūana lingua naturaliter loq̄ pot. *Ad* qd̄ meli⁹ intelligēdū triplicē adhuc linguā distinguem⁹. *Prima* est angelor̄. *Secunda* brutor̄. *Tertia* vero hominū. *Prima* est lingua āgelor̄. *De* qua ap̄tus p̄ me ad *Corinth. xij. ca.* Si linguis hominū loquar et angloꝝ. *Hec* lingue angelor̄ methaphorice accipiunt ad exp̄mendā eor̄ intelligibile et sp̄ualem locutionē: qz sicut hō loquitur lingua corp̄is ita *angeli* lingua ment̄. *Item* vt loquit *2ho. i. parte. q. cvij.* In angelis est aliqua locutio: et vnus alij loquitur. *Quod* sic potest intelligi. voluntas em̄ mouet intellectum ad suam operationē. *In* intelligibile autem est in intellectu tripliciter. *Primo* quidem habitualiter vel s̄m memoriaz: vt *Augustinus* dicit. *Secundo* autem vt actu consideratum vel concess

primum. Tercio ut ad aliud relatus
 Manifestum est autem quod de primo
 gradu in secundo transfertur intelligi-
 bile per imperium voluntatis. unde in defini-
 tione habetur: quo quis vult deum
voluerit. // Similiter autem et de secundo
 gradu pervenit in tertium per voluntatem.
 // Ma per voluntatem conceptus me-
ris ordinatur ad alterum. puta vel ad
 agendum aliquid vel manifestandum
 alteri. quoniam autem mens convertitur se ad
 actum considerandum quod habet in habitu
 loquitur aliquis sibi ipsi. // Ma ipse con-
ceptus mentis interior vbi vocatur
et hoc non quod conceptus mentis angel-
lice ordinatur ad manifestandum al-
teri voluntate ipsius angeli: con-
ceptus mentis vni angeli innotet
scit alii: et sic vni loquitur alii. // Ni-
hil enim aliud est loqui ad alterum quam
conceptum mentis alteri manifestare.
unde dicitur angelus vult manife-
stare suum conceptum alii statim alius co-
gnoscit. // Hobis autem locutio exter-
rior que fit per voce est necessaria
propter obstacula corporis. // Ad in-
 tendendum tamen circa locutionem angelorum.
 // Primo quod angeli inferiores
 loquuntur superioribus. // Secundo Dionysius
in. vij. c. celestis terarchie et
 tamen in hac locutione inferiores non
 illuminant superiores. quia omnis illumi-
natio est locutio in angelis: sed non
omnis locutio est illuminatio. // Illu-
minatio enim est manifestatio eorum
que dependent a voluntate divi-
na: que fit per superiores ipsi inferiores
tribus: et hec illuminatio est et lo-
cutio. // Locutio vero et non illumina-
tio est manifestatio eorum que pueni-

unt a voluntate propria et sic loquuntur
 angeli inferiores superioribus.
 // Secundo sciendum quod angeli loquuntur
 deo secundum illud Zacharie. i. ca.
 Respondit angelus domini et dixit: domine ex-
 ercitus usque quo non misereberis
 iherusalem. // Ista tamen locutio non fit ad
aliquid manifestandum deo que est om-
nis veritatis et omnis voluntatis principium
et aditus. // Sed fit vel ad sustinan-
dam divinam voluntatem de agendis.
Ma locutio non proprie est ad manife-
standum alteri. // Sed quoniam ad hoc
ordinatur finaliter ut loquens aliquid
manifestet. // Sicut cum discipulus
querit aliquid a magistro vel fit lo-
cutio angelorum ad deum ad ipsum cum
admiratione laudandus: ut dicit
Bregorius in. ij. li. moralium. // Locutio
vero qua angeli loquuntur de deo
laudantes ipsum et admirantes
semper angeli de deo loquuntur. // sed
locutio qua eis sapiam consulunt
super agendis tunc eis loquuntur quoniam
aliquid novum per eos agendum occur-
rit super quo illuminari desiderant.
 // Tercio notandum quod sicut distantia
 localis non impedit quoniam unus
 angelus alium videre possit: ita
 etiam non impedit quoniam unus al-
 teri loqui possit et suum manife-
 stare conceptum. // Intellectualis
enim operatio angeli omnino ab-
stracta est a loco et tempore. // In eo au-
tem quod est abstractum a loco et tempore
nihil operatur: neque temporis distantias:
neque loci distantias. // Et si obijceret
quod clamor loquens fit propter di-
stantiam audientis. // Sed Ysaie. vi. c. dicitur.
de seraphim clamabat alter ad

Lingue: ~

alterū: ergo videtur q̄ localis di-
stātia impediāt locutionē ange-
lorū. ¶ Rñdet Tho. vbi sup. q̄
clamor ille nō ē vocis corporee
qui fit p̄pter distātiā loci: sed si-
gnificat magnitudinē rei q̄ dice-
batur: vel magnitudinē affectū
qm̄ q̄ dicit Bregō. ij. li. moralium
Quarto quisq̄ minus clamat q̄ to-
minus desiderat. ¶ Quarto sciē-
dum q̄ dñs angelus vult loq̄ vni
soli. nō oēs cognoscunt locutio-
nes eius: q̄ pōt angelus ordina-
re aliquod ad vñū et non ad ali-
os. Et ideo potest cognosci con-
ceptus vñius ab vno et non ab
alijs. ¶ Recordat Bonauētura in
scdo di. x. ¶ Scda lingua ē bru-
torū. Animalia em̄ bruta linguā
habēt s̄ non loquunt. ¶ Et si di-
catur q̄ locuta est asina balaam
vt dicit Numeri. xij. Dñs ad vi-
sionē angeli cecidisset et balaam
percutiebat eā. Et asina dicebat
quid feci tibi. Cur percuis me.
¶ Ad hoc respōdet q̄ illud fuit
p̄ speciale miraculū: non p̄ natu-
ram. Ideo dicit textus. Aperuit
dñs os asine et locuta ē. ¶ Que-
dā tñ glosa sup hoc passu dicit.
Sicut diabolus locutus est per
serpentē et nō serpens locutus est
Sic angelus p̄ asinā locutus est
nō asina. Non em̄ potentiam lo-
quendi habuit asina: vnde nullū
miraculū fuit ibi sicut nec in ser-
pente seducente euam. ¶ Tamen
dicunt quidam q̄ asina ad tēp̄
habuit potentiam loquendi: et
locuta est proprie et miraculose.

Hec illa glo. ¶ Tertia lingua ē
hominū. Ipsi p̄ naturā loq̄ pñt
Ideo tullius in p̄mo rhetorice ait
Lū hoies multū in reb̄ humiliō-
res et infirmiores sūt bestijs: in
hac re maxime bestijs p̄stare vi-
dent q̄ loqui pñt: vt em̄ inquit
Magr̄ i scdo. di. xvi. Homo qñ
tñ ad corpus supatur a lince in
visa. A cane et vulture in odore.
a porca in auditu. a simia in gu-
stu. et ab aranea in tactu. hec ma-
gister. ¶ S̄ in lingua supat homo
volucres celi et oia pecora capi.
Ex q̄ igit sibi lingua loquat con-
cessa est rōnabiliter ea vti debz:
non bestialiter. ¶ Scda p̄ditio
humane lingue dicit formatiōis
in qua p̄sideranda sūt tria. ¶ P̄-
mo q̄s formauit. ¶ Scdo ad quid
formauit. ¶ tertio qualiter illam
formauit. ¶ Primo p̄siderandus
est quis formauit linguā. Et re-
spōdem̄ q̄ de⁹ q̄ condidit oia
vnde Auicena in p̄mo sen pri-
mi libri canonis doctrina tertia
c. ij. de cōplexionib̄ mēbroꝝ ait
Deus cuiq̄ aiali et cuiq̄ mēbro
donauit ex cōplexione qd̄ magis
meret. Sicut itaq̄ linguā deus
bon⁹ formauit: ita d̄ esse bona
vt bona loquat. iuxta illud Ma-
thei. xij. c. Bon⁹ hō d̄ bono the-
sauro cordis sui profert bona. ¶
Scdo p̄siderandū est ad qd̄ de⁹
formauit linguam. Et dicim⁹ q̄
ad exprimēdū p̄ceptum menti.
¶ Uñ Arist. in. i. parmenias. Voc-
ces sūt ear̄ q̄ sūt in aia passio-
nū note. i. signa. Ideo id loquen

dum est qd est in corde: et ois du-
 plicitas fugienda omneq; men-
 daciu detestandu. ¶ Tertio cōfi-
 derandū est qualiter de? forma-
 uit linguā. Nam formauit eā cum
 triplici p̄ditione. ¶ Prima p̄di-
 tio: quia fecit vnā in quolib; nō
 plures. fecit duas aures: duos
 oculos: duos pedes: duas man-
 u et linguā tñ vnā. In quo innuit
 qd homo debet loqui parce et te-
 perate. Unde vt scribit Laercius
 Xenocrates phis discipuls plato-
 nis fert̄ dixisse cuidam loquaci.
 Audi multum: loq̄re pauca. Os
 em vnū et aures duas a natura
 accepim. ¶ Idem cū esset cū quib-
 usdā detractoribus et taceret: q̄-
 rēte vno cur solus taceret. Quis di-
 xisse me inquit aliqui penituit: ta-
 cuisse nunq; ¶ Recitat etiā Laer-
 cius de solde philosopho: qd cū
 in loco qdax multis loquentib;
 nō loqueret. Interrogatus a pe-
 rriandro vtrū ppter vborum in-
 opiaz: an qd stultus esset: taceret.
 Rēdit: nemo stultus tacere p̄ot.
 Ideo Sap. puer. x. c. ait. In mul-
 tiloq̄o pen̄ nō decrit. q̄ aut mo-
 derat̄ labia sua prudētissim⁹ est.
 et. xij. c. qui custodit os suū custo-
 dit aiaz suā. et. xvij. c. Qui model-
 ratur simones suos: docet et pru-
 dens est. Et in eodem. c. Stultus
 qd si tacerit: sapiens reputabit
 et si cōp̄serit labia sua intelligēs
 Et. xxix. c. totū spiritū suū pfert
 stultus. ¶ et. Ecclesiastici. xix. c. Qui
 odit loquacitatē extinguit mali-
 ciā. ¶ et. xx. c. Odibilis est qd peccat
 est ad loquendū. Et. xxi. c. Tacit-

us et sensatus honorabit. ¶ Et
 Isidor⁹ li. ij. soliloquior. Adul-
 teriloquiū non effugiet culpā. Et
 Lassiiodorus in eplis. Hec ē re-
 galis p̄culdubio v̄tus celeri⁹ ne-
 cessaria sentire et tardius in v̄ba
 prumpere. Et Jacob⁹. i. canoni-
 ca. c. i. Sit autē omnis hō velox
 ad audiendū: tardus aut ad lo-
 quendū. Et Seneca ad Lucillus
 Tardiloquiū te esse iubeo: et idē
 in li. de moribus. In hoc incun-
 be vt libenti⁹ audias qd loq̄ris.
 Et Quintilian⁹ in li. de declama-
 tionū. Promptissimo simone de
 linq̄mus facile. ¶ Secūda p̄ditio
 lingue qd deus fecit eam rubicū-
 dam: ad insinuandū qd loqui de-
 beat cum caritate. ¶ Tertia cō-
 ditio quia fecit eam mollē ducti-
 lem et volubilem ad ostendendū
 qd homo non debz esse p̄tinax in
 sententijs male platis. vñ Aug⁹
 xxij. q. iij. c. magne. Magne sa-
 pientie est hoīem reuocare qd
 male locutus est. Insuper sicut lin-
 gua ē mollis: ita et locutio debet
 esse blanda et affabilis. vñ Luce-
 ro in primo de offi. ait. Difficile
 dictu est quātopere p̄ciliet aios
 comitas affabilitasq; sermonis
 ¶ Tertia p̄ditio p̄cipalis hu-
 mae lingue dī collocatiōis. col-
 locata q̄ppe est in ore vbi sunt la-
 bia dentes et saliuā: vt per labia
 et dētes quibus clauditur velut
 duplici muro refrenet: ne reue-
 let secreta et omnia dicat que nō
 sunt dicenda. ¶ Ex hoc refert La-
 ercius qd interrogatus plato qd
 est inter homines fortior respon-

dit. Qui potest propriam iracundiam vincere. Interrogatus quis est inter homines debilior ait: qui suum non potest celare secretum. Est etiam in ore ubi lingua collocata est salua ad significandum quod sermo debet esse sale conditus et unusquisque suos sermones ponderare debet. ut dicitur. l. distinctione. c. Ponderet.

Quod virtuose regulanda est lingua dum loquitur cum quibus circumstantiis.

Capitulum secundum.

Secundum mysterium de lingua declarandum dicitur virtuose regulatio nis. Debet namque unusquisque regulare linguam dum loquitur secundum quinque circumstantias.

Prima dicitur cui.

Secunda ubi.

Tertia tempus.

Quarta finis.

Quinta modi.

Prima circumstantia dicitur cui: ut videat loquens cui loquitur: videlicet si est platus socius vel subditus. Nam platis et maioribus loquendus est cum reuerentia. Sociis cum benignitate. Subditis vero secundum quod exigit conditio eorum et interdum qualitas criminum que committunt. Fatuus autem et insipientibus nisi ex causa loquendum non est. Nam dicit sapiens pueribus. xiiij. c. In auribus insipientium ne loqueris: quia despiciet doctrinam eloquii tui. Et ecclesiastici. xxij. c. Cum dormiente

loquitur qui narrat stulto sapientiam.

Et qui publice loquitur popularibus verbis.

Inquit enim Cicero in. i. de officiis.

Popularibus verbis agendum est

et visitatis cum loquimur de opinione populari.

Secunda circumstantia in locutione seruanda dicitur

ubi. Nam in ecclesia que est locus

orationis non licet loqui de rebus

mundanis: ut notat extra de immunitate. ecclesie. li. vi. in. c. Decet

Tertia circumstantia est tempus

ut enim dicit sapiens ecclesiastes. iij. c. tempus tacendi et tempus loquendi.

Quarta circumstantia est finis

ut consideret loquens finem quare loquitur.

Quinta circumstantia dicitur modus. ut scilicet seruetur

modus in breuitate et pleritate in gestu et similibus. Sunt enim aliqui

qui volunt dicere da michi pane.

Et narrat historias et filateria

longa. Aliqui adhuc confident in ornata

verborum et multa verba pingentes

tedio auditores afficiunt. Pro quibus dicit Cicero in

li. de oratore. Quid est tam furiosum

et verborum vel optimorum vel ornatissimorum sonitus inanis nulla

subiecta sententia. Que verba etiam

recitat Aulus Gellius in. i. li. nocturnum

atticarum. Nonnulli insuper dum late loqui

volunt exquirunt vocabula incognita et iustata ut sic videant

singulares. Pro quibus dicit Aulus Gellius. li. x. nocturnum

atticarum. Verbis uti nouis et incognitis durus est

quod ubi sordetibus. Rome quidam celebratus homo in causis

et

et

et

et

et

et

et

et

et

et

sis cū apud p̄fectū v̄bis v̄ba fa-
 ceret ⁊ dicere vellet inop̄e quens
 d̄a misero victu viuere ⁊ fursu
 reū edere panē: vinūq; scidum
 potare. Uic inquit eques roma-
nus apludā edit ⁊ floces bibit.
Que v̄ba cōctorū astantū anios
puocarūt ad risus. Ille em̄ lege-
rat apludā veteres rusticos fru-
menti fursurē dixisse. Itē floces
audierat prisca voce significare
vinū fecē ⁊ vinaccis exp̄ssas. Pri-
mū v̄bum legerat in plato. scōs
apud ciciliū in polimenis que si-
bi ad ornāmēta orōnū seruaue-
rat. ⁊ Quidā insup d̄n loquūtur
vident fugere dū trahētēs ⁊ emit-
tentes flatū rotāt velocissime v̄-
ba sua nulla q̄uitate seruata. S;
audiāt isti Liceronē: qui in prio-
de officiis ait Adagna est admi-
ratio copiose sapienterq; dicentū.
que qui audiūt intelligere etiam
⁊ sape plusq; ceteros arbitrant.
Si v̄o inest in orōne mixta mo-
destie q̄uitas nichil admirabili?
fieri potēoq; magis si ea sunt in
adolescente

¶ De viginti peccatū puenienti-
 bus a lingua quot sunt l̄re alpha-
 beti vsq; ad v̄. inductiue. La. in.
 Eritū mysteriū declarā-
 dum de lingua de multi-
 plicis offēnsōis. Adul-
ta enim sunt peccā q̄ lingua com-
mittunt. Ideo vt refert Laereti.
Inrogat anaxarē philosophū
qd esset in hoīe bonū vel malum
rūdit lingua. Ex ipsa naq; tot p-
ueniūt peccā quot sunt l̄re alpha-

beti vsq; ad V. ¶ Prima est litte-
 ra alphabeti est A. ⁊ hec est p̄ma
 in oibus linguis: vt ps. xxxv. di. c
 Ab exordio. Et p̄mā peccatū lingue
 est adulatio: quā sic diffinit. Ale-
 xander in scōo. Adulatio ē peccatū
ex sermone vane laudis puenient
alicui facit intētionē placēdi. Et
de hac dixi in q̄dragesimali d̄ pe-
nitentiā. Hoc vicio p̄maxime las-
borāt existentes in curijs regū et
p̄ncipū in q̄bus rarissimi sunt q̄
loqui velint v̄itate. ¶ Secunda
l̄ra alphabeti est B. et secūdam
peccatū lingue est blasphemīa dei
⁊ scōrū ⁊ creaturārū. ¶ Tertia
l̄ra est C. et terciū peccatū lingue ē
stentio: que s̄m amb. est conten-
tio v̄itatis cū p̄fidentia clamorū:
de qua etiā sc̄psi in quadagesi-
mali de p̄nia. ¶ Quarta l̄ra est
D. ⁊ quartū peccatū lingue est de-
tractio: que est aliene fame p̄ oc-
culta v̄ba denigatio. ¶ Quinta
l̄ra est E. ⁊ quintū peccatū lingue est
excusatio peccati: de qua p̄querit
tur deus dicēs p̄ Jeremiā. viij. c
Memor est qui agat p̄niam super
peccatū suo dicēs: quid feci. Omēs
puersi sunt ad cursū suū q̄si equū
in impetu vadēs ad p̄eliū. Hoc
autem maxime periculosum est:
dum excusat peccatum suū il-
le qui cofitetur sacerdoti. ¶ Se-
xta littera est F. ⁊ sextū pecca-
tū lingue fallax locutio: et de hac
dicemus in sermone de mendac-
io. ¶ Septima littera est G. et
septimū peccatum lingue est
gloriano. cum sc̄ quis gl̄iam in-

debite appetens de se factanter loquit. **C** Octava littera. **O.** Et octavum peccatum lingue homicidii per petratio. s. precepto: consilio: susceptione: et hinc. Ideo inquit de tabernaculo psalm. Lingua eorum gladius acutus. **S**olomon vero atheniensis Et commemorat Valerius interrogatus quod acutus gladio rindit pro hominis lingua. **C** Nona littera alphabeti habet est **I.** Et nonum peccatum lingue est irrisio. cum scilicet aliquis irrisdet alium ad iniurias: sicut facere solent illi qui vulgo dicuntur mutegiatori preferentes alia verba colorata et fucata: quibus primum illis scandalizetur: et si conquerantur dicunt non nominasse illum et similia qui tamen graviter peccant: quoniam ut ait sapiens proverb. iij. ca. Abominatio est deo omnis illusio: et quarti regum. ij. c. scribit. quod quadraginta duo pueri qui irridebant heliseum vocantes caluum oeci si sunt ab vestris. **C** Decima littera est **K.** et decimum peccatum lingue est cantus vanus in quo amatoria preferuntur et dei nomen in vanum assumitur. **C** Undecima littera est **L.** et undecimum peccatum lingue lascivia pronuntiatio. s. per lenocinium vel scurrilitatem que est de verbis turpibus loqui enim lascivia etiam ludendo non licet: quia corrumpit bonos mores: colloquia mala: ut inquit apostolus primo ad corinthios. xv. c. et aristoteles in ij. rethoricoz ait. ex dicere de facili quodcumque turpinum fit et ipsius facere. **C** Duodecima littera est **M.** Duodecimum peccatum

lingue est maledictio creaturarum quod non licet: quod ut inquit paulus primo ad corinthios. vi. c. Maledicti regnum dei non possidebunt. **C** Tertiadecima littera **N.** Tertium decimum peccatum nugarum incantationis cum dicuntur carmina et hinc. Dicit enim augustinus. xxvi. q. ij. c. Igitur omnes hinc artes nugarum et noxie superstitionis fugiende sunt a christiano. **C** Quartadecima littera est **O.** et quartum decimum peccatum lingue oratio indebita videlicet sine attentione interruptione acceleratione. **C** Quintadecima littera est **P.** et quintum decimum peccatum lingue est purium: et hoc iam plena est terra. **C** Sextadecima littera est **Q.** et sextum decimum peccatum lingue est querelatio cum scilicet murmuratur de deo de parentibus et de alijs. **C** Decimasextima littera est **R.** et decimum septimum peccatum est revelatio secretorum vel confessionis vel aliorum in secreto commissorum quod fieri non debet. **C** Decima octava littera est **S.** Et decimum octavum peccatum est susurratio que ponit discordiam inter amicos. **C** Decimanona littera est **T.** et decimum nonum peccatum lingue est temeraria affirmatio. Affirmare temere malum de suis primis et levibus suspicionibus. **C** Vigesima littera est **V.** et vigesimum peccatum est verbum ociosum. De quo christus Matthei. xij. c. ait. De omni verbo ocioso quod locuti fuerint homines reddent rationem in die iudicii: et de verbo ocioso per Bregam. quod caret necessitate vel debita utilitate. **C** Igitur

eorum sint peccata lingue beatus vir ut ait Jacobus. q. nō est lapsus in verbo. Ideo cū ps. orandus deus. Pōe inq̄t dñe custodiā ori meo et ostiū cūstātie labijs meis: ut sic linguā custodiēdo digni efficiamur grā xp̄i: quā nobis ip̄e largiatur. q̄ vivit et regnat in secula seculorū Amen.

¶ Feria. ij. post dñicā d̄ passioē. De peccō gula. Sermo. xxxvij.

Quis sitit

veniat ad me et bibat
verba sunt redempto-

ris nr̄i. Johānis. vij. c. et in euāgelio hodierno. Solicite p̄vidē dū est ut mēs nra refocilletur cibo spūali diuine gr̄e: quo p̄fortati p̄ueniamus ad illud regnū in quo plena est et vera bonorū oīm plenitudo. Non em̄ p̄diti sumus: ut oblectemur corp̄alibus delicijs: s; ut p̄fruiamur gaudijs paradisi. Meratame carnales homines ad nil inuigilant nisi ad explēdas corporis voluptates. Dñi terrena dñi targarū stitunt: et de se cor̄ venter est. Dat oēm operā ad satisfaciēdū gutturi suo: et viciū gulae colūt ac venerant. Idcirco in p̄nti sermone p̄ gulosos loqui decreui. p̄ q̄bus de ipsa gula tria p̄ponemus mysteria declarāda.

¶ Prīmū d̄ materie.

¶ Scđm modi.

¶ Tertū pene.

¶ Qd̄ materia gulae ē esca et potus nō q̄ sint de se mala s; prop̄ inordinatū appetitū et de p̄hibi-

tione ciborū. Caplm̄ pr̄m̄tum.

Prīmū mysteriū declarā dūm de gula d̄ materie

ubi p̄rio videndū est: qd̄

ē gula. Et ad hoc dicit th̄o. ij. ij. q.

cxlvij. Gula est inordinat⁹ appe-

titus cibi et pot⁹. Dicit autē ap-

petit⁹ inordinat⁹ in eo q̄ recedit

ab ordine rōnis: i quo p̄sistit bo-

nū virtutis moralis: et q̄a ex hoc

aliqd̄ d̄ esse peccatū: q̄ virtutis con-

trariat⁹. Ideo gula est peccatū. Sed

sciendū q̄ duplex est appetitus.

Un⁹ quidē natural⁹ qui p̄tinet ad

vires potētie vegetabilis: in quib⁹

non pōt esse virt⁹ aut viciū eo q̄

nō p̄nt subijci rōni: vnde et vis

appetitua diuidit⁹ in nutritiuā

digestiuā: et expulsiuā: q̄ p̄tinet

ad vegetatiuā ut partes ei⁹. et ad

talem appetitū. s. naturalē huius

vegetatiue p̄tinet esuries et sitis

ubi nō est peccatū: vnde Gregori⁹

di. v. c. Ad eius. Sepe sine culpa

agit qd̄ venit ex culpa: vnde et si-

ne culpa cū esurim⁹ comedimus

qd̄ tñ ex culpa p̄mi parētis est fa-

ctū ut esuriam⁹. Alius est appeti-

tus sensitiu⁹ in cui⁹ p̄cupiscentia

viciū gulae p̄sistit: vnde et p̄m⁹ mo-

tus gulae importat inordinatiōes

in appetitu sensitiuo: que nō est

sine peccō: qd̄ videt⁹ esse cū q̄s ap-

petit cibū vel potū non p̄pter su-

stentationē: s; p̄pter delectatiōes.

vnde excedens in quāitate cibi

vel pot⁹ nō p̄t p̄cupiscentiā cibi

et potus: s; p̄ errore estimās eo i-

digere nō p̄tinet ad gulā. Igitur

ut declarē hanc partē materia

gule est esca et potus ubi sciendum
 quod esca in se quecumque non est mala
 sed bona: quia creatura dei. 1. ad timotheum. iij. c. ait. Om-
nis creatura dei bona et nichil
reijciendum quod cum gratia actione pro-
cipit. et saluator noster ad the. xv.
c. Non quod intrat in os coinquinat
hominem. i. cibus et potus sui substantiam
et naturam non maculat ho-
minem spiritualiter. In quo redargu-
tus est error quorundam iudeorum
estimantium quosdam cibos ut qui sunt
veteri lege prohibiti ex sui natura
malos et maculare animam eorum
esurientes. brutus the. in. iij. d. gentiles
hoc reprobant triplici ratione. Primo
sic: quod si secundum rationem non est
peccatum: fuit autem unum quod secundum
rationem ordinatum secundum quod dicitur debito
fini. finis autem debitus sumptibus
ciborum est preservatio corporis per nu-
trimentum. Quicunque autem ab hoc
facere potest. Ergo absque peccato potest
sumi. Nulli ergo cibi sumptio se-
se est peccatum. Secundo sic: ut res
bus ad quod sunt ordinate non est se-
se malum. Sunt autem plante propter
animalia. Alium vero quedam pro-
pter alia et via propter homines
ut quod plantis vel animalium car-
nibus ad esum vel ad quicquid ali-
ud homini sunt utilia non est secundum
se peccatum. Tertio sic: defectus pec-
cati ab anima derivatur ad cor-
pus et non e converso. Libi au-
tem immediate ad corpus perti-
nent non ad animam. Non ergo
ciborum sumptio secundum se potest esse
peccatum nisi quatenus repugnat re-

ctitudini voluntatis. Quod contin-

git fieri aut propter repugnantiam
 ad proprium finem ciborum.
 Sicut cum aliquis propter dele-
 ctationem que est in cibis vitur
 cibis contrariantibus saluti cor-
 poris vel secundum speciem: ut si in-
 firmus comedat herbas fructus
 et huiusmodi que nocent commu-
 niter illi vel secundum quantitatem:
 ut cum quis nimis comedit: ut
 dicitur in sequentibus. Aut sum-
 ptio ciborum repugnat rectitu-
 dini voluntatis secundum quod cibi sunt
 aliqua lege prohibiti. In lege ce-
 clesie prohibetur esus carnum
 sexta feria per totum annum et i-
 ieiunys etc. In aliquibus religi-
 onibus prohibetur esus carnum
 per regulam vel constitutiones
 ad refrenandam concupiscentiam:
 ut dicitur de con. distinctione
 v. caplo Carnem. In lege nove-
 teri fuerunt prohibiti aliqui cibi:
 sicut patet Levitici. xi. caplo. Et
 hoc secundum Thomam prima secunde
 questione. cii. factum fuit triplici
 ratione. scilicet

Propter sollicitudinis exclusi-
 onem.

Propter naturalem conditi-
 onem.

Propter spiritualem signifi-
 cationem. Primo propter so-
 licitudinis exclusionem ad tollen-
 dam. scilicet nimiam sollicitudinem circa
 cibos. Unde illa conceduntur que
 de facili in promptu possunt ha-
 beri. Et ista etiam ratione non ita pro-
 hibita sunt aliqua terre natura

De gula:—

sciētia. **M**ā talia magis pertinet ad quādam simplicitatē victus et de facili habent cū modico cultu terre. **A**nimalia autē cū multo studio nutrire vlt capere oportet. **E**t vsus olerū ante diluuium solus erat nō aialium. **S**cđā ratio quare phibebant aliqui cibi ppter naturālē cōditionē. **M**ā quedā aialia quandam immūditā corporalē corruptionis habent vel qz ex rebus immundis nutriunt vt porcus vel qz imūde cōuersant vt sub terra sicut mus talpa et hūmōi vel qz eoz carnes superfluos et malos humores generāt in corporibus comedētū ppter nimīā siccitatē vel humiditatē. **V**nde ppter hoc aialia non habentia vngulam scissam vel habētia multas soleas in pedibus vel figuras sunt prohibita propter eozū terrestreitātē et quia sunt nimis colerica et aduſta. **E**t aues rapaces propter nimīā siccitatē. **E**t aues aquatice et pisces nō habentes squamas vt anguille ppter nimīā humiditatē. **A**ialia vō habentia vngulā scissam et ruminantia sunt cōcessa quia habēt humores bene digestos et bene cōplexionata sūt. **E**t pisces habentes squamas et penulas vt sicciores permisi sūt. **I**n quibus etiā cōcessa sunt que sunt magis tēperata vt gallina perdit et huiusmōi. **S**us sanguinis vniuersali erat prohibitus ad vitandū crudelitātē vt horrent humanū sanguinē fundere

Et eadē ratiōe aialium strangulātōrū et suffocatorum. **A**dipis esus erat prohibitus ad tollendā occasionē gulostitatis. **E**rat etiam sanguinis et adipis esus prohibitus qz non generāt bonū nutrimentū prout dicit Rabi moyses. **T**ertia ratio quare in veteri lege prohibebant aliqui cibi est ppter spiritalē significatiōnē. **M**ā populus ille erat figuratiuus populi xpiani. **E**t vita eoz sicut ceremonias legis erat quedā prophētia designatiua per figuram vite et cōuersatiōis quā seruare deberet populus christianus. **A**lla igit aialia phibita ne comederent vt immūda figurāt diuersa vicia que immundā aiām faciunt. **S**us ergo illoz significat operationē illoz que comesta in corporant et cōuertunt in naturam et ex operibus malis generant habitus mali viciōrū qz cōuertuntur quasi in naturā propter assuefactiones. **D**ebēt ergo fideles abstinere a vicijs que designant per illa. **E**t aialia quidē q non habēt vngulā scissam vel non rumināt designāt hoies nō habentes discretionē nesciētes distinguere et cōsiderare circumstantias rerū vel nō ruminātes idest meditantē scripturas sacras. **H**ij ergo immūdi sunt pctō indiscretiōis vel ignorantie: et tales mores debēt cuitari. **D**el diuisio vngule designat fidem duarū naturarū i xpo. **E**t ruminatio sanus intellectus scripturarū

et vtrumque iudei transgrediunt.
Et viciū supbie prohibet in esu
 aquile q̄ alte volat sup oēs aues.
Viciū hipocrisis phibet in esu
 strutiōis. Mā strutio habet alas
 sed pre grauedine non pōt vola
 re circa terrā ambulat. Sic hypo
 crita p̄ opa exteriora de genere
 bono: n̄ volare videt. Sed circa
 terrena est semp cum mente. In
 griffone designat crudelitas po
 tentū. Quia griffo est refestus
 hoibus equestribus et armatis.
Viciū inanis gl̄ie designat in ci
 gno q̄ auis est coloris cādidissi
 mi Sed cibū trahit ex profundo
 terre vel aque. Sic vana gloriōs
 oia opera sua q̄ candida vident
 faciūt vt videant ab hoibus. **V**i
 ciū rapine prohibet in esu oīm
 auīū rapaciū. **A**ultur qui sequit̄
 exercitū expectās comedere car
 dauera mortuo: n̄ significat eos
 qui mortes et seditiōes et guer
 ras p̄curāt vt inde lucrent. **A**pu
 pa q̄ nidificat in sterco: n̄ et pas
 scitur fimo et gemitū in cantu si
 mulat significat accidiā. **O**mēs
 aues coruini generis q̄ crocitat̄
 do quasi cras sonāt significant
 procrastinationē et tarditates be
 ne operādi. **P**orcus significat lu
 riosos. **E**t sic de alijs. **P**rohibi
 bitū etiā fuit gētilibus ad fidem
 cōuersis p̄ apostolos vesci ido
 laticis p̄pter speciē mali vitādas
 ne sc̄z aliqui crederēt hoc illos fa
 cere in veneratione idoli. qd̄ ad
 idolatriā pertineret. **S**ilias de se
 p̄cā n̄ esset. **A**d errorem igit̄

pertinet manicheorum estimare
 escā aliquā esse de se malā. **E**t
 apl̄s. i. ad timotheū. iij. c. ait. In
 nouissimis tēporibus recedent
 quidā a fide atēdētes spiritib⁹
 erroris et doctrinis demonio: n̄
 prohibentiū nubere et a cibis ab
 stinere sc̄z quibusdā tanq̄ de se
 malis. **E**scā igit̄ nō est viciū gu
 le: s̄ materia circa quā exercet̄ ex
 concupiscentia ad ipsam.

Quod quinq̄ sūt modi siue spe
 cies: quibus peccāt hoies vicio
 gule. **L**api. sc̄dm.

Ecundū misterīū de gula
 declarandū dicitur modi.

Quinq̄ em̄ solēt assignari
 modi seu species gule. **P**rim⁹
 modus est comedere nimis seu
 bibere. **S**icut dicit̄ de iudeis in
 deserto peregrinātib⁹. **M**andu
 cauerunt et saturati sunt nimis.

Et perpetrari pōt istud viciū
 ita circa vilissimos cibos sicut
 circa delicatos. **D**e quātitate
 aut̄ cibi et potus non pōt dari
 vna certa regula oib⁹ s̄m eandē
 mensurā. **S**ed plus et minus
 exigit sc̄z varietatē cōplexionū
 et fatigationū. **V**nus em̄ et idem
 plus indiget vno tēpore q̄ alio
 sc̄dm dispositionē sui corporis.
Vnde narrat philosophus in li
 bris ethico: n̄ de milone viro for
 tissimo q̄ comedebat aliquādo
 solus vnū bouē nec erat grauat
 nis stomachus eius. **E**t alius q̄
 debilis etiā de paucis bucellis
 panis grauabatur. **T**antum ergo
 potest et debet quis comedere et

bibere q̄tum credit se indigere
ad sustentationē et executionem
eorū que sibi incubunt agenda.
 Ita vt nō vsq; ad nauseas sumat
 sed cū aliquali adhuc appetitu fi
 nē faciat. ¶ Uñ Augusti. li. cōfessi
onum ait. Iussisti dñe vt ad ali
mēta sicut ad medicamēta accē
damus. Sicut em̄ sumit medici
 na nō ad delectationē sed ppter
 necessitatē scz ad preseruandum
 corpus a morte: et cū timore su
 mitur ne ledat. Ita cibus debet
 sumi ad sustentandū corpus ne
 deficiat et cū timore ne offenda
 ex nimia complacentia. ¶ Scōs
 modus seu species gule ē come
 dere cibos nimis delicatos ppter
 delectationē: vt capones: fa
 sanos: perdices: lāpredas: sturio
 nes: vina electa et h̄mōi. Huic
 erat deditus ille diues q̄ postea
 sepultus est in inferno. Luce. xvi.
 Hoc peccato peccauerūt iudei
 dū non contenti manna appetie
 runt carnes et dñs dedit eis co
 turnices. Numeri. xi. c. Siquis
 em̄ vtaf cibarijs delicatis ppter
 infirmitatē hos exigētē aut ppter
 generis nobilitatē. vt principes
 aut propter tēporis cōgruitatem
 vt in nuptijs et cōmunijs discreti
 potest hoc esse absq; peccō. vnde
 Augusti. xli. di. ca. Quisquis ait.
 fieri em̄ pōt vt sine aliquo vicio
 cupiditatis vel voracitatis p̄cio
 ssimo cibo sapiēs vtaf. Insipti
 ent aut fēdissima gule flamma
 in vilissimū inardescat. Et sani
 maluerit q̄s more domini pisce
 vesci q̄ lenticula more esau nei

potis abrahe. aut ordeo more su
 mentorū. ¶ Et eadē di. c. Non co
 gant. Non cogant diuites cibus
 pauperū vesci. vrant cōsuetudie
 infirmitatis sue: sed doleāt se ali
 ter abstinere nō posse. Si em̄ cō
 suetudines suam mutat egrotant.
 vtantur supfluis et dent pauperi
 bus necessaria: vtant p̄ciosiss et
 dent pauperibus vilia. Hec ille
 Quare laudabile eēt a pueritia
 etiā filios nobiliū assuescere ci
 bis grossiorib; ¶ Qd̄ fecit mater
 beati bernardini erga suos filios
 nobiles et diuites. vñ ligurgus
 ethnicus in suis legibus ordina
 uit adolescentulos ruri nutrien
 dos cibus vilib;. Sūme aut̄ rep̄
 hensibile est iuueculos ad taber
 nas accedere: pignolatas: confe
 ctiones et alia gulosa comedere.
 maluatica et greca bibere. ¶ Quia
 aut̄ facere vbi cōmuniter lauta p̄
 parant cum ex amicitia vel alia
 causa honesta fiunt de se nō sunt
 reprehensibilia. Mā et iob permit
 tebat filijs suis cōmunijs facere in
 uicē Job. i. c. Et ioseph prepara
 uit fratrib; suis cōmunijs. Et abra
 hā angelis hospitijs suis. Gen.
 xvij. c. Et p̄cipue cū in cōmunijs
 adsunt circūstantie quas ponit
 Gregorius. xliij. di. c. Cōmunijs.
 Sciendū inquit q̄. cōmunijs tunc
 ex caritate veraciter prodeunt cū
 in eis absentū nullus vitas mor
 det. Nullus ex irrisione reprehē
 ditur. Nec inanes seculariū nei
 gociorū fabule. sed verba sacre
 lectionis leguntur et audiuntur.
 cū non plusq̄ necesse est corpori

De gula:—

deseruit. Et quod raro est quoniam in
comuniis multa vana et irrisoria
miscantur et ultra debitum comeda-
tur. Ideo refert Augusti. docu-
mentum sibi ab ambrosio traditum
ut vitaret conuiuia quibus termi-
nus temperantie excedit. Tertius
modus et tertia species gule est
ponere nimis de tempore ad pre-
parandum cibos ut magis delectet.
Dicitur ut sunt variati: assati. liti: cum
aromatibus: cum saporibus et hu-
iusmodi. Hoc vicio ut scribit. i.
Regum. ii. c. Laborauerunt filii heli
sacerdotis. Nam cum populus acce-
deret ad offerendum sacrificia aia-
lius ad altare secundum mandatum legis
veniebat puer qui sacer erat minister
sacerdotis et dicebat offerenti: da
michi carnes id est partem aialis
occisi ut coquam sacerdoti. Non
enim accipiam coctam sed crudam. Quod
faciebat ut accuratius posset suo
sacerdoti preparare. Et offerens
responderebat. Incendat prius secundum
morem adeps et postea accipies.
Et ille sacer minister nequaquam. Si
non dabis accipiam vi. In ollis
quoque ubi coquebantur carnes
mittebat tridentem et traherat cru-
dum de lebere. Sic faciunt hodie
multi prelati ecclesie. Quare di-
cit Alanus in li. de conplactu na-
ture. Hodie gule vicium profundius
se porrigit in dominos prelatos qui
salmones: lucios: ceterosque pisces
equipollenti generositate insignes
varijs decoctionum cruciant mar-
tirij balneantes officio sacri pi-
peris fonte baptizant: ut. multi

formam saporis gratiam consequantur.
Alius ministroy contundit: colat
alius et conficit substantiam vertit in
acidem: naturam mutat in arte: ut
saturitas transeat in esuriam. Hec
ille. Sciendum etiam quod sumere ci-
bos immunde et sine congruenti
preparatione ubi commode puidet
ri potest viciosus est pertinens ad
vicium negligencie vel insensibilitatis
vnde Ihero. Nec affectate sor-
des nec exquisite delicie laudem
parant quod inducit. Brauanus. xli.
di. c. Clericus. S. Vnde de cibis
sicut de vestibus. Quod autem aliquos
sanctos cibis cineres legimus mis-
cuisse: ut beatus Germanus episcopus
alstodorenسيس. et beatus Franciscus.
Dicit Al. hoc fuisse laudabile et
virtuosum ex ope operante non ex
opere operato id est ex intentione
operantis. ut scilicet subtrahentes se
ab omni delectatione corporali red-
derent magis capaces et apti de-
lectationibus spiritualibus. et affectu
ad diuina a deo ad hoc inspira-
ti. Sed illud opus in se non erat
laudabile: vnde nec imitabile nisi
quis similiter a deo inspiratus
esset. Quartus modus gule
sive quarta species est nimis ar-
denter seu nimis aviditate cibum
vel potum sumere. Ad quod perti-
nere videtur comedere nimis rap-
aciter et festinater. Et licet qui-
dam habeant a naturali conditione
vel assuefactione. Tamen et corpori
nocet: quia non ita bene potest
cibus digerere quasi integer deglu-
titus et minus bene edificat. Et cum

De gula:—

Precedit ex inordinato appetitu delectatio gula: peccata est. Hoc vicio supatus propter unam escam scilicet lentum edulium vendidit esau primogenita sua: ut dicit apostolus ad Hebr. xij. c. Ma ut narrat gen. xv. c. Eus reuerteretur esau de agro fessus ad domum inueniens quod germanus eius iacob coctum lentum ferculum comederet: petiuit ab eo ut sibi de illo ferculo daret. Eum iacob dixit: vende michi primogenita tua. Quod fecit ex nimia auuiditate illi edulium paruipedes ea pro tam vili pretio vendere. Eum grauius peccauit symonia committens quia ius primogeniture iure scilicet in lege nature erat spirituale. Ma primogenitus tenebat locum et officium sacerdotis. Jacob autem emendo dicit non peccasse: quod potius redemit quam emittit verationem suam. Et in hac specie gula ita peccatur vilissimis cibis sicut pretio sissimo in hoc frequenter offendunt homines non facientes sibi conscientiam propter vilitatem cibis non aduertentes quod primi parentes peccauerunt in esu pomi. Ideo dicit Aug. In omnibus his rebus non usus reus: sed libido in culpa est. Et idem. vii. di. c. deline. Cibus cibi appetenter accepti impediunt primum abstinentie. David autem aquam percipit effudit. Visionem habet. ij. Reg. xij. Ebi dicit quod cum quadam die david appeteret bibere de aqua cisterne bethleem dicens: Quis michi daret de aqua cisterne que est in bethleem: subit

tres socii eius fortissimi a se ipsis inierunt et per medium castrorum inimicorum philistinum qui in bethleem transerant hauserunt aquam et sibi appoztauerunt. Sed david noluit bibere dicens. Abstulit ut periculum animarum horum ego bibam: sed libauit eas domino. Infirmi itaque vel sani qui sciunt vel experti sunt aliquid cibi vel potus nocere ipsis: et tamen sumunt propter auuiditatem vique peccant plures et minus sibi excessum quem faciunt. Narrat Grego. in. iij. dialogorum de quadam sanctimoniali: qui quendam lactucam in horto visam colligens cum nimia auuiditate comedit propter quod a dyabolo arrepta est: sed a quodam sancto viro equitio liberata est. Quintus modus seu quinta species gula est anticipare horam seu exire horam statutam vel consuetam sine causa urgente vel rationabili. Ma si erigit infirmitas vel alia causa rationabilis omnis hora est idonea. Non est ieiunium: communis modus ipianorum est bina comestio. scilicet prandium et cena: et per hoc sani viuunt. Qui enim comedunt pluries in die ut animalia bruta sunt: nec sane viuere possunt cum ponant indigestum super indigestum. unde mali humores generantur et caput etiam fumositate grauatur. Et hoc reprehensibile est nisi labor excuset aut aliqua causa iusta. et sic excusant agricolae: viatores et homines: et pueri dum sunt in augmento. Qui autem de mane surgentes de lecto subito volunt come-

noy

noy

De gula:

dere et bibere. et precipue in diebus
festiuis antequam vadant ad ecclesias
nimis indeuoti sunt. Stra quod di-
citur ecclesiastes. x. c. De tibi terra
cui rex puer est: et principes ma-
ne comedunt. Terra est homo: puer
est sensualitas que appetit sensu-
bilita ut puer: principes eius sunt
sensus. ve autem illi qui regunt a sen-
sualitate et cuius sensus vacant
comestationibus tempestiue: quod
gulosus est. Ideo ysaias. v. c. ait
De qui surgitis mane ad ebrietate
te sectanda. De hora comedendi
diebus ieiuniorum dictum est in ser-
mone de ieiunio in quadragesima
mali de penitentia.

¶ Quod gulosi puniuntur pena cor-
porali spirituali et gehennali. La. iij.

Erunt misteria declarata
dum de gula dicitur pene.

Punitur equidem peccatum
istud triplici pena. videlicet.

¶ Corporali.

¶ Spirituali.

¶ Gehennali.

¶ Primo punitur gula pena cor-
porali. non scriptum est Ecclesiastici
xxvij. c. Propter crapulas multi
perierunt. Et Crisostomus de co-
secre. di. v. c. nichil. Excessus ci-
uorum consumit et corruptescere facit
corpus humanum et macerat egrit-
tudine diuturna: et tunc eum mor-
te crudeli consumit. Et Hieronymus.
Ipocras inquit docet in amfo-
risimis crassa et obesa corpora opi-
mis que crescendi mensuram im-
pleuerunt nisi cito ablatione san-
guinis minuantur in palisim et

peffima morborum genera erumpere. s. est necesse. Et Galienus do-
cissimus ipocras interpres. Athlet-
as quorum vita et ars sagina est
dicit in exhortatione medicine nec
viuere posse diu nec sanos esse.
que verba ponuntur de psal. di. v. c. ne-
tales. Et Ecclesiastici. xxxvij. sapiens ait
In multis escis erit infirmitas.

Et Seneca ad Lucilla. Multos mor-
bos multa fercula fecerunt.

¶ Secunda pena qua punitur gula est
spiritualis. Quia vicia amittuntur per
eam et destruuntur omnes virtutes que
sperant omnia temporalia bona. In
huius figuram legitur quod nabuzardan
princeps coquorum destruxit mur-
ros iherosolimam ad designandum quod
venter cui multitudo coquorum de-
seruit propter vicium. id est gula: edifi-
cia virtutum ad solam redigit. Et
ait Bratianus. xliij. di. s. i. Quod si
des ruinam patiar patris in illo po-
pulo hebreorum de quo apostolus ait
primelad Corinthios. x. c. Sedit po-
pulus manducare et bibere et sur-
rexerunt ludere. id est festinare in ve-
nerationem vituli aurei declinan-
tes ad idolatriam. Quam spiritum habe-
re possunt de deo vel de beatitudine
quorum deus venter est: ut dicit apo-
stolus ad philippenses. iij. c. Et
gloria in diffusionem eorum qui terre-
na sapiunt. verus enim dei cultor
cum surgit mane cogitat primo de
deo: se et recomendans. Sed gulo-
sus cogitat quod debeat com-
dere: quod magis delectet. De
coquina templum facit: de mensa
altare. ibi ponit victimas varia

cibaria. Ministri sunt serui in se: orationes et lectioes: sunt locutiones de vino et cibarijs. Caritate etiam gulosi non habent: quia pauperibus supflua tribuere nolunt. Ut ait ait Johan. i. sua canonica c. iij. Qui habuerit substantiam huius mundi et viderit fratrem suum egere et non dederit quod caritas dei est in illo. Prudentiam prostermit gula. quia ut ait Iherony. xliiij. di. s. finali. Pinguis veter. id est gule deditus: crassum sensu generat. Docet in herode qui in convivio nesciuit discernere se non obligari ad promissa iniuste: sed imprudenter et crudeliter ad petitiones puellae iussit amputari caput Johannis baptiste. Justicia etiam a gula submergit. unde Ambro. xlvij. di. c. sicut hi. Quis tam iniustus tam avarus quam qui multorum alimentis non sui usus: sed abundantiam et delicias facit. quod facit gulosus ita comedens preciosa quam multi pauperes possent ex illo sumptu vivere. quot irrisiones: detractioes: perditiones: homicidia sunt in convivijs. Absalon fratrem suum occidit in convivio: ut habetur secunda Regum. xiiij. c. Fortitudo ad huc per gulam infirmatur. unde et qui certat in agone ab omnibus se abstinet ut dicitur prime ad Corinthios. ix. c. s. grauamine ciborum et potuum ut sit fortis ad bellandum. Fortissimus holofernes comedendo et bibendo nimis ita fuit debilitatus quam una mulier decapitavit eum. Iudith. xv. c. Superantiam autem gula fugat ex toto: sicut unum primum ex

pellit aliud. Sed et septem dona spiritus sancti ex gula ruunt. Quod figuratum fuit Job. i. c. Quia septem filijs eius divitijs in domo primo geniti: domus percussa a vento ruens oppressit omnes. Septem filii Job secundum Grego. figurant septem dona spiritus sancti. Tertio punitur pena gehennali. Ideo saluator noster Luce. xxi. c. ait. Attendite ne grauentur corda vestra crapula et ebrietate et superveniet in vos repentina dies illa. scilicet iudicij vos condemnans. Apulus vero ad romanos xiiij. c. ponit comessationes et ebrietates inter opera tenebrarum. quia ducunt ad tenebras eternas. A quibus nos liberet ihesus filius dei qui cum patre et spiritu sancto vivit. per omnia secula seculorum. Amen. Tercia feria post dominicam de passione. De peccato execranda usure et avaricia usurariorum.

Sermo trigessimus octavus

Estimatio

um prohibeo mundo: quia opera eius mala sunt

Verba sunt redemptoris nostri originaliter Johannis. viij. ca. et in evangelio hodierno. Inter mala christianorum opera illud est satius abominabile quam pene totum genus humanum peccat. Illud equidem avaricia est omnium scelearum mater et causa. Dicit enim in glo. in prologo decretalium. Et. xlvij. di. ca. bonorum. Et in autentico ut iudices sine quoque suffragio. scilicet cogitatio colla. ij. Cupiditas est radix omnium malorum. Propterea de omnibus

nipotens cōminat miseris mor-
talib⁹ dicēs Yheremie. vi. c. Ex-
tendā manū meā sup habitātes
terram. A maiore quippe vsq; ad
minore oēs student auaricie: et a
p̄pheta vsq; ad sacerdotē cuncti
faciunt dolū. Quo in hoc pec-
cato multipliciter hoies errent:
In hodierna die ad auariciā vsu-
rarioꝝ expugnādā elaborabim⁹
Ad hunc em̄ pleriq; deuenērūt
errore vt usurariā prauitateꝝ ex-
ercere libere et inuerecunde ac
publice: nō retardent/ vbiq; ias-
talis pestis crudelissima viget/ q̄
tanto piculiosior est q̄to usura/
ry turpitudine suam adscere no-
lūt/ Quinimo obduratū cor hab-
bentes/ putāt se offerre sacrificiū
deo acceptabile si suis. pris mu-
tuantes lucrū quodcumq; ex mu-
tuo ipso p̄cipiant/ Nā benefice-
re se aiunt: cū et p̄rimoz et sui ipsi
us. ex usura p̄sulatur necessitati.
Ob qd vt eis x̄itas clarius elu-
cescat/ qua possunt suū grāde ma-
lū agnoscere/ in p̄nti simone de
ipsa usura tria proponemus mi-
steria declaranda.
Primum dicit diffinitionis.
Secūm reprobationis.
Tertium participationis.
Quid ē usura que graue est
peccatū. Et q̄ qui ex necessitate
accipit ad usurā ab eo qui est pa-
ratus nōn peccat: et quot modis
usura cōmittit.

Cap. p̄mū

Primum mysteriū declarā-
dū de usura dicit diffini-

tionis/ s̄m enim Goffredum in
sūma sua usura sic diffinit. Usur-
ra est quicquid sorti accedit p̄ces-
dete intentione vel pacto/ vt si mu-
tuo tibi centū florenos hac intē-
tionē principaliter vt aliqd pl⁹ vl-
tra centū recipiā/ vel si mutuo tē-
bi certas mēsuras frumētū: vini
olei et h̄mōi que vsu p̄sumuntur.
Et plus ex hoc exquirō q̄ ipsū
capitale in valore: usurā comit-
to. vt dicitur. xiiij. q. iij. ca. usura.
Pro intelligentia t̄m pleniore
h⁹ p̄is tria sūt dubia decidēda.
Primum vtrū usura sit peccatus
Secūm vtrū liceat accipere ad
usuram.

Tertium q̄t modis cōmittitur
usura.

Pro p̄mo dubio: arguūt vsur-
rarij d̄ veritatē dicētes usurā nō
esse peccatū. Quē em̄ peccatū est d̄ ali-
quā legē: sed usura non est d̄ ali-
qua legē nec diuinalē. nec natu-
ralē. nec hūanalē. q̄ usura nō est
peccatū. Nā i lege diuinali dixit d̄s
Deutro. xiiij. c. nō fenerabis fra-
tri tuo pecuniā ad usurā. nec fru-
ges. nec quālibet aliā rē: sed alie-
no. Ex q̄ auctoritate v̄t q̄ et si nō
fratrib⁹ salti alienigenis et extra-
neis possit fenerari et infidelib⁹.
Quātū v̄o ad legē naturalē de
iure nature est vt hō aliqd reco-
petet ei q̄ sibi b̄nificiū p̄tulit. Nō
le aut q̄ mutuat: aliqd beneficiū
p̄fert/ subuenit em̄ necessitati in-
digent. q̄ si p̄ h̄ b̄nificio aliqd cer-
to pacto obliget eum cui mutuat
ad h̄ q̄ aliqd sibi tribuat/ non v̄o

deur esse pactum illicitum. Reges
 vero civiles usuras permittunt: ut
 patet. *l. de usuris. l. eos.* In con-
 trarium est auctoritas factorum. Unde
 Ambrosius in libro de bono mor-
 tis. *Et. xiiij. q. iij. c. Si quis.* Si
 quis usuram accipit rapinam facit:
vita non vivit. l. grante. Et Da-
 vid in psal. loquens ad deum ait
 Domine quis habitabit in taberna-
 culo tuo. aut quis requiescet in mo-
 te sancto tuo. *¶ Et respondet. Qui*
ingreditur sine macula et operatur iusti-
ciam etc. et infra. Qui pecuniam su-
am non dedit ad usuram. Ecclesia in-
 super statuit quod si quis pertinaciter as-
 sereret usuram non esse peccatum et here-
 tice heretur: et contra ipsum sicut
 contra alios hereticos procedatur: ut
 patet in clementina ex gravi. de u-
 suris. *¶ aut thom. ii. q. lxxviii. usura*
est contra equalitatem iusticie: ex
evidentibus quod usurarius vendit quod non
est. *¶ Nam rerum que in usus nostrum*
veniunt. Quedam sunt quarum usus
ipsarum consumptio est. ut frumentum:
vinum: oleum. et huiusmodi quibus homo utitur
comedendo bibendo et sic ex toto
consumendo. ¶ Quedam res sunt quarum
usus et si non sit ipsarum con-
sumptio in se est tamen earum distra-
ctio: ut pecunia numerata que pri-
ncipaliter inuenta est ad commutatio-
nes faciendas: ut dicit Aristoteles in
1. politico. Et servitudo distrahitur
 cum in commutationes expenditur.
 ¶ Quedam res sunt quarum usus
 non est ipsarum consumptio vel distra-
 ctio. Sicut domus: ager: iumentum:
 vasa argentea et aurea et huiusmodi:

usus enim domus est inhabitatio non
 consumptio. Sic cultus agri est cul-
 tivatio ad fructificandum non ad
 dissipandum: et sic dicitur alijs: et ex isto
 tertio genere rerum usus ipsarum rei
 potest computari seorsum ab ipsa re et
 vnum concedi sine altero. Potest enim
 alicui tradi dominium domus vel
 agri: vel servus: vel iumentum: retento
 sibi usu vel fructu ipsarum ad vitam
 vel ad aliquod tempus: ut fit aliquando in
 donationibus. *¶ Et e converso potest con-*
cedi usus talium rerum retento sibi
dominio: ut fit in locatione affi-
cto: pensione domus et huiusmodi. Et ideo
 in huiusmodi licite recipitur si certum pec-
 cuniam seu lucrum pro usu dato ipsius
 rei retento sibi dominio. Et in-
 de ad certum tempus rehabilita ipsa
 re ex integro. Sed in rebus pri-
 mi et secundi generis: quarum usus
 est ipsarum consumptio vel distractio
 non potest computari seorsum usus ta-
 lium rerum ab ipsis rebus quia
 inseparabilis est. Et cuiuscumque con-
 ceditur usus talium rerum ex hoc ipso
 conceditur et res. et propter hoc in
 talibus pro mutuum transfertur domini-
 um. Sicut ergo si quis seorsum vellet
 vendere vinum et seorsum usus vi-
 ni venderet eandem rem bis. vnum
 et venderet quod non est. propter quod
 manifeste est contra equalitatem iusti-
 cie. Simili ratione que mutuatur vinum:
 frumentum: oleum: pecuniam numera-
 tam et huiusmodi: et ultra suum capitale
 mutuatum aliquid exigit vel principaliter
 intendit habere quod procio potest
 extimari contra equalitatem iusticie a-
 git: quia petit sibi duas recopensa-

nones fieri. vnā scz restitutiones
 equalē rei mutuate. Aliā vero vt
 precū vsus qđ dicit vsura. Ad
 illud x̄o qđ obūciebat deiudeis
 r̄ndet Tho. et Nicolaus de lira
 qđ illud dicit deuteronomij. xxiij
 c. allegatū sane est intelligendū.
 Per alienū em̄ aut intelliguntur
 illi qui erāt finitimi eoz quoz
 terras eis dñs cōcesserat vt cha
 nanei. Et ab illis licite recipiet
 bāt vsuras nō vt vsuras: sed vt
 recuperationē iuris sui. Sicut
 etiā licitū est christianis mutua
 re hostibus ad vsurā ita tñ qđ il
 lud qđ recipitur vltra sortē non
 recipiatur ratiōe mutui. S; iure
 dominij qđ habet in illo. Et vt
recuperet rem suā quā nō potest
ab iniusto possessore nisi media
te mutuo recuperare. Et sic in
 telligit illud capitulum Ab illo.
 xxiij. q. iij. Ad hec faciūt notata
 per Archidiaconum. xxiij. q. ij. c.
 Dñs. Si em̄ permittitur a iure
spoliare inimicū immo occidere
in bello iusto multo magis per
hanc viā suā accipere. Et sic vt
 predictū est licitū fuit iudeis acci
 pere vel mutuare ad vsurā ab il
 lis tñ finitimis nationibus qui
 occupauerāt terrā suā datā eis
 a dño tanq̄ ab hostibus. Nunc
 aut ipsi iudei non possunt sine
 mortali facere vsuras xpianis:
 nec ecōuerso. Mā nō sunt inimici
 nostri in civili conuersatione.
 ¶ Quo aut ad alios infideles si
 verū est qđ sūt inimici nri etiā il
 lis arma inferre possum; tanq̄

Occupatorib; rerū nostrarū. De
 quo. xxiij. q. vij. c. si d̄ rebus. r. c.
 dispar. Et p̄ Inno. r. Hostien.
 extra de voto. c. qđ sup his. Re
 stat longe fort; xpianum ab eis
 licite posse vltra sortē accipere: qz
 suū est qđ recipit. Quod aut cō
 tra saracenos r̄ alios infideles
 dñia r̄ terras possidentes licitū
 est bellū vltra alias rōnes facere
 qz ad defensam r̄ recuperationem
 sit detractor. & licitū. Mā vt di
 cit Inno. in dicto. c. qđ super
 his. vbi terra fuit aliq̄ tpe xpia
 nor: bellum est licitū. Infideles
 aut pdicti abstulerunt a xpianis
 q̄cquid tenent. Mā vbiq; terrarū
 fuit laudatū nomē xpi. vñ in ps.
 dicit. In omne terrā r̄. S; his
 dimissis dicimus qđ vsura nullo
 ex illis x̄bis iudeis fuit pmissa
 minus p̄cessa. Mā licet qdam di
 xerint vsurā fore p̄cessā in q̄bus
 dā casibus. Tñ pprie loquēdo
 in nullo casu p̄cedit. Sed q̄a in
 illis casibus q̄s illi ponunt: ali
 quid recipit vltra sortē. Ideo p
 pter aliquā similitudinē large r̄ v
 pprie sumendo dicit vsura ibi p
 missa: sed nō est ibi vsura. Et sic
 in pposito vel p alienū in x̄bis
 Deutro. intelligit quilibet qđ nō
 erat de gñe iudeoz. Et tñ dicit
 qđ illa fuit compatua pmissio qđ
 pmittit minus malū ne maius
 malū fiat. Sicut etiā pmissū fuit
 eis dare libellū repudiij r̄ repu
 diare vxorē ad repudiandū ho
 micidij siue vxoricidium. Sic r̄
 vsura fuit eis pmissa erga alios

ingenas ne si fuisset prohibita ma-
iori crudelitate crasserent in su-
os ut sue cupiditati satisfaceret.
Excusabunt ergo a pena tempa-
li legis: sed non a pena gehenali
sicut nec a culpa mortali. An di-
cit Criso. xxx. q. i. Hac ratione. i.
fine. Quod enim permittitur nolentes
procipitur. id est permittitur secundum glo-
siam. quia malas hominum volunta-
tes ad plenum prohibere non possu-
mus. Et tamen deus declaravit per
phetas usuras sibi displicere. ut
patet de David. Sed si quis ratione
dicte permissionis vellet eos excu-
sare per illo tempore que tamen excusatio
a doctoribus non admittitur per nunc
tempore gratie reuelate non excusaren-
tur. xxx. q. i. §. si obicit. Ad
illud vero quod usurarii dicebant
quod usura non est contra legem nature.
dicendum quod ratio dicitur ut quis
mutuet primo indigenti si potest:
sed gratis sine spe lucri. et sic quod
gratus sit recipiens mutuus erga
mutuantem: puta in recognoscen-
do beneficium et cum potest eum adiua-
re quam indiget. vel viceversa remun-
nerando sibi vel per alia obsequia:
sed gratis: non ex pacatione. Ma-
si ei teneatur ad antidota naturali-
ter. id est recompensandum benefi-
cium. hoc est ex debito honestatis
non autem necessitatis. scilicet quo posset co-
gi in iudicio. Et ideo secundum Tho.
et alios si quis mutualet alicui cum
hoc pacto quod ei teneretur remutua-
re usuram committeret: quia ultra ca-
pitale suum aliquid exigit quod potest pro
extimari. illa. scilicet obligatio qua potest

eum aduenire in iudicio. Et si usul-
rari diceret quod ille qui accepit pec-
uniam mutuo lucratur cum illa et locu-
pletatur cum damno mutuantis.
Respondetur quod ille locupletatur seu lu-
cratur principaliter per industrias
sua: quia pecunia ex se nichil lucra-
tur: ut patet tenedo in capsula. De
cunia etiam illa non est mutuantis: sed
eius qui accepit mutuam: quia in eum
translatum est dominium. Et si perit vel
perdidit in negociando vel aliud
agendo: perit periculo suo non mu-
tuanti. Damnatum autem non sustinet
mutuus. nisi quia cessat ex hoc sibi
lucrum. Sed idem damnatum habuisset
si pecuniam in archa suasset: quia ibi
non fructificat: et si cum ea negoci-
atus fuisset: potuisset perdere sicut
et lucrari. Substabat enim tunc per-
iculo: ubi in mutuo non substat. Ve-
rum si ex carentia pecunie mutua-
te passus fuisset damnatum: puta quia
oportuisset eum recipere ad usuram:
vel vendere res suas minus iusto
pretio. vel aliquid simile: tunc qui ac-
cepit mutuam: deberet ei satisfacere
de damno secuto propter mutuam
secundum conscientiam etiam si de hoc non fe-
cisset pactum. Non autem de industria
sua lucrum facit: tenetur communicare
cessante damno. Ad illud autem
quod usurarii opponebant dicen-
tes per legem civilem usuras pro cedi
Dicendum quod leges civiles dantur
populis qui sunt per maiorem partem ma-
li vel imperfecti: et intendunt ut pa-
cifice cives viviant ad invicem.
Unde solum prohibet expresse vitia
que sunt magis perturbativa civi-

uilitatis et quietis temporalis puni-
 niendo transgressores et penis ab
 illis coercendo: ut adulteria fur-
 ta et homicidia. Alia vero permittunt non
 ut licita concederentur: sed non ut alia
 vicia predicta punirentur. Et hoc
 ne peiora contingant. Sed lex di-
 uina prohibet omnem peccatum ostendens
 puniri in diuino iudicio. Quod si er-
 go lex diuina et naturalis sit super
 omnem legem humanam: ut patet. di.
 viij. p. tom. Et canonica sit etiam
 preiudicium civili in hijs que spe-
 ctant ad conscientiam. Ideo in hoc
 leges civiles cedunt legi canoni-
 ce: quia si leges ille sunt iuste quo
 ad ciuilitatem vite presentis non tamen
 iuste sunt quo ad ciuilitatem super-
 nam adipiscendam ad quod oportet
 ab omni peccato esse immunem.
 Quare non dedignantur leges sa-
 croscanones imitari. Et secundum
 dubium principale fuit utrum sit licitum
 recipere mutuo sub usura.
 Respondet Thoma. ii. q. lxxvij. Quod
 non licet inducere aliquem mutua-
 re sub usura: licet tamen ab eo qui pa-
 ratum est facere et qui exercet usu-
 ras mutuo accipere propter aliquod
 bonum ut est subuentio sue necessi-
 tatis vel alterius. Nam inducere
 homines ad peccandum nullomodo licet.
 Ut tamen peccatum alterius ad bonum
 proprium licitum est: quia deus utitur
 omnibus peccatis ad aliquod bonum.
 Ex quolibet enim malo elicit aliquid
 quod bonum. ut dicit Augustinus in
 Genesidion. Unde idem Augustinus.
 Publicole querenti utrum liceret
 uti iuramento eius qui per falsos

deos iurat in quo manifeste pec-
 cat eis reuerentiam diuinam exhibens.
 Respondet quod qui utitur fide illius
 qui per falsos deos iurat non ad
 malum sed ad bonum non peccat illius
 se sociat quo per demonia iurauit
 sed pacto bono et quo fide seruauit.
 Si tamen induceret eum ad iurandum per
 falsos deos peccaret. Ita est in pro-
 posito. Sic etiam licet ei qui incidit in
 latrones manifestare bona que ha-
 bet que latrones diripiendo peccant
 ad hoc quod non occidant. Sed cessante
 te necessitate cum petit sub usuris
 ad ludendum vel seortandum et
 huiusmodi tunc mortale esset pec-
 catum. Tertium dubium fuit quomodo
 modis committitur usura. Et ad hoc
 respondeo quod cum usura committatur ex eo
 quod aliquid recipit ultra sortem hoc
 potest fieri tripliciter.

Primo recipiendo munus a manu.

Secundo recipiendo munus
 ab obsequio.

Tertio recipiendo munus a
 lingua.

Primo committitur usura recipien-
 do munus a manu siue sint dena-
 rij: siue quecunque aliud precio extimari
 potest: ut dicitur. xij. q. iij. c. Putant. et c.
 Plerique tamen ab eo ait. Quia usura
 est et vestis usura est. et quecunque sorti
 accedit usura est. et quod velis nomen
 ei imponas usura est. Hoc modo mul-
 ti capiunt usuram voragini immer-
 si. Et primi sunt multi nobiles qui no-
 lunt laborare: et ne pecunia eis
 deficiat paulatim consumendo tra-
 dunt eam mercatoribus vel alijs
 intendentes aliquid annua

nim recipere ad discretionem eorum
 saluo tñ capitali / et quis ipsi vo-
 cent hoc depositum tñ usura est: vt
 pr. xiiij. q. iij. c. Si feneraueris.
 Nec de depositum est nec sapit na-
 turam eius. Sūt alij mutuantes pec-
 unias diuisis personis accipientes
 in pignus domum vel agrum vel vine-
 am sub nomine securitatis. Sed fru-
 ctum interim dicti pignoris volūt ha-
 bere quousque restituant eis pecu-
 niam non computando in sortem et usu-
 ra est: vt pr. extra de usuris. c. pri-
 mo. Excusat tñ in hoc casu gener-
 qui cum sustinent onera matrimonij
 et nodus habuit dotes recipit a
 socero vel alijs dotibus mulie-
 rem possessionem aliquam in pignus
 quousque recipiat dotem: hic licite
 et sine usura facit fructus illius pign-
 oris suos: nec tenet computare in sor-
 tem. extra de usuris. c. Salubri-
 ter. Secundo committunt usuras
 venditores rerum qui vendunt ali-
 quid ad aliquem terminum temporis et ra-
 tione termini petunt plus iusto pre-
 cio nisi intenderent illud non vende-
 re tunc: sed seruare usque ad tempus
 quo verissimiliter credit res illas
 valituras quantum tunc vendit: et si
 nunc non tantum valent. Puta cum
 quis tempore estimo vendit bladum ad pre-
 ces seu instantiam alienam quod inten-
 debat seruare usque ad tempus hic
 male omnino cōiter plus valet. Pro-
 pter quod vendit pluri precio quam nunc
 valeat extra de usuris. c. In ciui-
 tate. Similiter si quis emit merces vel
 victualia minus iusto precio eo quod
 anticipat tempus in soluendo pre-

cium antequam recipiat merces vel
 victualia per aliquos menses: pu-
 ta dat precium tempore et recipit bla-
 dum tempore estatis et hoc nisi substa-
 ret periculum ut quod bladus vel aliud
 potest probabiliter plus vel minus va-
 lere dicto precio quod soluit. extra de
 usuris. c. in ciuitate. Tertio fa-
 ciunt usuram qui emunt possessiones
 vel domos multo maiore precio quam
 valeant cum pacto quod infra certum
 tempus ille venditor possit reemere
 quod usura reputatur seu fraus usu-
 re palliate sub titulo emptionis.
 Quarto faciunt usuram qui faci-
 unt societatem circa pecora vel ani-
 malia volentes saluum esse capita-
 le quo ad pecuniam vel capita anima-
 lium. Quod usura est et non vera soci-
 etas: vt pr. xiiij. q. iij. ca. Plerique.
 cum glo. Quinto faciunt usuras
 mulieres alique vidue que ne con-
 sumant dotes earum vel deponunt
 eas mercatoribus ad discretionem
 et usura est vel recipiunt ab here-
 dibus diuisis sui defuncti posses-
 sionem usufructuandam quousque red-
 dant eis dotes et usura esset secundum
 Hostien. Innocentium et alios.
 Sexto committunt usuram capso-
 res qui faciunt cambia: que vocantur
 cambia sicca. Septimo committunt
 usuram qui mutuam gratiam vel
 bladum antiquum ad renouandum: vt
 nouum accipiant: et si hoc faciunt ne-
 suum sibi pereat et recipienti gra-
 tiam faciunt non est usura. Secus
 si faciunt vt melius recipiant et ve-
 le intendant ex mutuo. extra de
 usuris. c. Consultum. sic tenent

Ravinud? Boffred? et Hostien.
in sumis. ¶ Secundo committit usura
recipiendo munus ab obsequio.
Et sic illi qui mutuunt pauperibus
hac intentione vel pacto ut serui
ant eis in opibus agri vinee et
similibus vel in opibus bouum et equorum
vel alio seruitio corporali usura
committunt extra de usuris.
c. Consului. ¶ Tertio committit
usura recipiendo munus a lingua
ut cum quis mutuat alicui ut porri
gat pro se preces pro aliquo officio
vel beneficio temporali obtinendo.
¶ Et si quis sic obtineat officium
aut aliquod secundum quosdam non
improbabiliter de pauperibus erogare
quod inde emolumentum percipit
deductum tamen expensis sui laboris
ad arbitrium boni viri. ¶ Propter

767
propter iam dicta notandum secundum
thomam. quod si quis mutuat principaliter
propter deum vel amicitiam non intendens
temporale commodum. et is qui mutuum
accepit ex liberalitate sua ut gratiam
non principaliter propter mutuus
donat ei aliquid hoc ei dedit
rans quod ei libere donat usura non
est: quia illud lucrum mutuas non
intendit. argumentum prima. q. ii. c.
Sicut. Non enim deus esse factus
deterioris conditionis sed melioris
propter obsequium pro ipso factum
in mutuando: ut scilicet donum ei gratiam
factum recipere non possit qui pro
secundum omnes potuisset.

¶ Quod omnis scriptura diuina
et humana et etiam lex canonica
reprobat usuram. La. ii.
Et secundum mysterium de

usura declarandum dicit reprobatio
¶ Est enim usura vitium reprobatum
Sicut patere potest in scriptura
diuina et iure canonico ac dictis
gentilium. Unde exodi. xii. c.
scribitur. Si pecuniam mutuo dederis
populo meo pauperi qui habitat tecum
non urgebis eum quasi exactor nec
usuris opprimes. ¶ Et Leuitici. xxv. c.
Si attenuatus fuerit frater tuus et infirmus
in manu et susceperis eum quasi aduenam
et peregrinum et vixerit tecum ne accipias
usuras ab eo nec amplius quod dediti.
Time dominum deum tuum ut vivere
possit apud te frater tuus.

Pecuniam non dabis ei ad usuram
et frugum superabundantiam non
exiges. ¶ Et secundi esdre. v. c. Quia
maiores iudeorum opprimerent
minores usuris grauissimis esdras
audito clamore populi increpauit
optimates et magistratus dicens
usuras a fratribus vestris non
exigat. Non est bona res quam
vos facit. Quare non in timore
domini dei nostri abulat. Reddite eis
hodie agros suos et vineas suas
oliuera sua: et domos suas.
Quin potius pecuniam quam exigere
soleat ab eis et date illis. Et dixerunt.
Reddemus et ab eis nichil querimus.
Sicque faciemus ut loquaris. Et
excussit sinum suum. Esdras dicens.
Sic excutiat deus omne virum
qui compleuerit verbum hoc. De
domo sua et de laboribus suis sic
excutiat et vacuus fiat. Et dixit
vniuersa multitudo Amen. ¶ Et
in decretis. xlii. di. c. Seditionarius

os. Prohibentur usurarii ad sa-
 cros ordines promoueri. ¶ Et ex-
tra de usuris. c. Quia dicitur. Non solus
viris ecclesiasticis: sed etiam quibus
libet alijs periculosum est usurarum lu-
cris intendere. ¶ et extra eodem. in
c. Quia. et in c. Super eo. scribitur
usura perdenat utriusque testamenti
pagina. ¶ et Leo papa. xvi. dil. c.
Sicut inquit. Sicut non suo nomine
ita nec alieno se ferre exercere. ¶ et
augustinus. xiii. q. iiii. c. Quid dicam.
An crudelior est qui subtrahit alii
quod vel eripit diuiti: quam qui trucidat
inopem fenore. ¶ et Ambrosius. xiii. q.
iiii. ca. Ab illo. Sine ferro dimi-
cat: qui usuras flagitat. ¶ et extra de
usuris in pallegato. c. Quia sta-
tum est primo ut usurarii manife-
sti non admittantur ad communionem
altaris. Hostien. dicit quod canon est
ferende sententie non late. Idem dicit
Johannes andree in nouella.
¶ Secundo statutum est ut non reci-
piant eorum oblationes. Et si sacer-
dos recipit reddere tenet et com-
pellit secundum Hostien. dicitur dari epi-
scopo et secundum prudentiam eius vel
restituatur ei a quo extorta est usura
vel de pauperibus. Et qui reci-
pit oblationem a talibus debet ab exe-
cutioe sui officij manere suspen-
sus donec ad arbitrium sui episcopi sa-
tisfaciat. ¶ Tercio statutum est quod
usurarii non recipiant ad ecclesia-
sticam sepulturam si in hoc pecca-
to decesserint. Et inquit Petrus de
palude in. iiii. Si tales usurarii
possunt restituere pro se et non restitunt
sed mandent restituui non sunt ab-

soluendi: nec valent eorum testame-
 ta in quibus nullus esse testis: ut ha-
 bet in capitulo Quia. de usuris.
 li. vi. ubi quod ad statim tenentur, quod
 non videntur habere perfecte bonam
 voluntatem: quia donatio et legata
 cum mortis facta possunt reuocari. ¶ Unde
si usurarius non cauet per talem cau-
tionem qua non possit penitere non
est vere penitens. Et secundum Hostien.
dicunt usurarii manifesti vel per
evidentiam facti: puta quia mentas
tenent paratas ad usuras vel si de
hoc sunt in iure confessi aut conui-
cti. Johannes volan. et Archidia-
con. dicit quod satis potest dici usura-
rius manifestus qui coram sacerdo-
te et testibus publice fateatur se usura-
rarius et usuras restitui mandatur
forte libros romis tradens. ¶ Et
extra de usuris. c. Super eo. ponit-
ur quod per papam dispensari non potest
ut usura exerceatur sine peccato. Pos-
set autem dispensare in exacto quo ad i-
certorum restitutionem si tamen si fiat si-
ne ratione quo ad conscientiam non puto
quod valeat. ¶ Apud gentes etiam
datur usura. Nam ut inquit Cicero
li. iiii. de officiis. Detrahere ali-
quod alteri et hominem hominis incom-
modo suum agere commodum magis est
natura quam mors. Et idem in secundo
de officiis. Interrogatus Cato.
Quid fenerari tamen Cato: quod homines
occidere. Narrat Valerius li. quarto.
Rubrica de libertate. quod cum ciui-
tas romana furore Catiline opp-
meret et cogere non ciues vendere
possiones et domos suas pro-
pter tumultum creditorum longe mino-

re p̄cio q̄ valebant. Tūc Quis
 cōscidius p̄cessit trecētas septua
 gintaquiq̄ libras auri ut illi fa
 tis faceret creditoribus suis q̄ ne
 q̄ de sorte neq̄ de usura quēq̄
 debitorū suoz grauaui. S; quā
 tum in ipso fuit amaritudinē pu
 blice confusiois p̄uata tranq̄
 litate mitigauit. s. debitorēs suos
 expectandone ciuilibis sanguinis
 fenerator videretur. Sed dimis
 sis multis grauissimoz viroz
 sententijs quibus usura condē
 natur. Christum deum et domi
num nostrum audiam. Ipse vti
 q̄ ait. Luce. vi. caplo. Admutuum
date nichil inde sperantes. In q̄
 bus verbis continentur due par
 tides. Prima est mutuum date. Qd
 quantum ad eos qui cominode
 possūt mutuari sine notabili de
 trimento sui status erga eos qui
 sunt in magnis necessitatib; con
 stituti et quasi extremum videtur
 esse preceptum. Quia si hoc dici
 m; de elemosyna: a fortiore etias
 in mutuo. argumentum distincti
 one. lxxxvi. caplo. In singul; In
 alijs ho est consiliū. Secunda
 particula est nichil inde speran
 tes. et hoc est i p̄cepto sita t̄m q̄ in
 telligat de spe bonoz malū que
 p̄cio estimari p̄nt. Itā bñ p̄t et dz
sperari p̄miū et nuz exinde si fiat
mutuum ex caritate v̄l beniuolētia
 Qd multi et p̄cipue septe ge
 nera p̄sonarū p̄cipāt in crimie
 usurarū s; ipsi usurā nō faciunt.
 Et cū myste La. iij
 rū declarandū de usura

dicitur participatio. Sunt enim
 multi participātes in crimie usurarū
 rū q̄ q̄nq̄ se peccare nō putāt eo
 q̄ nō sūt ipsi p̄ncipalit̄ exercen
 tes usuras. Primi sunt notarij
 q̄ scient sup usuras conficiūt in
 strumenta. H; scdm hostienses
 periuri sūt quia cōmunit̄ solent
 iurare q̄ talia non faciam. Et sic
 per p̄sequens sunt infames: nec
 de cetero possunt testificari: nec
 infra p̄ficere. Extra de testi. c. 23
 Si t̄m ob hoc recipiūt pecuniam
 nō tenent restituere: quia rece
 perunt eam pro opere suo q̄uis
 illicito videtur tamen q̄ debeāt
 pauperibus erogare. Sed vtrū
 tales notarij teneantur ad resti
 tutionem usurarum de quibus
 confecerunt instrumenta. Super
 hoc doctores distinguunt: quia
 si scienter faciunt instrumenta v̄l
 chartas de debito usurarum: ac
 si esset legitimum debitum. Pu
 ta quia facit instrumentū q̄ mar
 tinus mutuauerit petro centum
 hinc ad annum restituendos cū
 sciat mutuassee octoginta vel no
 naginta: quia forte et si p̄mo cen
 tū dedit postea in occulto vigin
 ti v̄l decē rehauit a petro ut mu
 tuū sit d̄ illis octoginta v̄l nona
 ginta t̄m tenet insolidū si ipi usu
 rarij non restituant. Et nisi hoc fa
 cerent in fauores recipientis mu
 tuum: Puta quia ille volebat ali
 ter mutuari et petro multū idige
 bat nec poterat alit̄ sibi p̄uidere
 Tūc em̄ nō teneret notarij. Dec
 caret t̄m mortalit̄ scienter hoc fa

ciens: quia perjurium incurreret
faciens instrumentum falsum et in
fraudem usurarum. Ratio primi est
quod efficaciter cooperatur usure acci-
piende. Ratio secundi est: quod intendit
principaliter primo indigenti sub-
uenire. Si autem in instrumento est
facta expressa mentio de usura tunc
non tenetur ad usuram restituendam.
Et ratio quod non efficaciter coope-
ratur ad illud. Nam potest quod mutu-
um accipit ad usuram in iudicio se ius-
urare ut non soluat usuram. ¶ Notan-
dum autem hoc loco quod ut dicit Hosti-
ensis et Johannes andree in no-
uella super c. Sicut extra ne clericus
vel monachus. Quod tabellio siue no-
tarius consuevit iurare se. ¶ Primum
quod de hijs que videbit et audiet
ac requisitus fuerit sine diminu-
tione veritatis et commixtione falsi-
tatis conficiet instrumentum. Unde
solet requiri tabellio sub pena
officii sui quod conficiat instrumentum
requiritur quod si non fecerit peri-
urus videbitur et sic suis instrumentis
postea non credetur. Extra de testi-
c. Testimonium. Et hanc requisiti-
tionem quod de populo facere potest
extra de testa. c. Relatum. Et per
tanto dicitur seruus publicus et publi-
ca persona. ¶ Secundo iurat quod secre-
ta sibi iniuncta celabit. ¶ Tertio
quod de omnibus instrumentis que confi-
ciet pro colla tenebit. ¶ Quarto
quod fidelis erit illi a quo constituitur.
Et si sciret damnum suum tractari per
se vel per nuncium reuelabit.
¶ Quinto quod illud officium sic sibi
iniunctum cupiditate: timore: odio
et amore remouit: et omnia sunt boni

nam conscientiam exequatur. ¶ Sexto
quod super contractu usurario vel in
fraudem usurarum inito non conficiet
instrumentum scienter. ¶ Secundi
participantes usuras sunt viri et
uxores qui recipiunt dotes de usu-
ris. Nam viri non possunt reci-
pere tales dotes. Et si receperint
tenentur ad restitutionem illis qui-
bus socer erat obligatus ex quo
omnia illius erant obnoxia restituti-
oni. Et ipsa mulier soluto matri-
monio tenetur ad restitutionem si
vir non restituit secundum Raymundum
et alios. ¶ Tertii participantes
usuras sunt pupilli. Quia enim tuto-
res vel procuratores eorum pecu-
nias posuerunt ad discretionem
vbi usura est. secundum predicta tenentur
ad restitutionem quibus non fecerint
ipsi tales contractus: tamen quod lucrum
tale ipsi perceperunt. Et si non dis-
ponunt se ad restitutionem cum ha-
berent administrationem suorum bono-
rum iam sunt in statu damnationis.
¶ Sed ipsi tutores et curatores mor-
taliter peccant faciendum tales con-
tractus. Et tenentur ad restitutionem
quibus utilitatem non sunt inde asse-
cuti in casu quo ipsi pupilli non
vellent vel non possent satisfacere
ut notat Archidiaconus. xlvi. di.
c. Sicut non suo. Idem dicendum de
quolibet factore vel procuratore qui
exerceret negocia aliorum faciente
hominum contractus. ¶ Quartii parti-
cipantes in crimine usurarum sunt aduo-
cati patrocinantes eis in hominum con-
tractibus. Quia enim tales digni
sunt morte eterna: quod consentiunt usu-
re cooperando ei. ij. q. i. c. Non in

¶ Quinti participantes in crimine
 usurarum sunt facientes statuta sup
 usuris / **¶** iudicantes sicut ea ut capi
 tanei rectores et hinc / **¶** Et prebe
 res consilia ad hinc statuta pec
 cant mortaliter et sunt excoicati ut
 patet in demetina. **¶** Ex graui de
 usuris / **¶** Dni etiā temporales qui
 permittunt usuras ppter vnā cer
 tam quotā quā recipiunt inde in
 eadē sunt dānatiōe. **¶** Sexti p
 ticipantes sunt profonete seu cen
 sales / qui si pcurant pro illis qui
 muuo indigēt et ab illis q̄ para
 ti sunt dare nō peccāt / **¶** Si autē h
 faciūt principaliter p̄ lucro usur
 rarū et pro pte sua isti nō solum
 peccāt mortaliter ppter coope
 rationē ad usurā. s̄ etiā restitue
 re obligant insolidū: si ita coope
 rati sūt q̄ absq̄ ope illo p̄statio
 illa usuraria minime facta fuisset
¶ Quis ratio est q̄ sicut philo
 sophū. ij. ethicoꝝ mediū cōpara
 tum extremis sapit natura extre
 morū. **¶** Septimi participantes
 usurarū crimē sunt clerici locātes
 domos sciēter usurariis manife
 stis ad fenerandū. hī sunt excōi
 cati ut p̄ li. vi. de usuris. c. Usur
 rarū voraginē / **¶** Confessores autē
 usurarios absq̄ emēdatione ab
 soluētes incidūt in laqueū dia
 boli / **¶** Sed sepe numero ab usura
 rijs decipiunt / q̄ aut veritatē sui
 peccati negāt expresse / aut callidi
 tate multa occultāt / qm̄ petm̄ illd
 usure ita excecāt mētes usurario
 rum ut se se a iniusticia deficere no
 lint credere / **¶** Quos deus bene

dictus deiciet in ignē eternū / **¶**
 quo nos liberet ih̄s filius dei
 qui est benedictus cum patre et
 spiritu sancto per oia secula secu
 lorum Amen.

¶ Feria quarta post dñicas de
 passione. De auaricia furum et
 de ipso furto. Sermo. xxxix.

Ves mee

vocē meā audiunt
 et ego do eis vitā

eternā. Verba sunt redēptoris
 nostri originaliter. Johan. x. c. et
 in euāgelio hodierno / **¶** Descen
 dent auari incorrigibiles in ob
 scura inferni loca. qm̄ nolūt au
 dire voces dñi nostri ih̄esu xp̄i.
 Ipse vniq̄ dixit. **¶** Mathei. xix. c.
 Facilius est camelū intrare per
 foramen acus q̄ diuitē intrare
 in regnū celoz. et Luce. vi. c. Ne
 vobis diuitibus q̄ habetis hic
 cōsolationē vestrā. et Mathei.
vi. c. docuit nō esse thesaurizandū
 in terra s̄ querēdos thesau
 ros in celo. **¶** Que oia auribus au
 aroz surda sunt cū ipsi ad hoc
 elaborēt ut per fas et nefas rapi
 ant aliena. **¶** Et h̄ dictū sit in ser
 mone p̄cedēti de usura pessima:
 tñ hodierna die occurrit tractat
 de auaricia furatoꝝ ut sic loquar
 idest p̄ furta acquirētū hec tē
 poralia bona / **¶** Pro quib⁹ obiur
 gādis tria de furto misteria esse
 declaranda.

¶ Primū dicitur diffinitio.

¶ Scdm̄ excusatio.

¶ Tertium cōmissio

De furto

Quid est furtū: et q̄ differētia inter furtū et rapinā: et de proprietate rei: et de periculis rapine: et cōparatiōe rapine et furti. atq; q̄ graue pctm̄ est furtum.

Capitulum primū

Kimū misterium de furto declarandū. d̄r diffinitio.

Et vt colligit̄ ex dictis alexādr̄i in. iiij. sūme. et ex. l. i. ff. de furtis.

Furtū est contrectatio rei aliene

mobilis et corporalis fraudulose

inuito dño lucrificandi grana

siue ipsius rei siue vsus possessio

nis vere. **¶** Contrectatio ponitur

in predicta diffinitioe qz sine ea

no est furtū etiā si interueniat vo

luntas vel verbū. **¶** N̄ per solam

no voluntatē erit quis trasgressor illius p̄cepti. **¶** No cocupisces rem

primi tui. Rei aliene ponit̄ qz in

re pp̄ria nō cōmittit̄ furtū. Intel

lige nisi alius haberet in re illa

aliqd̄ ius puta qz res erat cōmo

data v̄l p̄gnorata quā dñs frau

dulose capiēdo furtū cōmitteret

ff. de furtis. l. si res. §. si is. **¶** Idē

dicit̄ Tho. ij. q. lxxij. **¶** Adobi

lis et corporalis d̄r quia in reb?

imobilibus vt i agro v̄l in incor

porabilib? vt sunt actiones et ser

uitutes nō cōmittit̄ furtū. eolq; ta

lia non possūt cōrectari. **¶** Fraus

dulosa dicit̄: qz cū aliquis crede

bat rē esse suā q̄ non erat. **¶** Vel si

non erat sua credebat q̄ etiā ab

eo qui habebat ibi ius posset ac

cipere non cōmisit̄ furtū. **¶** Alias

ad rēstitutionē teneat. **¶** Instituta

vi bonoz raptorū. §. Quia tamē.

¶ Inuito dño dicitur qz si credit

dñm permissurus et subest iusta

causa credēdi non tenet. **¶** Secus

si nō subest. **¶** Si aut̄ putat facere

inuito dño et tñ dñs vult furtū

quidē facit q̄tum ad intentionē

sed nō tenet ad rēstitutionē. **¶** Nec

dñs potest perere obstante sibi

sua volūtate. ff. de furo. l. Inter

oēs. §. penultio. **¶** Lucrificandi

gratia dicit̄ qz st̄qs alienā ancil

lam rapuerit nō causa lucri sed

libidinis nō cōmittit̄ furtū. ff. eo

dē. l. Verus. **¶** Siue ipsius rei siue

vsus possessiois vere dicit̄ quia

non solū cōmittit̄ furtum qui rei

dominiū vult lucrari: sed etiam

qui vult in re ipsa lucrari vsū et

possessionē. di. xv. c. Qui sacū. ff.

de furtis. l. Qui inuēta. **¶** Pro ple

niore tñ intelligentia sunt quicq;

notanda. **¶** Primo notandū est

scdm̄ Tho. ij. q. lxxvi. et Johā.

de ripa ordinis minorū. qz cōis

vsus oīm que sunt in hoc mūdo

oibus hoibus esse debuit: vt d̄r

xij. q. i. c. Dilectissimis. **¶** Sic enim

deus instituit naturā humanam

dās ei dñm oīm cū dixit̄ gn. i.

c. Dñamini volatilib? celi pisci

bus maris et bestiis terre. **¶** Ad

dñm oēs habuissent: qz ita erat

ratio bene regulata et ordinata.

qz nulla re vsi fuissent nisi ad ne

cessitatē vel rationabilē utilitatē

et sic nulla iter eos fuisset discor

dia. **¶** Et sic ponitur esse de iure

nature. s. primitus institute cōis

oīm possessio vt patz di. i. c. Jus

naturale. **¶** Sed in natura viciata

etiā de iure nature est in casu ne

cessitatis oia esse cōia. **¶** Et sic in

intelligitur illud Ambrosij. li. di.
 c. Sicut hñ. Nemo proprium dicat
quod cōe est. Post naturā hō lapsā
 iuste prius est iure humano ut
 extra casus extreme necessitatis
 possideant ista tēporalia diuersa
 a diuersis ut ppria. vñ Aug. di.
 viij. c. quo iure. Quo iure vnus
quisq; possidet quod possidet. Nō
 ne iure hūano. Nā iure diuino
 dñi ē terra et plenitudo ei. pau-
peres et diuites dñs de vno lu-
mo fecit. Paupes et diuites vna
terra supportat. Iure aut hūano
 d: hec villa mea: hec domus mea.
 hic suus meus. Est aut ista pos-
sessio ppria cōueniēs ppter tria
Primo qz magis sollicitus ē vnus
quisq; ad pcurandū aliqd et gu-
bernandū qd sibi soli cōpetit qz
id qd est cōe oim vel multozū: qz
vnusq; laborē fugiens relinqt
alteri qcqd pūnet ad bonū cōe.
Secundo quia si oia essent sic cōia
via fraudibus aperiret et illi qui
magis sunt maliciosi defraudat-
rent simplices et puros et accipe-
rēt sibi meliōrē partem. Tertio
possessio illa ppria facit ad paci-
ficū conuictū hoim: qm si omia
essent cōia cū multi persepe eadē
re indigerēt ad rixas veniret et
contentiōes dñ vnusquisq; vellet
rem illā habere. Ex quib; oibus
 sequeret qz terre in solitudinem
 verterent. Agri remanerēt incul-
 tibus bonis esset peius qz nollet re-
 cipere nisi necessaria. Ad alis
 eēt melius qz aggregaret multa
 superflua et lenigia multa ac scā-
 data euenirēt. Vinc Aristot. in ij.

politice reprobatur policias plato-
 nis quia ponebat oia cōia. Et
cordat hñs Bēricus de gadauo
in suis quolibetis. Nū igit ista
tpalia ut ppria licite possideant
nullus debet sine beneplacito et
voluntate dñi ipaz rerū aliquid
auferre. Alioquin furtum facit.
Secundo notandū qz furtū ut di-
cit Alexāder in scdo summe pōt
sumi tripliciter.

Primo cōmunissime

Secundo communiter.

Tertio proprie.

Primo sumit cōmunissime p
oī illicita vsurpatio qz sic vsur-
patio presidētie furtū dicit. Secundo
Johan. x. c. Christus dixit. Qui
ascēdit aliunde qz. s. per ostiū fur
et latro est. Ostiū per qd ascēdit
per dignitatē vel regimē ad ou-
le ecclie est xps ihesus seu modus
traditus per ordinationē ecclie
Uñ xps ait. Ego sum ostiū per
me si quis introierit saluabit. In-
trat ergo p ostiū qz suscipit regi-
men aiaz ppter xpm nō propt mū-
di faustū: et auariciā: imitās ipm
ut parat? sit aiaz ponere p ouib;
suis. nō lanā tm querēs et lactē
poraliū recipiēs curā sūm canoni-
cas sanctiōes. Qui nō sic pmo-
uet ille fur ē et latro. Occulte em
subtrahit aiaz subditoz deo nō
habēdo curam de eis debitam.
Secundo sumit furtū cōiter pro-
qz qz illicita possessiōe vel vsur-
patio e rei aliene. vñ. xiiij. q. v. c.
penale. dicit Aug. Furti noie ut
telligitur omis illicita vsurpatio

rei aliene siue p fraudes siue p
vsuras siue p violentiā ⁊ hmoi.

Tertio sumit furtū pprie cuz
occulte auferit aliēna, substātia.
Sicut de iuda dicit Johan. xij. q
fur erat ⁊ loculos hūis ⁊ ea que
mittebantur in loculis. id est in
scarpella portabat. id est aspor-
tabat. Et de hoc est tex. xij. q. i. c.
exemplū. ⁊. c. habebat **T**ertio
notandū s̄m Aristo. v. ethicoꝝ
q̄ differentia est inter furtū ⁊ ra-
pinā. **M**ā in furto auferunt aliē-
na bona occulte ⁊ fraudulenter
In rapina auferunt aliēna bo-
na publice ⁊ violēter. ⁊ sic sunt
diuerse species auaricie. **S**ciē-
dū t̄m q̄ rapina adhuc sumit tri-
pliciter. **P**rimo mō largissime ⁊
impprie p oī vsurpatōe indebi-
ta siue rei ip̄alis siue rei sp̄ualis
Et sic sumit ad philippēses. iij.
c. **N**ō rapinā arbitrat̄ est. s̄. xps
ihesus esse se equales deo. Sed
hoc fecerunt primi parētes: qui
vt dicit Auḡ. voluerunt rape di-
uinitatē ⁊ pdiderunt felicitatem
Sed hmoi rapine xps soluit pe-
nā. Sicut in p̄sona ei⁹ dicit ps̄.
Que nō rapui tunc exolvebam
Scdo sumit rapina min⁹ lar-
ge p vsurpandē ⁊ acquistiōe vl
retentiōe illīcita rei ip̄alis que
cūq̄ siue manifesta siue occulta.
Et sic uenire pōt etiā cū furto
pprie sumpto ⁊ sic dicit Ambr.
xij. q. iij. Qui vsurā acapit: ra-
pinā facit. ⁊ ibidē Auḡ. Si qd i-
uenisti ⁊ nō reddidisti: rapuisti.
Et Iherony. di. xlij. s̄. i. Aliēna

rape diuincit q̄ vltra necessarias
sibi remere pbat. **T**ertio su-
mit rapina pprie ⁊ stricte. s̄. pro
vsurpatōe rez violentā. Et de
hac Math. xxij. c. dicit Ihesus
phariseis. Pleni estis rapina.
Aduertendū t̄m q̄ est differē-
tia inter raptus ⁊ rapinā. **M**ā si
q̄s rapiat mulierē ad ꝑcubitum
nō ad lucrū: raptum cōmittit vt
diximus in diffinitōe furti ⁊ est
species luxurie: nō aut̄ rapinā q̄
est species auaricie. **Q**uarto
notandū q̄ rapina cōmittit̄ tri-
bus modis. **P**rimo in vsurpatōe
dñis. **S**cdo in iniustis bellis:
Tertio in māifestis latrocinijs:
Primo in vsurpatōe dñis
cū. s̄. aliq̄s dñs vel cōmunitas
accipit vel detinet ciuitatē vl ca-
strū ecclie vel imperij vel alicui⁹
dñi nō iusto titulo. Et in h̄ casu
oē lucrū ⁊ censū qd̄ inde ꝑcepit
⁊ salariū qd̄ ꝑcipiunt officiales
ei⁹ ⁊ rectores rapina est sic fuit
raptor alexāder magn⁹ dicit̄ ma-
cedo. d̄ q̄ dicit̄ primi machabeo-
rū. i. c. q̄ postq̄ ꝑcussit dariū re-
gē psarū ⁊ medorū: ꝑstituit ꝑlia
multa ⁊ omniū obtinuit muni-
tiōes. s̄. p rapinā ⁊ interfecit re-
ges terre: ⁊ ꝑtransiit vsq̄ ad fi-
nes terre: ⁊ accepit spolia multi-
tudinis gentiū ⁊ obtinuit regio-
nes gentiū ⁊ tyrānos ⁊ facti sūt
ei in tributū. **C**ōmittit̄ scdo
rapina in bellis iniustis. Qui ei
iniustū bellū agūt in oibus que
auferunt ab eis ꝑtra q̄s ꝑliant̄ ra-
pinā faciūt: s̄m Tho. ij. q. lvi.

Qui autē iuste bellantur ab hostibus laicis accipiāt: nō cōmittūt rapinā sed capiētes ab alijs nō sunt imunes a rapina. puta si a psonis ecclīasticis morantibus in ciuitatib⁹ ⁊ locis alijs hostiū nisi illis bonis vt victualib⁹ hostes fouerent vel loca illoꝝ essēt incastellata etiā ecclīe: s̄m Buil. seu si a viatoribus seu a suis victualia ⁊ alia rapiāt: vt cōmuniter stipendiarij faciunt. Vñ Luc. ce. iij. c. Johānes baptista dixit militibus. Estote p̄tenti stipendijs vestris. Docens inq̄t Ambro. sup Luc. Idcirco stipendia p̄stituta esse militib⁹ ne dū sumptus querit p̄do crasset, di. lxxxvi. c. in singulis. ⁊ vt dicit Aug⁹ xij. q. i. c. militare. Militare nō est peccatū: sed p̄pter predam militare peccatū est. ¶ Comunit̄ tertio rapina in latrocinijs aptis. Tales erāt q̄ descendente a iherusalē in iherico expoliauerunt ⁊ plagis ipostus abierunt semiuivo relicto: vt habet Luce. x. c. Et latrones quidez maritimi q̄ dicunt̄ pirate p̄ mare p̄dantes q̄scunq̄: excōmunicati sunt ⁊ ab solui non p̄nt nisi a sede ap̄lica. Sicut latrocinātes p̄ terrā qui expoliant romipetas ecclīas ⁊ loca sancta visitatib⁹: aut etiā eos q̄ p̄ suis negocijs vadūt ad curiam romanā vbicūq̄ sit vel inde redeūtes ad pp̄rias aut portātes ad curias victualia simili mō excōmunicati sunt. Alij vero latrones q̄ alios p̄dant ac etiā nauis

gantes expoliant in naufragijs debent excōmunicari. vt extra de r̄apto. c. excōmunicati. Et cū alios sceleratos vt homicidas: adulteros: p̄ditores ⁊ h̄mōi cōfugientes ad ecclīam rōne imunitatis ecclīastice: debz ecclīa defendere ⁊ non p̄mitti ibi capi. vt p̄ extra de imu. ecclīe. c. cū ecclīa. Et. xvij. q. iij. c. diffiniunt. c. metuentes. L. de his q̄ ad ecclīe. cōfugiūt. l. p̄nti. Istos t̄n publicos latrones tueri nō debet: vt extra de imuni. ecclīe. c. Inter alia. Et h̄i q̄dem etiā in vita p̄nti cōmuniter male finiūt. Sicut duo p̄ncipes latronū rechab ⁊ baana: q̄ portātes caput isboseth occisū ab eis fecit dauid eos occidi. ⁊ p̄cissis eoz manib⁹ ⁊ pedib⁹ fecit suspendi. vt habet sc̄di Reg. iij. c. Similiter cōmittit̄ rapina i peccatis ⁊ gabellis indebitis ⁊ iniustis tallijs ⁊ dānis. ¶ Quinto notandum q̄ si quis emit de rapina vel furto sciēter aut hoc pbabiliter credēs incurrit multa mala ⁊ incōmmoda s̄m Raymū. ⁊ Tho. ¶ primo peccat mortalit̄ q̄ furtū cōmisit rem alienā con tractādo inuito d̄no. ff. de furtis l. i. ¶ Sc̄do tenet̄ ad restitutionē rei si habet eā vel valoris ei⁹ si nō habz. ¶ Tertio tenet̄ restituere omnē vilitatē quā habuit vt habere potuit ⁊ etiā incōmoda que sustinet ille cuius est res s̄m Builrm: deductis t̄n expensis q̄s fecisset vtiliter circa rē ipsaz ¶ Quarto nō liberat̄ alienando

alteri. vel si res p̄iret morte. vel q̄
 cumq̄ casu. vel si auferat ei igno-
 ranter. vel violenter. Et hoc nisi
 ipsam rem emptā de rapina v̄l
 furto obtulisset dño ipsi rei t̄pe
 et loco p̄gruo et ille recipe noluis-
 set. ¶ Quinto restituēdo rē quā
 emit patrono nō pōt ab eo exi-
 gere p̄cium. vt p̄. l. de furtis. l.
 in ciuilem. Sexto si restituit rem
 deteriozem q̄ cū ad ipsum p̄ue-
 nit nō liberat. Septimo nō pōt
 agere p̄tra venditorē de p̄cio sibi
 dato: obstat enī sibi turpitu-
 do sua. et hoc nisi exp̄sse cauerit.
 r. q. ij. c. hoc ius. in fine. ¶ Dicit
 tñ Alexander d̄ h̄alis in quarto
 q̄ talis pōt rem emptā restituere
 vendenti vt recipiat qd̄ d̄ illa
 dedit. Adagis em̄ pōt sibi p̄ui-
dere q̄ alij. Debet tñ inducere
 furē vel raptorē ad restituendū
 rem illā dño suo. In foro etiam
 p̄sciētie tenet venditor rei q̄ scie-
 bat rē furatā esse reddere emētī
 bona fide. ¶ Sed hoc loco scit
 re pleriq̄ cupiunt an rapina sit
 grauius peccatū furto. ¶ Et rñ
 det Tho. ij. q. lxxvi. q̄ rapina ē
 graui⁹. ¶ Prima ratio est q̄ fur-
 tū et rapina hñt rōem peccati p̄-
 pter inuolūtariū qd̄ est ex parte
 ei⁹ cui auferit res. q̄. s. p̄tra volū-
 tatē ei⁹ auferit illud cuius est do-
 min⁹. vbi q̄ magis reperitur de
inuoluntario: ibi magis peccat
ur. S̄ maior ratio inuoluntarij
 inuenit in rapina q̄ in furto: q̄
 violentia q̄ sit in rapina directi-
 us opponit volūtati q̄ ignoran-

tia que reperitur in furto. q̄ gra-
 uius peccatū est rapina q̄ furtū
 ¶ S̄cda ratio est q̄ p̄ rapinā nō
 solū inferit dāmnū: s̄ eua inferit
 iniuria p̄sone: cū hoc vergat in
 q̄ndaz ignominiā ipsius p̄sone.
 Et hec iniuria p̄sonalis p̄pōde-
 rat fraudi vel dolo q̄ p̄tinent ad
 furtū. ¶ Tertia ratio sumit ex pe-
 na a legibus vtriq̄ peccato ipo-
 sita s̄m q̄s graui⁹ punit rapina
 q̄ furtū. Et vt ait iherony. xxiiij.
 q. i. c. non afferam⁹. Quis dubi-
tat scelerati⁹ esse cōmissū qd̄ gra-
ui⁹ est punitū. S̄cōm em̄ leges
 ciuiles cū q̄s rapit res alienas
 si agat infra annū ciuilit̄er: p̄uni-
 tur in quatruplū cōputata. s. ip̄a
 re. Si aut̄ p̄ annū punit in sim-
 plū. ff. d̄ vi bonoz raptorū. l. i. r. ij.
 Si vero agat criminaliter p̄uni-
 tur p̄pter vim sine armis in ter-
 tia parte bonoz et est infamis. ff.
 de vi et vi armata. l. i. Si aut̄ cum
 armis. punit de portatiōe: q̄ sc̄s
 deportat in insulā et p̄dit omnia
 sua bona. ff. de publicis iudicijs
 l. iij. §. itē lex iulia. ¶ S̄cōm vero
 canones multip̄r raptor punit
 Et prima pena q̄ excōmunicat
 raptor ab illo ep̄o in cui⁹ ep̄iscō-
 patu fecit rapinā. extra d̄ rapto.
 c. i. Et. vi. q. iij. c. placuit. Itē de-
 negat ei penitētia nisi restituat
 ablata vel securitatē plenam faciat
 de reddēdo si habeat vnde
 possit. Si vero non haberet vñ
 possit et distulit accipe peniten-
 tiā vsq̄ ad mortē. et sic non pōt
 satisfacere si petat p̄niam dabit

De furto:—

et et etiā viaticū. Si autē decedat
Non impenitēs: tunc et viaticum et se
pultura negabit. Extra de rapto
ribus. c. sup eo. c. in litteris. Quod
si nō habet unde reddat nec heredes
nec ppinqui volūt satisfatere: ipse tñ
cōtritus facit quod pōt lz tarde: nō
pūuabit penitētia et viatico sed tñ
sepultura ei negabit. Quod statutū est ad ter
rorē aliorū. Presbyteri vero qui
ptra pdicta fecerint: sepeliendo
ipsum et hmoi debēt deponi ab
officio et bñficio. vt in dicto. c. su
per eo. Sed de raptorib⁹ oculū
non debet iste rigor seruari s̄m
Inno. extra eodem in. c. in lris.
Et lz rapina sit graui⁹ peccatus
furti s̄m Tho. 2. 2. q. 176. fur
tū ex suo genere peccatū est mor
tale est qz est ptra caritatē pmi
tū qz est ptra iusticiā que reddit
vnicuiqz qd suū est et furtus acci
pit qd alterius est tū qz est ptra
pceptus dñi qui ait Exodi. 22. c.
Non furū facies. Ob qd s̄m le
ges furta etiā graui⁹ puniūt.
Et s̄m legē diuinā puniebantur
furta pena damni. Mā vt scribi
tur Exo. 22. ca. Qui furabatur
vnā ouē: reddebat quattuor et q
vnā bouē reddebat quinqz. Et
em̄ inquit Tho. 1. 2. q. 176. In pe
na furti p̄siderabat s̄m leges id
qd frequēter accidere poterat. et
ideo p furto aliaz rerū que de
facili custodiri p̄nt a furibus nō
reddebat fur nisi duplus. Quos
autē nō de facili custodiri possūt

a furto. qz pascūtur in agris. idō
frequenti⁹ ptingebat q oues
furto subtraherentur. Ideo lex
maiorē penā apposuit: vt scilicet
quattuor oues p vna oue redde
rentur. Adhuc autē boues diffici
lius custodiūtur q habētur in a
gris et nō ita pascuntur gregatis
sicut oues. et ideo adhuc hic ma
ior pena est apposta vt. s. quinqz
boues p vno boue redderētur
Et h dico nisi forte idē aial inuen
tus fuerit viuens apud eum qui
tunc solū duplum restituebat: sicut
in ceteris furtis: poterit em̄
haberi p̄sumptio q cogitaret re
stituere ex quo viuum seruasset.
Quod quinqz rationibus possunt
aliqui excusari a furto.

Capitulum secundum.

Secundū misterium de furto
deklarandū dicitur excusatio.
Excusantur s̄m q
des a furto aliqui quintuplici ra
tione.

Prima dicit diuine p̄ceptionis.
Secunda recuperationis.
Tertia auxiliacionis.
Quarta paucitatis.
Quinta necessitatis.
Prima ratio dicitur diuine p̄
ceptionis. et sic vt scribitur Exo
di. 22. c. Filij israel accipiētes ab
egyptijs mutuo vasa aurea et ar
gentea asportauerunt ea secum
sibi illa retinentes. Meqz furtus
sibi imputatur. Quia vt inquit
Augustinus decimaquarta qōe
v. c. Dixit dominus. Non hinc

quisq; exēplū sumēdū putare d; ad expoliandū isto mō primum suum. Hoc em̄ de iussit q̄ nouerāt qd̄ quēq; pati oporteat. Nec israelite furtus fecerūt: s; deo iubenti ministeriis pbuerūt. ¶ Cum em̄ dñi sint oīa nobis qd̄am mō accommodata sicut dñs alicuius rei cōmodate alteri in accipiēdo ab ipso: et cōmodādo alteri non illi faciat iniuriam: nec iste secundus diceret furari accipiēdo illud de voluntate dñi. Ita in proposito accipiētes illa vasa ex precepto dei nō cōmiserunt furtum. Hoc autē de iustissime disposuit propter opp̄siones et iniurias quas hebreis fecerant egyptij et usurpationes mercedis laboris eorū quasi in recōpēsationē illoꝝ dānoꝝ. ¶ Secūdo excusant aliqui a furto rōne recuperatiōis: dū sc; aliqd̄ accipiūt ab illo qui sua bona iniuste detinet et nō vult restituere. ¶ Sim̄ d; tho. ij. ij. q. lxxvi. et Henricū de gandauo distinguē dū est: q; aut tales p̄nt recuperare bona sua p̄ viā iudicij. et sic nō licet ipsis accipere: q; nemo d; esse iudex in p̄p̄a causa. ¶ ne quis i propa cau. l. Aut tales non p̄nt res suas recuperare: vel q; nō habent pbatiōes sufficientes: v; q; oīno illis denegēt iusticia. Tūc accipiēdo cōmodo quo possūt nec peccāt: nec ad restitutionē tenent. Hoc tñ in duob; casibus ē intelligendū sim̄ aliquos. ¶ Primo qñ q; inueniret res pditas illius q; detinet suas. ¶ Secūdo

qñ administraret bona illi. ¶ Alio ter furari nō licet. ¶ Primo p̄pter periculū alioꝝ quib; poss; furtū imputari. ¶ Memo em̄ cū alteri iactura d; locupletari. de regul' iuris in sexto. ¶ Secūdo p̄pter periculum p̄pe fame: puta q; si sciret vt fur diffamabit cū nō poss; pbare illum esse debitore cū abstulit. ¶ q. i. c. Molo. Qui fidens p̄sciētie famā negligit crudel est. ¶ Tertio p̄pter periculū p̄pe p̄sone. q; si p̄uinceret accepisse rem a alteri; puniret tanq; fur. ¶ Quarto p̄pter periculū p̄sciētie: puta q; non credit sibi licere: s; furtus reputat. ¶ Vel q; exponit se periculo p̄iurij: parat; p̄iurare cum petere tur poti; q; dicere veritatem. ¶ Quare peccat sic sibi satisfaciens. ¶ Restituere vō nō tenet: nisi plus de debito accepiss;: vel nisi nō satisfaciēdo et restituendo vnū de p̄dict; pericul' eueniret: cui tamen obuiaret restituendo. ¶ Argumentum extra de noui op̄is nunciatiōe. caplo. ¶ Cum ex iniuncto. ¶ Super eo. ¶ Et ratio ē quia sic retinens cōtra se vel contra proximum peruerteret iusticiam naturalem. ¶ Tertio excusant aliqui a furto rōne auxiliatiōis. cū quis auferret aliquid a te pro auxilio eius: puta quia re aliq; male vteret. ¶ Sicut non peccaret aliquis auferendo occulte fucū mulieri: gladium furioso: pecuniam vel pannos lufori et huiusmodi. ¶ Sic rachel furata est ydola p̄ris sui laban. et ex hoc non reprehēditur.

De furto:—

ditur qz fecit vt auferret occasio-
ne idolatradi. Et hoc intelligit
nisi ex ipso facto seget graue sca-
dalū alicuius. Si quis aut aufer-
ret a diuite auaro vel vsurario
vt inde daret pauperib? nō per
hoc excusaret a furto vt expresse
ostēdit Aug? in quadā omelia.
Et ponit. xiiij. q. v. c. Forte. For-
te aliquis cogitat et dicit. Adulti
sunt xpiani auari et cupidi: non
habeo pctm si illis abstulero et
pauperibus dederō. vñ illi nil
boni agūt mercedē habere pote-
ro. S; hmōi cogitatio diaboli
talliditate suggerit. ¶ Quarto
excusant aliq a furto rōe pauci-
tatis: qñ quis acciperet quid mi-
nimū vt fructus ortorum et her-
bas in paruo valore et hmōi nisi
illud modicū abstulisset intētiōe
notabilis accipiēdi vel dānifican-
di si potuisset: qz tūc est mortale
fm Tho. vñ Ihero. xiiij. q. vi. c.
finali. Fur non solū in maiorib?
sed etiā in minoribus iudicatur
Mō em qd furatū est sed mēs fu-
rantis attēdit. ¶ Quinto excu-
sant aliqui a furto ratiōe necessi-
tatis. Sicut em diximus in ser-
mone. xvij. huius operis. Qui
furat extrema necessitate cōpul-
sus non peccat. sed vñ iure suo
de con. q. v. c. Discipulos. vnde
pōt occulte subtrahere vt dicit
Tho. Non tm pro se sed etiā pro
alio. In tali em casu oia sūt cōia
Sed hoc intelligendus ē cum ali-
ter sibi puidere non pōt. Nam
si ab amicis vel etiā elemosina

alter petendo inueniret et ex vere
cundia nō peteret: nō excusaret
a furto accipiendo ab alijs. ¶ Qd
si nō fuit extreme necessitas: pec-
cat quidē sed alleuiat peccatum
Et in tali casu intelligit penitē-
tia que iponitur. extra de furtis.
c. si qd p necessitates. q. s. penite-
at hebdomadas tres. qz vt dicit
glo. modica fuit necessitas

¶ Qd qnqz sunt genera hoim
q furatū cōmittere solēt. Cap. iij
Tertū misterū de furto
deklarandū dicit cōmissio
Solent em cōmittere

re furatū qnqz genera hominum.

¶ Primi q cōmittunt furatū sunt
filijs familias. Qui si auferunt de
bonis parentū ptra voluntates
illoz: furatū cōmittūt. et si est qd
notabile: mortalit peccant. Et si
filius familias sic furans cohere-
des haberet post mortē parētuz
videt obligari illis p parte que
tāgebat illos d sic ablati si sūt
in notabili qritate nisi obtinuit
set remissiones sup his ab ipsis
parentib? fm Raymun. ¶ Sec-
cundi qui cōmittūt furatū sūt vxo-
res. Si vxor occulte et ptra volū-
tatē viri dedit de eius pecunijs
vel alijs rebus in notabili qritate
¶ Notabile dico fm se vel etiaz
fm pportione substantie viri fur-
tus comisit: siue dederit consan-
guineis: siue expenderit in suis
vanitatibus: siue etiā inde fece-
rit elemosynā ptra voluntatē vi-
ri. ¶ Nota tm q vxor pōt in extre-
ma necessitate subuenire indi-

Egenti etiā contra voluntates viri
 dū tñ ex hoc ipse nō incurrat no-
 tabile detrimentū sui stat. lxxvi
 di. c. nō sat. Si etiā mulier ultra
 gubernationem dom^u exerceret
 artē aliquā lucrosā: tunc de suo
 lucro posset notabiliter dare p
 pñs causis. hñte ei⁹ famalia vñd
 uenient aliūde sustēteretur. De
 pane aut̄ r de vino r hñdō q̄ cō-
 muniter p̄sueuerūt viri dare po-
 testatē familie erogandi eo ipso
 q̄ nō phibuerunt p̄cessisse vidē-
 tur. dūmodo moderate fiat. Qui
 imo si aliqñ phibuisse pie pñt
 interpretari. s. q̄ intēdāt phibere
 a nimio nō a toto s̄m. Buil. Si
 tñ cōscientia sua eis dictaret q̄
 nullo mo p̄tentarent: nō debet
 dare p̄ cōscientiā. ¶ De parafer-
 naliibus aut̄ pñt vxores dispone-
 re sicut volūntatē obstat p̄suetu-
 do. vñ aliqd̄ ius municipale. Pa-
 rafernalia dicunt̄ que habz vxor
 p̄ter dotes vt successiones h̄rēdita-
 rie: legata ei facta vel donata r
 hñdō. Ultra p̄dictos tres casus
 scz extreme necessitatē in paupe:
 vel cū mulier est lucrosa: vel ha-
 bet parafernalia. Petr⁹ de palu-
 de in quarto ponit etiā alios ca-
 sus in quibus vxor pōt dare ele-
 mosynā r alienare sine licentia
 viri. Prim⁹ est ad vitandū dam-
 nū. sicut fecit abigail. p̄m⁹ Reg.
 xxv. c. q̄ mulier habet p̄prietates
 in bonis comunibus sicut r vir
 vñ si p̄ negligentia vel malicias
 viri videat sibi imminere piculus:
 pōt ipsa obuiare. Scd̄s casus ē

Est vir sit fatuus. tūc em̄ dispensa-
 tio domus p̄tinet ad vxorē. Nisi
 p̄ sup̄iorem aliter ordinatū fue-
 rit. Tertius est si vir absens nō
 posuit aliū dispensatorē domus
 sue loco sui. Quartus est si vir p̄-
 egrinans taxatas expēsas dedit
 vxori: si ipsa vult sibi subtrahere
 pōt paup̄ibus erogare. ¶ Scz qd̄
 de muliere supponente alienus
 partū: que alienū filiū nutrit ad
 expensas viri. vel filiū de adulte-
 rio p̄ceptum psuadet viro fore
 suū. Dicendū q̄ quicqd̄ expen-
 det p̄ nutritione r gubernatiōe
 illius filij. Et ad illud in q̄ succe-
 det patri putatio tenet totū ad
 restituendū: qz furū cōmisit qñ-
 tum possibile est. Dicit tñ Ray-
 mundus q̄ talis mulier d̄z labo-
 rare q̄buscunqz modis pōt vt le-
 gitimi heredes nō fraudent her-
 editate paterna. caute tñ. Reue-
 lare em̄ simpliciter marito vel spu-
 rio vel supposito nō expedit ab-
 solute r sine distinctiōe: tñ quia
 forte inde puenirēt homicidia r
 adulteria: tñ qz forte maritus di-
 mitteret eā. r nō valētes forsita
 p̄tinere: vtqz adulteraret̄. tñ for-
 te qz nō crederent sibi. Ideo s̄m
 Buil. vel Raymun. r Hostien.
 Si h̄ secretū reuelari pōt sine pi-
 culo spurio vel marito siue ipis
 siue mediāte aliq̄ bono viro tūc
 reuelandū est vt vel ita si marit⁹
 p̄tent⁹ sit mulier absoluat̄ ab ob-
 ligatiōe satisfactionis: vel filius
 ille ingrediat̄ religionē: aut per-
 gat in regionē lōginqz ita vt nō

percipiat bona heredum ad se non spectantia. Et si dicta reuelatio fieri non potest: aut mulier non credatur faciat mulier id quod potest ad satis faciendū dolens de peccato suo. Et si nō potest plene satis facere pponat firmiter in animo q̄ satisfaciet q̄ cito poterit. Et sic erit in bono statu. *xxij. q. v. c.* Hoc videt. et de pe. et re. caplo officij. Ubi ponit tal casus. Filius autē spurius vel suppositus nō tenet de leui matris credere cū sint multe fallacie mulierū nisi esset tanta honestas femine et pbabiles circumstantie q̄ credere deberet. Tertij q̄ furtum committunt sunt deceptores et fraudantes. Et sic discipulus cuiuscunq̄ artificis si abstulit vlt̄ pecunijs vel de ipsis reb̄ venalibus sui magistri. vlt̄ si emēs aliquid pro suo magro dixit plus expendisse q̄ fecerit accipiens sibi residuum pecunie furtum comisit. Item quilibet gerens negotia alterius: vt tutor: curator: procurator: et huiusmodi fingentes se plus expendisse in emendo vlt̄ min⁹ recepisse q̄ recepint in vendendo. vlt̄ al̄s dolose dānificans fur est. Item q̄ habet societatem cum altero de lucro alicui⁹ negotij si sufficienter scdm̄ pacta iniuncta et iusticiam sibi non respondit de parte illi contingente: sed illa sibi retinendo furtum comittit. Sic etiam agricola participans fur est. si non fideliter et integre respondet suo patrono. Sup̄edarius insup̄ etiā in bel-

lo iusto si pullos vel alia comestibilia abstulit ab hoibus pro quibus pugnat vel blada collegit p̄ equis pascēdis vel aliter dānificauit tenet ad restitutionē nec excusat si hoc faciat ex p̄cepto dñi sui. Serui et ancille accipiētes de bonis dñorū suorū sine scitu eorū furtū comittunt. Sartores adhuc p̄nū occulte capiētes fures sunt et mortalit̄ peccat et tenent ad restitutionē. Quartij qui furtū comittunt sunt vtētes re comodatā ad aliquē certū vsum ad alium vsum p̄tra voluntatē dñi. Puta quia equus comodat⁹ ē vt iret in villā et ipse duxit in bellū. Talis furtū comittit nisi forte ratione amicitie poneret spem in ratihabitione. Et tenetur talis ad satisfactionē si res perit vel deteriorat. ff. comodati. l. si vt certo. Scdm̄ vero Hostiensem comodatū est alicui⁹ rei ad aliquem speciale vsum gratuita facta concessio. Similr̄ committit furtū in deposito. Quā em̄ quis deposito sibi facto vsum est vlt̄ retinuit sibi vel p̄cessit ad vsum furtū comisit nisi hoc egerit cū voluntate deponētis. Siquis etiā vsum ē pignore accepto vñ habuit emolumētū tēporale si hoc egerit p̄tra voluntatē pignorat̄is comisit furtū. Et ex voluntate eius comisit vsuram nisi forte esset talis res cui⁹ vsum sine precio cōcedi solet inter amicos sicut comodatio libri. Et in vtroq̄ casu tenet ad restitutionē vel restituendū precia illius vsum scdm̄ Tho. ij. q. ij. q. lxxij. Qui

Noj

Noj

Noj

bne.

No] a qui furtū cōmittūt sunt qui res
 inuentas sibi retinēt quas retie-
 re non possunt. vnde iheronymus
 xij. q. v. c. Adulti. Sciāt hoc vi-
 cium simile esse rapine si quis in-
 uenta non reddiderit. Et augus-
 t. eadem causa et questione caplo.
 Si quid. Si quid inuenisti et nō
 reddidisti rapuisti. Ad idem facit
 ff. de furt. lex falsus. ¶ Aduertens
 dū tamē sū Richardū i quarto.
 et tho. Qd res inuentas aut de p-
 pinguo fuerunt in bonis alicui
 nec habent pro derelictis. Aut
 nunq̄ vel non de ppinguo: sed
 ab antiquo vt thesauri. Si pmo
 modo qui res inuentas accepit et
 sibi ipsi retinet mortaliter peccat
 si est qd notabilis valoris et tene-
 tur ad restitutionē ei cuius ē qd
 No] si nescit cui sit faciat publice de-
 nunciari in ecclia. Et si nec isto
 modo reperiret cuius essent de-
 bent paupibus erogari. nisi ipse
 No] inuentor esset multum paup: quia
 tūc possit cum licētia ep̄i vel con-
 fessoris sui sibi retinere qm nō in-
 ueniret p̄onus. S; si res inuen-
 ta non fuisset in bonis alicui ali-
 quādo sicut lapilli et gemme que
 inueniunt in litore maris et non
 domestice aues et pisces talia oc-
 cupanti cedunt. Instituta d re.
 diui. §. Fere. §. Et quidē. Et ea-
 dē rō est de thesauris antiq̄ tem-
 pore sub terra occultati quorum
 non est aliq̄s possessor. nisi qd s;
 leges ciuiles tenet q inuenit da-
 re medietatē dño agri: si in alie-
 no agro inuenit. In agro ho-

suo est inuentoris. S; de huetu-
 dine vbiq̄ inuenit est princ-
 pis sū Petru de palude. in. iij.
 Hostien. autē in summa dicit q
 si thesauri inuenit i alieno agro
 data opa est inuentoris. S; si nō
 data opa: medietas debet dño
 fundi. Instituta de re. diui. §. itē
 ea. §. Theauri. et §. Tre lapilli. et
 L. de thesauris. l. i. Res autē q
 iaciunt in mari ad alleuiandum
 nauī propt piculū vite nō habē-
 tur p derelicta vñ restitui debent
 si scitur p̄onus vel paupib; ero-
 gari si nescit. Quibuscumq; mo-
 dis igit furtū cōmittit graue est
 peccatū impediens iter supne vite.
 Ad quā nos pducatur iesus dei fili-
 us: qui viuit et regnat in secula
 seculorum Amen.

¶ Feria quinta post dñicam de
 passione De auaricia iudicis
 Sermo quadragesimus.

Ecte iudica

sti. Verba sunt redem-
 ptoris nostri originali-
 ter Luce. vii. c. et in euāgel. hodi-
 ermo. Sitientes aurum iudices
 auari iusticiam suppeditant fal-
 sissq; iudicis inferunt suis proxi-
 mis crudelissima damna. Possu-
 mus iam dicere illud Iheremie
 v. c. Circuite vias iherlm et aspice
 te et considerate et querite in pla-
 teis eius an inueniat virū facie-
 rem iudicium et querentē fidem.
 Karissimi quippe sūt qui in iudi-
 cando propter pecuniam nō des-
 ficiant. Et quis apud vulgares

Iudices dicantur doctores iuris in pprie loquendo tales dici debent iuris periti. sed iudices sunt quicumque habet in aliqua materia iudicare civili vel criminali siue sint ordarii: siue s' delegati: siue arbitri: siue dicant dñi: siue potestates et capitanei: siue priores: siue officiales: siue consules alius cuius art: siue rectores vniuersitatis et hmoi. Unde. xiiij. q. ij. c. Futurum. Isidorus ait. Iudex dicitur quia ius dicat populo siue quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Unde dñs deuteronomio. xvi. c. dixit. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis ut iudicent populum iusto iudicio. Non sit autem sic: quod ut Isidorus ait. xi. q. iij. c. Paup. Paup dum non habet quid offerat non solum auditur et temerarius: sed reprobatur. Lito videlicet auro iusticia: nullatenus reprobatus mescit culpam quam numeris redimere existimat. Propterea in presenti sermone de avaricia iudicum dicemus. In quo de ipsis iudicibus tria mysteria proponimus declaranda.

Primum de avaricia,

Secundum qualitatem,

Tercium culpabilitatis

Quod a grave homo iudicat hominem etiam superior: malus: et quod iudex non potest simul esse iudex et accusator et testis.

Capitulum. i.
 Primum mysterium de congruitate. In quo tria dubia erunt solvenda. Primum vtrum sit convenientes quod homo sit

iudex hominis.
 Secundum vtrum sit convenientes quod superior malus iudicet.
 Tercium vtrum sit convenientes quod iudex sit simul accusator et testis.
 Ad primum dubium dicunt quidam quod non est convenientes quod homo sit iudex hominis. Nam. i. ad corinth. iij. c. Aplos ait. Nolite ante tempus iudicare quoad usque veniat dominus. Et ad rom. xiiij. c. Tu quis es qui iudicas alienum servum. Et Mathei. viij. c. Nolite iudicare et non iudicabimini. Sed tamen contrarium invenitur in scriptura sacra. Nam deuteronomio. i. ca. Dixit filius israel moyses ex voluntate dei de hijs quos preceperat iudices. Audite illos: et quod iustum est iudicate. Et Ysaie. i. ca. scribit. Querite iudicium subuenite oppresso: iudicate pupillo defendite viduam. Et ad rom. xiiij. c. dicit de iudice. Non sine causa gladium portat: minister enim dei est.
 Respondet et Alexander. i. iij. summe allegando augustinum in li. de penitentia. Et glo. in epla ad corinth. Quod duplex est iudicium. Primum particulare inordinatum et usurpatum ac temerarium de quo diximus in quadragesimali de penitentia. et de hoc loquuntur auctoritates primo allegate. Secundum est iudicium ordinatum et publicum institutum ab ipso deo ad punitionem iniquorum et ad declarationem dubiorum pro pacifico convictu hominum. et de hoc deuteronomio. i. c. Moyses dixit. Constitui ex tri-

hnb' vris principes & tribunos
& centuriones q' pplm iudicaret
Est tñ sepe hoc iudiciū publicū
iniquū. Dñ laici psumūt clericū
iudicare & prelat' non subditū
suū. Unde in figuram dñs pre
cepit q' trāsiens per alienū ager
non mitteret falcē in messes alie
nā scilz falcē iudicij in non subdi
tos: vt exponit. Gregor'. vi. que
stione. in. c. Scriptū. ¶ Secun
dū dubiū fuit vtrū sit conueniēs
q' superior mal' iudicet. Et pos
set argui q' non. Mā apls ad ro
manos. ij. c. In quo aliū iudicas
teipsum condēnas. i. p' demnabile
ostēdis. Et amb. iij. q. vij. c. Judi
cet. Iudicet ille de alteri' errore
qui nō hz qd in seipso p'demnet.
Iudicet ille q' nō agit eadem q' i
alio nouerit puniēda ne cui de
alio iudicat in se ferat sniam. Et
Grego. iij. q. vij. c. Qui sine pec
cato. Dicit de iudiciis. Reuocē
tur ad p'sciētiam vt pri' p'p'a cor
rigāt & tūc aliena rephēdāt. Ad
idē fac. c. postulat'. & c. In quib'
sup'dicta cā & qōne. ¶ Sed in
contrariū sunt exempla manifesta.
Nam saul cū esset a domino rep
batus pplm iudicabat & ei' iudi
ciū vnīuersus pplus expetebat.
Nec dauid voluit eum occidere
in spelunca dicens: propicius sit
michi dñs vt non extēdam ma
nū meam in ch'istā domini. pri
mi regū. xxij. c. Dauid nō cum
esset adulter & homicida interro
gata p'pheta sniam. in diuitem
dedit q' ouē paupis rapuit dicēs

Iudiciū mori ē vīro huic. Quis
reddet in quadruplū. Insuper sa
lomon cum ydola coleret amore
mulierū infatuat' tñ vnīuersus
israel ad ei' iudiciū p'sluebat. pro
bant ista. vij. q. i. c. Aristacter: et
ij. q. vij. c. Sic de hīs. ¶ Respō
det itaq' alexander. vbi. s. Qd ē
iudicare de officio p'tatis & hoc
modo mali pnt iudicare subdi
tos. Et est iudicare d' merito po
testat'. Et hoc mō iudicant boni.
Dñ q' mali ab ecclia tolerāt eor
rū iudiciū subterfugere nō est li
citū v' obtēperare est p'f. cui. Ju
dex aut' q' mal' est precipue noto
rius alios scādalizat. Mō tamē
d' criā dimittere impunita: scōs
Tho. ij. q. xxij. sed proponere
emendationē in se & cū humilita
te p'dēnare & nō peccabit. ¶ Ter
ciū dubiū fuit vtrū sit conueniēs
q' iudex simul sit accusator & te
stis. Et videt' q' sic. Mā danielis
xij. c. habet. q' daniel fuit accusa
tor: iniquitatis seniorū & iudex eorū
dē. & Iheremie. xxix. c. Dñs ait.
Ego sum iudex & testis. ¶ Sed
in contrariū est text'. iij. q. iij. ca.
Null' vbi d'. Null' vnq' presu
mat accusator simul esse iudex &
testis: qm in omni iudicio quatu
or sp' p'onas eē necē est. Id ē iu
dices electos: accusatores idone
os: ac defēsores p'gruos: & testes
legitimos. Iudices aut' debent
vti eq'tate: testes veritate: accusa
tores intētionē: ad āplificādum
cām: defēsores ad minuēdā cau
saz. ¶ Rñdet alexander q' iudex

est persona media inter accusatores
vel reum et defensores: et in nulla par-
te de declinare. Similiter nec perso-
na testis potest assumere ne habet
atur suspectus de impositione cul-
pe: cum ad ipsum pertinet sententia infer-
rende pene. ¶ Ad illud quod obijci-
ebatur de danielle: dicitur quod in illo
facto gerebat personam diuinam et hu-
manam. Primum in accusando, unde
ibi dicitur quod suscitauit deus spiritum pueri
iunioris. Huiusmodi persona ge-
rebat in iudicando: quia dicitur eos
daniel ex ore ipsorum falsus dixisse
testimonium. Ideo que inspiratione
dei facta sunt non sunt trahenda
in consequentiam. ¶ Ad aliud vero quod
inducebatur de deo, dicit alexander
quod de iudicando non potest a iusticia
declinare: homo autem sic Ideo alia ratio
est de iudicio dei et alia de iudi-
cio hominis. ¶ Quia ergo ordinatum
iudicium ad hoc ut iudex recte iu-
dicet requirit ultra ipsos actores: scilicet
ue accusatores reum et testes. Ideo de
hijis aliquid sunt videnda. ¶ Et pri-
mo sciendum est de accusatore: quia
ut dicitur ambrosius in quibusdam articulis. De manifesta.
Iudicis non est sine accusato-
re danare. Et hoc nisi crimen sit
notorium. Euidencia enim patrum
sceleris clamore non indiget ac-
cusatoris: ut dicitur in predicto. c. Ma-
nifesta. Et extra de accus. in. c. Eui-
dencia. Fama enim publica frequenter
et clamorosa per aliquem subditum ob-
tinet vim accusationis: ut dicitur in glo.
in. c. i. de offi. ordi. extra de accus.
sa. c. Qualiter et quando. extra de sumo.
c. Licet heli. et xi. q. iii. c. precipue

Sed quia is qui vocat aliquem ad iudicium
cum querelam ponit aliquem de causa cri-
minali seu criminis. Aliquam de civili
seu de rebus temporalibus. In criminali dicitur
accusator. In civili consuevit
dici actor quoniam etiam in criminali di-
citur actor. ¶ Tripliciter autem con-
tingit tales peccare. ¶ Primo casu
luniose agendo. scilicet imponendo ali-
cui falsum crimen ex malicia vel pe-
tendo aliquam bonam tanquam sibi debita
que nouit per se vel ex consilio pe-
ritorum sibi non deberi. Et talis in
utroque casu peccat mortaliter agens
contra charitatem proximi et contra iu-
sticiam. Et de omni danno inde secu-
to tenetur lesio modo sibi possibili
xiiij. q. v. c. Non sane. in fi. Quia
si danificat in bonis temporalibus de-
bet illa restituere. Si in fama vel
persona quia accusatur de crimine iniu-
ste et conuictus falso infamat de fa-
cto et occidit vel mutilat: vel aliter
ledit in persona deus sibi satisfacere
ad arbitrium boni viri. Non tamen
tenetur se manifestare post factum
si inde periculum vite immineret. Sed
si est in processu cause deus dimittere
et non persequi. ¶ Secundo peccat ac-
tor inordinate desistendo a pro-
secutione cause inchoate. scilicet peruari-
canda. id est aliam partem videlicet accusatum ad-
iuuando colludendo cum eo. vel non
inducendo legitimas probationes
quas habet contra eum et acceptando fal-
sas excusationes rei. Quod habet lo-
cum in criminibus. Aut etiam ex to-
to desistit a debita prosecutione
cause sine debito ordine iuris:
quod dicitur tergiversari. et hoc

facit corrupte pecunia a reo et a
amicis eius. Aut precibus eorum
inductus. Et tunc peccat mortaliter
quod facit contra republicam cuius
bonum procurat per punitionem
criminum quod ille impedit secundum Thoma.
ii. ii. q. lxxviii. In causa autem civili
seu ubi agit de temporalibus quia
ibi non intendit nisi indemitas
actoris. Et quilibet renunciare
potest iuri suo. vii. q. i. c. Quampericulosum.
Ideo absque peccato potest desistere
a persecutione cause sue siue
concordando cum reo siue ad vitandum
expensas et gravamina litigiorum.
Tertio actor offedit reum
etiam si habeat iustam causam civilem
vel criminalem cum per indebita
media causas prosequitur vitando
medietatem in iudicio vel falsis
instrumentis et testibus et probationibus
alijs ne amittat iustam causam
quod etiam mortale est secundum Thoma.
ii. ii. q. lxxviii. vbi nullo modo licet
xii. q. ii. c. Faciat. Verum si inde
obtinere victoriam cause ex quo certus
est de sua iusticia non tenetur
ad satisfactionem alteri parti nec
etiam in expensis placiti cum ille iniuste
verauerit eum. Si autem actor
in causa civili extimat se ius habere
quia et sic sibi dicit ab advocatis
et peritis: vel etiam dubitat de iure
suo nec in processu cause cognoscit
contrarium etiam si causam habet
iniustam non peccat placitando
quis melius faceret concordando
vel dimittendo. Et si obtinet victoriam
cause non tenetur satisfacere dum hoc
ignorat: et probabilis ignorantia excusat eum

di. xxxvii. §. finali. Sed si postea
certificatur de errore suo tunc tenetur
ad restitutionem bonorum illorum et
hoc nisi iam bona fide prescripserit.
Extra de prescriptionibus per totum.
In causa autem criminali nisi
sit pene certus de crimine et posset
legitime probare non excusaretur a peccato
mortali accusando quod exponit se
periculo magno sui vel proximi sine
causa sufficienti.
Item nota secundum Antonium de Butrio
super capitulum. Quod plerique
De immunitate ecclesie. Quod cum
quis siue actor siue reus aliqua
tenet ex iusta sententia data pro eo
a iudice quibus lex positiva ei assistat.
Tamen quod lex naturalis resistit
quia non debet quis locupletari cum
alterius iactura vel damno ut
in. c. Locupletari de regulis iuris.
in. vi. Ideo tenetur talis restituere
sic habita etiam si non procuratio
illius obtinuerit: sed sola iudicis
ignorantia obtinuerit et ille qui succubuit
non appellasset quasi videatur
ille acquiescisse ex quo a sententia
non appellavit lesus. quod talis non
est verus sed presumptus consensus
ut notatur de sententia et re iudicata:
quod non sufficit in foro conscientie.
Quod intelligendum videtur quoniam talis
sufficiens novit sententiam iniustam
fuisse datam pro se siue tunc siue post
ea. Et Secundo sciendum de reo qui si
accusat seu impenit super aliqua re
siue iuste siue iniuste quod potest peccare
mortaliter: et hoc tripliciter.
Primo dicendo falsitatem vel
tacendo veritatem: ut cum iudex exquirat
ab eo veritatem secundum ordinem

iuris: siue l. c. i. civili ut cū interro-
 gat si pecuniā mutuo accepit ab
 auctore vel si nō restituit mutuata
 scies se recepisse hoc negat vel
 restitutam asserit. Siue in causa
 criminali cū accusat et sunt semi-
 probationes vel cū infamia ex-
 orta erga aliq̄ sit inquisitio sup
 hoc etiā in casu mortis negat se
 commississe maleficiū perpetrans
 peccat mortalr talis. Ratio scdm
 Tho. ij. q. lxx. qz facit cōtra de-
 bitū iusticie ad quā p̄tinet ut q̄s
 obediat suo superiori in hīs ad
 que ius sue superioritatis se extē-
 dit. Superior autē est iudex respe-
 ctū eius qui iudicat. Et ideo ex
 debito tenet accusatus iudici ex-
 ponere veritatē quā ab eo scdm
 formā iuris exigit. Si autē non
 esset legitimus iudex. puta quia
 habet dñium usurpatū cū nō sit
 superior eius non videt facere
 cōtra iusticiā si nō obediat ei in
 dicendo veritatē. peccat tñ dicen-
 do mendaciū et mortaliter si per-
 iurat vel inde nocumentū nota-
 bile primo infert. Similiter etiā
 si esset legitimus iudex et nō in-
 quireret s̄m formā iuris. Puta
 impetit de debito pecunie sine
 aliqua infamia exorta vel accusa-
 tione inquiris de homicidio vel
 furto. Tunc non tenet responde-
 re: sed pōt per appellationes vel
 aliter subterfugere iudiciū eius
 nō tñ debet mendaciū dicere. Ac-
 cusatus autē vel inquisitus iuridi-
 ce de vno maleficio et cōuictus
 pōt inquiri et de alijs et teneur

veritatē dicere s̄m petrū de pas-
 lude in. iij. ¶ Scdo reus pōt pec-
 care mortalit̄ calūniose se defen-
 dendo. Mā isto modo etiā si has-
 beret iustā causas peccaret. Sed
 ut inq̄t Tho. ij. q. lxx. Aliud est
 veritatē tacere Aliud falsitatē p-
 ponere. Primū in aliquo casu lz.
 Mō em̄ quis tenet oēm veritatē
 dicere. s̄ illā quā ab eo pōt et d̄z
 iudex exigere s̄m iuris ordinem
 puta cū precessit infamia sup ali-
 quo crimine vel aliqua iudicia ap-
 paruerūt vel cū precessit pba-
 tio simplena. Scdm autē sc̄s fal-
 sitate p̄ponere nullomodo licet
 Ad id autē qd̄ licitū est pōt quis
 procedere vel p vias licitas et p
 posito fini cōgruas qd̄ pertinet
 ad prudētiā. vel p vias illicitas.
 et pposito fini cōgruas. qd̄ per-
 tinet ad astutiā q̄ fit p fraudes. et
 dolū. Et primū quidē laudabile
 scdm Tho viciosus. Reo igit̄ licet
 se defendere occultādo veritatē
 quā cōfiteri nō tenet p aliquos
 cōueniētes modos: puta q̄ non
 respōdeat ad q̄ respōdere nō tenet.
 et hoc nō est calūniose se de-
 fendere sed prudenter euadere.
 Mō autē licet vel falsitatē dicere
 vel veritatē tacere quā dicere tenetur.
 nec aliquā fraudē adhibe-
 re: qz fraus et dolus vim habēt
 mendaciū qd̄ est calūniose se defē-
 dere. ¶ Tertio peccat reus p ap-
 pellationē iniustā videlz cū quis
 appellat a sentētia causa asserens
 de more ne ptra eū iusta sentētia
 ferat. Talis em̄ peccat quia agit

Stra iusticiā quia officium iudicis
 impedit et aduersarium suū ledit.
 vt em̄ dicit in glo. in. c. Ad nr̄am
 Extra de appel. Appellatio non
 est iniūta vi. s̄t iniquitatis vincu
 lū s̄ oppressor leuamē. Idem ex
 tra eodē. c. Lū speciali. §. Porro
 Quare iniuste appellans tenet
 ad satisfaciendū de dānis et ex
 pēssis: secus si credit se habere iu
 stā causā. Itē s̄m Tho. cōdēna
 to ad mortē si iuste hoc sit nō licet
 se defendere per violētiam nou tñ
 tenet facere vñ sequatur ei mors
 puta manere in loco carceris si
 inuenit apertis vel non comedere
 condēnato ad mortē per famē si
 cibus ei occulte offerat. Sed cō
 dēnato iniuste ad mortē licet res
 stitit condēnanti iudici sicut et la
 tronibus et se defendere vñi for
 te ppter scudalū vitandū cū ex
 hoc aliqua grauis turbatio time
 ret. hec Tho. ¶ Tertio sciendū
 de teste qui concurrat in iudicio
 q̄ hic tripliciter potest peccare.
 ¶ Primo dicēdo falsitatē scient
 r talis peccat mortalit̄ s̄m Tho.
 ij. q. lxx. Tñ quia facit stra p̄xi
 mū. vñ Exodi. x. c. dicit. Non lo
 queris stra proximū falsus testi
 moniū: tum q̄ periurat. Mā non
 credit testi nisi iuret. Extra de iu
 re iurādo. c. Muper. Et iurare de
 bet s̄m Raymundū et Hostiēses
 q̄ dicet totā veritatē quā nouit
 de re illa. iij. q. ix. c. Hortamur. et
 q̄ nō admisceat aliqd̄ falsum nec
 aliquid de suo adiciet. iij. q. ix. c.
 Pura Quare testificādo falsum
 tenet ad restitutionē dāni que ex
 inde proxim⁹ incurrit ppter ei⁹

testimoniū. ¶ Secūdo peccat tenē
 cū id qd̄ est sibi dubiū asserit sibi
 certū: q̄a exponit se periculo pati
 et dānificationis proximi cū pos
 sit esse cōtrariū eius qd̄ ip̄e dicit
 et etiam periurat cū iuret se scire
 illud quod nescit. Mā nō admit
 teret ei⁹ testimoniū nisi diceret
 se scire. Minimo solent testes in
 terrogari quomodo et vñ sciant
 Et si interrogati non dicant de
 causa sciētie nō valet testimoniū
 iij. q. iij. §. Sola. Et in auē. de te
 stibus. Et licet debet ergo testis
 certū pro certo asserere et dubiū
 pro dubio referre. ¶ Tertio pec
 cat testis cū pecuniā accipit pro
 testimoniū veritatis. Mō em̄ licet
 testi v̄dere verū testimoniū. iij.
 q. v. c. Non sane. Multo magis
 peccat testis cū accepit pecunias
 ad falsitatē dicendā: vel occultan
 das veritatē. Potest tñ testis ac
 cipere expensas. tñ ab eo qui eū
 pducit: puta si ex testimoniū ferē
 do dietā facit vel etiā operā suā
 et lucrū dimittit. iij. q. v. c. Vetus
 ris. Accipiēdo aut̄ pecuniā p te
 stimoniū restituat ei a quo accep
 pit nisi ille dedisset ad corrupē
 dum testē. Mā tunc debet ei dari
 in cuius iniurias accepit vel pau
 peribus erogari.

¶ Qd̄ iudex debet esse idoneus
 et grauis in ferēdis sentētis ac
 v̄ritatis defensor. L. a. scdm.

Secundū misterium declarā
 dū de iudicib⁹ d̄: qualitatē

Scdm̄ em̄ alexandrū vbi. s̄.
 tres precipue conditiones requi
 runtur in iudicibus.

¶ Prima dicit idoneitas

¶ Secunda grauitas.

¶ Tertia veritas.

¶ Prima conditio dicitur idoneitas. ut scilicet iudex sit ad iudicandum idoneus. Nam quedam persone non sunt idonee ad habendam auctoritatem iudicariam. Aut ratione sexus ut mulier. Aut ratione conditionis fortune ut seruus. Aut propter impedimentum permanens ut surdus et mutus. Aut propter impedimentum permanens extrinsecum ut perpetuo furiosus. Aut propter impedimentum transiens ut minor etate. Aut propter crimen erroris ut hereticus. Aut propter scandalum conuersationis ut infames. Aut propter contagium communionis ut excommunicati.

¶ Sed aliqui obijciunt. Primo quod minor etate possit esse iudex. Nam Iheremias adhuc puer constitutus est iudex. unde dicit Iheremie. i. c. Postquam dixit. Puer ego sum. ut in. c. Missi cum prides. Extra de renu. quod deus dixit ei. Constitui te super gentes et regna ut euellas et destruas. Insuper in aliquibus pueris malicia supplet etatem. Eadem ratione in aliquibus scientia peruenit etatem. Si ergo non est causa quare minor etate non debeat esse iudex nisi defectus scientie in iudicando. ergo homines minores etate possunt esse iudices.

¶ Secundo arguitur quod mulieres possunt esse iudices. Nam iudicum. v. c. legitur quod delbora iudicauit populum etiam post legem datam a deo. ergo mulieres possunt iudicare. Insuper multe mulieres leguntur pre-

dite spiritu prophético. ut Maria soror aaron et moysi. Exodi. xv. c. et sibilie. Si ergo mulieres per spiritum prophetie assumptae sunt ad annunciamdum iudicia diuina multo magis possunt assumi ad enunciamdum iudicia humana. ¶ Rñdet Alexander ad primum quod illud Iheremie fuit ex privilegio speciali. Ideo non est trahendum in consequentiam. Et quod in pueris quibus malicia vel scientia supplet etatem illud est particulare non generale neque ut in pluribus. Et propterea pueri non possunt esse iudices. unde dixit dominus moysi. Nume. xi. c. Congrega senes populi quos tu nosti quod senes sunt ut sustentet tecum onus et non tu solus graueris. Hinc christus iudex omnium ad actus prelatiōis non processit nisi in etate perfecta triginta annorum ut habet Luce. iij. c. ¶ Ad illud quod inducit de delbora dicendum cum Arist. i. ethico. quod vna hirundo non facit ver. Ad aliud vero de spiritu prophetandi dicendum quod gratia prophetandi non dat auctoritatem mulieri super virum nec mutat legem subiectionis quam iure diuino tenet mulier esse sub viro. Sed auctoritas iudicij daret dominus mulieri super virum quod repugnat diuine institutioni. Et ut dicitur in glo. Iudicum. iij. c. quod mulieres assumptae sunt ad prophetandum prestat in hoc solatio mulieri ne per infirmitatem desperet. ¶ Secunda conditio que requiritur in iudicibus dicitur grauitas. Debet quidem iudex grauis: et maturus esse ut non ita repente ma-

pime in reb⁹ arduis pferat senti
 entias. Qd nos docuit ipse d^s
 qⁱ facta sodomitar⁹ noscebat r tñ
 dixit: descendā r videbo rē. Be
 nefis. xvij. c. Et. ij. q. i. c. de om
 nipotens. r de hoc Brego. xi. q.
 ij. c. summope. ait summope ca
 ueudū est vt rectores ecclie r qⁱ
 publica iudicia exercēt in dictan
 dis sententijs nulla leuitate vel
 furore ducti sint p̄cipites. Et ita
 moyses querelas ppli taberna
 culū ingressus ad dñz referebat
 vt fm imperiū ei⁹ iudicaret: que
 vba etiā ponunt. c. i. de senten.
 r re iudicata. li. vi. Sed p̄tra ista
 videt esse textus extra de senten.
 r re iudi. c. iurgantijs. vbi dicit^r
 Iurgantium p̄trouersas celeri
 sententiā terminare r eq̄tati cō
 uenit rigori. Confirmat hoc. ij.
 q. i. c. sicut. extra d̄ dolo r p̄uma
 cia. c. venerabilis. Sed glo. i. di
 cto. ca. iurgantiū. hoc soluit. q^o lz
 nō sit ferenda sentētia anteq̄ iu
 dex possit esse instructus cum ni
 mia festinatioe qz ipsum oportz
 cūctā rimari. xxx. q. vltima. c. vlt.
 Tñ. post cause liquidā cognitio
 nē non est sententiā p̄trahenda
 in civilibus. In criminalib⁹ ho
 secus potissimū vbi agit de mor
 te alicuius rei. xi. q. ij. c. cū apud
 ¶ Tertia cōditio que req̄rit in
 iudicijs dicit^r veritas. Semper
 em iudex veritati fauere debet.
 ¶ Sed circa hoc querit^r vtrus iu
 dex possit r debeat iudicare con
 tra veritatē sibi notā: sequendo
 p̄posita r allegata. Et q̄dam di

cunt q^o sicut Alerāder in tertio
 r Tho. ij. q. lxxij. articulo. ij. Ro
 boratur aut ista opinio. Primo
 qz iudex debet iudicare fm illas
 notitiā quā habet vt iudex: non
 fm eā quā habz vt p̄sona priua
 ta: nec fm eā quā habet in alio
 foro. Extra de offi. iudi. ordi. c.
 si sacerdos. Sed iudex habet vt
 iudex notitiā sibi factā p̄ p̄posi
 ta r p̄bata: nō illā quā habet vt
 p̄sona priuata: quare liz ei imo
 tenet iudicare fm p̄posita r p̄
 bata. vñ Ambro. in. q. vij. c. iudi
 cet. Bonus iudex sicut audit ita
 iudicat. ¶ Secōdo firmat illa opi
 nio qz iudex nō debet mutare iu
 diciū p̄pter illam notitiā p̄pter
 quā nō d^s vitare in cōmuniōne
 sacramētali excoīcatum. Sed p̄
 p̄ter notitiā quā habet vt priua
 ta p̄sona non debet vitare excoī
 municatus. vi. q. ij. c. si tantū. ca.
 placuit. Et. ij. q. i. c. multi igit^r rē.
 ¶ Tertio hoc licitū est iudici qd
 est lege cautū. Sed in lege deter
 minatū est p̄demnari ad mortes
 virū innocentē si diuicius fuerit
 testimonio duoz vel triū testiu
 vt p̄z Deutro. xvij. c. Quare iu
 dex qui est lex aiata poterit talit^r
 diuiciū ad mortem condemnare
 ¶ Quarto sicut bonū cōmune p̄
 fertur particulari tanq̄ meli⁹ r
 diuini⁹: vt p̄z. i. ethicoz. Sic p̄
 batio cōmunis que fit in forma
 iudicij p̄ferēda erit p̄batioi par
 ticulari quā habet iudex vt p̄so
 na priuata. ¶ Alij vero p̄trariā
 opinionē tenent. Mas vt scribit^r

de regu. iuris in. vi. **A**lius scā
 dalū nasci pmitit q̄ veritas re
 linquat. **M**agis q̄ inherendus
 est veritati q̄ legali iusticie. **I**deo
Exodi. xviii. c. dixit moysi ietro
 cognatus suus. **P**rouide de oī
 plebe viros potentes et uimen
 tes deū in quib⁹ sit veritas. **E**t
Exodi. xxviii. c. dixit deus moysi
Pones autē in rōnali iudiciū do
 ctrinā et veritatē. vide **N**icolaus
 de lira. **E**t tertij hesdre. iij. c. di
 cit **Z**orobabel. **O**mnis terra ve
 ritatē inuocat celū etiaz ipsa be
 nedicit. **E**t **B**iraldus odonis
 sup. v. ethicoꝝ dicit q̄ est notitia
 multiplex. s. pbabilis opiniōis:
 p̄sumptionis vel suspiciōis. **E**t
 est notitia certitudinalis: puta cū
 vidit factū et audiuit dictū d̄ quo
 querit. **S**im hoc dicēda sunt duo.
Primū q̄ iudex pōt et debz iu
 dicare p̄tra illud qd̄ ipse suspi
 catur p̄sumit et ordinat **S**im p̄posi
 ta et allegata. **S**cōm est q̄ iu
 dici non licet in aliq̄ casu iudica
 re p̄tra veritatē certitudinaliter
 sibi notā q̄tūcūq̄ oppositū sit
 probatum. **P**rimū pbatur quia
 nemo in actionib⁹ et iudicijs vti
 debet suo sensu. vt extra de p̄sti.
 c. i. **I**n suspiciōibus autē et p̄sum
 ptionibus quilibet vti suo sensu.
Scōm pbatur. s. q̄ iudex nō
 debeat iudicare p̄tra veritatem
 certitudinaliter sibi notā. primo
 auctoritate omnipotentī dei: qui
 exp̄sse hanc qd̄em determinare
 videt **E**xo. xxiiij. c. dicens. **N**ō se
 quaris turbā ad faciendū malū

nec plurimoz acq̄sces sentētie
 in iudicio vt a veritate deuesz
Constat em̄ q̄ iudex acq̄sces
 plurimoz sentētie si ad multoꝝ
 rā falsoꝝ testiū sniam contra ve
 ritatē sibi notā iudicaret. **E**t cū
 hoc a veritate quam nouit p̄tra
 diuinū imperiū deuiaret: quare
 simpliciter est illicitū. **S**cōp
 batur: qz illa que p̄festim nomia
 ta p̄uoluta sunt cum malicia et q̄
 s̄m se sunt mala: nullo mō p̄tin
 git bene fieri vel recte dirigi. **S**
 in illis necesse est semp peccare
 et nunq̄ recte agere **S**im philoso
 phū. ij. ethicoꝝ. ca. vi. et **A**ugusti
 num libro de mendacio. **S**ed in
 nocentē et iustū sciēter p̄demna
 re est **S**im se malū et cū malicia cō
 uolutus: quare nullo modo pōt
 benefieri qualiscūq̄ pbatio in
 tercedat. **N**ō autē istud sit **S**im se
 malū pbatur: tum qz est op⁹ im
 piūm dicente d̄no **E**xodi. xxiiij. c.
Innocentē et iustū non occides
 quia aduersoz impiū. **Q**uasi di
 cat q̄ qui facit istud est impi⁹: et
 ideo aduersoz ip̄sus q̄ talia facit
 tū quia est opus veritati et equi
 tati naturali p̄trarium. **T**ertio
 si licet iudici p̄demnare innocē
 tem conuictum p̄ falsos testes:
 vel hoc licet amore dei vel amo
 re sui. v̄ amore pximi. **N**ō amo
 re dei. qz vt ait **B**eda. xi. q. iij. c.
 abiit. **Q**ui veritatis et caritatis
 iussa spernunt: deū vtiq̄ qui ve
 ritas et caritas est produnt: mal
 xime cū nō infirmitate vel igno
 rantia peccant. **H**oc autē modo

est in casu proposito. Item non amore sui: qz vt dicitur. xi. q. iij. c. nemo. Meli⁹ est p veritate pati suppliciu qz p adulatione habere beneficiu. Item nec amore proxi qz vn⁹ damnificat ipaliter & alit⁹ spualiter. s. testis falsus. Quare iudici ex nullo bono amore sci⁹ ter licet p demnare iustu & innocente. ¶ Quarto pfirmatur hec prepositio: qz nullu ante iustam veramqz pbatione iudicare aut damnare debemus. lxxxvi. di. c. si quis. xi. q. iij. c. eoz. Sed iudex ptra veritate sibi nota nullam pbatione veram habere potuit vt pstat sibi: qz nullu veru est ptra veru: cu omnia vera vero consonent. g. ptra veritate sibi nota iudex iudicare aut danare non dz ¶ Dicit g. Giraldus odonis q dandū est p silium supposito q iudex iudicare non debeat ptra veritate sibi notam. in primis q cam taliter institutas nec comittat nec deleget alteri. Cuius ratio est: quia omne opus malum sicut est illicitu homini facere p se: ita esset facere p aliez. quia vt scribit de regu. iur. in. vi. Qui p aliu facit p seipsum facere videt. Debet g. iudex si habet supiore remittere causam supiori cu relatione proprie scientie & probationis opposite. Et si no admittatur remissio sed ipse cogat ferre suam: sententiet p veritate. si vero no habet supiorem: simplr p veritate pnunciet: & grauter puniat falsos testes. Ma si p ve

ritate sententiet: facit ptra ordi⁹ ne iusticie. Si ptra veritate facit cōtra rem iusticie qd est mai⁹ inconueniens. Sicut maius est peccatu ex genere qz peccatu ex circūstantia. ¶ Ad pfirmatione dicit⁹ toris facit lex que dicit. ff. de penis. l. absentes. Satius est impunitu relinquere facin⁹ nocentē qz innocentē p demnare. Princeps etiā qui non habz supiore debz simpliciter iudicare p veritate certitudinaliter sibi nota: qm ille q est quasi de⁹ in terris. dz qm potest sicut deus iudicare in terris Deus aut semper iudicat in veritate & pro veritate. ¶ Ad argumenta & rationes prime opinionis dicendū ad primū: q iudex debet iudicare sū allegata & pbata si vez pcludant. ¶ Ad illud qd obijcit de excommunicato dicit Giraldus odonis q aliud est excommunicatum non vitare: & aliud innocentē p demnare: qz illud est cōtra ius positiuū: istud aut cōtra ius naturale. Et ideo p ius positiuū sancitū est in illo casu excommunicatū non vitari: s. p nullū ius sancitū est in aliquo casu innocentē damnare. Et similit⁹ rnderi potest ad alia obiecta. Et cu dicebatur q damnatio innocentis ppter allegata & pbata p falsos testes est bonum comune negandū est expse. Immo est malu comune pnsistens in impiissima falsitate. quod no est preferendum bono consistēti in verissima pietate.

Quod periculosa sunt iudicibus munera qui tenent restituere quod iniuste recipiunt: et quis grauius peccet an corumpens iudicem an iudex corruptus. *Laplin. iij.*

Tertium misterium declarandum de iudicibus dicitur culpabilitas. Solent quippe iudices auaricie culpa persepe suffocari: quam corrupti auro iniustas et iniustas sententias proferunt. Ad quod plenius intelligendum tria adhuc dubia disputemus.

Primum utrum iudex possit accipere munera.

Secundum utrum teneant iudices restituere que iniuste recipiunt.

Tertium utrum iudex ferens iniustam sententiam corruptus pecunia grauius peccat quam persona corruptus. *¶* Ad primum dubium rursus scriptura et damnat munerum susceptionem. vnde *Deuterono. xvi. c.* dicitur. *Admunera excecant oculos sapientium et mutant verba iustorum. ¶* *et eccle. xv. c.* *Exrenia et dona excecant oculos iudicum. Et. i. Regum viij. c.* *Acceperunt munera. s. filij samuel. et puerterunt iudicium. ¶* *et Isido. i. li. soliloquorum ait.* *Premia et dona legibus vires tulerunt vbi quod pecunia vincit vbi quod venale est iudicium. et claudianus.* *Aderet capite polluto iudice leges. et ouidius. iij. de ar. amara.* *Admunera crede michi capiunt hominesque deosque. Placat donis iupiter ipse dat. idem li. de fastis.* *Sepe iouem vidi curia sua mittere velle Fulmina thure dato sustinuisse manus. ex quibus*

appetunt munera sunt periculosa. *Ro. qz vt dicit glo. in. c. et si quod es extra de sumo. Qui donat alium sibi naturaliter obligat. ff. de peti. herel. §. desuluit. et ille cui donat reuerentiam exhibere compellit donatori. viij. q. ij. c. illud.* *Dicit et Hosti. et Raymū. quod nullus iudex debet accipere pecuniam pro iudicando. Tamen alij sunt iudices ordinarii et alij delegati. Primi cum habeant sufficientes redditus sibi assignatos: nichil debent recipere. Quibus dicitur *Luc. iij. c.* *Estote discreti stipendijs vestris. Iudices vero delegati possunt petere expensas moderatas et nichil ultra a partibus. Dicit tamen aliqui quod exrenia moderata sponte oblata possunt iudices recipere vt patet *di. xvij. c. de eulogijs. vbi dicit glo. Eulogie dicunt munera que deferunt subditi suis prelati et superioribus. ¶* *Secundum dubium fuit utrum iudices teneant restituere que iniuste recipiunt. Ad quod respondet alexander quod sic. Sed distinguendum est: quod aut accepit vt iudicaret iniuste. aut vt iudicaret iuste. Si primo modo non tenet reddere ei que dedit: cum iurpiter dederit: sed ei iniuriam recepit. Sicut etiam tenet restituere et plene satisfacere ei que lesus est pro iniusta sententia. Si vero accepit vt iudicaret iuste distinguendum: quod aut datus dedit bona intentio est. s. vt sibi seruaret ius. Aut vt animum iudicis sibi inclinaret: et ita indirecte ipsum corumpere intendebat. primo modo tenet restituere ei qui des***

dicitur secundo modo non sed pauperibus
 iuxta arbitrium ecclesie. **T**ercius
 dubium fuit utrum iudex ferens in-
 iustam sententiam corruptus pe-
 cunia grauius peccet quam persona cor-
 rumpens. Respondet Giraldus
 odonis super quinto ethicorum
Quod circa hoc premissenda sunt
 duo. primum quod humanum iudicium
 peruertitur quatuor modis: ut di-
 cit Gregorius. xi. questione. iij. c.
Quatuor scilicet timore: cupiditate
 odio et amore. In primis duobus
 modis dicitur iudex corrumpi a
 parte vel que comminatur aliquid
 terribile vel dat seu promittit aliquid
 quod concupiscibile. In alijs du-
 obus modis iudex non dicitur
 corrumpi ab alio sed a seipso. Et
 ideo questio ista recipitur in primis
 duobus modis. **S**ecundo pre-
 mittendum est quod iudex cupiditate
 corruptus grauius peccat quam cor-
 ruptus metu. Et hoc probatur. **P**ri-
 mo quia duorum peccatorum eiusdem
 generis illud quod est magis volun-
 tarium est deterius. Sed peccatum
 cupiditatis est magis voluntarium
 quam peccatum et opus timoris:
 quod deterius. **S**ecundo probatur quod peccatum
 ex industria grauius est quam peccatum ex in-
 firmitate: ut ait Isidorus. li. ij. de su-
 bo. scilicet peccatum ex metu fit ex infirmi-
 tate: peccatum vero cupiditatis fit ex indu-
 stria: quare grauius et deterius. **N**unc
 dicendum primo quod iudex timore corru-
 ptus minus peccat quam persona ex timoris
 incussione corruptus. **S**ecundo quod iudex
 cupiditate corruptus plus peccat
 quam persona dono vel promissione cor-

rumpens. **P**rimo probatur quod duo-
 rum ad idem opus malum concurrerit
 tunc idem plus peccat cuius volun-
 tas preualet et cuius voluntatem al-
 ter sequitur. Sed in isto casu voluntas
 partis timore inferentis preualet.
Et iudex timore voluntatem par-
 tis sequitur non suam: quoniam operatio
 iudicis mixta est ex voluntario et in-
 voluntario. **Q**uare iudex minus
 peccat quam pars corruptus. **S**ecundo
 probatur: quod qui peccando tenet modum
 per quem peccatum mortale interdum
 fit veniale minus peccat quam
 ille qui tenet modum per quem semper
 grauat peccatum. Sed iudex timore
 corruptus tenet modum scilicet timoris
 cadentis in instantem virum per quem
 peccatum mortale interdum fit veniale.
Modus autem partis timore incu-
 rritus semper peccatum agrauat: quia
 talis modus est quidam modus
 violentie. Et ideo quasi semper pre-
 bet alteri violentus scandalum in
 via iusticie. **Q**uare pars illa gra-
 uius peccat quam iudex. Et hec est
 sententia Augustini reddentis ra-
 tionem quare maius peccatum habuit
 qui christum pilato tradidit quam qui sibi
 traditum crucifixit. ut dicitur Johan-
 xix. c. **S**ecundum scripturas quod plus peccat
 iudex cupiditate corruptus quam
 pars corruptus probatur. **Q**uia
 duorum ad idem peccatum con-
 currentium ille qui sua volunta-
 te res humanas mores et leges
 potest subuertere plus peccat quam
 ille qui non potest quantumcumque
 velit. Sed iudex sua mala volun-

rate pot̄ hec oia euertere cū ipse
 humanarū rerū mox ⁊ legum ⁊
 vniuersalit̄ om̄is iuris ⁊ iusti sit
 custos. Quare iudex p̄tra tot iu-
 ra tot iura tot iusta sibi credita
 veniens p̄ pecunia plus peccat
 q̄ pars ipsū corrupens: q̄a sibi
 sunt omnia ad custodiendū tra-
 dita nō parū. Aduertant q̄ iudices
 ⁊ conent̄ agere recte audien-
 tes sc̄pturarum monita saluber-
 rima. ¶ Scribit̄ nāq̄ Zeuit̄. xix.
 c. Non facies qd̄ iniquū est: nec
 iniuste iudicabis Et deuterono-
 m̄. xxv̄. c. Maledictus q̄ puer-
 tit iudicium aduene pupilli. ⁊ vi-
 due: ⁊ dicet omnis ppl̄s Amen.
 ⁊ Ysaie. iij. c. Ne qui iustificatis
 impiū p̄ muneribus. Sz tempa
 mala sunt in q̄bus iudices vt in
 pluribus pessimi. Clamant nā
 q̄ ⁊ dolent orphani p̄pter iniqui-
 tatem iudicū puerorū. Adrent
 vidue deslent pupilli ⁊ cōquerū-
 tur innocētes opp̄ssi. O iudices
 auari. O iudices crudeles. Vidē-
 te mala que faciū ⁊ timete terri-
 bile iudicū dei. Grauius eq̄des
 ipse vos puniet q̄ cābises iudicem
 illū neq̄ de quo Valer̄ re-
 fert li. vi. Rub. de seueritate. Cā-
 bises mali cuiusdā iudicis e cor-
 pore pellem detractā selle inten-
 di. In eaq̄ filij̄ ei iudicaturum
 cōsidere iussit. Leterum ⁊ rex et
 barbar̄ atroci ac noua pena iu-
 dicis ne q̄s postea corūpi iudex
 posset puidit. At benedic̄ deus
 malos iudices damnabit et̄nis
 cruciatibus gehēne. A q̄b̄ nos

liberet iesus x̄ps fili⁹ deus filius: q̄
 viuit ⁊ regnat p̄ infinita secula se-
 culorū Amen

¶ Feria sexta post dñicam de
 passione. De auaricia aduoca-
 torum. Sermo. xli.

¶ Venientro

mani ⁊ tollent locum
 nostrū ⁊ gentem. Scri-
 bunt̄ hec v̄ba Joh̄anis. xi. c. ⁊ in
 euangel. hodierno. Tanto ardo-
 re auaricie estuauit mēs p̄tisi-
 cū ⁊ phariseorū vt preter hoc q̄
 chasto inuidebāt odiebātq̄ illū
 q̄ arguebat mala opa illoꝝ ad
 huc timētes p̄dere lucra q̄ ipsis
 obueniebāt in tēplo dei consilio
 p̄gregato diffinierunt eū morti
 tradere. Omne q̄ppe malū faci-
 le videtur auaris vt sue possint
 auaricie satisfacere vnde fiat illa
 sentētia Virgilij. Quid nō mor-
 talia pectora cogis auri sacra fa-
 mes. Et lz i p̄cedenti h̄mōe mul-
 ta dicta sint de auaricia iudicū
 tū opus est vt exp̄remus auari-
 ciam aduocatorū. Multi eq̄dem
 ex ipsis in sua malicia cōfidēt̄
 vt sue cupiditati imo insatiabili
 voracitati occurrant multa in iu-
 dicis p̄ deum ⁊ iusticiam turpia
 ⁊ indebita exercere nō formidāt
 Idcirco in p̄nti sermōe p̄ aduo-
 catos auaros locuturi erim⁹: de
 quib⁹ tria mysteria p̄ponem⁹ de-
 claranda.

¶ Prīmū d̄: exceptionis.

¶ Sc̄d̄m cōditionis.

¶ Tertium offensionis.

Quod prohibent aduocare inā
feste mali ac infames ⁊ religiosi
⁊ sacerdotes ⁊ iudices vel assess
sores.

Cap. primum.

Quia inā misterium declarā
dū de aduocatis dicitur
exceptiois. ¶ Scdm em

Alexand. in. viij. sūme excipiunt
aliq ab aduocatiois officio ma
xime propter quattuor.

¶ Primo ppter defectū bonitatis.

¶ Secdo ppter pfectionē status.

¶ tertio propter gradum

¶ quarto propter distinctionē.

¶ Primo excipiunt aliq ab offi
cio aduocadi ppter defectū bo
nitati. Et sic in Raym. aduocati
esse nō pnt heretici: pagani ⁊ ex
cōmunicati. iij. q. i. c. i. Et de pe.
di. i. c. nemo. vbi habetur qd pec
cat iudex ⁊ puniri dicitur qui admit
tit tales scienter. Si r. iij. q. vij. c.
infamis. dicit infamis psona nec
pcurator esse pōt nec cognitor.

¶ Secdo excipiunt aliq ppter pfe
ctionē status. ⁊ sic nō pnt aduo
care monachi. vñ scriptū est. vi.
q. prima. ca. placuit. Placuit no
stro cōmuni assilio vt nullus mo
nachorum pro lucro terreno ne
fandissimo ausu de monasterio
exire presumat: neq se negotijs
quibuscunq implicare. Sit clau
stro suo contentus: quia sicut pi
scis sine aqua caret vita: ita mo
nachus sine monasterio. Sede
at itaq solitarius ⁊ taceat: quia
mundo mortuus est deo autem
puit. Cognoscat nomen suum.

Monos em grece: latine vnus
Achos grece: latine tristis dicit.
vnde dicit monachus id est vn
tristis. Sedeat ergo tristis ⁊ of
ficio suo vacet. ¶ Dicunt tamen
doctores qd mōachi possunt esse
aduocati in causa sui (monaste
ri). Et hoc abbate imperante: vt
patet. xvi. q. prima. capitulo. mo
nachi. ¶ Et extra de postulando
capitulo primo. ¶ Tertio exci
piuntur aliqui ab aduocando p
pter gradum. Et sic sacerdotes
⁊ clerici in sacris ordinibus cō
stituti. Et etiam in minorib⁹ be
neficiati: aduocati esse non poss
sunt. Et hoc coram iudice secula
ri: vt dicit concilium lateranen
se. Nisi propriam causas vel sue
ecclesie fuerint prosecuti aut pro
miserabilibus personis. Extra
de postulando capitulo. clerici.
⁊ c. cum sacerdotes. Et. lxxxvij.
di. ca. decreuit. ⁊. xvij. q. v. c. De
nig. ¶ Quarto excipiuntur ali
qui ab aduocatione propter di
stinctionem officij. Et sic in ea
dem causa non possunt aduoca
re iudices ⁊ assessores. iij. q. iij.
c. i. ⁊. ij. Sunt ⁊ alie persone. que
aduocare nō possunt. vt surdus
mutus: cecus: furiosus: ipubes:
vsq ad decimū octauum annus
vir passus muliebria scilicet cō
tra naturam ⁊ alij. De quibus
vij. q. iij. c. iij. ¶ Nota hic tamē
q iudex tenet dare qnq aduo
catum vt illis qui habere non
pnt vel propt paupertatē vel ppter
potentiā adu se parti. ff. d. offi. p

consulis. l. Me quicūq;. Si autem
iudex hoc alicui aduocato preci
piat ille sine causa deneget pot
per iudicē ppetuo remoueri ab
officio aduocationis. L. eodē. l.
Prōuidendū. Debet ḡ aduoca
tus obedire si cōpetens salariū
constituat ei. ¶ De salarijs aut
aduocatoꝝ sciendū qd h̄ aduoca
to vendere suū p̄ociniū ⁊ iuris
consulto iustū consiliū. xiiij. q. v.
c. Non sane. Qd videt̄ intelligē
dū quādo credit iustam eē cām
quam defendit: vel saltem dubi
tat nō eē iniustam. Et si. vt lucre
tur clientulo dicit iustā eē nil d̄
habere. Pro iusto p̄ocinio: er
go h̄ recipe salariū. Et quīs q
dam dicant qd cum hoc facit ad
uocatus seu iuriscōsultus absq;
labore ⁊ reuolutione librorum:
puta quia h̄ in promptu materi
am vel de propiūo vidit: qd nō
pōt tunc accipe. Tamē Guills et
Hostien. tenent p̄rarium. scz qd
pōt accipe: qz si nō laborauit tūc
laborauit in p̄teritū. Als deteri
oris p̄ditiois eēt maḡ p̄t̄ qd mi
n̄ p̄t̄. ¶ Sciendū adhuc h̄z tho.
ij. q. lxxi. qd in causa pauperum
tenet aduocatus gratis prestare
p̄ociniū eo modo quo tenen
tur omnes ad opa pietat̄. Null̄
em̄ sufficit omnib̄ indigentibus
opa misericōdie impendere. Nō er
go teneur quis p̄ mundū quere
re indigentes v̄l etiā futuris ho
minū indigentijs p̄uidere. h̄z suf
ficiat qd subueniat h̄is qui sibi oc
currūt in p̄nti tpe ⁊ in casu quo

nō apparet in promptu quomō
do possit ei aliter subueniri. Et
tunc tenet de eo qd potest.

¶ Qd in aduocati d̄z eē sciētia
diligentia: maturitas: ⁊ fidelitas
Capitulum scdm.

Secundū mysterium del
clarandum de aduocati
dicitur conditio. Debet

enim aduocati quatuor conditi
ones habere.

¶ Prima d̄: scientia.

¶ Secūda diligentia.

¶ Tercia maturitas.

¶ Quarta fidelitas.

¶ Prima conditio aduocatoꝝ
d̄: scientia. Debet scire defende
re cām quam suscipit defenden
dam. Nam s̄m Buillm. si amittit
iustam cām quā fouet propter
suam ignorantia cum. s. iactabat
se scientē ⁊ non erat ad sufficien
tiam: vltra peccatum tenet ad sa
tisfactionem les̄s. ¶ Secūda
conditio dicit̄ diligentia: debet
aduocatus eē diligens ⁊ solici
tus. Nā s̄m Ray. si propt̄ negli
gentiam amittit iustā cām tenet
ad restitutionē ⁊ satisfactionem.
s̄m em̄ Buill. debet aduocatus di
ligenter examinare cām quā su
scipit. Et cū dubitat d̄z sc̄pturas
⁊ alios peritos consulere: qz qd
a pluribus querit̄ facili⁹ inuenit̄
di. ij. c. De libellis. Et qz sepe re
uelat̄ minori qd maior ignorat.
di. xv. c. Esto. Et vitas exagita
ta sepi⁹ maḡ splēdescit. xxxv. q. ix
c. Brauē. Tercia p̄ditio d̄: matur
ritas. D̄z aduocatus esse matur⁹

in vultu. gestu: et voce. In vultu
 ut habeat vultū affabile et iocū-
 dum absq; risu tñ indiscreto. In
 gestu vt assistat iudici cū reueren-
 tia et nō moueat indebite caput
 pedes vel manus ita vt sua pñū-
 ciatio sit sicut Liceronis doctri-
 nā vocis vultus gestus modera-
 tio cū venustate. Quidā em̄ repe-
 riunt q̄ dux loqui volūt gestibus
 quibusdā vtunt̄ ridēdis. Aut ab-
 stergūt faciē. Aut crines post au-
 res reformāt. Alij oculos trāsce-
 lū leuāt: nunc caput remittūt et
 similia. Quidā insup stumelijs
 certant cū aduersario. nō legib?
 nec audire volūt eū. s; semp loq̄
 et hīndi. ¶ Quarta cōditio ad-
 uocatorū dicit̄ fidelitas. Debet
 aduocatus esse fidelis vt nō in-
 ducat falsos testes v̄l alleget fal-
 sas leges aut quascūq; probatio-
 nes. Neq; decipiat cliētulū sicut
 facere pleriq; solent dñ occulte
 adiunāt aduersariū: qui dicunt̄
 p̄uaticatores et p̄ditores et sunt
 in ames. ij. q. iij. s. Morandū. Et
 tales tenent̄ vltra p̄cām iniusti-
 cie et p̄ditionis ad omne damnū
 et interesse lesō. Dicit aut̄ Tho.
 ij. ij. q. lxxi. art. iij. Quod aduoca-
 to defendēti iustā causam licitū
 est prudenter occultare ea quib?
 posset impediri processus eius.
 Nō autē licet ei vti aliqua falsi-
 tate. Sed aduertāt simplices ne
 ab hīs domesticis lupis deuo-
 rentur: de quibus Esopus ait.
 Dñ regnant qualibet v̄be lupi
 Qui propria cōmoda sectantes

in iudicio fingunt multa pro de-
 fensione cliētulorū cur in secrete
 mutuā habeant intelligentiā p̄-
 curantes causarū dilationem vt
 sic magis lucrari possint. Et de
 lucro inter se multotiens confa-
 bulantes gl̄iantur. Sicut de demosthene
 et aristodemo narrat̄. Et em̄ recitat
 aulusgellius in li. noctiū anticarū.
 Quā legati milti venissent athenas
 auxiliū petitiuri locutus est contra
 eos demosthenes. et pro illa vice in-
 pedita causa accesserunt legati
 ad demosthenē rogantes ne cō-
 tra vota eorū diceret: pecuniāq;
 dederūt. Tertio die post cū res
 itez ageret venit demosthenes
 cum multa lana posita collus et
 tanq; morbo impedit? dixit se si-
 nachem pati: ideoq; stra milti
 os loqui non posse. Sed ip̄e de-
 mosthenes postea veritatē ape-
 ruit rarus ad gloriā eius acce-
 dere. Interrogauit aristodemū
 auctore fabularū q̄tus mercedis
 vt taceret accepiss;. Qui talentū
 accepisse respondit: at ego Demosthenes
 ait plus accepi. Lau-
 do igif vt cū fieri pōt euitent̄ li-
 tigia et partes viris bonis inter-
 uementib? secum p̄cordent: quo-
 niā nō est veritas in filijs homi-
 num et aduocati cōmuniter que-
 sua sunt querunt.
 ¶ Quid aduocati peccāt dum su-
 scipiūt causas iniustas vel illas
 p̄sequūt v̄l propter supfluas di-
 latioēs ccausarū et cōpositioēs.
 Capitulū tertium.

Tercium mysterium d' aduocati declinand' d' offensionis ppter auaricia nāq' cō-

suenerūt aduocati offendere pri-
mos quadrupliciter.

Primo iniustas causas susci-
piendo.

Secundo iniustas causas pro-
sequendo.

Tercio causas dilatando.

Quarto cās cōponendo.

Primo offēdūt aduocati aua-
ri causas iniustas suscipiēdo s'z
em̄ tho. ij. q. lxxi. articulo. iij. Si
aduocat' assumit seu defēdit cās
iniustam peccat graviter ⁊ tenet
ad restitutionē dāni qd' iustici-
am altera pars per ei' auxiliū in-
currit. Similit' si succūbat susci-
piendo cām iniustā decipiēdo
clientulū tenetur ei satisfacere.

Propterea dicit guill' in spe-
culo q' aduocat' qm̄ ad ipm̄ prio-
venit clientulus dz em̄ sic alloqui

Charissime tres sūt psonē qb'
oimoda vitas est aperiēda ⁊ nil
eis celandū. **C**ōfessor q' ad pctā
cōmissa. **M**edic' quo ad infirmi-
tates. ⁊ aduocat' q' ad ea que pri-
nent ad cām qua petit cōsiliū ⁊
auxiliū defēsonis. **D**icas q' mi-
chi oimoda vitatē negocij. **E**xē-
plū da michi scptū vt d' grū dā-
re tibi possim p' siliū atq' rñsum.

Expedit em̄ aduocato h're scptu-
ram sup narratiōe facti quā cli-
entulus pponit p' p'culū p'urij:
cum hodie habeat iurare vt sine
rubore ⁊ verecūdia possit eū ali-
ter inuenit eā deserere. **I**nq'rat

etiā quas p' bationes h'eat cliēta-
lus. ⁊ si videat h're sufficiētes di-
cat. **S**ecure te defendas. **S**i autē
videat eū deficere in p' batiōib'
dicat ei. **A**mice noli inanib' sum-
ptib' te vexare. **N**ō dz q' aduoca-
tus cām iniustā fouere v' suis al-
legatiōib' colorare. **S**ecundo of-
fendūt aduocati iniustas cās p'
sequendo. **S**i enī aduocat' susce-
pit cām quā credebatur esse iustam
⁊ in processu apparet iniusta de-
bet cām deserere v' illū cui cām
agit ad cedendū inducere. **H**ec
tho. **Q**uādiu autē cā remanet du-
bia bñ pōt aduocatus p'ocina-
ri s'm guill'm. **T**ercio peccant
aduocati cās dilatando. **L**uz. s.
possent illas celerit' expedire: et
tñ vt mag' lucrent' p'rahūt in lō-
gū appellatiōes indebitas inter-
ponēdo. iij. q. viij. c. **T**ria. **S**ed in
hoc debēt iudices adūtere: qm̄
vt dic' glo. in. c. sup eo. extra d' ap-
pel. ⁊ text' ibidē in. c. vt debitus.
Appellatio cā p' babili nō exp'ef-
sa nō admittit. ⁊ in. c. **C**ōsuluit.
glo. ait. **A**ppellatio q' fit p' leges
vel canones nō ē aliquaten' ad-
mittēda. **Q**uarto peccant ad-
uocati cās iustas cōponēdo dū
s' cognita vitate facti dolose var-
ti veritatē occultando cās cōpo-
nūt: vtputa si due p'tes litigarēt
sup hereditate vel possessiōe: et
h'mōi et iā vitas lucida ess' p'vna
p'te p' q' ferri d'ret snia. **T**unc ad-
uocatus ei' a p'te adūsa corrupt'
clientulū suū inducit asserēs suā
rem vel desp'atā vel difficilē idō

oponēdā. In quo et illib' tenēt
ur aduocati satisfacere et restitu
ere parti lese. Sūt et alia mltā in
q̄b' aduocati peccare psueuerūt
q̄ ipsi sciūt ppter q̄ si se nō corre
xerint p̄uabunt eterna vita. Ad
quā nos pducatur saluator n̄r qui
est benedict' in eternū. Amen.

¶ Sabbato ante dñicaz oliua
rū. De auaricia clīcoz et epōz.

Sermo q̄dragesim' scōs.

Olumus te

survidere. Scribūt hec
vba originalit' Johān
nis. xij. c. et in euāgel. hodierno.
Nil debēt clīci dedicati deo que
rere ampli' nisi videre iesum: sic
dicebāt illi gēntes philippo: de
q̄bus sit mētio in euāgelica lecti
one. Propterea auaricia i ipsiis lō
ge gūi'ōs in laicis ē rephēsbil'.
Vicleo pp̄. di. xlvij. c. viij. ait Eliz
catholicū et p̄cipue dñi sacerdotē
tē sic nullo errore sic nulla cupi
ditate implicari os. qz nō vt expiē
tia docet furor auaricie maximā
ptē cleri ducit ad inferna. iō ho
dierna die p̄ auariciā clīcoz ver
ba faciem'. Distinguem' aut tria
in q̄b' illoz auaricia psistit.

¶ Primū est bonoz ecclīasticos
rum detentio.

¶ Scōm simonie cōmissio.

¶ Tertiu' negotiozū phibitorū
exercitatio.

¶ Qd̄ clīci et ep̄i p̄cipue de hīs
q̄ sup̄fluiūt de redditib' ecclīaruz
debēt paupib' subuenire.

Capitulum primum.

¶ Rīmā in q̄ psistit auari
tia clīcoz est bonoz ec
clesiasticoz detentio. De
tinēt q̄ppe auari clīci bona ecclī
astica tanq̄ sua et p̄p̄a et dñā abū
dāt nolūt paupib' subuenire.
¶ Bona em̄ ecclīaz vt diximus
sermone. viij. hui' op̄is sunt bo
na pauperū: vt d̄ in glo. in. c. ni
chil. extra de p̄sc̄pti. et. xvi. q. i. ca.
Si cupis. Et. xiiij. questi. vij. ca.
Qd̄ aut. et. xiiij. q. viij. c. Cōueni
or. et. xij. q. ij. c. Aurū. et. l3 oēs de
rici sic auari rephēsbiles sint
tñ ep̄i i hoc delinquētes sūt ma
xime p̄dēnandi. Inq̄t em̄ Ihero
nim'. xij. q. ij. in. c. Gloria. Gloria
ep̄i est pauperus opib' p̄uidere.
Ignominia sacerdoti p̄p̄is stud
dere diuinis. ¶ Ad clariore tñ i
telligētiā notāda sūt hoc loco d̄
episcopis tria. ¶ Primū notan
dū est q̄ res ecclīe date sūt i po
testatē ep̄i nō vt illaz sit dñs: sed
dispēsator fidel. vñ. xij. q. i. c. Ex
pedit. d̄. ep̄i et ecclīaz p̄positi bo
noz et rerū ipsarū dispēsatores
efficiunt. Et in. c. Precipim'. vt i
prāte sua res ecclīe ep̄is hēat.
Si em̄ aie hoim p̄ciosiores illi
sūt credite mltomag' os eū curas
de pecunijs h̄re. ¶ Nec tal' cura
derogat p̄fectōi et euāgelice pau
prat' sic ignari qdā temere affir
mare p̄sumūt. vñ in p̄fato. c. Ex
pedit. d̄. de sc̄to paulino. Sc̄tus
paulin' igētia p̄dia q̄ fuerūt sua
vēdita paupib' erogauit. S3 cū
fact' esset ep̄us nō p̄tēpsit ecclēse
facultates: s3 fidelissime dispēsā
uit. et iterū ibi seq̄t tex. Sc̄tus hi

lari^ooia sua. aut parētib⁹ reliq̄t :
 aut v̄edita paupib⁹ erogauit Is
 tñ cū merito sue p̄fectiōis fieret
 ecclie arelatēsis ep̄s q̄ illa tunc
 hēbat ecclia nō solū possedit : s̄
 etiā accepti⁹ fideliū n̄erosiss he
 reditatib⁹ apliauit. ¶ Ex hoc dā
 nat in epis negligentia qua dissi
 pari r dilapidari sinūt bona tē
 poralia eccliaz: vñ vt habet dis.
 xxxix. §. vi. Quidā pet⁹ nomine
 elecus in ep̄m neapolitanum
 repellitur a gregorio papa pro
 pter simplicitatē ne e⁹ occasione
 res ecclie dilapidarent: vbi dic̄
 glo. q̄ sumit⁹ hic simplicitas pro
 negligentia v̄ stulticia. Nec em̄
 negligentia qñ est notabilis im
 pedit p̄mouendū: vt hic. *Ex dis.*
 lxxiij. c. ep̄oz. Sed non deñat p̄
 motū s̄ dat ei coadiutor: vt. vij.
 q. i. c. Quia frater. ¶ Sed verum
 ep̄s p̄ncipali⁹ debeat intende
 re cure pastorali q̄ multiplicati
 oni t̄paliū. Rñ det hosti. in sūma
 Et tho. in q̄libet. r. xij. q. clxxxv.
 arti. v. Qd̄ sollicitudo prelati p̄
 pria r p̄cipua d̄z eē circa gregis
 custodia. Orādo p̄dicādo sacra
 ministrādo. Ad multiplicatio aut tē
 poraliū pōt exerceri oportunita
 te se offerēte sine sp̄ialiū notabi
 li dāno. Et sic piū ē mltiplicare
 ea ad ecclie vtilitatē q̄ si oportu
 nitas nō se offerat nullaten⁹ licet
 ei distractiōib⁹ se ingerere r secu
 larib⁹ occupare cui impedimēto
 notabili ¶ Secūdū notandū q̄
 ep̄s cōuenient⁹ prouidet sibi de
 bonis ecclie s̄m grad⁹ sui decen

tiā vñ scribit. xij. q. i. c. *Ex hñs. ex*
 hñs q̄b⁹ ep̄s idiget si m̄ indiget
 suas necitates r p̄grinoz frat̄z.
 vsus r ipse percipiat vt nichil ei
 possit oīno deesse lex em̄ dei p̄ci
 pit: vt q̄ altario deseruiūt pascāt
 ex ipso. Idem in. c. Ep̄s. Sint
 nichilomin⁹ ep̄scopi cauti vt cas
 ueant a supfluis obseruando il
 lud qd̄ habet. xli. di. *Ex consilio*
 carthaginens. Ep̄s vilem sup
 pellectilem r mensā ac victū pau
 perū habeat r dignitatis sue au
 ctoritātē fidei r vite meritū q̄rat.
 ¶ Tertū notandū vt ponitur:
 xij. q. ij. c. Ep̄s. r caplis sequen
 tibus. q̄ ep̄i r alij rectores eccle
 siarum debēt h̄re r tenere res ec
 clesie distinctas a reb⁹ p̄p̄is ne
 sub p̄textu rerū p̄parū auferant
 bona ecclie. r de bonis q̄dem ec
 clesie mobilibus v̄ immobilib⁹
 sicut etiam alij cl̄ici nō p̄nt testa
 ri. S̄ de reb⁹ p̄rimonialib⁹ v̄ s̄
 bi donati: aut legati: aut acq̄stis:
 p̄ industriā p̄nt testari r p̄ s̄gū
 neis licite legare r donare. r ab
 intestato in h̄mōi succedūt con
 sanguinei. Ep̄i autē ex religioni
 b⁹ assūpti nō p̄nt de aliq̄ testari
 nisi de licētia pape s̄m tho. ij. ij.
 q. clxxv. arti. viij. r s̄lr religiosi as
 sūpti ad ecclias curatas. S̄ q̄c
 qd̄ acq̄rūt tales ep̄i v̄ als curati
 ecclie sue acq̄rūt etiā p̄ successiōz
 adueniētia. bona q̄ ecclie p̄ ep̄os
 fidelit̄ sunt p̄seruāda r debite dī
 spēsanda. Antiq̄r⁹ autem fiebāt
 quatuor partes de redditibus
 ecclie. ¶ Una erat ep̄scopi.

¶ Alia clericorum deseruentium ecclesie. ¶ Tertia seruabat p fabrica seu reparatione ecclesie. ¶ Et quarta dabat pauperibus. vt habet c. q. ij. c. De redditibus. c. quatuor et alijs. capi. ¶ Tñ dicunt doctores q aut ista bona distincta sunt aut non. Si distincta sunt bona que debent in usum episcopi cedere ab hijs que debent expendi in usum clericorum et pauperum ac fabricae: et episcopus retinet sibi aliqd ex hijs q sunt deputata ministris ecclesie pauperibus vel fabricae agit contra fidem dispensationis et mortaliter peccat et tenet ad restitutionem. Si vero non sunt predicta bona distincta eorum distributio fidei sue committit. Et si quidem in modico deficiat vel supabundet pot hoc fieri absq; bone fidei detrimento q; non pot in talibus punctaliter accipere quid fieri oporteat. Si vero sit multus excessus non pot latere. vñ videtur bone fidei repugnare. Et ideo non est absq; mortali. et addit Tho. ij. q. c. lxxv. arti. vij. q; si quis clericus vel presbiter necessitate non imminente puidendi pauperibus de hijs q supflunt de prouentibus ecclesie possessiones emat vel in thesauro reponat in futurum p pauperibus p futura laudabiliter facit. Si aut necessitas imineat pauperibus erogandi supflua cura est et inordinata vt aliquis tñc in futurum cõseruet quod dñs phibet dices. Nolite solliciti esse in crastinum. ¶ Scdm vero Archiepiscopus florentinum in summa sua ij. pte. xi. Motet epi q legata

q hnt exequi siue p incertum facta siue p alijs causis qñ p testatore non est expressus. locus vel modus erogationis non ppterca pot vel debet episcopus sibi ibursare: s; pauperibus erogare tenet. Et idem de alijs incertis q pueniunt ad manus eius rone vsure vel ludi et hmoi
¶ Qd clerici auari committunt simoniam circa spualia p essentiam et spualia per cam et spualia per effectum. La. scdm.

¶ Secundum in quo consistit auaricia clericorum est simonie commissio. Est enim hoc peccatum grauissimum: de q dicitur extra de simonia in. c. sicut. Simoniaca pestis sui magnitudine alios morbos vincit. et in. c. Tanta. Tanta est label huius criminis q etiam serui apud dñs ex quilibet criminosis admittunt ad accusationem etiam et meretricem que in alijs non admittit. vel ad accusationem vel ad testimonium ppter utilitatem eius. Viles namq; persone accusare non possunt: vt patet extra de accusationibus. c. i. Sed bene possunt in casu simonie. Et q; simonia consistit in emptione et venditione spualium vel spualibus annexorum vt diximus in sermone de simonia in quadragesimali de penitencia. Sciendum q
¶ Aliqua sunt spualia p essentiam
¶ Aliqua per causam.
¶ Aliqua per effectum scdm Durandum in quarto suo. Spualia per essentiam sunt gratia et virtutes infuse que nec emi nec vendi possunt nec de iure nec de facto quum scz ad efficaciam transfer

rerendi et acquirēdi ea: quia nō
 est hoīs ea transferre vel dare. s̄
 dei. vidēt̄ t̄m q̄ de facto possunt
 vendi et emi q̄tum ad simonias
 cōtrahendā. vt dicit petrus de
 palude in. iij. Quia simon ma-
 gus voluit simoniace emere gra-
 tiā illā apostolor̄ q̄ erat caracter
 ep̄alis et gratia miraculor̄ s̄z q̄
 sp̄s sanctus visibiliter descende-
 bat. Similiter sciētia et virtutes
 acquisite que dicunt̄ sp̄alia, per
 essentiā per respectū ad sp̄m hu-
 manū nec emi nec vendi possūt.
 ¶ Spiritualia per causam sunt
 sacramēta que sunt causa gratie
 et ista quidē spiritualia de facto
 vendi possūt et emi: nunq̄ autē
 de iure et licite sine vicio simonie
 ¶ In matrimonio autē quod est
 vnū de sacramētis licite datur et
 accipitur pecunia nomine dotis
 absq̄ vicio simonie: nō ex eo qui-
 dē q̄ ex tali sacramēto conferat̄
 gratia vt notat glo. i. q. i. c. Quic-
 quid hoc em̄ falsus est. Sed p̄ter
 ea q̄ matrimonium nō solū est sa-
 cramentū sed etiā nature officium
 Et h̄m hoc datur pecunia p̄ ma-
 trimonio ad subleuandū onera
 eius et nō inq̄tus est ecclie sacra-
 mentū: vt dicit Tho. ij. ij. vñ et p̄
 benedictione nuptiar̄ phibitum
 est aliquid exigere: s̄z sp̄ote obla-
 tū recipi possit: vt extra de simo.
 c. Lū in ecclia. ¶ Dicit t̄m Bul-
 elmus q̄ si sacerdos aliquis pu-
 ta ad quē spectat benedictio nus-
 ptiarū. non vult dare licētias al-
 teri sacerdoti q̄ b̄ndicat nuptias

nisi pro pecunia. Si quidē non
 intēdat vendere licētias benedi-
 ctionis. sed p̄uidere sibi de por-
 tione obalationū euz contingēte
 nō ē simonia. Si t̄m ex certa sciē-
 tia maiorē exigat summā q̄ d̄z
 presumi pōt q̄ ip̄am licentiā vē-
 dere voluit. ¶ Pro baptismo autē
 q̄ nō sit dāda vel exigenda pecu-
 nia expresse habes. i. q. i. c. Bap-
 tizādus. vñ si sacerdos non vel-
 let baptizare nisi p̄ pecunia non
 est ei dāda. Nā si baptizādus ē
 adultus sufficit ei ad salutē bap-
 tismus flaminis si t̄m moriat̄.
 Si ē paruulus i tali casu ipse of-
 ferēs vel quicūq̄ alius pōt ip̄m
 baptizare et debet si esset puer in
 periculo mortis. S̄z si nō sciret
 vñ nō posset alius baptizare nisi
 talis sacerdos d̄z potius dimis-
 tere puerum sine baptismo mori
 q̄ pecuniā simoniace dare sacer-
 doti p̄ regulā illā. Nō sūt facien-
 da mala vt inde veniāt bona. ad
 ro. iij. c. Hec ē opinio Tho. Pe-
 tri de tarāstia. et Petri de palu-
 de in. iij. Et Ricardi et glo. i. q.
 .i. dicto. c. De baptizādus. Addit
 t̄m Ricardus. Aliq̄ dicūt q̄ in ca-
 su nichilomin⁹ posset dari pecu-
 nia. Ita t̄m q̄ dans nō intēderet
 eā dare p̄ sacramēto s̄z p̄ vitāda
 dānatione pueri et ad remouen-
 dam insaniē sacerdotis. Secus
 autē de alijs sacramētis q̄ sine pe-
 riculo dānationis ex causa defer-
 ri possunt. Posset etiā a sacerdo-
 te emi aqua q̄ esset puer baptizā-
 dus si aqua ip̄a eēt purū elemē

rum. Secus autem si esset iam confessio
 crata ut est aqua fontis baptismatis.
 Tunc enim simonia esset. i. q. i. c.
 Dictum. Et eodem modo nec per con-
 firmationem nec per crismate nec per
 extrema unctio licet exigere. Sed
 sponte oblata licite recipiunt. i. q.
 ii. c. Sicut episcopus. Et si in hijs vel
 alijs quibuscumque spiritualibus aliquam
 consuetudine exigant quasi precium
 rei spiritualis cum intentione vendendi
 vel emendi manifesta est simonia
 precipue si ab invito exigant. Sed
 si accipiatur quasi quedam stipen-
 dia per consuetudinem approbatam non
 est simonia: si tamen non sit eius intenti-
 o emendi vel vendendi. Sed intenti-
 o referatur ad solam consuetudinis
 observantiam et precipue quando quis
 voluntarie soluit. In hijs tamen soluti-
 tate est cauendum ab eo quod habet
 speciem simonie vel cupiditatis: ut
 dicit in. c. Cum ab omni specie.
 extra de vita honestate clericorum
 Item per eucharistie collationem non
 licet exigere vel ex pacto seu qua-
 si precium aliquid dare. i. q. i. c. Dictum
 Pro celebratione autem missae tan-
 quam precium nunquam licitum est accipere
 vel dare. Sed secundum Raymundum si
 sacerdos teneat celebrare: puta
 quod habes ecclesiam vel beneficium
 et officiare tenet tunc exigere est
 simonia. i. q. ii. c. Eludentes. Si
 vero non tenet et deficit ei sumptus
 potest accipere. i. q. i. c. Iudices. Nam
 et operas suas locare potest siue
 ad diem siue ad annum. Quod si sumptus
 habet et ad hoc non tenet aut debet
 facere gratis aut cessare: aliter vi-
 detur facere ex auaricia. Item nec

pro audienda confessione debet aliquid
 liquidum exigi. i. q. i. ca. Quicquid.
 Item notandum tamen semper quod modica
 res bona intentione data et accep-
 ta non inducit simoniam sicut
 per extra de simonia. c. Et si questio-
 nes. Item Sed contra quod in. c. Ex tue
 fraternitatis licetis. extra de simonia
 scribit. Quod archidiaconus
 qui noluit presentare ordinandum sacer-
 dotio nisi solutum ei sex solidis simo-
 niacus iudicatur. Item Item arguit a simo-
 niis: quod per modicam rem datur actio fur-
 ti. xviii. q. vlti. c. fi. Et per vna gal-
 lina committit furtum. Insuper de re-
 diuisione. §. Ballinay. Item Item de
 glo. in dicto. c. Ex tue. quod in talibus
 affectio et intentio committenda
 considerat quam quantitas muneris
 diuersitate iuris non inducit. xviii
 q. vlti. c. vltio. Insuper nec pro sa-
 cramentalibus licitum est aliquid
 recipere ut per benedictionem abbatum
 vel abbatissarum et virginum et hu-
 iusmodi. Et licet ex pacto nichil sit
 accipiendum tamen si gratis aliquid
 offerat si accipiat non est simonia
 De consecratione vero ecclesie
 scribit in. c. Cum sit romana. extra
 de simonia. Quod episcopus nichil debet
 exigere pro consecratione ecclesie
 propter percuracionem. et ista percuratio
 prestari debet secundum facultates ecclesie
 sicut et alie. extra de censibus. c. Cum
 nuper. Immo si ecclesia percurare
 non posset episcopus ipse suis sumptibus
 consecrabit eam. x. q. ii. c. Cauendum
 i. q. ii. c. Placuit. In auctentico de
 mandatis principum. §. Sic tibi
 Quaedam spiritualia dicuntur secundum esse-
 tum ex eo videtur secundum Ricardum. in. iij.

q̄ procedūt ex spūali gratia ⁊ ad
eā disponūt vt predicare p̄pheta
re ingressus religionis et h̄mōi.
vel q̄ sunt de actibus vel nego
cijs spūalibus vt docere: iudica
re: testificari et h̄mōi. Pro actu p̄
phetandi et p̄ predicatione non
licet accipere pecuniā quasi p̄cū.
Illi v̄o qui predicāt principalit̄
hac intētiōne vt recipiant pecu
niā vel laudē simoniā mentalem
cōmittūt. i. q. iij. c. Mō solū. Sed
si sup hoc paciscunt simonia est.
q̄ etiā per eccliam puniri potest.
In oibus h̄is pacta vitāda sūt
quibus dei gratia v̄di videt̄ et
emi. victū v̄o querere pro labore
vnicuiq̄ licet. et qd̄ gratis offert̄
et absq̄ pacto naturā emptiōis
et v̄ditiōis non sapit.

¶ Quod clerici auari exercent
negocia prohibita que exercere
non debent. *L. ap. tertiu.*

Teriu in quo cōsistit auari
cia clericorū dicit̄ negocio
rū prohibitorū exercitatio.

Exercēt quippe pleriq̄ negocia
phibita. **¶** Et primo phibita est
clericis negociatio. extra de vita
et honest. cler. c. Clerici. extra ne
clerici vel monachi. c. Alia sūt
negocia. *Et. lxxviiij. di. c. Fornis
cart. ⁊. c. Sciens. quia vt inquit
ap̄ls sc̄de ad thimo. ij. ca. Memo
militans deo ip̄licat se negocijs
secularibus. ¶* Hinc *Ihero. ad
nepotianū ait. Negociator ē cleri
cū ex inope diuitem ex ignobili
gloriosus quasi quasdam pestes
euita. ¶* Et vt doctores dicunt: si
negocietur clericus p̄pter lucrū nō

excusant̄ a mortali. Si aut̄ p̄pter
necessitatē victus excusant̄. extra
ne clerici vel monachi. c. Sc̄dm.
ex textu et glo. vbi dicit̄. Clerici
⁊ monachi nō debent negociari
causa lucri secus causa necessitat̄

¶ Sc̄do phibita est clericis ad
ministratio bonorū laicorū. extra
ne clerici vel monachi. c. Sacer
dotibus. Si v̄o cōtrariū fecerit
⁊ in administratiōe fraudatores
inuēti fuerint nō subuenit̄ ipsis
ab ecclesia. *Ibi dicit glo. Sacris
dei sacerdotes vacare oportet af
fidue. xxxi. di. c. Sacerdotibus. ff.
de arbitris. l. Mō distinguem. s.
iij. Ex ista decretali sumūt quidā
argumentū qd̄ laic⁹ possit clericū
ocasiōe male administrationis
capere cessāte p̄uilegio clericali
qd̄ ē falsum ex eo qd̄ phibiti sunt
laici remouere clericos a diuinis
officijs. xxi. q. iij. c. Cipria. lxxviiij
di. c. vlti. vñ si cōtra fecerint non
debēt ex delicto p̄prio cōmoduz
reponere. ¶* Dicendum ē qd̄ tali
clerico non subuenitur ab ecclia
postq̄ legitime monit⁹ ē vel me
lius et verius ē tali clerico ab ec
clia non subueniri nec pecunia
nec alio auxilio cū alias ecclia te
neat clericos defendere ab opp̄s
sionib⁹ laicorū. **¶** Tertio phibi
tū ē clericis officiū paradi ⁊ ad
uocādi in q̄stioibus secularib⁹ si
sūt in sacris vel etiā i minorib⁹ si
sūt b̄nificiati. excepto si h̄ facerēt
p̄ se v̄l p̄ miserabilib⁹ p̄sonis. ext
de postu. c. i. v̄l nisi suā aut suorū
iuriā p̄sequāt. **¶** Quarto phibi
tū ē clericis officiū histrionatus

ut patet li. vi. d. vita et hone. de.
c. vno. Ubi dicitur quod clerici per an-
num ioculatores vel per breuius te-
pus tertio admoniti: perdunt pri-
uilegium clericale. ¶ Quinto in-
terdicitur clericis officium macellari-
orum et tabernariorum: ut patet in
clemen. i. de vita et hone. cleri. et
hoc dicitur tam de clericis coniugatis
quam alijs. Et ut dicitur ibi glo. Ta-
berna dicitur domus in qua panis
et vinum et carnes cocte venduntur:
quas nec tenere nec ingredi de-
bent clerici. ut habetur. xliij. di. c.
clerici. ¶ Sexto inhibetur est cle-
ricis officium venationis clamose
que fit cum canibus et clamoribus et
tumultu. ut patet extra de clerico ve-
natore. c. omnibus. ¶ Et ut dicitur
gl. lxxxvi. di. c. quod venatoribus. etiam
propter paupertatem non est licita
venatio: quia aliunde debet querere
sibi victum et per aliud exercitium: ut
per agriculturam. xi. di. c. clericus.
Venatio autem que fit sine clamore
et canibus: ut ponere laqueum
rethie et huiusmodi bene est licita cle-
ricis: de offe. di. v. c. nunquam. ¶ In
c. vero primo extra ne clerici vel
monachi. dicitur quod episcopi et alij clerici
non debent tenere canes et ancipites
ad venandum. Idem dicitur
xxxiiij. di. c. quod fundam. lxxxvi. di. ca.
an putat. extra de cess. c. cum apostolis
Extra hoc de de. venatore. c. om-
nibus. dicitur. Omnibus suis dei in-
terdicitur venatio. Glo. id est cle-
ricis qui dicuntur serui dei: quia as-
sumpti sunt ad dei obsequium. ex-
tra de preben. c. cum suis. Et. xi. di. c.

cleros. ¶ Septimo non debent
clerici exercere officium tabellionis
sive notariatus. extra ne cle-
rici vel monachi. c. sicut. Et secundum Ray-
mundum. dum si illud habebant sunt
compellendi ad dimittendum per sub-
tractionem beneficii appellatiōe
postposita. Et dicit Innocentius. quod
constitutum in sacris si instrumenta
conficeret antequam eis interdiceretur:
valerent quidem. alias non. ¶ Hostiensis
intelligit quod non valerent in
negotijs secularibus: sed in eccle-
siasticis valerent. Et secundum Hostien-
sem episcopus potest constituere clericum tabel-
lionem per totam suam diocesim cui cu-
ra omnium vel quorundam est commissa.
x. q. i. c. regenda. Et. xij. q. i. c. epi-
scopus Et si sic fecerit poterit il-
lum vocari ad scribendum acta eccle-
siastici fori. Et sic intelligo quod cle-
rici possunt esse notarii pape. v. q. i. c.
quidam. Sed notarius constitutus a
papa potest conficere instrumenta
vbiq; locorum. Sed constitutus
ab episcopo: non nisi in diocesi illius
episcopi qui eum instituit. Item nota quod
tabellio ecclesiasticus non debet con-
ficere instrumenta in secularibus
rebus: nec secularis in reb; pu-
re ecclesiasticis. quia horum peruersatio
non debet esse permixta. ij. q. vij. c.
laicos. Unde notarii clerici in cu-
ris principum prohibentur esse scrip-
tores. extra ne cleri. vel monachi. c.
suiam. Insuper religiosus non po-
test exercere officium tabellionat^{is}
nisi contra hereticos: non autem in
alijs secundum Johannem. an. extra de he-
reti. c. ut officium. li. vi. ¶ Sciendum tamen

¶ exercitiū honestū seu artifici
um pōt clericus exercere etiam si
nō indiget. xci. di. p. totū. dū tñ p
b nō omittat diuina officia. et sū
Bullm̄ potest recipere possessio
nes excolendas ad partes: puta
quartā vel qntā et hmoi. seu cō
ducere eas et hoc ad sustentatio
nē suā et suoz. Concordat Bos
stien. Potest etiā locare aialia vt
oues et boues ad certū fructus p
tractū tñ licitū. Itē pōt emere
rem vt eā melioratā carius ven
dat: vt puta pullū vel equū vel
etiā si tabulā emat vt faciat ima
ginē: qz ista nō est negociatio: s
artificiū. xvij. q. iij. c. canonā. ex
tra ne cleri. vel mona. c. i. Depo
nāt qz clerici omnē auariciam s
Ihesum: videre cupiant in illa
beata vita: in qua regnat deus
p infinita secula sc̄oz. Amen.

¶ Dñica oliuaz. De auaricia
artificū et mercatorū.

Sermo quadragesimū secūdū.

Idensciū

tatē flevit super illam.

Scribunt hec vba

Luce. xix. c. Vidit dñs n̄ ihesus
obdurationer ppli iudaici ppter
quā delenda erat iusto dei iudi
cia ciuitas sacerdotalis et regia
iherosolymitana. Et dū exultā
tibus turbis ciuitatē illā igredi
vellet pietate solita p̄motus lac
rymis ora cōpleuit. Sed die
bus istis lugienda est ruina po
puli ipiani: quē vt exprimur va
rijs flagellis pestilentiaz guer

rarū et famis sterit manus om
nipotentis dei. Et nichilomin
aliqd̄ pei? formidādū ē ppter dur
riciā cordis et pseuerantiam in
tot iniq̄tatibus. vt aūt ceteras p
tereamus silentio. Quis nō ag
scit qnta. ē malignitas hoim̄ aua
roz. Et lz in p̄cedentib? mltā di
cta sint. nichilomin? obiurgan
di sunt illi qui ppter cupiditā
ardorē primos circūuenire: de
cipe fraudare et supplantare nō
erubescunt. Vñ sunt cōmuniter
artifices et mercatores. Pro qui
bus dicere possumus illud Ihe
remie. ix. ca. Unusq̄sqz a primo
suo se custodiat: et i omni fratre
suo nō habeat fiduciā: qz om̄is
frater supplantās supplantabit
et ois amicus fraudulēter ince
dit. Idcirco hodierna die cōtra
auariciā artificū et mercatorū di
cemus: ppter qz pfidiam indi
gnatus deus infert pplis dam
na grauiora. Notabimus vero
tria in quib? mercatores et artu
fices grauitē peccare psueuerūt
¶ primum est sollicitudo inordi
dinata.

¶ sc̄d̄s est voluntas deprauata.

¶ tertium est fraudulentia res
probata.

¶ Quod mercatores et artifi
ces auari peccant per inordina
tam sollicitudinē.

Capitulum primum.

¶ Rīmū in quo peccare so
lent mercatores et artifi
ces est sollicitudo inordi
nata. Ad quod intelligendū di

Stinguemus sicut Alexander in
tertio summe triplicem sollicitu-
dinem.

¶ Prima est laudabilis.

¶ Secunda tolerabilis.

¶ Tertia vituperabilis.

¶ Prima est sollicitudo laudabi-
lis: et hec est multiplex. Prima est
sollicitudo regendi que spectat
ad platos. Et de hac ap[osto]lus ad
Roma. xij. c. ait. Sollicitudine nō
pigri. Et scd[un]de ad Corinth. xi. c.
Instantia mea quotidiana sollicitu-
do omniū eccl[esi]ar[um]. Scd[un]da est soli-
citus obediēdi que p[ro]uenit sub-
ditis. et de hac dicit Josue
c. Estote solliciti ut custodiat[is]
cuncta q[ue] scripta sunt in volumine
legis moysi et nō declinet[is] ab eis
nec ad dexterā nec ad sinistram.
Tertia est sollicitudo pacifice vi-
uendi q[ui]ntum ad pares. Et d[icitur] hac
in q[ui]nto ap[osto]lus ad eph[esios]. iij. c. So-
liciti s[er]uare vnitatē sp[irit]us in vin-
culo pacis. Quarta ē sollicitudo
recogitandi diuina mādata. Et
de hac scribit Deutro. iij. c. Cu-
stodi temetipsum et aiā tuā so-
licite. ne obliuiscaris v[er]bor[um] que
viderunt oculitui: et ne excidāt d[omi]-
corde tuo cunctis dieb[us] vite tue.
Quinta est sollicitudo feruoris fa-
ciendi bonū. Et de hac ap[osto]lus ad
roma. xij. c. ait. Sollicitudine nō
pigri sp[irit]u feruentes d[omi]no s[er]uētēs
¶ Scd[un]da est sollicitudo tolerabil[is]
sc[ilicet] ē sollicitudo dilectiōis natura-
lis. Et de hac scribit Thobie. x.
c. Cū morā faceret thobias cau-
sa nuptiar[um] sollicitus erat p[ro] eius
thobias dicens. puta quare mo-

ratur filius me[us]. Simil[iter] est tole-
rabilis sollicitudo cure rei fami-
liaris. Et de hac. i. Regū. ix. c. di-
xit Samuel ad saulē. De asinis
quas p[er]didisti nudius tertius ne
sollicitus sis quia inuente sunt.
¶ Tolerabilis est etiā sollicitudo
infirmatē humane. de qua p[ro]me
ad Corinth. vij. c. Qui cū vxore
est sollicitus est que sunt mūdi et
quō placeat vxori. ¶ Tertia est
sollicitudo vituperabilis. s[icilicet] t[em]p[or]alius
bonor[um]. S[ed] hec si sit regulata ex-
pedi[re] humane vite. Mā et xp[istu]s lo-
culos habuit: ut p[er] Joh[ann]em. xij. c.
Et. xij. q. i. c. habebat. Et elemo-
synas p[ro] necessitatib[us] p[ro]seruabat
Et actū. xi. c. laudat sollicitudo
discipulor[um] q[ui]n agabus significa-
bat p[ro] sp[irit]u sanctū famem ma-
gnā futurā: que facta ē sub clau-
dio. Et ipsi discipuli put[er] q[ui]sq[ue] ha-
bebat p[ro]posuerunt singuli in mi-
nisteriū mittere habitātib[us] in iu-
dea fratrib[us]. Q[ui] d[icitur] et fecerūt: mittē-
tes ad seniores p[ro] manus barna-
be et sauli. Et beatus franciscus
p[ro]cipuus terrenor[um] p[ro]temp[or]e: et
paupertat[is] amator: in regula di-
xit. Pro necessitatib[us] infirmor[um] et
fratrib[us] induēdis ministri t[em]p[or]ales et cu-
stodes sollicitā curā gerant. Cū
h[oc] t[em]p[or]ali sollicitudo a rōne recta
deficit p[ro]hibita est et peccatū. Et
de hac xp[istu]s dixit Math. vi. c. no-
lite solliciti esse dicentes q[ui]d mā-
ducabimus: aut q[ui]d bibem[us]: aut
quo opiemur. ¶ Potest aut[em] inor-
dinata esse sollicitudo ip[s]alium
triplici ratione.

¶ Primo rōne timor[is] ostatis.

Tercio ratione cupiditatis.
Tercio ratione avaritatis.
Primo est inordinata sollicitudo ratione timorosa: quoniam scilicet aliquis diffidens de deo timet ne si apponat omne suum studium et plusquam oportet operetur necessaria vite sibi deficiat. Sed timorem tale christus tripliciter excludit. Primo propter maiora beneficia homini prestita divinitus propter suam sollicitudinem. secundum corpus et animam. Ideo dicit. Nonne anima plusquam esca et corpus plusquam vestimentum. Id est si deus providet dando corpus et animam: providet de cibis et vestimentis faciendo quod in nobis est. Secundo propter subventionem qua deus aliis creaturis providet absque opere humano secundum proportionem nature sue. Propterea dicit: respicite volatilia celi quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea et pater vester celestis pascit illa. Illone vos magis pluris estis illis. Tertio propter divinam providentiam propter cuius ignorantiam gentiles circa temporalia bona querenda principaliter sollicitantur falso opinantes temporalia ista bona a deo non provenire. Propterea dicit christus: primum regnum dei et iusticiam eius et hec omnia adjicient vobis. Debet ergo quilibet ita sollicitus esse circa temporalia bona ut in illa a deo speret et credat posse obtinere.
Secundo est inordinata sollicitudo temporalium ratione cupiditatis. ut enim scribitur in compendio theologie. li. iii. c. xix. Tripliciter potest quis laborare pro bonis temporalibus. ac

quirendis conservandis vel augumentandis. Primo ratione necessitatis dicit enim in psalmo. Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es et bene tibi erit. Secundo ratione propter malis utilitatis. Quia scilicet quis laborat non propter suam aut suorum necessitatem: puta quia temporalibus bonis abundat: sed ut proximis indigentibus subveniat: et ut habeat unde tribuas necessitatem patienti. Tertio ratione avaricie absque omni intentione providendi sue necessitati vel aliene. Et sic sepe numero evenire solet quod implet illud dictum orationis. Jupiter extremos mercatorum currit ad idos. Per mare pauperie fugiens per sara pignes. et ut scribitur eccle. iiii. c. Unus est et secundus non habens: non fratrem: non filium: et tamen laborare non cessat nec recogitat dicens. Qui laboro et fraudo animam meam bonis. Tertio est inordinata sollicitudo temporalium ratione avaritatis quoniam scilicet artifices et mercatores absque evidenti necessitate curant precepto dei et ecclesie de celebratione festorum dum frequentissime diebus festis ad mundanas proferantur ibique vedunt et emunt postpositum divinis officiis. Artifices insuper ut sunt sartores et cerdones pro totas quasi noctes festivas operantur et suos ministros operari faciunt: et de mane festorum accedunt ad domos ad induendum viros et mulieres: nec curant audire missam. Barbitonores autem plerique diebus festivis sine aliqua necessitate radunt aliquos qui politum et pulchrum ob suam vanitatem videri volunt. In quo casu uterque et

barbitosor et ille quem radit videtur peccare mortaliter: quia festus violat. Possumus etiam dicere quod in ordinata sit sollicitudo in opibus illicitis et prohibitis: ut sunt opera meretricia: usuraria: taxillatoria: et huiusmodi.

¶ Quod mercatores et artifices peccant dum in vendendo et emendo excedunt valorem rei. Cap. m. ij.

Et cum in quo artifices et mercatores solent peccare est voluntas depuata dum semper res vendere volunt plus quam valent quod iniquum est et iniustum ut enim inquit thomas secundus secundae secundae. q. lxxvij. articulo. i. Emptio et venditio vendentis introducta per communem utilitatem utriusque dum scilicet unus indiget re alteri et e converso. sicut patet per philosophum primo politice. Quod autem per communem utilitatem introductum est non debet esse magis unius quam alteri et ideo debet inter eos secundum equalitatem contractus institui. quantitas autem rerum que in usum hominum veniunt mensuratur secundum precium datum ad quod est inventum numeri summa: Et dicit aristoteles. Et ideo si pretium excedit quantitatem valoris rei vel e converso res excedat precium tollitur iniusticie equalitas. Hinc est quod x. q. ij. c. Hoc ius. dicitur quod si in venditione rei ecclesiastice plus offeratur quam res valeat ecclesia recipere non debet sed tamen iustum. Ratio est secundum archidiaconum in dicto. c. qz ecclesia non debet dolum facere in contractibus suis. extra de donationibus. c. per tuas. Sic igitur res non possunt

licite vendi plus quam valeant nec minus emi pensato earum valore in respectu ad usum nostrum et per probabile iudicium humane estimationis mensuranti valorem rei infra limites latitudinis competentis. Sed pro maiore declaratione tria sunt hic videnda.

¶ Primum unde accipiendus sit debitus valor rei.

¶ Secundum que sit latitudo competentis valoris rei.

¶ Tertium quid iuris quando fit excessus valoris rei.

¶ Ad primum tria sunt consideranda. Primum secundum Scotum in quarto distinctio. xv. quod duplex est valor rerum. Primus est valor naturalis. Secundus est valor usualis. valor naturalis rei est secundum bonitatem nature in re a deo creata. Et hoc modo mus vel puler vel formica plus valent quam panis quia illa habent vitam animam sive sensum et non panis vel etiam lapis preciosus. Secundus valor dicitur usualis secundum quod assumitur in respectu ad usum nostrum. Et hoc modo quanto aliqua sunt utilis nostris utiliora tanto plus valent: et secundum hoc plus valet panis quam mus. Quia igitur actus emendi et vendendi ad usus humane vite merito ordinantur. Ideo rerum que sunt ad usum humane vite venalium valor sumendus est secundo modo non primo. **¶** Secundum considerandum circa valorem rei quod ipse valor rerum secundo modo acceptus. id est secundum quod sunt ad usum nostrum in re venali tripliciter pensatur

cur. ¶ Primo ex eius virtuositate
 ¶ Secundo ex eius raritate. ¶ Tertio
 ex eius complacibilitate. ¶ Primo
 modo virtuositas rei attendit sicut
 quod res ex suis realibus virtutibus
 est nostris utilitatibus virtuosior et
 efficacior. Et hoc modo bonus pa-
 nis triticeus plus valet ad usum
 nostrum quam ordeaceus. Et fortis
 equus ad vecturam plus valet quam
 assinus. ¶ Secundo pensatur valor rei
 venalis ex eius raritate id est sicut
 quod res ex sue inventionis raritate
 et difficultate magis necessarie
 sunt pro quanto videlicet ex earum penur-
 ria maiorem ipsarum indigentiam et mi-
 nores facultates habendi et utendi
 habent. unde Thero. lxxxiiij. di. c. Re-
 gimus. Omne rarum carum. Et sic
 bladum plus valet tempore famis et
 carissime quam tempore abundantie. Sic
 quatuor elementa ignis aer aqua
 et terra vilioris precij apud omnes
 estimantur propter eorum copiam quam bal-
 samus vel aurum. quibus illa de se
 sunt magis necessaria et utilia vi-
 te nostre. ¶ Tertio pensatur in re
 venali eius complacibilitas id est
 sicut quod magis vel minus beneplac-
 tet voluntati nostre habere tale
 rem et uti eam. uti enim pro ut hic sumi-
 tur est rem in facultate voluntatis
 assumere vel habere. Et ideo non
 modica pars valoris venalium re-
 rum ex beneplacito voluntatis pen-
 satur siue plus siue minus complacencie
 in usu huius rei quod sicut unum equum
 gratior est uni et alteri alteri. Et
 unum ornamentum uni et aliud al-
 teri. Et hoc modo unus res alteri

vilem multum appreciat et sibi re-
 putat preciosam et caram et e converso
 so. ¶ Tertium considerandum circa
 valorem rei est quod valor rei ven-
 alium vix aut nunquam potest a nobis
 determinari nisi per dicentem et per
 habitum opinionem. Et hoc non pu-
 taliter sub indivisibili ratione aut
 mensura in plus et minus: sed sub
 aliqua latitudine competentem re-
 spectu ipsorum locorum et personarum
 circa quam latitudinem diversi
 homines estimando differre pro-
 bantur. Et hoc etiam dicit Thoma. in
 iij. q. s. valor rei non consistit in
 puncto indivisibili unde aliquantulum
 plus: aliquantulum minus emere vel
 vendere: non tollit equalitatem vel
 iusticiam. ¶ Secundum quod erat videndum
 dum que sit latitudo competens va-
 loris rei infra cuius limites precij
 possit extendi. Et ad hoc dicen-
 dum quod hoc tripliciter innotescere potest
 primo ex iure. ¶ Secundo ex consuetudine.
 ¶ Tertio ex discretione. ¶ Et
 primo ex iure: quia si precium quod venditur
 res excedat medietatem iusti precij
 seu precium quod emitur deficiat a medie-
 tate iusti precij: puta valet res de
 cente florenis pro ut contra estimatur et tamen
 venditor petit vel recipit. xvi. vel
 cum valet. x. emptor emit pro. iij. cum
 dimidio: tunc sicut iura tractus
 est nullus. Extra de emp. et ven.
 c. cum dilecti. pro iudicem irritandus
 vel facere supplere defectum com-
 missum. Verum etiam si esset minor ex-
 cessus quam medietas iusti precij si
 sit notabilis utique sicut Thoma. ij. q.
 q. lxxvij. et Scotum in quarto di. xv.

est ibi iniusticia: et per consequens peccatum mortale et restitutio facienda ab eo pro quem fit deceptio aduertenter in pretio multum excessiuo vel defectiuo. Sed si fiat deceptio ignoranter: quod scilicet emptor vel venditor estimat rem tantum valere tunc non est ibi mortale: ex quo ipse decipitur per errorem. Sed tamen cum proppendit vel sibi ostendit: tenetur ad satisfactionem: alias tunc peccaret mortaliter si non vellet satisfacere. **¶** Ad totum intellige quod defraudat iusto pretio emptor vel venditor ex errore seu ignorantia: nam si sciens et aduertens quantitates excessus vel defectus libere consentit in tale pretium: et factum in nullo tenetur alter cum eo transigens: cum sciat illum aduertere de excessu vel defectu pretii. Ratio est quod scienti et consentienti non fit iniuria neque dolus. ut patet de regulis iuris. li. vi. Si tamen potest rem suam absque omni pretio dare et donare: ita etiam potest per certam partem iusti pretii rem suam vendere ad suum beneplacitum et alteri pro quanta parte et alteri pro iusto pretio tantum. Nec in hoc fit iniusticia ex parte alterius: nisi cogere vel venditor ad vendendum aliquam magnam necessitate ad hoc inducere cum non posset aliter sibi prouidere: vel sit in iustum pretium si inuenire non potest: vel etiam magna leuitate ad hoc mouente ut pro digus et leuis tunc secus esset dicendum. **¶** Secundo ipsa latitudo pretii potest innotescere ex consuetudine. Nam ut dicit **Gregorius**. Experientia satis patet quod

consuetudinarie relinquunt ipsis pro mutuantibus ut pensata mutua necessitate reputent se mutuo dare equalens et hincinde accipere. Durum quippe videtur inter homines contractus esse in quibus strahentes non intendunt aliquid de rigore iudiciali: qui est ut tamen res emat vel vendat quantum valet sibi mutuo relaxare ut sic communem stractum committet aliqua datio vera. Et hic modus commutantius fundatur quasi super lege nature dicente. fac alteri quod tibi vis fieri. Satis ergo est probabile quod quantum strahentes mutuo sunt partem mutuo sibi remittunt aliquo modo: dum tamen non enormiter deficiant a perfecta iusticia. **¶** Tertio innotescit latitudo pretii reze ex discretionem. Dicitur enim discretio quod res in se valet decem: tamen habenti est cara et utilis ut duodecim. Si uolo eam habere deest sibi non tantum decem: sed quantum sibi valet: ex quo ipse retinere volebat: quod utilis ut duodecim. unde beatus **Thomae** ubi dicit quod vendere rem plus quam valeat: est iniustum nisi in detrimentum cederet venditoris. scilicet vendere quantum valet. puta quod multum sibi est utilis illa res vel necessaria. tamen enim vendere poterit plus quam res in se valeat quantum. scilicet valet ipsi venditori. Sed quis emptor multum inuenit ex re quam uult emere si venditor inde non damnificatur ex carentia ipsius rei: non propterea potest vendere rem quam valet in se: quia utilitas que superuenit emptori non est ex conditione vendentis nec ex

cōditione rei in se: s; ex cōditiōe
 ementi: vñ non d; vèdere illi qd
 nō est suum. Si tñ sua liberalita
 te emptor vult aliqd plus dare
 q̄ valeat res: quia inde multum
 iuuat pōt recipi. ¶ Tertium qd
 erat videndum qñ fit excessus in
 precio quid iuris. Ad hoc dicen
 dum q̄ tripliciter pōt fieri excessus
 in precio rerū venaliū vel dese
 ctus. ¶ Primo qdem ultra dimi
 dium iusti precij. Et sic tractus
 pōt rescindere deceptus vel re
 stauratiōe dāni sui petere, nec
 obstat si dicatur vnusq̄sq; in re
 sua est moderator et iudex sibi iu
 ra. Ergo rei mee possum impo
 nere precij qd volo. Nec aliq; s
 pōt me cogere ad pretaxatū pre
 cij sicut nec etiā ad vèdendū sic
 etiā emptor nō cogit ad emendū
 nisi precio sibi bñplacito. Sicut
 q̄ tractus emptōis et vèditionis
 est mere volūtat. Sic etiam tara
 tio precij rerū venaliū d; esse vo
 lūtaria scdm volūtatē vendentis
 ementi iuxta illud vulgare. Res
 tñ valet quāuis vendi pōt. ¶ Ad
 hoc rñdetur q̄ quis q; non cog
 gatur ad vèdendū rē suam tñ in
 actu ex tractu vendēdi si vède
 re vult formā iuris et regulā iusti
 cie et equitatē seruare d;. Et ideo
 in acta vèdēdi non h; sibi rei sue
 statuere iniustū precium et accipe
 re quia tñc nō imponit rei vt sim
 pliciter sue precij: sed vt in alterius
 cōmutatiōe. huiusmodi impositio
 cōmutatiue includit acceptio
 nem precij p̄ualentē. Accipe autē p̄

uales precij est iniustū et contra equi
 tatē. ¶ Insup sibi Hostien. q̄ quis
 nō possit quis cogi ab inicio vè
 dere rē suam vel alienare. vt patet
 l. de cōtrahē. emptio. et vèdi.
 l. Dudū. Si tñ expōsuerit vena
 lem et precium offeratur si pro
 iusto precio vendere non vult.
 cogi potest per iudicem q̄ iusto
 precio vendat. ff. de officio pres
 tidis. l. i. ¶ Secūdo fit excessus
 in precio notabilis nō tamen p̄
 tingēs ad medietates iusti precij.
 Et tñc aliqui dicūt licitū esse nec
 ad restitutiōe teneri q̄ iura hoc
 p̄mittūt. vt. c. p̄allega. Cñ dilecti
 de empti. et ven. S; hāc opinio
 nē improbat Tho. et Scotus vbi
 supra. dicētes q̄ talis sciēter des
 cipiēs iniusticiā facit et p̄ conse
 quēs mortaliter peccat et tenetur
 ad restitutiōe eius in quo dece
 pit. ¶ Ad ratiōe illam q̄ dicit q̄
 iura hoc p̄mittunt dicit Tho.
 q̄ lex datur populo in quo sunt
 multi deficiētes a virtute. vnde
 solū p̄hibet ea mala que habent
 destruere humanū cōuictus paci
 ficū ea puniendo vt furta adulte
 ria: notabiles deceptiōes in con
 tractibus vt deceptio vltra dimi
 diū iusti precij: et hoc eius punire
 potest absq; maiore scandalo.
 Alias etiam illa tollerat. vt patet
 .i. q. vii. c. Quotiēs. et. xiiij. q. iij.
 c. Ipsa pietas. Et di. l. c. Et con
 stitueretur. Alia autem permit
 tit. non quia licita. sed inquan
 tum nō punit ea et hoc ne puniē
 do sequantur maiora mala. S; lex

Divina que dat omnibus nil dimittit
 rit, ipunitum in hac vita, vel aliquid
 quod sit virtuti contrarium. Unde secundum
 divinam legem illicitum reputat:
 si in contractibus equalitas non ser-
 uatur. Quod fit plus rem venden-
 do quam valuerit vel minus emendo
 cum sit precipue notabilis excessus.
 Concordat huiusmodi Johannes de lignaco et Johannes calderi-
 ni et plures canoniste dicentes il-
 lam decretalem habere locum: iure fo-
 ri non iure poli. Et hoc ad vitanda
 multa litigia que de levi pos-
 sent quotidie fieri. Tertio fit ex-
 cessus in pretio quando fit parum
 damni: ut quod paulo plus venditur
 res vel paulo minus emit iusto
 pretio. Et tunc quis quidam dicant
 indistincte non committi peccatus
 nec teneri ad restitutionem eo quod
 res non consistant in pacto in-
 diuisibili: sed habeant quadam la-
 titudinem in plus vel minus, verius
 tamen videtur dicendum: quod quia lati-
 tudo illa debet esse competens et
 sic habet limites suos qui tamen
 difficulter sciri possunt. Ideo si
 quis in emendo vel vendendo ex-
 cedat aliquantulum limites non
 agens contra conscientiam quod scilicet
 credit illud esse satis iustum pre-
 cium et si rigidum non peccat nec tene-
 tur ad restitutionem quamvis aliqua-
 tulum excedat limites iusti precii.
 Et tunc habet locum illud quod illi
 dicunt, scilicet omnem contractum con-
 comitari aliquam donationem
 et sibi inuicem partes remittere
 modicum plus vel minus iusto pre-

cio. Sed si quis contra conscientiam ve-
 dat plus vel emit minus iusto pre-
 cio, id est credens excedere summum
 gradum latitudinis precii: et si in mo-
 dico non potest excusari a peccato saltem
 veniali: cum omnis deceptio et fraus
 sit peccatum et et teneatur ad satisfactio-
 nem. Sed ex quo minutie tales
 sint innumere et parum inde etiam
 leditur proximus dent illud sic in-
 iuste acquisitum pauperibus. xliij. q. v
 c. Qui habetis.

Quod artifices et mercatores
 auari peccant in fraudulentia pro-
 ximorum multipliciter.

Capitulum tertium.

Tertium in quo artifices et
 mercatores peccare solent
 est fraudulentia reproba-
 ta. Pro declaratione tamen huiusmodi parum
 notanda sunt tria. Primum no-
 tandum secundum thomam. ii. q. liiij. quod licet
 astutia fraus et dolus possint in
 actibus aliorum peccatorum repiri commu-
 nius tamen in vicio auaricie circa ac-
 quisitionem temporalium consueverunt
 exerceri. Astutia autem proprie est cum
 quis ad consequendum aliquem finem
 bonum vel malum utitur non veris
 viis seu medijs, sed simulatis et
 apparentibus. Vocatur est peccatum: quia
 contra rationem rectam unde et est prudentia.
 Medius etiam ad bonum finem
 oportet falsis viis et simulatis per-
 uenire: sed veris et realibus quod fa-
 cit prudentia. Et quia similitudinem
 habet cum ea in eo, scilicet quod utitur ad per-
 ueniendum ad finem intermedium illis
 medijs que conducent ad ipsum
 Sed prudentia iustis et debitis

medijs utitur ad bonū finē; Astu-
tia debitis medijs ad malū finē
Ideo ipsa astutia aliquā dicitur prudē-
tia ppter dictā similitudinē: sed
imprope. Sic ergo astutia consti-
tuit in excogitatione dictarū viarū
simularū ad aliquē finē conse-
quendum. Pura in pposito ad de-
cipiendū primū in verbalib⁹. **S**e-
cundū notādū q̄ dolo est execu-
tio astutie scdm̄ thō. vñ dicitur in
excogitatione dictarū viarū falsarius
que excogitant p̄ astutiā r̄ p̄nci-
paliter fit p̄ v̄ba ad decipiendū
q̄uis etiā ad malicias cordis ex-
cogitatas ad decipiendū extēda-
tur etiā dolo. **I**uxta illud **Eccl̄i. i.**
c. Cor tuū plenum est dolo. r̄ ad
opa deceptoria scdm̄ illud **Iherē-**
remie. vi. **L**ucti faciūt dolum: fit q̄
dolus p̄ v̄ba et facta deceptoria
Fraus autē p̄p̄e p̄ facta **Et sic ha-**
bes differentiā inter fraudē r̄ do-
lum. **E**t sic dicitur: fraus r̄ dolo nemi-
ni debent p̄ocinari. extra de res-
scriptis. c. ex tenore. vt fraus inferat̄
ad facta deceptoria dolus ad v̄-
ba. **T**ertū notādū q̄ fraudu-
lencia ad primū decipiendū fieri
potest multipliciter.

Primo in rei quidditate
Secundo in sui quātitate.
Tertio in eius qualitate.
Quarto in soluēdi tarditate.
Quinto in p̄c̄ij mutabilitate.
Primo fit fraudulentia in rei
quidditate siue subia: vt si vendā-
tur auricalcū p̄ auro: vnus lapis
preciosus p̄ altero: vinū limpha-
tum p̄ vino puro r̄ huiusmodi.

scdm̄ em̄ **Thō. scda scde. q. lxxvii.**
arti. ij. Illicitū est vendere aurū
r̄ argentum alchimiātū: quia nō
est adeo purū sicut verū nec ha-
bet illas p̄p̄tates r̄ virtutes: pu-
ta quia nō leuificat cor nec valet
p̄tra aliquas infirmitates r̄ hu-
iusmodi. **T**ñ si p̄ alchimiā fieret
verum aurū non esset illicitū v̄-
dere p̄ vero: q̄ nichil p̄hibet ar-
tem vti aliquib⁹ naturalibus cau-
sis ad p̄ducendos veros effect⁹
r̄ naturales: sicut augus. docet i-
li. de trinitate de h̄ijs q̄ fiūt ope-
re demonū. **A**duertendū tñ q̄
in h̄ijs qui vacāt h̄mōi exercitio
alchimiē cōiter verificatur illud
Ap̄li in scda ad thimo. iij. c. **S**e-
per adiscentes et nunq̄ ad scien-
tiā v̄itatis puenientes. **E**xp̄ien-
tias multas faciunt r̄ quasi nunq̄
q̄ ad p̄fectū effectum deueniunt
Amulta cōsumunt in h̄mōi r̄ tē-
pus et pecunias r̄ laborem et fa-
mā: et semp in paupertate viuunt
Aurifices q̄s fraudem cōmittūt:
qñ in vasis argenteis que v̄dūt
non reperitur argentū in tot ligis
in quot esse deberet **Aromatarij**
etiā in hoc deficiunt p̄miscentes
in cera in sirupis r̄ medicis mul-
ta sophistica. **N**onnulli adhuc
vel falsant monetas vel radūt in
circuitu. **P**ro q̄bus dicit glo. i. c.
Quāto. extra de iureiuran. **Q**ui
falsat monetam principis exurit̄
L. de falsa moneta. l. ij. **Q**ui fal-
sat monetā ciuitat̄ capite punit̄.
L. eodē. l. i. **S**ed ille qui nūmos
radit vel scindit si liber est datur

ad bestias si suus ultimo suppli-
cio punit. ff. ad. l. cor. de fal. l. qui-
cunq; Item punitur ille i cuius do-
mo falsa moneta cuditur: licet illud
ignoret. l. de falsa moneta. l. i.

Secundo fit fraudulencia ad
decipiendum primū in rei quantita-
te in pōdere numero & mensu-
ra. **N**ō prohibetur deut. xv. c. vbi
dicit. Nō habebis in sacculo tuo di-
uersa pōdera maius & min⁹. Et
leuit. xix. c. Nolite facere iniquus
aliqd in iudicio in regula in pon-
dere & mensura. In pōdere qui-
dem fraus est cū dat q̄s vndecim
vncias p duodecim: vel p vna li-
bra carniū aromatu pisciū lane-
linū aliarū rerū pōderabiliū In
mensura fit fraus cū dat de pan-
no lineo vel laneo min⁹ debito:
& sic de alijs q̄ mēsurant. In nu-
mero vt cū quis dicit aliquas res i
certo numero dare numerum di-
minutū tribuit. Omēs tales sic
fraudātes peccāt & tenent ad re-
stitutionē vel dānicatiōē vlt paupi-
bus si parū est vlt incertum dam-
nū Jura etiā in ciuilia puniūt hu-
iusmodi falsarios. Nā. ff. de ex-
traordi. cri. l. Annonā. Adrian⁹
impator euz q̄ falsas habuit mē-
suras in insulā relegauit. Idem
ff. ad. l. cor. de falsis. l. penultima
Tertio fit fraudulentia in rerū
qualitate cum. s. vendunt carnes
infecte p sanis. Aromata antiq̄-
ta pro recentib⁹. Coriū fragile p
durabili. Animal infirmum pro
sano. **S**ed queritur an vendi-
tor teneatur sp̄ dicere defectū rei

quā exponit venalem. Respondet
Thomas scda scde. q̄sti. lxxvij. q̄
aut est occultus aut manifestus:
Si occultus tunc aut talis defe-
ctus reddit vsum illius rei vena-
lis impeditum vel noxiū aut nō
Si sic puta cum quis vedit equū
claudicantē p veloci: vel domū
ruinosam p firma. vel cibum cor-
ruptum p sano peccat grauiter i
iusticiā committēdo in fraudulē-
ta venditiōe & primū ex hoc dā-
nificādo Tenet & manifestare vi-
ciū rei. ff. de acti. empti. & vendi-
l. i. §. Veditoꝝ. vbi dicit q̄ si vendi-
tor scit seruitutē deberi a predio
vendito emptore hoc ignorante
tenet emptori ad interesse. Et. ff.
de edili. edi. l. i. §. Munc. & §. Si
intelligit. dicit. Qui mācipiū ven-
dit dicit certiorare emptorē de mo-
ribus et vicis ei⁹. Et. ff. de acti.
empti & ven. l. Julian⁹. Dabet q̄
decept⁹ a falso veditore sciēte de-
fectū hz actionē oꝝtra eū qm̄ i tra-
dendo deliqt. Tñ pōt pdere ius
petendi remediū minim⁹ diu expe-
ctando: si videlz trāst ann⁹ vtil a
tpe veditiōis & morbi cogniti.
ff. de edil. edic. l. Sciendū. & l. cū
sex. Si autē defect⁹ rei non impe-
dit totaliter vsum eius: nec red-
dit noxiā sed min⁹ reddit rem vti-
lem si diminuat de precio quan-
tum importat ille defect⁹ celādo
defectū nō peccat dum tñ nō di-
cat mendaciū. Nec tenet manife-
stare viciū rei si tūc nec iustū pre-
ciū inueniret vel etiā emptorem
Pōt etiā adhuc talis res esse vti-

lis ad plura & si nō ad oia ad q̄
valerz existēs sine defectu. Adul
to maḡ si defectus manifestus.
puta qz equus est monoculus nō te
net manifestare: s; tenet precius
diminuere p̄ illo defectu quē em
ptor ignorat nisi vsus ei⁹ esset pe
riculosus vel noxi⁹. Tūc enī te
net emptori dicere illud ignorati.
Immo nō deberet exponere vē
ditōi precipue si extinet emptor
rem ex leuitate & presumptione
non curare se periculo persōe ex
ponere vel alium in vendēdo rē
defectuosam decepturum. Nec
ex hoc q̄ aliquis fuit deceptus i
emendo rem defectuosam credēs
bonā potest ipse similiter alium
decipere vendēdo precio iniusto
ac si nullus defectū haberet post
q̄ defectum nouit. Sicut non li
cet furari alteri vel ledere: puta
petro eo q̄ martinus furatus ē
sibi. ¶ Quarto fit fraudulencia
in solutionis diminutione & tar
ditate quādo non soluitur labo
rati pro opere suo termino de
bito. Qd̄ faciunt multi nō taz ex
impotentia q̄ ex auaricia: qz cuz
illa pecunia debita solui mercē
narijs vel alijs volūt aliq̄ tempo
re negociari & lucrari. S; hoc ē
p̄tra mandatū dñi. Leuit. xix. di
cent. Nō morabit opus mercen
narij tui apud te vsq; mane. An
de dñs vinee cū sero esset factum
Et scribitur Mathei. xx. c. dixit
procuratori: voca operarios et
da illis mercedem scdm̄ conuen
tionem factam. Aliquando etiā

pleriq; dant eis falsam monetā
Aliquādo subtrahunt de debito
sub diuersis vsis. Sed quid d̄ de
positarijs & officialibus cōitatū
habētibus dare pecunias noie
cōitatis qui retinet soluēdo hīs
qui debent recipere aliquos dena
rios. Respondet quia aut tales
sunt salariati a cōmunitate suffi
cienter p̄m̄ laborem officij & qua
litatez: aut nō. In primo casu nō
possunt exigere nec recipere: nō
obstāte consuetudine: que poti⁹
corruptela est. In secūdo casu vi
detur eos posse exigere & cōsue
tudinem eos excusare: que ratio
nabilis est cum seruiat illis p̄so
nis. Et nemo cogatur de suo fa
cere bñficiū. xij. q. i. §. i. ¶ Quo
to fit fraudulencia in pecunia ad
res mutabilitate ex quo dimini
tur debitū p̄ciū p̄missū: qz nō in
digētes aliq̄n talib⁹ reb⁹ p̄ductū
in aliq̄ ope cū vēdunt min⁹ p̄ciū
accipiūt q̄ p̄stitit eis. S; tales loq̄
tur Jacob⁹. v. c. dicēs. Ecce mer
ces opariorū q̄ messuerūt regio
nes vras q̄ fraudata ē a vob⁹ da
mat d̄ vos. Nec imerito q̄a ḡue
pctm̄ ē hoc mō paupes laboran
tes defraudare. Mā cū pacta ho
nesta debeant seruari. extra de
pactis. capitulo primo. Et. xx. q̄
stione p̄ma. caplo Puelle. Et. ff.
de pactis. l. Jure gentium. Ideo
cum quis conducitur ad ali
quod opus si promittit sibi da
re pecuniam non debet illi da
re victualia vel pannum vel a
lias res; nisi inquitū velit ip̄e

conductus sua spōte vñ nisi alio
mō nō posset sibi soluere ex defe
ctū pecunie. Sūt et alie decipiē
di artes fictiōes et diabolice iue
tiōes quas melius noscūt illi q̄
talia agūt q̄ nos q̄ ea merito re
pbam⁹. Mō ē hodie veritas nō
rectitudo: nō charitas: nō pietas
nō deniq; dei timor i filijs hoīs
cū oēs eurrāt post denariū et vt
thesaurizent diabolo potius q̄
deo seruire conant. Vñ auaritie
veneno dulci inebriati regnū ce
loꝝ virib⁹ totis effugiūt. Ad qd̄
nos pducatur ihesus xps fili⁹ dei
benedicti. Cui sit laus et glia p
infinita secula seculoz. Amen

¶ Feria scda post dñicam olū
uarū. De auaricia lusozum

Sermo quadragesim⁹ tertius.

¶ Erat

Scribunt hec vba Johan
nis. xij. c. et in euāgelio ho
dierno. Perit iudas ppter aua
ritiā q̄ ad reliqua p illū cōmissa
facinora ipulit. Ob illā quippe
furabatur elemosinas oblatas
xpo et sibi cōmissas. Ob illā de
magdalena vngēte caput ihesu
inurmurabat. Ob illam deniq;
pñssimū ihesus vendidit triginta
denarijs. S; non ipse solus hoc
vicio pditus fuit cū quasi innum
eros habeat sfortes vel imita
tores sicut patet in pcedētibus.
vbi diximus de auaritia mltorū
¶ Preter illos vero inueniunt et a
lij qui cupiditate pecunie luden
do rapere satagūt aliena. Ad cir
co in pñi simone de auaricia lu

soꝝ verba faciemus. In quo de
ipso ludo tria misteria proponi
mus declaranda

¶ Prīmū dicit distinctionis.

¶ Scdm malignationis.

¶ Tertū restitutionis

¶ De multiplici ludo. s. qui fit
ex deuotione vel ex recreatione
vel cupiditate et mala intēione

Cap. primum.

Prīmū misterium de ludo de
clarandus dr distinctionis

In quo notandū q̄ est tri
plex ludus.

¶ Primus deuotionis.

¶ Scds recreationis.

¶ Tertius offensionis.

¶ Primus est ludus deuotiōis.

Ad hūc inuitat psal. dicēs. Dēs
gētes plaudite manibus iubilā
te do i voce exstatiōis. Vñ ludū
dauid exemplo suo facere docet
bat cui luderet ipse et ois israel
corā archa dñi vt habetur primi
paralipomenon. xij. c. Saltans
nudus et psallēs ob deuotiones
et affectū eximū ad xpm que in
tellerit figurari in archa illa in
qua erāt virga manna et tabule
legis mosaice q̄ designabāt tria
scs deitate xpi potentissimā. car
nē purissimā. et aiā xpi sapien
tissimā. ¶ De hac archa sic scri
bit Aug⁹. x. li. de ciui. dei. c. xvij.
Lex dei quā moyses accepit in
archa erat posita. que archa tes
timoniū nūcupata est. Erat ipsa
lex in tabulis cōscripta lapideis
et in archa posita. Hanc tēpore
peregrinatiōis in heremo cū ta
bernaculo qd̄ similē appellatus

De ludis:

est tabernaculū testimoniū cū de
bita sacerdotes veneratiōe por-
tabāt. Signūq; erat q; per dies
nubes apparebat q; sicut ignis
nocte fulgebat q; nubes cū moue-
ret castra mouebāt et vbi staret
castra ponebāt. Reddita sūt autē
illi legi magni miraculi testimo-
nia. Et infra sequitur Aug⁹. In
introitu terre pmissionis iorda-
ne archa trāseunte fluius con-
uersus est retrorsus et populus
per siccū trāsijt. Deinde ciuitas
q; prima hostilis occurrit more
gentiū deos plurimos colēs sep-
tues eadē archa circūacta muri
repente ceciderunt nulla manu
oppugnati nullo ariete percussi.
Post hoc cū in terra pmissionis
essent et eadē archa ppter eorū
peccata fuisset ab hostib; capta
hij qui eā ceperāt in templo dei
sui quē preceteris colebāt hono-
rifice collocauerunt: abeuntēsq;
clausērūt. Apertoq; postera die
simulacrū cui supplicabant inue-
nerūt collapsus deformiterq; cō-
fractū. Quā archas ipsi populo
iudeorū reddiderūt. Imposuerūt
q; eum plastro: ei; iuencas a
quibus vitulos suggētes abstra-
xerant subiunxerunt et eas quo-
vellent ire dimiserūt. At ille sine
hoie duce atq; rectore ad hebre-
os gradientes nec reuocate mu-
gibus esurientiū filiorū repo-
tauerunt. hec Aug⁹. Dum vero
dauid luderet coram ista archa
michol vxor eius eū desperit. q;
significat synagogam olim dei

spōsam despicientē christi humi-
litate et veritate misteriorū eius.
Dixit autē dauid ad michol ludā
et vilior fias plusq; factus sum et
humilis ero in oculis meis: vt
habet. ij. Regū. vi. c. Vnde et ipsa
michol multum dilecta a dauid
punita est a deo facta sterilis bo-
nis opib;. s. ipsa synagoga vsq;
ad finē mūdi. ¶ Similes sūt lu-
do dauid ludi representationis
natiuitatis et resurrectiōis ihesu
xp̄i et hmoi; dum tñ deuote fiāt
vt ponit a doctoribus extra de
vi. et hone. cleri. c. Lū decorem.
¶ Scds ludus est ludus recrea-
tionis cū q; vtif aliquibus ver-
bis vel factis solaciōsis ob re-
creationē sui et aliorū ita tñ q; nil
turpe ibi misceat vel deo aut po-
ximo iniuriosum nec grauitas
animi totaliter resoluat et talis
ludus s̄m Tho. ij. q. cxviii. p-
tinet ad virtutē eutrapelie: vt di-
cit Arist. in. iij. ethicorū. Et dicit
aliqs eutrapelius a bona cōuer-
satione: q; sc; bene couerit aliqua
dicta vel facta in solatiū. Et inq;
tñ p hāc virtutē homo refrenat
ab imoderātia ludorū sub mode-
stia p̄tinet. Sicut em̄ homo idē
egget corporali quiete ad corporis
refocillationē q; non pōt p̄tinue
laborare ex eo q; habz finitā vir-
tutē q; determinatis laborib; pro-
portionat. Ita etiā ex pte aie cui⁹
viri⁹ est finita ad determinatas
opatiōes p̄portionata est. Ideo
qñ ultra modū suū in aliqs opa-
tiōes se extēdit laborat et ex hoc

fatigat/ prefertim qz in opationi
 bus aie simul laborat corp⁹ in q⁹
 tu. f. aia itellectiua vti viribus p
 organa corporea opantib⁹ / Sic
aut bona sensibilia conaturalia
hoi / Et ideo qn aia sup sensibilia
 elenat opibus ratiōis intēta na
 scit exinde qdaz fatigatio aialis
 / siue hō intēdat operibus rōnis
practice siue speculative / Et ma
 gis si opibus cōtēplatiōis intē
 dat. qz p hoc magis a sensib⁹ ele
 uat / Quis forte in aliqbus operi
 bus exteriorib⁹ rōnis practice
 maior labor corporis p⁹stiat / Sic
ergo fatigatio corporalis soluit
p corporis quietē: ita etiā oportet
q fatigatio aialis soluat per aie
quietē / Quies aut aie est delecta
 tio / vn oportet remediū ptra fati
gationē aialē adhibere p aliquā
delectationē intermissa intētiōe
ad insistentū studio rōnis / Hic
Aug⁹. in. ij. musice ait. Volo tan
dē tibi parcas. Mā sapientē de
cet interdū remittere acie rebus
agedis intētam / Et Arist. in. iij.
ethi. In huius vite puerfatione
quedā requies cū ludo attendēda
est / Ex hoc legit de brō Johane
euāgelista q cū quidā scādaliza
ret eo q cū anicula luderet man
dauit ei vt arcū quez gerebat tra
heret nec sagittā emitteret s trac
tū sic retineret. Qd cū ille fecisset
et aliqñ p labore remisisset: quest
uit vtrū sic tractū arcus detinere
continue posset. Qui respōdit qz
si sic faceret et ipse labore defice
ret et arcus pfringeret. Vñ brūs

Johānes subintulit. Similiter
 anim⁹ hois frangeret si nōqz a
 sua intētiōe relaxaret. / Sed in
hōmō ludis tria sūt attendēda.
Primū q nō querat delectatio
in aliqbus opationib⁹ vel xbis
turpibus. vt superius dictū est.
Vñ Tullius in. i. de offi. ait. Est
vnū genus iocādi illiberale: pe
tulās: flagitiosū: obsenū. / Secūdo
attēdendū ē ne totalis grauitas
aie resoluat / Vñ Cicero. li. p⁹fato
ait. Neqz em a natura ita genera
ti sumus vt ad ludū et iocū faci
esse videamur: s ad seueritatē po
tius et ad quedā studia grauior
ra ait maior / ludo aut r ioco vti
quidē licet s sicut sono et quieti
bus ceteris / cum grauib⁹ scri
itqz rebus satisfecerim / Et Am
brosius li. de offi. Caueamus ca
ueamus dum relaxare aīm volū
mus ne soluam⁹ oēm armoniā
quasi cōcentū quendā bonorum
operū. / Tertio attendēdū est vt
ludus cōueniat psonē / tēpori / lo
co et fm circumstānias debite ord
dinet: dñ sic fit ludus cōueniens
est / vn aliqui ludi inuēti sunt. vt
p pueris ludus pile. p iuuenib⁹
iactus pali. cursitatio. p viris lu
cus scacorū / qui nec etiā clericis
est p⁹hibitus / Et n ad tollendū scā
daluz laicorū non debent clerici
corā laicis ludere vbi scandaluz
esset / Distronat⁹ honestus inue
tus est p dñis precipue tēporali
bus: et sic de alijs. / Terti⁹ ē lu
dus offensiois: hic est cum in eo
offendit deus / Sicut fit in turpi

bus representatiōibus et periculo
fis ac nociuis exercitijs: in tota
neamētis: paleftra: et precipue in
ludo alee et hmoi. Et q̄ hec ple
na sunt pctis. Ideo Aug⁹ de pe.
di. vi. dicit de penitēte cohibeat
se a ludis. Et sancti viri tales lu
dos euitauerunt. Vñ Thobie. iij.
dixit sarra. Quā ludētibus nō sine
miscui: nec cū hīs qui ambulant
in leuitate. De ludo aut alee nul
lus dubitare d̄z q̄ sit pctm̄ cū p̄
hibeat per legē canonicā et ciuilem
vt ptz. ff. de aleato. per totus
Et i auctētico de scitissimis ep̄is
s. Interdicimus. Et extra de vi.
et honest. cleri. c. Clerici. Et di.
xxxv. c. i. Et s̄m Buillm ludus a
lee intelligit ois ludus q̄ innitit
fortune: vt ludus tarillorū: char
tarū: naiboz: quis in ludo char
tarū et naiboz sit aliqd̄ industrie
hmoi ludus pōt esse mortale pec
catū si fiat ex cupiditate: non res
creatione.

¶ Q̄d quatuordecim sunt mali
gnitates q̄ inueniunt in ludo ex
quibus huius vicij grauitas ap
parere pōt. Cap. scdm.

¶ Secundū misteriu declarā
dū de ludo d̄: malignatiōis
In ludo quippe alee multe
malignitates reperiunt ostendē
tes huius vicij grauitatē. ¶ Pri
ma malignitas est infamia: hoc
em̄ vicio laborātes infames red
dunt. ita vt quilibet viri graues
abhorret eoz societate effugiant
q̄ parētelas. ¶ Scda maligni
tas est amissio temporis. Mā ipi
lufores ips male cōsumunt et ad

idem inducūt alios aspiciētes.

¶ Tertia malignitas est blaffe
mia. In hoc vituperabili exerci
tio plusq̄ i ceteris blaffemat de
et tota celestis curia. ¶ Quarta
malignitas est contumelia. Luso
res em̄ sepe sibi inuicē cōtumeli
as et vba iuriosa dicūt. ¶ Qui
ta malignitas est dissipatio sub
stātie tēporalis. Frequēter siqd̄
videmus hoc euenire q̄ aplissis
me facultates cōsumunt p̄ ludis.

¶ Sexta malignitas est furtum.
Mā q̄ sunt dediti ludo cū nō ha
bēt ad ludendū furatur vel a pa
rēribus occulte accipiēdo et fur
tū est vel ab vxoribus vel a vici
nis vel a magistris si sūt in exer
cicio artiu mechanicarū. ¶ Se
ptima malignitas est gula: q̄ em̄
vincūt in ludo sicut male acqui
sierūt pecuniā ita male expēdūt
quia vadunt ad tabernas vel fas
ciunt cōniuias et in vicio gule ac
crapule multa exponūt. ¶ Octa
ua malignitas est homicidium.

¶ Ipi equidē lufores aliqñ de ver
bis veniūt ad vbera et de verbe
ribus ad vulnera et homicidia.

¶ Nonā malignitas est negligē
tia. Sunt lufores negligētes ad
res diuinas nō curāt audire mis
sas dieb⁹ festiuis nec p̄dicatiōes
et spiritalia cuncta postponunt

¶ Decia malignitas ē odium.
Mā odiunt eos q̄ vincūt aliqñ se
ip̄os et qd̄ peius est deū qui nō
facit eos vincere. Et in tantum
odium insurgunt quandoq̄ vt
quod non possunt ipsi scelesti ho

in via Indis et turpibus lucris
 consulendum est et persuadendum ad
 erogandum pauperibus et precipue
 quantum ad illud quod remanet in lu-
 cro ultra perditam in eo et alia saltim
 paulatim et per intervalla temporum
 Non tamen ut est dicitur quod est ad hoc
 cogendus: sed discrete si fieri potest
 inducendum. *Exortant se itaque luso-
 res et revertantur ad dominum: quia ipse
 dabit illis gratiam et tandem gloriam
 sempiternam. Amen.*

*¶ Feria. iij. post dominicam oliuæ
 rati. De peccato odij.*

Sermo quadragesimus quartus

Derunt me

gratis. Scribuntur
 hec verba ps. xxxiij.

Suffocavit mentes phariseorum ar-
 dens odium quod ad christum propter suam
 iniquitatem habebant. Illo enim ex-
 ceccati omnem iusticiam puerterunt om-
 nisque humanitati obliti mortem
 crudelissimam innocentem ihesum pro-
 curare conati sunt. Siles autem illi
 efficaciter plerique christiani quod odio pro-
 ximorum detenti nec confiteri neque
 communicare volunt. Inueterata
 quippe odio et inimicitias retinē-
 tes: dyabolo potius placere stude-
 rent quam christo. Illo mouentur stimu-
 lo conscientie: non preceptis ecclesie: non
 amicorum suauitate: non doctrina: non
 dicentium: non denique memoria christi
 ihesu pro nobis crucifixi. Ideo in
 generali loquendo de quo redemptor no-
 ster dicit verba proposita: affirmans

quod iudei oderunt eum gratia id est si-
 ne causa. Distinguemus autem tri-
 plex odium.

¶ primum est odium dei.

¶ secundum est odium sui.

¶ tertium est odium proximi.

¶ De odio dei qualiter scilicet et ex qua
 causa potest haberi odium: et quod odium
 dei est grauissimum peccatorum.

Capitulum primum.

Primum est odium dei summe
 fugiendum ad detestandum
 de quo consideremus tria. scilicet.

¶ possibilitatem.

¶ causalitatem.

¶ grauitatem.

¶ Primo consideremus de odio
 dei possibilitatem. Quod vix pos-
 sit deus haberi odio. quod sic decla-
 rat *Thom. i. q. xxxiij. Odium in quo
 est quidam motus appetitiue po-
 tentie que non mouetur nisi ab aliquo
 apprehenso. Deus autem dupliciter
 apprehendi sive cognosci potest ab ho-
 mine. Uno modo secundum seipsum: puta
 cum per essentiam videtur. Alio modo per
 effectus suos cum scilicet inuisibilia
 dei per ea que facta sunt intellecta con-
 spiciuntur. Deus autem per essentiam
 suam est ipsa bonitas quam nullus
 odio habere potest: quia de ratione boni
 est quod ametur. Et ideo impossibile
 est quod aliquis videns deum per essen-
 tiam illum odio habeat. An dionys.
 li. de diuinitatibus. c. iij. ait. Om-
 nibus amabile et diligibile est primum
 bonum et pulchrum. Est autem ipse
 deus ipsa bonitas et pulchritudo
 In quantum autem deus cognoscitur per
 effectus suos sciendum quod aliquis*

effectus dei sunt qui nō pnt vllō
mō strariari voluntati humane
vt esse viuere ⁊ intelligere. **O**di
bet autē horū ē appetibile ⁊ ama-
bile omnib⁹. vnde s̄m q̄ deus
apphendit vt actor horū effectū
videlicet inq̄tum est creator be-
nefactor: veritas ⁊ h̄mōi. nō po-
test odio haberi. Ideo dionys⁹
ait q̄ deus omnia p̄uertit ad se
ipsum inq̄tum. s. est omnib⁹ p̄n-
cipiū essendi: qz oia inq̄tum sūt
tendūt in dei similitudinē qui
est ipsum esse. ¶ **S**cōdo p̄sidere-
mus de odio dei causalitatē. nā
sunt q̄dam effect⁹ dei q̄ ex mali-
cia hominum sunt ipsis causa vt
deū odio habeant. qz repugnāt
inordinate hūane volūtatī. Vñ
sunt p̄hibitio peccatorū. inflic-
tio aduersorū. ⁊ denegatio desidera-
torū. Ex hoc em̄ q̄ deus p̄hibet
aliqua mala que aliqui vellēt fa-
cere: sed p̄sciētia remordet ⁊ nō
sinit ita libere agere sine stimu-
lo remordente. vñ etiā qz ali⁹ nō
assentiūt male voluntati eorum
ex p̄hibitione dei. Ideo odiunt
deū qui talia p̄hibuit. Aliq̄ vero
odiunt deū p̄pter aduersa que
sustinent a deo: ⁊ numero istorū
sunt damnati. de quibus in ps̄ di-
citur. Supbia eorū qui te oderūt
ascendit semp. Non tñ omnis q̄
odit penas odit deū. Nam mul-
ti tolerant patienter penas ex re-
uerentia diuina. S̄ p̄umpere
in odiū ipsi⁹ dei punientis tāq̄
iniuste puniat: qd faciunt dāna

ti: hoc est odire diuinā iusticiā
Ali⁹ vero odint deum cui non
implet illorum desideria: qd se-
pe fecit p̄ ipsorum beneficio qui-
bus dicere potest. Nescitis quid
petatis. ¶ **T**ertio p̄sideremus
de odio dei grauitatē. Est quip̄
pe p̄c̄m istd̄ grauissimū: ⁊ vt ir-
quit Tho. Q̄m p̄c̄orū pessimus
quia oponit dilectioni dei que ē
optimū hominis. Et secundum
philosophum. viij. ethicoꝝ. Op-
timum opponitur pessimum. In-
super defectus peccati consistit
in auersioe a dō que auersio ra-
tiones peccati non haberet nisi
voluntaria esset. vnde peccatum
consistit in voluntaria auersioe
a deo: Sed hec voluntaria auer-
sio p̄ se importatur in odio dei.
In alijs vero peccatū participa-
tiue ⁊ quasi per aliud. Sicut em̄
voluntas per se inheret ei quod
amat: ita ⁊ p̄ se refugit id quod
odit. vnde quando aliquis odit
deum: auertitur ab eo s̄m se vo-
luntas eius. Sed in alijs pecca-
tis: puta cum fornicatur nō auer-
titur a deo s̄m se: sed s̄m aliud
inq̄tum. s. appetit inordinatam
delectationem que habet annex-
am auersionē a deo. Semper
autem id quod est per se est po-
tius eo quod est p̄ aliud.

¶ **D**e odio sui ipsius ⁊ quomo-
do vnusquisq̄ tenetur ex carita-
te diligere se ⁊ corpus p̄prium
⁊ q̄ peccatores non se diligunt.

Capitulum secundum.

Secundū est odiū sui ipsi
 us cū q̄s odit semetipsū
 Sicut clari⁹ h̄ intelligat
 tria h̄ loco dubia sūt disputāda.
 ¶ Prīmū vtrū homo teneatur
 diligere semetipsus ex caritate.
 ¶ Scdm̄ vtrū corpora n̄ra sūt
 ex caritate diligenda.
 ¶ Tertū vtrū peccatores dili-
 gant seipsos
 ¶ Ad p̄mum dubiū respondet
 Tho. scda scde. q. xxv. q̄ cum caritas
 sit amicitia quedā dupliciter
 possum⁹ loqui de caritate. Uno
 modo sub cōi rōne amicitie. Et
 s̄m hoc dicendū est q̄ amicitia p̄-
 prie nō habet ad seipsum: s̄ ali-
 quid maius amicitia q̄ amicitia
 vnionē quādam importat. Dic-
 em̄ Dionisi⁹ q̄ amor est virtus
 vnitiua vniciq̄ autē ad seipm̄
 est vnitas que est potior vnione.
 vnde sc̄ vnitas est p̄ncipiū vnio-
 nis: ita amor quo q̄s diligit se
 ipsus est forma ⁊ radix amicitie.
 In hoc em̄ amicitia habem⁹ ad
 alios q̄ ad eos nos habem⁹ sicut
 ad nosipsos. Dicit enim. ix.
 ethicoꝝ q̄ amicabilia q̄ sūt ad
 alterū venerunt ex h̄is que sūt
 ad seipsus. Sicut autē de p̄ncipi-
 pijs nō habet sciētia s̄ aliqd̄ ma-
 ius. s. intellectus. Alio mō possum⁹
 loqui de caritate s̄m p̄prias
 rationem ipsi⁹ put. s. est amicitia
 hois ad deū p̄ncipaliter ⁊ ex p̄se
 q̄nti ad ea q̄ sūt dei int̄ q̄ ē ip̄e
 hō qui caritatē h̄ sicut ⁊ inter ce-
 tera que ex caritate diligit. Quare
 hō diligit seipsus ex caritate s̄

p̄prias ratiōem caritatē nō sc̄s
 cōem s̄m quā dicit Gregori⁹. in
 omel. Ad in⁹ q̄ inter duos cari-
 tas haberi nō p̄t. ¶ Secundū
 dubiū fuit vtrū corpora n̄ra sūt ex
 caritate diligenda. ⁊ quidā dicūt
 q̄ nō. p̄mo q̄ Johānis. xij. c. scri-
 bitur. Qui amat animā suā per-
 det eā constat q̄ anima non stat
 ibi: nisi pro vita carnali ergo cor-
 pora non sūt diligenda. Secū-
 do nichil est ex caritate diligen-
 dum qd̄ impedit hoīem ad asse-
 cutionem beatitudinis. Sed ca-
 ro corporis n̄ri est h̄mōi. ergo tē
 ait em̄ ap̄lus ad galathas. v. ca.
 Caro concupiscit aduersus sp̄m ⁊
 sp̄s aduersus carnē. ⁊ ad roma-
 nos. viij. c. Inuenio aliā legem i
 mēbris meis repugnantem legi
 menti mee. Tertio ratio imagis
 siue expressa assimilatio ad deū
 est illud qd̄ facit creaturā diligi
 ex charitate. Sed in corpe cōical-
 mus cum brutū nec p̄fectio imagi-
 nis reperit in nobis ex parte cor-
 poris quare tē. Sicut rariū ostē-
 dit p̄ scripturas. Itā augus. li. i.
 de trinitate ponit quatuor ex ca-
 ritate diligēda inter q̄ enumerat
 corpus. Et ap̄ls ad ephes. v. ca.
 ait Viri diligere debēt vxores su-
 as sicut corpora p̄p̄a. Rūdet s̄ s̄m
 Bonauen. in tertio dis. xxvij. q̄
 cū charitas sit p̄odus inclinans
 ad summū bonū ⁊ p̄fectā bea-
 titudinem omne illud facit dili-
 gere qd̄ est beatū vel bea. if. cabi-
 le. Contingit autē aliquid eē be-
 atum tripliciter. s. per essentiam:

et per primam influentiam, et per quamdam redundanciam. Hinc est quod omnia ista sunt ex charitate diligenda. **S**imiliter prius et posterius secundum magis et minus, beatus autem per essentiam est solus deus, beatus per primam influentiam est spiritus rationalis, beatus denique per quandam redundanciam est corpus humanum in quod gaudium glorie reducat per coniunctionem sui ad animam beatam. Hinc est quod charitas facit nos diligere deum et rationalem spiritum et etiam corpus nostrum. **A**d primum in contrarium adductum est dicendum quod in corpore nostro est viciositas concupiscentie et bonitas nature. **E**t quod viciositas concupiscentie inclinatur ad malum ideo est odienda et si quis eam diligit odit animam suam. **Q**uia vero bonitas nature ordinata est ad summum bonum quodammodo participandum: ideo est diligenda. **C**um ergo deus hortatur ad odiendam animam nostram sive carnalem vitam ex hoc non concluditur quod corpora nostra non sint ex charitate diligenda simpliciter sed quod non sunt diligenda quantum ad viciositatem concupiscentie. **E**x hoc patet responsio ad secundum obiectum quod caro non repugnat spiritui: nec impedit ad assequendam beatitudinem propter bonitatem nature: sed propter viciositatem concupiscentie contractam. **A**d tertium vero dicit Bonaventura quod licet corpus humanum non sit ad imaginem dei per se in unum est anime que est ad dei imaginem unum inquam in unitate nature. **E**t

ratio illius est beatitudinis communitate participabile. **I**deo est ex caritate diligendum. **T**ertium dubium fuit utrum peccatores diligant seipsos. **E**t quod non videtur ex verbis david in psalmo dicentis. Qui diligit iniquitatem odit animam suam. Sed contra arguitur. **P**rimo quod illud quod est principium peccati maxime in peccatoribus reperitur. Sed amor sui est principium peccati: ergo maxime in peccatoribus reperitur. **M**axime ut dicit Augustinus li. xiiii. de civitate. Amor sui facit civitatem babilonis. **S**ecundo arguitur quod peccatum non tollit naturam. Sed hoc unicuique dicitur ex sui natura quod diligat seipsum, unde etiam creature irrationales appetunt proprium bonum: puta preservationem suam esse et alia huiusmodi: ergo peccatores diligunt seipsos. **T**ertio arguitur quod secundum Dionysium li. de divinis nominibus. **D**ivinus est diligibile bonus sed multi peccatores reputant se bonos, ergo multi peccatores diligunt seipsos. **R**espondet hinc Thomas. ii. q. xxv. **Q**uod amare seipsum uno modo commune est omnibus. **A**lio modo proprium est bonorum. **T**ertio modo proprium est malorum. **Q**uod enim aliquis amet id quod seipsum esse existimat hoc commune est omnibus. **N**on autem dicitur esse aliquid dupliciter. **U**no modo secundum substantiam suam et naturam et secundum hoc omnes existimant secundum bonum commune se esse id quod sunt. scilicet ex anima et corpore compositos, et sic omnes homines boni et mali diligunt seipsos in quantum diligunt suam ipsorum preservationem quod naturale est unde nec vitium. **I**dem Cicero in primo de officiis, ait. Principio generi

animantū omni est a natura tri-
butū vt se vitā corpusq; suū tue-
atur: declinetq; ea q̄ nocitura vi-
deant. ¶ Alio mō dicit hō aliqd
esse s̄m p̄ncipalitē. Sicut prin-
ceps ciuitat; dicitur esse ciuitas:
vñ qd̄ principes faciūt: dicit̄ fa-
cere ciuitas. Sic aut̄ nō oēs esti-
mant se esse qd̄ sunt. Principale
em̄ in hoīe est mens rōnalis. se-
cundarius est natura sensitua &
corpalis. Quorū primū apl̄s no-
minat interiorē hoīem. sc̄dm̄ vō
hoīem exteriorē. ij. ad Corinth.
iij. dices. Quis n̄ est homo
exterior corrupat̄. s. corpus: tñ
is q̄ noster est hō interior reno-
uatur de die in diē. i. mens rō-
nalis. Mali igit̄ estimāt p̄ncipal-
le esse in eis naturā sensitua v̄t
corpus. vñ nō recte cognoscētes
nō vere diligūt seipsos: q̄a non
s̄m id qd̄ v̄t est p̄ncipale in eis
Boni vō coḡscētes vere seip-
sos: vere seipsos diligūt: q̄a s̄m
id qd̄ vere est p̄ncipale in eis.
id est s̄m mentē rōalem. Et h̄ p̄-
bat philosophus. ix. Ethicorum
p̄ q̄nq; que sunt amicitie p̄pria:
vñusq; em̄ amic̄: primo q̄des
vult suū amicū esse & viuere. se-
cūdo vult ei bona. tertio opatur
bona ad ipsum. quarto diuit ei
delectabilit̄. q̄nto cōcordat cum
ipso in leīsdē tristat̄ & delecta-
tus. Et s̄m hoc boni diligunt se
ipsos q̄ntum ad interiorē hoīem
q̄ volūt ip̄sū suari i sua integri-
tate: & optant ei bona q̄ sunt bo-
na sp̄alia. Et opant̄ diligēt̄

sp̄alia bona. Et delectabile ad
cor p̄p̄riū redeūt: q̄ ibi inueniūt
bonas cogitatiōes in p̄nti & me-
moriā bonorū p̄teritorū & spes fu-
ture beatitudinis ex q̄bus dele-
ctatio causat̄. Sicut etiā nō patiū-
tur in seipsis voluntat̄ descēso-
nē. q̄ tota aīa eorū tendit in vñū.
Econtrario aut̄ mali nō volūt cō-
seruari integritatē interioris ho-
minis: neq; appetūt sp̄alia ei
bona: neq; ad hec opant̄: neq;
delectabile est leīs secūm diuere
re redeundo ad cor. q̄ inueniūt
ibi mala & p̄ntia & futura que &
p̄terita que abhorēt: neq; etiā
sibiipsis recordant p̄pter p̄scien-
tiā remordentē. Et sic p̄cludēdo
respondet Tho. ad primū argu-
mentū q̄ mali amat̄ semetipsos
amore illo p̄prio q̄ est ip̄sorū ma-
lorū pueniens vsq; ad p̄temptus
dei: q̄ sic inclinant̄ ad exteriora
bona q̄ sp̄alia p̄temunt. Ad
sc̄dm̄ aut̄ argumentū dicit Tho.
q̄ natural̄ amor nō tollit a mal̄
s̄ puerat̄ mō iā dicto. Ad tertū
vō arg. dicēdū q̄ mali q̄ se repu-
tāt bonos: decipiūt seipsos & ita
amor eorū ad se ē apparēs qm̄ q̄
faciūt iniquitatē hostes sūt aīe sue
Propterea x̄ps dixit Johan. xij.
c. Qui amat aīam suā: p̄det eā.
Et q̄ odit aīam suā in h̄ mūdo
in vitā etnā custodit eā. Amare
aīam in h̄ mūdo est hec sp̄alia
bona cū peccato velle & acquire-
re. Et hoc videat̄ ex amre p̄-
cedere: odio tamen magis est im-
putādū: quia sic acquirunt̄ et c̄

na perditio?

Quod odium proximi est graue peccatum et de originalibus eius causis atque tribus pessimis fructibus ea odio procedentibus.

Capitulum tertium

Tertium est odium proximi de quo consideremus tria videlicet

¶ Primo eius offensionem

¶ Secundo eius originationem.

¶ Tertio eius fructificationem

¶ Primo consideremus de odio proximi offensionem. Est enim peccatum in odium proximi ab alijs distinctum et mortale quoniam est secundum deliberationem rationis. Quod probatur. Nam Iohannes. i. sua canonica. c. ij. ait. Qui odit fratrem suum in tenebris est. et ij. c. Qui odit fratrem suum homicida est. s. aie sue. Et de pe. di. i. ca. Homicidiorum. Nam qui occidit et qui odit et qui detrahit pariter homicida est. Sed posset quis obicere quod non omne odium proximi sit peccatum. Et primo probatur: quia nullum peccatum inuenitur in preceptis vel in consilijs diuine legis secundum illud per uerbiorum. viij. c. Recti sunt omnes sermones mei: unde non est in eis prauum quid neque peruersus. Sed Luce. xvij. dicitur. Siquis uenit ad me et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios adhuc autem et caritatem suam: non potest meus esse discipulus. ¶ Secundo probatur quod odium proximi non semper sit peccatum. Nam odire peccatores non est peccatum. Sed peccatores sunt proximi nostri. quia ut dicit Augustinus. in. i. de doctrina christiana. Quia dicit diliges

proximum tuum omnem hominem noueris proximum esse putandum. § 7c. Quod autem peccatores odio sint habendi. patet ex uerbo David sancti: qui dicitur: Iniquos odio habui et leges tuas dilexi. Insuper peccatoribus exoptabat mala iniquis. Quod uertant peccatores in infernum. ¶ Tertio probatur quod odium proximi non semper sit peccatum. Omne enim peccatum repugnat naturae sed odire inimicum est naturale. § 7c. ¶ Respondet theologia. secunda secunda. q. xxv. et q. xxxij. quod duo possunt in homine considerari. Natura. scilicet et culpa. secundum naturam quam a deo habent capaces sunt beatitudinis super cuius communicatione fundatur caritas: et secundum hoc omnes homines diligendi sunt boni et mali et nullus odiendus. secundum culpam uero qua aduersantur deo peccatores sunt odiendi etiam pater mater et propinqui. Debemus enim irasci peccatoribus odire quod peccatores sunt: sed diligere quod homines sunt. Unde Leo papa distinxit. lxxvi. capitulo. Odio. Odio inquit habeantur peccata et non homines. Et sic soluumur obiecta. Nam pariter quantum ad naturam et affinitatem qua nobis participantur secundum preceptum dei et naturae diligendi sunt et honorandi. Odiendi autem sunt quantum ad hoc quod impedimentum prestant nobis tendendi ad perfectionem diuine iusticie. Sic David odio habebat peccatores quia odiebat illorum iniquitates. Similiter inimici habendi sunt odio non quantum ad natu-

ram et bona que habent a deo: sicut quantum ad eorum culpam in quas sunt nobis inimici. **C** Secundo consideremus de odio primi originem. secundum enim Durandum ordinis minorum in summa sua ex triplici causa oritur odium.

C Prima est displicentia vitas.

C Secunda est displicentia bonitati.

C Tertia displicentia recepte peccati.

C Prima est displicentia vitas.

Aliqui enim sunt ita peruersi quod odio habent diligentes se et amatores odientes se. id est qui vere nocent sibi inducentes ad mala et e contra retrahentes a malis per admonitionem odium: et hoc propter displicentiam vitas. Unde Terentius ait. Veritas odium parit. De numero horum fuit achab rex israel qui dicebat de Michæa propheta. Ego odi eum quia non prophetat michi bonum sed tamen malum. Et scribitur tertio regum. xxij. c. Quia enim dicebat sibi veritatem reprehendens eum et prenuicians que incurreret cum populo propter peccata sua: et non adulabatur regi: ut pseudo prophete qui prenuiciabant sibi prospera: ideo ipse michæam odiebat.

C Secunda causa ex qua nascitur odium est displicentia bonitati. Mali enim eorum quod mali sunt bonos videre vel bona de eis audire non possunt. Quod procedit ex invidia vel quia virtus bonorum confundit et obscurat maliciam iniquorum. Sic genes. xxxvij. c. dicitur de ioseph quod oderat eum fratres sui nec pote-

rant ei quicquam pacifice loqui. quod erat propter singularem bonitatem eius. unusquisque enim ait. Iheronimus: ibi suis fauet. Sicut enim ovis delectatur et stabilius quersat cum oue et lupus cum lupo: ita et malus delectatur et amat malos similes sibi: et bonos contrarios moribus suis odit. **C** Tertia causa ex qua oritur odium est displicentia recepta ex aliqua iniuria recepta. Sicut ab salom odiebat amon fratrem suum propter oppressionem sororis sue thamar similavit. Quod displicentiam quousque vindicaret iniuriam fratre occiso: ut scribitur secundo regum. xij. c. Sic esau odiebat fratrem suum iacob et minabatur occidere quia abstulerat ius primogeniture et primam benedictionem: ut patet genes. xxvij. c. quod tamen iacob iuste fecerat. Est autem peccatum istud multum generale et satis multiplicatum. Nam vix homines odium semel receptum nolunt dimittere quasi si licitum eis videatur. Nec aduertunt quod dum in odio manent non tamen unum peccatum mortale committunt: sed totiens quotiens iniuriam receptam ad memoriam reuocantes actualiter illis optant mala quos odium. Quod autem dicitur est antiquis. Odium habebis inimicum tuum. Math. v. c. Non erat illa sententia in lege dei: sed falsa glossa quam faciebant legem doctorum super illud Leviticum. xvi. c. Diliges amicum tuum sicut teipsum. Et hoc arguebant a contrario sensu dicentes. Ex quo amicum diligere precipitur: ergo pro contrario inimicum odium datur. Sed tale argumentum est vane

lidum quādo strarium non habetur in lege. Sed exp̄sse māda-
bat deus strarium in ipsa lege sta-
tuens q̄ si q̄s transiens p̄ viam
videret iumentus inimici sub sar-
cinga in terrā lapsus nō p̄rāstret
sed iuuaret ad leuādū ipsius. Ido
ips̄s talem falsā expositionē re-
p̄bās ait. Ego aut̄ dico vob̄ dili-
gite inimicos v̄ros. ¶ Tertio cō-
siderem̄ de odio primi fructifi-
canonē. Producat em̄ tres pessim̄
mos fructus.

¶ Prim⁹ est cordis obduratio.

¶ Scōs crudelitati actio.

¶ Tertio dānificationis mali-
gnatio.

¶ Prim⁹ fruct⁹ est cordis obdu-
ratio. Odium em̄ int̄ cetera peccat-
ta indurat cor̄ terribiliter vt me-
rito possit de odiente verificari
illud qd̄ d̄: Job. xli. Cor̄ ei⁹ indur-
rabitur quasi lapis. Cōditiones
autē duri cordis ponit. Bernar-
dus in li. de consolatione ad euge-
nium dicens. Cor̄ durū est quod
nec cōpunctione scindit: pietate
nō molit̄: p̄cibus non fleuit: mi-
nis non cedit: flagellis obdurat̄.
Cor̄ durū ait sapiens male ha-
bebit in nouissimo. Hec omnia
impleri vident̄ in odiēte. Nam
cor̄ eius nō pōt h̄re stritionem.
Unde nec in p̄fessione absoluti-
onem nec veniā nec cōionē. Ex-
presse em̄ d̄: de pe. di. v. c. Falsas
q̄ talis q̄ odium tenet in corde ad-
mitti nō d̄: ad p̄niam. s. q̄ absol-
uatur a p̄fessore: et quātomaḡ p̄-
manet in odio tanto magis in-

durat. Pietate nō molit̄ talis: qz
et si videat inimicū in aduersita-
te non compatitur sed appetit et
maiora mala vsqz ad p̄sumptio-
nem. Sic iudei odientes xp̄s nō
fuerunt morti pietate ad ipsius cū
viderent eum terribiliter flagel-
latum qd̄ fecerat pilatus ad fle-
ctendum eos ad pietatem erga
eum sed voluerūt eum oīno crud-
cifigi vt satiarent̄ de penis acer-
bissimis ei⁹ et obp̄bns. Nec fle-
ctitur precib⁹ odiēs. Nā si amici
vicini et religiosi et prelati dep̄-
centur tales vt odia dimittant et
inimicitias nō acquiescunt. Nō
cedit minus odiens: qz et si fiant
ei cōminationes a predicatorib⁹
multoz maloz que deus p̄ odio
suo inferret et p̄cipue dānatiōis
eterne nō videtur curare. Flagel-
lis obdurat̄. Nā incurrit in dāni-
na et infirmitates mortē familie
sentit et tñ odium tenet. Unde et i
nouissimo male habebit quia i
morte cū odio transiens a demo-
nibus cruciand⁹ ad inferna de-
scendet. ¶ Secund⁹ pessim⁹ fructus
odij est crudelitas. Cayn ex
odio ita crudelis fact⁹ est vt non
parceret germano abel innocētū
Genes. iij. c. Egyptij q̄ oderant
hebreos: Et habet Exodi. i. ca.
affligebāt eos multi modis vsqz
ad subuersionē paruuloz nascē-
tium in flumie. ¶ Tertio fructus
odij ē dānificatio. Nā odiēs q̄rit
inlexoso septē gnā dānoz vel si-
mul vel sepati et in q̄libet cōmit-
tit mortale. ¶ Primū dānum in-

habita appetēs q̄ ipsam amittat
 v̄l diminuat ⁊ ad hoc opat̄ si p̄t
 p̄ se v̄l p̄ alios. ¶ Sc̄dm̄ dānū in
 fama q̄ detrahit sibi ⁊ bona au-
 dita de exoso puerit. ¶ Tertium
 dānū i patria q̄ q̄rit quō expel-
 lat̄ de ciuitate v̄l saltē hoc deside-
 rat. ¶ Quartū dānū in familia
 q̄ appetit infirmitatē v̄l mortem
 filioꝝ v̄l dānatiōē ⁊ iniurias eiꝝ
 ¶ Quintū dānū i librate q̄ appe-
 tit q̄ incarcerationē p̄p̄t debita et si
 milia. ¶ Sextū dānū in corpe: q̄
 cupit illū infirmari v̄l mori. Et
 ⁊ si ipse non occidat desiderat q̄
 de v̄l aliꝝ id faciat. ¶ Septimū
 dānū est in aīa: q̄ vellet aīas eiꝝ
 ad inferna descēdere. Sꝛ econū-
 so deponētibꝝ odia p̄p̄t xp̄m̄ et
 inimicis veniā petētibꝝ ob eius
 amorē indulgētibꝝ abundāntissī-
 me gr̄a eiꝝ infundit. Brandis est
 vtiqꝫ hec elemosyna cordis ⁊ dō
 b̄ndicto acceptissima mirū imo-
 dus. Dixit em̄ dñs ihesus xp̄us
 Math. vi. c. Si em̄ dimiserit
 hoibus pctā eoz̄ dimittet vobis
 pater v̄r̄ celestis pctā v̄r̄a. Et vt
 nos moneret exēplo: existens in
 cruce: p̄ vincula: p̄ flagella: post
 sp̄ta: post liuores: p̄ coronā spi-
 neā: pendēs in medio latronum
 p̄ suis p̄secutoribꝝ orauit dicens
 Pat̄ ignosce illis q̄ nesciunt qd̄
 faciūt. O piū verbū. O ardēs de-
 precatio. O deniqꝫ inaudita mā-
 suetudo. Nō p̄querit benignꝝ ie-
 sus. Nō inpcat̄ malū iudeis cru-
 delissimis sꝛ veniā quā tñ nō me-
 ruerūt. Idcirco q̄ suo amore odia

deserunt sibi ad modū cōplacēt
 ipsiqꝫ sese qd̄ammodo reddit obli-
 gati. ¶ Et̄ extat exēplū de factō
 Johanne gualberto. Hic cū mil-
 les foret ⁊ inimicicias h̄ret mor-
 tales cū qd̄a q̄ eiꝝ anūculus inter-
 fecerat: vna dierū cū esset armis
 accinctꝝ ⁊ inuenissꝝ inimicū suū
 solū ⁊ inermē aggressus est eum
 vt interficeret. Et ille p̄stratus i
 terrā rogauit eū ob amorē illius
 q̄ tali die p̄ nob̄ oibꝝ passus fue-
 rat vt sibi ignosceret. Erat enim
 sexta feria. Ad cuiꝝ preces subito
 emollitū est cor eiꝝ. Et odio de-
 posito dixit. Ob amorē crucifixi
 nō possus tibi nō indulgere: cur
 ipse p̄ nob̄ inimicis suis mortē
 gustauerit ista die: vade igit̄ secu-
 rus ⁊ b̄n̄ fac: q̄ ego tibi omnem
 iniuriā remitto. Post qd̄ cum ac-
 cessissꝝ ad eccliam sc̄ti miniati p̄
 pe florentiā in mōticulo vbi nūc
 morant̄ monachi monti oliuarū
 orāt̄ ipsi ante imaginē crucifixi
 ipsa imago inclinauit sibi caput
 quasi gr̄as agens de iniuria re-
 missa inimico p̄p̄t eū. Et adhuc
 ostendit̄ ibi talis imago. Et ita
 p̄uersus est ille Johānes gualb̄-
 tus ad deū q̄ dimisso seculo or-
 dinē instituit specialem. s. vallis
 vmbrose ⁊ miraculū multū claruit
 canonizatꝝ ab ecclia. Deponant̄
 ḡ odia ⁊ cessēt discordie: vt sic di-
 gne suscipiētes viuificū sac̄s di-
 gnos nos faciamꝝ gr̄a xpi qui ē
 b̄ndictꝝ in sc̄la seculoz̄ Amen.
 ¶ Feria quarta p̄ d̄nicam oli-
 uaz̄ de mirāda p̄uersiōe latrois

pēden^{ti} in cruce. Sermo .xlv.

Quoniam dico

tibi hodie mecum eris in paradiso. P^{ri}ssimum te su ad latronē loquentis. Verba sunt ista originalit^{er} Luce. xiiij. c. et in euāgel. hodi. Dū pēdebat in cruce iesus x^ps fili^{us} dei p^{ro} salute hoībus afferēda exhibuit misericordiā suā latroni q^{ui} crucifix^{us} erat a dextris ei^{us}. In illo q^{ui}ppe fiducia dat^{ur} oībus pctōribus q^{ui} ad p^{ro}uiam redire disponūt vt securi currant ad pedes saluatoris m^{un}di qui neminē abijcit ad se cōfusiōne. Et vt inq^{ui}t deuotus Bernardus hoīem alloquēs pctōrē Caput h^{uius} x^pi inclinātū ad te salutandū. Os clausū ad te osculandum. pedes crucifixos ad te p^{ro}manendū. brachia apta ad te amplexandū. lat^{us} aptū ad te diligendū. et totū corp^{us} in cruce extensū ad se totū tibi largiendū. Propt^{er} ea vt ardeat caritas filij dei ad latronē p^{ro}uersus et quoslibet hūilia tos pctōres noscat. in p^{ro}uī s^{er}mo ne de illo latrōe tria mysteria declarare studebimus.

Primū erit de ips^{ius} merito.

Secūm de ips^{ius} premio.

Tertiū de ips^{ius} p^{ri}uilegio.

De septē virtutib^{us} latronis a sp^{iritu} sancto sibi infusis in q^{ui}b^{us} appet^{ur} aplitudo meriti ei^{us}. La. i.

Primum mysteriū declarā dū erit de illi^{us} latronis merito. Illa pleriq^{ue} mirā tur: quō ille q^{ui} p^{ro} suis sce

lerib^{us} publico supplicio dēna^{us} tus fuit in extremo vite sue q^{ui} sibi auferebat violentia passiōis mereri potuit vitā eternā. Qui bus rōdemus q^{ui} pctā preterita etiā q^{ui}uia et enormissima adhuc in extremo deleri p^{oss}unt p^{ro} p^{ro}uiam: vñ et sic penitēs fit dign^{us} etna re gē. Hinc Zhero. ad damasus pa pā. Et de pe. di. i. c. Importuna. ait. Christ^{us} de cruce in paradisu latronē tulit: et ne q^{ui}s aliq^{ui} serā p^{ro}uersionē putaret fecit homici di penā martyriū. Et. xvi. q. vi. c. Si p^{ro}byter scribit. Vera cōfessio in vltimo tpe p^{oss}it esse q^{ui} d^{omi}no nō solū t^{em}p^{or}is: sed etia cordis inspec tor est: sicut latro vni^{us} momenti tpe meruit esse in paradiso i hora vltime p^{ro}fessionis. Et eadez causa et q^{ui}ōne. c. agnouim^{us}. Cele sti. dixit. Perdidisti latro i cruce p^{ro}uiam ad x^pi dexterā pedēs si illū hore vni^{us} p^{ro}uīa nō iuuisset: cū eēt i p^{ro}uīa p^{ro}uīit et p^{ro}uīit p^{ro}fessioe s^{er}mo nis hitaculū paradisi eo penitēte p^{ro}meruit: et ad densū i^{us}to i^{us}toz mēte p^{ro}uīit est extimāda q^{ui} ipse p^{ro}pheta b^{er} talit^{er} asserēte: cū cōuersus igemueris tūc salu^{us} eris. Et eadē adhuc cā et q^{ui}ōne. c. h^{uius} q^{ui}. Leo papa sic asserit. Ad i^{us} die d^{omi}ni nec mēsuras possum^{us} ponere nec t^{em}p^{or}a diffinire ap^{ud} que nūllas parit venire moras p^{ro}uīto. di cete sp^{iritu} dei p^{ro}pheta. Qu^{is} p^{ro}uersus igemueris salu^{us} eris. Et penituit q^{ui} latronē illū p^{ro}terite sue vite male acte et p^{ro}uīam suā septē v^{ir}tutibus decorauit: scilicet

theologicis. fide. spe. et charitate
 Et quatuor cardinalibus videlicet
 prudentia: iusticia: fortitudine: et
 temperantia / que virtutes infuse sibi
 fuerunt a diuina gratia. ¶ Prima
 latronis virtus fuit fides vique ad
 mirabilis. / Et christo enim nunquam
 erat conuersus. nec forte ante nos
 uerat eum. Non fuerat secutus doctri
 nam eius. nec etiam vitam in opibus
 impietatis se exercens iuste patie
 batur exitum mortis. Videbat autem
 christum derisus ab omnibus derelictum
 publice condemnatum: afflictum: infir
 mum: obprobriis et contumeliis sa
 turatum: et iam morti vicinum: et ipse
 vicinus morti a nemine doctus
 a nullo premonitus dei filius cre
 didit. / Et illi qui eius doctrinam
 audierant miracula viderant. et
 paulo ante de manibus suis san
 ctissimis in cibum corpus illius su
 pferat fugiendo negabant. / Ille
 solus cum tacente virgine ipsum vere
 dei filium indubitata fide in animo
 suo credebatur. ¶ Secunda latronis
 virtus fuit spes / que tanta in illo
 fuit quod ab illo sperabat salutem
 que in corpore proprio videbat om
 ni salute priuatum. ¶ Tertia virtus
 fuit charitas. / Nam totum quod habuit
 ipsum ihesu in amoris perfecti signum
 inmolauit. / Manibus enim et pedi
 bus crucifixus non valuit seruire
 sibi nisi tamen cum duobus membris.
 ¶ Primo corde. ¶ Secundo lingua
 ¶ Primo enim corde sibi timida
 perfecti odoris ardenti charitate
 sacrauit. ¶ Secundo vero lingua sibi
 obtulit verificatum illud quod dicit
 Mathei. xij. c. Non homo de

bono thesauro cordis sui profert
 bona. / Proinde quatuor amores
 ardentissimos lingua sua de corde
 de expressit.

¶ Primus fuit amor confessionis

¶ Secundus compassionis

¶ Tertius correctionis.

¶ Quartus perfectionis

¶ In quibus quidem amoribus
 aperte monstrauit / quia in qua
 tuor dimensionibus crucis christo per
 amores crucifixus erat in cruce.

¶ Primus ergo fuit amor con
 fessionis / que fuit sue crucis profun
 dus. dum sua propria ac totius hu
 mani generis scelera confessus est
 asserens nos penalibus angustiis
 digne plecti cum ait. Et nos qui
 de iuste scilicet patimur. Nam digna
 facis recipimus. / In magnis que
 dem cognitionibus ferebat qui se
 iuste digneque pati profitebatur.
 Magna pars est venire apud deum
 hec cognoscere similiter et fateri

¶ Secundus fuit amor compassionis
 qui extitit latitudo crucis sue dum
 angustias ihesu christi pie excusa
 bat asserens illas sine culpa pro
 pria sustinere. / Et licet christus a pi
 lato iudice ordinario acclamante
 populo fuisset condemnatus ad
 mortem. / Hic tamen latro subdidit.
 Vixit vero quod mali fecit. / Cogno
 uit equidem innocentiam christi
 qui peccatum non fecit nec dolus in
 uentus est in ore illius. / et hoc
 ipso illuminante quem latro publi
 ce fatebatur innocentem. ¶ Tertius
 fuit amor correctionis / qui extitit
 longitudo sue crucis dum blasphemantes
 latronem impium charitativa

responsione cōpescuit dicēs. **M**edz
 tu times deū vide feruorē huius
 tronis qui ligno corpore pedēs
 corporaliū penarū oblitus soda
 lē arguere et instruere nō veret.
Medz inqt tu times deū q̄ in ea
 dem dānatiōe es scilicet mortis.
Quartus fuit amor pfectiōis
 qui extitit latitudo sue crucis. dū
 toto mētis affectu atqz benigno
 lingue affatu cū explicabili cor
 dis humilitate z cōtritione nec
 nō cū tota mētis deuotione et
 cōtum pmissit acerbitas ipsa sup
 plicij cū diuersiōe faciei benigna
 ad dñm ihesum stupēde admira
 tionis breuē orationē effudit di
 cēs **D**ñe memēto mei dū vene
 ris in regnū tuū. **I**n qua ois cō
 sāmata pfectio mirabiliter cōti
 net: si deuota mēs nouerit expli
 care. **S**ed vt id aliquantū pate
 fiat. **P**rimo cōsidera in quāta
 fide ille latro fundat qui i moriē
 te credit vitā etnā. **S**ecōdo vide
 quāta spe firma ad etnā erigit q̄
 ab illo q̄ ab oī mūdo eccl̄ sperat
 celeste regnū. **T**ertio pondera
 in q̄ta excessiua charitate locat
 qui sola dilecti ihesu memoria ē
 cōtentus. **Q**uarta virtus hui
 us latronis fuit prudētia: qz nul
 la postulauit caduca. **Q**uinta
 virtus fuit fortitudo que fecit eū
 superferri sup omnia scelera sua
Sexta virtus fuit tēperantia
 q̄ in sola volūtate dei et saluator
 ris ihesu xp̄i premiū mensurā rel
 liquit. **S**eptia virtus fuit iusti
 tia s̄m quā reddidit sibi cōfessio

nē precedētis culpe primo corre
 ctionē et christo honorē laudem
 cōpassionē et totalē sue voluntas
 tis imolationē. **Q**uare non sine
 causa xp̄m ita sibi ppiciū inueit
De septē dulcoribus seu con
 ditionibus pmissionis xp̄i face
 latroni cōuerso. **L**a. scdm

Scundū mysteriū declarā
 dū de latrone sancto dicit
 premiū. **F**uit em̄ a christo s̄
 bi largisua charitate pmissum
 premiū dū sibi dixit. Amen dico
 tibi quia hodie mecū eris in pa
 radiso. **L**icet vtiqz huius pmissio
 nis tā admirande de quolibet
 verbo perquirere sensum et tam
 ample gratie et amoris inuesti
 gare dulcores seu dulcedines.
Septē nēpe dulcedines huic lat
 troni xp̄us ampla misericordia
 dispensauit.

Prima dicit iuramenti veritas
Secda annūciata pietas
Tertia electiua charitas
Quarta tēporis breuitas
Quinta diuina societas
Sexta eterna stabilitas
Septima gloriosa iocūditas
Prima dulcedo seu cōdicio p
 missionis face latroni de pre
 mio dicit iuramenti veritas que
 notatur in hoc verbo. Amen q̄
 dicitio significat q̄ verū est. vt ps
 de con. di. ij. c. Reuera in fine. tex
 et i glo. et. xxxvii. di. c. Sedulo
 Et. xij. di. c. De hijs. Et extra de
 filijs presbiterorū nō ordinādis
 c. Proposuit. **E**t in rationali di
 offi. li. iiii. **Q**d em̄ christus pro
 2. ij

missit in veritate promissit. Et ut
 ipse dixit Luce. xxi. c. Celi et terra
 transibunt verba autem sua non preteri-
 bunt. Quasi dicat sicut Nicolaus de
 lira super Math. xxi. c. q. licet
 transire debeat celum et terra non
 quia corruptentur quantum ad substantias
 sed quia cessabit motus celi et fiet
 transmutatio in elementis tamen non
 preteribit verbum christi quod est ipso
 mundo stabilius. ¶ Secunda dul-
 cedo seu conditio promissionis pre-
 mii facte latroni dicitur annuncia-
 ta pietas. Ille enim qui ex pietate
 venerat saluos facere peccatores
 latroni dicebat. Dico scilicet ego
 ihesus dei filius qui veni saluum fa-
 cere quod perierat qui veni vocare
 peccatores ad penitentiam qui veni per-
 quirere ouem perditam ut illam impo-
 nes humeros meos reducam ad
 pascua libertatis in regno celorum.
 Ego inquit qui sanguine proprio re-
 dimere volui genus humanum.
 ¶ Tertia dulcedo siue conditio
 promissionis facte latroni dicitur
 electiua charitas que exprimitur cum
 christus subdit. Tibi quasi dicat quod
 non obstantibus sceleribus prece-
 dentibus a te commissis tamen propter
 penitentiam et conuersionem tuam ego
 te elegi ut sis in numero electorum
 meorum. Habet namque penitentia
 tantam efficaciam ut ex impio hoie
 faciat iustum. Ego dico tibi iam
 iustificato et reconciliato patri
 meo ac numero electorum ascripto.
 ¶ Quarta dulcedo siue conditio
 illius promissionis dicitur temporis
 breuitas quia subiunxit christus

hodie. O felix verbum retroactis
 temporibus amicis dei prophetis et
 patriarchis clausum qui per tot
 annorum curricula a paradisi gau-
 dijs exulare compulsi sunt. Fleuit
 adam propter inobedientiam commissam
 desiderauit christum illumque coluit ac
 dilexit venturum et tamen cum virisset
 annis nonaginta triginta ut dicit
 Gen. v. c. in extremo vite christum
 inuocans non audiuit. Hodie me-
 cum eris in paradiso post exactos
 annos quinque milia. Noe iustus
 inuentus est in conspectu domini qui
 diluuii tempore in archa saluatus
 est nichilominus in ultimo vite
 constitutus non audiuit. Hodie eris
 in paradiso. Quinimo ad lumbum
 descendens ibi sedit in tenebris
 usque ad completam passionem christi.
 Sic abraham: sic ysaac: sic iacob.
 sic prophete. sic denique iusti omnes. La-
 tronem vero dictum est: hodie id est
 statim post anime et corporis tue se-
 parationem eris in paradiso. Hic
 autem latro exemplum est manifestum
 quod illi qui nichil habent purgabi-
 le decedentes in charitate statim
 euollant. ¶ Si autem aliquis quere-
 ret quis potest esse adeo mundus
 ut moriens nichil purgabile ret-
 tineat. Ad quod respondemus
 hoc fore possibile quique rationibus
 ¶ Prima de martirij tolerationis
 ¶ Secunda baptismalis purificationis
 ¶ Tertia in se compunctionis
 Quarta virtualis perfectionis.
 ¶ Quinta plenarie remissionis
 ¶ Prima ratio quare potest quis
 absque aliquo purgabili ex hac

vita discedere et statim euolare
 dicit martiri tolleratiōis. Qui
 em̄ martiriū patit purgat ab oi
 labe et mox regnū celorū ingre
 ditur. Vñ Lyprianus in quodam
 sermone ait. Delicata passio et
gloriosa confessio. Absoluit per
martiriū aia a vinculo carnis et
in celo cū triumpho eleuatur ab
angelis. Et extra de celebra. mis.
c. L. un. marthe. dicit q̄ iniurias
facit martyri qui orat p̄ martyre
quia videlicet indubitāter credit
ad celū euolasse. T. Seda ratio
dicit baptismalis purificatiōis.
In baptismo obite suscepto mū
dat anima. Et mox baptizatus
moriēs euolat: vt patet extra de
baptismo. c. Debitū. Et ad hoc
ostendendū baptizato x̄po aper
ti sūt celi. Math. iij. c. T. Ter
tia ratio dicit intense cōpunctio
nis. Dum em̄ contritio feruida
est et intesa satis aufert oem cul
pam. et debitam penā. Et de hu
iusmodi intesa cōpunctiōe intel
ligitur dictū Augustini. q̄ vera
penitētia ad puritatē baptismi
conatur adducere penitentem.
T. Quarta ratio est virtuose per
fectionis. Dum em̄ aliqui per
fecte viuunt florētes virtutibus
heroicis sicut fecerunt benedict
dominicus/ fr̄aciscus/ et alij mori
entes statim euolāt. Vñ Grego
li. iij. dialogorū ait. Iustorū aie
mox vt huius carnis claustra ex
eunt: in celestib⁹ sedib⁹ recipiunt
T. Quinta ratio est plenarie re
missiōis. Scdm̄ doctores. Ray
mundū. Hostien. et alios. Boni

x̄piani qui lucrant indulgētiās
 plenarias ab oibus pctis pur
 gan̄ et moriētes statim euolant
 Que oia satis credibilia facit exē
 plū latronis. T. Quia dulcedo
 siue conditio promissionis facte
 latroni d̄: diuina societas. Nec
 notificatur in illo verbo mecum
 T. Sexta cōditio eterna stabilit
 tas. Ideo subdit eris. scz in eter
 nū permanebis. Quicquid em̄
 est in illa sanctorū beatitudine
 eternū erit et semp̄ permanebit.
 Eterna pax. eterna requies: eter
 ne diuitie: eterna demqz vita.
 Hoc ihesus b̄ndictus sepissime
 reserauit. Mā Johannis. iij. c. ait
 Sic deus dilexit mundū vt filiū
 suū vnigenitū daret vt omnis
 qui credit in illū non pererat s̄
 habeat vitam eternam. Et. x. c.
 Quis mee vocē meā audiunt. et
 ego do eis vitam eternam. Et
 Math. xv. c. Ibūt h̄i in ignes
 eternū. Iusti aut̄ in vitā eternā
 T. Septima cōditio illius pro
 missiōis dicit gloriosa iocūditas
 q̄ exprimit cū dixit x̄ps. In para
 diso. Scdm̄ Nicolaū de lira nō
 accipit hic paradysus p̄ orto vo
 luptatis/ nec p̄ celo empireo: sed
 p̄ fruitione beata: quā habuerūt
 sancti patres in morte x̄pi q̄ erāt
 in limbo detenti. Statim cū ei⁹
 aia descēdit ad eos/ et eadez die
 illuc descēdit aia illius latronis
 facta particeps b̄tē fruitionis.
 T. De quinqz singularissimis p̄
 uilegijs latronis ad christum cō
 uersū. Cap. tertium.

De Conuersione Sancti latronis:—

Etiam misterium declaratur
dum de sancto latrone est
de ipsius privilegio. Fuerunt
quippe in eo quoniam privilegia
singularissima.

Primum dicitur assimilationis.

Secundum associationis.

Tertium predicationis.

Quartum petitionis.

Quintum figurationis.

Primum fuit privilegium assimilationis. Solus enim ipse inter membra christi assimilabatur christo in crucifixione: et crucifixus crucifixo assimilatus est. Nec obstat quod crucifixus fuit pro sceleribus suis: quia post uersionem fuit legitimus membrum christi: et ex tunc pena sua conformata fuit similitudini mortis eius. Secundum privilegium fuit associationis. Solus ipse uirginem matrem associavit in lamentatione dolorosa morientis filii dei. Factus est enim socius ei in fide atque dolore. Nulla autem alia creatura penitus uite matrem associavit in istis. Et enim Johannes et magdalena amare deflerent morientem ihesum: non tamen ut deum pro redemptione humani generis morientem: uero eorum lamenta multum fuerunt informitate insipida. Solius istius latronis simul cum maternis fuerunt accepta lamenta: quia deum credidit desuper infusa fide quem cum incredibili dolore hominem ante suos oculos morientem vidit. Tertium fuit privilegium predicationis. Nam ihesu pro demnato a iudeis impijs tanquam reo latro iste

publice predicauit saluatorem suum et armis quibus potuit tanquam suis collateralis miles strenue defendit. Non fuit iste tanquam seruus fugitiuus qui dimittit dominum suum in bello mori et fugit et debet capite puniri. ff. de re militari. l. de seratore. Sed fuit tanquam seruus fidelis obsequens domino suo ut potuit usque ad mortem. Et probabiliter credi potest quod latro iste increpauerit proteruos in deos ac phariseos et scribas qui sic impie exultabant pro moriente ihesu. Quartum privilegium fuit petitionis. Iste latro solus postulauit salutem quam saluator mundi eam pro omnibus faciebat: uero et abundanter eam recipere debuit sicut et fecit. Quintum fuit privilegium figurationis. Nam ipse figuram tenuit et quasi vicem omnium electorum. Et enim inquit leo papa in sermone de passione. Duo latrones unus ad dexteras et alius ad sinistram cum christo crucifixi: ut in ipsa patibuli specie demonstraret illa que in iudicio illius omnium hominum est facienda discretio. Ipsa enim crux tribunal fuit in medio cuius iudice constituto unus qui credidit liberatus. Alter qui insultauit damnatus est. Per illum ergo latronem figurantur omnes electi qui in die iudicii stabunt a dextris christi: quibus dicet. Venite benedicti patris mei possidete paratum uobis regnum. Ad quod nos ipse perducatur: qui uiuit et regnat in secula seculorum. Amen.

Feria quinta i cena dñi. De
mysterijs sacramenti eucaristie cō
tenuis in epla huius diei.

Sermo quadragesimussextus.

Robet au

tem seipsum hō r sic
de pane illo edat r

de calice bibat. Doctoris genū
vba sūt ista prime ad **C**orinth.
ii. c. r in epla hodierna. **L**uncto
rū fidelū deuotio inflāmari dz
hoc tpe maxime ad sacratissimū
corpus dñi nostri ihesu xpī. **S**ta
tuit nanq̄ sancta mater ecclesia
vt in sancto paschate ad. minus:
omnes vtriusq̄ sexus q̄ puenerūt
iā ad annos discretiois: reuerē
ter suscipiant eucaristie sacramē
tum. **A**terū tñ qz multi sunt imi
tatores corinthioꝝ qui irreuerē
ter r impudice frequentare p̄su
munt dñicam mensā. **I**deo in p̄
senti s̄mone s̄m ea que in episto
la recitant de ipso altissimo sa
cramēto verba faciem? **I**n quo
tria mysteria ab apostolo tradit
ta declarabimus.

Primum est de sacramenti eu
caristie irreuerentia.

Scdm de illius excellentia:

Tertium de eius frequentia.

Qualiter apls rephendit co
rinthios: quia irreuerēter se ha
bebant ad sacramentum eucaris
tie.

Laplin primum.

Rimū mysteriū declarā
dum est de sacramenti
eucaristie irreuerētia. **r**e
phensibiles quippe sunt r nou

parum illi q̄ irreuerenter se ha
bent ad istud ineffabile sacra
mentū. qd̄ apls ostendit in p̄ma
parte epistole. vt em̄ inq̄t **N**ico
laus de lira. **A**postol⁹ arguit co
rinthios de hoc q̄ male se ha
bebāt circa sacramētū eucaristie
q̄tum ad cibū: quia aliq̄ eoz sūt
pro cibo recipiebant corpus xpī
sumentes argumentū ex hoc q̄
xps post cenam hoc sacm̄ insti
tuit r discipulis dedit. **Q**d tunc
fuit rationabile: qz ibi debuit in
choari veritas vbi cessauit figu

ra. **H**uius aut sacramenti figura
fuit imolatio agni pascalis. **E**t
ideo post illius agni esum xpus
instituit hoc sacm̄. **P**ostea rōa
biliter statuit ecclesia in reueren
tiā tanti sacramēti q̄ nō sumat
nist a ieiunio. ieiunio nature qd̄
soluit p̄ omne illud qd̄ sumitur

p. modicū cibi r pot⁹. **D**ies aut
incipit a media nocte. **E**t ideo q̄
post mediā noctē aliqd̄ sumpse
rit dicto modo reddit inhabilis
ad sumēdū hoc sacm̄. **E**xcusant
tñ infirmi. **I**de dicit **R**ichardus

in. iij. di. viij. **D**icit ergo apls:

Conuenientib⁹ vobis in vnum
scz ad participādū eucharistie sa
cramentū. iam nō est. id est nō li
cet vobis dñicaz cenā manduca
re.

Et subdit causam cui dicit:
Enusq̄sq̄ em̄ suā cenaz p̄sumit
ad māducādū. **A**n em̄ sumptio
nē sacramēti p̄parabāt sibi suā
cibaria r portabant ad eccliam
comedentes anteq̄ sumerent sa
cramentū: r sic diuites laute co

medebant et bibebant: pauperes autem esuriebant. Ideo sequitur apostolus. Et alius quidem esurit alius autem ebrius est. Notandum vero hoc loco secundum Petrum de tarantasia super epistolam Pauli duplex est cena, scilicet bona et mala. **C**ena bona quadruplex est. **Q**uedam corporalis in qua pauperes reficiuntur, de qua Lucæ xiiij. c. Cum facis prandium aut cenam voca pauperes. **A**lia est cena spiritualis in qua donis dei aie participant. Et de hac dicitur apocalyp. iij. c. in persona dei. Ego sto ad ostium et pulso: si quis michi aperuerit: intrabo et cenabo cum illo, et ille mecum. **T**ertia cena bona est sacramentalis qua fideles in altari pascentur. Et de hac dicitur Luc. **U**omo quidam fecit cenam magnam. **Q**uarta cena bona est celestis qua beatissimi fruuntur, et de ista dicitur Apocalyp. xix. c. Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt. **C**ena vero mala quadruplex est. **P**rima est voluptatis in qua homines inebriantur. Et de ista Judith. xij. c. scribitur. holofernes fecit cenam suis suis et inebriatus est. **S**ecunda cena est crudelitatis in qua iusti opprimuntur. Sicut fuit cena herodis de qua dicitur Math. vi. c. Cum dies oportuni accidisset: herodes natalis sui cenam fecit et in ea Johanne occidit. **T**ertia est cena ambitionis in qua superbi extolluntur. Et de hac dicitur Math. xxij. c. Amant primos acubitos in cenis. **Q**uarta est cena superstitionis et erroris: sicut est cena idola-

latraz. **D**e qua primo ad Corinthios. x. c. Si quis infidelium vocat vos ad cenam et vultis ire: omne quod vobis apponit manducate: nichil interrogantes propter conscientiam. In quibus vobis procedit apostolis licentiam comedendi cum infidelibus? hiis qui infidelibus prodesse possunt. **S**equitur Apostolus loquens corinthiis. Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum, id est domos non consecratis: in quibus debet exerceri talia divinia. Aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent. Quid dicam vobis: laudo vos. In hoc non laudo: immo, scilicet vitupo. **E**t minus dicendo plus significat. **S**ed hodie christiani multo gravius errant quam corinthii circa sacramentum istud venerabile. **E**t hoc triplici ratione.

Primo ratione incredulitatis.

Secundo ratione culpabilitatis.

Tertio ratione tepiditatis.

Primo aliqui errant ratione incredulitatis: quia nolunt credere realem existentiam corporis christi in sacro altaris: vellet enim altitudinem tanti sacramenti attingere vi nature et ingenii proprii. **S**ed in hoc nichil est investigandum secundum nature regulas: cum omnia que veracissime predicantur de hoc sacro referenda sint ad omnipotentiam dei.

De quo Cicero in libro de natura deorum refert. Nulli est nature subiectus aut obediens deus.

Deus qui regit ipse natura. **R**edere itaque debemus pure et simpliciter audientes doctrinam sanctorum et ecclesie professionem ac verba christi. **Q**uorum sententias distincte positas vide-

te poteris in quadragesimali d pe
nitentia in sermone de veritate sa
cramenti. ¶ Secundo errant cum irre
uerentia circa sacrum alij et quidem
multi ratione culpabilitatis: quod presumunt
in mortali culpa suscipere corpus
christi. ¶ Tertio errant plerique ra
tione tepiditatis: quod absque seruire
deuotionis compunctiois et medi
tationis ad altare sanctum accedunt.
¶ Quod notare debet ea que scripsimus in
quadragesimali de penitentia in
sermone de comunione.

¶ Quod sacramentum eucharistie est excel
lentissimum: quod declarat eius nomen
et quod superat alia: et quomodo fuit a christo
solemniter institutum.

Capitulum. ij.

Secundum mysterium declar
andum est de sacramenti
eucharistie excellentia.

Hanc explicat apostolus cum ait. Ego
enim accepi a domino quod et tradidi
vobis etc. quod vices que scripserunt
de hoc euangeliste ipse accepit a do
mino reuelate. quod dominus ihesus hoc
memoriale sacrum instituit sub du
plici specie in memoria sue passio
nis et mortis. Quanta vero sit huius
sacramenti excellentia colligere
possumus principaliter ex tribus.

¶ primo ex nominatione.

¶ secundo ex superatione.

¶ tertio ex institutione.

¶ Primo colligitur huius sacri ex
cellentia ex nominatione. Nam in sermone
ciscu de mayronis in suo. iij. di.
vij. Quattuor sunt huius sacri no
mina. ¶ primum nomen est eucari
stia. vt. i. q. i. c. multi secularium. et de
conse. di. ij. c. quidie. Extra de pe.

et remis. c. ois. in sermone Dionysii. li.
de angelica ierarchia: eucharistia
dicitur ab eo quod est bonus et caris
gratia quasi bona gratia: quia ibi
est bona gratia: non inherens sed sub
stantens vt dicit Landolphus i. iij.
di. vij. ¶ Secundum nomen est viaticum
vt. ij. q. ij. c. si quis in infirmitate.
quia est viatorum cibus et solida
tio. ¶ Tertium nomen est hostia.
vt de conse. di. iij. c. sacramentum
et c. semel. Et dicitur hostia quod pas
sionem christi significat quam pas
tri obtulit. ¶ Quartum nomen est
synaxis grece in sermone Dionysii. de an
gelica ierarchia: et latine idem est
quod comunio: quia est communis
fidelium comunis vniuersalis dicit etiam
sacrum altaris. de conse. di. i. c. sa
cramenta. ¶ Secundo colligitur ex
cellentia sacramenti eucharistie ex
superatione. Superat enim nobis
litate omnium aliorum sacramentorum
unde Hieronymus. i. q. i. c. multi
ait. Quid enim melius corpore et
sanguine dei nostri. quasi dicat
nichil. Et de conse. di. ij. c. nichil
nichil in sacrificijs maius esse potest quam
corpus et sanguis christi: nec vlla
oblatio hac potior: sed hec oes pre
cellit. Motandum in sermone Landolphi
in. iij. di. i. quod vnum sacrum potest
dici nobilius alio multipliciter.
¶ primo effectu. et sic baptismus est
ceteris nobilior. di. xxij. c. verus.
¶ Secundo ministri dignitate. vt com
firmatio. de pse. di. v. ca. de hys.
¶ Tertio vt repretata sicut eucari
stia. di. xv. c. ecce. ¶ Quarto signi
ficatio vt inrimonium. xxvij. q. ij.
c. societas. ¶ Quinto quod dignus

tate vt ordō stat⁹ necessitate: vt pe-
nitentia ⁊ extrema vinctio. ¶ Mo-
bilitas etiā in sacris pōt accipi
penes stat⁹ ecclie baptismus em̄
est sacm̄ intrantiū. di. xxi. c. p. rē
¶ Cōfirmatio pugnātiū. ¶ Eu-
charistia p. gredientiū. Et̄ ⁊ via-
ticū d. xvi. q. vi. c. Qui recedūt.
⁊. c. de hīs. ¶ Pnia est errātiū ⁊
deficientiū. ¶ Admōniū incon-
tinentiū. ¶ Extrema vinctio etē-
riū. xvi. q. vii. ca. Ab infirmis.
Sacm̄ ḡ eucharistie supercellit
reliqua quātū ad rem p̄tentā q̄ ē
corpus xp̄i verū. de co. dis. ij. ca.
Reuera. c. Om̄ia. ¶ Tertio collit-
gitur excellētia sacri eucharistie
ex institutiōe quia institutum fuit
ab ipso redēptore n̄ro dño iesu
xp̄o. In qua institutiōe p̄sideran-
de sunt tres circūstantie.

¶ Prima loci.

¶ Secunda diei.

¶ Tertia modi

¶ Prima circūstantia est loci.

Instituit nāq̄ xp̄s hoc sacm̄ in
iherusalē vbi fuerūt instituta q̄
tuor sacra. ¶ Primū penitētie qm̄
xp̄s post resurrectionē apparēs
discipulis insufflauit ⁊ dixit eis.
Accipite sp̄m̄ sanctū. Quorū re-
miserit peccata remittuntur eis.
Johā. xx. c. ¶ Scdm̄ fuit sac̄s ba-
ptismi qm̄ Adarci vl. c. dixit. Eū-
tes in mūduz vniuersuz: predicat-
e euāgelīū om̄i creature bapti-
zantes: in noīe p̄ris: ⁊ filij: ⁊ sp̄i-
tū sancti. ¶ Tertiu fuit sacm̄ or-
dinis: qm̄ dixit apl̄s Luce. xxi. c.
Hoc facite in meā cōmemoratiō-

onem. Tūc em̄ vt dicit richard⁹
iiij. ordinauit xp̄s ap̄los sacerdo-
tes. ¶ Quartū fuit sacm̄ eucha-
ristie. ¶ Secūda circūstantia cō-
siderāda d̄: diei. Nā institūm̄ fu-
it hoc sacm̄ feria quinta q̄ q̄drū-
plici mysterio fuit cōsecrata. pri-
mo pisciū creatōe in mari et au-
im̄ in aere: Et ps̄ genesis. i. ca.
Ad designanduz q̄ duo genera
hominū ad sūptionē hui⁹ sacra-
menti sunt apta. s. actiui q̄ i ama-
ritudine p̄nie cōmorant sicut pis-
ces in mari: ⁊ cōtemplatiui qui
designant p̄ aues. Secūdo dies ista
fuit cōsecrata mysterio dñice ob-
lationis. Nā beata v̄go feria qm̄-
ta obtulit filiū suū in tēplū vbi
dat̄ intelligi q̄ suscipientes. S.
eucharistie pleni debēt esse hūi-
litate sicut fuit bt̄a v̄go. tertio die-
es ista fuit cōsecrata mysterio do-
minice ascētionis. Ex quo dat̄ i-
telligi q̄ volētes cōicare debent
h̄re mentem eleuatam ad celos.
¶ Tertia circūstantia cōsiderā-
da d̄: modi. Ex p̄mit̄ em̄ primus
mod⁹ in canone b̄ti petri: vbi d̄.
Elevat̄ in celū oculis. v̄h sumit̄
documentū q̄ illi qui sumūt hoc
sacm̄ debent h̄re oculos menti
eleuatos ad deū ⁊ nō ad inferio-
ra depressos. teste p̄pheta q̄ ait.
Oculi mei sēp̄ ad dñm̄. secūdu
modus fuit gr̄arū actiō. Et de b̄
dicit apl̄s. Accepit panē ⁊ gr̄as
agens. Et de trahit arguementū
q̄ illud sacm̄ sumētes debēt eē
deo gr̄ati: ⁊ p̄cipue de tā mira-
bili b̄nificio. tertio mod⁹ fuit be-

nedictio quia bñdixit et nos etiã
debemus deũ bñdicere. **Quartus**
modus fuit diuisio qz fregit. Insi-
nuãs. qz sumetes xpi corpus des-
bet primis qñ possunt elemosy-
nas dare. iuxta illud ysaie. Fran-
ge esurienti panem tuum.

Qualit̃ monet Apłs fideles
vt cū deuotiõẽ suscipiãt sacramẽ-
tũ eucharistie ostendẽs punitio-
nẽ illoz qui contrarium fecerunt

Capitulũ tertium

Erũ mysteriũ declarãdus
ẽ de sacramẽto eucharistie
frequẽtia. **Frequẽtandum**
quippe ẽ hoc sacramentũ in me-
morias passionis xpi. vñ apłs re-
fert vba xpi qui dixit. **Vic** calix
nouũ testamẽtũ est in meo san-
guine. **Que** vba sic exponit My-
colaus de lira. **Vic** calix idest cõ-
tentũ in hoc calice nouũ testamẽ-
tum est: vetus em̃ testamẽtũ p-
mittebat bona tẽporalia. Nouũ
aut̃ pmitit boã spũalia: vt dicit̃ i. c.
Lũ marthe. Extra de cele. miss.
et glo. in. c. Trãslato sacerdotio.
extra de cõstitu. Et vt dicit̃ i dicit̃
to. c. Lũ marthe. Mõ solũ scriptu-
ra s̃ etiã promissio dicit̃ testamẽ-
tũ. Aletus aut̃ testamẽtũ fuit cõ-
firmatus p asperstonẽ sanguinis
victime brutalis vt habet̃ Exodi
xxiii. Nouũ vero testamẽtũ san-
guinis xpi effusione. vt dicitur
ad hebreos. ix. c. Subdidit xps
Hoc facite quotiẽscunqz bibitis
in meã cõmemorationẽ. Quoti-
ẽscunqz em̃ manducabitis panẽ
hunc et calicẽ biberis mortẽ dñi

annũciabitis donec veniat. scilicet
ad iudiciũ. **Per** qd̃ datur intelli-
gi qz celebratio huius sacramẽti
nõ deficiet in ecclia vsqz ad fine
mundi. Sed apłs ostendit peri-
culũ indigne sumentũ cū sequit̃
Itaqz quicunqz mãducauerit pa-
nẽ. id est corp̃ xpi sub specie pa-
nis vel biberit calicem dñi indi-
gne: reus erit corporis et sangui-
nis dñi. **¶** **Ubi** glo. Dumet ac si
xpm occiderit. **Quod** nõ est in-
telligendũ s̃m equalitatẽ: s̃ s̃m
quandã similitudinẽ. **Et** ideo se-
quit̃ textus. **Nobet** aut̃ seipsum
hõ. s. ppriam p̃scientiã diligent̃
examinando et emundando. **Et**
sic de pane illo edat et de calice
bibat. **Et** sit mentio hic d̃ dupli-
ci specie: quia in primitiua ecclia
sic dabat fidelibus. **Sed** ppter
piculũ effusiois sanguis mõ dat̃
m̃ sub specie panis. **Sacerdos**
tñ celebrãs: deby accipe sub vtra-
qz specie. **Qui** em̃ manducat et bi-
bit indigne: iudiciũ sibi mandu-
cat et bibit. id est ad suã damna-
tionẽ sumit. **Mõ** diuidicans cor-
pus dñi. id est nõ discernens ab
alijs cibis sumens eodẽ modo
sicut alios cibos. **¶** **Sed** p̃ b̃ ar-
guif qz xps dixit **Iohan.**

Qui manducat me: ipse viuit p-
pter me. **¶** **R̃** idendum qz hoc in-
telligit̃ de manducante digne.
¶ **Sequit̃** apłs loquẽs corinthiis
Ideo inter vos mlti ifirmi et im-
becilles et dormiũt multi. **¶** **Pro**
quoz verborum declaratiõẽ di-
cit **Nicolaus de lira** qz licz deus

multa rebuet punitē d'vltio iudi-
 cio tñ in pñti aliqua punit max-
 ime circa pñcipiū legislationis:
 vt ex terrore alij inducant ad ob-
 ſuantia leg. Sicut exodi. xxxi. c.
 dicit q post legilationē immedia-
 te mltia milia hoim occifa fuerūt
 in vituli pflatilis adoratiōe r si-
 militer in pñtiua ecclia. Plati-
 onē leg noue p rpin ananias et
 saphyra puniti fuerūt subitanea
 morte p pctō furti r mendaci vt
 ex terrore alij a ſilib' cauerēt Acti
 v. ca. Siliter in pñtiua ecclia
 multi puniti fuerūt ppt indignā
 ſuſceptionē ſacri. Eñ apłs dicit
 Ideo. i. ppt indignā eucharistie
 ſumptionē. Inter vos multi in-
 firmi. i. puniti diuini' infirmita-
 te corporali. Et imbecilles lōga
 valitudine laborātes. Et dormi-
 unt multi ſomno mortis corpal-
 a deo ſubito interfecti. q si nos
 metipſos diiudicemus pſcien-
 tias. ſ. nras bene purgando nō
 vtiqz iudicemur. i. puniremur.
 a dño p talem modū. Notandū
 q apłs in hoc iungit ſe alijs nō
 quia eſſet culpabilis ſed oſtēdēs
 ſe iunctum eſſe cū eis charitate.
 Dum iudicamur autem a dño.
 id ē punimur dicto modo corri-
 pinur. quia talis pena ad corre-
 ptionem inducitur: vt non cum
 hoc mundo. i. cū hoibus mūda-
 ne viuētib' dānemur. Dicta ſūt
 omnia hec vt preparēt ſe fideles
 ad ſacram cōionē: ob quā digni
 efficiant grā xpī qui eſt bñdictus
 in ſecula ſeculorū Amen.

¶ Eadē die ſes in cena dñi. De
 ſacramento cōfirmationis

Sermo q̄drageſim' ſeptim'.

Uilocus est

non indiget niſi vt pedes
 lauet et eſt mundus totus.

Verba ſūt redēptoris nri Jobā-
 nis. xii. c. et in euangelio hodie-
 no. poſt ſuſceptū ſacramētū ba-
 ptismi op' eſt pſicere de virtute
 in virtutē. ¶ Eñ Ihero'. in. i. ad
 palmachiā et oceanū ait. Ibunt
 de virtute in virtutē de bonis ſcri-
 ptū eſt xpianis. Meſcio qualiter
 placeāt parētibus infantes illi q̄
 ſunt annoꝝ quinqz vel decēz ſi in
 ea qua nati ſunt modicitate per-
 durēt. Propterea dñs ihūs xp̄s
 inſtituit alia ſacramenta quibus
 humane indigētie poſſet ſubue-
 niri. Inter que eſt ſacramētū con-
 firmationis: qd dicit chryſma ra-
 tione materie: confirmatio rōne
 effectus. et manus impoſitio ex
 modo dādi. Quia ſo a pleriqz
 hoc ſacramētū cōtenuitur ideo
 in preſenti ſermone de ipſo di-
 cturi erimus. qm̄ illud reuerēter
 ſuſcipientes confirmantur et ro-
 borantur vt chriſtum publice cō-
 fiteri non erubeſcant. Et ideo
 itaqz de illo tria miſteria princis-
 palia.

¶ Primū dicit inſtitutionis.

¶ Scdm obligationis.

¶ Tertū regulationis

¶ Quod ſacramētū confirma-
 tionis fuit immediate a chriſto.

Confirmationis.

Institutus. In q̄ dat robur ad cōfi-
tendū publice xp̄m qd̄ eccl̄a p̄fic̄
et determinata materia et forma.

Capitulum primum.

Primum misterium vidēdus
de sacro cōfirmationis di-
citur institutionis. Et in

hoc declaranda sunt tria.

Primum a quo istud sacramen-
tum fuit institutum.

Secundum quare fuit institutum.

Tertium qualiter cōsummat.

Primum qd̄ est declarandus a
quo sacrum cōfirmationis fuit in-
stitutum. Et ad hoc intelligendū
dicit Ricardus in. iij. di. ij. Qd̄
aliqui dixerunt quedā sacramen-
ta fuisse a xp̄o immediate instituta
Quedā mediātib⁹ aplis sicut cō-
firmatio et extrema unctio. Alij
dicunt a christo immediate om-
nia instituta fuisse: q̄ cum ex sua
institutione habeant virtutē cō-
ueniēs fuit ea institui ab illo so-
lo immediate a quo habent sancti-
ficandi virtutem que eis dari nō
potuit ab aliquo homine puro.

Thomas hō dicit qd̄ xp̄s om-
nia sacra instituit sed quedā ma-
gis necessaria et explicite: quedā
alia figuratiue et implicite p̄mul-
gationē et exp̄ssionem maiorem
reliquens aplis. Petrus etiam
de palude idem dicit: asserēs qd̄

Omnia sacra a xp̄o immediate fue-
rūt instituta s̄ nō p̄mulgata nisi
que erant necessitatis: ut baptis-
mus. de quo dixit Iohānes. iij.

Missi q̄s renatus fuerit ex aqua et
sp̄s sancto nō potest introire in
regnū dei. Et penitentia cū dixit
Matth. iij. Penitentias agite.
vel cū dixit leprosis. Ite ostendi-
te vos sacerdotibus. Et eucaris-
tia cū dixit Iohānis. vi. c. Missi
manducauerūt carnē filij homi-
nis et. Instituit xp̄s extremā un-
ctionē cū misit ap̄los p̄dicare et
oleo ungerē infirmos. Et cōfirma-
tionē qm̄ b̄ndicebat pueros eis
manus ip̄onens. Ordines in ce-
na vltima. Matrimonium qm̄ nu-
ptias miraculo vini cōsecrauit.
Sed cōfessionē et extremā unctio-
nē p̄mulgauit exp̄sse p̄ Iacobus
v. c. Cetera p̄ doctrinā ap̄olorū
Sacramentū q̄ cōfirmationis
a xp̄o fuit institutum s̄m̄ Petrum de
palude s̄ nō sit scriptum: qm̄ vt
etiā in p̄cedentibus diximus vidē-
delicet in s̄mone de supbia he-
reticorū. Multa tā de verbis q̄
de factis d̄nicis inuenimus in
euāgelistis om̄issa que apli vel
suppleuissē v̄bo vel facto exp̄ssis-
se legunt. vt dicit extra de cele-
mis. c. cū marthe. Apli autē chris-
mati fuerunt die p̄thecostes s̄-
ne chrismate. vt em̄ dicit Maḡ
s̄m̄az i. iij. De nō alligauit po-
tētā suā sacris: qm̄ et p̄ alios mo-
dos sibi placitos posset cōferre
grā. Qd̄ q̄ alijs cōferi grā s̄m̄
legē cōem p̄ sacrum cōfirmationis
s̄ aplis cōtulit sine cō plenitudo
sp̄s sancti fecit tñ appere sup̄ eos
aliqd̄ cōr̄p̄dēs materie chrisma.

nis. s. linguas igneas. ¶ Apostoli
etiā chrisinabant p impositiones
manuū r descēdebat visibiliter
spūssancus. Et scribit actuū .viij.
c. ¶ Scdm qd est declarandum
quare sacm confirmatiōis fuit in
stitutum r dicūt doctores in quar
to di. viij. q fuit institutum ad hoc
vt p grām operantē roboretur r
fortificet aia ad cōfitendū euz fi
ducia fidē xpī. ¶ Notādū tñ q
pōt quis tripliciter roborari seu
confirmari.

¶ Primo per iuriū firmationē.

¶ Scdo p armorū additionem

¶ Tertio per membrorum vi
gorationem.

¶ Primo roborat r confirmatur
qsp iuriū firmationē. ¶ Nā em qf
eligit ad aliquā dignitatē acqri
tur ei ius ad rem illā: s; cū a supe
riore cōfirmat firmat sibi magis
illud ius: vt nō ita defacili possit
sibi auferri. Sicut dicit de salomo
ne rege q eo confirmato in regno
regnū ei adhestit fortis. ¶ Sic ad p
positū p baptismū assumit quis
spūaliter ad dignitatē regiā r ac
quirit ei ius ad omnia sacra vt ad
mittat ad ea: s; p confirmatiōis sa
cramentū magis firmat sibi illud
ius. ¶ Secūdo confirmat qd per
armorū appositionē. ¶ Quis enim
qis sit fortis corpe si cū hoc addan
tur sibi arma sicut fit militi cum
accedit ad bellū: inde confirmatur
r magis roborat. ¶ Per baptismū
autē recipit qd grām vigorantē
eum ad bene agendū. ¶ S; p chris
tationē recipit maius robur spūi

tuale ad pugnandū p fide vt nō
terret nec erubescat publice fidē
xpī confiteri. ¶ Unde petr' ap'ls qui
ad vocē vni' ancille ita timuit q
xpī negauit. Et ipse cū alijs apo
stolis q'uis grām h'rent et essent
baptizati: Et dicit aug'. tamē sta
bant clausi in domo ppter metū
iudeoz. ¶ S; postq fuerunt cōfir
mati in die penthecostes ita fue
runt roborati q exētes domus
ceperunt publice predicare ma
gnalia dei r sine aliquo timore
fidem xpī. ¶ Et quātūcūqz fierēt
eis miner flagellarent nō dimit
tebant: quin publice predicarent.
¶ An xp's dixerat eis Luce ultimo:
c. Sedete in ciuitate quascūqz indu
aminivirtute ex alto. i. armis for
titudinis. ¶ Armant ergo illi qui
chrisinant signo crucis p ep'm in
frōte r iungunt sicut r pugiles
antiq'tus inūgebāt ad hoc vt tū
q fortes milites xpī facti non ti
meant nec erubescāt publice xp's
fateri. ¶ In hui' figurā dauid vn
ctus a samuele preliās cū golias
terribili gigante preualuit con
tra eum r in funda r lapide occi
dit. p'mi regum. xvi. c. ¶ Hic mel
chides papa de cō. di. v. caplo.
Spūs scūs ait. Quia in mūdo
tota etate victuris interuissibiles
hostes et pericula nobis gradi
endum est. ¶ In baptismo regene
ramur ad vitam. Post baptis
mū cōfirmamur ad pugnam. ¶ In
baptismo abluimur post bap'tis
mum roboramur. ¶ Et quamuis
continuo transsuris sufficiat.

regenerationis baptisma: victu-
ris tñ sunt necessaria pfirmatō
nis insignia. Regeneratio saluat
mox in pace bñi seculi recipiens
dos. ¶ Et confirmatio armat et in-
struit ad agones mundi. ¶ Per-
no confirmat quis et roborat p
membrorū fortificatōz. ¶ Cum pu-
er nascit vivit vtiqz: sed multus
est debilis nec ad opa aptus ad-
ultor. ¶ Et sensibilibus aut et cor-
palibus deuenire possum? i no-
ticia spūalium p similitudines
eorū nascit em hō in esse spūali
p baptismum et vivit vtiqz vita
grē: sed adhuc est quasi debilis
in vita spūali. ¶ Vñ Apłs. petrus
in p̄ma sua canonica. c. ij. bap-
tismi ait. Quasi mō geniti infā-
tes lac cōcupiscite. vt in salutes
crescat. ¶ Sed p cōfirmationes
vel chrisimationē cōfirmat hō q̄
si pueniens p hoc ad etatē ro-
bustā: vt possit bellare et fortia
agere. ¶ Tertū qd̄ est declarā-
dum qualiter hoc sacramentū
psumat. i. que sit materia eius et
que forma. ¶ Et q̄tū ad materiā
dicit Ricardus q̄ materia huius
sacramēti determinata est chris-
ma psecratū ab ep̄o qd̄ compo-
nit̄ ex oleo oliuaz qd̄ designat
nitōrē p̄sciētie et balsamo qd̄ de-
signat odorē bone fame: vt p̄t̄
extra de sacra vnctione. c. vno.
nec obstat qz chris̄m nō fuit vsus
ista materia: qz credendū est q̄
ipse hanc materiā determinā-
uit inspiratōe vel p̄cepto. ¶ Vnde
Damascen⁹ li. iij. c. iij. ait. mul-

tos ritus seruat nunc ecclesia q̄ ^{no}
licet i scriptura nō inueniant̄ ex
p̄sse instituti: tñ p sanctos spūs
sc̄ūs instituit et reuelauit. ¶ Di-
cit tñ Landulphus q̄ chrisma
cōsecratū ab ep̄o est materia re-
mota. i. cōfirmatōis: sed vnctio
est materia p̄pinq̄. Forma vō
huius sacramenti est. ¶ Consi-
gnō te signo crucis et cōfirmo te
chrisimate salutis. In noīe patris
et filij: et spūs sancti. Amē. ¶ Hāc
formā vt inquit petrus de palu-
de nō habemus ab euāgelistis
sed a traditiōe romane ecclesie/
que eam accepit ab apostolis q̄
eam a xp̄o acceperūt. ¶ Et si apo-
stoli nō fuerūt vs̄ hac formā di-
spensatiue factū est sicut tñc for-
ma baptismi. ¶ Adagis tñ vs̄ cre-
dunt licet non legat̄ qz occulta
hāt formas sacramentorū p̄pter
utilitates gentiliū: et qz i signo
crucis oīa sacramēta p̄ficiunt.
de conse. di. v. c. Nunquid.

¶ Qd̄ oēs fideles obligant̄ su-
scipere cōfirmatōz ab ep̄is ex p̄ce-
pto ecc̄ie p loco et t̄pe. La. ij.

¶ Secundū mysteriū viden-
dū de sacramēto cōfirmati-
onis dicit̄ obligatio vbi querit̄
tur an fideles obligent̄ ad istud
s. d̄ necessitate. ¶ Et ad hoc r̄ndet
Ricard. in. iij. et petrus de palu-
de. Quod h̄ sacramentū nō est
simpliciter necessariū nec ex in-
stitutiōe propter effectū eius q̄
est robur spūale: qz de facto et
meritorie pōt hō confiteri fidē
sempe p̄secutionis p fortitudi-

nē et charitatē q̄ dat in baptis-
mo cum minima charitas sufficiat
ad resistendū eius temptatioi.

103

¶ Bre non est necessariū ex insti-
tutōe xp̄i: q̄ xp̄s nō pmulgauit
hoc sub cōminatōe damnatio-
nis: ut baptismū et p̄niam. Nec
p̄cipit illud sicut eucharistiam
p̄pter qd̄ ista tria dicuntur neces-
sariis.

Sed videt hoc esse neces-
sariū ex ordinatiōe eccl̄ie: q̄ sta-
tuit ut oīs fidelis semel in vita
p̄firmet si pōt: ut pat̄ de cō. di. v.
c. Oēs fideles. vbi dicit q̄ oēs
p̄ impositionē manū ep̄oz reci-
pe dnt sp̄m̄ sc̄m̄ post baptismū:
ut pleni christiani iuueniantur.

¶ Et de con. di. v. c. Sp̄s sc̄s
dicit. Uicturis necessaria sūt cō-
firmationis auxilia. ¶ Et in. c. ut
iun. dicit. Nunq̄ erit christia-
nus. s. plenarie q̄ nō fuerit ep̄a-
li p̄firmatione chrisma. ¶ Et
Kaban de cō. di. v. ait. Nouis-
sime a sūmo sacerdote. i. ep̄o p̄
manus impositionē paracletus
dat baptismato ut roboret p̄ sp̄m̄
sc̄m̄. ¶ Et Hugo. li. ij. de sacra-
mētis. timēdū est hīs qui p̄ ne-
gligentiam omittūt ep̄i p̄sentis-
am et non suscipiūt manus im-
positionē ne forte propterea dā-
nent. ¶ Quamuis ergo paruu-

lus post baptismū morēs va-
dat ad gl̄iam etiā non chrisma-
tus: tñ non habet illā plenitudi-
nem seu augmentus gratie. vñ
nec gl̄ie sicut p̄firmatus. Et ad-
ultus q̄ p̄temneret hoc sacramē-
tum suscipere saluari non posset.

Sed hoc loco querit̄ vtrū
soli ep̄i possint p̄firmare. Et q̄
sic probat. Nam scribit̄ extra de
sacra vntiōe. c. Unico. Lū cete-
ras vntiōes simplex sacerdos
vel p̄byter valeat exhibere h̄c
nō nisi summus sacerdos. i. ep̄us
debet p̄ferre. Bre de cō. di. iij. p̄-
sbiteri baptisatos infantes sig-
nare in frontib⁹ sacro chrismate
non p̄sumāt. Et idem habet de
p̄se. di. v. c. Adan. et c. De hīs.
Et. lxxv. di. c. Quāuis. ¶ Et
p̄tra arguūt aliqui: q̄. ut recitat
mgr̄ sen. i. c. iij. habet. xv. di. c.
Peruenit. Grego. scripsit Janu-
uario ep̄o i grecia q̄ sacerdo-
tes possent inungere in fronte
chrismate sicut antea faciebant.
Prohibuerat em̄ eos p̄firmare
sed q̄ ppl̄s fuit de hoc scādali-
zatus p̄cessit q̄ possent p̄firma-
re sicut an. ¶ Rñdet Ladulph⁹
in suo. iij. q̄ circa hoc varia di-
uersi dicūt. ¶ Alij em̄ tenent q̄
Grego. p̄cessit vngere in fron-
te oleo et nō chrismate ad sedā-
dum scandalū ppl̄i. Sed q̄ hoc
obijcit glo. q̄ tunc illum ppl̄m
decepisset et ita x̄no sacramēto
defraudasset qd̄ non est p̄sumē-
dum de sc̄o Grego. ¶ Quidam
hō tenent q̄ gregori⁹ fecit illos
sacerdotes q̄ erant sub Janua-
rio ep̄o quo ad actū p̄firmādi
ep̄os. ita q̄ quilibet eoz in ordi-
ne ep̄at⁹ sibi in hac p̄tate colla-
ta p̄firmabat. ¶ Ricar. hō dicit
q̄ h̄ soli ep̄i p̄firmāre possint ex
ord̄inaria p̄tate tñ simplex sacer-

Dos confirmare posset ex cōmis-
sione pape. vñ glo. in. c. Qñ. ex-
tra de consuetudine ait. Papa
pōt delegare auctoritatē chris-
mandi simplici sacerdoti ⁊ non
laico. **E**p̄i vñ lz ipi possint chris-
mare non possunt in alijs infe-
riorib⁹ demā dare q̄ ex officio h̄
facere non p̄nt. Sed alij ep̄i vel
archiepi p̄nt hoc facere in dīo-
cess alterius ep̄i de licentia ipsi-
us ep̄i. **E**p̄i em̄ ea que sunt iur-
isdictionis. vt iudicare excōica-
re ⁊ similia cōmittere p̄nt etiam
alijs nō habentib⁹ iurisdictionē
Ea vñ que sunt ordinis ⁊ ep̄a-
lis auctoritatis nō p̄nt deman-
dare aut delegare alijs q̄ sunt i-
ferioris gradus. **E**t de cōse. ec-
clesie vel altaris. c. Aqua. dicit
text⁹. Licet ep̄s cōmittere valeat
q̄ iurisdictionis existūt que or-
dinis tñ q̄ ep̄alis sunt nō p̄nt in-
ferioris gradus clericis demā-
dare. **U**bi glo. iurisdictionis: pu-
ta iudicare: cognoscere de cau-
sis: beneficia cōferre ⁊ oīa alia
que assecutus est ep̄s in cōse-
cratione: hec oīa cōmittere pōt. et
delegare vnicuiq̄ maiori vñ mi-
nori. Sed ea q̄ sunt ordinis. s. de-
ricos ordinare: virgines cōse-
crare: chrisma cōficere ⁊ similia
non pōt. **E**rgo vt redeam⁹ ad
nostra obligāt fideles ad sacra-
mentū cōfirmationis qd̄ ep̄i cō-
ferūt. **E**t vt fideles ecclesia allici-
at ad deuotionē tantū sacramē-
ti statuit inter cetera q̄ lz qñq̄
cūitas sit supposita excōicatiōi

et interdicto: potest ep̄s conuo-
care pplm cum sibi videbit⁹ ex-
pedire apud aliq̄ ecclesiā ⁊ p̄di-
care insup ⁊ chrismare: vt p̄t ex-
tra. de sen. exco. c. Responso.

¶ De regulis que obseruari
debent circa sacramentum con-
firmationis. **¶** Caplm. iij.

¶ Tertium mysterium videndum
de sacramēto cōfirmatio-
nis dicit regulationis. In quo
notande sunt aliquę regule cir-
ca vsum ei⁹. **¶** Prima regula scōz
doctores in. iij. q̄ hoc sacramē-
tum debet dari oībus fidelib⁹:
baptisatis non aut non baptisa-
tis ⁊ mulieribus sicut ⁊ viris:
qz etiā mulieres pro xp̄o dimi-
cauerūt. **¶** **E**rigo. in omelia su-
p̄ Mathēū ait. In mundanis
agonibus etatis ⁊ forme gene-
risq̄ dignitas requirit⁹: ⁊ ideo
seruis ac mulierib⁹: senibus ac
pueris ad eos aditus denegat⁹.
¶ In celestib⁹ aut oī p̄sone ⁊ eta-
ti ⁊ serui indiscreta facultate sta-
diū p̄t. **¶** **E**t in omelia de militia
sp̄uali dicit. Apud deū femine⁹
etiā militat sex⁹. **¶** **A**dulte nāq̄ fe-
mine animo virili sp̄ualē militiā
gesserūt. qdā em̄ interioris ho-
minis virtute viros equerūt in
agonib⁹ martyriū: quedā etiam
fortiores viros extiterūt. **¶** **S**e-
cūda regla q̄ puuli etiā p̄nt cō-
firmari: qz si nō tunc tñ postea
habebunt forte confiteri chris-
tū ⁊ minus habent de fictione. tñ
quia hoc sacramētū iterari nō
debet ⁊ nō sic p̄sumit de cōuers⁹

De Sacramento Confirmationis:

facto inter xpianos q̄ sit chris-
ma? sicut q̄ sit baptizat?. Ideo
nō expedit q̄ puuli cōfirmēnt
ante septēniū vt possint melius
recordari postea cōfirmati: q̄b?
etiā p̄pter hoc solet dari alapa
saluat̄ tñ puuli baptizati etiam
sñ cōfirmatiōe. ¶ Tertia regla
q̄ ille q̄ crismat̄ d̄z teneri ab ali-
quo s̄m tho. iij. par. q. lxxij. Nec
tñ ista tētio est de necessitate sa-
cramēti q̄ r̄ sine ip̄a dare: sed
est ex p̄cepto ecclie si adsit facul-
tas. ¶ Q̄gruit aut̄ tētio huic sa-
cramēto q̄ cōfirmandus vt debi-
lis confirmari petit. r̄ ideo ab
alio vt a baculo sustentat̄ quasi
infirmus r̄ mulier etiā tenere pōt
¶ Quarta regla q̄ nō cōfirmat̄
tus nō d̄z tenere cōfirmādū ar-
sumētū de cōse. di. iij. c. In ba-
ptizate. Itē nec vir vxorem nec
vxor virū. Alio q̄n iure petendi
debitū carebūt si sciēter facerēt
secus si ignorāter. xxx. q. i. c. De
hij. Itē cōsanguinei v̄l affines
nō debēt se mutuo tenere quia
sufficit vinculū carnale vel na-
turale. ¶ Quinta regla q̄ in
cōfirmatione p̄trahit̄ cognatio
sp̄nalis nō solū ipediēs matri-
moniū cōtrahendū s̄ etiā diris-
mēs p̄tractū. ¶ Et hec cognatio
cōtrahit̄ iter cōfirmatū r̄ eū vel
eos q̄ tenēt ad cōfirmationem
Inter ip̄m confirmatū r̄ filios
naturales. ¶ Inter alios de q̄b?
dixim⁹ in sermōe de luxuria in-
cestuosoz. ¶ Sexta regla q̄
adulti monendi sunt p̄mittere

cōfessionē añ cōfirmationē. vt d̄
con. di. v. c. Et ieiuni. et hoc in
oī susceptione sacramenti post
baptismū obseruādū est ab eo
q̄ post baptismū peccauit mor-
taliter. ¶ Sexta regla q̄ sacra-
mentū cōfirmationis ieiunius et
a ieiunius dari debet vt p̄ d̄ cō-
di. v. c. Et ieiuni. r̄. c. sequēt̄. q̄
et de oī sacramēto intelligēdū
est. ¶ Nō sine causa post p̄ā diuini
ministrari non d̄z: puta si ep̄us
nō pōt mane cōmode crisma-
re. ¶ Septima regla q̄ in oī
loco dū tñ decēti r̄ hōesto pōt
ep̄s cōfirmare sine pctō nō solū
in ecclia s̄ extra: s̄ crisma solū
in ecclia p̄fici debeat. r̄ hoc itel-
lige in diocesi sua s̄bditos suos
nisi ex cōmissiōe vel licētia con-
firmaret alios. et nota q̄ si ep̄s
cōfirmaret nō s̄bditos absq̄ sui
superioris ep̄i licētia: v̄l p̄staret
sacramētū s̄ peccaret. r̄ nō effi-
ceret irregularis neq̄ suspens⁹
¶ Octaua regla q̄ vnctio cris-
matis faciēda est in frōte. Ex-
tra de sacro vnctione. c. vno. q̄
vt magis audacter r̄ sñ rubore
homo p̄fiteat̄ xpm dat̄ cōfirma-
tio: r̄ ideo poti⁹ in fronte fieri
debz vbi magis apparēt h̄mōi
passiōes. ¶ Cōfirmat̄ ista tho. in
tertia parte asserēs q̄ ista cōf-
gnatio sit in frōte p̄pter duo:
¶ Primo q̄dē q̄ crismat̄ isigni-
tur signo crucis sicut miles si-
gno ducis: q̄d quidē d̄z esse eui-
dēs r̄ manifestū. Inter oīa aut̄
loca corp̄is humani maxime

nōj

nōj

manifestus est frons q̄ q̄si nunq̄
obtegit. Et ideo limus chrisma-
tus chrismate in fronte ut in ma-
nifesto demonstrat se esse xp̄ia-
num sicut et ap̄li post receptum
spiritū sc̄m se manifestauerūt
q̄ prius in cenaculo latebāt. Et se-
cundo q̄ aliquis impedit a libe-
ra confessione xp̄i propter duo. s.
propter timorē et propter vere-
cundia. Vtriusq̄ aut̄ horū signū
maxime manifestat̄ in fronte pro-
pter propinquitatē ymaginatio-
nis. et propter h̄ sp̄s a corde di-
recte ad frōtes ascendūt. unde

**Per eundem erubescunt timētes
aut pallescunt ut dicitur in. iij. ethi-
corū. et ideo in fronte signat̄ chris-
mate ut neq̄ propter timorem
neq̄ propter erubescētia nomē
xp̄i profiteri p̄termittat. Et Mona-
regla q̄ dicitur frōs ligari quousq̄
chrisma desiccat. Non oportet
aut̄ q̄ pannus septē diebus ligato
capite portetur. Et q̄ septē diebus
caput a lotionē seruetur: et h̄ pro-
pter reuerētia chrismati et pro-
pter septē dona sp̄s sc̄i. Sit igit̄
christiani diligētes ut confirmatio-
nis sacramētū cū deuotiōe
ac reuerētia suscipiāt: ut sic for-
tificati iesus xp̄m dñm et salua-
torē seculi cōfiteant̄. cui sit laus
et gl̄ia p̄ infinita sc̄la sc̄lorū amē.**

**¶ Feria sexta magna de flebi-
li morte saluatoris nr̄i iesu xp̄i
Sermo q̄dragesim⁹ octau⁹.**

**Inclinato ca-
pite tradidit sp̄m. Scri-**

bunt. hec v̄ba ioh̄an. xix. c. et in
euāgelio hodierno. Et si oium
nostrū oculi fierēt fontes aque
viue ut lachryme profluētēs ex
illis sup̄ excederēt abundātiā
fluminū stagnorū lacuū et maris
oceanī nō sufficerēt ad satisfac-
ciendū pietati quā debem⁹ p̄su-
sumo redēptori nostro dño iesu
xp̄o. Nichil em̄ excogitari pōt
aut enarrari flebili⁹ et cōmiserā-
tiōe dign⁹ q̄ ei⁹ acerbā passio-
et mors crudelis ab eo pro nob̄
vermiculis tolerata. Et sed plerū-
q̄ asserūt nō cōuenire ḡuitati
v̄iroz sapiētū ut se ad lamenta
inclinent et lachrymas. Quos
nos facile cōvincim⁹ exemplo
eorū q̄ propter plāctū suoz caro-
rum de benignitate laudantur
Et sicut ioseph q̄ fleuit et de oscu-
lar⁹ ē faciē patris sui defuncti
ut dicitur Gen̄esis. l. c. Et dauid
q̄ plāxit sup̄ saul et ionatha iter-
fectos in plio: ut scribit̄. ij. regū
i. c. Et sup̄ tumultū abner iter-
fectus a ioab et abisai: ut habetur
sc̄di regū. ij. c. Et pro amō filio
quē interfecit absalon: ut ps. ij.
regū. xij. ca. et deniq̄ nunciata
morte absalō flebat dicens. Abs-
alon fili mi: fili mi absalon. Et
versa fuit victoria illi⁹ viri in lu-
ctū oī pp̄lo ut ps. ij. regū. xvij. c.
Et de alexandro insup̄ q̄ magn⁹
cognominat⁹ est refert Quint⁹
curti⁹ q̄ audita morte vxoris da-
rii fudit lachrymas. Sic et alij plu-
rimi q̄s omittere libet. Et cur
igit̄ nō debeat vnusq̄sq̄ faciēs

Lachrimis madefacere cum nar-
 rat mors illi? q̄ fuit a p̄rib? desi-
 derat? a p̄pheti p̄nūciat? a de-
 cez sibilis vaticinat? ab āgelo
 annūciat? a v̄gine m̄re p̄cept?
 ab elisabeth b̄ndict? a multitu-
 dine angeloz laudat? a pasto-
 rib? iuent? a stella mōstratus:
 a magis adorat? a symeone iu-
 sto & sene in brachijs susceptus
Ipse v̄giz dei est & v̄ginis fili?
 Ipse de spū sancto cōcept? ipse
 oī grā & veritate replet?. Ipse q̄
 pctm̄ nō fecit nec dolus inuēt?
 est in ore ei?. Ipse speciosus for-
 ma p̄re filijs hoīum: in quē de-
 siderāt āgeli p̄spicere ipse de-
 inqz q̄ dilexit & lauit nos a pec-
 catis sanguīe suo. Currite igitur
gētes v̄ndiqz & venite hodie
ad locū caluarie & dū ī cruce p̄-
dira tormēta mortuū īspiciēt au-
ctore v̄ite flebilib? vocib? aera
cōplete. Plangite & ululate sup
iesu in cruce p̄ nobis extincto.
Plāgite o virgines virgine de
virgine natū. Plāgite o nupte
& cōiugati matrimonij p̄cipuū
cultore: qui vt illud extolleret
aquā in vinū cōuertit ī nuptijs
plāgite o vidue iesus q̄ viduas
honoravit: & adolescētes filius
qui mortu? erat suscitātū resti-
tuit vidue matri. Plangite viri
doctri summū doctore lūmē mū-
di q̄ semp docuit veritatē. Plā-
gite turbe & ppli oēs xp̄m qui
turbas his miraclo panū refo-
cillavit. Plāgite o matres filius
virginis inocentē decorū affaz

bilē trigintatres ānos habētē
 etatis quem iudei pessimi hodie
 crucifixerūt: hodie vulneraue-
 rūt: hodie illuserūt: hodie deni-
 qz occiderūt. Sz cū ad hoc non
sufficiat ibecillitas n̄ra mente
ad deū est recurrēdū orandūqz
vt gratiā largiat? q̄ mediante re-
cordari tāte rei cū cordis teme-
ritudie valeam? Quare & vos
astātes genuflecti in silentio di-
cite pater noster. Ergo v̄o voce
publica referā orōnē quā facit
ecclesia. & espice quesum? d̄ne su-
per hāc familiā tuā p̄ qua d̄ns
noster iesus xp̄s nō dubitavit
manib? tradi nocētū & crucis
subire tormētū Amen. Implo-
rato iaz ex superis p̄sidio: oēs
ingenij vires excitabim? ad cō-
tēplandā mortē v̄nigeniti filiū
dei: quā tulit vt nos viuificary
ac recōciliaret eterno p̄ri. De
ipā itaqz morte iesu xp̄i locutus
ri tria mysteria proponimus
contemplanda.

C Primū dicit veritatis.

C Scdm penalitatis.

C Tertium pietatis.

C Qd mod? liberādi gen? hū-
 nus p̄ passionē xp̄i fuit p̄ueniēs
 Et q̄ xp̄s occisus fuit a iudeis
 ac vere mortuus. Ca. p̄mū.

Rūmū mysteriū contēplā-
 dum de morte xp̄i d̄: veri-
 tatē q̄ tria dubia p̄iūsi-
 ma dedaremus.

C Primū v̄tz fuit p̄ueniēs mo-
 dus liberationis humane per
 passionem & mortem xp̄i.

T Scdm utrum xps fuit ab alio occisus.

T Tertium utrum christus fuit vere mortuus.

Dub. **7.** **T** Pro pmi dubij declaratiōe audiēda ē sciētia Augustini q. li. xiiij. de trinitate ait. Sanan de nre miserie null' ali' mod' pueniētor fuit q' p passionem xpi. Ratio ē h' in tho. tertia pte q. xlvj. q. tāto aliqs mod' pueniētor est ad allequēdū finem quāto p ipm plura cōcurrunt expeditia fini. per h' aut' q' hō p xpi passionē ē liberat' multa occurrūt ad salutē hois p'ntēna pter liberationē a pctō/que sunt precipue tria.

T Primum est cognitio diuine charitatis.

T Scdm exemplū virtuositatū

T Tertium pseruatio puritatis

T Primus est cognitio diuine charitatis. p h' em hō cognoscit quātū a deo diligit. ideo iohānis. iij. c. **C**hris' dixit. sic deus dilexit mūdū vt filiū suū vni genitū daret. **E**t ecclia dicit il-

lud vbus **B**rego. **Q**u inextimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filiū tradidisti. **E**t

thero. in epistola ad damasum papā inqt. **Q**ue maior pōt esse demētia q' vt dei filius. filius hois putaret. decem mēsiū fastidia sustineret. part' expectaret aduentū: p singulas adolesceretates: et post stumelias vocis alapas et flagella crucisq' pro nobis fieret maledictū vt nos

a maledicto legis absoluere

Et paul' ad romanos. viij. c. ait. **P**ro p filio suo nō pepcit de' s' p nob' oibus tradidit illū.

T Si aut' aliqs obijceret q' magna iniqtas ē innocētē pas-

sioni et morti tradere. **S**icut dicit deuteronomij. xxxij. **D**e' fide-

delis ē et absq' vlla iniqtate. **S**i filiū innocētē nō debuit tradere

passiōi et morti. **R**ūdet tho. tertia pte. q. xlvij. q. de' pater

tradidit xps passioni. **S** vno q' dē modo h' m q' sua eterna volūta-

te pordinauit passionē xpi ad hūani gnis liberationē. **S** ill' d'

q' dicit ysaiē. liij. ca. **D**omin' posuit i eo iūqtatē diuin' nrm. **S** e-

cūdo inq' tū ispirauit ei volūtatē patiēdi p nobis ifundēdo ei charitatē.

Tertio nō ptegēdo eū a passione s' exponēdo p

sequētibus. vñ vt dicit **M**athej. xxvij. clamauit in cruce **D**eus me' cur me dereliqisti. q. s. h' m

Aug. p'tati psequētū eū exponit et s'bratit p'ectionē nō tū soluit vniōne.

Quod predixerat **D**avid i ps. illo. xx. loquēs in p'sona xpi. **D**e' de' me' q're me dereliqisti et cui' expositionem scripsim' in h'mōe de passiōe in alio q' dragesimali et q' de xpo **D**avid loq'bat' ostēdit lactān' libro. iij. ex hoc q' in illo ps. dicit. **V**oderunt man' meas et pedes meos. vbi sic ipse sequit' **Q**ue vtiq' ppheta nō de se loq' cur' ē fuit em rex et nunq' illa p' pessus ē. spūs. dei p illū loque

No. bať qui fuerat illa passur? post
 annos mille ⁊ quinquaginta. tot
 em colligunt anni a dauid vsqz
 ad crucē xpi. hec ille. ¶ Dicim?
 qd iniquū est ⁊ crudele hoiez
 innocētes morti tradere cōtra
 ei? volūtate. sed de? pater. non
 sic tradidit filiū q̄ obediens in
 sua oratiōe paterne se s̄bdidit
 volūtati tertio replicās. Pater
 mi si possibile est trāsfer a me
 calicē: verūtm̄ nō sicut ego volo
 s̄ sicut tu fiat volūtās tua. ¶ Et
 No. nota de h̄ possibili scōz tho. iij.
 pte. q. xlvj. arti. ij. Qd̄ aliqd̄ pōt
 dici possibile v̄l impossibile dupli
 citer. ¶ vno mō simplr ⁊ absolu
 te. ¶ Aliomodo ex suppositiōe
 Simpliater ⁊ absolute loquēz
 do possibile fuit deo aliomodo
 hoiez liberare q̄ p passionē fi
 lii. Qd̄ nō est impossibile apud de
 um oē v̄bū. S̄ ex aliq̄ suppositi
 tione facta fit impossibile: qz enīz
 No. impossibile ē dei p̄sciētā falli
 et ei? volūtate siue dispositiōi
 ne cassari. supposita p̄sciētā ⁊
 ordinatiōe dei de passione xpi
 non erat simul possibile xpm̄
 nō pati ⁊ hoīem aliomodo q̄
 p ei? passionez liberari. ¶ Et si
 Q. rursus aliqs̄ q̄reret: an si deus
 liberasset hoīem absqz oī satisf
 factione fecisset p̄tra iusticiam.
 An. ¶ R̄ndet tho. q̄ non. Quia ille
iudex nō pōt salua iusticia cul
pā siue penā dimittere q̄ h̄z pu
nire culpā in aliū cōmissam. pu
 ta vel i aliū hoiez. vel in totā rē
 publicā siue in superiorē princi

pem. S̄ de? nō habet aliquem
 superiorē. s̄ ipse ē supremū ⁊ cō
 mune bonū toti? vniuersi. Et
 ideo si dimittat pctm̄ qd̄ h̄z rō
 nem culpe ex eo qd̄ p̄tra ipm̄ cō
 mitit nulli facit iniuriā. Sicut
 q̄cunqz hō remittit offensā in se
 cōmissā absqz satisfactione mi
 sericorditer ⁊ nō iniuste agit
 hoc nō obstāte noluit pctm̄ s̄n̄
 pena dimittere. Et cū hō suffi
 ciēter satisfacere nō posset per
 aliquā penā quā pateret: ei sat
 isfactorē dedit charitatēqz suā
 generi hūano exhibuit. ¶ Se
 cū dū qd̄ occurrit prinēs ad salu
 tē hoīs est exēplū v̄tuositatis.
 in hoc em̄ qd̄ xps̄ moriēdo rede
 mit hūanum gen? exēplū dedit
 hoibus obediēte: humilitatis:
 cōstātie: iusticie ac ceteraz v̄r
 tutū in passione xpi ostensurus
 q̄ sunt necessarie ad hūanā sal
 ute. ideo d̄ prima Petri. ij. ca.
 Christus passus ē p̄ nobis vo
 bis relinquēs exēplū vt seq̄mi
 ni vestigia ei?. ¶ Tertiu qd̄ fa
 cit ad salutē hoīs ē p̄seruatio
 puritat. Ex eo aut̄ qd̄ xps̄ pas
 sus est pro nobis idicif nobis
 necessitas seruādi nos a pctō
 immunes. Hinc paulus. i. ad
 corinth. vi. ca. ait. Empti enim
 estis p̄cio magno valde: glorie
 ficate ⁊ portate deū in corpore:
 v̄roset sic p̄z qd̄ passio xpi p̄mo
 attrahit ⁊ inflāmat cor hūanū
 ad dilectionē dei nos diligendū
 v̄n Bern. ait. Sup oia reddi
 te michi amabilē bone iesu ca?

Vir quē bibisti opus redēptiōis
 nre. ¶ Scdo passio xpi dat exē
plū vutū poussimū patiētie z
hūilitatē: vt dicitur. xciij. di. ca. Dñs
¶ tertio iducit hoies vt a pctis
abstineāt cū tate sit aia nobilit
tatis vt p ea redimēda sangui
nez xps effuderit. ¶ An Hugo
in li. de arra sponse ait. Ampli
us michi vilis eē nō debeo q
tū deo placui vt mori dignare
tur p me: ne perderet me. ¶ Et
Bern. in meditationib. Sub
Time ē aie p aiū q nō nisi sangui
ne xpi redimi potuit. quā q cō
mutationē p aia tua dabis q
pro nichilo das illā. ¶ Scdō du
bū declarādū vtz xps fuit ab
alio occisus. ¶ q sic ps qz ipe p
dixerat Luce. xvij. Postqz fla
gellauerit occidēt eū. ¶ S; ptra
arguūt pleriqz. pmo qz xps di
xit Johā. x. ca. Nemo a me tol
lit aiam meā s; ego pono eam.
Ille aut dicit aliquē occidere qui
aia ei tollit. Nō ē q xps ab
alijs occisus s; a seipo. ¶ Scdo
arguūt qz illi q ab alijs occi
sdunt paulatiz debilitata natu
ra deficiunt z maxime hoc ap
paret in crucifixis. in xpo autē
hoc nō accidit. Nā clamās vo
ce magna emisit spm: vt dicitur
thēi. xxvij. c. Non q fuit xps ab
alijs occisus s; a seipo. ¶ Ad so
lutioē horz obiectoz dicit tho.
in. parte. q. xlvij. q aliqd pōt eē
causa alicui effecti dupliciter.
¶ Ano mō directe ad illd agē
dū. z b. modo psecutores xpi

eū occiderunt: qz sufficiētē e
 causam intulerūt cū itentione
 occidēdi eū z effectu subsequēte
 qz. s. ex illa causa ē mors subse
 cuta. ¶ Aliomō dicit aliqd causa
alicui idirecte. s. qz non ipedit
eū ipedire possit. z b. modo ipe
xps fuit causa passionis z mor
tis sue. Poterat em suā passio
nē z mortē ipedire. ¶ primo qui
dē aduersarios reprimēdo vt
eū aut nō vellēt aut nō possent
interficere. ¶ scdo qz spūs eius
habebat ptates pseruādi natu
rā carnis sue ne aquo cūqz lesa
uo iflicto opprimeret qd qdes
habuit aia xpi. quia erat vnita
qbo dei i vnitate psonē: vt doc
et Aug. in. iij. de trinitate. qz
q aia xpi nō repulit a proprio
corpe nō cumētuz illatū: s; volu
it q natura corporis illi nocu
mēto succūberet dicit suā aiaz po
uisse vel volūtariē mortu fuis
se. Et sic itelligit illd qd iduce
bat pmo. nemo tollit a me aiaz
meā. s. me iuito. ¶ Ad Scdō vō
argumentū dicit tho. q vox il
la magna a xpo emissa nō fuit
naturalis s; miraculosa: z iter
alia miracula mortū xpi cōputa
tur. Quādiu em xps voluit na
tura corporalis ei cōseruata ē
in suo vigore etiā in extremis.
sic z qn voluit subito cessit illa
to nocumēto. ¶ Tertiu dubiū
declarādū vtz xps fuit vere
mortu. Et q sic pbandū est cō
tra incredulos triplici via.
¶ pma dicit ppheticē pñciatōis

Dubi
2.

Arg
1.

2.

Ad
7.

No.

No.

Ad. 2.

No. bne

dubi.

3.

1.

Secunda auctentice testificatiois.

Tertia iudaice percuratiois.

Prima via dicitur prophetice pronuntiatiois. Pronuntiata quippe fuit expressse mors christi per multa secula antea. Et in iacob patriarcha genesis. xlix. c. dixit. Symeon et leui fratres vasa iniquitatis bellantia. In consilio eorum non veniat anima mea: et in cetero illorum non sit gloria mea: quia in furore suo occiderunt virum et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia peritiam et indignatio eorum quia duras. Nicolaus de lira super reg. c. Johana. asserit quod pontifices iudeorum de tribu leui et pharisei per magna parte fuerunt de tribu symeon: ideo prophetico spiritu illustratus iacob dixit verba predicta. Si iudei hoc negant referentes quod iacobita locutus est de symeone et leui propter bellum quod fecerunt contra sicutimitas propter raptum dine sororis eorum de quo fit mentio Gen. xxiiij. Quos nos convincimus primo quia bellum illud iuste propteritum erat. Et iacob filius annuntiabat futura. Ideo ut patet Genesis. xlix. c. dixit. Congregamini ut annuncietis quae futura sunt vobis in diebus novissimis congregamini et audite. Secundo bellum illud contra sicutimitas fuit bellum iustum: quare non debebat dici maledictus furor eorum. Et iacob prophetice annuntiavit mortem christi percurandam per pontifices et phariseos. Et sibilla de qua mentio non facit lactatum li. iij. ita locuta

est. Inierunt consilium deestandis ut pararet eum vita quae ut iustificaret eos venerat. Et salomon prudens passionem christi. sapientie. ij. c. ait. Dixerunt impij cogitantes apud se non recte Circumueviamus iustum quoniam inutilis est nobis et prius est operibus nostris. et improperat nobis peractam legis. et diffamat in nos peractam discipline nostre. permittit se scientiam dei habere et filium dei se noiat. Factum est nobis in traductione cogitationum nostrarum. Grauis est nobis etiam ad videndum quoniam dissimilis est alijs vita illius et imitate sunt viae eius. tanquam in gaces id est nulli. vitam homines estimati sumus ab illo. et abstinere se a vijs nostris tanquam ab imudicijs et profert novissima iustorum: id est bona a iustis expectata profert: oibus bonis vite presentij. Et gloria tur prez se habere deum. Videamus ergo si simones illi veri sunt et retentum quae vetera sunt illi et sciendum que erunt novissima illi. Si enim est verus filius dei suscipiet illum et liberabit illum de manibus priorum. Et contumelia et tormento interrogem eum ut sciamus reverentiam eius et probemus patientiam illi. Adorte turpissima prodentem eum. hec ille. Et ysaias. liij. c. tradidit in mortem animam suam et cum sceleratis reputatus est: et ipse peractam multorum tulit et per transgressoribus rogavit. Et Daniel. ix. ca. post hebdomadam sexaginta duas occidetur christus et non erit eius populus qui eum negaturus est. s. iudei coram pylato ipsi

ne gabūt dicētes. Mō habem⁹
 regē nisi cesarē. Et ciuitatem ⁊
 sanctuariū idest rēplū dissipā-
 bit popul⁹. s. exercit⁹ romanus
 cū duce venturo idest tito. Et fi-
 nis ei⁹. s. iherusalē vastitas qz
 scilicet fuit vastata p romanos
 Et cayphas cū esset pontifex
 anni illi⁹ ita pphetauit de xpo
 vt scribit iohā. xi. c. expedit vo-
 bis vt vn⁹ moriat hō p pplo ⁊
 nō tota gēs pereat ⁊ ipse dñs
 iesus sepe discipulis p dixit mo-
 riturū. Et scribit mathei. xvi.
 ca. Lepit iesus ostēdere disci-
 pulis suis qz oportet eū ire ihe-
 rosolimā ⁊ multa pati a senio-
 rib⁹ ⁊ scribis ⁊ pncipib⁹ sacer-
 dotū ⁊ occidi ⁊ tertia die resur-
 gere. Et mathei. xvij. ca. post
 trāsfuratiōnē dixit illis trib⁹
 quos admiserat ad taz stupen-
 dū spectaculū. Memini dixerit
 visionē donec fili⁹ hoīs a mor-
 tuis resurgat. Et Mathei. x.
 ca. Dū iret iherosolimā dixit
 secreto duodecim discipulis. Ec-
 ce ascēdū iherosolimā ⁊ fili-
 us hoīs tradet pncipib⁹ sacer-
 dotū ⁊ scribis et condēnabunt
 eū morte. **S**ecō pbandū est
 qd xps vere fuit mortu⁹ p auctē-
 ticā testificatiōnē. Et atqz qd
 pe sic de xpo mater ecclia. Ipe
 em ver⁹ est agn⁹ q abstulit pctā
 mūdi q mortē nrām moriendo
 destruxit ⁊ vitā resurgendo re-
 pauit. Et in vtroqz simbolo
 aploz. s. p rex xpm passus ⁊ mor-
 tu⁹ pfitet. Idē habet in symbo-

lo Athanasij. Et de sūma tri-
 nitate ⁊ fide catholica. c. i. Et
 Johā. in euāgelio. c. xix. ait. ad
 iesum aut cū venissent vt vide-
 rūt iā mortuū nō fregerūt eius
 crura. Et paul⁹ ad romanos
 v. c. pro impijs mortuus ē iust⁹
 p iustis. Et iterū ibi. Cum
 adhuc pctōres essem⁹ xps pro
 nobis mortu⁹ est. Et eodē. c.
 Recōsiliati sum⁹ deo p morte
 filij ei⁹. Et. viij. c. xps mortu⁹ est
 et resurrexit q ē ad dexterā dei
 Et. xij. c. xps mortu⁹ est ⁊ re-
 surrexit vt ⁊ viuoz ⁊ mortuoz
 dñetur. Et p me ad corinth. xv.
 c. xps mortuus est p pctis nrīs
 sicut scripturas. Et scde ad co-
 rinthios. v. c. p oibus mortuus
 est xps. Et p me ad thessaloni-
 censes. iij. c. credimus q iesus
 mortuus est ⁊ resurrexit. Et pe-
 trus pma canonica. iij. c. xpus
 semel p pctis nrīs mortuus est
 iust⁹ p iniustis. Et Ambro. sup
 epistolā ad romanos. tātū fuit
 pctū nostrū vt saluari nō pos-
 sem⁹ nisi vnigenit⁹ dei fili⁹ mo-
 rere⁹ p nobis debitorib⁹ mortū
 Et Aug. li. iij. de trinitate. vna
 mors nostri saluatoris duabus
 mortib⁹ nrīs ⁊ aie ⁊ corpis sa-
 luti fuit. Et d. co. di. ij. c.
 Semp xpi mors p seculi vitas
 posteris est nūcianda vt discāt
 qua charitate dilexit suos qui
 pro eis mori dignatus ē. qui a
 ad hoc pōz dilexit nos cū esse-
 mus gehēne filij vt eū diligere
 m⁹ a morte iā liberati. **T**errio. 3.

22

probandum est quod Christus fuit vere
 mortuus ex iudaica procuratio-
 ne. Iudei nempe impij sollicitis-
 sime procurarunt ut Christus morere-
 tur. **M**ā ut dicitur Johānis .xi.
Eogitauerunt ut interficerent eum
Ierusalē .xxvi. **C**ōgregati sūt
 principes sacerdotum et seniores
 populi in atrium principis sacerdo-
 tum qui dicebatur cayphas. et consili-
 um fecerunt ut Iesum dolo tenerent
 et occiderent. **E**t coram pilato cla-
 mabant. **M**os legem habemus: et
 secundum legem debet mori. **E**t tandem cum
 vidissent eum in cruce mortuum et po-
 stea sepultum. adierunt pilatum di-
 centes. **D**ñe recordati sumus: quia
 seductor ille dixit adhuc viuens
 post tres dies resurgam. **I**ube ergo
 custodiri sepulchrum usque in diem
 tertium: ne forte veniant discipuli
 eius et furem eum et dicant plebi
 surrexit a mortuis: et erit novus
 semper error peior priore. **A**it illis
 pilatus: habetis custodiam: ite cus-
 todite sicut scitis. **I**lli autem abe-
 untes munierunt sepulchrum signa-
 tes lapide cum custodibus. **Q**uare
 nullus abigere debet Christum passum et
 mortuum pro salute mundi. **E**t
 ut inquit Iherosolym. .iiij. .pre. .q. .l. **Q**uoniam
 fuit Christus mori. **P**rimo quod ad sa-
 tisfaciendum pro humano genere:
 quod erat morti adiudicatus. **S**ecundo
 ut nos a timore mortis liberaret.
Tertio ut a mortuis resurgen-
 do virtutem suam ostenderet quam mortem
 superavit. **E**t nobis spem resurgendi
 preberet. **Q**uis igitur non videt quan-
 ta sit hominum ad Christum obligatio cum

ipse qui via veritas est et vita
 pro ipsis mori dignatus sit. **N**ec
 solum mortem tulit sed ad illam ut in
 sequenti mysterio patebit tantis
 cruciatibus doloribusque puenit.

Quod mors Christi fuit penosa
 valde ex eo quod passio eius fuit diu-
 turna et generalis et ignominiosa

Capitulum. ij.

Secundum mysterium contem-
 plandum de morte Christi dicitur pena-
 litatis. **F**uit quippe mors illa
 penosa et dolorosa valde. maxi-
 me propter tria.

Primo propter passionis di-
 uturnitatem.

Secundo propter passionis genera-
 litatem

Tertio propter passionis qualitatem

Primo fuit mors Christi grauis et
 dolorosa propter passionis diutur-
 nitatem. **M**ā his omnibus diebus penas
 lē duxerit vitam. **P**egrinando: oran-
 do: ieiunando: predicando: et fuit

Cum passionem pie premeditatio. **O**bi-

quod ut inquit **L**entulus iudee preses in
 epistola ad tiberium: nunquam ridere vi-
 sus est: flere autem sic. **E**t non quod expli-

cet quanta Christus passus fuerit quan-
 toque merore anima eius perfecta quam
 colenda illam caramque genetricem re-
 liques: discessit a bethania pro-
 fectusque est iherosolimam ut cenaret ibi cum
 discipulis suis. **Q**ue et quanta in il-

Quia cena pacta sunt. **V**tique non sine
 labore ibi Christus proditorem
 caute admonuit ut se corrigeret
 ibi discipulorum pedes et prodito-
 ris inde humiliter lauit. **I**bi sacra-
 mentum sui corporis et sanguinis

memoriae suae morte instituit sibi
sermonem ad discipulos habuit:
quem Johannes scripsit. c. xiiij. xiiij
xv. et xvij. Post cenam vero non ad quiescendum sed ad orandum se contulit
et postquam orasset. assumpti petro la-
cobo et iohanne cum suspirijs et
vultu mesto animam suam triste usque
ad mortem dixit. Postea vero cum
iter orasset ad primum longo spa-
cio in tertia oratione factum in ago-
nia sudorem emisit sanguineus. Ex-
citatis ex post discipulis turbe
militum et ministris iudeorum occur-
rit: a quibus verbera et percussiones pas-
sus tandem et vincens ductus est ad
domum Anne ubi in facie alapa
percussus est. Inde venit ut latro
detentus ad domum Cayphe. ubi
examinatus iudicaturus reus mortis
et postea ministris vilissimis tra-
ditus. derisus est ab eis: et colaphis
cessus contumeliosus affectus usque ma-
ne. Nec dormiuit nec quieuit nos-
te illa tamen inquieta atque mole-
sta. Hora vero prima ductus est ad
pilatum. Accusatus a principibus sacer-
dotum. examinatus a pilato mittitur
ad Herodem quem eum ad pilatum re-
dire fecit: flagellatus ad columnam et
spinea corona coronatus est. Et tunc
de summa in eum data ad montem cal-
varie cum latronibus propere con-
pellitur: ubi crucifixus est. et felle et a-
ceto potatus. postquam omnia hora nos-
tra tradidit spiritum. ¶ Secundo mors
temporis fuit dolorosa nimis propter
passionis generalitatem. verificatum
quippe fuit in eo illud ysaie. i. c. A
plata pedis usque ad verticem non

est in eo sanitas. ¶ Caput enim eius
scitissimum gazophylacium sapientie dicitur
et ut inquit Bern. angelicis spiri-
tibus tremebundum densitate spira-
rum punctum et perforatum fuit. ¶ Disci-
pulis enim fuerunt afflicti inundan-
tia lachrymarum. ¶ Facies eius de-
cora deturpata est sputis et san-
guine ita ut videretur leprosus:
secundum illud ysaie. liij. c. Nos vidi-
mus eum quasi leprosum. Bene eius
candida ac rubicunda. alapis percus-
se sunt. ¶ Aures ille scitissime re-
plete sunt blasphemiarum clamori-
bus odiosis et contumeliosis atque
conviciis. ¶ Nares eius fatigate
sunt fetoribus sputorum et cadaverum
calvarie locis. Capilli eius capitis
et barbe violeta tracti et evulsi
sunt. ¶ Os eius quod tam sanam tam sapi-
dissimam tam utilissimam et verissi-
mam doctrinam protulerat percussus
est. Collum eius suavissimum col-
laphis attritum est et fune tractum.
¶ Manus eius quae suo tactu vivifi-
co sanabat infirmos clavibus duris-
simum cruci affixi sunt. ¶ Pedes
eius quorum terra scabellum est quique
discurrentes per civitates villas et
castra tamen laboraverunt pro hominum
salute in cruce extensi sunt. ¶ Torum
corpore illud dulcissimum flagellis
multis et diris essum dilaceratus
et sanguine cruentatum fuit. Lingua
eius aceto et felle amaricata est. Unde
et eo mortuo lacus eius laceratus apertus
esset atque passus est in omnibus mem-
bris et in omnibus sensibus delicati sui
corpore. ¶ Tertio fuit passio christi
dolorosa propter passionis quanta

No.
3.

tem. Passus quidē est ignomi-
 ose primo rōe ppli. s. iudaei
 cui tot mirāda stulerat bñficia
 ¶ An ecclia cātat lamētādo ista
 die in psona xpi illud Michae.
 vi. c. Dpse meus qd feci tibi aut
 i q molesti fui: rñde michi. q. d.
 ptes tuos iacob cū filiis in egypto
 p Joseph nutritiui famis tē
 pe ne pires. Et post tpa multi-
 plicatos sup numerode dura ser-
 uitate egyptioz te eduxi. A flas-
 gellis quib' egyptū totam pcul-
 si te liberū feci. ¶ Adare rubz ti-
 bi apui vt p eum sicco vestigio
 trāsires. Pharaonē aut' cum ex-
 ercitu suo submersi. ¶ Per qdra-
 ginta ānos te paui mana de ce-
 lo pstito. ¶ Aquā tibi de petra es-
 duxi. ¶ Insurgētes cōtra te hos-
 tes prostrau. ¶ Terrā fluentes
 lac et mel pibus tuis a me pro-
 missas exterminatis inde trigi-
 ta regib' et plurimis natiōib' ti-
 bi largie sum. ¶ Et pri' in mon-
 tē synai legē seruandā tibi tra-
 didi. ¶ A captiuitate septuagin-
 ta annoz propter scelera tua in
 babilone te liberās ad propria
 sub hesdra et neemia et zoroba-
 bel reduxi. Ecce qd feci tibi. re-
 sponde q michi si tanta bñficia
 a me tibi collata hāc tales retri-
 butionē meruerint vt me cruci-
 figeres. Ergo ex genere tuo car-
 nē sumes descēdi de celo vt tibi
 frater essem. Ego sp docui in sy-
 nagoga et in tēplo ea que te sal-
 uū facere possent: ego cecos tu-
 os illūinaui: leprosos mundau.

claudos erexi: obsessos a demo-
 nibus liberaui: surdis auditus
 restitui: mutis loquelā: infirmis
 varijs sanitatē: mortuis vitā. nū-
 qd in his molesti fui: pcepta de-
 claraui: errores cōfutaui: vicia
 rephendi. Quid vltra facere po-
 tui et nō feci. ¶ Secūdo passus ē
 xps ignominiose rōne ipis. Erat
 ei tūc solēnitas pasce seu azimo-
 rū q erat pcpua sup oēs alias.
 In q tenebant' ex lege iudei ve-
 nire de qbuscūq' ciuitatib' et lo-
 cis in ierlm ad tēplū ad sacrifici-
 um offerendū: nisi legitimā ha-
 berēt ipedimentū. Et qz p vari-
 as captiuitates eoz erāt sat' dis-
 spsi p orbē et in italia et in astaz
 et i africavt pz Actūā. ij. c. de ci-
 natiōe. Quenerāt in ierlm ad illud
 festū. Quāto aut' qz cōdemnat' ad
 mortē propter maleficiū cō-
 currēte multitudine ppli tanto
 maior ei insurgit pena cōfusiōis
 et erubescētie. Cōsiderat em q
 qlibet vidēs narrat alijs: et si p-
 egrin' est reuersus in patriā su-
 as refert et diuulgat ciuitati sue
 de illo malefactore et ignomio-
 sa punitiōe. et sic vbiq' ifamia
 diuulgatur. Propterea inscrip-
 tus fuit titul' sup crucez. Ihus
 nazaren' rex iudeoz. Lris gre-
 cis. hebraicis et latinis. q. d. hec
 est cā passiois hui' qz vsurpauit
 sibi regnū iudeoz faciēdo se re-
 gē et prohibēdo tributa dari ce-
 sari. ¶ Tertio passus est xpus
 ignominiose rōne loci. qz cruci-
 fix' est in loco vilissimo. s. in mō

te caluaria qui sic nominatus est
 quia ibi erant ossa mortuorum et cal
 uarie et alia cadauera et ibi occi
 debantur vitissimi homines et male
 factores. Et ut dicit Nicolaus de
 lira. Non est noia locus ille cal
 uarie a caluaria. Adde ibi sepul
 ti ut dicunt quidam. quia ad hunc fuit sepul
 tus in hebreo: ut habet Josue. xiiij. c.

Propter quod hebron dicebatur anti
 quitus caristhabzer. id est ciuitas quatuor
 tuorum: quia quatuor magni patriar
 che fuerunt ibi sepulti cum uxori
 bus. Adam et eua. Abrahama et sara.
 Isaac et rebecca. Jacob et Lia.

4. Quarto Christus passus est igno
S. minio se ratione consortij. quia cum la
 tronibus et sceleratis. Quinto
 passus est ignominio se ratione sup
 plicij. quia crux supplicium erat latro
 num. ut Crisostomus dicit.

Quod omnes creature inducunt
 aios hominum ad flendum pro mor
 te Christi necnon et pie mulieres at
 que ipse Iesus crucifixus. La. iij
 Tertium mysterium contemplandum
 de morte Christi dicitur pietatis.

Multa eadem sunt hodie que huma
 na corda et corporeos oculos ad
 pietatem et fletum inducunt. Ad facit
 sancta mater ecclesia in officiis diuinis
 in ceremonijs: in altarium nudati
 one: tabularum percussione: et simili
 bus. Sed propter haec tria sunt que emo
 lire debent mentes que sunt duras.

Primum est insensibilium crea
 turarum commotio.

Secundum mulierum lamentatio.

Tertium Christi Iesu dulcis iuitatio.

Primum est insensibilium creatu

raz commotio. Obscuritas que des
 solis et defectio supernaturalis que
 si quidam fletus fuit: quia in cruce ob
 scurat est sol iusticie sic et terre
 motus ille de quo dicit matheus. quia
 terra mota est. Idem et petrarum
 scissio que per se scisse sunt: de quibus
 omnibus dixi in sermone de passio
 ne in quadragesimali de penultima.

Secundum quod emollire poterunt men
 tes dicitur ad fletum pro morte Christi
 est mulierum lamentatio. Fleuerunt
 quippe hodie mulieres. Nam ut
 dicit lucas. Sequebatur illum multi
 ta turba populi et mulierum que plange
 bant et lamentabantur eum. Et ut
 scribit Iohannes. xix. c. Stabat iuxta
 crucem Iesu mater eius et soror matris
 eius maria cleopha et maria ma
 gdalene. Matheus autem ait. Erant
 autem mulieres multe a longe. scilicet
 usque virgo mater et que predicte sunt ap
 propinquassent iuxta crucem que se
 cute erant Iesum a galilea mini
 strantes ei. Inter quas erat maria
 magdalena et maria iacobi et iose
 ph mater. Et mater filiorum ze
 bedei. Quis posset sine lac
 rymis harum mulierum audire
 lamenta. Dum forte vna dice
 bat. O ihesu sanctissime fons
 omnis bonitatis: tanquam reus cum
 sceleratis es crucifixus. Alia sub
 debat. O speciose forma pre fi
 liis hominum et vbi est pulchri
 tudo tua: vbi elegantia vultus
 tui. Factus iam es deiformis tan
 quam leprosus. Altera clamabat
 suspirando et eiulando. O care
 mi nepos filij sororis mee precile

De morte Iesu Christi:—

erissime qui filios meos Jaco-
bū & Johānez vnice dilexisti. cu-
ius vba in auribus meis dulci-
ora sp̄ fuerunt sup mel & fauum
heu me cur ad hoc deueni vt te
videā vulneribus liuidū mori-
entem in cruce. ¶ At & discipu-
la illa cara magdalena q̄d refe-
rebat: q̄d referendo clamabat.
p̄te cōtemplari possum? q̄ ih̄m
inspiciēs manus cōstringebat
inde pectora cōtūdebat. Heu in-
quies p̄do m̄gr̄m meū. dñm me
vniq̄ michi pctā remisit: qui a
phariseo me defēdit: qui me ad
pedes eius sedentē tam beni-
gne docebat. O me miseraz. O
me dolentē nimīū. O magister
benigne. tu innocēs. tu sc̄s. tu
impollurus. tu segregat⁹ ab oi-
sorde sine culpa pendes in crus-
ce. ¶ Virgo aut̄ m̄r vultu squali-
da: sparso crine voce q̄ poterat
flēdo dicebat. Heu q̄ amara et
flebilis est dies ista michi mise-
re: video filiū meū vnicus inter
latrones pendentē. O fili mi s̄c̄-
cte. O fili mi lumē oculoz meoz
rum. O fili mi spes vnica vite
mee. ¶ Et vbi sunt gaudia q̄ tot ā-
nis suscepit cor meū vbi angel⁹
Gabriel. q̄ me salutauit vbi pa-
stozes q̄ te natuz mox in p̄sepio
venerūt festinantes visuri vbi
magi cum munerib⁹ ducatu stel-
le ad nos pducti vbi vox tua il-
la q̄. xxxij. ānis vsqz nunc auri-
bus meis insonuit dñ m̄rem re-
uerenter me noīabas vbi dul-
cis colloq̄a tua vbi mirac̄a tua

vbi pulchritudo tua: vbi splēdi-
da fama tua: vbi familiares tui
Dēs te reliqrūt. Ego h̄is pan-
cis comitata mulierib⁹. & Johā-
ne nō te deserui fili mi. O amā-
tissime iuuenis. O cor de corde
meo. Quid faciā. quo me vertā
video te morientē quem noues
mensibus vtero meo sine labo-
re portauit: quē pepi sine dolore
quē ablactauit vberē de celo ple-
no. plāgite meū angeli mō v̄ro
& oēs beati sp̄s. plangite celi &
cūcta celestia corpa. Plāgite ele-
mēta & oīa que fecit de⁹: plāgi-
te petre dure. Plāgite iuuenes:
plāgite senes. plāgite viri pari-
ter & mulieres. plāgite o m̄res
meū & nō sinatis me solā plan-
gere. o fili mi ih̄m hodie pro sa-
lute mūdi in cruce mori digna-
tus es. V̄is aut̄ s̄c̄s q̄ relati-
onib⁹ deflebat ego filiū. ¶ Tert-
tiū q̄d emolire pōt mentes du-
ras ad fletū pro morte xp̄i dicit
ip̄ius ih̄m dulcis inuitatio. vt ei
deuotus ait Bern̄. ¶ Clamat de
cruce xp̄s dicens. Vide hō q̄ pro
te patior. Ad te clamo qz pro te
morior: vide penas q̄bus affici-
or: vide clauos quib⁹ fodior.
Nō est dolor sicut q̄ crucior. Quā-
sit tant⁹ dolor exterior intus tū
dolor est grauior. tā ingrātū dū
te expioz. Vide o aīa qz nō pro-
pter mea sed tua pctā patior ita
vt dicere possim. O q̄nt⁹ est do-
lor capitis mei puncti & pforati
spinaz & culeis: o quant⁹ est do-
lor faciei mei. o quantus dolor

collis mei: o quantus dolor oculorum meorum. o quantus dolor perforatarum manuum mearum. o quantus dolor brachiorum meorum. o quantus dolor totius corporis mei: in quo non est sanitas. o quantus dolor oris mei: felle et aceto amaricati. o quantus dolor cordis mei propter voces et lamenta matris mee. O vos omnes qui transitis per viam attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus. Verumtamen o dura mens o ferrea pectus vigetioze dolore angustior dum te hominem tam ingratus repio: fleui ego pro te vagies in cuna: fleui ego pro te sepius in oratione: fleui ego pro te toties a prima hora noctis usque nunc in hora nona: fleui dum fui captus: fleui dum fui alapa percussus: fleui dum fui cesus et derisus: fleui dum fui flagellatus ad columnas: fleui dum fui crucifixus: fleui propter dolorem: fleui propter peccata tua. Et tu non vis flere? Plange aia: plange o homo me tuum dominum: me tuum benefactorem: me tuum redemptorem: me qui te tantum dilexi ut et mori non recusaverim. Si pie sic fleueris faciam te principem gratie mee: et tandem ad vitam sempiternam te reducam.

Sabbato sancto. de conscientia.
Sermo .xlix.

Accepto cor

pore inuoluit illud in syndone munda. Scribuntur hec verba Mathei. xvi. c. Diligit sumope dominus ihesus christus mundiciam et nitorem conscientie nostre quod

mystice designat in sepultura eius quoniam suum preciosum corpus munda syndone inuolutum recodit voluit in monumento nouo. Et huiusmodi vnusquisque conari debeat omni tempore sue vite nitidam et puram retinere conscientiam. Id nichilominus primarium requirit dum corpus christi sumendum est in sacro altaris. Tunc probet seipsum homo et sic de pane illo edat et de calice bibat. Quod homo plerique conscientiam presumptuosam habentes cum peccato mortali concitare non erubescunt. Alii vero conscientia scrupulosa verari facientes quod in se est. Illic trepidauerunt timore ubi non erat timor et sic concitare omittunt. Idcirco in presenti sermone de conscientia dicemus. De qua tria mysteria proponimus declaranda.

Primum dicitur ligationis

Secundum cognitionis

Tertium remediationis.

Quomodo conscientia obligat ad faciendum vel non faciendum: et de septem causis erroris conscientie. **Lapsum. i.**

Primum mysterium declarandum de conscientia dicitur ligationis. in quo videre debemus: ad quid conscientia liget vtrumque vis liget ad omne quod dicitur. Et ad hoc intelligendum notanda sunt tria.

Primum notandum secundum thomam in secundo sententiarum. quod conscientia habet ortum ex naturali iudicio rationis quod dicitur lex intellectus et ab eo est deducta et derivata ut quedam conclusio

No: verbi gratia fit in anima vlt
 in mente hois quasi quida sillo
 gismus. Cuius maiore pmittit
 Sanderis dicēs. De malū esse
 vitandū. Ad maiore hui? sillogis
 mi assumit rō superior dicēs: ad
 ulteriu esse malū: qz prohibitus
 est a deo. Rō vero inferior dic
 adulteriu esse malū: qz vel est in
 iustum vel qz est inhonestū. Cō
 scientia ho infert pclusiones di
 cens et concludēs ex supradictis
 Ergo adulteriu est vitandū. p
 pterea dicit pscia quasi conclud
 dens scientia eo q pscia ratio
 ne supradictor. s. Sanderis rō
 tionis superioris. et rationis in
 ferioris. conclusionem infert.
 An Hugo. li. ij. de aia ait. Con
 scientia est cordis sciētia. vñ di
 citur conscientia quasi cum alio
 scia. Cō Sēdm notandus q tri
 plex est actus pscie. ¶ Prim? est
 testificari in pterito inq̄tū psci
 entia phibet testimoniū. sicut il
 lud in quo est scriptum aliquid
 illud testificat siue bonū sit siue
 malū. vnde Apostolus ad Ro
 manos. ij. c. Testimonium red
 dente illis pscia eorum. ¶ Et au
 gu. xi. q. ij. c. Custodi. Qñ deus
 iudex erit alius testis qz cōscia
 tua non erit inter iustū iudices
 et cōsciam tuam noli timere ni
 si causam tuā. ¶ Sēds actus cō
 scientie est accusare et excusare
 reprehēdere et remordere d ma
 lo cōmissō et bono omisso. vñ
 Augu. xi. q. ij. In cunctis. Quē

pscia defendit liber est inter ac
 cusationes. Et liber sine accusa
 tione esse nō pot si sola cōscien
 tia intus accuset. Iste actus pot
 dici examinatio inq̄tū cōscia ex
 aminat que iā facta sunt an sint
 recta vel nō recta. an benefacta
 vel malefacta. Et qñ p examia
 tionē inuenit id quod factus est
 discordare a pscia a qua exami
 nat dicit pscia remordere vlt ac
 cusare. Qñ inuenit id qd factū
 est pcessisse scdm formā pscien
 tie dicit conscientia defendere et ex
 cusare. ¶ Tertius actus pscie ē
 ligare vel soluere. Nam pscien
 tia obligat ad pctm: qz oē quod
 fit contra psciam etiam si sit bo
 num pctm est. ¶ An Apostolus
 ad Roma. xij. c. De quod non
 est ex fide pctm est. Super quo
 verbo Ambro. in gl. De quod
 fit etiā si in se et de se sit bonū et
 tñ non sit ex fide. i. cōtra pscias
 vt scz credamus esse malum pec
 catum est. ¶ Et. xvij. q. i. c. oēs
 s. sequenti dicit. Omne quod ē
 cōscientiā est edificat ad gehē
 nam. vbi dicit glo. contra consci
 entiam scz pcepti vel prohibiti
 onis hoc est pprie facere contra
 conscientias. id est facere d illud qd
 cōscientia dicitat esse in pcepto:
 vel prohibitione. ¶ Tertiu no
 tandū scdm Bonauē. di. xxxix.
 secūdi. Quod pscia aliqui dicitat
 aliquid quod est scdm legē dei
 Aliqu aliquid quod est pter le
 gem dei. Aliqu aliquid quod est

contra legem dei. Et loquitur
 hic de dictamine per modum pre-
 ceptionis vel prohibitionis non
 per modum consilii siue persua-
 sionis. In primis quidem conscientia
 simpliciter ligat et uniuersaliter
 pro eo quod ad illa homo ligatus
 est per legem diuinam et conscientia que
 illi concordat ligatum ostendit. In
 secundis vero conscientia ligat quod
 diu manet. Vnde vel tenetur homo con-
 sciam deponere: vel tenetur id
 quod dicitur conscientia adimplere
 utpote si dicitur necessarium est ad
 salutem festucam de terra leuare.
 In tertijs vero conscientia non li-
 gat ad faciendum vel non facien-
 dum. sed ligat ad se deponendum
 pro eo quod cum talis conscientia sit
 erronea errore repugnante le-
 gi diuine necessario quod diu ma-
 net ponit hominem extra statum
 salutis: et ideo necesse est ipsam
 deponere. Quia siue homo fa-
 ciat quod dicitur siue eius oppo-
 situm mortaliter peccat. Si enim homo
 faciat quod conscientia dicitur et
 illud est contra legem dei et fa-
 cere contra legem dei sit mor-
 tale peccatum absque dubio mor-
 taliter peccat. Si vero faciat op-
 positum eius quod conscientia
 dicitur ipsa manente adhuc pec-
 cat mortaliter non ratione ope-
 ris quod facit sed quia malo
 modo facit. Facit enim in con-
 temptum dei dum credit dictam
 se sibi conscientia hoc deo dis-
 placere quousque deo placeat. Nam
 non tantum attendit deus quod

homo faciat: sed quo animo fa-
 ciat. Et iste qui facit quod deus iubet
 credens facere contra dei volun-
 tatem non facit bono animo
 sed malo et ideo peccat mortali-
 ter. Et sic patet quod omnis con-
 scientia aut ligat ad faciendum
 quod dicitur: aut ligat ad se de-
 ponendum. Non tamen om-
 nis conscientia ligat ad faci-
 endum quod dicitur. Sicut illa
 que dicitur non esse faciendum
 illud ad quod homo alias tene-
 tur. Sed talis conscientia dicitur
 erronea. Sciendum tamen
 quod conscientia errat duobus mo-
 dis: scilicet ex falsa assumptione
 et ex falsa applicatione. Et primo
 ex falsa assumptione: puta
 quando aliquis assumit aliquid
 malum tanquam bonum vel falsus
 tanquam verum. Sicut hi qui occi-
 debant apostolos dicebant con-
 scientia quod ex hoc placerent deo
 vnde Iohannis .x. ca. dixit. Chri-
 stus venit hora in qua omnis qui
 interficit vos arbitretur obse-
 quiium se prestare deo. Secundo
 errat conscientia ex falsa ap-
 plicatione. Sicut cum ex aliqui-
 bus veris aliqua conscientia er-
 ronea formatur: verbi gratia
 ex hoc quod deus est super omnia
 diligendus aliquis format sibi
 hanc conscientiam: scilicet quod ni-
 hil potest simul diligere cum eo.
 Et sic est erronea conscientia
 circa obligationem votorum. Nam
 per hoc quod dicitur vouete et reddi-
 te domino deo vestro, aliquid erroneam si-

hi formant conscientiam tenentes vota fore indispensabilia. Et cum multa vota que de facto non tenent aut que stulta et irrationabilia. Aut que ad implendum impossibilia dicunt fore de necessitate sua da. Similiter habent conscientiam erroneam illi qui infirmi aut satis debiles volunt ieiunare diebus illis quibus ecclesia aut aliqua regula precipit ieiunia et similia. Et ut inquit Tho. in questionibus de veritate. q. xvij. Quaedam conclusiones sunt in quibus ita reluctet prima principia operandorum quod circa ea conscientia errare non potest. Sicut deum non esse diligendum; malum scienter esse faciendum et huiusmodi. Et quedam alia sunt circa que errare potest et errat: ut ex dictis patet. Exemplum etiam potest poni de eo qui facit id quod habet specie malum non sit malum existimans sibi sufficere intentionem bonam quam habet non curans de scandalo proximi. Sicut faciebant quidam in ecclesia primitiva fideles qui comedebant ydolotica sed non in venerationem ydoli tantum coram simplicibus qui inde scandalizabant illos imitantes: sed in venerationem ydoli quod estimabant alios facere. Quos reprehendit Apostolus ad Romanos xiiij. c. Ad clariorem adhuc intelligentiam nota sunt Tho. in secundo sententiarum di. xxxix. Quod conscientia non obligat in virtute propria sed in virtute precepti divini. Quod patet quia non dicitur aliquid esse faciendum vel non faciendum hac ratione quia sibi videtur vel non videtur: sed

sub hac ratione quia est a deo preceptum vel prohibitum. Nullus autem ligatur per preceptum aliquid nisi mediante scientia illius precepti. Et ideo ille qui non est capax noticie precepti non ligatur precepto. Nec aliquis ignorans preceptum dei ligatur ad preceptum faciendum: nisi quantum tenet scire preceptum. Si autem non tenet scire nec scit nullomodo ex precepto ligatur tenet autem quilibet habens usus rationis scire precepta dei nec excusat non faciendum illud ex ignorantia. Ad maiorem evidentiam predictorum: sciendum quod error conscientie causatur ex septem causis. Prima est ignorantia. Secunda negligentia. Tertia inordinata affectio. Quarta pusillanimitas. Quinta superbia. Sexta pplexitas. Septima humilitas. Primo causatur error conscientie ex ignorantia. scilicet cum ratio apprehendit malum sed ratione boni ut est predictum: et bonum sub ratione mali. Et si ignorantia illa sit iuris naturalis aut divini nullum excusat habentem usum rationis. Secundo error conscientie causatur ex negligentia cum quis est negligens ad discere cum potest ea que pertinent ad reformationem anime. An Aug. xxxvij. di. c. finali dicit. Illis omnino ignoscitur non poterit que habentes a quo disceret opera non dederunt. Tertio causatur error conscientie ex inordinata affectione cum enim quis inordinate et satis ardentem afficit ad huius seculi bona et satisfacere cupit passionibus seu

sualitatis precipitat conscientias et
 sic falso et cum errore iudicat pec-
 cata non esse peccata: aut non satis graviora
 Sicut faciunt usurarii: superbe et
 popaliter mulieres: adulteri et
 reliqui similes. pro quibus seneca
 in proverbiis ait. perit omne iudi-
 cium cum res transit in affectum.
Conscientia quippe nimis dilige-
 tus temporalia ista est nimis larga.
 Quarto error conscientie causa-
 tur ex cordis pusillanimitate:
 qua quis timet non timenda secundum
 rectum iudicium rationis et talis con-
 scientia est nimis stricta et peri-
 culosa. Nam facit de festuca tra-
 bem: id est de levi peccato grave ge-
 nerat desperationes: dicitur sal-
 uandum. Quinto causatur error
 conscientie ex superbia. scilicet quando quis non
 humiliat intellectum suum ut velit
 melioribus. prudentioribus: et super-
 oribus credere. Ma conscientia in-
 differenter tenet secundum discretio-
 nem prelati formare. Quamvis
 enim in hijs que sunt precepta vel pro-
 hibita a deo conscientia recta plus
 obliget quam preceptum superioris
 eo quod obligat virtute precepti di-
 uini: quod est maius precepto prelati
 vni in talibus conscientia recta est ius-
 dex immediate sub deo. In in-
 differenter tamen preceptum prelati plus
 obligat quam conscientia. Et sic con-
 scientia subditi in homini non solum
 deum sed etiam prelatum habet supra se. et
 ideo secundum discretionem prelati for-
 mari dicitur. Ma subdit non habet iudi-
 care de precepto prelati sed de imple-
 tione precepti que ad ipsum spectat

secundum thomam in questionibus de veri-
 tate vniuersales sequi debent senten-
 tiam prelatorum in hijs que ad ca-
 thedras spectant. Juxta illud ma-
 thei. xxiij. Quaecumque dixerint vo-
 bis facite et seruate. Religiosi
 tenentur sequi sententiam prelatorum
 vel mandatorum eorum in hijs que non
 sunt contra deum vel contra regulas
 aut constitutiones vel contra ordi-
 nationes capli generalis. Caue-
 re tamen debent prelati ne indiscrete pre-
 cipiant propter periculum conscien-
 tiarum subditorum. Concordat hijs
 Alexander in. ij. summe. Sexto
 causatur error conscientie ex per-
 plexitate id est ex quadam dubie-
 tate ex qua quicquid fiat sequitur ieu-
 tabilitas vel necessitas peccandi
 Puta cum videt quis inter duo
 operabilia se positum quorum alterum
 oportet agere et quodcumque fecerit
 impossibile est non peccare. Super
 quo dicitur ex consilio toletano
 di. xij. c. i. Duo mala licet cautissi-
 me sint precauenda tamen si periculum ne-
 cessitas vnius ex hijs perpetrare
 compulerit id debemus resolvere
 quod minori nexu noscitur obligare
 Sed hec perplexitas quantum ad
 rem nichil est ut dicitur ibi Glo.
 summaria. Quod enim aliquis possit
 esse perplexus inter duo mala
 procedere potest ex stulta opinio-
 ne illius et erronea conscientia
 vel ex presumptione alicuius in
 quo vult manere firmus. puta iu-
 ravit aliquis occidere homines. For-
 mat sibi conscientiam licet erroneam quod
 si non occidit perjurat. si occidit

homicida est. Et sic est pplexis
 ex fatua extimatiōe. Illā ⁊ non
 occidēdo piurus nō est. Et sūm
 hanc pplexitatem dī in illo. ca.
 q̄ mū? malū eligēdus est. Itē
 tenet q̄libet d̄municare in pas-
 chate. Aliq̄s habēs odius non
 vult d̄mittere ⁊ hoc p̄suposto
 est pplexus: q̄ si cōicat cū odio
 peccat mortaliter: ⁊ si nō cōicat
 similiter. S; d̄mittere pōt ⁊ d;̄
 odiū ⁊ sic nō ē pplexus simpli-
 citer. ¶ Septimo causat error
 cōscientie ex hūilitate ⁊ cordis
 puritate. vñ Brego. di. v. c. Ad
 eius bonaz mētū est ibi culpā
 cognoscere vbi culpa nō ē. vbi
 Glo. Agnoscere idest timere.
 Mō aut d;̄ q̄s se culpabilē dice-
 re vbi nō est s;̄ sui estimationē
 q̄ hoc p̄tinet ad mēdaciū ⁊ iro-
 niā. In p̄mis sex modis error
 cōscientie semp est rephensibilis
 et volūtas sequēs cōscientiaz er-
 rantem semp mala. Septimo
 aut modo est laudabilis. Cui⁹
 rō ē q̄ ad bonitatē mēns per-
 tinet vt homo ad iusticie p̄fecti-
 one redat. Et ideo in culpa re-
 putat nō solū si deficit a cōi ius-
 ticia qd̄ vere est culpa s; etiā si
 deficit a p̄fectione iusticie qd̄
 quādoq; culpa non est.

¶ Qd̄ circa cognitionē consci-
 entie p̄prie septē differētie ho-
 minū inueniunt. La. scdm.

Secundū mysteriū decla-
 randū de cōscientia d;̄ co-
 gnitionis. ¶ In quo q̄rit
 An possit q̄s cognoscere ⁊ sci-

re se habere rectā cōscientiā lu-
 mine. s. gr̄e illustratā. ¶ Ad qd̄
 respōdet Alexāder: d̄ hāc in se-
 cūdo summe. q̄ septē sunt diffe-
 rentie hoim̄ circa h̄mōi attedē-
 de. ¶ Aliq̄ em̄ putant se habere
 bonā cōscientiā ⁊ gratiam seu
 charitatē et neutrum habent.
 ¶ Alij sciunt. q̄ illā nō habent
 ¶ Alij dubitant de hoc. ¶ Alij
 opinātur q̄ habeant gratiam
 et bonā cōscientiā. ¶ Alij experit̄
 untur s; nō habēt de hoc sciens-
 tiam. ¶ Alij hoc sciunt tñ per
 reuelationē. ¶ Septimi hoc sci-
 unt per causam ⁊ certā visionē
 ¶ Primi s; sunt infideles ⁊ here-
 tici im̄mo etiam xp̄iani quidaz
 tepidi: qui nō lustrātes cōscien-
 tiam suam ex ignorātia crassa
 mortalia crimina non credunt
 mortalia eē. In tali cecitate fu-
 it aliq̄n paulus: vt ip̄e testatur
 Mā vt scribitur Actuz. xxiij. c.
 Captus a romana milicia ihe-
 rosolimis iudeos ad quoz pe-
 titiōnē capt⁹ fuerat sic alloquit̄
 Ego oī cōscientia bona conuer-
 satus sum ante deū vsq; in ho-
 diernū diem. Et tñ p̄secut⁹ fue-
 rat eccliam putās bene facere
 ¶ Secūdi sunt q̄ sciunt se non
 habere bonā cōscientiaz: vt hī
 q̄ sciunt se esse in mortali pecca-
 to actu vel p̄posito nō peniten-
 tes. ¶ Tertij sunt q̄ dubitant se
 habere bonā cōscientiam qui. s.
 habēt rōnes eque fortes ad h̄
 q̄ sint in gratia putāt cū vidēt
 se esse tepidos in amādo deus

nō habēdo affectū ad orōnē et alia spūalia. Et ex opposito cōsiderāt nullā voluntates se habere peccādi mortaliter: s; ppositum abstinēdi: destari peccata cōmissa. ¶ Quartī opinātur se habere bonā cōsciētiam et se esse in grā etiam pbabilr: cum formidine tñ aliqua de opposito. Sicut illi q̄ vidēt se feruentētes in amore dei et proximi et amare. lugure offensas dei. paratos ad sufferendus aduersa: sentiunt tñ aliqñ rebellionem carnis ad spiritū et fragilitatē. ¶ Quinti experiūtur se habere bonā cōsciētiam sicut illi q̄ sentiunt dulcedinē diuine bonitatis in oratione et gustāt q̄ suavis ē dñs abhorrētes omnē delectationē mūdi. ¶ Sexti sciūt se habere bonā cōsciētiam p reuelationē dei sicut Abrahā. Qui dixit deus p angelū Genes. xij. c. Nūc cognoui q̄ timeas deum. s. timore filiali: qui sine gratia et cōsciētia bona eē nō pōt. ¶ Septimi sunt q̄ sciunt p causam rei vel rōne rei: vt hī qui dare viderūt diuinā essentias in vita p̄senti sicut moyses in veteri testamento et paulus in nouo.

¶ De scrupulo cōscientie quid sit et vñ causas et de septē regulis q̄bus pōt deponi.

Capitulū tertiu.

Tertium mysteriu delectandum de cōsciētia dī: remediatio. Sūt em̄ ple-

riq; cōsciētiam habētes scrupulosam omnē leuē actū peccati venialis estimantes eē p̄cū mortale. ¶ Pro quibus tria sūt notanda. ¶ Primū q̄ scrupulus est vacillatio quedā cōsurgens cū formidine ex aliquibus coniecturis debilibus et incertis. vñ videt esse scrupulus id qd̄ apud alios dicitur pusillanimitas que est redio seu timore rerum aduersarum inherens et incōsiderata tracti animi deiectio. Et sic vtrunq; tam scrupulus q̄ pusillanimitas importat inordinatum timorem. Cū ipse scrupulus a quibusdam vocatur erronea conscientia. Ab alijs timor conscientie et ab alijs pusillanimitas. Sciendū autem secundū Albertum in libro de quattuor coeuis. q̄ differentia est inter scientiam: fidem: opinionē: dubitationem: et scrupulum seu suspicionem. Nam scientia proprie est eorum que cognoscuntur per causam et quia impossibile est aliter se habere. Fides autē est perfecta persuasio vnius ptis seu cōclusionis per multa pbabilia vel auctoritatē dicētes. Et hoc etiā appellatur credulitas et cōsciētia. Opinio autem est acceptio vnius partis cū formidine alterius. Ita tamen q̄ ad illam q̄ formidatur non habetur ratio expressa. formidatur tamen propter debilitatem rationis alterius partis. Dubitatio vero

est indeterminatus morus ratio
nis super utranque partem contra
dictionis per equalia media. ita quod
non magis pedet ad unam partem
quam ad alias: et hec etiam dicitur am
biguitas. Demum scrupulus ex
leuibus coniecturis seu medijs et
multum debilibus mouetur ad unam
partem. Et hic etiam dicitur suspi
tio et pusillanimitas spiritus que
repellenda est: ut dicitur. vi. q. i. c.
Ques. Ita talis scrupulus indu
cit animam ad quoddam tedium et
tristitiam agrauantem ut nihil boni
ei agere libeat: et sic velut tepe
stas que descendit in egyptum con
sumpsit omnem quod reperit viride
sic tristitia procedens ex scrupulo
consumit vigorem et robur animi.
Inducit etiam desperationem
qua liberari se petebat per psalmi
sta dicens. Non me demergat te
pestas. scilicet desperationis. Quam
uis vero hec scrupulosa conscientia
noceat patet primi machabeorum
lib. c. ubi narratur. Quod quidam scrup
ulosi ex societate machabeorum
quia noluerunt se defendere con
tra hostes bellantes aduersus
eos in die sabbati timentes ne pro
pter hoc violarent sabbatum occi
si sunt ab eis. Secundus notan
dus quod scrupulositas conscientie
causatur quandoque ex complexionem
ad timorem idonea ut est complexio
frigida: puta in feminis vetulis et
melancholicis. Timor enim natura
liter fit Damasceni cor constri
git sicut et frigida constringit et
congelationem facit. Ad que mos

tus contractionis imaginatio mo
netur a timoris dispositione ita ut
concipiat quod aliquid esse futurum
malum et per consequens fugiendum.
Quandoque causatur pusillanimi
tas et scrupulus ex egritudine ma
nica vel melancholica que est infirmi
tas capitis per quam leditur imagi
natio et quandoque ratio. unde Ba
lienus et Auicenna dicunt quod ma
nia est infectio anterioris cellu
le capitis cum diminutione ima
ginationis. melancholia vero est in
fectio medie cellule capitis cum
diminutione rationis. Quando
que insuper causatur scrupulus ex te
ptatione diabolica. Potest enim
diabolus deo permittente mouere
humores melancholicos in homine
per quos imaginatio vel errare po
test aut turbari ad timorem mor
dinatum. Aliquando adhuc pro
cedit scrupulus conscientie et pusil
lanimitas ex regiminis corpo
ralis negligentia: scilicet per nimiam
abstinentiam et vigilias. unde Ihero
nymus ad nepotianum dicit quod ta
les immoderatis ieiunijs et tur
tur in melancholiam: et magis hi
po cratis fomentis: quam nostris indi
gent monitis. Et de con. di. v. c.
Non mediocriter. Idem Iherony
mus asserit quod tales indiscrete
ieiunantes et orantes incurrunt no
tam melancholie. Multoties vero
causatur scrupulus ex societate timi
dorum: unde enim scrupulosus facit
alium scrupulosum. Tertius no
tandum quod septem sunt rationes quare ad
miniculo conscientie scrupulosa

seu erronea potest deponi.

¶ Prima regla debita ad gratiam dei preparatio.

¶ Secunda sollicita scripture sancte indagatio.

¶ Tertia orationis deuota cōtinuatio.

¶ Quarta opinionis alicuius tuta electio.

¶ Quinta Obedientie humilis imitatio.

¶ Sexta Scrupulorum animosa obiectio.

¶ Septima preceptorū discreta epichezatio: idest interpretatio

¶ Prima regla est vt q̄s se prepararet ad gratiā dei quātū pōt seruādo mandata dei de peccatis ppetra; dolēdo ⁊ p̄fidēdo. Ma

quicūq; facit quod in se est de
infallibiliter infundit gratiā ⁊ lu
men domi sapiētie ⁊ cōsili ⁊ in
tellectuz tribuit: q̄b; iuari pōt
ad depositionē erronee cōscien
tie vñ ip̄e dicit p̄ iheremiā. c. iij

Reuertimini fili; reuertētes. s. quātuz in vobis est ⁊ ego saluabo auersiones v̄ras.

¶ Secūda regla est sacre scripture indagatio vt em̄ inq̄t psalmista. Declaratio s̄monū tuoz illuminat: et intellectū; dat puulis idest h̄ilibus.

¶ Tertia regla orōnis. cōtinuatio. vñ Jacobi primo. c. dicit. Si quis v̄m indiget sapiētia postulet a dō ⁊ dabit sibi affluētē. ¶ Et Sapiētie. viij. c.

Inuocauit ⁊ venit in me sp̄s sapiētie. ¶ Quarta regla est op̄inionis alicuius tuta electio,

Sunt em̄ aliquē de aliquib; materijs moralib; doctores opinio-
nuz p̄trariarū. Et tūc scrupulo-
si dubitāt quā p̄tem possunt cū

bona cōscientiā eligere. Quib; dicimus q̄ euz bona cōscientiā

pōt quis tenere vnā opinionē ⁊ s̄m eas operari: excluso saltis

scandalo q̄ scilicet pars vel opi-
nio habeat p̄ se nobiles docto-

res. dūmodo talis opinio non

fit cōtra auctoritatē expressam

sacre scripture. Nec cōtra deter-

minationē ecclie catholice. Et

q̄ etiā ex cōtrarietate taliz op̄-

inionū non inducat ad dubi-

tandū sed bonā sibi cōscientiā

⁊ credulitatē formet d̄ eo quod

credit tanq̄ de pbabiliore p̄re:

⁊ papue quādo q̄s adhibet di-

ligentiam inq̄rendo an liceat.

Nec inuenit aliqd̄ quod eū suff-

ficienter moueat ad h̄ q̄ sit illi-

cituz. Qd̄ sint doctores vari; in

multis opinionib; p̄t; de resur-

rectione mortuoz: de quib; di-

cit. Atheus. xxvij. c. Multa

corpora rē. Hāz aliqui tenēt q̄

surrexerūt an̄ christū iterū mor-

rituri. Alij q̄ post christū nō ite-

ruz morturi. Similiter de dis-

pensatione in voto cōtinētie a-

liqui tenēt q̄ in illo dispensari

non pōt. Aliqui q̄ pōt. Immo

sanc̄. thoma. in. iiii. tenet vnāz

opinionē. Et in sūma dicit cō-

trariū. Qd̄ autem dicit beat̄

Tho. in quolibeto. iij. q. iiii. arti-

culo sc̄do. Qd̄ q̄n due sūt opi-

ones p̄trarie d̄ eodē oportet a

1153

reraz eē verā ⁊ alterā falsaz: intelligēdū est de hīs vbi maifeste p̄t̄ ex scriptura v̄l ecclie determinatione q̄ sit p̄ legem dei. Hostiensis v̄o dicit sup. c. Si vir Extra de cognatiōe spiritali. Qd̄ vbi sūt diuerse op̄iones et diuersa iura semp̄ hūanior est p̄ferēda ⁊ eq̄oz. Et ad idē facit quod ait Augu. di. ix. c. Sana. ¶ Solet aut̄ mouere scrupulosos ⁊ detinere illud dictū Aug. de pe. di. vii. c. Null⁹. c. Si quis Tene certū ⁊ dimitte incertum Sed vbi in eadē materia morali sūt p̄trarie op̄iones doctorū illa videt̄ tutior q̄ ē rigidior: ⁊ sic poti⁹ aplectēda. S; ad hoc resp̄o det̄ q̄ Augustin⁹ loq̄tur i dicto casu p̄p̄ie de eo q̄ differt penitentiā vsq; ad extremū vite: cui⁹ saluatio dubia ē ⁊ incerta non q; vera penitētia nō possit esse in extremis. S; q; incertus est vtrū tal̄ penitēs vere peniteat. ¶ Quinta regl̄a cōtra cōsciētiam scrupulosaz est obedientie hūilis imitatio: vt. s. scrupulos⁹ captiuēt intellectū suū dictis sapiētuz ⁊ obediētie superiorū quā tūcūq; scrupulosus dicitet sibi aliud. vñ p̄verbioz. iij. Sapiēs ait. Me imitatis prudētie tue. ¶ Sexta regl̄a ē animosa pugnatio scrupuloz. vñ ysaie. xxxv. c. dicit. Confortamini pusillanimes: confortamini ⁊ nolite timere Eccē em̄ de⁹ vester. s. adiuuās ⁊ illustrās. Et cācellari⁹ parisiēsis in quodaz tractatu d̄ reglis

moralibus ait. Con silium salubre ē frequēter agere p̄tra scrupulos leues ⁊ trepidos vitādo eos ad alioruz iudiciū q̄ten⁹ ex cōsuetudine fiat: hō robustus: solid⁹: ⁊ trāquill⁹ i exercitio spiritali. Sicut etiā si q̄s vellet ligamentū distortū ad rectitudinem ducere oporteret q̄ retorqueret ip̄m ex p̄te opposita curuando: ⁊ sic reduci posset ad rectitudinē. ¶ Notādus etiā scdm̄ eundē Cancellariū in quodaz suo tractatu: q̄ aliq̄ doctores tenēt quib⁹ assentit: aliqñ non tā meritorū esse credere si ē velle credere Nec dolere sensualiter de p̄ctis sicut velle dolere et non posse. Sūt aut̄ aliquę auctoritates non bñ intellecte ex quibus scrupuli oriunt̄. Sicut illa q̄ habet̄ extra de sponsalib⁹. In dubijs tutior via ē eligenda p̄pter quod scrupulosus eligit v̄tam rigidiorē. S; ad hoc resp̄o det̄ q̄ eligere viā tutiorē cōsiliū est nō p̄cepti. Alias oporteret multos ingredi religiones i qua tutius viuūt q̄ in seculo. Mō q̄ de necessitate oportet viā tutiorē eligere: qñ etiā alia via pōt eligi tuta. ¶ Septima regl̄a p̄ scrupuloz depositiōe ē p̄ceptoruz discretā epichezatio idest i terptatio v̄l declaratio. Quas em̄ quaz philosophus nominat epicheziam p̄ponderat iuris rigoris iuris peritos. Est autē equitas iusticia p̄satis oibus circūstantis p̄cularib⁹ dulcore

De Resurrectione Christi:

miseri cor die temperata. Et Sapiens ait. Moli esse nimis iustus
Magis nimis iustus est qui perit in iusticia sua. Pertinet autem ad virtutem epicheye considerare non nudum preceptum de se: sed circumstantias omnes particulatim ipsum concernentes. Vnde Philosophus quanto ethicorum dicit. Epicheya interpretativa legis est melior quam iusticia legalis. Et secundum hanc virtutem epicheye possumus precepta dei et ecclesie platonum seu iudicium benigne interpretari. Et secundum Iohannem dicitur aberto triplex regula per virtutem epicheye dari potest conscientie scrupulose. Prima quod nec deus nec ecclesia per sua precepta intendit obligare ad vix possibile alicui. Quia enim secundum regulas iuris ad impossibile nemo possit obligari. De regulis iuris in. vi. Modo solum dicitur impossibile quod absolute non est possibile: sed etiam videtur interpretandum secundum virtutem epicheye in lege noua esse impossibile quod vix est possibile id est habes nimiam difficultatem. Secunda regula est quod nec deus nec ecclesia intendit suis preceptis aliquem obligare ad hoc quod sit fatuus. Id est talia precepta locorum tempore non obligant quibus eorum observantia fieret ridiculosa. Sicut patet de observantia votorum stultorum quod nullus obligat implere sed dicat vouere et cetera. Tertia regula est quod in his que solum sunt mala quod prohibita: ut communiter positiva precepta multum excusat vel in toto vel in tanto consuetudine

do si sit prescripta. ut dicitur est in sermone de consuetudine. Etiam necessitas absoluit ab obligatione preceptorum posituorum ut tactum est in precedentibus. Proponat igitur unusquisque velle saluari et de sua voluntate commendet faciatque bonum quod ferre potest humana fragilitas cui auxilium exhibet deus: delectatur se peccatores et defectuosum inueniri et sic in domino confidens confessione promissa sumat cibum suauissimum eucharistie per cuius assumptionem deuota acquiritur salus eterna ad quam nos perducatur Iesus dei filius benedictus per omnia secula seculorum Amen.

C Dñica resurrectionis. Sermo de ipsa mirabili resurrectione Iesu Christi quinquagesimo in ordine

Arrexit. Scribunt

hec verba **M**arci ultimo. c. et in euangelio huius iocundissime

solennitatis. Summa cum gratulatione audienda sunt a nobis et commemoranda ea que de resurrectione Iesu Christi domini nostri ab euangelistis predicantur. Quid enim dulcius: quid suauius: quid denique delectabilius excogitari potest quam Christus a mortuis suscitatus tertia die. In hoc equidem spes nostra erigitur ut de futura vita et resurrectione generali vetera nullatenus dubitemus. Ecce iam dux electorum qui morte destructa gloriosus

resurgens exemplum p̄fulgidum
nobis p̄bet resurrectionis n̄re fi-
ende. Quae de re in p̄senti s̄mo-
ne de ip̄a resurrectione xp̄i mirā-
da dicere statui. In quo tria mi-
steria p̄ponimus contēplanda.

¶ Primum dicit̄ temporalitatis

¶ Secundum veritatis.

¶ Tertium qualitatis.

¶ De t̄p̄e resurrectionis xp̄i. s. de die mense et anno. *La. i.*

¶ *Kimū* mysteriū contēplā

p̄ duz de resurrectione chris-
ti dicit̄ t̄p̄alitatis. In quo
cōsideremus tempus resurrec-
tionis christi tripliciter.

¶ Primo respectu mensis.

¶ Secundo respectu diei

¶ Tertio respectu anni.

¶ Primo cōsiderem⁹ t̄p̄s resur-
rectionis xp̄i respectu mensis: q̄
scilicet mense xp̄s resurrexit.

¶ Et dicit̄ q̄ de mense marcij. vt
em̄ inquit Augustin⁹. li. xvij. de
ciuitate. dei. c. l. v. Ad ortu⁹ est
xp̄s octauo calēdas apl̄is duo-
bus geminis cōsulib⁹. s. vt p̄t̄
in calēdario in octauis calēdis
apl̄is iest̄ dies. xxv. marcij. Et
sc̄dm̄ Augustinū eadez die xp̄s
fuit annūciat⁹ et passus. Et quo
die. xxvij. mar. surrexit. Dic aut̄
mensis satis cōuenit resurrec-
tioni xp̄i. ¶ Primo q̄ iste est pri-
mus mēsis anni. de q̄ dixit dñs
ad moysen *Exodi. xij. c.* Adven-
sis iste vobis principiū mēsu⁹
prim⁹ erit in mensib⁹ anni. Et
iudei incipiūt annū suū in mar-
cio asserentes mundū fuisse fac-

tum in marcio: quod tenet Rab-
bi iosue. s. Rabbi heliseo et sui
sequaces dicāt q̄ in mēse sep-
tembris: q̄n̄ fruct⁹ sunt maturi:
q̄d etiā affirmāt arabes et egypti
qui incipiunt annuz in cal-
lendis septēbris. Sed priā opi-
nio cōmunior est. ¶ Sicut ergo
in mēse marcij fuit mund⁹ pri-
o creat⁹. Sic h̄ mense xp̄s resurre-
xit vt ostēderet se esse primoge-
nitū mortuoz: q̄ nullus añ eus
resurrexit s̄p̄ victur⁹. ¶ In isto
etiā mense marcij fuit egypt⁹ ex-
poliata ab hebreis q̄ asportauē-
rūt vasa p̄ciosa eis cōmodata
sc̄dz dei p̄ceptū. Sic et in xp̄i re-
surrectōe fuit infern⁹ expoliat⁹
et paradisus restaurat⁹. Insuper
in isto mēse fuit celebratū pasca
agni sicut nūc celebrat pasca xp̄i.
¶ Secūdo cōsiderem⁹ t̄p̄s resur-
rectionis xp̄i respectu diei.
¶ Nam resurrexit dñs dñica die
vt ait Johānes dama⁹. et idē ha-
betur de con. di. iij. c. Sabbato
et. lxxv. di. c. Quod die dominici
co. Ista aut̄ dies habet septem
priuilegia quib⁹ correspondēt
septem mysteria resurrectionis
christi. ¶ Primum quia dominici
ca dies est prima dierum omni-
um. sicut ecclesia cantat. et collig-
gitur ex primo genesis. Sicut er-
go illa fuit prima dies veteris
testamenti: ita fuit prima in no-
uo testamento. ¶ Secundus pri-
uilegium diei dominice q̄ i ip̄-
sa fuit creata lux corp̄al̄ sic i die
resurrectionis xp̄i producta fuit

lux spūalis que est fides illumi-
 nās intellectū in mētib' apłoz.
 Tertius pūilegiū diei dñice qz
 in ipā fuit creata angelica na-
 tura. Sic in die resurrectionis
 plurimuz letificata ex victoria
 xpi resurgētis. Quartū pūi-
 legium qz in ipā die fuit creata
 materia pma scđm Bedā. Sic
 in die resurrectionis materia
 corporis xpi fuit singulariter
 sublimata p reunionē aie et glo-
 riosā pditionē corporis. Quintū
 pūilegiū illi' diei dñice qz
 in illa fuit creatū tēpus nature:
 sic in die resurrectionis christi
 fuit creatū tēpus grē. Sextus
 pūilegiū qz tūc fuit celū empi-
 reū d nouo pductū. Ita in die
 resurrectionis fuit nouiter de-
 dicatū in dispositione propinq
 qz ipm est loc' spūuz et corporū
 gloriatorū. Nūc aut xpi corp'
 primo fuit gloriatū. Septimū
 pūilegiū qz in illa die de-
 ostēdit magnitudinē sue potē-
 tie in creādo: ita nūc in resurgē-
 do: qz sicut in morte patientiaz
 ita in resurrectōe potētiā de-
 clarauit. Tertio cōsiderem'
 resurrectōē xpi respectu anni
 quo videlicet anno etatis sue
 resurrexit. Ad qđ sciendū q
 xps qñ fuit baptizat' erat quasi
 annoz triginta: vt dicit Luce. iij. c.
 Et postea triēnio docuit. Ita
 q fuit mortuus et resuscitatus
 in etatē trigintatū ānoz et pau-
 loplus: quā etatē dicit Aug. li.
 ffij. de equitate di pfectissimā eē

qz vsqz ad istā etatē natura' hu-
 mana proficit et exinde incipit
 deficere. In hac aut etate et nos
 resurgem' scđm illud apostoli
 ad ephesios. iij. c. donec occur-
 ramus oēs in virū pfectum in
 mensuram etatis plenitudinis
 christi.
 Quid ex testimonio angeloz
 et apostolorz et alioz qui vident
 xpm post resurrectōz probat q
 vere surrexit. Cap. ij.
 Secundū mystēriū contem-
 plandū de resurrectōe xpi dicit
 tur veritatis. Surrexit nāqz do-
 min' vere. Que veritas pbat tri-
 plici testimonio. scz.
 Angelozum
 Apostolorum
 Visionum.
 Primo probat veritas resur-
 rectōis xpi testimonio āgeloz.
 Quattuor em āgeli in die resur-
 rectōis xpm surrexisse testifica-
 ti sunt. Prim' fuit q apparuit ex-
 tra sepulchz de q sic dicit Ma-
 the'. vl. c. Ecce tremor' fact' ē
 magnus. angel' aut dñi descen-
 dit de celo et accedens reuoluit
 lapidē et sedebat sup euz. Erat
 aut aspectus eius sicut vulgār:
 vestimenta autē eius sicut nix.
 Pre timore aut ei' exterriti sūt
 custodes et facti sunt velut mor-
 tui. Rñ dens autē angelus dixit
 mulierib'. Nolite timere scio ei
 q ihm qui crucifix' est qñ. nō
 est hic surrexit em sicut dixit: ve-
 nite et videte locū vbi positus
 erat dñs. Et cito eūtes dicite di

De Resurrectione

scipulis eius qz surrexit. Ecce
pcedet vos in galileā. In qui
bus verbis describuntur quatuor
istius angeli conditiones insigni-
nes. Prima e q ipse fuit virtuosus
in descensu qz terremotus factus
est magnus dum descendit.
Secunda quia fuit gloriosus in
suo aspectu eo qz erat aspectus
ei sicut fulgur etc. Tertia qz
fuit terribilis in suo effectu. Nam
pre timore eius exterriti sunt cu-
stodes. Quarta qz fuit delecta-
bilis in suo affatu. Nam sermone
blando dixit mulieribus. Nolite
timere etc. Secundus angelus
apparuit eadem hora intra sepul-
chrum de quo dicit Marcus vlti-
mo. c. Quod mulieres introeun-
tes in monumentum viderunt iuue-
nes sedentes in dextris cooptus
stola candida et obstupuerunt. Qui
dixit illis. Nolite expauescere.
Iesum quiritis nazarenum crucifi-
xum. Surrexit: non est hic. Terti-
us et quartus angelus fuerunt illi duo
quos vidit maria magdalena
intra monumentum sola: quorum v-
nus erat ad caput: alius ad pes-
des sepulchri: ut dicitur Johannis
xx. c. Qui dixerunt. Mulier quid
ploras. Non ergo isti angeli foret in
gratia confirmati non potuerunt
peccare venialiter neque mortaliter
et per consequens nec potuerunt me-
tiri. Secundo probatur veritas re-
surrectionis christi testimonio apo-
stolorum de quibus dicitur actuum. iij. c.
Virtute magna reddebant apo-
stoli testimonium resurrectionis
iesu christi. Nam ipsa die resurrec-

tionis apparuit discipulis congre-
gatis in unum absente Thoma. ut di-
citur Johannis. xx. c. Eadem
die apparuit discipulis cum
in emaus: ut scribitur Luce. xxij.
c. Apparuit etiam simoni. De
taua vero die apparuit discipulis
presente thoma. Postea appa-
ruit discipulis piscatoribus ut dicitur
Johannis vltio. c. Item appa-
ruit eis in monte thabor. Math.
vltio. c. Tandem in die ascensio-
nis apparuit eis in cenaculo et
expbrauit incredulitatem illorum
et duritiam cordis. Marc. vltio. c.
Deinde apparuit eis in monte
oliueti et tunc videtur illis ascen-
dit in celum: ut patet Luce vltio. c. et
actuum. i. c. Tertio probatur veritas
resurrectionis christi testimonio
visionum. visus namque fuit christus mul-
tipliciter a multis quibus fides ad-
hibenda est. Vidit enim stephanus
statem a dextris dei: ut scribitur ac-
tuum. vi. c. qua visione confortatus
per lapidantes exorauit: et lapides
torrentis illi dulces fuerunt at-
que ut christus suum spiritum ac-
ciperet postulauit. Vidit illud
Marcus euangelista postquam vul-
neratus repositus fuit in carceribus
Ibi enim dominus iesus visitauit eum
dicens. Pax tibi marce euangeli-
sta me. Noli timere quia ego tecum
sum. Vidit illum paulus qui cum in suis
discipulis atrociter persequeretur
quare ut scribitur actuum. xxvi. c.
dum loquebatur cum agrippa dixit ego
quodam existiaueram me aduersus non
me iesu nazareni debere multa
serua agere. Quod et feci iherosolymis

Polymis et multos sanctorum ego
 in carceribus inclusi a principibus
 sacerdotum potestate accepta. Et cum
 occiderent detuli sententiam. Et
 per omnes synagogas frequenter
 puniens eos compellebam blasphemare
 nomen eius. Et amplius
 insaniens in eos persequebar usque
 in exterarum civitates. Et dum ire
 Damascum cum potestate et permissu prin-
 cipum sacerdotum die media vidi
 regem de celo super splendorem so-
 lis circumfulsisse me lumine et eos
 qui mecum erant. Quos nos cum
 cecidisset in terram audiui vo-
 cem dicentem michi hebraica lin-
 gua. Saule saule quid me perse-
 queris. Durum est tibi contra stimu-
 lum calcitrare. Ego autem dixi.
 Quis es domine. Dominus autem dixit.
 Ego sum Iesus Nazarenus quem tu perse-
 queris. Sed exurge et sta
 super pedes tuos. Ad hoc enim
 apparui tibi ut constituam te mini-
 strum et testem eorum que vidisti. Et in
 epistola prima ad Corinthios. c.
 xv. c. ait. Tradidi enim vobis in pri-
 mis quod et accepimus quoniam Christus mortuus
 est pro peccatis nostris secundum scriptu-
 ras et quod sepultus est et quia re-
 surrexit tertia die secundum scriptu-
 ras: et quia visus est Cephe et
 post hec undecim. Deinde visus est
 plusquam quingentis fratribus simul
 et quibus multi manerunt usque ad
 huc. quidam autem dormierunt. deinde
 visus est Iacobo. Deinde apostolis omni-
 bus. Movisset autem diuinitatem quod abor-
 tivo visus est et michi. *Glosa in*
capitulo Luce marthe extra

de celebratione missarum dicit
 Paulus appellat seipsum abor-
 tivum quod sicut fetus abortivus cum
 labore et angustia ad lucem trahi-
 tur: ita Paulus cum attractione ve-
 nit ad fidem. xxij. q. iij. c. displicet
 c. Quis vos. *Grade est testimonium*
Pauli et in nullo suspectum quod
pe que postquam vidit Christum factus est
defensor validissimus et predicator az-
detissimus nominis eius summo que cla-
mabat. Ego in Ierusalem patris sui al-
ligari et mori pro nomine eius et tan-
dem in urbe pro Christo mori trunca-
tionem capitis non recusavi. Sed
revera singulare et precellensimum
testimonium Christi suscitatum fuit die-
bus novissimis assignatio mira-
culosa sancti Francisci. biennio quippe
signa visibilia et miraculosa tu-
lit in suo corpore: de quibus plene dixi-
mus in opere de laudibus sanctorum quod
na dubitare potest de Christo: cum vi-
deat Franciscum stigmatibus illis sa-
cris ita decoratum. Ob id sanctus
Bonaventura in legenda sic sanctum Fran-
ciscum alloquit. Jam homo per hec si-
gna certissima non duobus aut tri-
bus testibus ad sufficientiam: sed quod pluri-
mis ad superabundantiam comprobata
testimonia dei in te et per te
credibilia facta nimis omne in-
fidelibus auferunt excusationis
velamentum. Et ut idem Bona-
ventura refert. Descendit ange-
licus vir Franciscus de monte
secum ferens crucifixi effigiem non in
tabulis lapideis et ligneis manu-
figurata artificis. sed in carneis mem-
bris descripta digito divini resonat

ergo ex omni parte veritas resurrectionis christi quam predicauerunt apostoli: defenderunt proprio sanguine martyres: expugnare et extinguere temptauerunt imperatores et reges et non valuerunt eo quod ipse est rex regum et dominus dominantium.

¶ Qualiter christus resurrexit cum quadruplici actu fortitudinis.

Capitulum in.

¶ Tertium mysterium cōtemplandum de resurrectione christi dicitur qualiter. In quo videndum erit qualiter christus resurrexit ad quod dicimus quod sicut fuit ad modum agni immolatus: ita fuit ad modum leonis resuscitatus. Et hoc propter quadruplicem fortitudinis actum. **¶** Primum fuit quod fregit claustra inferni. Ad quem accessit: non ut ad locum penale sed ad consolatos patrum ibidem existentium. **¶** Secundus actus fuit: quod subuertit potentiam diaboli et amputauit manum eius attrahentem que attrahebatur etiam iustos ad limbum: ut dicit dominus Bonauentura in tertio. di. xxij. **¶** Tertius actus fuit quod inde i. de inferno iustos omnes eripuit et eduxit. **¶** Quartus actus quod semetipsum propria virtute suscitauit. **¶** Intelligendus tamen quod christi resurrectio fuit qualificata quadruplici dispositione diuina. **¶** Prima fuit quod caro eius sanctissima non vidit corruptionem per triduum diuina virtute preseruata. **¶** Secunda fuit quod caro illa fuit repata. **¶** Tercia ei ibi fuerit liuores et vulnera ac

plage tumentes ex flagellis: omnia ista fuerunt virtute diuina sanata absque medicamine remanentibus cicatricibus ad decorem.

¶ Tertia dispositio quod christi caro fuit glorificata. **¶** Quarta habuit primam dotem impassibilitatis. quod dicit apostolus ad Roma. vi. c. **¶** Christus resurgens ex mortuis iam non moritur: mors illi ultra non dominabitur. **¶** Secundo habuit dotem subtilitatis per quam exiit de sepulchro clauso. **¶** Tertio habuit dotem agilitatis per quam euasit ab oculis eorum. **¶** Quarto habuit dotem claritatis quam tamen occultauit discipulis manifestandam electis et in die iudicii etiam reprobis. Resurrexit igitur triumphator mortis: expoliator inferni: et mundi redemptor: quod numero electorum completo resurgere faciet amicos suos corpora suis propriis aiabus vnita: ut sic percipiant eternaliter gaudia eterne vite. **¶** Ad quam nos perducatur ipse dei filius qui est benedictus per omnia secula seculorum. Amen.

¶ Feria secunda post dominicam resurrectionis. De sanctissima fide Sermo, quinquagesimus primus.

Iulii et tar

di corde ad credendum.

Verba sunt redemptoris nostri originaliter. luce. xxiiij. c. et in euangelio hodierno. **¶** Quoniam hostis animarum nostrarum mille suis nocendi modis mortalium corda a fide ihesu christi retrahere. **¶** Quoniam cum il

horum exerceant intellectū fa-
 cile ad quecūq; scelera eos p̄ci-
 pitare pōt. Sublata nāq; fide
 relique virtutes fundamētū nō
 habēt. vñ Grego. i. q. i. c. cū pau-
 lus ait. Cum paulus dicat fun-
 damentū aliud nemo pōt pone-
 re p̄ter id qđ positū est quod est
 xp̄s Jh̄s. i. fides xp̄i consequē-
 ter p̄bat: qz vbi xp̄s non est fun-
 damentū nullum boni opis est
 sup edificū. Fides nāq; est que
 mundum vincit. vñ Jo. i. cano-
 nica. c. v. ait. Hec est victoria q̄
 vincit mundū fides n̄ra. i. q̄ vin-
 cere facit que sunt in mūdo vices
 supbiā: auariciā: et luxuriā. Ipsi
 diaboli rēptationes extermi-
 nat. vñ Ap̄ls ad ephesos. vi. c.
 inqt. In oibus sumentes scutū
 fidei in quo possitis oīa tela ini-
 mici ignea extiguere. Ipsi ho-
 minē iustificat. vñ Ben. xv. ca.
 scribit. Credidit Abraam deo
 et reputatū ē ei ad iusticiā. Ipsi
 credētes filios dei efficit. ideo
 Jo. i. c. dicit. Dedit eis patrem
 filios dei fieri h̄is q̄ credunt in
 noīe eius. Ipsi a piculis libe-
 rat. Nam p̄ fidē Abraam exiuit
 de vr. i. de igne caldeoꝝ illesus.
 Cum em̄ non vellet ignē adora-
 re quē caldei deū dicebāt vt ex-
 piret virtutē dei sui miserūt ip-
 sus in ignē. s̄ nō recepit lesionē
 Aram vero german̄ eius et pat-
 Sare et Loth̄ illuc missus quia i
 fide defecit cōbustus est. Anani-
 as et socij eius in fornaces missi
 laudabāt et b̄ndicebāt deū: nec
 Daniel. vi. c.

ignis nocēbat eis. Quare paulus
 ad Heb. xi. c. dicit. Sancti p̄ fidē
 vicerūt regna: operati sunt iusti-
 ciam. adepti sunt repromissiōes
 obturauerūt ora leonū: extinxe-
 runt impetū ignis. Et ne singu-
 la repetam: fides corporis et aie
 salutem opat. Ob qđ Jh̄s dei
 filius Luce. vii. c. dixit magdale-
 ne. Et Luce. xviii. c. ceco. Fides
 tua te saluū facit. Qua de re in
 p̄senti sermōe de fide dicere sta-
 tui: quam perdiderant discipu-
 li cunctes in emaus: quos xp̄us
 dure redarguit. De ipsa itaq; fi-
 de tria mysteria proponemus
 declaranda.

Primum dicitur virtuositatis

Secundum necessitatis

Tertium qualitatis

De multiplici acceptione fi-
 dei. Et quomodo diffinitur. et
 qualiter est virtus theologica ex
 eo qđ est a deo et terminatur ad
 ipsum sicut ad obiectum.

Capitulum primum
 Primum mysterium de fide
 declarandum dicitur vir-
 tuositatis. Pro cuius intelligē-
 tia tria erunt videnda.

Primum quomodo dicitur
 fides

Secundum quid est fides

Tertium vtrū fides sit virtus

Primo videndum est quomodo
 dicitur fides. Et ex dictis
 alexandri in tertio sūme. et Bo-
 nauenti. in. iij. di. xxij. et ex glo.
 in. c. i. d. sūma tri. et si. catho. ha-
 betur qđ fides sumitur duodeci-
 L

eim modis. **¶** Primo sumit pro
 sponsione. vñ. i. ad Thimoñ. v. c.
 dicit. Primam fidē irritā fecerit
 Glo. i. sponsione. Sic sumit ab
 Augu. xxiij. q. i. c. noli. Noli inq̄
 fidem fallere qm̄ graue est ⁊ ite
 rum ibi. Fides qm̄ pmittit etiaz
 hosti seruada est. Hoc mo etiaz
 dicit Fido. xxiij. q. iij. In malis
 pmissis rescande fidē. **¶** Secūdo
 sumit fides p fidelitate: vt cum
 q̄s retinet fideliter ⁊ restituit si
 bi cōmissa ⁊ similia. Et de hac
Iheremie. vi. c. dī. Perijt fides.
Et Proverb. xx. c. Virum fidelē
quis inueniet. **¶** Tertio sumit
 fides pro p̄scientia. Juxta illud
 ad Roma. xiiij. c. Dē qd̄ non est
ex fide pctm̄ est. Glo. xxvij. q. i. c.
Dēs. i. omne qd̄ est contra con-
scientiā. **¶** Quarto sumit fides
 pro innocētia. vt. xxiij. q. iij. c. in
 nocēs. **¶** Quinto sumit fides
 pro castitate thori. vt. xxvij. q. ij.
 c. Cōiuges. ⁊. c. cōiūx. **¶** Sexto
 sumit fides pro credulitate. id
 est pro quodā habitu quo quis
 firmiter assentit sine formidine
 de opposito his que clare nō vi
 det quecūq̄ sint illa. Putā cum
quis credit talē esse suum patrē
vel matrē. Et de hac Grego. in
iiij. dialogoz inquit. Audent di
co: qz sine fide nec infidelis vi
uit. Nam si eundē infidelez per
cunctari voluero quem patrem
vel quā matrem habuit: respō
debit proptinus illū atq̄ illam.
¶ Septimo sumit fides pro sa
 cramento baptismi, vnde Aug.

ad Bonifacius. Quid est aliud
paruulum habere fidem nisi fi
dei sacramentū. Et. xlv. di. c. de
iudeis dicit. Oportet vt fidem
quam vi vel necessitate suscepe
runt necessario tenere cogant.
¶ Octauo sumit fides pro ac
 ceptiōe conclusionis ex rōe pro
 babili scdm̄ q̄ logici dicunt. ar
 gumentū est ratio rei dubie fa
 ciens fidem. **¶** Nonō dicitur fi
 des cognitio que est in patria.
Et de hac ad Roma. i. Justitia
dei reuelat ex fide in fides. Bl.
ex fide spei in fidē rei. **¶** Decis
 mo capit fides pro articulis fi
 dei propositis ad credendū. Et
sic sumit Athanasius cum dicit
Hec est fides catholica quā nll
quisq̄ fideliter firmiterq̄ credi
derit salu' esse nō potuit. **¶** Un
 decimo sumit fides pro habitu
 informi. de qua. i. ad Corinthe.
 xiiij. c. dicit. Si habuero omnem
fidem ⁊c. **¶** Duodecimo acci
 pit fides pro habitu formato. ⁊
 de hac ad Roma. i. c. Iustus ex
fide viuit. Hec est virtus theolo
gica siue sit informis siue forma
ta. De qua Apostolus ait. i. ad
corinthe. xiiij. c. Munc aut̄ manēt
fides: spes: charitas tria hec.
¶ Secūdo videndū est quid est fi
 des. Et scdm̄ Bonauē. qz fides
multipliciter cōsiderat̄. ita etiaz
notificatur. Quāq̄ em̄ considera
tur q̄tum ad propriū genus ⁊
tunc describitur sic ab Augu. su
per Jo. Fides est virt' qua cre
duntur que non videntur. Et

non est de omnibus que nō videntur. vñ dicit Magister in littera: sed de hīs que necessaria sunt ad salutē. Secōdo consideratur fides q̄tum ad obiectum siue ad principium mouū. Et sic dicit Augu. ad crescentium. Fides est prima illuminatio menti ad primā veritatē. Tertio consideratur fides q̄tum ad actum propriū. Et sic dicit Damascenus li. iij. Fides est non inquisitus cōsensu circa primam veritatē. Quarto consideratur fides q̄tum ad habitum desperatum. Et hoc modo inquit hugo li. de sacramentis. Fides est certitudo quedā animi de reb' absensibus supra opinionem et infra scientiam constituta. Quinto em fides et scientia sunt habitus desperati. Sexto consideratur fides q̄tum ad suum finem. Et sic describitur ab apostolo ad Hebr. eos. xij. c. Fides est substantia rerum sperandarum. argumentū non apparentium. nā fides habet tria. primo aspicit. Secōdo efficit. tertio reficit. Aspicit primam veritatē non habitam sed sperandam. Ideo dicitur sperandarum rerum. Secundo efficit. i. causa est faciens res sperandas esse in nobis. vñ de dicitur substantia quia sicut substantia est causa suorum actuum: ita fides est causa cōsequendi bona sperata. Tertio fides reficit seu allicit. vñ dicitur argumentū. i. certitudo.

assentiendo hīs que non apparent: et hoc est meritū et laus fidei si certe et indubitanter creditur quod non videtur. Beatus vero Tho. scō. a scō. q. viij. volens verba apostoli reducere ad formam diffinitionis claras sic dicit. Fides est habitus mentis qua inchoatur vita eterna in nobis faciens intellectum assentire non apparentibus. Pro clarioze autem intelligentia prectate diffinitionis ap̄li. Primo notandū est q̄ p̄ predictas diffinitionē fides distinguit ab oibus que pertinent ad intellectum. Et primo ab opinione suspitione et dubitatione p̄ h̄ q̄ dicitur argumentum. Nam p̄ hec tria intellectus non firmiter inheret alicui. Per dubitationem non magis tendit ad vnā partē q̄ ad aliam. Per opinionem et si declinet fortiter ad vnā partem tū cum formidine de opposito. Per suspitiōz leuiter declinat ad vnā ptem. Sed p̄ fidē firmiter inheret credēdis sine hesitatione. Secōdo ex h̄ q̄ dicit non appentū fides distinguit ab intellectu q̄ est de p̄ncipijs p̄ se notis et scia que est de p̄clusionib' p̄ demonstratione scōlitus p̄ q̄ aliqd intellectui appentur sit cuiusmōi nō est fides. Tertio p̄ hoc q̄ dī substantia rerū sperandarū distinguit a fide cōiter supra sc̄. credulitate q̄ est etiā d̄ hūanis sicut cu q̄s firmiter credit peres suos esse talē et talē. Secōdo no

tandū q̄ fides d̄r substantia re-
rum sperandaz pon̄ q̄ diligē-
daz ex eo q̄ dilectio p̄t eē pre-
sentiū ⁊ absentiū visoz ⁊ nō vi-
soriū. S̄ spes est t̄m de absenti-
bus ⁊ nō visis: de q̄bus etiam
e fides: q̄ ⁊ si videant̄ ea que
sunt fidei aliquo modo. s. vt cre-
denda non t̄m oculo corporali
v̄l intellectuali demonstratiue.

¶ Tertio notādū q̄ argumen-
tum d̄r multipliciter. ¶ Primo
breuis enarratio subsequētiuz:
vel breuis collectio materie s̄t
mul sumpte totū libri. Et sic su-
mit̄ in biblia vbi p̄logi libroꝝ
aliqui dicunt̄ argumēta. ¶ Se-
cūdo argumentū d̄r ostēsiō vel
manifestatio s̄m illud Johan.
iij. Dis q̄ male agit odit lucem
et nō venit ad lucē vt nō arguā-
tur opera ei⁹. ¶ Tertio d̄r argu-
mentū ratio rei dubie faciēs si-
dem: ⁊ hoc modo sumit̄ in logi-
cis: s̄ in theologicis econtra fi-
des: facit argumētuz seu rōnes.

¶ Quarto d̄r argumentū certitudo
ex q̄ anim⁹ mouet̄ in ali-
qd ⁊ sic fides d̄r argumentum.

¶ Tertio vidēdū est vtz fides
sit virt⁹. Et q̄ sic p̄s sc̄dm Bo-
nauenturā. xxij. di. tertij libri.
tū q̄ ip̄a est p̄ncipiuz nr̄e salutis
q̄ est opposita vicio infide-
litate: tū etiā q̄ in illa consistit
rectitudo vite s̄m regulā iustit-
ie q̄ ē vt hō simplr credat h̄is
que nobis sunt a deo reuelata.
¶ Mecobitat q̄ Arist. et sui seq̄-
tes ceteriq̄ philosophi nō po-

suerūt nisi vtutes. Aut mora-
les: vt prudentiā: iusticiā: fortit-
udinē: ⁊ tēperantiā: vel intelle-
ctuales: vt sunt intellect⁹: scientia:
sapiētia: prudētia ⁊ ars. de
quib⁹ loq̄tur Arist. in. vi. ethico.
rū. qm̄ s̄m Tho. p̄ma. ij. q. lxxij.
preter sup̄ dictas vtutes neces-
sariū fuit eē virtutes theologi-
cas. Mā p̄ virtutē pficiē homo
ad actus quib⁹ in beatitudinē
ordinat̄. Est aut̄ duplex hois
beatitudo. Una p̄portionata
nature ad quā puenire p̄t per
principia sue nature. Alia exce-
dēs hois naturā ad quā hō so-
la virtute diuina attingere p̄t
sc̄dz quandā diuinitatis parti-
cipationē. Et q̄ h̄mōi virtudo
p̄portionē h̄ane nature ex-
dit: p̄ncipia naturalia hois et
quib⁹ p̄cedit ad b̄n agendū s̄m
suā p̄portionē nō sufficiunt ad
ordinandū hoīem in beatitudi-
nem p̄dictā. Vñ oportet q̄ sup̄
addant̄ homini diuinitus aliq̄
p̄ncipia p̄ que ita ordinetur ad
beatitudinē sup̄naturales sicut
p̄ncipia naturalia ordinant̄
ad fidē cōnaturale nō t̄m absq̄
adiutorio diuino. Et hec p̄nci-
pia dicunt̄ vtutes theologicē: tū
q̄ habēt deū p̄ obiecto inq̄ntū
p̄ eas recte ordinamur in deū:
tū q̄ a solo deo nobis infun-
dunt̄: tū q̄ sola diuina reue-
latione in sacra scriptura nobis
tradunt̄. ¶ Franciscus vero de
maronis in q̄dam tractatu de
vtutib⁹ ait. q̄ virt⁹ theologicē

scdm nois significacionē dicit
 virtus diuina q̄ theos q̄ e de
 vñ dyonissus in li. de diuinis
 nominib⁹ oia ad deū p̄tinentia
 siue ad diuinitatē vocat theo-
 logica. ¶ S; aliqd̄ dr̄ diuinum
 tripliciter. ¶ Aut qz in deo for-
 maliter reperitur: vt eternitas
 bonitas immēstas τ hmōi q̄
 dicunt̄ p̄fectiōes diuine. ¶ Aut
 qz deo assimilat̄. Sicut Dyonis-
 sius li. d̄ diuinis noib⁹ vocat
 sc̄m̄ yherotheū virū diuinus
 qz deo similis erat p̄ participa-
 tionē virtutū. ¶ Aut qz ad deū
 terminat̄ sicut ad obiectus. Si-
 cut theologia d̄ scriptura diui-
 na qz de deo loquit̄. Dicuntur
 q̄ virtutes theologice diuine:
 non p̄mo nec sc̄do s; tertio mo:
 qz. s. sunt a deo τ ad ipm̄ termi-
 nant̄ sicut ad p̄p̄iū obiectum.
 ¶ Si q̄s nō obiceret q̄ metha-
 phisica nō ponit̄ virt⁹ thologi-
 ca τ tñ negotiat̄ circa deū τ s̄
 stantias separatas. ¶ Rñdet fr̄
 ciscus q̄ methaphisica ē d̄ deo
 sub rōe cōi q̄ est naturaliter no-
 ta. virtus nō theologica s̄ rō-
 ne p̄p̄ia q̄ est credita. Multa ē
 xp̄ianoz obligatio ad benignis-
 simū deū q̄ tāta luce v̄itat̄ cor-
 da nra resp̄s̄t̄ fide media ma-
 gis imbuta sit. vna vetula de di-
 uinis q̄ gentiles philosophi q̄
 euauerut i cogitationib⁹ suis.
 ¶ Qd̄ fides est necessaria ad
 salutē τ etiā credēda sunt aliq̄
 q̄ rōne naturali p̄bari possunt
 et aliq̄ etiā explicite. La. ij.

Secundū mysteriū de cla-
 randuz de fide d̄: necessi-
 tatis. vbi sunt tria dubia:

Decidenda.

¶ Primum vtrum fides sit ad
 salutem necessaria.

¶ Scdm̄ vtz sit necessariū cre-
 dere aliqua que ratione natu-
 rali possent de deo inuestigari

¶ Tertium vtrum sit necessariū
 credere aliquid explicite.

¶ Ad p̄mū dubiū rñdet Atha-
 nasius in symbolo dicēs. Qui
 cūq; vult saluus eē añ oia op⁹
 ē vt teneat catholicā fidē. Quā
 nisi q̄sq; iutegrā inuolatāq; ser-
 uauerit salu⁹ eē nō poterit. Rō
 aut̄ qre fides ē necessaria qz ip̄-
 sa illuminat intellectū ad neces-
 sariā cognitionē dei. In oi em̄
 via τ in oi operatiōe ē p̄mo ne-
 cessaria cognitio finis ipsius
 opationis v̄l vie. Quia finis ē
 causa causaz ex. ij. methaphisicē
 τ finis mouet agētes τ ē p̄n-
 cipiū oium opationū nraz ex
 ij. ethicorū. Et h; finis sit vltim⁹
 in executione: tñ est p̄m⁹ i in-
 tentiōe τ mouet agentē. Sicut
 q̄ se habet p̄cipia idemōstra-
 bilia in speculabilib⁹ sic se h; finis
 in opabilib⁹. Lū nō in h̄
 mūdo oēs sum⁹ viatores τ nō
 habeam⁹ hic ciuitatē manētē vt
 d̄ ad hebreos vlti. ca. Finis ad
 quē ordiati sum⁹ τ ad quē debe-
 mus rēdere est de⁹. vñ Maḡ
 sniaz di. i. sc̄di li. ait. Fecit de⁹
 rōnalē creaturā vt sūmū bonū
 intelligeret: itelligēdo amaret:
 L. iij.

amando possideret: et possiden-
do fruere. Et Aug⁹ in. i. professio-
nis. Facisti nos dñe ad te et in
quietū ē cor nūm donec q̄escat
in te. Sicut itaq; de⁹ est causa
efficiens oīus p potentia suaz et
causa exemplaris p suaz sapiam.
sic est et finalis p suaz bonitatē
Quare apocalypsis. i. c. dixit.
Ego sū alpha et o: pncipiū et fi-
nis. Quia ergo ipse de⁹ sit finis
nū sequit̄ q̄ nos debem⁹ ipsuz
scire et cognoscere. Immo ut p-
bat Tho. in. iij. 5. gentiles. In-
telligere deū est finis oīs intel-
lectualis substātie. Et in. i. con-
tra gentes inducit Aristotelē q̄
in. x. ethicorū reprehendit simon-
des quendā q̄ psuadebat homi-
bus ut ptermittēt diuinā cog-
nitionē et hūanis reb⁹ ingenū
applicarent. Oportere inq̄ebat
hoīem hūana sapere et morta-
lia mortalē. Contra quē simoni-
des dicit Philo sophus q̄ hō se-
dē ad imortalia et diuina trabe-
re quātum pot. Quare videt̄ q̄
necessaria sit cognitio de diuis
ad quā habēdā p statu isto cō-
ueniēs mediū ē fides. Et ad h
clarius intelligēdū: nota. scōz
Tho. in. iij. 5. gentiles q̄ hō de
diuinis triplicē cognitiōes h̄re
pōt. Prima est cognitio nature
et hec habet p naturalē ratiōes
Secūda ē cognitio gratie: et hec
habet p diuinā reuelatiōem.
Tertia ē cognitio glie: et hec
habet p sup naturalē illumina-
tiōes. Prima cognitio bona.

Secūda melior. Tertia optima
Alia cognitio h̄ri nō pōt absq̄
scōa qua hō coḡscit q̄ iuestiga-
ri nō pōt rōne nāli et reuelati-
one dei. Cognitio igitur fidei illu-
minat intellectū ad cognoscen-
dū deū trinit̄ et vñū creatōrē ce-
li et terre: et reliq̄ in articulis fi-
dei pposita. Sed dubiū fuit
vtrū sit necessariū credere aliq̄
q̄ etiā dō ratiōe naturali pos-
sent iuestigari: ut q̄ de⁹ est: et q̄
de⁹ est vñ et filia. Ad q̄d respō-
det Tho. 2a. 2a. q. ii. et in p̄io 5
gentiles q̄ sic multiplici ratiōe
Prima qz cognitio fidei est
certior.

Secūda qz velocior:

Tertia qz cōmuniōr.

Quarta qz ampliōr.

Quinta qz vtilior.

Prima ratio est qz cognitio fidei
dei ē certior. Mas cōnaturalē est
m̄tus deficiēs a cognitioe diui-
nor. Quia signū ē: qz p̄bi p̄scrū-
tates diuinā nāli ingemo in mul-
tis errauerūt et sib̄ipsis tradid-
erūt: ut apparet in eorū dictis
atq; sentētis: qz hō falli potest
de⁹ aut falli nō pot. Ma si hūa-
na ratio nō pot ptingere ad p-
fecta cognitione rerū creatarū
sensibilium: q̄to magis in rebus
diuinis q̄ nullo sensu p̄cipi pos-
sunt qz ut inquit Aristo. in plo-
go methaphisice. Deus est re-
motissimus a sensu: ut igitur es-
set ap̄d hoīes idubitata et certa
cognitio dō oportuit q̄ diui-
na eis p modū fidei traderēt q̄

A deo dicta q̄ mēiri nō pōt.
 ¶ Wine Lactārius li. i. diuinaz
institutionū inqt. Omissis ter-
renis huiusce philosophie auc-
toribus nil certe afferētibus a-
grediamur viā rectā quos equi-
dem si putarē satis idoneos ad
bene viuēduz duces esse. ⁊ ipse
seqrer. ⁊ alios vt sequerent hoz
tarer. Sed cū magna int̄ se cō-
certatiōe dissideāt secumq̄ ipsi
plerūq̄ discordēt apparet eorū
iter nequaq̄ esse directū. Siqui-
des sibi quicq̄ vt est libitū ppri-
as vias imp̄sserūt: cōfusionēq̄
maximā inquirētibus veritas
tem reliquerūt. Nobis aut̄ q̄ sa-
crāmētum religionis accepim⁹
cū sit veritas reuelata diuini⁹
omnes vtriusq̄ sex⁹ sine vllō di-
scrimine ad celeste pabulū con-
uocam⁹. Hec ille. Tertioz ergo
est cognitio q̄ habet p̄ fidem q̄
que habet p̄ scientiā ex pte cau-
se certitudinis: q̄ fides inuitur
veritati diuine q̄ est ei⁹ obiectū
Sciencia hō inuitur rationi hu-
mane vt refert Tho. ba. se. q. iij
articulo vltio. Sic B. postol⁹ ad
epheios. iij. c. ait. Nō ampli⁹
ambulei sicut gētes ambulāt
in vanitate sensus sui tenebris
obscuratū habētes intellectuz.
¶ Secōdo cognitio fidei ē velo-
cior q̄ illa q̄ habet p̄ ratiōez na-
turalē. Sciencia nāq̄ ad quam
p̄tinet pbare deū esse ⁊ eē vnū
⁊ esse nobilissimū potētissimuz
⁊ c. vltio hoībus adiscenda pro-
ponit suppositis multis alijs

scientijs. Et sic nō nisi post ma-
 gnuz tps cognoscerent ista de
 deo. ¶ Mas methaphisica q̄ circa
diuina versat int̄ philosophie
ptes vltima remanet adiscēda.
¶ Tertio cognitio fidei est cō-
mumoz. Adulti em̄ i studio sciē-
tie p̄ficere non p̄t propt̄ mul-
ta impedimenta. ¶ Mā aliqui im-
pediunt a studiose inq̄sitionis
fructu q̄ est inuētio veritat̄ pro-
pter indispositiōez cōplexiōis
ex qua multi naturalit̄ sūt indis-
positi ad scientiā. ¶ Aliq̄ impe-
diuntur necessitate rei familia-
ris. Oportet em̄ int̄ homies eē
aliquos q̄ t̄pali⁹ administran-
dis insistant qui tātū tps in o-
cio p̄templatiue cognitiois nō
possent expendere vt ad sūmū
fastigium hūane inq̄sitionis p̄-
tingerēt scilicet dei cognitioem.
¶ Quidā insup retrabūtur vo-
lūtaria pigricia. Isti q̄ tales om-
nino a dei cognitioe fraudarēt
⁊ consequenter a felicitate p̄fecta
fuit ergo necessariū vt diuina
p̄ modū fidei credēda p̄poner-
ent. Cuius cognitio comunis
est oibus vt sic ois caro saluari
possit. Quia sicut dicit ad colo-
enses. iij. c. In xp̄o ihū non est
mascul⁹ ⁊ femina: non ē seruus
neq̄ liber. ¶ Quarto cognitio
fidei est amplior quia ad plura
extenditur q̄ cognitio q̄ habet
per ratiōē naturalē. Mas per
ratiōem naturalem non poss-
sum⁹ cognoscere d̄ deo nisi q̄
est ⁊ quod est vnus et similia.

Sed non quod sit trinus in personis
 nec quod virgo possit parere et hu-
 iusmodi. Ideo Apostolus prime
 ad corinthios. ij. c. ait. Quod quod mur
 dei sapientiam in ministerio quam
 nemo principum id est philosopho-
 rum huius seculi nouit. **Q** aurea
 secula nostra luce veritatis per ihe-
 sum christum dominum nostrum illustrata a
 deo ut in cognitione rerum altissimis
 marum dei multo magis proficiat
 vna vetula christiana quam omnis scho-
 la gentium philosophorum. **I**mple-
 tum quippe est dictum ysaie. xi. c. Re-
 plera est terra scientia domini sicut
 aque maris operietis. **Q**ui-
 to cognitio fidei est utilior. **N**am
 assentire hijs que naturaliter cog-
 nosci possunt nulli est meriti sicut
 credere quod sol mouetur et similia
 Sed assentire hijs que a deo sunt
 reuelata maximum est meriti. **P**ri-
 oratione reuerentie quam exhibet homo
 deo quod credit ei etiam ea que non ca-
 pit. **N**am quoniam aliquis credit simpli-
 ter verbo alicuius de hijs que alias
 ignorat exhibet sibi honorem. **V**n-
 Valerius maximus li. viij. c. xvi.
 inquit. Pythagore tanta auctoritas
 ab auditoribus fuit tributa ut que
 ab eo acceperat in disputationibus
 ducere nefas estimaret. **Q**ui et-
 tiam impellati ad reddendum cau-
 sam hoc respondebant ipsi dixisse
 Quantomagis homo debet credere
 deo que reuelauit nobis mysteria
 fidei per dilectum suum filium unigeni-
 tum per nobis incarnatum et per
 prophetas et apostolos ac sanctos
 suos. **S**ecundo credere est maxi-

mi meriti quod homo humiliat in-
 tellectum suum ad credendum ea que in-
 tellectu non potest percipere dicendo
 cum Hilario: quod plura potest deus fa-
 cere quam intellectus intelligere. **Q**uod
 autem sic credere sit meritorium pro-
 batur a sancto Thoma. **S**e. q. ij.
 Quia omnis actus que subicit libe-
 ro arbitrio motus a deo per gratiam
 et relatus in deum est meritorium. **S**ed
 credere est actus intellectus assensu-
 entis veritati diuine ex imperio
 voluntatis motus a deo per gra-
 tiam et sic subiacet libero arbitrio
 in ordine ad deum: ergo actus
 fidei est meritorium. **I**nsuper omnis
 actus virtutis est laudabilis et me-
 ritorius. **S**ed credere est actus fi-
 dei que est virtus: ergo meritorium
 Propterea Augustinus super Iohannem
 ait. Sicut in radice arboris
 nulla pars apparet pulchritudo
 et tamen quicquid est in ar-
 bore pulchritudinis vel fructus ex
 illa procedit. **S**ic ex fidei humilitate
 quequid meriti quicquid bea-
 titudinis aia susceptura est ex fi-
 dei fundamento procedit. **T**er-
 tium dubium fuit vtrum sit necessa-
 rium credere aliquid explicitum.
Ad quod respondet Thoma. **S**e. q. ij.
 Quod semper fuit necessarium
 credere aliquid explicitum. **E**t in ve-
 teri testamento et apud omnes na-
 tiones sufficiebat credere illa
 duo que ponit Apostolus ad hebre-
 os. xi. c. **A**ccedendum ad deum o-
 portet credere quod est: et quod in quere-
 tum se est remunerator. **E**t in
 diuino esse includuntur via que cre-

Dimus in deo eternalit̄ existere
 ut trinitates ⁊ p̄fectiōes oēs in
 quib⁹ nostra beatitudo p̄sistit.
 Infide aut̄ p̄videte q̄ ibi nota
 tur cū dicit̄ q̄ inquiringius se ē
 remunerator̄ includunt̄ oīa q̄ a
 deo t̄p̄aliter disp̄sant̄ ad hoīes
 q̄ sunt via pueniēdi in beatitu-
 dinē ut redēptio facta p̄ xp̄s in
 qua implicite p̄tinent̄: incarna-
 tio: resurrectio: passio: ⁊ huius-
 modi. **A**d iōres ergo credēdo
 illa duo exp̄sse credebāt̄ implici-
 te om̄es articulos fidei ⁊ h̄ suffi-
 ciebat eis. **A**d iōres aut̄ ut p̄-
 phete ⁊ alij habuerūt d̄ quibus-
 das articulis fides explicitā. **I**n
 nouo aut̄ testamēto post rēpus
 gratie reuelate, non sufficit illa
 duo credere explicitē. **S**z opor-
 tet q̄ om̄es tā maiores q̄ mīo-
 res habeāt explicitā fidē de my-
 sterijs xp̄i: ut incarnatiōis. pas-
 sionis: resurrectiōis: ascensiōis
 ⁊ huiusmōdi p̄cipue de h̄is q̄ cō-
 munit̄ solēnizat ecclesia. ⁊ q̄ pub-
 blice proponunt̄. **A**ut etiā d̄ my-
 sterio trinitat̄ q̄tuz ad numerū
 ⁊ distinctiōes p̄sonarū: q̄ h̄ exp̄-
 mitur in mysterio incarnatiōis
 hoc em̄ per se est obiectum fidei
 Quia illud p̄prie ⁊ p̄ se p̄tinet
 ad obiectū fidei p̄ quod hō con-
 sequit̄ beatitudines ⁊ quod ē via
 hoībus veniēdi ad beatitudinē
Hoc est mysteriū incarnatiōis
 passionis ⁊ huiusmōdi. Quia ut
 dicit̄ d̄ cō. di. viij. c. Firmissime
 Ab ira dei quā incurrim⁹ p̄pter
 originale peccatū nullus libe-

ratur nisi p̄r fides mediatoris
 hominis ihesu xp̄i sed ut dictū
 est in veteri testamēto implicitā
 nūc explicitā in nouo testamen-
 to quo ad adultos per accidēs
 aut̄ ⁊ secūdario p̄tinent ad ob-
 iectus fidei om̄ia q̄ in scriptura
 sacra diuinit̄ tradita cōtinētur
Sicut q̄ abraham habuit duos
 filios q̄ dauid fuit filius ysai ⁊
 h̄mōi. **E**t q̄tuz ad ista q̄ secun-
 dario p̄tinet nō tenet̄ homo ex-
 plicite credere: sed solū implici-
 te: ⁊ in p̄paratione animi in q̄-
 tuz patius est credere quicquid in
 sacra scriptura p̄tinetur. **S**ed
 tunc tenetur hoc explicitē crede-
 re quando hoc ei confiterit in
 doctrina fidei contineri.
Quod fides debet esse integra
 simplex ⁊ operosa. **L**a. iij.
Tertium mysteriū declaran-
 t̄ duz de fide d̄r qualitatis
In quo sciendum q̄ ad fi-
 dei perfectionem requiruntur
 tres conditiones.
Prima dicitur integritatis.
Secūda simplicitatis
Tertia operositatis.
Prima fidei p̄ditio ē integritas
 Debet em̄ quilibet credere
 oīa que credēda sūt. **Q**ui enim
 ita crederet om̄es articulos ut
 vnum p̄tinaciter negaret salua-
 ri non pōt. **I**mmo ut dicit̄ Tho-
 ma. se. q. v. **I**n hereticis q̄ errāt
 in vno articulo lz in alijs nō er-
 rent non est fides nec formata
 nec informis. **R**atio ē quia sub-
 lata formali ratiōe obiecti fidei

fides remanere nō pōt sicut in alijs habitibus: vt etiā remota luce visto eē nō pōt. Obiectum autem fidei formale est veritas prima s̄m q̄ manifestat̄ in sacris scripturis ⁊ doctrina ecclesie vñ quicūq; nō inheret infallibili ⁊ diuine regle ⁊ doctrine ecclesie q̄ pcedit et veritate prima in sacris scripturis manifestata ille nō h̄z habitū fidei. Sz ea que sunt fidei alio mō tenet q̄ per fidē. Manifestū est aut̄ q̄ ille q̄ inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regle oibus assentit q̄ ecclesia docet. Alioqn̄ si de h̄is que ecclesia docet que vult tenet ⁊ que vult nō tenet: nō iam inheret doctrine ecclesie sicut infallibili regle s̄ pprie voluntati. Et sic manifestus ē q̄ heretic' q̄ p̄tinaciter discredit vnū articulū fidei nō est paratus in oibus seq̄ doctrinas ecclesie. Si em̄ nō p̄tinaciter discredideret vnū articulū iā non est heretic' s̄ solū errās. Hereticus ē q̄ de vno articulo fides nō h̄z de alijs etiā articulis fidem nō h̄z s̄ opinionē quandā scdm̄ ppriā voluntatē. Secda cōditio fidei ē simplicitas. Debet vnusq; simplicit̄ cōfiteri fidem xp̄i absq; rōnū auxilio vt p̄ d̄ summa trinitate ⁊ fide catholica. c. i. Et Grego. dicit in omelia. Fides non h̄z meritum cui hūana ratio p̄bet experimentū. Sed p̄tra pōt q̄s arguere. Max in glosa in. c. Siqn̄

De rescriptis. d. q̄ de oibus est rō reddēda. Et prelat' paratus debz eē reddere rōnem oī poscenti: vt dicit Petrus p̄ma sua canonica. c. iij. Et ad idem facit qd̄ notat. xxxvi. di. §. Ecce Et. ff. d̄ religiosi ⁊ sūptib' funerum. l. Siqs. §. Sed interdū. Insup testes examinādi debēt reddere rōnem sui dicti. Alias dictū eoz nō valet. ij. q. i. c. In primis. Et. iij. q. iij. §. Item in criminali versū. Item sola. Et. xxij. q. iij. c. Si habes. ⁊. lxvij. di. c. Cor episcopi. Ad hoc respōdet glosa p̄dicta in. c. Siqn̄ q̄ de oibus rō reddi d̄z si pōt reddi. Sed q̄nq; p̄ impotentia aliter cōtingit: aut qz nō inter est nostra qualiscūq; sit illa rō. Pro clariore tñ huius parti notāda sunt aliq̄ documēta. Primus est s̄m Tho. s̄a. be. Qd̄ rō hūana ad ea q̄ sunt fidei pōt se habere ad voluntatem credētis dupliciter. Uno modo antecedēter: puta cū q̄s nō vult credere v̄ nō h̄z p̄p̄ram voluntatē ad credendum nisi rōne hūana induceret. Et tunc rō hūana diminit meritum. Secdo modo ratio hūana se habet ad voluntatē credētis cōsequēter. puta cum homo habet p̄romptā voluntatem ad credendū etiā sine rōne. Et ex hoc q̄ diligit veritatē creditam super ea cogitat ⁊ amplectitur siquas rōnes ad hoc inuenire pōt. Tūc hūana ratio nō dimi

nuit meritū fidei s̄ est signum
 maioris meriti. ¶ Sanctus **Bo**
bonauētura in plogo suo pri
 mo sententiarū dicit. Quod ratio
nes inducte pro fide ualēt / Ad
portandū debiles et infirmos
in fide / Ad delectandū fortes / et
ad conuincendum aduersarios.
 vñ **Aug.** li. primo de trinitate
 inq̄t. Aduersus hereticos gar
rulatores elatores poti⁹ q̄ ca
patores romibus catholicis e
utendū. ¶ Scdm̄ documentum
 q̄ ea que sunt fidei et si sup̄ ra
 tionē sint nō tñ cōtra rōnes. vt
 dicit **Hugo** de sc̄to victore. Et
ideo querere ea q̄ s̄nt supra rō
nem nō est vituperabile s̄ lau
dabile / duz tñ quis ista querat
moderate et cū hūilitate. ¶ Ter
 tium documentū q̄ ratio natu
 ralis in h̄is que sunt fidei pōt
 induci vel cū fide vel p̄tra fides
 Et illa quidem rō q̄ scdm̄ fidē
 inducit pōt augere meritū in
 quantū facit voluntatē magis
 promptā ad credendū / Ratio
 aut̄ inducta p̄tra fidem manen
 te eades voluntate credendi au
 get meritū / Magis em̄ meret
ille qui credit illud ad qd̄ uidet
multas rones in d̄rium q̄ qui
eas nō uidet / Sicut q̄ tēp̄at ve
 hemētus d̄ luxuria vel alio vis
 cio si resistat eq̄li volūtate ma
 gis meretur. **Hec Tho.** in. iij.
 ¶ Quartū documētū s̄m̄ **Tho.**
 in primo p̄tra gentiles. Quod cre
dere alicui subito sine delibera
tione sine ispiratiōe et sine mo
tione sufficiēt est leuitas men

tis / Credere v̄o cū deliberatio
ne vel ispiratiōe vel motuo
sufficiēt nō est leuitas cordis
Sicut facit ille q̄ credit ea q̄ s̄nt
fidei / Talis em̄ h̄is sufficiēs mo
tiuū ad credendū / Inducitur
em̄ auctoritate diuine doctri
ne miraculis cōfirmate et am
plius iteriori instinctu dei illu
minant̄. ¶ Tertia p̄ditio fidei
 d̄r operositat̄. Qui em̄ credunt
debet̄ bñ operari et opibus vir
tutū int̄dere / Ad hoc em̄ nos
excitat̄ voces scripturarū sc̄tarū
 ¶ vñ i deutrono. iij. c. scribit̄
Fac qd̄ bonū est et placitū i cō
spectu dei dñi tui vt bñ sit tibi
 ¶ **Et Thobie.** iij. c. Altra bo
na habebim⁹ si tinnerim⁹ deū
et recesserim⁹ ab oī pctō et fece
rimus bñ. ¶ **Et Ecclesiastes.** iij.
 c. Cognoui q̄ nō eēt mel⁹ nisi
letari et facere bona i vita sua
 ¶ **Et ps.** xxxij. Declina a malo
et fac bonū. ¶ **Et ps.** xxxvi. spera
in dño et fac bonitatē. ¶ **Et ysaie**
 i. c. Quiescite agere puerse di
scite bñfacere. ¶ **Et.** viij. c. Bonas
facite vias v̄ras et studia v̄ra et
habitabo vobiscū. ¶ **Et Amos**
 v. c. q̄rite bonū et nō malū vt vi
uat et erit dñs de⁹ vobiscū. ¶ **Et**
Paul⁹ ad roma. ij. c. ait. B̄tia
aut̄ et honor et pax oī operanti
bonū. ¶ **Et.** xij. c. prouidētes bona
 ¶ **Et.** xij. c. Uis nō timere fac bo
num et habebis laudem ex il
lo. ¶ **Et ad galathas.** vi. c. Bon
um facientes non deficiam⁹.
 ¶ **Et iterum ibi.** Dum tempus
habem⁹ operemur bonū. ¶ **Et**

L Johānis prima canonica. c. iij.
 Qui bñfacit ex dō est. ¶ Aug.
 xxxviij. di. c. Nullus. Qui recu-
 sat bona agere mag̃ dyaboli
 q̃ xp̃i mēbrus esse ostēdit ⁊ po-
 tius infidelis q̃ fidelis eē mō-
 strat. ¶ Et saluator noster Ma-
 thei. v. c. Sic luceat lux ṽra cor-
 ram hoibus vt videāt opa ṽra
 bona. S; q̃ntus ad opera vide-
 tur q̃si vbiq; fides exticta dum
 illi q̃ xp̃iano cēsēnt noie p̃ ma-
 iori pte oēs declinauerūt ⁊ in-
 utiles facti sunt: nec est q̃ faciat
 bonū vix vsq; ad vnus. Adau-
 cta q̃ppe est dyaboli malicia ⁊ et
 multo plures sequunt̃ opera te-
 nebrarū q̃ lucis. Qd̃ veri esse p̃
 experientiā cognosci pōt̃ dum
 xp̃iani dieb; istis contra xp̃m
 eiusq; doctrinā vitā suā ducāt
 in quolibet g̃ne viciorū. Non sic
 nō sic decet xp̃ianos viuere: s;
 iuste sobrie ⁊ pie expectātes be-
 atam spem ⁊ aduentū gl̃ie ma-
 gni dei. Ad quā nos p̃ducāt il-
 le q̃ est bñdic; ⁊ laudabilis in
 secula seculorū Amen.

¶ Feria tertia post dominicā
 resurrectiōis. De iocūda pace
 Sermo quinq̃gesim; scdus.

Exiit eis par

vob. Scribūt̃ hec ṽba
 Luce. xxiij. c. ⁊ i euāge-
 lio hodierno. Rē p̃gt̃issimā effi-
 ciunt; eterno patri p̃dicatores
 verbi dei q̃ pplis annūciant al-
 ta p̃conia pacis. Inq̃t em̃ ysai

as. lñ. c. Quā pulchri sup̃ mon-
 tes pedes annūciant; ⁊ p̃dicant;
 tis; pacē. Per illā quippe hoies
 filij dei vocari merent. vñ xp̃s
 ih̃us Mathei. v. c. dicebat. Be-
 atipacifica q̃m filij dei vocabūt̃
 Hāc antiqu; hostis vehemēter
 exhorret quā a p̃ncipio sue p̃di-
 tionis expugnare conat; ē. In
 celo q̃ppe empireo ang̃li tenet
 brarū ad plū cū ang̃lis bonis
 atq; exidebr̃is: tonis suis ṽrb;
 p̃tēderūt. Et qz recusauerūt eē
 pacifici a deo rep̃bati sūt ⁊ d̃ ce-
 lo expulsi atq; supplicio semp̃-
 terno adiudicati. ¶ Propt̃ea si-
 miles illis sūt q̃ siurgia q̃rūt; li-
 tes sectant;: odia fouēt;: rixas; ex-
 ercēt;: bellaq; volūt̃ iniusta. La-
 les ṽtriq; xp̃iano noie idigni cēs-
 sendi sūt; q̃ cū xp̃o p̃tē h̃re non
 p̃nt; Idcirco in p̃nti s̃mone de
 laudib; pacis dicere statuit; quā
 xp̃s postq̃ a mortuis surrexit
 discipulis blādo s̃mōe annūcia-
 uit. ¶ Declarabunt; itaq; de ip̃a
 pace tria mysteria.

- ¶ Primus dicit̃ distinctionis.
- ¶ Secundus cōmendationis.
- ¶ Tertiu fructificationis.
- ¶ De mltiplici pace. s. simula-
 ta: inq̃nata: ⁊ ordinata q̃ adhuc
 mltiplicit̃ distiguit. La. i.
- ¶ Rūmū mysteriū declaran-
 dum de pace dicit̃ distine-
 tionis. Possumus em̃ dis-
 tinguerē triplicem pacem
- ¶ Prima dicit̃ inquinata.
- ¶ Secda simulata.
- ¶ Tertia ordinata.

J

Prima est pax inquinata et
 viciosa illoꝝ vicꝝ qui sunt i ma-
 lo ꝑ cordes. Talis pax etiam in-
 ter demones repit ꝑ quibꝫ xꝑꝰ
 dicebat Luce. xi. ⁊ Math. xij.
 De regnū in seipm diuisum de-
 solabit. Si sathan in seipm di-
 uisus est quō stabit regnū eius.
 Vt em̄ inqt Tho. i. ꝑte. q. cx. Int
 demones est ꝑlatio: qꝫ demonū
 quidā naturali ordine sub alijs
 ꝑstituant. vñ actiones eoz sunt
 sub actōibꝫ superiorum: ⁊ hoc est
 qd rōnem ꝑlationis facit. vt. s.
actio subditi subdat actione ꝑ-
lati. Quare illi qꝫ naturaliter
 sunt sapiētiōꝝ ⁊ potentioꝝ
 alijs imperāt minoribus illis:
 ⁊ illi obediūt. Et cōcordia eoz
 non est ex amicitia quam inter
 se habeant: sed ex communi ne-
 quicia qua hoies odijunt ⁊ dei
 iusticie repugnāt. Est em̄ etiaz
 hoim impioꝝ vt eis se adiungant.
 ⁊ subijciant ad propriam
 nequiciā exequendam quos po-
 tiores viribus vidēt. Neqꝫ i de-
 monibus accidit ad bonū supe-
 riorꝝ qꝫ eis inferiores subdant:
 sed magis ad malū eoz: qꝫ cum
mala facere maxime ad miseri-
am ꝑtineat ꝑesse in malis est ef-
fe magis miserū. hec Tho. Sic
 ergo pax demonū reprobata ē
 ita ⁊ pax atqꝫ ꝑcordia maloz
 hoim: adulteroz: latronū: luso-
 rū: guloz ⁊ similia. Ideo ihe-
 sus bñdictus Math. x. c. dixit
 Nolite putare qꝫ venerim pacē
 mittere i terrā. nō ei veni pacē

mittere sed gladium. Veni enis
 sepere hoim aduersus hoim
 filiū aduersus ꝑrem suum ⁊ fili-
 am aduersus matrē suam: ⁊ nu-
 rum aduersus so crū suaz. Que
 oia intelligēda sunt de seꝑatio-
 ne rationabili cum. s. qꝫ discor-
 dat ⁊ seꝑatur ab aliquo qꝫ ipse
 vult dei voluntatē implere. Il-
 le vero querit ⁊ studet vacare
 vicijꝫ quo casu licet filio timēti
 deū discordare a ꝑre sectate ve-
 stigia diaboli ⁊ similia. **S**e-
 cunda pax est simulata. Hec est
 illoꝝ qui in corde odiū abscon-
 dentes lingua se dicant beniuo-
 los ⁊ amicos. De quibꝫ ait Da-
 uid in. ꝑs. Loquuntꝫ pacē cū ꝑro-
 ximo suo: mala autē in cordibus
 eoz. Talis fuit pax carthagi-
 nensū quā simulate ꝑerebāt a
 romanis. Et em̄ narrat titus
 liuiꝫ. Post qꝫ in africā se cōtulit
 scipio africanꝫ existente haniba-
 le in italia victis iā sepe cartha-
 ginensibus: carthago varijs ter-
 roꝝ agitata ad hanibalē lega-
 tos misit vt celeriter succurrerz
 patrie ꝑiture. Cōsequenter tri-
 ginta ꝑncipes senioꝝ qd sanctis-
 simū in illa vꝛbe cōsiliū erat:
 ꝑ ꝑetēda pace mittit ad scipi-
 onē qui iaz exstructa castra sua
 in cōspectu carthaginis locaue-
 rat. Fiebāt autē hec non pura fi-
 de: sed vt ꝑ verba pacis tempꝫ
 efflueret: quo ciues anxij respi-
 rarent donec hanibal remearet
 legati: vbi in castra romana ⁊ i
 ꝑtoꝝ venerunt moꝝe adulaꝝ

tum añ pedes ducis postrati
 p̄cubuerūt. Quorū sentētia hec
 fuit. Nolle se crimē v̄l excusare
 vel negare s̄ illis tribuere quo
 ruz esset: hoc ē non pp̄lo ciuitatū
 sed hambali suisq; cōp̄liabus.
 quib; tumultuari ⁊ furere ⁊ ex
 bellis bella serere semp magni
 ficus visus est. S̄git̄ populo ⁊ in
 nocenti v̄bi veniā petunt cōdu
 dentes se facere quecūq; iusse
 rit. Tunc scipio leges pacis di
 xit. ¶ Prima fuit q̄ om̄es transfu
 gas ⁊ fugiuos restituāt. ¶ Sec
 cūda q̄ exercitus oēs ab italia
 deducāt ⁊ hispania sicilia ⁊ sar
 dinia. ¶ Tertia q̄ omnibus int̄
 italia ⁊ africaꝝ insulis p̄petuo
 abstineāt. ¶ Quarta q̄ naues
 om̄es lōgas tradāt p̄terviginti
 in vsus pacificos rebuatas. Et
 q̄ pararet certā quātitateꝝ fru
 menti ⁊ ordei ⁊ q̄ soluerēt ad
 huc aliq̄ talēta auri ⁊ argenti.
 Cū hñs p̄ditionib; inq̄t scipio
 Si pax placet: infra triduū res
 pondete. Illas firmabim; indu
 cias ⁊ legati romas ad senatus
 mittent. Carthaginēses infra
 terminū pacis p̄ditiones appro
 bant. Duplex ergo legatio vna
 ad scipionē inducias firmatur
 ra. Altera ad senatū pacē peti
 tura decernit. Et cū legati ad
 scipiones captiui ⁊ trāsfuge ali
 qui remittunt v̄t res bona fide
 credat̄ geri. Et romā legati pe
 noruz iuuenes missi sūt v̄t etas
 fraudē regeret ⁊ ignorantia ex
 cusaret. Pendēte añ pacis neq;

gocio ⁊ durātib; treugis capd
 multis nauib; rōanorū cartha
 ginenses fregerūt induciarū fi
 des. Neq; tñ tot offensis p̄tan
 tiaz scipionis inuida carthago
 fregit. Quin̄ legatis hostiū cū
 suis ab v̄be redeuntib; ius gē
 tiuz saluū vellet cauēs hostiles
 mores quos oderat emulari.
 Quib; ad se p̄ductis. Ite inq̄t
 securi multoq; benign; apd̄ ro
 manos in bello q̄ rōani apud
 vos int̄ inducias habiti. Ecce
 q̄ carthaginēses cū pace simus
 lata damnificauerūt romanos
 Qui tñ postea hambale a scipi
 one deuicto facti sūt ⁊ ipi volue
 rint noluerint tributarij roma
 noruz. Laute ḡ semp agēdū qz
 v̄t Vegeti; libro sc̄do de re mi
 litari ait. Frequenti; cōuentioꝝ
nuz pacisq; simulatio credulis
magis nocere q̄ arma. ¶ S;̄
 v̄be illis q̄ cofidētes in malicia
 sua p̄ditionib; querūt alios su
 bicere sibi: qz de; vltor ē iniqui
 tatū illoꝝ. Diligit em̄ veritates
diligit ⁊ fides. ¶ Ob qd̄ Lu. xxiij.
 q. i. c. Moli inq̄t. Fides qñ pro
mittit etiā hosti p̄uanda ē. ¶ S;
 hoc loco incident̄ q̄ritur: an in
 bellis licitū sit v̄t insidijs: cum
 insidie fraudes quedā videant̄
 esse ⁊ p̄sequens ad iniusticia
 pertinere. ¶ Ad quod respōdet
 Augustin; dicēs. Cum iustum
 bellum suscipitur v̄trum aper
 te pugnet aliquis an ex insi
 dijs nichil ad iusticiaꝝ interest.
 Est de b̄ exemplū ioseph cui mā

Dedit deus ut insidias poneret
 contra habitatores civitatis hay
 ut scribitur Josue. viij. c. ¶ Sed
 notandum ut dicit Thomas. secun-
 da scde. q. xl. q. insidie ordinantur
 ad fallendum hostes ¶ Dupli-
 citer autem potest quis falli ex facto vel
 dicto alterius. ¶ Uno modo ex eo
 quod ei dicitur falsum vel non servare
 promissum et istud semper est illicitum.
 Et hoc modo nulli debet hostes
 fallere. Sunt enim quedam iu-
 ra bellorum et federa etiam inter ip-
 sos hostes servanda. ut. Amb.
 ponit li. de officiis. ¶ Alio modo
 potest quis falli: quod ei propositum
 aut intellectum non aperimus. Sed
 autem facere semper non tenemur
 unde inter cetera documenta rei
 militaris hoc precipue ponit de
 occultandis consiliis ne ad hos-
 tes perveniant. Et talis occulta-
 tio pertinet ad rationem insidiarum
 quibus licitum est utrumque in bellis
 iustis. Nec proprie homini insidie
 vocantur fraudes nec iusticie re-
 pugnant nec ordinate voluntati.
 Esset enim inordinata volun-
 tas si aliquis vellet nichil sibi ab
 alijs occultari. Aliud est ergo
 ut insidias modo dicto. Aliud
 sub colore pacis frangere fides.
 ¶ Tertia pars dicitur ordinata que
 multiplex adhuc est. ¶ Prima est
 pars hominis et dei. de qua inquit
 Augu. li. xix. de civitate dei. q. est
 ordinata obedientia in fide et lege
 eterna hominis ad deum. Hanc
 franciscus de maronis in quodam
 sermone de natiuitate ihesu christi vo-

cat pacem theartica[m] qua priua-
 ti sunt omnes in peccato mortali com-
 morantes que in scripturis vocan-
 tur inimici dei: ut diximus in ser-
 mone de amore dei ad animam in
 quadragesimali de penitentia.
 ¶ Secunda est pars ierarchica ho-
 minum. scilicet angelorum dum videlicet ho-
 mines studet more gerere ange-
 lis custodientibus. ¶ Propterea
 Bernar. ait. In quo vis angulo:
 in quo vis diuersorio reuerens
 tu exhibe agelo tuo. ¶ Tertia est
 pars iconomica habitantium. scilicet in
 vna domo. ¶ et de hac dixit Sa-
 piens ecclesiastici. xxv. c. In tribus
 beneplacitum est spiritui meo: que
 sunt gratia coram deo et hominibus
 Amor fratrum: concordia proximorum
 vir et vxor sibi bene consentientes
 ¶ Quarta est pars monastica vni-
 us ad seipsum: dum. scilicet ratio imperat
 viribus inferioribus et vires infe-
 riores subiunguntur rationi. ¶ Quinta
 est pars politica eorum que habitant
 in vno regno vel in vna ciuitate.
 ¶ Est enim politica secundum aristote-
 lem in secundo politico ordo que datur
 inhabitantium ciuitate. ¶ Ciuitas
 autem est cum quedam multitudo.
 ¶ Ad patres igitur ciuitatum
 multum facit ordo: dum. scilicet mi-
 nores reuerentur maiores et ma-
 iores adiuuant minores: et equa-
 les equalibus iura sua reddunt.
 ¶ Propterea inquit Sapiens
 proverborum. xi. c. In benedictione
 iustorum exaltabit ciuitas: et ore
 impiorum subuertet. ¶ et. xxix. ca.
 Omnes pestiferes dissipant ciuitatem

Lentim. s. nolunt ordinate nec sedes
leges vivere. Nam vt Aristo. in
v. politice ait. Ubiq; ppter ineq;
quale seditio est.

Quo pax comendat ex eo q
grata est deo et xps filius eius
illam dilexit: que etiam a scis p
dicat. Capitulum. ij.

Secundū mysteriū declarā
dū de pace dicit comendatiōis
triplex em̄ est pacis comendatio

Prima dicit dei gratificatio.

Secunda filij dei dilectio

Tertia sanctorū predicatio

Prima comendatio pacis di
cit dei gratificatio. Est quidem
ip̄s omnipotenti deo grata et acce
ptissima. Ideo p̄ Iheremias. c.
xxix. ait. Ego cogito cogitatio
nes pacis et nō afflictionis. Et
i. ad Corinthios. xiiij. c. Ap̄tus
ait. Nō est dissensionis deus s;̄
pacis. Sed cur inquit de bel
la sunt p̄sepe inter hoīes fieri si
pacē amat. Ad qd̄ r̄ndet Aug.
li. v. de ciui. dei. c. xxij. qd̄ id facit
vt puniant nostra peccā. Inquit
em̄ sic. Sic etiā t̄p̄a ipsa belloꝝ
sicut in ei' arbitrio est et miseris
cordia v̄l atterere vel solari ge
nus hoīm vt alia cit' alia tar
dius finiant. **S**ecunda comenda
tio pacis dicit filij dei dilectio.
De ip̄o quippe incarnari di
xit ysaias. ix. c. Vocabit p̄nceps
pacis. Et de eo paul' ad ephē
sios. c. ij. inquit. Ip̄e est pax no
stra qui fecit v̄traq; vnus. Et
Augu. xxij. q. i. c. Missi bella. ait
xps vt pacē doceret venit i mū

dum. Propterea nasci voluit tē
pe pacis quo Octavian' augus
tus pacifice vniuerso impabat
orbi. Sedatis nanq; oibus bel
lis orbē totum suo subegit im
perio cūctis inimicis et turbato
rib' romanorū deuictis. Unde
Solin' in li. de mirabilib' mun
di ait. Temp' augusti solū rep̄
tum est quo plurimā arma ces
sauerūt et floruerūt ingenia. Il
lo nanq; t̄pe fuerūt orati: virgi
lius: ovidi': macer. catullus ve
ronensis: p̄perci': terenti': var
ro: marcus tulli' cicero: appol
lodorius: valeri' mesalla: valeri
us maxim': salusti' et alij. Et h̄m
Eusebiū in li. de t̄p̄ibus. Ep̄ib'
Octauiani fact' est rome cesus
et inuenta sunt in v̄be tricentā
et septuaginta milia cuiū roma
noꝝ. Pacifico igit t̄pe xps volu
it in terra visibiliter apparere.
In natiuitate ei' vero fecit an
gelos cantare. Et in terra pax
hoibus bone voluntatis. vt scri
bit Luce. ij. c. Ad insinuandum
quā sibi pax foret dilecta. Hic
est qd̄ scribit in p̄logo decretali
um. Rex pacificus pia miserati
onedisposuit sibi subditos fore
pacifcos. Et dū misit discipulos
in oēm ciuitatē in q̄ erat ip̄e vē
turus vt dicit Luce. x. c. in om̄i
eos dicens. In quācūq; ciuitatē
intrauerit p̄mū dicite. Pax hu
ic ciuitati. Et in quam cūq; dom
mū intraueritis dicite. Pax hu
ic domui. Et in sermōe quē fe
cit in vltima cena. vt scribit Jo

Literire atq; dissolui pariter quā
do vnum esse desierit. ¶ Ideo
Tulli? i li. de amicitia ait. Que
Dom? tam stabilis: que ciuitas
ra firma est que nō odus r desu
dy fundit? possit eueri. ¶ Et
Beda in omelia expones illud
Dñe regnū in seipsum diuisus
desolabit inqt. Dom? em r cui
tas si fuerit diuisa velociter dis
spat. r etiā regnū quo nichil ē
validius. ¶ Concordat hys oib?
illud Salustij in iugurtino. Con
cordia parue res crescūt. discor
dia maxime dilabunt. Sicut er
go euerfiones ciuitatū r destru
ctio regnoz atq; diuitiaz r glo
rie copia deficient ppter bella p
pter lites r dissentiōes: ita p
pter pacem hec omnia augmen
tant. ¶ Scd's fructus pacis di
citur corporalis homo em paci
fice viuens comedit delectabili
ter: dormit quiete. ambulatq;
vbique securus. Qui aut inimici
as sectat semp est suspectus:
semper pauidus: r omnia sunt si
bi amara. ¶ Ex pace insuper fit
conseruatio gentium r populo
rum: r mors violenta nescit sed
ex guerris quis enumeret quot
strages quot cedes hominum
sequant? Ref est horrēda nimis
comemorare q scripta sunt ab
hystoricis de hoibus qui perie
runt in bellis. De quibus aliqua
nos enarrabim? ¶ Refert pau
lus horosius libro. ij. q sub tri
bus regibus psarum Liro vi
delicet qui gangen fluum in

quadringentos sexaginta alue
os cōminuit. Et ciro a tamiri su
perato. Et perse ex populis per
siciis decies nonies centena mi
lia hoim bella rapuerūt. ¶ Mar
rat eutropius: q Marc' attili
us regulus missus a romanis i
africā contra tres carthaginen
sum duces dimicās victor fuit.
Decem r octomilia occidit: qn
q; milia cepit. Iterum pugnās
Regulus cōtra carthaginenses
qui a lacedemonijs auxiliū pes
tierunt eo q paces a Romanis
obtinere nō potuerūt: victus est
r captus trigintamilia hoim oc
cisa sunt. ¶ Idem Eutropi? me
tellus afrozū ducem superauit:
vigintimilia hostiū occidit. ¶ In
bello cōtra faliscos quinto Lus
ctatio r Manlio cōsulibus de
cemmilia hostiū cesa sunt. ¶ Lu
cio cornelio lētulo r fuluio flac
co cōsulibus pugnatum est cus
in subribus r ligurib?: quoz in
terfecta sunt vigintitriamilia: ca
pta quinq;. ¶ Emilio cōsule in
gentes gallozū copie alpes trā
sierunt quozum quadringenta
milia capta sunt r interfecta.
¶ Hambal apud lacū transime
num flamineum interemit vigi
timilia romanorum cesa sunt.
¶ Quingentesimo quadragesimo
ano ab vrbē cōdita: Luci? emi
lius: paulus r terenti? varro cō
tra hambales mittuntur. Et a
pud cannas hambal vicit eos:
r quadragintaquattuor milia
romanoz cecidere afroz. tri

milia. Interea in hispania has
 drubal frater hanbalis a roma
 nis vincit: viginti quinque milia
 de suis occidunt: capiunt decem
 milia. Cornelio scipione fra
 tre africani qui postea dictus est
 asiaticus consule anthiochus pro
 fusus est. Luinus prope quinquagi
 nta milia pedum tria milia equi
 tum cesa sunt. Quintus cecilius mes
 tellus philippum in macedonia
 cum viginti quinque milibus occi
 dit et macedoniam recepit. Anno
 sexcentesimo septimo ab urbe
 condita galli transalpinum iuxta rho
 danum a romanis victi sunt: peri
 eruntque partim in proelio partim in
 flumine centum quinquaginta
 milia. Marius iugurtam et
 bochum mauritanie regem qui
 in auxilium iugurte venerat su
 peravit centum decem milibus
 hostium occisis. Marius post
 victoriam iugurtinam secundo con
 sul est factus contra cimbrum et
 theuthunum in duobus preliis
 ducenta milia hostium occidit.
 octoginta milia cepit. Sulla con
 tra mitridatem consul in bello cum
 archelao: quem mitridates ad
 versum eum miserat apud pyre
 um non longe ab athenis: ita eum
 vicit: ut de centum viginti mili
 libus vix decem archelao super
 essent. Ex scille exercitu tresde
 cim milia homines interfecti sunt.
 Hac pugna cognita mitridates
 septuaginta milia electissima ex
 asia archelao misit. Contra quem
 scilla iterum conflavit, primo prelio

quindecim milia hostium cesa sunt
 et filius archelai diogenes. Secundo
 omnes mitridatis copie extincte sunt.
 Archelaus triduo in paludibus
 latuit. Bellum italicum et civile con
 sumperunt ultra centum quinquaginta
 milia hominum. Una hieme
 et estate a lucullo missa contra mi
 tridatem ad centum fere milia ho
 stium cesa sunt. Pompeius contra
 mitridatem missus in armenia mi
 nore quadraginta milia hostium oc
 cidit: viginti milia de exercitu suo
 perdidit. Julius cesar in bello contra
 britanos peremit quadraginta septem
 milia. Prope suesones cum quinque
 ginta milibus interemit. Post hec
 germanos qui renem transferant
 et totas gallias sibi subicere pa
 rabant occidit qui ferunt fuisse
 quadringenta milia. Sed quod anti
 qua recitant exempla cum et diebus
 nostris innumerabile sciamus mul
 titudinem in bellis peremptam. Si enim
 antiqua et nouissima colligimus ut
 que ex hominibus interfectis in bel
 lis montes excelsi destrui possent
 et ex illorum sanguine largissima flu
 mina ex remotissimis locis ad
 mare currerent. Pax benedicta. o
 pax sanctissima. o pax pretiosissima. que
 talia tantaque mala debellat dele
 cit et persternit: que ciuitates amplissi
 mas perdidit. perditasque suauiter ho
 minumque vitam diu persistere fecit et fa
 cit. Tertius fructus pacis dicitur spir
 itualis. Quod eadem pacifice ecclesie
 obedit frequentat ecclesias: et rebus
 spiritualibus deuote intendit. Sed dum da
 nato odio proximi et discordie que

L detinetur: salutes anime negli-
git oēsque vias ad vindictam et
offensiones proximi adhibet. ¶ Id
circo Augu. li. de verbis dñi et
rix. de civitate dei ait. Pax ē sei-
renitas menti: tranquillitas animi:
simplicitas cordis: vinculum amo-
ris: consortium charitatis. Nec est
que similitates tollit: iras com-
primit: bella compescit: superbos
calcathumiles amat. Hęc qui
accepit teneat: quę dedit repetat:
qui amisit requirat: quoniam qui sine
ea fuerit inuenitur abdicatur a pre-
teritis: et a spiritu sancto, ef-
ficatur alienus. Hęc ille. Quare
si volumus ad pacem supernam per-
tingere studeamus cum proximis
nostris pacem habere: cum qua simul
obtinere valebimus dei gratiam
amē Amen.

Explicit quadragesimale.

Sermo de sancto bonauentura

Memoria

eterna erit iustus. Scribunt
hec verba originaliter in

ps. centesimo undecimo per claris-
sima merita dñi et beati bo-
nauenture Sixti quartum ponti-
ficem maximum induerunt, ut in
felici tempore illius cathalago san-
ctorum ascriberetur res eiusque gra-
dis et digna valde que dei glo-
riam parat: ecclesiam sanctam exor-
nat: religionem christianam letificat:
sacram ordinem minorum subleuat
et extollit. Quid enim prestantius ex-
cogitari potest quam mortale hominem
post devictum triumphatumque mu-

dum ad celestia regna deductum
ibi perpetua immortalitate
gaudere cum christo. Quis de bea-
ta gloria dubitare valet ad quas
dei amicos iam perperasse certis-
simum est. Ibi christus rex glorie. Ibi
virgo regina celorum. Ibi patri-
arche et sancti prophete. Ibi ap-
ostoli: martires: confessores: et virgi-
nes: omnesque electi dei. Ibi deni-
que beatissimus pater bonauentura
Quis ergo nouissime est cathalago
sanctorum ascriptus equum est et ratio-
nabile ut eius sanctitas omnibus nota fi-
at. Quam ob rem statui in presenti ser-
mone laudibus eius incubere qui
erit in eterna memoria propter
triplicem eius excellentiam.

¶ Prima dicitur vite.

¶ Secunda doctrine.

¶ Tertia refulgentie.

¶ Quod memoria sancti bonauentu-
re erit eterna propter sanctita-
tem vite illius. La. primum.

Prima excellentia sancti bona-
uenture quare memoria
eius erit eterna dicitur vite. s.

virtuose et munde. Hęc primum
attendenda est in illo qui canonizari

deus. Sanctitas ergo vite dñi bona-
uenture probari potest triplici via.

¶ Prima dicitur testificationis.

¶ Secunda professionis.

¶ Tertia assumptionis.

¶ Prima via dicitur testificationis
¶ Sunt namque inter cetera tria
de illo testimonia. ¶ Primum tes-
timonium est Danthis poete
vulgaris qui in tertia comedia
inducit bonauenturam sic loquitur

tem. **N**o son la vita di bona-
ventura da bagno regi che ne grā
di officij Sēpre postpost la sinis-
tra cura. **¶** Scdm̄ testimoniū
est Alexandri d̄ halis doctoris
parisiensis fratris minoris et
natione anglici viri doctissimi.
¶ Lius op' qd̄ scripsit in theo-
logia approbatū fuit ab Alexā-
dro quarto ⁊ sexaginta magis-
tris parisiensib' vt apparz in
bulla dicit̄ pōnificis. **¶** Ipse ita
q̄ Alexander d̄ halis vt scribit̄
in cronicis cui' auditor fuit bo-
nauentura vidēs in eū morum
elegantiā: corporis pulchritu-
dinē ⁊ cōpositionē dicere solet
bat: q̄ nō videbat̄ adā peccas-
se in bonauēturā. **¶** De Alexan-
dro hō ipse. Bonauētura in se-
cūdo suo. dī. xxxij. in q̄stioe vtz
adā deū cognouit in statu inno-
centie eo gñe cognitionis quo
expectam' eū cognoscere ī statu
glorie in fine. **¶** Inqt̄ p̄tra illos
qui dicūt q̄ diuina essentia in
se nec ab hoīe nec ab āgelo vi-
debitur. **¶** Hic est vn' de decez ar-
ticulis reprobatis ab vniuersi-
tate magistrorū parisiensiu: tē-
pore ep̄i Guillermi ⁊ Odonis
cancellarij: ⁊ fratris Alexādi
de halis. **¶** Dec̄l. in octaua epi-
phanie. **¶** Tertiu' testimoniū
est sc̄i Thome de aquino. **¶** Dū
em̄ dñs bonauētura parisius
legendā scriberet b̄i francisci
semel accessit sanct' Thomas
qui sibi charissim' erat ⁊ fami-
liaris valde ad eum visitandū

Sciebatq̄ ipm̄ insistere cōpila-
tioni illius legēde. **¶** Unq̄ ape-
ruisset ostiūz cellule in q̄ manebat
bonauentura vidit illum
pennaz in manu tenentē: s̄ rap-
tum extra se ⁊ contēplationi
intentissimū. **¶** Quare ad sociū
conuersus dixit. Recedam' ⁊ stā-
nam' sanctū q̄ laborat p̄ factō.
¶ Affirmauit insup̄ sanctitates
bonauenture dñs Petrus car-
dinalis ep̄us Hostiensis q̄ fuit
de ordine p̄dicatoz. **¶** Hic sermo-
nem habuit in funere suscepto
themate. **¶** Doleo sup̄ te frater
mi ionatha. **¶** In quo inter alia
reulit. q̄ quicūq̄ bonauēturā
videbat ipsius amore capiebat
eiusq̄ p̄ssima monita obediē-
ter recipiebat. **¶** Scda via q̄
pbatur sanctitas vite bonauē-
ture d̄ p̄fessionis. **¶** Professus q̄
dex fuit regulā sanctā beati fr̄-
cisci que illā obseruātes ad xp̄i
et angeloz atq̄ sc̄toz societate
pducit. **¶** Hec aut̄ regula sanctissi-
ma est censenda p̄pter tria.
¶ Primo q̄ a spū sc̄to ispirata.
¶ Scdo quia super euāgelio
fundata.
¶ Tertio q̄ sup̄ naturalibus
signis confirmata.
¶ De qua sic scribit̄ Nicolaus
tertius ī extrayagān libri sexti
decretaliū. **¶** H. s. fr̄es minores
sunt illi' sc̄te regle p̄fessores q̄
euangelico fundat̄ eloq̄o vite
xp̄i roborat̄ exēplo ⁊ fundatoz
militātis ecclie apostolorū eius
serimōnibus actibusq̄ firmat̄

Lhec est apud deum et preem munda et immaculata religio que descendens a pre lumine per eius filium exemplariter et verbaliter apostolis tradita: deinde per spiritum sanctum beato fransisco et eum sequentibus inspirata totum in se continet testimonium trinitatis. Hec est cui attestante Paulo nemo decetero deus esse molestus: quam christus stigmatibus sue passionis confirmavit volens institutorem ipsius passionis sue signis notabiliter insigniri. Hec ibi hanc regulam bonauentura dilexit hanc et diligenter seruauit. Matris enim in balneo regio ex parentibus honestissimis pre iohanne fidanza: matre vero ritella: dum puerulus esset laboraretque prope ad mortem voto per matrem ad beatum fransiscum emisso a mortis faucibus extitit liberatus. Docipe ita narrat in legenda beati fransisci. Innumera quaque per ipsum scilicet beatum fransiscum in diuersis partibus orbis exuberare non cessant beneficia dei: sicut et ego ipse que superiora descripsi experientia teste in me ipso probavi. Et toto enim pro me languente fuissimum ad beatum preem fransiscum emisso a matre cum adhuc essem puerulus ab ipsis sum mortis faucibus erutus et in robur vite incolumis restitutus. Ad cum uia memoria teneam vera nunc confessione profiteor: ne tantum beneficium retices sceleris arguar ut ingratum. Hec ibi. Cresces autem ipse bonauentura de virtute in

virtute in anno etate sue. vigesimo moscardo religionem ingressus est. In qua tantum profecit in omni deuotione et studio litterarum quod septimo anno post ingressum religionis legit sententias parisiis: et decimo anno scilicet etatis sue trigesimo secundo suscepit cathedram magistralem. Qualiter autem religiosi possunt esse magistri diximus in quadragesimali de penitentia in sermone de ambitione. Quid tamen non est pretereundum silentio quod religio benedicta minorum fructibus uberrimos attulit ecclesie dei propter studia litterarum et doctorum virorum copiam que propter illa que docuerunt uia uoce multa opera ediderunt et redegerunt in scriptis: ex quibus immensa lux ueritatis oritur propter christianis. Sicut per de alexandro de hahis: bonauentura: ricardo de media villa: seoto: fransisco de maronis: nicolao de lira: iohanne gualense: petro aureoli: giraldo odonis: et reliquis. Tertia uia que probat sanctitas uite domini bonauenture de assumptionis. Ob ingentes que prope virtutes eius et splendissimam famam assumptus fuit ad triplicem dignitatem scilicet.

C Generalatus.
C Archiepiscopatus.
C Cardinalatus.

C Primo fuit assumptus ad dignitatem generalis. Ut enim scribitur in chronicis ordinis beati fransisci Ipse fuit octauus generalis ordinis. Primus fuit beatus fransiscus.

¶ Secundus frater iohannes de florentia dicitur parēs. ¶ Tertius frater helias dicitur assisio. ¶ Quartus frater albertus de pissis. ¶ Quintus frater haymo anglie. ¶ Sextus frater crescentius de esso. ¶ Septimus frater iohannes de parma. ¶ Octauus frater bonauentura. Hic in capitulo generali romae celebrato Alexandro papa quarto presente. Anno ab incarnatione domini. M. cclvi. In festo purificationis beate marie in generali fuit electus. Anno videlicet tertio decimo post religionis ingressus. Annis autem decem et octo ordine laudabiliter rexit. ¶ Tempore autem sui generalis facta fuit translatio corporis sancti Anthonij de padua ad pregrades illam ecclesiam in qua nunc est reconditus trigesimo secundo anno ab eius obitu in octaua domine resurrectionis. Et tunc lingua eius que tam diu sub terra fuerat repta est ita recens et rubicunda que si eadem hora sanctus ille gloriosus decessisset quae deuotus bonauentura in manibus reuerenter accipiens irrigaret profluens lacrimarum coram omnibus huiusmodi vobis affari cepit. **Q**uia benedicta que semper benedixisti dominum et alios benedicere fecisti. Hanc manifeste apparet quantis existis meriti apud deum. In capitulo etiam generali Marbone celebrato per eum ordine in paucias et custodias ratavit exposuitque regulam. ¶ Secundo assumptus fuit ad dignitatem archiepiscopatus. Nam dominus Clemens papa quartus

contulit ei Archiepiscopatum Eboracensem pinguisimum. Scilicet ipse de parisijs ubi tunc erat ad pedes domini pape se offerens tam humiliter et efficaciter tanto successit quod dominus papa eius cessionem acceptauit. Et ne quis audeat contumaciter quod superius dixi quod Alexandro quarto presente factus fuit Generalis: et nunc quod demum quartus dederit Archiepiscopatum. ¶ Sciendum quod post alexandrum creatus fuit Urbanus quartus. Et post Urbanum Clemens quartus. Et tandem Gregorius decimus. ¶ De quo refert Bartholomeus de Pisis in libro conformitatum quod non auit eum pontificem Bonauentura: dum erat generalis. Nam defuncto Clemene cum per plures menses in electione pontificis cardinales concordare non possent tunc opinionis apud eos erat. Bonauentura quod omnes in eum vota sua compromiserunt ut si se vel alium in papam nominaret illum ipsi eligerent. Ipse vero nominauit dominum Theobaldum Archidiaconum leodomensem scripsimus virum qui fuit Gregorius decimus et multum coruscant miraculis. Et iacet Aretini in ecclesia maiori canonizatus in diocesi aretina. ¶ Tertio fuit sanctus Bonauentura assumptus ad dignitatem cardinalis. Hec dignitas amplissima est in ecclesia dei quod ut dicit Glossa in ca. ministerium. extra de officio Archiepiscopi. cardinales dicuntur quia per eos regitur vniuersalis ecclesia. sicut

L in cardine regis ostius: ut ponitur. lxxi. di. c. Fraternitate. Et ut scribit Augustinus de Anthona in libro de potestate ecclesiastica. Cardiales assistunt pape sicut apostoli christo. Apostoli enim sunt nuncupati christi fratres et principes mundi. Sed papa cum facit alios quos cardiales insignit eos ista duplici dignitate dicens eis. Estote fratres mei et principes mundi. Ipse autem papa gerit personas christi. Et quamvis etiam Episcopi succedant loco apostolorum: alio tamen modo quam cardiales. Apostoli enim duplici modo se habuerunt ad christum. Anomodo ut ei presentialiter assistentes sicut fuit ante passionem et ascensionem. Secundomodo ut missi ex precepto eius per orbem quod fuit post aduentum spiritus sancti quando dispersi per orbem dimiserunt se accipiendo unusquisque primum etiam vel regnum in sorte sue predicationis. Cardiales ergo representant personas apostolorum ut christo assistentes quia ipsi assistunt pape presentialiter vel vicario christi. Secundomodo representant personas apostolorum Episcopi qui in partem sollicitudinis vocati sunt regentes diversas civitates vel provincias ut Archiepiscopi. Et istud est satis conveniens ut sicut in Hierarchia celesti. Aliqui angli sunt assistentes. Alii ministrantes missi frequenter ad nos. Ita in nostra ecclesiastica Hierarchia decet alios assistere: ut cardinales. Alios mitti ut episcopos. Et

quamvis hoc sit de communi lege et secundum communem statum. Tamen suborta causa non tollitur quin cardinales aliqui mittantur ut legati. Et episcopi etiam aliqui vocati a papa sunt ei assistentes. Sicut etiam angli assistentes aliqui mittunt secundum aliquos: unde dicit ysaie. vi. qui volavit ad eum unus de seraphim qui purgavit labia sua. Seraphim autem est de ordine assistentium. Et quia etiam apostoli non semper assisterunt christo ut episcopi sed ut ministrantes in aliis actibus. Nam in ultima cena vel post resurrectionem quando dixit accipite spiritum sanctum fecit eos episcopos. Ideo non est indecens quod non omnes cardinales sint episcopi: sed alii presbyteri alii diaconi. Accipiunt autem pilleum rubeum a papa in signum ardentis caritatis quam debent habere. ita ut sint parati sanguinem suum fundere et mori pro bono et defensione ecclesie. An in. c. Fundamenta de electione libro. vi. Dicunt cardinales: fratres: coadiutores: consiliarii: et assistentes domini pape. Igitur ut ad sanctum bonaventuram redeamus: ipse parisiensis existens vocatus fuit lugduni a gregorio papa qui ipsum recipere cardinalatum et episcopatum albanensem coegit. Imposuitque ut consilium negotia ipse dirigeret et pertractaret. Illo namque tempore frater iheronymus de esculo ordinis minorum qui fuit postea generalis. Deinde cardinalis episcopus pene

strinus. Et tandē papa nicolaus quartus rediit ex partibus orientalib⁹ ad quas missus fuerat cū solemnib⁹ nunciis grecorum ⁊ tartaroz. Et ipso bonaventura suggerēte greci ad unitatem ecclesie redierunt ⁊ tartari baptizati sunt.

¶ Quod memoria sancti bonaventure erit eterna ppter eius doctrinā deuotissimā ⁊ copiosam atq; animabus vtilem.

Capitulū scdm

¶ Ecūda excellentia sancti bonaventure dicitur doctrine. Fuit em̄ ipse doctor ecclesie sancte. Quod nec minimū putari dicitur cū dicatur in. c. Cum ex inuncto. extra de hereticis.

¶ Doctorū ordo p̄cipuus ē in ecclesia dei. Et de doctorib⁹ scriptus est. Danielis. xij. c. Qui ad iustitiam erudiūt plurimos fulgebunt quasi stelle in ppetuas eternitates. Et aureola p̄mittitur doctorib⁹: virginib⁹ ⁊ martirib⁹ vt docet Albert⁹ in cōpēdio theologie. ¶ Doctrina vero bonaventure triplici condicione prefulget.

¶ Prima deuotionis

¶ Secūda copiositatis

¶ Tertia utilitatis

¶ Prima dicitur est deuotiōis. Didicit em̄ illaz bonauentura ⁊ acq̄siuit cū humilitate ⁊ timore dei. Mā in cronicis ita dicit de illo. Si quidē omnem veritatem quā p̄cipiebat intellectu ad formaz orōnis ⁊ laudatiōis diuī

ne reducēs d̄tineo ruminabat affectu. nec tm̄ ipse gustauit q̄ didicit queq; alios docuit. S; p̄fecto quicūq; ei⁹ scripta legit inuenit ibi semp̄ spiriualē quēdam saporē q̄ si velit refici pōt ⁊ deuotiōe p̄cipua ad res diuīnas intendi.

¶ Scda cōditio doctrine bonauenture d̄r copiositatis. Scripsit em̄ copiose de rebus diuinis. Mā p̄replatiōe regis fr̄acie ludouici officinū crucis cōposuit. Scripsit legēdam b̄ri fr̄acisci maiorē. s. ⁊ m̄iores et officinū ei⁹ p̄ maiori p̄te. T̄res libellū de sex alis seraphin. Et libruz apologie p̄tra giraldū de abbatis villa q̄ religiosos damnabat ⁊ lepus mortu⁹ ē. Apologia autē ē sermo excusatorius vel defensor. lxxvi. di. c. Hanc naturā. Scripsit r̄laz nouicioz. Et sup̄ genesim op⁹ qd̄ intulatur de septē visionib⁹. Et sup̄ quattuor libros sentētiaruz. Et sup̄ euāgelia. Et s̄mones d̄ni cales p̄ anni circulū. Et arborē crucis ⁊ breuiloquiuz. Et alia opuscula mire deuotiōis ⁊ gustus sp̄nalis. ¶ Tertia dicitur doctrine bōauenture d̄r utilitad. Est quidē utilis valde tā speculationib⁹ disputatiōnū vacātib⁹ q̄ p̄dicātib⁹ populis verbuz dei q̄ etiā ip̄is auditorib⁹. Habet em̄ cū p̄funditate sensus tantā facilitatē ⁊ luciditatē vt omib⁹ merito p̄desse possit.

¶ Qd̄ memoria sancti bonauenture erit eterna ppter splēdorē

L miraculorum et canonizationis et glorie beate. Ca. iii.

Etia excellētia facti bōa uēture dī refulgētie p̄p̄t quā erit i memoria etna. Fecit em̄ de' hūc glōsum sanctū fulgere tripliā splendore.

¶ Prīm' dī miraculose coruscationis

¶ Scōs ecclesiastice canonizationis.

¶ Tertio supne glorificatiōis

¶ Prīm' splēdor miraculose coruscationis. Nā in vita et post miracul' em̄ de' coruscare fecit.

¶ Dū em̄ ex hūilitate aliq̄b' diebus abstinuisset a celebratione missę dū genitrix' quodam die missam audiret attēte facta diuisiōe hostie a sacerdote p̄ticiula vna p̄ semetip̄am ad os bōa uēture p̄perauit quā reuerent' et cū lacrimis suscepit. Apud lugdunū cū qdā mulier simona nomie filiū mortuū peperisset illū ad sc̄i bonauēture pedes detulit. q̄ facto signo crucis sup̄ eū uiuū matri restituit. Et nō plurimū laborasset mūdū se b̄ uās et dō gratū in q̄libet statu lugdunī sac̄tissime vitā finuit anno etati sue q̄nq̄gesimo t̄tio hora matutina diei dñice. xiiij. die mēsis iulij. Et adē hō die sepultū corp' in ecclia s̄m̄ miorū. Ad sac̄rū cui' tumulū et inuocatiōnē p̄sidij sui multa fuere miracula subsecuta. ex quib' aliq̄ decurrant. **¶** Mulier quedā d̄ castro yillano octo dieb' laborauerat in p̄tu eratq̄ i maxio

periculo cōstituta: **¶** Emissio v̄o voto q̄ sepulchrū sc̄i bōauēture uisitarer: mox libera pepit. **¶** Dux orlianēsis carcerat' a magne britanie rege detiebat. Incurritq̄ quartanā cū dolore capitis et renū. **¶** Inuocato hō cū intensa deuotiōe bōauētura et a carcerib' et infirmitate liberatus est et in gallias rediēs sepulchrū bōauēture p̄sonalit' uisita uit. **¶** Petr' fili' Johānis calzolarij lugdunēsis claud' dexta tibia ita et sine baculo ābulare nō posset voto emisso ad sac̄rū bonauēturam liberatus est. **¶** Prox' mgrī iohānis garbotū regij secretarij idropica et a medicis de sanitate iā despata accedente p̄ ea viro suo ad sepulchrū bōauēture sanata est: ita q̄ rediēs vir sanā illam inuenit. **¶** Et ne singula miracula referamus illud tm̄ ē recēsendū. **¶** Quō in trāslatōe corpis dicti sc̄i de ecclia antiq̄ ad nouā lugdunēsem corrosa reliq̄ p̄te corpis capud inuētus ē integrus capillaturā h̄ns ac labia et dētes. **¶** Inuentaq̄ ē ei' lingua colorata et integra ac si esset hominis uiuī. **¶** Quedā mulier ebructana la cidomia noie filias mltas seias pariēs viro suo frācisco iqrata erat. **¶** Tādex suasu cuiusdā magistrī frācisci de ordie miorū et emissio voto ad bōauēturā inde ad paucos dies p̄cepit filiū uocauitq̄ bōauēturā. **¶** Scōs splēdor quo de' fulgere fecit bonauēturā dī canonizationis. **¶** Sac̄

assim? em Sixt? istu solēnē ca-
nonizavit pmissis solēnitatib?
cōsuetis. ¶ Et em scribit in glo
in. c. Bloriosus de d' reliquijs
et veneratiōe scōz libro. vi. Pa-
pa sol? habet canonizare sanc-

tos. ¶ Prio qz canonizatio ē v-
na d' maxis causis fidei. Ideo
ad papā referēda extra de bap-
tismo. c. Maiores. ¶ Scdo qz
papa hz iudicare d' miraculis fi-
dei. xxiij. q. i. c. Quoties. ¶ Ter-
tio qz ad papā spectat declara-
re dubia scripturaz mltrofori?
dubia scritatū. Extra q' filij sūt
legitimi. c. Per venerabilem.

¶ Quarto ne p multoz episco-
poz simplicitatē ptingat pplm
decipi. ¶ Scdz xpo Aug. de an-
thona i libro d' ptate eccliaistica
Sactū aliquē canonizare nō ē
aliud q' scritates alicui? venerā-
das et appbandas manifestare.

¶ Et vt Hostiensis dicit de reli-
quijs et veneratiōe scōz. In ca-
nonizatiōe scōz fm more quez
nūc tenet ecclia duodecim sūt
seruanda.

¶ Primū ē frequens denūcia-
tio. vt non solū semel s' pluries
pape denūciat q' p scō d' beat
venerari vt sic mltiplicatū int'ces-
sorb? largiat quod penitur.

¶ Scdz est pmissio. i. examina-
tionis fiende.

¶ Tertū est pmissionis inqui-
sitiō. s. p testes iuratos et fideles

¶ Quartum est inquisitionis
facte relatio.

¶ Quintum est relationis di-
ligens examinatio.

Sextus ē examinatiōis facte p
consistorium discussio.

¶ Septimū est secreta diffini-
tio et terminatio.

¶ viij ē manifesta publicatio.

¶ Nonum est diei canoni-
zationis assignatio.

¶ Decimū ē ipsius pape et as-
sistentium genuflexio et orōnis
deuotio ne de? permittat ecclie-
siam suam decipi et errare.

¶ Undecimū ē sermocinatio
et miraculoz ac operū miseri-
cordie recitatio/necnon ipsius
sancti in cathalago sanctorum
conscriptio.

Duodecimū ē misse i honores
scī celebratio. In pmitiua aut
ecclia nō suabant ista ppt dno
¶ Prio qz ibi scī vt i plib? erāt
martires/i qb? nō reqrebat tal
examinatō sic i p fessorib? ¶ Scdo

quia ex feruore fidei et ex meritis
xpi et aploz miracula et alia opa
sic erant euidentia q' non pote-
rāt tergiversatiōe celari. ¶ Si
aut q'rat vtrū i canonizatiōe re-
q'rat p fensus cardinaliū et p silij
eoz. ¶ Rndet aug? d' an. vbi. s. p

q' d' necessitate nō req'rit qz p'at
pape non limitat i aliq nec de-
pedet a collegio: s' pot' ecclie

so. Ilo em collegiū assistit pape
p modū limitatiōis seu definiti-
onatiōis p'at ei? s' magis p mo-
dū ministerij et p silij: vt debito
mō hmoi p'atē exeqt. ¶ Un' ex-
tra de sen. et re iu. c. Ad aposto-
lice. Blosa ait. Papa dicit p'atē
sente sacro cōsilio ad memoriā
sempiternā hoc pot' est ad ho

Libentatē q̄ ad necessitatē. Nam sine sentētia p̄siliū sententia p̄s de sufficeret p̄tra ip̄atorē ⁊ que cūq; aliū. xv. q. vi. alius. ipe em̄ h̄ plenitudinē p̄tatis vt. ij. q. vi. ca. Decetero. P̄apa em̄ nō subijc̄it canonib; nec ab eis auctoritatē h̄s ec̄tra: extra d̄ electione. c. Significasti. Hec ibi: Sic etiā in canonizādis sanctis plenitudinē h̄s p̄tatis. ⁊ Tame de p̄gruo req̄rit collegiū in tali causa magis q̄ i aliq̄ alia etiā ⁊ vota oīum p̄latorū curie vt cauti⁹ agat ⁊ auferat oīs suspicio falsitat. ⁊ Premissis itaq; huiuscemodi solemnitatib; req̄stis factaq; diligentissima examinatiōe sup̄ vita et miraculis bonauēture. Instātib; q; pro canonizatiōe ei⁹ frederico impatore ludouico francoꝝ regē ferdinādo rege sicilie citra sarr̄n; mathia rege vngarie; duce veneriar; duce calabrie; duce sabaudie; ducissa calabrie; florentinis; perusinis; balneoregians; ac reuerendissimo cardinali iohāne de aragonia: sanctissim⁹ p̄apa sixt⁹ bonauēturā solēniter canonizauit rome. Anno dñi M^o cccclxxxij. mense aprilis. ⁊ Baudeo qz erā tūc i v̄be p̄dicās regnā dei; suiq; cū ceteris p̄lati dñi vota oīuz; exq̄sita fuerē; sui dñi solēnis ōro habita ē de laudib; hui⁹ sc̄ti in publico p̄sistorio; sui etiā duz p̄tifer in ecclesia sancti petri missam cātrauit et sua diuina voce dice

re cepit. Sancte bonauentura ora p̄ nobis. ⁊ Baudeat igitur mater ecclesia in hui⁹ sc̄ti canonizatione; letent ⁊ cuncti fideles quib; nouus ad ih̄esuz xp̄s dat⁹ est intercessor. ⁊ Exulter sacra miorū religio in hui⁹ sc̄ti nomie nō medio crit sublimata. ⁊ Tu reuerēdissime generalis mioruz; gr̄as referas immortali deo ⁊ suo vicario p̄tifici maximo; atq; reuerēdissimis dñis cardinalib; p̄missarijs in causa tā terabūde canonizationis; videlicet Juliano t̄. sc̄ti petri ad vincula; Stephano mediolanēsi nūcupato; ⁊ Francisco de gonaga mantuano: qz cōpleuerūt ardētissimū desiderium tuū. Tu fr̄ciscus sanson diceris duplici virtutū vocabulo nūcupat⁹. Tu hac etate n̄ra vir eruditissim⁹ hūanarū diuinarūq; rerū omēs a te p̄p̄a et elationē effugasti imitat⁹ francisci p̄ris vestigia. Tu in laboribus regim̄is ord̄is robustus ⁊ valid⁹ vt alter sanson es visus. ⁊ p̄ canonizatiōe sancti bonauenture sansonis fortitudinē superasti. ⁊ Quisq; explicet quāto labore; q̄ sollicitudinē; quib; vigilijs; quātisue ad deū ōmib; canonizatiōez h̄ac p̄curasti. Tu di te ego discurretes p̄ v̄be nūc ad pedes p̄tificis; nūc ad reuerēdissimos dños cōmissarios ⁊ alios cardiales; nūc ad alios p̄latos ⁊ curiales sp̄ ⁊ indefesse h̄ac canonizatione; exp̄ostulādo

Vidi te in adfectum quod sepe sus-
dore vidi te mente anxium et quicquid p-
rei tarditate lugentem nichilomi-
nus nunquam cessasti laborare quod
et scilicet hoc negotium deductum
est ad perfectum. Benedicam ergo
oem patrem et filium et spiritum sanctum:
et bonauenturam. Principio iam veneres-
mur affectu. Tertius splendor
Bonauenture dicitur superne glo-
rificationis. Sicut in ecclesia mili-
tanti deus magnam fecit illum: ita
incompabiliter exaltauit eum in
ecclesia triumphante. Deprecemur ita-
que ihesum christum caput electorum. ut p-
huius sancti merita nos perducant
ad celestem patriam. Amen.

De facto Bernardino pre-
dicatoꝝ nostri temporis princi-
pe. Sermo. liiij.

Flectus deo

et hominibus: cuius memoria
in benedictione est. Sapiētis ver-
ba sunt ista originaliter. Eccle.
pl. c. et in epla hodiernae festiui-
tatis. Nelle hoc tpe tanto elo-
quentie splendore fulgere ut non
solum alterum demosthenem prin-
cipem oratoꝝ grecie: aut cicero-
nem latinum me putarent oēs a-
stantes: sed angelum crederent de
celo missum ut fari possem exi-
mias laudes illius sancti bernar-
dini quod sua predicatione nome- glo-
riosum ihesum christi mirabiliter exal-
tauit. Ipse quippe alter paulus
et vas electiois christianam reli-
onem sua doctrina reformauit
Ipse itaque populos per abrupta

vicioꝝ deuiantes ad semitas
virtutum et iusticie reduxit. Ipse
denique religionem sacram mi-
norum numero et scititate adauxit.
Ad merito itaque in eius solennitate
preconia predicationis eius enarra-
re debemus. Ob illam namque deo
et hominibus dilectus est et memoria
eius benedicta in sempiternum ma-
nebit. De qua in presenti sermo-
ne tres excellēcias proponimus
deklarandas.

Prima dicitur commendationis

Secunda conditionis

Tertia honorationis.

Quod commendat predictio san-
cti bernardini propter humilitatem
charitatem et patientiam. Cap. i.

Prima excellētia predictio-
nis sancti bernardini dicitur com-
mendationis. Sua quippe predi-
catio satis est commendanda. Et
maxime propter tria.

Primo propter humilitatem.

Secundo propter charitatem.

Tertio propter patientiam.

Primo commendat predictio
sancti bernardini propter humilitatem.
Non enim predicauit presumptuose.
aut superbe se ingeres: sed missus

Officiū namque predicatorum officium
est angelorum: quia sicut angeli an-
nunciant diuina ita et predicatorum
res de quibus David in ps. ait.
Annunciauerunt opera dei. Ange-
li autem non ex se veniunt. sed ut di-
cit apostolus ad Hebr. ij. ca. In
ministeriū missi sunt. Sic et predi-
catores. Quod predicabunt ait.
apostolus ad Romanos x. nisi

Lmittantur. Quod autem ysaias non vocat se obtulit ad predicandum cum dixit. Ecce ego mitto me. ysai. vii. c. Et contra cum Iherem. mitteret a deo se excusavit dicens. A a dñe deus. Ecce nescio loqui Iheremie. i. c. Et si diuersa vox extra pdict: non tñ a diuerso fonte dilectionis emanauit. Duo quippe sunt pcepta charitatis: vt ait Grego. Amor. s. dei et proximi. Per actiuam vitam prodesse proximo cupiens ysaias officium predicationis appetit. Per contemplationem vero Iheremias sedule amori conditoris inherere desiderans ne mitti ad predicandum debeat contradicit. Quod laudabiliter vnus appetit: hoc laudabiliter alter expauit. Iste ne tacite contemplationis lucrum loquendo pderet. Ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in vtrisque est subtiliter intuentum: quia et is qui recusauit plene non resistit. Et is qui mitti voluit ante se per altaris calculum purgatum vidit. Et paulo supra Grego. dicit. Sicut toto desiderio occupationes fugere debemus: ita si desit qui predicet occupationis onus libere necesse est aio subire. Hec oia. lxxii. q. i. c. In scripturis. Et quod difficile est et earum videre se purgatus. Quia nemo scit vtrum odio vel amore dignus sit vt dicitur Eccl. desistat. ix. c. Ideo nullus debet presumere ex se ire ad predicandum. Sed expectare deus vt mittat vel a deo vel ab ecclesia. Vñ de

Iohanne baptista dicit Iob. primo. Ecce. Fuit homo missus a deo. Non tñ credit alicui dicenti se missus a deo quod ab ecclesia non est missus. Missus pbet per miraculum sicut moyses extra de hereticis. c. Cum ex iuuuato. Et argumentum de co. di. ij. c. Re vera. Sic fuit missus Equicius cui apparuit in somnis angelus et eum ad predicandum misit. vi. q. i. s. Voc idem. Ab ecclesia autem mittitur quis vel ordinarie vt quilibet curat. saltem qui ad subditos. Ad rectores enim ecclesie maxime pertinet predicare. per se vel per alium subditis suis. Vñ primis rectoribus dixit Christus. Ad Marc. ultimo. c. Euntes in mundum vniuersum predicate euangelium omni creature. Et Grego. dicit in pastoralis. xliij. di. c. Sit rector. Officium predicationis suscipit quis ad sacerdotium accedit. vt ante aduentum iudicis qui terribiliter sequitur ipse. s. clamando gemitur id est predicando. Et loquitur Grego. de curat. Qui etiam figuram inducit Exodi. xxviii. c. vbi dicitur quod sacerdos ingrediens tabernaculum tintinnabulis ambulabit vt audiat sonum quando ingreditur et non morietur. Quod vt exponit Grego. dicto. c. sic rector. iram per se occultum iudicis erigat si in predicationis sonitu incedit. Et sic morietur spiritualiter. Vñ dñs Ezechie li. pphe. xviii. c. fili hominis speculatore dedi te domui israel. Si dicente me ad impium morietur morieris tu non annunciaueris ipse in iniquitate sua morietur. Sangul.

Enem ho eius de manu tua req̄
 ra. ¶ Confirmat idē Nicolaus
papa. xliij. di. Despēsatio inqt
celestis feminis nobis iniuncta
est ve si non sparserim? ve si ta
cuerim? ¶ Vel ab ecclia mittit
quis ad pdicandū ex p̄uilegio
vt pdicatores /z miores / August
stinēses / carmelite /z fuit saltis
an ecclēsijs suis. In alijs ecclē
sijs nō nisi vocati. Et hñ etiaz
dñt mitti a platis suis. De qui
b? fit mētio in demērina dudū
de sepulturis. Qui aut vocat?
Seu missus ad hoc p̄tinacit recu
sat ab eccliaz a deo p̄tenit. Qd
figurātū fuit i eo q̄ nōlebat du
tere vxorē fr̄is mortui /z p̄p̄tea
discalciabat vno pede vt expo
nit Aug. viij. q. i. c. Olim. Mūc
inqt euāgelij q̄sq̄ pdicator ita
dz in ecclia pdicare siue labora
re vt defūcto fratri idest xpo su
scitet sanctū qui p̄ nob mortu
est. Et qd suscitātū fuerit eius
nomē accipiat. ¶ Et igit ad sac
tuz bernardinū p̄uertam? hmo
nem. Ipse sicut experiētia facti
manifestauit a deo elect? /z a p̄
latis ordis p̄ obediētiā astrict?
officiū pdicandi suscepit. Mar?
em in ciuitate massa puicie thu
scie ex hoēstissim? parētib? p̄re
vz tollo /z m̄re niera nobilib? se
nensib? /z añ cōpletū septēnium
vtroq̄ parēte orbat? /z remansit
sub curaz regimie cuiusdā ve
nerabil? dñe sororis /z matris ei?
cui nomē erat diana /z q̄ pueru
lum induxit ad virginis gliose

scipuā de uotiōes. Et operā de No
ditur litteris vacaret ac morib?
bonis. ¶ Reuit aut de virtute in
virtute honest? affabil? /z paupe
rib? liberalissim? ¶ Antaq̄ fuit
in eo aptitudo ingenij /z subtili
tas intellect? q̄ añ p̄pletus an
nus quintū decimū in grāmati
ca logica /z morali philosophia
satis mediocrit? fuit instructus.
Indeq̄ cepit lectionē iuris ca
nonici frequētare. Eratq̄ vita
ei? ita mūda vt oibus alijs ces
deret in exēplū. ¶ Mā vt retulit
michi quidā vir fidedign? can
cellarius domini senēsis noie
leonard? q̄ cōsocius ei? fuerat
in scholis in etate illa adolēscē
tie ad malū prona. Null? aude
bat corā bernardio xhū turpe
aut lasciuū p̄ferre. Quimmo
q̄ndoq̄ alij adolēscētuli /z scho
lares absēte bernardio aliq̄ in
ter se xba ociosa referrent /z vi
dissent ex post bernardinū ad
ueniētes mox alter alteri loq̄ba
tur. Taceam? inqt qz bernardi
nus venit. Quid plura. Anno
etate sue decio octauo. Dū pes
stis truculētissima seuiret /z si in
tota italia In hospitali magno
senensi iacebat multitudo egro
tantium ex peste /z vix erat qui
illis ministraret. Mas /z famuli
oēs p̄ maiori p̄te /z aromatarij
/z illo hospitali p̄morātes /z ca
pellani atq̄ alij p̄limi peste p̄
cussi obierāt. Erat illis t̄porib?
rector hospital? qdā vir deuor?
/z pb? dñs iohānes de genaro

Libris qui videns sibi humanū
 deesse auxiliū. ad virginē piissimā
 se conuertit illā deprecans ut
 tam extreme infirmorum neces
 sitati succurreret. **D** felix adole
 scētia bernardini. **D** ardentissi
 ma caritas cordis ei. **D** pietas
 oibus posteris p̄dicanda. **M**ox
 ut bernardinus audiuit q̄ de i
 firmis patientib⁹ dicebant mo
 nuit q̄ plures iuuenes ⁊ vna cū
 illis ad hospitale se contulit. **M**ec
 timuit mori. **M**ec horruit pestes
 neq; labores refugit. **M**ansit
 ibi quattuor mensibus die no
 ctuq; ministrās egrotis p̄pter de
 us. **E**xide cū pestis cessasset repe
 rit domū ⁊ quattuor mēsb⁹
 egrotās quasi sp̄ in lectulo iacu
 it. **A**depta hō bona valitudine
 sensit q̄ quedā dñā Barthol
 lomea soror pris eius ceca ⁊ sur
 da ⁊ in lectulo valitudinaria ne
 minē habebat q̄ illam iuuaret.
 mox ad illā se contulit/eiq; p̄ plus
 res mēses vsq; ad mortē obse
 quiosissime ministravit: nulla fra
 ctus nausea/nulloq; labore tur
 batus. **M**ortua illa a deo inspi
 ratu relicto seculo ⁊ oib⁹ suis
 bonis paupibus erogatis habi
 tū religionis minorū deuot⁹ ac
 cepit in die natiuitatis virginis
 gloriose qua ē die nat⁹ fuerat ex
 utero m̄ris. **A**nno etatis sue. xx
 ante altare mai⁹ sancti fr̄cis
 de sentis. **Q**uē habitū sibi dedit
 fr̄ Johānes. ristoꝝ vir sci⁹ et
 in dei seruitio pbatus. **I**nde ad
 locū de colūbaria de voluntate

prelatorum se contulit. **V**bi in or
 deuotione ⁊ p̄fectione ac obser
 uantia regule suū nouiciatū ex
 pleuit. **F**acta hō professione in
 die. s. natiuitatis virginis orōni
 ⁊ studio l̄raz se dedit. **E**t eus fa
 ctus esset sacerdos primā missā
 in die natiuitatis virginis cele
 brauit. **Q**ua etiā die mādato ac
 cepto a generali ministro de pe
 nitentia p̄dicanda primū sermo
 nem ad pplm̄ habuit. **S**ecō
 cōmenda t̄ p̄dicatio sancti Ber
 nardini p̄pter charitatē. **P**redica
 uit em̄ ad honorē dei ⁊ salutem
 aīaz. **I**ste em̄ d̄ esse finis p̄dica
 toꝝ verbi dei. **M**am qui p̄pter
 cupiditatē p̄dicant vel vanitatē
 ⁊ gloriā mundi figurant p̄ Ba
 laam. **D**e quibus dicit Petrus
 in. ij. epla. **S**ecuti sunt viā Ba
 laaz ex Bosoꝝ. qui mercedē in
 quitatis amauit: correctionē hō
 habuit sue vesanie subiugale
 mutū. **S**up quibus verbis di
 cit beda. ij. q. vij. c. **S**ecuti q̄ ml
 ti catholicorū intm̄ amant mer
 cedem iniquitatis vt etiā docti
 ab indoctis cleriā a laicis meri
 to redarguant. **Q**ui iure cōpan
 tur p̄phete qui verbis a sine cō
 tra naturā loquentis corripitur
 nec tñ a p̄posito primi opis re
 tardat. hec ille. **Q**uāuis tñ p̄
 dicatores nō debeant p̄dicare
 p̄ncipaliter p̄pter temporalia
 hūda. **A**lias tanq̄ venditores
 boum de tēplo eijciunt. **D**ebet
 tñ ppl̄s subministrare eis neces
 saria iuxta illud. i. ad corinthi. ij.

r. Non alligabis os bonis tri-
 turarum. ¶ An Ihero. xvi. q. i. c.
 penultimo ait. Aplicis viris et
 euāgelisantibus in necessarijs
 vsibus nolle tribuere seipsos cō-
 demnare est. ¶ Et Augu. in li. de
 baptisimo puulorū non est vena-
 le euāgelium vt p temporalibus p-
 dicet. Qui em sic vendūt magna-
 rem vilivendūt. Accipiant ergo
 p-
 No. dicatores sustentationē neces-
 sitatis a populo mercedē dispe-
 sationis a deo. Non em a popu-
 lo reddit quasi merces illis qui
 sibi in charitate euāgelij serui-
 unt: sed tāq̄ stipendium datur.
 quo vt possint laborare pascan-
 tur. hec ille. ¶ Et Paulus. i. ad
 Corinthi. ix. c. Quis militat su-
 is stipendijs vnq̄. ¶ Et iterum
 si nos vobis spūalia seminam⁹
 nō magnum est si nos carnalia
 vrā metamus. Et iterum. Dñs
 ordinauit hñs qui euāgelium ā-
 nunciāt de euāgelio viuere. Di-
 xi hec omnia ppter indiscretionē
 quorundā populorum qui vel-
 lent p-
 dicatores viuere de aere
 vel vēto. Molo tñ excusare p-
 dicatores cupidos et auaros abi-
 tiosos honoz et dignitatū. Qui
 imitari dñt scñm Bernardinū
 rerum tpalium cōtempore. Mā
 et ter vocatus ad epālem digni-
 tatem minime acq̄euit. Diuiti-
 as nō congregauit dicens cum
 Paulo actū. xx. c. Argentū/aur-
 um/aut vestē nulli⁹ vrm con-
 cupiui. Et licet in omni vita sua
 verus fuerit pauperatis ama-

tor discipulus et filius beati
 Fracisci. Tñ illud est de ipso no-
 tabile inter cetera qd mediola-
 ni oñdit exemplū charitatis. nec
 nō et pemptus pecunie. Dum
 em ibi p pō diebus plurib⁹ p-
 dicasset illustrissim⁹ dux eiusdē
 vrbis philippus eidē p fideles
 nuncium multā auri copiā i ele-
 mosynā misit. Mun⁹ itaq̄ auri
 pondere reuerentē assumpto
 ad puentus fratuz festinanter ac-
 cessit. Et pgens ad cellā sancti
 Bernardini auz sibi ex pte dñi
 ducis benigne et reuerēdissime
 p-
 sentauit. Spē veros vir dei hila-
 ri vultu gratulātiq̄ aio p-
 dictū aureū mun⁹ et si in pprios vsus
 accipe recusar: charitatē tñ zelo
 in redemptionē captiuoz et pau-
 perū vsus misericorditer exhibe-
 re decreuit. Accersito igit quor-
 dam pbo venerādoq̄. que so-
 cioq̄ vocato sumptaq̄ ab ipso
 ciue pecunia ad carceres claz et
 incunctāter accessit et q̄plurios
 inde captiuos redemit. reliquā
 qz prem paupibus cum magna
 animi hilaritate distribuit. Sci-
 ens aut illustrissim⁹ ille dux que
 facta fuerāt sanctū Bernardinū
 mirabiliter commendauit.
 Tercio cōmendat p-
 dicatio sancti bernardini ppter patien-
 tiā. fuit em patientissim⁹ in labo-
 ribus/in infirmitatib⁹ et in p-
 secutionibus. Et vt de p-
 secutionibus loquar: accusatus fuit tāq̄
 hereticus ab emulis quibusdam
 martino quinto. Qui euz ad se

L venire precepit. An vero quod se commisit ad verbum sonabat undique falsi rumores de sancto bernardio dicebant ei populi: veniet ille hereticus. Alii: comburet ille hereticus et similia. dum vero verbum intrauit onde bat digito et vultu alti cachinando dicebat hic hic est ille. ipse vero hec omnia dei amore equanimiter tolerabat. et tandem veritate inspecta et conspecto clarissime quod non solum catholicus foret sed etiam fidei catholice dignissimus pro a pontifice gratiose visus est et auditus. et cum eius benedictione predicare cepit in urbe. Tanta vero gratias deus omni ei et verbis infudit: ut omnis populus conflueret ad eum audiendum ac si fuisset angelus dei: et quanto prius nomen eius videbatur omnibus odiosum: tanto postea cunctis utriusque sexus factum est venerabile. Predicavit sic multo tempore cum in credibili animarum fructu: qui etiam perdurat usque ad tempora nostra. Passus est et alias persecuciones eo quod spiritus virtutes persequitur invidia. A nonnullis emulis dicebatur litterarum ignarus cum tamen in scripturis divinis foret eruditissimus. Alii vero quadraginta sermones duntaxat eum scire asseverabant. Plerique vero curiosi et vana eloquentia tumidi ignavum ineptum et impolitum fatebantur. Qui tamen in hoc dicendi genere et in his que predicari debent pro salute populorum irreprehensibilis erat. hoc non videri debet mirum quod si bi homines flagitiosus detraherent

cum spiritus fuerit hominum malorum consuetudo sanam doctrinam spernere et detestari. In lactantio libro de divinarum institutionum de cypriano sic refert. An prope et clarus extitit cyprianus: qui magnam sibi gloriam ex artis oratorie professione questerat et admodum multa conscripsit in suo genere miranda. erat enim ingenio facili copioso suavi et quod sermois maxima est virtus apto: ut discernere nequeas utrumve oratio in loquendo an facilior in explicando: an potentior in persuadendo quisque fuerit. Hic tamen placere ultra verba sacramentum ignoratibus non potest quam mystica sunt que locutus est et ad id preparavit a solis fidelibus audiant. Denique a doctis huius seculi quibus forte scripta eius innotuerunt derideri solet. Audivi ego quendam hominem disertum sane qui eum immutata una littera captivum vocaret: quasi qui elegans ingenium et melioribus rebus aptum ad aniles fabulas protulisset hec ille. De beato Ibero: quid referem qui lumen splendidissimum ecclesie fuit: et tamen dentes malignorum non evasit. Et ut ipse ad nepotianum scribit: Per infamiam et bonam famam christi miles graditur. Ne claude extollit: nec vituperatione frangit. Per diem sol non vidit eum neque luna per noctem. Implevit ista sanctus bernardus qui dum falso sibi multa obijcerent et quicquid contumeliose dicerent in faciem nunquam vultus hilaritatem

mutauit. nunquā uerbum protulit iracundie. Sed in oibus bene dicebat deū. Sicut accepti ab his qui secum familiariter conuersati sunt.

¶ De sufficiētia et prudētia atque stupēda efficacitā p̄dicationis sancti bernardini. Cap. ij.

Secūda excellētia p̄dicationis sancti bernardini dicitur p̄ditionis. Habuit quidem sua p̄dicatio tres singulares p̄ditōes

¶ prima dicitur sufficiētia,

¶ scōda prudentia

¶ tertia efficacitā

¶ Prima p̄ditio fuit sufficiētia

¶ tria enī requirunt in p̄dicante:

ut p̄p̄m inducat ad bñ beatē

regē uiuendū. scōm aug. iij. li. d.

doctrina christiana sp̄mū est ut

doceat scōm ut delectet. ¶ terti-

um ut flectat et moueat. Et cui

q̄s ista facit industria artis reto-

ricę ad honorē dei et salutē ani-

marū bene est et laudabile. scōz

eundem Augu. Sed cum sp̄s

sc̄us ut lingua predicatoris ut

instrumēto ad ista efficiendū si-

cūt fuit in apostolis qui impiti

erant. tunc opus illud est gr̄a.

gr̄a data que dicitur gratia ser-

monis et lingua angeloz. Et ser-

mo sapiētie dicit in locutioe de

diuinis. Sermo sciētie d̄ huma-

nis: ut de moribus et uicis et uir-

tutibus et hmoi scōz Tho. scōda

scōda. q. dxxij. Perfecti aut ista

op̄at gratia q̄ natura uel ars.

Sed aliqui aptitudine naturali

in p̄dicatore exīte et arte rethoz

rice adiuncta. aliqui etiā sp̄s san-

ctus op̄atur plenius istud. sc̄lis

cet inductionē auditorum ad fa-

ciendū que predicat. ¶ Domi-

nis ergo est se preparare sc̄lis

ut benedicat. Deum autem dis-

rigere linguam. et ut dicit Augu-

sti. in prefato libro de doctrina

christiana. Sapiētia sine elo-

quentia parum profuit quo ad

populos. ¶ Eloquentia sine sapi-

entia multum nocuit. Est enim

ut gladius in manu furiosi. Sa-

pientia cum eloquentia multum

iuuat et operatur. Sanctus ber-

nardinus predicando docebat:

q̄ ipse uere doctus erat ut etiā

patet in sermo nibus quos cō-

pilauit. Delectabat etiam au-

ditores: adeo ut uniuersalit̄ om-

nes uerbis suis resocillarentur

tanquā si sumerēt sapidissimū ci-

bum. Flectebat insup et mouebat

hominū affectus. ut ostē-

demus in tertia conditione. q̄re

ipse sufficiētissime docuit et p̄di-

cavit. ¶ Secūda cōditio p̄di-

cationis sancti bernardini di-

citur prudentia. Fuit enim pru-

dentissimus ad euitandū om-

nia illa: a quibus predicatorēs

ubi diuini dñt. abstinere. q̄ sūt.

¶ Falstas

¶ Adulatio

¶ Factantia

¶ Scandalum

¶ Contentio

¶ Superfluitas

¶ Lenitas

¶ Indiscretio

L Primo abstinere debet p̄dicatores a falsitate. Mo em sunt assumēda aliq̄ falsa p̄ quacūq̄ utilitate q̄ posset inde seq̄q̄uta sic veritas fidei redderet suspecta: argumētuz. di. ix. c. si ad scripturas. Ideo Augu. ait. xxij. q. ij. c. Prīmū. Ad salutē nō d̄z q̄s puenire opitulāte mēdatio. Et idem p̄tractas illud Apli p̄me ad corinth. xv. c. Inuenimur falsi testes. Perhorrendū inq̄t est aliq̄d false de deo dicere: etiam si ad laudē eius p̄nere videat. Mo em minore s̄ maiore fortassis scelere in deo laudat falsitas: q̄ vituperetur veritas. Et idem in libro de mēdatio. Mēdatium maxime p̄nciosum est qd̄ fit i. h̄is q̄ ad religionē xp̄ianam p̄nēt. Ideo doctores tenēt q̄ si q̄s nō ex lapsu lingue s̄ ex industria diceret mēdatiū in p̄dicādo mortāl̄ peccaret. nec excusaret si hoc facerz causa cōuertēdi aīas ad deum: q̄ vt ait Apostol. De nō eget n̄ro mēdatio. Repore meo inueni sunt aliq̄ fingētes et p̄dicantes miracula falsa: visiōes excogitatas. Prophetias determinatas s̄m suū sensuz et alia h̄mōi q̄ tamē euauerūt i cogitationib̄ suis. Nonnulli v̄o vt ignorātib̄ sapiētes apparerēt falsas allegationes ad suū p̄positū induxerūt v̄n dū q̄daz amic̄ mē p̄dicaret neapoli: inducere voluit ad robur et p̄firmationē cuiusdā sui dicti sententiā cōmentatoris qui

Est forte nec in aliquo cōmento dictū illud tāgebatur. Duz falso allegasset cōmentatorē p̄mo d̄ aīa. tertio de anima. sc̄do phisicorū. tertio methaphisice et huiusmodi. Tandē multiplicādo v̄ba dixit. Et hoc idē p̄firmat cōmentator p̄mo ethicorū. tertio ethicorū. vij. ethicorū q̄ in de ethicis nō se itromisit. Ille idē fecerat sibi quandā cathenam doctorū et falso illos inducebat dicēs. Et hoc refert Aug. li. ij. de ciui. dei. et in. de trinitate. et in Encheridion et h̄mōi. Ita q̄ apud imperitos videbat h̄o mirabilis s̄ apud doctos ignarus et mēdacijs plen. Sc̄do p̄dicatores abstinere debēt ab adulatione ne. s. laudet populū in q̄bus rephensibilis ē qd̄ est pessimū. Et etiā de tēporalib̄ magnificētijs nisi forte h̄ sc̄dm fiat tēperate vt meli⁹ ferāt correptionē durā immediate sequendam. Adulari em̄ pctōribus est. que pctm̄: vt ps. xlvi. di. c. Sunt nonnulli. Et cleric̄ adulationi seruiēs deq̄dari d̄z eadē di. c. Clericus. Et nichil est miserius eo q̄ adulationibus delectatur: vt d̄z lxxij. di. c. Nichil illo pastor. et utilius est peccantē seuerē corrigere q̄ adulando palpare. v. q. v. c. Mo oīs. Et vtili⁹ est et melius p̄ veritate pati supplicium q̄ p̄ adulationē b̄ficiū. xi. q. iij. ca. Memo. Et adulatio phibetur. Et si q̄s aliquē testari phibuerit. et est adulatio p̄mo pla.

No

No.

nis vt placeat. **T**ertio debet
 predicatores cauere a iactantia.
 Sūt em̄ q̄dam qui semp de se
 bñ dicūt ⁊ alios contēnunt de
 quib⁹ Gregori⁹ ait. xlvj. di. c. i.
 habet hoc ppriū doctrina arro
 gantiā vt nesciāt hūiliter docere
 qd̄ sciūt. **Q**uarto debent
 predicatores cauere a scandalis
 platoꝝ ⁊ alioꝝ maiorū vt nō di
 cant irrationabilit̄ eozū vicia.
 vñ sequit̄ q̄ nec illi emendant
 nec ppli pp̄ h̄ edificāt aut me
 liores fiūt ⁊ p̄cipue caute agē
 dum cū loquunt̄ predicatores d̄
 clericis qz vt scribit̄ extra de im
 munitate eccliaz. ca. Clericis.
 Clericis laicos infestos oppi
 do. idest valde. s̄z glosaz tradit
 auct̄tas. Idē. ij. q. vij. c. Laicos
 et. c. Laici. **Q**uinto debent
 predicatores prudentes cauere a
 contētionib⁹ cū alijs predicatori
 bus vñ Ap̄tus prime ad timo
 theuz. ij. c. ait. Moli contēdere
 vobis ad nil em̄ vtile est nisi ad
 subuersionē audiētium Nec ex
 hoc q̄ alius habeat maiorē co
 cursū q̄ sit etiā min⁹ sciēs p̄di
 cator indignationem ostēdat.
 Nam ⁊ x̄ps idignat⁹ nō fuit q̄
 aliquādo iohānes baptista⁹ fue
 rit in maiori opinioe ppli q̄ ip̄
 se. Si aut̄ audit aliū predicatorē
 dicere aliq̄ q̄ non sunt reproba
 ta nec p̄tra fidē vel bonos mo
 res s̄ dubia q̄uis ip̄e nō sit il
 lius opiniois / sufficit sibi dice
 re opinionē suā cū suis rōnib⁹
 et nō impugnet aliū odiose qz

hoc est intrare h̄tiones ⁊ scā
 dalizare pp̄los. Si etiam audie
 predicatorē aliū dixisse p̄tra fidē
 et bonos mores v̄l determinata
 p̄ eccliaz non credat facili / nisi
 audiat a fide dignis / et tūc cor
 rigat eū fraternaliter vt retra
 ctet. **Q**d si ille noluerit facere
 tūc publice p̄dicandū p̄tra ip̄s.
 Si aut̄ predicator ip̄e admonit⁹
 errauit d̄z patient̄ audire et se
 corrigere dictaqz sua erronea
 emēdare. **S**exto predicatores
 prudentes debēt abstinere a sup
 fluitate ⁊ nimia p̄lixitate quia
 vt p̄uerbio d̄r. Gaudent breui
 tate moderni. ff. qd̄ met⁹ causa
 lege p̄ma ⁊. l. d̄ appella. l. am
 plioꝝ. s̄. In refutatorijs. ⁊. l.
 de p̄ci. impera. offerē. l. Simili
 vñ Grego. i. omelia ait. Alimē
 ta q̄ min⁹ sufficiūt auidius su
 muntur. **S**eptimo abstinere
 debēt predicatores a leuitate ne
 dicāt v̄ba ociosa ⁊ fabulas ad
 puocandū risuz. Et si aliquan
 do op⁹ est facere pplm̄ attentus
 cū aliq̄ modesta facecia tēpera
 te fiat raro. **N**ō sit etiā leuis
 predicator ad ferendā sententiā d̄
 q̄libet actu q̄ sit p̄ctm̄ mortale
 Et in oib⁹ v̄tat̄ q̄uitate sicut
 bos lapsus q̄ fortit figit pedes.
Octauo abstinere debēt p̄
 dicatores ab indiscretioe. Nam
 q̄das int̄ mulierculas de subt̄
 litanb⁹ theologie p̄dicant. Alij
 doctis ⁊ sapiētib⁹ viris fabulas
 narrāt. Nonnulli in p̄cipuis ⁊
 maximis iesu x̄pi ⁊ v̄ginis mar
 E ij.

Lectis aliorumque sanctorum solennitatibus
 de ludo alee de blasphemia de usu
 ra et similibus predicat. Nichil de
 copiosa materia festiuitatum oc-
 currete tangentes. Deu non possus
 non accusare quedam que in die na-
 tiuitatis iesu christi in ciuitate neris
 tonensi de sodomia totum sermonem
 protulit cum tamen miranda occurrat
 de natiuitate christi iocunda plerique
 etiam dum contra vicia inuehunt om-
 ni honestate demissa talia loquuntur
 et dicunt qualia etiam in ore leno-
 rum turpissima viderent. Unde
 nolunt audire verba sancti francisci
 que sic in regula fratrum minorum san-
 ctissime retulit. Adhuc quoque
 et exhortor eosdem fratres meos in
 domino iesu christo ut in predicatione
 quam faciunt sint examinata et ca-
 sta eorum eloquia ad utilitatem et edu-
 cationem populi. Annunciando vi-
 cia et virtutes: penam et gloriam cum
 breuitate sermonis. In omnibus predi-
 ctis prudentissimum fuit pro ceteris
 predicatoribus horum temporum dum
 ille ubi sanctus Bernardus. Nam
 semper recte incessit predicauitque
 veritatem sine falsitate sine fictio-
 nibus sine adulatione cum hono-
 re et reuerentia platorum et totius
 cleri cum humilitate in verbis et factis
 cum patientia ad detractiones vitan-
 das cum mensura et modo cum qui-
 tate et discretionem multa adeo quod
 exceptis emulis eius sermo gratus
 dulcis et delectabilis fuit omnibus
 doctis pariter et indoctis viris et
 mulieribus cumque omnibus generibus
 hominum putatis ytaliam dare firmiterque

testat. **T**ertia editio predica-
 tionis sancti bernardini de effica-
 cia. Predicauit enim cum admirabi-
 li animarum fructu adeo quod omnes yta-
 lie ciuitates et maiores et medio-
 cres et minores pro maiore parte
 sua doctrina reduxit ad christum. Ipse
 peccatores auertit. Ipse usuras
 extinxit. Ipse multos habitum
 religionis induit. Ipse fratrum
 de obseruancia loca et monasteria
 construxit. Ipse discordantes
 ad pacem reduxit. Ipse ad fe-
 sta colenda populos traxit. Ipse
 denique cunctos mares ac mulie-
 res ut deum timerent amaret alle-
 xit. Testantur hec omnia preclarissime
 inditeque italie vrbes. Roma: se-
 na: perusia: florentia: bononia:
 ferraria: venetia: padua: vero-
 na: vincetia: brixia: mediolanum:
 ianua: et alie que plures. In quibus
 ita efficaciter seminauit verba vite
 ut usque in presentem diem adhuc qui-
 stent fructus predicationum suarum.
Quinimo et si qui post ipsum in
 officio predicandi clari sunt habi-
 ti ut fratres Iohannes de capistrano
 Iacobus de marchia: Mathias
 de sicilia: Antonius de botro-
 to: Andreas de sancto geminio:
 Iohannes de pro: Iacobus de do-
 zellis de bononia: Merculanus
 de perusio: Franciscus de treuio:
 Siluester de senis: Antonius de
 arimino: Michael de mediola-
 no: Bartholomeus de ayano:
 Antonius de vercellis: Seraphi-
 nus de gaieta: Cherubinus de
 spoletio: Franciscus de spoletio:

Hieronim^{us} de florentia / Dñic^{us}
 de gonessa / Jacobus d^e gallio /
 oēs fr̄es minores in b^e gñe d^e i^{er}
 cēdi famosissimi / et quicūq; ali^{us}
 etiā de alijs ordinib^{us} medican^{ti}
 riu p^{er} maiori pte conati sūt imi
 tari modū et regulā atq; stilus
 ipsius sc̄i bernardini / Adhuc
 et mlti ex hīs sermōes illi^{us} po
 pulis pñciant^{ur} / q̄ fruct^{us} vber^{is}
 rimos pduxerūt / Ego etiā qui
de bernardino et si icōposite tñ
nō sine deuotiōe p̄cipua ista re
ferro oēs ytalias lustravi p̄dica
uiq; quadraginta ānis euangel
liuz iesu xp̄i bernardinū habui
in silo pñciādi necnon et scri
bēdi p̄em et p̄ceptorē / Et licet
illū nō viderim / legi tñ sermōes
amenissimos q̄s cōpilauit / Pre
dicauit et illos qñq; / postmo
dū alias ego cōfecerim / Quod
vtiq; nō ex p̄sumptiōe s̄ chari
tate ac necessitate teporū volui
retare / Ma et p̄pt studia hūani
tatis q̄bus iā cōpleta ē oīs ytal
lia / et p̄pter viroz doctissimozū
in q̄libet facultate copiā / ac eti
am p̄pt subtilitatem p̄p̄oz qui
quodāmodo p̄pt mltaz p̄dica
tionū frequētiā effecti sunt cu
riofsi / sulte visus est michi age
re vt sermōes illos cōtexerem.
Quare vt partē istā expediam
concludo q̄ sc̄us Bernardin^{us}
fructuosissime predicauit.
Qualiter de^{us} honorauit s̄
ctum bernardinū in miraculis
in canonizatione / et in gloria
beata. Capitulum tertium.

Tertia excellētia p̄dicatio
 nis sc̄i bernardini d^e ho
 noratiōis / voluit em̄ de^{us}
 honorare illū triplici honore.

Primus dicitur miraculose
 rutilationis.

Secundus solēnis canonizatio
 nis.

Tertius sup̄ne glorificationis.

Primus honor fuit miracu
 loz rutilatiuz / Altra eq̄dem mi
racula visa sūt de sc̄o isto / Ma
eo mortuo in vigilia ascētionis
iesu xp̄i / dū fr̄es ei^{us} socij in aq̄la
no cōuētū corpore in cellula cū
lularib^{us} solo dimisso incederēt
vt capsula celerit fieret in q̄ corp^{us}
illud recōditū senas trāsportat
rēt. Quidā adolescēs pascalis
noie p mltos ānos claud^{us} qui
nec rec^{us} incedere poterat sed
maib^{us} reptādo ibat: cui^{us} genua
carnosa dura erāt et tumida a
spū sc̄o ispirat^{us} sic reptādo vt
potuit ad corp^{us} sc̄i bernardini
puenit et deuotiōe inflāmat^{us} te
tigit faciē ei^{us}: et inde genua sua
cum fide infusa mirabili cōmē
dans se sc̄o viro. Ad or̄ in pe
des surrexit san^{us} et liber et cur
rēdo cū lachrimis et clamorib^{us}
exultationis ad ecclesiam pro
perauit. Sentiunt omnes vo
ces: vident liberum quem vide
rant vsu ambulandi priuatum
Adirantur gratias referunt oī
potēdo et sc̄o bernardino / cō
mouet ciuitas tota et fit cōcur
sus viroz ac muliez / Quies hō
corp^{us} ad ecclīā cū hymnis et lau

Lidibus et armatorum custodia de ferri faciunt socis atque feri reserunt ne thesauri ipsi a deo datus inde amouere presumant. **E**t di ego illud pascale et secum locutus quod retulit omnia que narrata sunt. **E**odem die iuuenula quedam nomine partia que mensibus pluribus in lecto iacuerat nec per seipsam poterat ambulare: patiebatur etiam vulnera quedam que fistule dicuntur a medicis: audiens sanatum pascale suppliciter exposulauit ad corpus sancti deferri. **Q**uo cum peruenisset orationeque facta incoluimus rediit domum non solum restituta viribus corporis sed etiam eodem instanti a fistulis perfecte sanata. **H**anc ego allocutus sum et parentes ac vicinos eius que omnes affirmarunt sic esse ut expositum est. **S**icilia de spoletis procer nobilis viri francisci non valens se mouere de lecto cum sic per plures annos molestata fuisset: deducta ad corpus sancti bernardini restituta est optime sanitati: et hec omnia retulerunt multi spoletani: etiam ipsa que prima erat in ecclesia maiore domini ibi vna quadragesima predicauit. **A**lia mulier de populo que annis triginta septem omni usu ambulandi prouata extiterat: ducta ad corpus sancti bernardini morbo sanitate adeptae. **H**anc ego vidi sanam et robustam ac si nullum antea malum passa fuisset. **S**unt et alia istius sancti miracula multa usque in hodiernum diem. **A**d sacrum cultum tumultum frequenter membra lan-

guentium modo sanitati: quolibet morbo fuerit quata restitunt. **S**ed et honor que deus honorauit sanctum bernardinum de solenis canonizati diebus. **F**uit equidem canonizatus cum multa solennitate et magnificentia pre ceteris que vidimus canonizari. **M**ax tempore meo eugenius quartus canonizauit sanctum nicolaum de tolentino. **A**lix tertius sanctum vincetium et sanctum osimundum. **P**ius secundus sanctam katherinam de senis. **S**ixtus quartus sanctum bonaventuram. **E**t nicolaus quintus sanctum bernardinum. **S**ed in canonizatione istius multa concurrerunt facientia ad gloriam eius: vix annus iubilaeus que ex omnibus christianorum partibus multitudo maxima confluebat ad urbem. **E**t dies penthecostes festum vtrique solennissimum. **E**t generale capitulum fratrum minorum in quo conuenerunt ultra quinquem milia fratrum. **E**t ego de ipso per canonizationem sermonem ad populum habui: in quo concurrerunt multa milia virorum ac mulierum. **T**ertius honor que deus honorare voluit sanctum bernardinum dicitur superne glorificationis. **I**n celesti namque patria ultra essentielle primum coronatur aureola que debet octo ribus: de que diximus in opere de laudibus sanctorum in sermone de sancto petro martire. **D**icere itaque possumus illud psalmi. **M**agna est gloria eius: magna vtrique in ecclesia militante: maior in ecclesia triumphante. **Q**uare conuenienter de ipso

referre possum? qd de paulo p^rmo heremita in sua vita Iherononym^{us} scribit. Si michi inquit lectione optione dñs dignaret concedere magis eligere tunicas pauli cū meritis eius: ita et sancti bernardini q̄ regis purpuras cū gemmis suis. Deprecemur ḡ deū celi vt p merita tāti sācti dignos efficiat nos sua grā. Et tandem ad vitā perducat eternam Amen.

¶ In festo annuntiationis virginis gloriose.

Sermo quinquagesim^{us} quint^{us}

Agresus an

gelus ad eam dixit. Ave grā plena dñs tecū benedicta tu in mulierib^{us}. Scribunt hec vba. Luce. i. c. et in euangelio p̄sentis solēnitatis. Cogimur hodierna die ex gratitudinis debito p̄ssimā virginē genitricē dei q̄b^{us} possum^{us} extollere laudibus. Ip̄a namq^{ue} pacē attulit mūdo quā pdiderat inobediētia p̄thoplastoz humanūq^{ue} genus suo recōciliavit actori. In utero etem suo sacratissimo virginali de^o p nobis fact^{us} hō nostras assumēdo naturā: inueteratā p tot annoz milia irā desposuit. Et vt inqt Aug. in sermo. qui legit in vigilia epiphanie.

Sola hec virgo singularē grā sume diuinitatis accepit. Soll donatus e vt in illa et d illa rex omis creator misericordit createtur. Instructoz semiaz sine se

mine conciperet deus sine initio ngr^{us} initialit nasceret. Nec ille. Luz ḡ tot inaudita miracula in annuntiatione ei^{us} sint celebrata cuius festū colit hodie a cūctis fidelib^{us}. equū eē arbitrat^{us} sū in p̄nti sermone de ipsa virginis gloriose annuntiatione aliqua dicere. De qua tria mysteria proponim^{us} cōtemplāda. ¶ Primū dī angelice missionis. ¶ Scđm angelice apparitionis. ¶ Tertiu^m angelice salutatiois. ¶ Quare ad virginem missus est angelus. et quo tēpore et ad quem locum. Et in quo actu erat tunc beatissima virgo: scilicet actionis vel contemplationis.

Capitulū primus

Primum mysteriū cōtemplandum de annuntiatione virginis benedictę dicit^{ur} angelice missionis. In quo dī missione illa quatuor sūt cōsiderāda.

¶ Primum est congruitas.

¶ Scđm temporalitas.

¶ Tertium localitas.

¶ Quartum actualitas

¶ Primū qd est considerandū dicitur congruitas. Vbi queritur.

An cōgrue fuit angel^{us} ad virginem missus. Et dimissis rationibus illis quas enarrauimus in sermone de annuntiatione in opere de laudibus sanctoz: ad huc superaddemus tres alias quas ponit Albertus magnus in opere quod composuit super missus est.

¶ Prima ratio dī requisitiōis

Secunda augmentationis

Tertia illuminationis

Prima ratio quare congrue ad virginem missus est angelus dei requisitionis: ut scilicet requireret eius consensum. Max in mysterio incarnationis quoddam matrimonium spirituale factus est inter deum et humanam naturam. In Grego. in Dme. exponens illud quod Christus dixit Matthei. xii. c. Simile est regnum celorum homini regi qui fecit nuptias filio suo ait Deus pro filio suo tunc nuptias fecit quando ipse nature humane coniunxit. Hec ille. Hanc autem naturam erat a virgine assumenda. Ideo in isto summo matrimonio consensus virginis tanquam sponsae fiende requirendus erat. Item ut scribitur extra de sponsali. in. c. Quis nos. Sine consensu cetera nequeunt sed perficere conjugale Et ideo decuit mitti qui hoc annuntiaret ac requireret consensus virginis. In figura huius scribitur Bene. xxiii. quod procurator abraham heliezar missus ab abraham qui interpretatur pater multarum gentium de terra promissionis ad procurandam uxorem seu desponsandam filio suo in aram rebecca pulcherrimam virginem et incognitam viro ad aquarum fontem repertam subito eam in sponsam ysaac disposuit assumere. Deus tamen quod si faceret quesitus est assensus eius quem exprimes clare facta sponsa. Item iste procurator fuit archangelus gabriel missus a deo patre

figura

de terra promissionis. scilicet celesti patria. Et cum dicitur in glo. in. c. Procurator. de pec. li. vi. Ad matrimonium strahi potest per procuratorem. ut patet. xxii. q. ii. c. Honorantur. Extra de conversione coniuga. c. Ex parte. Extra de cleri. vel vouen. c. Veniens. ff. de sponsa. l. Sufficit. l. vltima. et ff. de ritu nuptiarum. l. Ad uheres. Omnes enim contractus qui consensu contrahuntur inter absentes contrahuntur. ff. de contra. emptio. l. i. §. Et si autem. Et si obiceretur quia in matrimonio contrahendo debet esse consensus cordis et oris: ut probatur in. c. i. extra de sponsa. duorum. Respondetur quod satis dicit ore consentire qui per procuratorem consentit. De regulis iuris. c. Qui pro alio. ff. de regulis iuris. l. Quod iussu alterius. Veniens ergo angelus in mundum inuenit pre ceteris virginem pulcherrimam mente et corpore ad fontes aquarum viventium gratam et diuinorum eloquiorum que etiam sua liberalitate ipsi angelo nuncio desponsationis sitiienti salutem humanam et camelis eius. id est hominibus qui ab angelis dirigebantur custodiebant potum dedit satisfacere desiderio angeli cum nunciasset aduentum sui causam et missionem: ut scilicet eam desponsaret filio dei cum consensu dicens. Ecce ancilla domini tibi. Et tunc stratum est matrimonium. Et ideo corpus factum est. **S**ecunda ratio quare congrue ad virginem missus est an-

gelus dicitur augmentatiōis: ut
 scilicet eius meritū augmenta-
 retur: et hoc in credēdo nuncio.
 Cū em̄ aliquid nunciat credē-
 dū quāto illud ē magis arduū
 et longe ab hūana opatione v̄l
 ab vsu nature tāto magis q̄s
 meret assentiendo ad credēdū
 Et q̄z marie arduū et inusita-
 tum erat virginē sciperet deū
 hominē fieri. Ideo assentiens
 huic rei sibi nūciate augebat et
 meritū. Prop̄ea inq̄t Leo pa-
 pa in sermōe de natiuitate xp̄i.
 Virgo regia dauidice stirpis el-
 ligitur q̄ sacro grauidāda fetu
 diuinā humanāq̄ p̄lex pri^o cō-
 ciperet mēte q̄ corpore. Et ne
 superni ignara cōsili ad inusi-
 tatos paueret affatus: qd̄ in ea
 operādus erat a spiritu sancto
 colloq̄o discit angelico. Hec il-
 le. Scd̄o augmentatū est vir-
 ginis meritū in assentiēdo nun-
 cio cū ait. Fiat michi s̄m v̄buz
 tuū. Stabat tota celestis curia
 expectās respōsus suū. Et ama-
 bāt dēs patres in lyngo illud
 psal̄e. pl̄v. Korate celi desup et
 nubes pluāt iustū. Aperiat ter-
 ra et germinet saluatore. Ape-
 riatur. Et terra virginal̄ in cor-
 de p̄ osensuz in corpe p̄ vocale
 v̄bū dicēs. Fiat michi s̄m v̄bū
 tuū. et germiabit saluatore xp̄i.
 Tertio augmētatus ē meritū
 virginis dō se tota humiliādo
 cū dixit. Ecce ancilla dñi nō ma-
 ter v̄l filia aut spōsa s̄ ancilla.
 Tertia ratio q̄re cōgrue ad
 virginē missus est angel^o d̄r il-

luminatiōis vt int^o et extra illa
 minaret. Fuit em̄ illuminata in
 potētis sensitius p̄ allocutio-
 nes et visionē angeli. Si em̄ an-
 gel^o apparēs pastorib^o cū ma-
 gna claritate se illis ostēdit ad
 annūciandū xp̄m natū: multo
 magis credēdus est apparuisse
 cū magno splēdore virgini que
 eū paritura erat. Mō luce q̄ o-
 culos offenderet vt offēdit as-
 piciens in sperā solis: s̄ luce re-
 ficiente visus et oēs sensus. Illa
 luminata ē in potētis medijs
 scilz imaginatiuis et cogitatis:
 circa quas multū opat ministe-
 riu^o angeloz iu purgando fan-
 tasinata et suggerēdo bonas i-
 maginatiōes. Quas aut cogi-
 tatiōes sanctissimas q̄ altissi-
 mas: q̄ feruidas erga diuina
 hēz ipa sola nouit: nō s̄ aut in-
 cognita sunt. Quātū aut ad vl-
 timas potentias. s̄ intellectū et
 voluntatē p̄ inspiratiōez deus
 operabat q̄ sol^o in voluntate o-
 perat et aie illabitur. Et dicit
 Albert^o. De^o est i hac missione
 negocii inuētoz p̄ seipz saluta-
 tiōis dictatoz intelligētē: inspi-
 ratoz et mētis ad cōsensuz puo-
 catoz: mōi executiōis exposito-
 z v̄n angel^o requisitus de mō trās-
 misit eā ad spūz sanctū dicens.
 Spūz sc̄tus supueniet inte q̄. s̄
 modū docebit et suabit: v̄n ni-
 chil in h̄ ab anglo illuminatiōis
 accepit s̄ a deo. Sedm qd̄ ē
 considerādum de missione an-
 geli dicitur tēporalitas. Quo
 scilz tēpore facta fuit missio illa

no.

Et hoc triplici respectu?

¶ Primo respectu anni.

¶ Secundo respectu mensis.

¶ Tertio respectu diei.

¶ Primo videndum est quoto anno ab initio mundi missus fuit ad virginem angelus et hunc caro factus est. Et secundum Bedam et septuaginta interpretes. Ab initio mundi usque ad incarnationem christi fluxerunt anni quinque milia nonagintanove. Ita quod in sexto millenario incarnatus est christus. ut sicut die sexta in creatioe mundi formatus fuit homo qui lapsus est: ita in sexto millenario formaretur homo qui hominem lapsum releuaret. ¶ Secundo videndum est: quo mense angelus venit ad virginem. Et scilicet tenet ecclesia quod de mense martii qui erat sextus mensis a conceptione iohannis baptiste: ut dicitur Luce. vi. c. Et apte in sexto mense a iohannis conceptu dicitur missus angelus ad nuntiandum christi incarnationem. Quia lex et prophete id est veteri testamentum usque ad iohannem continent quinque mundi etates. ¶ Primam ab adam usque ad noe. ¶ Secundam a noe usque ad abraham. ¶ Tertiam ab abraham usque ad dauid. ¶ Quartam a dauid usque ad transmigrationem babilonis. ¶ Quintam a transmigratione babilonis usque ad christum in quo inchoat sexta etas: cuius finem deus nouit. Et si autem senarius numerus perfectus significans perfectionem gratie quam christus adduxit. Ad idem autem martii est

tempus veris quo terra sicca et indecora propter frigus reuiuiscit in herbis floret in arboribus letat suum concentu habundat in huiusmodi bus. Et quia per incarnationem christi renouatio fienda erat in humano genere quod olim propter frigus peccati erat aridus gratia indecora quia sine virtutibus: reuiuiscit in bonis cogitationibus: refloret in sanctis affectionibus: augmentatum est in sanctis doctrinis: letatum ex premissis: ideo apte hoc mense angelus missus est. ¶ Tertio videndum est de die qua angelus missus est. Et communiter tenet quod fuerit xv. dies martii. et scilicet sexta. In qua secundum Fran. de maronis in simone de annuntiatione multa referuntur solennia facta. ¶ Et primum quia adama fuit de limo terre formatus. ¶ Secundum quia eua fuit de eius costa educta. ¶ Tertium quia primus martyr et virgo abel fuit conatus secundum Aug. quia tali die fuit a fratre percipus. ¶ Quartum quia melchisedech panem et vinum obtulit in sacrificium in figura domini nostri ihesu christi qui factus est sacerdos in eternum secundum ordinem melchisedech. ¶ Quintum quia abraham voluit immolare filium suum propter diuinum preceptum perficiendum. ¶ Sextum quia beatus ioh. ba. ista die fuit natus ut patet quia semper currit eadem die eius natiuitas et virginis annuntiatione. ¶ Septimum quia tali die beatus petrus fuit a vinculis absolutus. ¶ Octauum quia beatus iacobus fuit ab herode interfecus.

Nonum: qz xps fuit passus p redemptione humani generis.
Decimū qz fuit a magis in p sepio adorat. Undecimū qz la tro ad misericordiam fuit receptus.
Duodecimū qz angelus ad virginē missus. De hora ho qua angelus ad virginē missus est. lz sit nobis incerta: tñ scdm alber tū puenientior videt fuisse i ortu solis. Dicit em qz circūstātie nunciātis dñt exprimere pprietate nūciati scdm dionysiu. cum annunciet āgelus iste ipsaz in car nationē cum pprietatib⁹ suis. il la aut sit; ortus veri solis sup ter ram illuminātis oēm hominem venientē in hunc mundū. qd tē pus. s. mane est initiū diei. sine p iudicio credi pōt qz hec ānunci atio sit facta in ortu diei. Ad qd facit: qz opus creationis ce pit a luce. vt dicit Beñ. i. cuz di xit deus: fiat lux. qd videt fuisse in principio diei artificialis. ergo multo fortius opus recreati onis qd est nobilius. In incar natione em incipit dies gratie.
Dies aut dies artificialis incipit a luce q. s. est ab ortu sol vsqz ad occasum super nrm emisperuz
Dies etiā naturalis q est vigin tiquattuoz horaz cōprehendes nocte in veteri testamēto incho abat a luce. s. in mane. Et id de tens fuit qz recreatio q est per gram inchoaret a luce. Qd aut dicit Sap. xviii. c. Dū medi um silentiū tenerēt oia. z nox in suo cursu mediū iter haberet oi

potēs sermo tuus dñe. i. filius a regalibus sedib⁹ venit. qz videtur qz ānūciatio ista facta fuerit me dia nocte. Rñdet Alber. qz nō intendit sapiēs ibi notare ipus seu horā incarnationis sed sta tum eoz qbus venit qz oēs vna carbena tenebray errorz z vicio rum erāt compediti. Angel⁹ aut magis debuit nūciare z ex hora nunciatiōis designare proprie tatem z effectū incarnationis. s. initiū seu ortū veri solis potius qz statū eoz quibus ort⁹ est. nec etiā in vespe. i. sero debuit nūci are significās finē seculi. i. sextā etatē in qua incarnatus est: qz tē pus non nūciabat incarnationis. Itā em illud fuerat nunciatus p gabrielē Danieli. s. ipsam tunc fiendā incarnationē. Si aut diceret qz conuenientior videt hora in meridie ex eo qz abrahē stanti in ostio tabernaculi i fer uore diei. i. in meridie apparue runt āgeli nunciātes cōceptum isaac qui fuit figura xpi. Illa eti am hora. s. nona xps expirauit in cruce p cuius morte redemp ti z illuminati sumus. In meri die etiaz sole exñte in altissimo poli maximū calozē generat sup terrā. Maximū aut calozem sue dilectiois oñdit deus mitte do filium suū in mundū. Ergo illa debuit poti⁹ nūciare. Rē spondet Albert⁹ qz abrahā desi gnat feruentē affectū patrū anti quoz quē habebāt ad istā incar nationē fiendā. Sed angel⁹ nō

L ad hoc missus fuerat nunciare
 id est desiderium patrum si impletio-
 nem et in unum illuminationis quod
 autem hora passionis fuerit meri-
 dies facit ad propositum videlicet: quod
 sicut sole mundi materiali ad
 occasum tendente congruebat verum
 solem christum mundum relinquere quod ad
 usum vite humane. Ita congrue-
 bat quod sole materiali oriente. scilicet in
 principio diei simul orientes ab in-
 tra verum sol iusticie christus deus nos-
 ter per incarnationem. Et sic in
 opere redemptionis charitas mo-
 straretur in summo. Opus in in-
 carnationis sine passione non fu-
 it opus redemptionis. Unde sic in car-
 natio magis in se esset quam passio:
 tamen magis demonstrata est charitas
 in passione. Ergo non fuit sumus
 quod recepit augmentum. Unde chari-
 tati ostense in incarnatione facta
 est additio secundum demonstrationem
 exteriorem in passione per quam cha-
 ritas ultima est in ostensionis per-
 fectio. Et ideo in meridie passio
 magis quam incarnatio congruit fie-
 ri. Hec Albertus. Et sic franciscus
 de maronis in sermone de an-
 nuntiatione virginis opinando
 dicit. quod angelus apparuit vir-
 gini hora completorii colloquens
 cum ea usque ad mediam noctem quod in
 fine horarum eius. Ergo prebuit assen-
 sum: ob id illa hora ergo consue-
 vit pulsantibus campanis per signo a
 fidelibus salutaris. quod hora congruit
 mysterio incarnationis secretis-
 simo quod media nocte omnia silent.
 Tertium quod est considerandum de

missione angeli dicit localitas
 ad quem. scilicet locum angelus missus
 est et hoc tripliciter.

Primo quantum ad provinciam.
 Secundo quantum ad civitatem.
 Tertio quantum ad habitaculum.
 Primo quantum ad provinciam. Lu-
 cas dicit illam fuisse galileam. In qua
 convenienter facta est annuntiatio
 christi secundum Albertum et propter factum
 quod fiebat et propter finem per quem fi-
 ebat. Incarnatus enim fuit dominus: ut
 iudeos et gentiles salvaret. Pro-
 pterea in regione que ab utrisque ha-
 bitabat annuntiari et recipi voluit.
 Quod autem in galilea habitarent
 gentiles et iudei patet per illud ysaie
 c. Primo tempore alleluata est terra
 sabulon et c. transiordanam galilee
 gentium ubi dicit Malco. de lira.
 quod rex salomon. ut scribitur in reg.
 ix. c. Dedit hayra regi tyri que er-
 rat gentilis. xx. oppida in galile-
 a. Albertus vero dicit: quod ductis
 iudeis in captivitate in nimit-
 ue missi sunt a rege multi genti-
 les ad habitandum in galilea: et
 sic mixti erant gentiles cum iudeis
 que remanserant et sic in regione com-
 muni recipi voluit qui per omnia na-
 tus est. Non enim iudeorum deus nisi
 et gentium. Item regio illa suo
 nomine proprietate incarnationis pro-
 priissime expressit. Galilea enim in-
 terpretatur revelatio seu transmis-
 sio. In hac autem annuntiatione fiebat
 summa secretorum revelatio quam ver-
 bum quod erat in principio apud de-
 um et lucem habitat inaccessibilem
 caro factum est. Et vidit omnia caro
 salutare dei nostri: quod liberum aper-

fuit et soluit signacula via et quae
cumque audiuit a patre nota fe-
cit nobis. ¶ Similiter et hic fiebat
transmigratio maria: quae de igno-
rantia in scientia: de culpa ad
gratiam: de umbra in veritate: de
austeritate in benignitate: de ser-
uitute in libertate: de tiorre in as-
mone: de gravitate in leuitate.
Et diuinitas transmigravit in
humanitate: quae maria transmigra-
tio fuit: quae in ea primū adu-
tinū transmigravit in vna persona. Nec
obstat si dicat quod iudeis Christus pro-
missus est. Ergo ibi in iudea con-
cipi debuit. falsus enim hoc est quod
et gentibus ut patet per prophetas pro-
pue ysaiā. Sed bene promissum est
quod de eorum semine Christus nasceretur
quod eis solutum est. Et sic salus
ex iudeis est originaliter: sed non
propter eos. ¶ Secundo quibus
ad ciuitate clarū est. quia nun-
ciatus est in ciuitate nazareth quod
etiā non vacat a mysterio: quia
interpretatur flos. Sicut autē di-
uine generationi ita et huma-
ne assimilatur generatio floris de
flore. Flos enim pullulat de vno
et indecore est cum spe utilitatis
in fructu. Similiter secundum diui-
naz generationem procedit fili-
us de vno scilicet patre qui est
in celis sine matre. Et secundum gene-
rationem humanā de vna scilicet matre
in terris sine patre. Vnde ipse spon-
sus ecclesie ait in canticis. Ego
flos capiti. Bene ergo in nazareth
concepit fuit quod sicut flos de flore
sine mixtione de vna matre saluo
virginitatis decore et matris vtili-

tate processit. ¶ Tertio quibus ad
habituaculū missus fuit angelus
ad domū vbi habitabat beata
maria. dicit enim Lu. Ingressus
angelus ad eam scilicet in ostium domus
sue. ¶ Sed videtur quod ista annuncia-
tio potius debuit fieri in templo.
Quod dignior operatio fieri debet in
digniore loco. vnde orō quod est opus
valde dignū quod cum oramus loqui-
mur cum deo fit coiter in templo.
vnde et Christus dixit Math. xxi.
Scriptum est: domus mea domus
orōnis vocabitur. Sed ista annuncia-
tio et conceptio Christi fuit dignissi-
ma operatio. Ergo fieri debuit
in templo. ¶ Conceptio etiam Jo-
bap. fuit nunciata in templo: ut pa-
tet Lu. i. c. Ergo multo magis
ista quae fuit sine preparatione dig-
nior. ¶ Ad hec respondet Alb.
quod locus non sanctificat homines
sed homo locum: ut dicit Grego-
rius. di. xl. c. Multi Dignior ergo locus
est in quo habitat maioris digni-
tatis et sanctitatis persona et in quo
exercetur perfectior operatio. Erat ergo
dignissima habitatio in terra il-
la in qua habitabat dignissima et
sanctissima creaturarum quae ipse
se sanctus sanctorum semper inhabi-
tauit: hunc quod solam reliquit quod mul-
titudine angelorum frequentauit.
Exercebat etiam ibi in nobilissi-
ma operatione scilicet contemplatio-
nis orōnis deuotionis ut dice-
mus. Dignus ergo oratorius istud
quod illud iudaicum in quo fiebat thau-
roz vitulorum mactatio thuris incen-
satio. Vnde et itaque ista annuncia-
tio et incarnatio in loco dignis-

In summo in templo .s. sacratissimo
 vteri virginalis. Vn̄ canit de ea
 ecclesia. Templū dñi sacrariū spi
 ritu sancti. Et bñs Bernardus
 ait. Mō fuit locus dignior vtes
 ro virginali. Et q̄ ingressus ad
 eam inquit Albertus. Uredim?
 āgelū clausis ianuis domus ad
 eā intrasse et hoc potuisse pro
 pter nature sue subtilitatē: et af
 sumpti etherei corpis qualitatē.
 Qd̄ confirmat Bernardus sup
 p. Missus est dicēs. Non fuit
 difficile āgelo per clausum ostiū
 us intrare et penetrare ad abdita
 virginis: q̄ vtiq̄ ex subtilitate
 substātie sue hoc h̄z i natura q̄
 nec ferreis seris eius arceat in
 gressus quocūq̄ suus eū ferat
 impetus. Angelicis em̄ spiriti
 bus parietes nō obsistūt: sed cū
 eta illis visibilia cedūt et solida
 et spissa penetrabilia sunt eis et
 puia. Suspicandū igit non est
 q̄ aptum ostiū angelus inuene
 rit virginis cui nimirū in p̄post
 to erat frequentias hoīm fugere
 vitare colloquia: ne vel orānis si
 lentū turbaret. Et lauserat i q̄
 sup se illa hora habitaculū suū
 prudētissima virgo: sed hoībus
 nō angelis. Et sic potuit ad eaz
 intrare āgelus: sed nulli hoīm
 facilis patebat accessus. hec be
 atus Bernardus. Quartus
 cōsiderandū de missione angeli
 ad virginē dicit actualitas. In
 quo .s. actu erat bñ virgo qñ ad
 eaz missus est āgelus. Et respō
 det Albertus q̄ erat in actu cō

templationis. Itam ad cōtem
 plationē p̄inet qd̄ dicit intrenis
 Sedebit solitari? et tacebit et le
 uabit se sup se. Dicit em̄ philo
 sophus q̄ aīa sedendo et quiete
 scēdo fit prudēs .i. sapiens. S̄
 beatissima virgo in cōcipiendo
 debebat fieri h̄go prudētissima
 et m̄ sapientie. Ergo p̄gruebat
 ei sedere mēte et q̄scere: qd̄ fit p̄
 cōtemplationē. Et us etiā dñs ap
 propinquaret i illo mysterio be
 atissime virgini descēdēdo et ip̄
 sa debuit obuiare ei ascendēdo
 s. eleuando se sup se p̄ cōtēpla
 tionē scdm̄ illud Amos. iij. ca.
 Preppare in occursum deo tuo
 Itā nobilissima opatio fuit cō
 ptio filij dei. ideo debuit fieri in
 nobilissimo statu q̄ est stat⁹ con
 templationis. Erat ergo bea
 tissima virgo in ip̄a ānunciatio
 ne et cōceptione in sumo cōtem
 plationis assensu: tota p̄ dilecti
 onē in deū trāformata. Et be
 da sup illud Luce. xi. c. Beati q̄
 audiūt verbū dei. dicit hoc in lo
 co beate dei genitricis excellēt
 tia cōmendat: q̄ in tāta specula
 tionis custodia dño famulaba
 tur q̄ ip̄ius hūilitati et sc̄ritati
 nullus sc̄toꝝ comparatur.
Qualiter angelus apparuit
 virgini in assumpto corpe in for
 ma humana et etate iuuenili et
 veste clara et locut⁹ est voce sen
 sibili. Capitulum. ij.
Secundū mysteriū cōtem
 plandum de ānunciatio
 ne virginis dicit angelice appa

no.

ritionis. Circa qd̄ p̄sideremus
 angeli appet̄tis q̄tuor p̄ditioes.
 ¶ Prima dicitur forme
 ¶ sc̄da etatis
 ¶ tertia claritatis
 ¶ quarta locutionis
 ¶ Prima p̄ditio p̄siderāda dicitur
 forme. Apparuit em̄ āgelus
 virgini in specie corpali quā ip̄e
 assūpsit ex aere p̄densato. Et magis
 apparuit in forma humana
 q̄ in alia forma corporea s̄m Albertū
 qz virgo sensibiliter ab an-
 gelo illūinari debuit. Illuminatio
aut̄ sensitua ad cognitiones
fit mediate locutione. Ergo me-
 dia illuminationis debuit esse lo-
 cutiū. Sed nullū sensituum est
 locutiū nisi hō. et ideo decuit:
 ut ipse in specie humana nō in
 alia appareret. ut sicut nobilissi-
 mū intellectū erat qd̄ illumina-
 bat eā interius. s. deus. sic nobi-
 lissimū esset instrumentū p̄ qd̄ il-
 luminabat̄ exteri. s. species hu-
 mana. ¶ Et hec forma humana
 fuit in sexu virili. qd̄ p̄z ex verbis
 Amb. dicentis sup̄ Lucam. Re-
pidare virginū est et ad oēs viri
ingressus pauere: et omnes viri
affatus vereri. qd̄ ideo dicit: qz
 euangelista ait q̄ turbata est i ser-
 mone angeli. qz speciem viri habe-
 bat. ¶ Patet etiā hoc ex eo: qz de
 similib̄ idē est iudiciū. ut dicit i
 glo. in. c. Trāssato sacerdotio.
extra. de p̄stitutionib̄. ¶ Et in. c.
Inter corpalia. Et de trāssatati-
one episcopi et electi. Et in Glo
 i. c. int̄ ceteras. Extra. de rescri-

ptis. et extra. de electioe. in. c. du-
 dum. Et di. iij. c. Deniqz. ¶ Et
 di. v. c. Ad eius. ¶ Et i. q. iij. c. si
 quis obiecerit. ¶ Et. ff. de legib̄
 c. Non p̄nt. In oibus aut̄ appa-
 ritiōib̄ angeloz figuratiuis hu-
 ius annunciatōis angeli appa-
 ruerūt in forma viroz. ut qn̄ ap-
 paruerunt tres viri. i. angeli ab-
 abrahe. Ben. xvij. c. Ergo et nūc
 angelus apparuit in specie viri
 Addit̄ et alia rō sc̄dm Albertum
 qz sexus femineus nō est illumi-
natiuus sed magis illuminand̄
sc̄dm aplm̄ dicente. Mulieres
 in ecclesijs taceant sed domi vi-
 ros suos interrogēt. Caput em̄
 mulieris est vir. Ideo angelus
 potius debuit apparere in sexu
 virili q̄ femineo. s. q̄tum ad a-
 spectū. ¶ Sc̄da conditio p̄side-
 randa dicit̄ etatis. ¶ Apparuit
 etiā angelus in etate iuuenili n̄
 puerili aut̄ senili. Rō est sc̄dm al-
 bertū qz senex in q̄tuz h̄mōi di-
 cit defectū et similiter puer. Sed
 iuuenis dicit̄ nouitate cum p̄fe-
 ctione. hic aut̄ m̄n̄ciabat̄ ille q̄
 fuit nouus sc̄dm humanitatē: p̄-
 fectus sc̄dm diuinitatē. Ergo a-
 nuncio in specie iuuenili debu-
 it nūciari. ¶ Q̄gruebat ergo for-
 ma iuuenilis illuminationi sen-
 sibili. nō aut̄ pueri vel senis for-
 ma: qz pueri nō p̄fecte vtunt̄ di-
 scretione sensu: et senes defici-
 unt sc̄dm sensum. ¶ Neutra ergo
 etas p̄ueniebat illuminationi sen-
 sibili vbi necessaria est et discre-
 tio sensu et vigor organoz.

f

Tertia conditio consideranda dicitur claritatis. *Secundum Albertum.* angelus iste apparuit virgini in veste clara. *Non enim apparuit nudus sed indutus quod in scripturis sic legitur angeli apparuisse. Nam in resurrectione viderunt mulieres in monumento duos angelos in albis sedentes. Et post ascensionem christi immediate appuerunt duo viri in albis vestibus. id est angeli. ut habetur Actuum. i. c.* Sic appuit angelus virgini in veste clara non alba nec nigra vel rubea. *Et hoc propter annunciantem et propter recipientem et propter nuntiatum.* Propter nuntiatum qui est angelus qui claritatem cognitionis et puritatem habet. *Propter virginem recipientem quod concepit sine tenebra peccati.* Propter annunciatum qui sine peccato conceptus peccare non potuit. **Quarta conditio consideranda dicitur locutionis** ubi queritur quomodo locutione locutus est angelus qui appuit virginem. *Hinc enim angeli suas locutiones ad invicem et ad animas beatas spirituales nobis ignotas. manifestantes suas cogitationes et affectus. de quibus diximus in sermone de lingua.* Hinc et suas locutiones ad homines cum ad eos mittuntur. *Aliquam interiores. scilicet illuminando et instigando ad bonum.* Sicut zacharias propheta dicit. *id est. Dixit angelus qui loquebatur in me. scilicet in mente.* Aliquam vero cum mittuntur in specie visibili loquuntur etiam voce sensibili. sicut patet de angelis apparentibus abrahe. nuntiantibus precep-

tum ysaac. *Et de angelis apparentibus in forma humana in resurrectione christi ad monumentum clara voce annuntiantibus eam mulieribus. Et in ascensione discipulis.* Ita dicendum est hic quod sicut in specie humana ut dictum est appuit marie: ita et voce humana locutus est: ut patet ex littera evangelistis. *Enim angelus non haberet dentes naturales ut homo nec palatum guttur vel pulmonem ex quibus formatur vox humana. tamen et sine illis potuit formare vocem humanam. id est similem ei.* Sicut et cum facta est vox de celo quod audita est. *Hic est filius meus dilectus in aere ubi illa instrumenta vocis humane non erant.* Decuit enim ut sicut non solum illuminatione invisibili mens eius illustrabat et inflamabat a deo ita etiam et visione clara et locutione sensibili oculi eius et auditus eius et omnes sensus reficerentur in domino.

Quod in angelica salutatio exprimitur dei maiestas et sublimitas unionis ac utilitas incarnationis et quadruplex excellentia virginis benedice. La. iii.

Primum mysterium de templum domini de annuntiatione virginis dicitur angelice salutatio. Ingressus quippe angelus ad virginem salutavit eam dicens. Ave gratia plena dominus tecum benedicta tu in mulieribus. In qua salutatio continentur quattuor.

Primum est mittentis maiestas. Secundum unionis sublimitas.

Tertium incarnationis utilitas.
Quartus marie singularitas.
Primū qđ p̄tinet in angelica salutatiōe est mittētis maiestas
 Dixit em̄ verba salutatiōis āgel
 lus ex pte dei. **N**ec enim dictio
 Ave habet tres lras inuētēs p
 sonas diuine maiestatis. s. patris
 ⁊ filij ⁊ spūsscti. Nam prima lra
 que est. **A.** significat spūscm̄ ip
 se em̄ spūssanctus vt ait Greg?
 amor est. **S**ecda lra est. **V.** signi
 ficās psonam filij qui est verbū
 pris ⁊ quasi medi? nō sicut s nū
 mero inter prēm ⁊ spūscm̄. In
 quit em̄ Johānes. i. canōica. c. v
 Tres sunt qđ testimoniu dant i ce
 lo: p̄r. verbū. ⁊ spūssanctus. **T**er
 tia lra est. **E.** significans patres
Mā vt dicit Hilari? li. de trinita
 te. **E**ternitas est in patre non
 ita tñ quin filius ⁊ spūssctus sit
 eternus cū eo: sed qz ei approp
 at magis. **E**ternū em̄ importat
 quid sine principio. **F**ilius aut
 ⁊ spūssanctus quis nō habeāt
 principium huius creatiōis nec
 factionis: habēt tamē emanatio
 nis principiu vñ Augu. li. iij. d
 trinitate ait. **P**ater est principiu
 totius deitatis: qz emanat filius
 a p̄re: ⁊ spūssctus ab vtroqz: et
 ab eterno. **S**olus aut pat̄ est
 sine aliquo principio: qz a nul
 lo ipse emanat ⁊ vt inquit tho.
 i. parte. q. xxxij. **L**ies attribuiam?
 patri aliquid auctoritatis ratio
 ne principij. **N**ihil tamen ad
 subiectionem vel minorationes
 quo cuiqz modo pertinentis at

tribuimus filio aut spiritui san
 cto. **N**am principium in diuinis
 significat originem. **D**ixit ergo
 angelus. **A**ue quasi dicat tota
 trinitas me mittit ad te qz ⁊ ipsa
 tota opabit istam incarnationē
 in te. **T**ota nāqz trinitas. s. pa
 ter ⁊ filius ⁊ spiritussctus. opa
 ta est mysterium incarnationis.
 scz formādo illud corpus ex vir
 gine animam xp̄i subito crean
 do ex nichilo: ⁊ vnionē illā hu
 manitatis sue cum deitate effi
 ciēdo ⁊ gratiam ⁊ sapientiam ei
 infundēdo. **I**nseparabilia sunt
 em̄ opera trinitatis. vt dicit au
 gusti. **E**t idem in glo. in. c. i. de
 summa trinitate ⁊ fide catholi
 ca. **E**t de con. dist. iij. c. vltimo
 ⁊ dist. v. c. Saluator. **E**t xxvij.
 q. i. c. Sic em̄. scz ab extra. **N**icet
 solus filius nō pater nō spiri
 tussanctus vnitus sit nostre hu
 manitati in vna persona. **A**nge
 lus itaqz cum dixit. **A**ue a tota
 trinitate dixit se missum. **S**e
 cundum quod cōtinetur in an
 gelica salutatiōe est vniōis sub
 limitas. **A.** enim est prima lites
 ra alphabeti in quo omnes sci
 entie comprehenduntur. **E**t vt
 inquit Isidorus. i. libro ethimo
A littera in omnibus gentibus
 prior est pro eo qđ ipsa prior na
 scentibus vocem apperiat. **A**n
 de et latini dicunt. **A.** greca al
 pha/ hebrei aleph. **A.** vero est
 vltima litterarum vocalium se
 cundum latinos. **I**n salutatiōe ve
 ro angeli iste due lre. **A.** ⁊. v. iun
 s n

guntur cū e in vna dictione ad significandū q̄ diuina natura et hūana vnita sunt ad inuices in vnitate p̄sone in virgine maria. Inter naturas em̄ intellectuales p̄ma et suprema p̄cipium ois creature et sapiētie ē natura diuina signata p. A. vnde ip̄e de' dicit apocalypsis. i. ca. Ego 'suz alpha et o. p̄cipiū et finis ois creature. Ultima autē naturaz q̄ intelligentiā habet ē natura hūana designata p. A. Dicit ḡ angelus. Aue q̄si dicat h̄ est qd̄ tibi nūcio qz in te vniētur in vna p̄sone de' et hō. Naturā em̄ hūanā in te et de te assumet. Tertiu' qd̄ cōtinet in angelica salutatiōe est incarnatiōis utilitas. Dicit em̄ in qdā versu. Q̄s dicūt. E. vl. A. qd̄ nascūtur ex eua. s. in egressu ex utero matris. Mascūtur em̄ lugēdo q̄ plorat' est q̄si quedā p̄phetia n̄ri incolat' designās ex h̄ q̄ in terrā et vallē lachrymaz et miseriarū intram' et masculus q̄dez in ploratu suo nascēs p̄fert. A. q̄si dicēs. Similis suz ade masculus miserias inumeras et mortē cui sum subiectus deplorās. Femina autē in ortu suo plorās. E. resonet q̄si diceret femina suz eue simit̄is cuius miseris et maledictis subūciōz Sz adam et eua cū filiis et filiabus suis ab eis mortificatis viuificant p̄ ḡgines matrē: qd̄ significat p̄ medius. El. int. A. et E. medietrix et genitrix vite p̄

filiū suū b̄ndictū. Tibi etiā aduertendū q̄ istud nomē eua s̄ littere ip̄e p̄rio exp̄mans̄ s̄m ordinē suuz sonat Aue. Quasi dicat angelus. ideo dico tibi Aue q̄si tota p̄ria es eue. Et hoc est qd̄ canit ecclia in hymno. Sumēs illud aue gabrielis ore: fūda nos in pace mutās eue nomē. Illa em̄ eua fecit filios suos inimicos dei et ḡgo nos pacificauit deo. Illa supbiuit contra dñm similis volēs esse deo: ista se p̄fūdissime hūiliauit volcās se nō matrē dñi sicut erat s̄ ancilla dñi. Ecce ait ancilla dñi. Illa m̄r cūctoꝝ spūalis interfectrix: hec cūctoꝝ mat̄ spūalis viuificatrix. Illa maledicta in triplicit̄ a deo: hec b̄ndicta in matris utero. Et ideo merito dixit angelus. Aue qd̄ ē oppositū eue versis litteris econtra Quarta qd̄ p̄tinet in angelica salutatiōe est marie singularitas: de q̄ quattuor singulares excellētias exp̄ssit angelus. Prima nature. Secūda gratie. Tertia glorie. Quarta benedictionis. Prima virginis excellentia singularis d̄ nature. Secūda em̄ Augu. li. xij. de ciui. Qd̄ penaliter p̄cessit in peccatib' p̄mis naturaliter secutū ē in nascētibus ceteris. Et s̄m Anselmus p̄sone. s. adam corrupit naturā et natura corrupit p̄sonā oem̄ scilicet ab adā p̄ppagationem

libidinosas descendente. Quare
 fili adā multiplici ve affliguntur
 a q̄d̄go extitit in unis. vñ dixit
 āgelus. Ave. i. sine ve. Et hoc
 triplici q̄dē modo cui subiacet
 totū femineū genus. p̄mo. s. pu
 doris laboris et doloris. Beata
 vero virgo fuit sine ve pudori
 in d̄ceptiōe: sine ve laboris
 in gestatiōe: sine ve doloris in
 parturitiōe. Mā teste Bernardo
 sup̄ missus est fuit s̄m̄ corruptio
 ne fecūda: sine guamie guida:
 sine dolore puerpera. Et aut
 d̄r extra de desposatiōe ipube
 rum. c. Puberes. Puerpere s̄nt
 q̄ in annis puerilib̄ parunt. Ko
 aut̄ q̄re fuit sine corruptione qz
 d̄cepit nō hūano semie s̄ misti
 co spiramine angelo illi dicēte
 sp̄s sc̄us sup̄ueniet inte: fuit
 sine ve laboris qz leue pondus
 imino delectabile gestat. Fuit
 sine ve doloris qz parturit sine
 lestone. Hac triplici maledictio
 ne in nulla muliere natura im
 munis fuit nisi in sola virgine
 b̄ndicta vñ eue gen. iij. c. dictū
 est. Ad̄ multiplicabo erūnas tuas
 et cōcept̄ tuos. In dolore pa
 ries filios tuos. Sc̄do etiā mō
 in h̄gine p̄ aue excellētia natu
 re demōstrat qz ab alio triplici
 vhe in unis fuit. s. a d̄cupiscētie
 culpe et pene de q̄ aqla clama
 bat apocalipsis. ix. c. Vhe vhe
 vhe habitātib̄ in tra. Fuit em̄
 brā h̄go s̄m̄ p̄mo vhe. h̄ est sine
 cōcupiscētia peti original. quia
 s̄m̄ illo d̄cepta ē vñ ab illo sc̄ifi

causa. vñ Lanti. iij. ca. d̄r Totā
 pulchra es amica mea: totā pul
 chra es et macula nō ē i te. Fuit
 sine vhe culpe mortal̄ et venial
 lis. vñ Auḡ in li. de natura et
 grā ait. L̄ n̄ de pctis agit nullā
 volo de mre d̄ni facere q̄stione
 Fuit tertio s̄m̄ vhe pene q̄ est in
 separatiōe aie a corpore: qz in ta
 li separtiōe nullā s̄sit penā: nec
 etiā suū corp̄ putrefactu est: qz
 assuptū vna cū aia. Et tertio p̄
 aue in virgine excellētia nature
 demōstrat qz fuit sine alio tri
 plici vhe. s. carnis mūdi et dya
 boli: luxuriā excludit p̄ h̄ginita
 tē: auaritiā p̄ paup̄ratē: dyabo
 lū vñ sup̄biā p̄ h̄ūilitatē: qz has
 virtutes p̄fecissime i se habuit
 Sc̄da virginis excellētia sin
 gularis d̄r gr̄e h̄ac exp̄ssit āgelus
 cū dixit. Brā plena de hac
 h̄o plenitudine dixi in alio s̄mo
 ne de annūciatiōe in opere de
 laudib̄ sc̄oꝝ. Tertia virgini
 nis excellētia singularis d̄r gl̄ie
 Et h̄ac exp̄ssit āgelus cū dixit.
 D̄ns tecū vbi sciendū q̄ sc̄dm̄
 doctrinā theologoz: de d̄r esse
 in oibus reb̄ creat̄ trip̄l̄. s. p̄
 essentiā p̄sentiā et potētiā. Et
 in sc̄is suis quarto modo. s. p̄
 inhabitante gr̄as vñ h̄ic i choas
 tā vñ in futuro p̄sumatā oibus
 h̄is modis erat de in brā ma
 ria p̄fectū q̄ in ceteris oibus.
 Dicit em̄ de cē in creaturis p̄
 essentiā in quātū p̄ suū p̄tinuus
 ifluxū p̄seruat creatā in ee. vñ
 Grego. in omelia ait. L̄ n̄cta in
 s̄m̄.

nichilū tēderēt nisi ea manus
 omnipotentē sustēteret. Et sic ex-
 ponit Crisostomus illud Jo-
 han. i. c. Sine ipso. s. gubernate
 scdm̄ ē nichil. i. qd̄ factū ē nichil
 ē. quāto aut̄ aliq̄ creature v̄l in
 specie v̄l in indiuiduo h̄z p̄fecti?
 esse tanto maḡ aliq̄ modo dici
 pōt de' ibi magis inesse p̄ essen-
 tiā. v̄n magis in hoīe q̄ in bru-
 tis. Et q̄ b̄tē marie dedit nob̄
 lissimus esse et h̄m̄ aiām et h̄z cor-
 pus: q̄ fuit optime disposita vt
 p̄ciperet x̄pm̄. ideo quātum ad
 hoc de' p̄ essentiā in ea fuit ex-
 cellenti' q̄ in alijs reb' creatis.
 S̄ hoc loco pleriq̄ scire cupi-
 unt. An sicut b̄tā v̄go pulcher-
 rimā habuit aiā ita et pulchrū
 dederit de' esse corporis. Et ad
 hoc dicit Albert' sup̄ Adissus
 est. q̄ sic et q̄ pulcherrima fuit
 virgo ip̄a etiā h̄m̄ corp' tam q̄
 ad debitā corporis quātitatē et
 q̄litatē q̄ quo ad elegātem mē-
 broz dispositionē et p̄portionē
 q̄ etiā q̄ ad coloris venustatez.
 Et hoc p̄bat tripliciter. Primo
 auctoritate. Secdo exemplo.
 Tertio rōne. Primo aucto-
 ritate Salomonis dicēd̄ in p̄so-
 na dei. Tota pulchra es amica
 mea. Tota pulchra es et macu-
 la nō est in te. Nulla aut̄ diu-
 ctior et amicitior deo beata vir-
 gine q̄ tota pulchra fuit in aiā
 et corpore. Qd̄ aut̄ euāgelium
 nichil dicat d̄ pulchritudine ei'
 corporali. Ideo scdm̄ est q̄ cum
 ipsa d̄nā n̄rā sit posita nob̄ in

speculū et exēplū salutis non vol-
 luit eā in talib' laudari: quozū
 iordinat' appetitus v̄l abusus
 multū est causa peundi. Secdo
 p̄bat Albert' pulchritudinem
 virginis exēplo figurali veteris
 testamēti. Mā q̄ttuo: iueniū-
 tur ibi mulieres b̄tām marias
 exp̄ssissime figurantes. s. hester
 diugata: iudith vidua: rebecca
 et rachel virgines. Mā de re-
 becca d̄r gen. xxiij. ca. Qd̄ fuit
 puella decora nimis virgo q̄
 pulcherrima et incognita viro.
 Et d̄ rachele genesis. c. xxi.
 q̄ erat decora facie et venusto
 aspectu. Et de iudith eiusdem
 viij. c. q̄ erat elegāti aspectu ni-
 mis. Et r. c. q̄ d̄ns pulchri-
 tudinē ei' āpliauit vt incōpa-
 rabili decore oīuz oculis appa-
 reret. Et d̄ hester scribit̄ eius-
 dē. ij. c. Erat em̄ formosa valde
 et incredibili pulchritudine oīuz
 q̄ oculis q̄tiosa et amabilis vi-
 debat. Signus aut̄ et figurā d̄s
 assimilari significato et figura
 tot' potior ē veritas q̄ figurā
 Ex quo sequit̄ q̄ b̄tā maria fi-
 gurata p̄ istas tā pulchras mul-
 topulchrior fuerit. Tertio Al-
 bert' p̄bat pulchritudinē v̄gis
 rōe. Mā h̄z philosophū: natura
 est vis in ista reb' ex simili simi-
 le p̄creans. Nisi q̄ natura ipedi-
 atur v̄l erret fili' erit similis p̄ri
 vel matri. v̄n sequitur q̄ fili' qui
 nascit̄ de m̄re et nō de p̄re et tali
 operāte q̄ nō pōt ipediti vel er-
 rare. s. deo. ibi necesse ē. filiū sic

si simile mri et eoduerso. s. rps
 fili? virginis fuit pulcherrim? iux
 ta illd ps. Speciosus forma p
 filijs hoim. Ita q in ipm desu
 derat angel? pspicere: vt dicit Pe
 trus pma sua canonica. q et be
 ata maria mri ei? e pulcherrima.
 Pulchritudo aut illa nulli? po
 tuit ee occasio scadali: qz vt ait
 Bonauetura in. iij. tanto erat
 honestas adiuncta illi pulchritus
 dimi q sicut inuenit scriptu i qda
 libro hebraico null? erat adeo
 libidinosus et incontines q aspi
 ctes virginem cu tanta venustate
 pudicie no icenderet ad illi?
 deuotione, ita q a nullo vnqz
 potuit concupisci. ¶ Secdo de de
 ee p psentia i oib? qz nouit oia
 intima creature. ¶ Dia em sunt
 nuda et apta oculis ei? vt d: ad
 hebreos. iij. c. ¶ S3 in bta virgie
 fuit p psentia: non solu qz vidit
 oia secreta ei? affect? et cogitat?
 oculo cognitiōis: s et oculo ap
 probatiōis oēs act? interiores et
 extiores vt scrissimos approba
 uit. ¶ Tertio de de ee in reb? p
 potētia qz oibus dat virtutē ope
 rādi. vñ Johā. xv. dixit rps. Si
 ne me nichil potestis faceret
 qz virtutē dedit opādi bte marie
 pfecti? q alti pure crature. idō
 pfectius q in alijs fuit cum ea
 ¶ Quarto de de p gram in scis
 qz vt d: pme Johā. iij. c. Qui
 manet in charitate in deo ma
 net et de? in eo. ¶ S3 certe nullus
 pot eāri bte marie i charitate.
 ¶ S3 ultra dictos modos essedi

fuit modo iandito a seculis fuis
 pedissimo .s. p psentia corpora
 lem qn xbu caro facta ē et nō nē
 si de xgine maria. ¶ Ideo angel?
 accomodissime dixit dñs tecus.
 ¶ S3 pleriqz arguūt q nō bñ di
 xit angelus vt edo hoc noie dñs
 illa bñ philosophū: finōes in
 qrendi et faciēdi sūt bñ materi
 am q tractat vñ i materia amo
 ris no d3 ponit nomē timoris
 bñ illud Malachie. i. c. si ego
 dñs vbi ē timor me? ¶ S3 u qz
 hac salutatiōe tractaret mate
 ria sumi amoris. .s. incarnatio fi
 lij dei nō videt q debuerit dis
 cere dñs tecū: s pax tecū: sicut
 et fili? ei? salutabat qz dilige
 bat. ¶ Ad hoc rñdet Albert? q
 in ista salutatiōe in eo q dicit
 Dñs tecū. Duo intēdunt vñ
 vt psona mittētis pprie exp ma
 tur. Altez vt libez arbitriū xgi
 nis ad credendū et assentendū
 iclinet. ¶ Ista aut duo pfectissime
 et pprissime expmit hoc nomē
 dñs qd a potētia iponit. .s. a do
 minādo. vñ bñs Ambrosi? di
 cit q dñs nomē ē potētie. et qn
 absolute d: soli deo appropria
 tur. Alq? ho dñi dicunt respe
 ctu sui illius vl illi? seu alicui?
 loci determinati. ¶ Ipse absolute
 d: dñs: qz est dñs oium. vñ in
 ps. Dñi est terra et plenitudo
 ei? orbis terraz et vniuersi q ha
 bitāt in eo. et Iheser. iij. c. dñs
 vniuersoz tu es. ¶ Quod solius
 dei trinitatis est proprium qui
 est persona mittens in hac sa
 f iij.

lutatione. Et sic persona mittens
 nominat. Per idem autem et liberum
 arbitrium beatissime virginis
 inclinatur quod ad consentiendum in mi-
 rabilia maxime disponit fides
 de omnipotentia: quod credit deum omnia
 facere posse acquiescit ipsum posse
 et naturas mutare et naturis
 imperare. Ad credendum ergo con-
 gruentissime ponitur hoc nomen
 dominus quod absolute positum est omni-
 potentie demonstrativum. Quod non
 liberum arbitrium beatissime virginis etiam
 per se erat facile ad credendum
 paratum non indiguit exprimi cum
 insinuatione omnipotentie: ut dis-
 ceretur. Dominus omnipotens: vel
 cum terrore ut dominus exercituum. Sed
 sufficit levis eius annuntiatio et
 quasi obscura expressio potentie quasi
 per hoc nomen dominus importatur.
 Dicit ergo dominus tecum quasi dicat
 ei aperte. Nichil credas tibi im-
 possibile quod scis te deum in socium
 habere. Sed dic confidenter: omnia pos-
 sum in eo quod in meum est. Si enim al-
 liqui duo unum officium debeant
 operari quid impedit si, unus est
 debilis cum alter sit adeo fortis ut
 per se effectum illum possit indu-
 cere isto etiam non iuvante. Et sic
 patet quod dominus hic ponitur ad no-
 tandam potentiam fieri non timo-
 rem vel terrorem. Quarta vir-
 ginis excellentia dicitur benedictio-
 nis. Dixit enim angelus benedicta
 tu in mulieribus. Quod potest exponi
 secundum duplicem intellectum. Primum
 intellectus est benedicta tu in muli-
 eribus id est super omnes mulieres

quia pervenisti ad tertium benedi-
 ctionis gradum in genere muliebri
 ad quem nulla alia mulier attingit
 vel attingere potest. Primum
 gradus est quod aliqua mulier secunda
 est sed non virgo. Secundus quod ali-
 qua virgo sed non secunda. Ter-
 tius vero soli marie proprius est
 quod sit virgo et secunda. Secundus in-
 tellectus est benedicta tu in mulie-
 ribus quia per benedictionem parti-
 cipat cum omni statu et genere mulie-
 rum. Fuit enim cum virginibus vir-
 go cum coniugatis secunda et cum
 viduis continens et casta. Quod
 insolita et dignissima fuit hec
 saluatio: o quam blande quod reveren-
 ter ab angelo pronuntiata pro-
 pter quod non immerito virgo cogi-
 tabat qualis esset. Et tandem cum ab
 angelo fuisset de omnibus ac de
 incarnationis mysterio plene
 instructa genibus flexis oculis
 plangentibus et facie in celum erecta
 dixit Ecce ancilla domini: fiat mi-
 chi secundum verbum tuum. Ad hoc filius
 in utero conceptus. Et verbum car-
 ro factum est ut saluum faceret ge-
 nus humanum quod perierat. A.
 Sermo quinquagesimus sextus
 de angelis quorum sollemnitatis in
 ecclesia celebratur propter miraculum
 quod apparuit in monte gargano

Angelis suis

deus mandavit de te ut cu-
 stodiatur te in omnibus viis
 tuis. Illuminati prophete ver-
 ba sunt ista originaliter phal-
 mo nonagesimo. Debitores

sumus fratres charissimi angelis beatis: quoniam volente deo innumera ut sic loquar beneficia nobis prestare non cessant. Quia tamen ipsi inuisibiles sunt et immateriales substantie plerique illos negligunt venerari. Ob quod ut humane imbecillitati consuleretur singulari modo in monte Gargano Anno domini. ccc. nonagesimo loco inuentus est in quo archangeli michaeli aliorumque angelorum iugis memoria usque ad consumationem seculi permaneret. Nam dum quidam puer nomine garganum qui ex euentu suo monti vocabulum dedit infinita pecorum multitudine abundaret contigit ut semel thaurum perderet quem solucite querens inuenit tandem in vertice montis foribus cuiusdam assistere spelunce. Que cuius sagitta appetisset illa velut flamme venti reuoluta eum a quo iactata est mox reuersa percussit. Turbati ciues et stupefacti episcopus sipontinum quid facto opus esset consuluerunt. Qui triduanum ieiunium orandisque deum precipit. Quo peracto factus archangelus michael apparuit per visionem episcopo dicens. Ego sum michael archangelus qui in conspectu domini semper assisto volui autem locum illius spelunce michi dedicandum illo indicio sagitte cunctis mortalibus declarare. Qua visione letior factus episcopus alijs quod viderat enarravit. Et sic ab eo tempore ecclesia ibi consecrata fuit ob re-

uerentiam beati archangeli qui usque in presentem diem a cunctis fidelibus deuotione precipua frequenteratur. Quapropter et sollemnitas angelorum a patribus fuit instituta: quam ex debito et obligatione precepti mense septembris omnes celebrare tenent. Quia vero in tanta festiuitate mens nostra ad ipsos angelos colendos precandisque est inflammanda. Idcirco de ipsis in presenti sermone dicemus. De quibus tria mysteria erunt decurrenda.

Primum de cognitionis.

Secundum productionis.

Tertium missionis.

Quare angelus ab homine cognosci potest: et quomodo spiritus est incorporeus: quomodo potest in assumpto corpore apparere. *L. a. i.*

Primum de angelis mysterium decurrendum de cognitionis. In quo tria dubia proponimus illustranda.

Primum utrum substantie separate que dicuntur angeli possint cognosci ab hominibus viatoribus.

Secundum utrum angeli habeant corpora sibi naturaliter vnita.

Tertium utrum assumant aliquam corpora

per primi dubij illustratione distinguere possumus noticiam triplicem

Prima de propria et intuitiua

Secunda communis et effectiua.

Tertia fidelis et reuelatiua.

Prima noticia de propria et intuitiua que scilicet cognoscit angelum in sui subiecta sicuti est. Et hac angelus cognosci non potest a puris viatoribus ut inquit *2. ho. i. par. q. lxxviii.*

ex eo quod intellectus noster in statu
 presentis vite nichil intelligit nisi
 couertendo se ad fantasmata et
 sic subas materiales quod sub sensu
 et imaginatione non cadunt primo et
 per se in modum cognitionis nobis
 expertum intelligere non possumus.
 Immo et ad in statu inuocetie ut
 etiam dicit Thoma. i. p. q. xciiij. c. in-
 telligere non potuit subas sepa-
 ratas eo quod illi anime competebat mo-
 dus intelligendi per diuersionem ad
 fantasmata sicut et nobis. Et is
 Plato voluerit quod sube imate-
 riales non solum a nobis intelliguntur
 sed sint etiam propria a nobis intellecta.
 Posuit enim formas imateriales
 subsistentes quas ideas vocabat
 esse propria obiecta nostri intellectus et
 ita primo et per se a nobis intellecta.
 Sed quia anime cognitio applicat res
 materialibus sed quod intellectui per
 mixtum fantasmatum sensus. Sed quanto
 magis intellectus fuerit depuratus
 tanto magis precipit imaterialius
 intelligibile veritate. Nichilomi-
 nus strarium videtur sentire in thi-
 meo ubi dixit. Inuisibiliu diuini-
 tarum partium quod demones nuncupant
 prestare rationem magis est opus quam
 ferre valeat hominis ingenium. De
 demetatore vero asserit Thoma. q.
 in. ij. metha. dixit. Si sube ab-
 stracte non possent intelligi a nobis
 tunc natura ociose egisset quia fe-
 cisset illud quod est in se naturaliter
 intellectum non intellectum ab aliquo.
 Sed dicitur hoc deficere. Primum quod
 non sequitur quod si sube separate non
 intelliguntur a nobis non intelligantur

ab aliquo intellectu. Intelliguntur
 cum a seipsis et a se inuicem. Secundo
 deficit finis cometatoris: quia non
 est finis subar separatarum ut in-
 telligantur a nobis. Tercio cog-
 nitio de rebus et effectibus. Quia cog-
 nitio causa per effectum. Et est cog-
 nitio quedam naturalis. Hanc cog-
 nitionem habuerunt philosophi de angelis et
 precipue Aristoteles in xi. metha. quod vo-
 luit quod intelligentie mouerent spe-
 ras celorum et celestia corpora. Secunda
 vero cognitio fidelis de rebus et reuela-
 tiua. Quia scilicet aliquid cognoscitur fide. quia
 sic est certitudinaliter reuelatum hoc
 modo relictis philosophorum vanitatibus
 atque erroribus hominum curiosorum.
 Nos firmissime asserimus: quod an-
 geli sunt nobilissimi spiritus deo bono
 fruentes nobis ut infra docebi-
 mus beniuoli et affecti: quibus medijs dei secreta et mysteria gratie
 hominibus sunt reuelata. Mali vero
 penis eternis iustissime deputati.
 Si vero quis querat vtrum hec veritas
 est exorta. Respondemus quod ex latissimo
 capite scripture sacre veteri
 vtriusque testamento ubi de an-
 gelis expressa fit mentio. Et in Be.
 c. xvi. scribit de agar dum fugeret
 essetque in solitudine quia affligebat
 eam fara domina sua. Cumque inuenisset
 eam angelus domini iuxta fontem aquarum
 in solitudine etc. Dixit ad illam. Agar
 ancilla sarai vtrum venisti quod vadis.
 Que respondit a facie domine mee
 fugio. Dixitque ei angelus domini. Re-
 uertere ad dominam matrem tuam et humilia-
 re sub manibus illius. Et Be. xix. e-
 tulerunt duo angeli sodomam ve

sperere. **¶** Et. xxij. c. Angelus dñi de
 celo clamauit dicens abrahā a
 brahā **¶** Et. xxvij. c. vidit iacob i sō
 nis scalā stantē sup terrā et cacu
 cumē ei⁹ tangēs celi āgelos q⁹
 dei ascēdētes et descēdētes
 p illā **¶** Et. xxxij. c. Jacob itinere
 q̄ ceperat abiit fuerūtq; ei obui
 am angeli dñi. **¶** Et. Exo. xiiij. c.
 Angelus dei p̄cedebat castra in
 israhel: et cū eo p̄tē colūna nubis
¶ Et. xxij. c. Adittā āgelū meuz
 q̄ p̄cedat te et custodiat in via et
 introducat ad locū quē p̄para
 ui tibi. **¶** Et. Numeri. xxij. c. Euz
 vidisset asina stātes angelū cecidit
 sub pedib⁹ sedētis. **¶** Et. ses
 cūdi re. vi. c. Eū extendisset ma
 nū angel⁹ dñi sup iberulalē ut
 disperderet eā mihi⁹ ē dñs sup af
 flictionē et ait angelo p̄cutiēti.
 Sufficit nūc p̄tine manū tuam.
 Erat autē angel⁹ dñi iuxta areā
 ornā iebusei **¶** Et. quar. re. i. c. an
 gel⁹ dñi locut⁹ ē ad heliā. **¶** Et
 fix. c. Angel⁹ dñi percussit in ca
 stris assyriorū. **¶** Et. Thobie. v. c.
 Egressus thobias inuenit iuue
 nez splēdidissimū stāte p̄inctuz
 ad ābulandū: et ignorās q̄ āge
 lus dei esset salutauit eū et dixit
 Unde te habemus bone iuue
 nis. **¶** Et. Judith. xij. c. Uinit
 dominus: quoniam custodiuit
 me angelus eius. **¶** Et. eccle.
 v. c. Me dicas coram āgelo tuo
 nō ē p̄uidētia. **¶** Et. ps. viiij. Adis
 nuisti eū paulomin⁹ ab āgelis.
¶ Et. xxvi. Adorate eū oēs āge
 li ei⁹. **¶** Et. ciiij. Qui facis ange

los tuos spūs **¶** Et. cxlvij. Lau
 date eū oēs angeli ei⁹. **¶** Et. Ba
 ruch. vij. c. Angel⁹ me⁹ erit vo
 biscum. **¶** Et. Danie. iij. c. Angel⁹
 autē dñi descendit cū azaria
 et socijs eius in fornacē et excus
 sit flāmas ignis de fornace. **¶** Et
 eodē. c. Benedicite angeli dñi
 dño laudate et superaltate euz
 in secula. **¶** Et. xiiij. c. Dixit an
 gelus dñi ad Abachuc: ser p̄rā
 diuz qd̄ habes danieli in baby
 lonē q̄ ē in lacu leonū **¶** Et. Ada
 lachie. iij. c. Statim ueniet ad tē
 plus sanctū suū dominator quē
 vos queriū et angel⁹ testamēti
 quē vos vultis **¶** Et. Lu. i. c. Ap
 paruit zacharie angel⁹ dñi stās
 a dextris altaris incēsi. **¶** Et. eo
 dem. c. Adissus ē angelus gas
 briel a deo in ciuitatem galilee
 cui nomē nazareth ad virgines
 despōsatā viro. **¶** Et. ij. c. Angel⁹
 dñi stetit iuxta illos. **¶** Et. eodē
 c. Dixit illis angel⁹ nolite tiere
¶ Et. eodē. c. Facta ē cū āgelo mul
 titudo milicie celestis exercitus
¶ Et. xxij. c. Apparuit ei angel⁹
 dñi d̄ celo p̄fortās eū **¶** Et. Ada.
 i. c. Angel⁹ dñi apparuit in sō
 nis ioseph. **¶** Et. iij. c. Accesserūt
 angeli et ministrabāt ei **¶** Et. xxij.
 c. Erūt sicut angeli dei in celo.
¶ Et. xvij. c. Angeli eorum semp
 vident faciem patris mei qui
 in celis est. **¶** Et. xxiiij. c. Adittet
 angel os suos cum tuba. **¶** Et
 vicesimo quinto. c. Eū venerit
 fili⁹ hominis in maiestate sua
 et oēs angeli eius cū eo. **¶** Et

xxvi. c. An putas qz nō possum
 rogare p̄rem meū ⁊ exhibebit
 michi modo plusq̄. duodecim
 legiones angeloz. Et Joh. v.
 c. Angel⁹ aūt dñi s̄m tēpus de
 scendebat in piscinā. Et ad heb
 i. c. Cui aliquādo āgeloz dixit
 filius meus es tu. Et actū. xij.
 c. Angel⁹ domini afficit ⁊ lumē
 refulsit in habitaculo carceris
 Et Eodes. c. Adisit dñs angelū
 suū ⁊ eripuit me de manu he
 rodis. Et Apocalypsis. i. c. Si
 gnificauit deus q̄ oportet fieri
 cito loquēs per angelū suū ser
 uo suo iohanni. Et. ij. c. fit mē
 tio de angelo pergami tiatirez
 smirne. Et. iij. c. de angelo sar
 dis philadelphiez laodicie. Et
 vij. c. de āgelo ascēdēte ab ortu
 solis. Et. x. c. de āgelo amicto
 nube. Et. xij. c. de angelis plū
 ribus. Et. xiiij. c. de angelo ha
 bente euāgelū eternū. Et. xvi.
 c. de septē angelis habētib⁹ sep
 tem fialas ire dei. Et. xvij. c. de
 angelo descendēte de celo ha
 bente potestātē magnā. Et. xx.
 c. de āgelo descendēte d̄ celo ha
 bente clauē abyssi ⁊ cathenam
 magnā. Et. xxij. c. de angelo q̄
 nō pinisit se adorari a iohāne.
 Ex quib⁹ omib⁹ cogimur cōfi
 teri esse angelos licet illos pro
 statu isto in sui substantia vide
 re nō valeam⁹. De demonib⁹
 aūt videre potes q̄ posui in tra
 ctatu d̄ tiore iudicioz dei. Et Se
 cūduz p̄ncipale dubiū p̄positū
 fuit vtrū angeli habeāt corpor

ra sibi naturalit̄ vulta. Et q̄dā
 ptendūt pbare q̄ sic. Et Primo
 qz origies in li. periarcho dicit
 Solius dei. i. p̄ris ⁊ filij ⁊ sp̄s
 tus sc̄i x̄e idppriū ē vt sine ma
 teriali substantia ⁊ absqz vlla cor
 poree additiōis societate itelli
 gat̄ existere. Et Bernardus
 ome. vi. sup. Lātica ait. liquet
 oēm sp̄m corporeo p̄sus idige
 re solatio. Et Aug⁹ in sc̄do
 sup. Benesim ad litterā. Et in
 tertio de trini. ⁊ in. viij. d̄ ciuit.
 dei. Et i li. de ecclasticis dog
 matib⁹ videt̄ asserere q̄ angeli
 habeāt corpora aerea ⁊ subti
 lissima. Et sc̄do Brego. in ome
 lia vocat āgelū aial rōnale. oē
 aūt animal h̄z corp⁹ sibi natura
 liter vnitū. Et tertio arguit̄ qz
 p̄fectior ē vita in angelis q̄ in
 aiabus. S̄z aia nō solū vivit s̄
 etiā viuificat corp⁹. Et āgeli h̄nt
 corpora sibi naturaliter vnita.
 S̄z p̄tra istos ita debilit̄ arguē
 tes ē doctrina oīum theologo
 rū in sc̄do sentētiarū. viij. Qui
 sequētes Dyonisiū ⁊ Dama
 scenū asserūt āgelos nō habere
 corpora sibi naturaliter vnita.
 Et ratio secundum Thomam
 prima parte questione quin
 quagesima prima. Quia quod
 accidit alicui nature non iue
 nit̄ naturaliter in illa natura.
 Sicut habere alas qz nō ē de
 rōe aialis nō cōuenit oī aiali.
 Cum autem intelligere non
 sit actus corporis nec alicuius
 corporee virtutis habere corp⁹

unitum non est de ratione substantie
 intellectualis in quantum homo. Et
 accidit alicui intellectuali substantie
 propter aliquid aliud. Sic aie
 rationali competit uniri corpori. quod est
 imperfecta et in potentia existens in ge
 nere intellectualium substantiarum
 non habens in sui natura plenitudi
 nem scientie sed acquirens eam
 per sensus corporeos a sensibilibus
 rebus. In quo cumque autem
 genere inuenit aliquid imperfectum
 cum oportet persistere aliquid perfectum
 in genere illo. Sunt ergo ali
 que substantie intellectuales perfectae
 in natura intellectuali non
 indigentes acquirere scientiam a
 rebus sensibilibus. Quare non
 omnes substantie intellectuales sunt
 unite corporibus: sed aliquae sunt a
 corporibus separate. Ad primum
 ergo obiectum de sententia Orige
 nis dicit Thome. quod audiendum non
 est: quod ut scribit Iheronimus in episto
 la ad desiderium. Origenes meli
 or in bonis peior in malis fuit.
 Cuius hereses in libris periarcho
 quos ipse composuit maxime in
 ueniri dicuntur. Magister in hy
 storia scolastica super genesis cir
 ca principium. Periarcho inquit
 est liber in quo Origenes dixit
 spiritum adhuc in aere per demonibus
 pati debere. sicut in terra
 passus est per hominibus. Augustinus
 vero in practis locis non loquitur
 asserendo: sed referens opinionem
 platonicoz quod ponebant esse aliqua
 animalia aerea quod demones nomi
 nabant. Dictum adhuc Berni in

telligendum est sane quod spiritus creati
 indigent corpore instrumento non
 sibi naturaliter unito sed ad ali
 quid assumpto propter instructio
 nem nostram. Ad secundum de ver
 bo gregory. respondet quod ipse vocat
 angelum rationale animal metapho
 rice propter similitudinem rationis.
 Ad tertium inquit sanctus doctor
 quod viuificare effectiue: simpliciter
 perfectionis est. unum et deo dicitur.
 Sed viuificare formaliter est sub
 stantie que est pars alicuius na
 ture et non habentis in se integram na
 turam speciei. unum substantia in
 tellectualis que non est unita corpo
 ri est perfectior quam ea que est
 corpori unita. Hinc Damascenus
 ait. Angelus est substantia
 intellectualis incorporea. et Dio
 nysius. Angeli sunt spiritualia lu
 mina immateriales incorporei.
 Tertium dubium principale fu
 it utrum angeli assumant aliquan
 do corpora. Et quod sic patet. quod Au
 gustinus. li. xv. de ciui. dei dicit. quod an
 geli in assumptis corporibus abrahe
 appuerunt. Thome. xv. ait quod non
 nulli tenuerunt angelos nunquam corpora
 assumptisse. Sed omnia que in scripturis
 diuinis leguntur de apparitionibus
 angelorum dignissime sunt ima
 ginatos. In hoc non videtur con
 sonum iterum sacre scripture. Quia id
 quod imaginaria visio videtur esse
 la imaginatio videtur. unum non videtur
 indifferenter ab omnibus. Scriptu
 ra autem diuina sic introducit in
 dum angelos apparetes ut coniter
 ab omnibus videretur. Sicut an

Nostrum

geli apparētes abrahe visi sunt ab eo ⁊ a tota familia eius. ⁊ a loth ⁊ a ciuib⁹ sodomorū visi sūt angeli q̄ venerūt sodomā vespere. Similr angel⁹ q̄ apparuit thobie ab omib⁹ videbat. Ex quo manifestū est ista sic cōtigisse h̄m corporeā visionē qua videtur id qd̄ positū est extra visentē: vñ ab oibus videri potest. Tali aut visionē non videt nisi corpus. Quis ḡ angeli neq̄ sint corpora neq̄ habeāt corpora sibi naturalit̄ vnita: relinq̄t q̄ assumāt aliquā corpora. Et h̄ illis non indigeāt ppter seipsoꝝ assumunt tñ illa ppter nos vt familiarit̄ cū hominibus querēdo demōstrent intelligibilē societatez quā homines expectāt cū eis habendā in futura vita. Insuper q̄ angeli corpora assumpserunt in veteri testamento fuit quoddā figurale iudiciū: q̄ verbū dei assumpturus esset corp⁹ humanū. Quē em̄ apparitiōes veteris testamēti ad illā apparitiōez ordiate fuerūt q̄ filius dei apparuit in carne. Nota dicit tñ q̄ corp⁹ assumptū vnit angelo nō quidē vt forme nec soluz vt motori: s̄ sicut motori representato p corp⁹ mobile assumptus. Sicut em̄ in sacra scriptura pprietates rez intelligibilium sub similitudinib⁹ rez sensibilium describunt. Ita corpora formant sic ab angelis diuina virtute vt congruat ad representandū āgeli intelligibiles pprietates. Et h̄ est āgelū

assumere corp⁹. Et si q̄s obstarēt q̄ angeli nō assument corp⁹ de tra vl̄ aqua q̄ nō subito disparerēt neq̄ de igne: q̄ cōburerēt ea q̄ cōtingerēt: nec ex aere q̄ aer infigurabilis. Ergo angeli corpora nō assument. Rñ dicit Tho. q̄ h̄ aer in sua claritate manēs nō retineat figuras neq̄ colorē: tñ qñ condensat ⁊ figurari ⁊ colorari potest sicut p̄s in nubib⁹. Et sic angeli assument corpora ex aere cōdensādo ipsa virtute diuina q̄tū necesse ē ad corporis assumēdi formationes. Sed adhuc orit̄ hic difficultas ppter ea q̄ docēt sacri doctores. Illā corp⁹ assumptū ab angelo videtur quasi viuū ⁊ opa vite habens ⁊ tñ nō ē viuū neq̄ habēs opavite. Apparet organizatum h̄is oculos ⁊ nares ⁊ alia sensuum instrumēta ⁊ tñ p organa illa angel⁹ minie sentit. In corpore sic assumpto angel⁹ videtur loq̄ ⁊ tamē nō est ppria locutio illa. Similr comedit ⁊ illa non est vera comestio. Ergo in talib⁹ apparitiōib⁹ nō ē nisi quedā fictio siue deceptio. Ad hec rñ dicit Tho. vbi. s̄. q̄ sicut nō ē cōtra veritatez q̄ in scripturis intelligibilia sub figuris sensibilib⁹ describant. Quod non dicit ad astruendū q̄ intelligibilia sunt sensibilia. Sed q̄ p figuras sensibilium pprietates intelligibilium h̄ similitudinē q̄dā dāt intelligi. Ita nō repugnat veritati scōrū āgelorū q̄ corpora ab eis assumpta videtur

deant hoies viuētes cū nō sint
 Nō em̄ assumunt nisi vt p ppe
 tates hois ⁊ opoz hois spua
 les ppetates āgeloz ⁊ eoz spū
 alia opa designentur. Qd non
 ita pgrue fieret si veros hoies
 assumerēt: qz ppetates eoz du
 cerēt in ipos hoies nō in āge
 los. ¶ Similiter est dicēdum q
 āgeli porgana assūptoz corpo
 ra nullomodo sentiūt nec tñsu
 perflue sunt formata. Nō enim
 ad hoc sunt formata vt p ea sē
 tiant. Sz ad hoc vt p hmōi oꝝ
 gana virtutes spūales āgeloz
 denotent. Sicut p oculū deno
 tatur vtrius cognoscitina āgeli
 et p alia mēbra alie ei⁹ virtutes
 vt docet Dyo m⁹ vlti. c. celestis
 ierarchie. De locutiōe vero an
 geli quā facit in corpore assum
 pto verū est q nō est pprie locu
 tiō: s̄ aliqd simile locutiōi i q̄tuz
 āgelus in corpore sic assumpto
 format voces i aere similes vo
 cibus hūanis: q voces forman
 tur vt p illas dei secreta ad nos
 tras aures pueniat. Comestio
 adhuc āgeli nō est vera s̄ figu
 ratua spūalis comestiois. Mā
 comestio importat sumptiones
 cibi quertibilis in sbam come
 dens: ⁊ quis in corp⁹ xpi post
 resurrectionē cib⁹ nō quertere
 tur s̄ resolveret in piacentē ma
 teria: in xps habebat corp⁹ ta
 lis nature i qd possz cib⁹ quert
 ti. vñ fuit vā comestio: s̄ cib⁹ as
 sūpt⁹ ab āgelo neqz quertit in
 corp⁹ assūptū: neqz cop⁹ illud est
 talis nature vt in illd possit ali

metū quertit. ppter ea dixit āgel⁹
 Thob. xij. c. Quā essem vobiscuz
 p volūtate dei videbar qdē mā
 ducare ⁊ bibere s̄ ego cib⁹ ⁊ po
 tu iuisibili vtoz. sūt igit oia i as
 sūptis corpib⁹ ab āgel⁹ nō ad d̄
 ceptōz. s̄ pot⁹ ad vtilitatē nram
 vt ex p̄dicis patet.

¶ Qd de⁹ pduxit āgelos ex tpe
 i celo empireo,

Caplm.

¶ Secundū mysteriū de āgel⁹
 apiendū d̄ pductōis. in q
 p̄siderare debem⁹ pductionem
 eorum q̄tum ad tria

¶ primo q̄tum ad causam.

¶ scdo q̄tum ad tempus

¶ tertio q̄tum ad locum

¶ Primo p̄siderāda est āgeloz
 pductio q̄tū ad cāz. Abi querit
 an āgel⁹ habeat cāz sui esse ⁊ sit
 creat⁹ a deo. Et ad h̄ r̄ndet tho.
 i. parte. q. xliij. ⁊. q. lxi. q̄ neces
 se est dicere ⁊ āgelos ⁊ oē id qd
 pter deum est a deo esse factus.

¶ Si em̄ aliqd inuenit in aliquo
 p p̄ticipatione necesse est q̄ cau
 set in ipso ab eo cui essentialit̄
 quert. sic ferz fit ignitū ab igne.
 de⁹ aut ē ipm eē p se subsistēs ⁊
 eē p se subsistēs nō pot esse nisi
 vñ. Relinquit ergo q̄ oia alia
 a deo non sunt suum esse s̄ par
 ticipant esse. Quare causant̄ ab
 vno ente qd perfectissimum est
 ¶ Ex hīs dixit Aristo. in. ij. me
 thaphisice. Qd qd est maxie ens
 et maxie verum est causa om
 nis entis ⁊ ois veri: sicut id qd
 est maxie calidū ē cā ois calidi
 algazeles vno i eodē loco iqt. ip

Tum esse deo maxime conuenit
 qm ipse est origo et principiu ef-
 fendi et qd est a quo est quicqd
 est. Quod pfirmat Auicena ait
 Qd esse est exuberans ab ei' esse
 Quare et Plato in thimeo sub-
 didit. Quod nrm esse in copati-
 one illius est no esse. Hinc pau-
 lus ad roma xi. c. scripsit. Ex ip-
 so et p ipsum et in ipso sunt oia.
 Necesse est igit angelos a deo
 esse creatos. ¶ Sz mirant qui
 da ex eo q de hys q sunt a deo
 creata agit Ben. i. c. f. nulla men-
 tio fit ibi de angelis. q no videt
 q sint creati a deo. Itex Aristo.
 dicit. viij. methaphisice: q si al-
 liqua substantia sit forma sine
 materia. statim p seipsas est ens
 et vnu et no hz cam q fac ea ens
 et vnus. sed angeli sunt forme im-
 materiales. ergo no hnt causas
 sui esse. Ad hec rndet Tho. prio
 scdm Augu. li. xi. de ciuitate dei
 Qd angeli no sunt ptermissi in
 illa prima rez creati oe: sz signi-
 ficant noie celi vel lucis. Ideo
 aut vel ptermissi sunt vel nomi-
 nibus rez corpaliu significati qz
 moyses pplo rudi loquebat q
 no dum cape poterat incorpore-
 am natura. De substatis vero
 q sunt forme subsistentes dicendu
 q no hnt causam alia formales
 sui esse et sue vnitatis. Neqz cau-
 sam agente p trasmutatoz mate-
 rie de potentia in actus sed bene
 hnt causam pducentem tota sub-
 stantia que est ipe deus. ¶ Sec-
 cudo psideada est angeloz pro-

ductio qm ad ips. qm. s. fue-
 runt angeli creati. Et circa hoc
 tres repiunt opinionel. Prima
 opinio falsa est et heretica. Hec
 tenet q angeli fuerut pducti ab
 eterno hoc em esse non pot: qm
 sic de' creaturas pduxit q eas
 ex nichilo fecit. i. post q nichil fu-
 erat. Et vt inquit Tho. i. pre. q.
 xlv. Cum dicit aliquid ex nichil-
 lo fieri. hec ppositio ex no desig-
 nat causam materiale sed ordi-
 nem tm: sicut cum dicit ex mane-
 fit meridies. i. post manes. Et si
 obiceret qz philosophi dicit ex
 nichilo nichil fit. Rndet Tho. q
 philosophi no psideauerut ni-
 si emanatione effectum particu-
 larium a causis particularib' quas
 necesse est psupponere aliquid
 in sua actiōe. Et scds hoc est co-
 muis eoz opinio. ex nichilo ni-
 chilo fieri. Sed b locum no hnt
 in prima emanatiōe ab vniuer-
 sali rez picipios. Scda opinio
 fuit quorunda doctoz antiquo-
 rum. s. q angeli fuerut creati an-
 oem mundu corporeum. Nam
 Thero. hoc videt asserere super
 epa ad titu. Ait em sic. Sex mi-
 lia nondu nostri tempis cōplen-
 ānoz et quanta tpa quātasqz se-
 culoz origines fuisse arbitran-
 dum est in quib' angeli throni et
 dñationes ceteriqz ordines deo
 seruiert. Damascen' etiā dicit i
 ij. li. Quidā dicunt q ante oem
 creatiōem angeli geniti sunt. et
 theologus dicit Grego. s. nazā-
 zenus. De quo asserit Tho. q

tanta est in doctrina eius xp̄iana auctoritas vt null' vnq̄ eius dictis calumniā inferre p̄sumpserit: sicut nec athanasij documētis. vt Ihero. dicit. Tertia opinio alioꝝ que tñ p̄cedentē non reprobat. Ss' qz rationabilior fore videt: idcirco tenet cōmuniter a doctorib' q' āgeli simul cū creatura corporea sunt creati. Angeli em̄ sunt quedā ps vn̄uersi: qz non p̄stitunt p se vnum vniuersum. Sed tam ipsi q' creatura corporea in p̄stitutionē vn̄ius vn̄uersi p̄ueniūt qd̄ apparet ex ordine vn̄i' creature ad alias. Ordo em̄ rez adinuicē est bonū vniuersi. Nulla aut ps p̄fecta ē a suo toto sepata. Non ergo est pbabile. vt deus cui' p̄fecta sūt opa creaturā angelicā seorsum ante alias creaturas p̄duxerit. ¶ Et hoc refert dñs Bonauen. di. ij. scđi libri. Quod quattuor a principio fuerūt simul creata. I. angelica natura: celū empireum: materia prima: et tps late: illud accipiēdo p̄ qualibet successione. Rō est qz debuerūt in oī genere rerū creari tam in mēsuris q' in substātijs. Primum in mensuris est tps. Scđm in substātijs corp'alib' passius est materia prima et in substātijs corp'alibus actius est celū empireū. ¶ Primum vō in substātijs spūalibus ē angelica natura. Idcirco quattuor hec credunt fuisse primo creata. ¶ Tertio cōsideremus angeloz p̄ductionem. q̄m

ad locum vbi. s. fuerunt angeli creati: et ad hoc dicit Strabus sup illo verbo. In principio creauit de' celum etc. Celū non visibile firmamentū hic appellat: s. empireū. i. igneum qd̄ nō ab ardore sed a splendore dicit. qd̄ statim factū āgelis est repletus. ¶ Ioh. vbi sup ait. Quod cum vn̄um sum p̄stet ex creaturis corp'alib' et spūalib' sic create sūt spūales creature q' ad creaturā corp'alē aliquē ordinē hñt et toti creaturē corp'alē p̄sident. vñ p̄ueniēs fuit vt āgeli i supmo corpore crearent tā q' toti nature corporee p̄sidentes. ¶ Et si obijceret q' angeli nō dependēt a corpore v̄m suum esse et p̄ dñs neq' v̄m suus fieri. q' āgeli nō sunt creati i loco corporeo. Respondet Iho. q' angeli nō sunt creati in loco corporeo quasi dependētes a loco corporeo: s. vt p̄dictū est in hoc ostendit ordo eoz ad naturā corporeā: et q' suauirtute corpa contingunt. Si hec oia que dixim' de angeloz p̄ductione vel ad capiendū difficilia: vel ad plene intelligendum dura cuiq' viderent: tanto magis exortare nos dñt ad extollēdam totis viribus sapiam altissimi dei. Qu' opa tam stupēda sunt et inscrutabilia vt nullo humano sensu p̄cipua leāt. Pro quibus dicere possumus illud psalmitte. Quā magnifica sunt opa tua dñe: oia in sapiētia fecisti. Vniuersus nāq' mund' iste sensibilis quasi quidā liber est scri

ptus digito dei & singule creature quasi figure quedā sūt: nō humano placito sed diuinitatis arbitrio institute ad manifestandam quodāmodo & signandas inuisibilem potentiam sapientiaz & bonitatis diuinaz. Inter cetera vero suoz institutoz mirabilia angelos p̄didit. Quoz aliquos p̄pter sup̄biam in quam eruperūt eternis adiudicauit supplicijs. Alios vero q̄ ip̄i factori suo humiliter adheserūt plena beatitudine fecit esse felices.

¶ Qualiter āgeli ad nos mittuntur qui hoies custodiunt: neq̄ dolēt de malis eoz quos custodiūt

Capitulum .iij.

Terū mysteriū de āgelis manifestandus dicitur missionis.

In q̄ tria sunt dubia declaranda

¶ primū utrū angeli mittantur

¶ scdm̄ utrum hoies ab angelis custodiantur

¶ tertū utrū angeli doleāt de malis eoz quos custodiunt.

¶ Ad primū dubiū se offert veritas scripturaz in quibus āgelos mitti p̄hibet. Et vt inquit

Tho. i. pte. q. cxiij. Ille mitti dicitur qui aliquo mō ab alio p̄cedit

vt incipiat esse vbi p̄r̄ non erat vel vbi p̄r̄ erat p̄ alium modū

Filius em̄ aut sp̄s sanctus mitti dicitur vt a p̄re p̄cedēs p̄ originē

Et incipit esse nouo mō. i. p̄ gratiā vel p̄ naturā assumptā vbi p̄us erat per diuinitatis p̄ntiam

Dei em̄ p̄p̄riū est vbiq̄ esse: qz

cum sit vniuersale agēs virtus eius attingit oia entia. Ideo est

in oibus rebus. Virtus aut̄ angeli cū sit particulare agēs non attingit totū vniuersum: sed sic attingit vnū q̄ non attingit aliud.

Ideo ita est hic q̄ nō est alibi. Cum igit̄ aliquid est fiendus p̄ aliquē angelum circa aliquas creaturā corporeā de nouo applicat̄ angelus illi corpi sua virtute & sic angelus de nouo ibi incipit esse.

Et hoc totū sequit̄ ex impio diuino. Sed actio quā āgelus missus exercet procedit a deo: sicut a primo principio cui

nutu & auctoritate angeli operantur & in deū reducit̄ sicut in vltimū finem.

Et hoc facit rōne ministri. Nam minister est sicut instrumentū & intelligēs.

Instrumentū aut̄ ab alio mouetur: & eius actio ad aliud ordinat̄. Vnde actiones angeloz ministeria vocant̄ & ipsius ducūt in ministeriū mittit̄.

Si vero aliquis quereretur quō angeli mittunt̄ cum celum empireum sit locus p̄tinēs ad dignitatē eorum.

Si igit̄ mitterent̄ ad nos dignitati eoz aliqd̄ deperiret. R̄ndit̄ tho. qd̄ celus illud p̄tinet ad dignitatē angeli s̄m congruentiam quandā: qz cōgruum est vt supremus corporum nature que est sup̄ oia corpora attribuat̄.

Non tñ angelus aliquid dignitatis accipit a celo empireo. Ideo qñ actu non est in illo nichil eius dignitati subtrahit̄, sicut nec regi qñ nō actu

sedet in regali solio: qd congru-
it eius dignitati. Hinc saluator
noster loquens de angelis q mit-
tunt ad custodiam hoim dixit.
Angeli eoz semp vident faciem
patris mei q est i celis: vbi cuq
itaq sint vident essentia dei in
cuius aspectu coplect glia z bea-
tudo illorum. ¶ Scdm dubiu
fuit vtrum hoies ab angelis cu-
stodiant. Et licet de hoc dixeris
in quadragesimali nro. Veruñ
aliqua erūt hoc loco nouiter di-
scurrēda. Idcirco p̄supposito sz
veritatem q̄ vnaqueqz aia an-
gelū habeat sui custodem depu-
tatum christo duntaxat excepto
de quo in sermone de innocen-
tibus dictum est. ¶ Primo scien-
dum est q̄ necessaria fuit homi-
ni custodia angelorum propter
adiutorium liberi arbitrii. Mas
vt inquit Tho. i. parte. q. cxiiij.
Homo per liberum arbitrium
potest aliqualiter vitare malus
sed non sufficienter. quia infir-
matur circa affectum boni pro-
pter multiplices anime passio-
nes. Similiter etiam vniuersa-
lis cognitio naturalis legis que
homini naturaliter adest aliqli-
ter dirigit hominem ad bonus
sed non sufficienter. Quia in ap-
plicando vniuersalia principia
iuris ad particularia opera con-
tingit homines multipliciter de-
ficere vnde dicitur. Sapiē. ix. c.
Cogitationes mortaliū tu-
mide z incerte puidētie nostre
¶ Scdo sciendū est q̄ dūz homi-

nes pereunt z in multa peccata
labuntur non est ascribendum
ad negligentia aliquam angelo-
rum: sed potius malitie hoim is-
putandum. Nam sicut hoies a
naturalis instinctu boni discedūt
ppter passionem peccati: ita eti-
am descedunt ab instigatiōe bo-
norum angeloz: que fit inuisibi-
liter p hoc q̄ homines illumi-
nant ad bene agendum. ¶ Ter-
tio sciendū q̄ sicut presati ad
damnationez z infideles ac eti-
am antichristus non priuant in-
teriori auxilio naturalis rōnis.
Ita etiā non priuant exteriori
auxilio toti nature hūane diui-
nitus p̄cesso. s. custodia angeloz
p quam z si non iuuent q̄tum
ad hoc q̄ vitam eternaz bonis
operibus merentur iuuantur
tñ q̄tum ad hoc q̄ ab aliquibz
malis retrahuntur quibz z sibi
ipsis z alijs nocere possent. Nam
z ipsi demones arcentur p bo-
nos angelos ne nocēat q̄tum
volunt. ¶ Quarto sciendū q̄ of-
ficiū custodie angelice ordina-
tur quippe ad illuminationem
doctrine sicut ad vltimū z prin-
cipalē effectū. Nichilomin⁹ sunt
z aliij effect⁹. scz arcere demones
z alia nocumenta tam corpora-
lia q̄ spiritualia phibere. Qui-
to sciendū q̄ circa hominum
custodiam inter angelos quan-
doqz solet eē pugna siue discor-
dia. Nam vt scribitur Danielis
x. ca. Dum ipse orasset p libera-
tiōe ppli iudaici qui erat i babi-

lonia: apparuit sibi angelus modo mirabili ut patet in textu. Dixitque illi inter cetera. Noli metuere daniel: quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu dei tui exaudita sunt verba tua. Et ego veni propter sermones tuos. Princeps autem regni persarum restitit michi viginti et uno diebus. Refert hic Hieronymus principem regni persarum esse angelum qui se opposuit liberationi populi israeliticum quo daniel orabat gabriele preces eius deo presentate. Quidam tamen dixerunt quod hec resistencia potuit fieri eo quod princeps aliquis demonum iudeos in perditionem ductos ad peccatum induxerat propter quod prestabatur impedimentum orationi daniel pro eodem populo deprecantis. Sed Gregorius in xvij. moralium libro concordans cum Hieronymo dicit quod princeps regni persarum bonus angelus fuit custodie illius regni deputatus. Ad intelligendum quod qualiter unus angelus alteri resistere dicitur. Notandum est in Thoma ubi dicitur quod divina iudicia circa diuersa regna et diuersos homines per angelos exercent. In suis autem actionibus secundum diuinam sententiam regulant. Coniungit autem quod in diuersis regnis vel in diuersis hominibus diuersa merita vel demerita inueniuntur ut videlicet vni alteri subdat aut prestet. quod autem super hoc ordo diuine sapientie exigat cognoscere non possunt nisi deo reuelate. vnde necesse habet super hijs sapientiam dei con-

fulere. Sic igitur in quantum de contrariis meritis et sibi repugnans tibus consulunt diuinam voluntatem resistere sibi inuicem dicunt non quia sint eorum diuersae voluntates cum in hoc coeant concordent quod dei sententia impleatur. Sed quia ea de quibus consulunt sunt repugnans. Eum ergo archangelus custos regni persarum procuraret quantum in eo erat salutem illorum qui erant in dicto regno videret quod ex conuersatione iudeorum multi de persis conuertebantur erat contentus quod populus ille in captiuitate perseueraret. Alter vero qui presidebat populo iudeorum illius populi liberationem procurabat precesque danielis presentabat deo. Quis tamen dei voluntatem impleri volebant. Tertium dubium erat utrum angeli doleant de malis eorum quos custodiunt. Ad quod respondet Thomas ubi dicitur. Quod angeli non dolent nec de peccatis nec de penis hominum: quoniam cum sint perfecti beati dolor in eis esse non potest. Insuper ut inquit Augustinus dolor est de hijs que contrariantur voluntati. Nichil autem accidit in mundo quod sit contrarium voluntati angelorum et aliorum beatorum: quia voluntas eorum totaliter inheret ordini diuine iusticie. Nichil autem fit in mundo nisi quod per diuinam iusticiam fit aut permittitur. Et ideo simpliciter loquendo nichil fit in mundo contra voluntatem beatorum. ut enim philosophus dicit in ethicorum. Illud dicitur simpliciter vo-

luntariūq̄d aliquis vult in particulari h̄z q̄ agit. Consideratis. s. oibus que circumstant. Quis in vniuersali consideratū non esset voluntariuz. Sicut nauta non vult absolute pietionē mercium in mari et vniuersaliter considerādo. S; imminēte periculo salutis hoc vult. vñ maḡ est hoc volūtariū q̄ inuoluntariū. Sic ḡ angeli: p̄ctā et penas hominū vniuersaliter et absolute loquēdo non volunt. volunt tñ q̄ circa hoc ordo diuine iusticie h̄uetur h̄m quē quidam penis subdunt et peccare p̄mittunt. ¶ Sed oritur hic difficultas ex v̄bis ysaie. c. xxxij. dicentis. Angeli pacis amare flebant. Quam soluit Tho. asserens q̄ verba illa tripliciter possunt intelligi. ¶ Primo modo h̄m sensuz literalē et sic angeli dicunt nūc cū ezechie qui fleuerūt propter v̄ba blasphemias rapsacis. ¶ Alio modo h̄m sensum alegoricuz et sic angeli pacis sunt apostoli et alij p̄dicatores q̄ flent p̄ peccatis hoim. ¶ Tertio h̄m sensum anagogicū et sic intelligunt angeli beati. locutio tñ est methaphorica per quā designat q̄ ipsi volunt in vniuersali hominū salutē vt iam est p̄dictum. ¶ Et h̄is oibus dephendere possumus quanta sit erga hoies dei pietas quāta largitas quanta ve ei? clemētia dū dignat per angelos suos nos ad patriam supernam deducere. In qualis

bet etate nō cessant angeli commodis n̄ris ad esse nūc infestissimos hostes ne nobis noceāt debellando. nūc ad bene viuendum nos alliciendo. nūc a malis retrahendo. nūc ab'innumeris periculis liberando. Et tñ nos illis presentibus nō erubescimus demonū praua cōsilia turpesq; suggestiones implere gerere vitam pecudum. ac omni conatu ad regiones tartareas p̄perare. ¶ Anima sordida. ¶ Anima tot ignominiosissimis vicis fedata. Aperi oculos mentis et vide angelū tibi semp' assistentē in quo vis angulo: in q̄ vis diuersorio in quo vis exercitio. Exhibe illi reuerentiaz et a flagitijs desine cōsuetis. Et q̄ ad mortē cōmorabitur tecuz vt sic appareat si te nolueris corrigere q̄ pater oīum deus iusto iudicio impenitentes et obstinatos a cōsortio sanctorū et visione sua priuatos proicit in ignem eternum. ¶ Lustremus igitur demonum abhorrere cōsortia: atq; angelorum societatem omni affectu desiderare: vt sic digni efficiamur grā christi. Quā mediante angelorum choris mereamur adiungi in illo felici regno: in q̄ de' viuit p̄ infinita secla seculoz Amen. ¶ Sermo de beatitudine scōrū in quo confutat fatuitas hominū mūdatorū q̄ nō credunt aliquid de vita futura.

Quinquagesim' septimus.
B ij.

Merces uestra

copiosa est in celis. *ŷ*ba sunt redemptoris. nri origi-
 nalit' *ŷ* Nathei. v. c. *ŷ*ata e quos-
 r'ndam stulticia vt arbitrentur
 nulla esse bona pter ea que in
 p'senti vita a p'issimo deo vsib'
 h'uanis cōcedunt. Nil credunt
 nil cogitat. Nil deniqs sperant
 de futura celestis regni heredi-
 tate. Somnū putāt immo ficti-
 onē et fabulā quiddā fm oēm
 veritatē de scōz beatitudine pro-
 clamat. *ŷ*ij oēm diligentia ad-
 hibēt vt corpōis sensib' in su-
 is delectationib' voluptuosus
 satisfiat. Animā hō virtutibus
 hōestisqz morib' instituere et ne-
 gligūt et contēpnūt. Propterea
 equum eē censui si in p'senti ser-
 mone de beatitudine *ŷ*ba fece-
 ro. *ŷ*az, illam cūcti desiderare
 debet: q merito p'ponēda est oi-
 bus q ab hōie p'cio haberi: so-
 lent. De hac qlibet iust' atqz fi-
 delis asserit illud Sapiētie. c.
 vij. Preposui illā regnis et sedis-
 bus et diuitias nichil eē dixi in
 comparatiōe illius. Nec cōpar-
 rauilli lapidē p'ciosum qm oē
 aurū in cōparatiōe illi' arena ē
 exigua et tanq' lutū extimabit
 argentū in p'spectu illius. Sup
 salutē et spem dilexi eā et p'po-
 sui p luce habere illā: quoniam
 inextinguibile est bonū illi': ve-
 nerūt aut michi oia bona pari-
 ter cū illa vt igit' disponam' ea
 q tractaturi sum' or die debito

beatitudinisqz laudes iustificē-
 tissimas cōplectamur que co-
 piofa merces a nostro saluato-
 re merito nūcupat. De ipa tria
 mysteria principalia proponi-
 mus contemplanda.

ŷ p'mū d' beatitudinis desiderium.

ŷ Scōm beatitudinis subiectū.

ŷ Tertium beatitudinis obiectum.

ŷ Beatitudo ē bonū qd cūcti
 desiderare debēt. *ŷ*a. p'mū.

Primum mysterium contem-
 plandū d' beatitudinis des-
 sideriū. in quo inducēda

est cūctoz mēs vt ad beatitudi-
 nem dirigāt cordis affectū illā
 qz virib' totis conent' adipiscē-

re. *ŷ*ā et de hoc ita pulchre loq-
 tur Seneca ad lucillū. Ad sum-
 mum inq' bonū et p'positū to-

tius vite tue respice. Illi em co-
 sentire debet quiddā agimus.

Ideo peccam' qz de partibus
 vite oēs deliberam' de tota hō
 nemo desiderat. Errant p'silia

nostra qz nō habēt quo diriga-
 tur ignozāti quē portum petat:
 nullus suus vetus est. Nec illa

Sed vt pars ista lucidior fiat
 opus est vt ad tria dubia respō-
 deamus.

ŷ Primum vtrum homini cō-
 ueniat agere ppter finem.

ŷ Scōm vtrius finis humane
 vite sit beatitudo.

ŷ Tertium vtrum beatitudo
 sit bonum desiderabile.

ŷ Ad primū dubiū respōdet
 scūs Tho. p'ma scōe. q. i. *ŷ*d
 actionū q ab hōie agunt ille so-

le proprie dicuntur humane que sunt proprie hominis in quantum est homo. Differt autem homo ab alijs irrationabilibus creaturis in hoc quod est dominus suorum actuum quod fit per rationem et voluntatem. Ille itaque actiones proprie humane dicuntur que ex voluntate de liberata procedunt. Alie vero non proprie humane sunt sicut dum mouet pedem vel fricat barbam alijs intentionibus et similia licet sint hominis iste actiones sed non sunt propter finem: ex quibus homo nec mereri potest nec demereri. Sed proprie actiones ad finem sunt dirigende. Inquit namque philosophus in secundo physico. Finis est principium in operabilibus ab homine. Et in secundo ethico. Gratia finis omnes operantur. Et iterum in secundo physico. Homo solum intellectus si natura agit propter fines. et in secundo metaphisice. qui infinitum faciunt auferunt naturam boni. Et itaque finis sit quod mouet agentem et licet in executione sit posterior tamen prior est in intentione agens et habet rationem cause. Propterea ad homines spectat ut agat propter finem. Ad secundum dubium respondet Ricardus in. iij. di. xli. Quod ultimus finis humane vite est beatitudo: ut enim ait Augustinus li. viii. de ciuitate dei. Finis boni appellatur quo quisque cum peruenit beatus est. Et idem li. xix. de ciuitate dei. Illud est finis boni propter quod appetenda sunt cetera ipsi aut propter seipsum. Et. xxij.

li. de ciuitate dei. Finis inquit noster est peruenire ad illud regnum cuius nullus finis est. Et Apostolus ad romanos. vi. Habebit fructum vestrum in sanctificatione: si nempe haec vitam eternam. Sed hic oritur difficultas quoniam cum beatitudo sit in ipso deo si beatitudo est finis humane vite etiam erit finis omnium creaturarum. Ita ut inquit Dionysius in li. de diuinis nominibus. Deus conuertit omnia ad seipsum tanquam ad ultimum finem. Ad quod dicit Thomas prima secundae. q. i. Quod sicut colligitur ex dictis Aristotelis secundo ethico. r. v. metaphisice finis dicitur duplex. scilicet vel eius terminus et quo id est ipsa res in qua ratio boni inuenitur et usus siue adeptio illius rei. Sicut si dicam quod motus corporis grauis finis est vel locus inferior ut res vel hoc quod est esse in loco inferiori ut usus et finis auari est de pecunia ut res vel possessio pecunie ut usus. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quantum ad ipsam rem quae est finis. Sic in ultimo fine hominis omnia creata conueniunt quia deus est ultimus finis hominis et omnium aliarum rerum. Si autem loquamur de ultimo fine hominis quantum ad consecutionem finis: sic in fine hominis non communicant creature irrationabiles. Ita homo et alie creature rationales consequuntur ultimum finem cognoscendo et amando deum quod non competit alijs creaturis que adipiscuntur ultimum finem.

In quantum participat aliquam similitudinem dei hinc quod sunt vel uiuunt vel etiam cognoscunt hinc in distincta nature: hinc non per rationes vel intellectum. Ideo Magister s. di. secundus dicit. Fecit deus creaturam rationalem ut summum bonum intelligeret intelligendo amaret amando possideret. et possidendo frueretur. Quare ut Aug. docet in libro lxxiiij. q. Non cadit in aliqua ratione carere ut beata sint. Tertium dubium fuit verum beatitudo sit bonum desiderabile. Et posset quis arguere quod non. Nam nullum bonum incognitum est desiderabile. Hoc patet quia bonum apprehensum est obiectus appetitus: ut inquit. Aristo in ij. de anima. Ideo Aug. libro x. de tri. c. i. ait Firmissime non uim amari nisi nota non posse. Sed beatitudo est bonum incognitum ergo non est bonum desiderabile. Philosophi quidem multo sudore elaborarunt ut de beatitudine ac summo bono cognitionem inuenirent. Et ut Lactantius scribit in principio primi libri diuinarum institutionum. Neque adepti sunt quod volebant et opera simul atque industrias perdiderunt. Hoc ideo dixit quia ut recitat Aug. libro xix. de ciuitate dei. Asarum Varro notauit ducetas octoginta octo falsas opiniones de beatitudine quas philosophi suo ingenio adinuenierunt. Aug. etiam in xij. de trinitate asserit quosdam posuisse beatitudinem in voluptate

corpore. Quosdam in uoluptate animi. Quosdam in alijs rebus: puta in diuitijs vel honoribus et huiusmodi. ut etiam scribit Aristo. in i. ethico. De his adhuc loquitur Lactantius libro iij. diuinarum institutionum. Epicurus summum bonum in uoluptate animi esse censet. Aristippus in uoluptate corporis. Caliphon et Dinomachus arenayam hanc estatem cum uoluptate iunxerunt. Diodorus in priuatione doloris summum bonum posuit. Iheronymus non dolendo. Peripatetici autem in bonis animi et corporis et fortune. Trilli summum bonum est scientia. Zenonis cum natura congruenti uiuere. Quosdam stoicorum uirtute sequi. Aristo. in honestate ac uirtute summum bonum collocauit. Hec ille. Sed infra de epicuro ita sequitur. Epicuri disciplina multo celebrior semper fuit quam ceterorum non quia veri aliquid afferret. sed quia multos ad populare nomen uoluptatis inuitat. Nemo enim non in uicia prius est. Propterea ut ad se multitudinem strabat apposita singulis quibusque moribus loquitur. Desidiosum uetat litteras discere. Auarum populari largitione liberat. Ignauum prohibet accedere ad reipublicam. Pigrum exercere timidum militare. Constat itaque ex his quod erronea fuerit philosophorum mens circa beatitudinem agnoscendam. Sed propter illos adhuc confirmare possumus quod beatitudo non est cognoscibilis

per vba. Pauli q̄ prime ad corinthios. c. ij. ait. Oculus nō vidit & auris nō audiuit nec ī cor hominis ascendit q̄ p̄parauit de hīs q̄ diligūt illū S; ista de beatitudine sic Paulus locutus ē. ergo tale bonū est qd̄ a nobis percipi minime pōt & ex cōsequenti neq; desiderari. Et in cōtrariū est sentētia Aug. qui libro x. de ciuitate dei. c. i. ait. Omnīu cetera sentētia est q̄ ratioe quoq; modo vni possunt beatos esse oēs homines velle. Et in. xij. de tri. Ad appetendū beatitudinē natura copellit cui sume bonū & immutabile bñs creator hoc indidit. Et de b̄ Aristo. in. i. ethico. sic scripsit: bene enūciauerūt dicentes: bonū esse qd̄ oēs appetunt. Et in tao thopi. Adarie bonū omēs maxime appetunt pro amouēda igit̄ oī ambiguitate. Notādum ex dictis Ricardi in. iij. di. xix. & Tho. i. ij. q. v. q̄ beatitudo pōt accipi tripliciter. ¶ Primo in suo esse generali. ¶ Secūdo in suo esse speciali. ¶ Tertio in suo eē specialissio. ¶ Primo pōt beatitudo accipi in suo esse ḡnali inquantū est bonū quoddā sufficientissimū & sic est omīb; nota. Quilibet em̄ scit quid est bonū & quid est esse sufficientissimū. Et h̄ mo omēs beatitudinē appetunt. Ma in sic appetere beatitudinē nichil est aliud q̄ appetere vt voluntas facietur quod quilibet vult. Et hoc est quod Boecius dixit in

tertio de cōsolatione. Omnis nāq; mortalīū cura q̄ multiplicium studioz labor exercet: diuerso quidem calle procedit ad vniūtamē beatitudinis finē nō titur puenire. Et sumit̄ hīc vniū finis s̄m. Geraldū odonis sup primo ethi. non s̄m speciē opinionis: s; s̄m proportionē. Ma sicut leuia h̄nt vniū finem s̄m speciē nature. s. locū sursum. Et graua habeat aliū finē s̄m speciē nature. s. locū deorsum. tñ graua & leuia habēt vniū finem s̄m p̄portionē nature. eo q̄ ita se habet locū deorsū ad graua sicut locus sursum ad leuia. Ita & oēs homīes tendūt ad vniū finem s̄m p̄portionē opinionis: eo q̄ ita se h̄z pecunia ad auarum in qua opinat̄ se fieri posse beatū: sicut delectatio libidinis ad luxuriosū q̄ in sua luxuria putat constare beatitudinē. Omnes quippe appetunt quicquid etiā indebite appetūt tāq; consummatū bonū. ¶ Secūdo potest beatitudo accipi in suo esse speciali inquantū scilicet cōsistit nō in bonis presentis vite sed in clara dei vīsiōe & p̄fecta eius dilectione & gaudio qd̄ habetur de dei bonitate p̄senti p̄ clara eius visionē & p̄fectam dilectionē. Et h̄o em̄ beatitudo nō fuit nota philosophis: quas tñ postq̄ christus dei fili; venit in mundū omēs qui volūt agnoscere desiderare & acquirere valent. Ipsi quide; qui lux fuit

et splendor omnis veritatis via
 nobis summi boni ostendit. Ipe
 clamavit Mathei. iij. c. dicens
 Penitentiam agite appropinqua
 bit regnum celorum. et v. c. Merces
 vestra copiosa est in celis. et vi. c.
 Nolite thesaurizare vobis the
 sauros in terra thesaurizare vo
 bis thesauros in celo. et Joha.
 xvij. c. Hec est vita eterna ut cog
 noscat scilicet facie ad faciem te ve
 ruz deum et quem misit ihesus xps
 filium tuum. Et completis humana
 redemptionis mysterijs quod drage
 sima die postquam surrexit a mor
 tuis videntibus discipulis eleua
 tus est et ascendit ad celos. Id
 circo. Latantius libro. vij. diuini
 narum institutionum ait. Patet enim
 noster ac dominus qui perdidit firma
 uitque celum quod librata magnitudi
 ne sua terram vallauit montibus
 mari circumdedit annibusque dis
 stinxit et quicquid est in hoc mun
 do mirabile perficit ac proficit et
 nichilo prospectis erroribus homi
 num ducem misit quod nobis via in
 stitue paderet. Hunc sequimur oes
 hunc audiamus: huic deuotissime
 pareamus: quoniam solus ait. Lu
 cretius. Meridicis hominum pur
 gauit pectora dicitis. Et sine sta
 tuit torpedis atque timoris. Oste
 ditque bonum lumen quod tendimus
 omnes. Quid foret atque viam
 monstrauit limite puo. Quo pos
 semus ad id recto tendere cur
 su. Nec tamen ostendit sed etiam pre
 cessit ne quis difficultatis gra iter
 virtutis horreret. Hec ille. Et

tio potest accipi beatitudo in suo esse
 specialissimo. put. scilicet est actualis
 in beatis cuius magnitudinem ex
 plicare nequaquam possumus quod nul
 la sensibilis experientia quarumque
 delectationum presentis vite mini
 mas partem illius dulcedinis potest
 designare. et oculis non vidit nec
 auris audiuit neque humanus cor
 excogitauit unquam quod ingens sit
 illa suprema felicitas. Hinc Bre.
 in omelia inquit. Si consideremus
 fratres charissimi quod et quanta sunt
 que nobis permittuntur in celis vi
 lesunt aio omnia que habent in
 terris. Terrena namque suba supra
 ne felicitati comparata pondus est
 non subsidium. Temporalis vita et
 terne vite comparata mors est po
 tius dicenda quam vita. Hinc in tran
 situ beati Iheronimi scribitur hec
 verba Aug. ad cirillum. Eo die et
 hora quod Iheronimus sanctissimus
 ex hac luce migravit. Dum ypo
 nie in cellula mea quiescens de glo
 ria beatorum cogitare: velleque de illa
 tractatum breue componere compul
 sus precibus nostri seueri quondam
 venerabilis martini episcopi turonen
 sis discipuli. Charta calamo pu
 gillariisque susceptis volui episto
 las scribere sanctissimo Iherony
 mo destinandas ut quid ipse in re
 ra difficultate sentiret respoderet.
 Quod iam scribens salutacionis et
 ordium Iheronimo presentare in
 effabile subito lumine cum iaudita
 odorum fragrantia cellulam in qua
 stabam intrauit hora iam comple
 torum. Ad quam visionem propter rei

tam admirabilis nouitate per
teritus ee cepi. **¶** Unq̄ quidnā
id esse attentius cogitare de lu
ce vox insonuit dicēs. Augusti
ne augustine q̄d queris. Putas
ne breui immittere vasculo ma
re totū. Adodico includere pu
gillo terrarū orbē. Celū firma
re ne suos exerceat motus. **¶** In
finite rei q̄s inerit finis. Imme
sa q̄ mēsurā metieris. Potius to
tus mare in artissimo clauderet
vasculo. Potius orbē terrarū pu
uus teneret pugillus. Potius a
motu p̄tinuo celus desisteret q̄
gaudioꝝ ⁊ glorie quib⁹ beatoꝝ
anime sine fine potunt⁹ inimas
p̄ticolā intelligeres. nisi vt ego
experiētia docearis. **¶** Discurre
adhuc breue t̄poris spacū ⁊ ta
lia satage opera exercere vt post
modū ibi q̄ hic aliqualit̄ intelli
gere cupis in eternis hēas. **¶** Inter
rogāti dō michi quisnā esset q̄
talia tā grauissime loq̄ret. Res
pondit benigne: iheronimi illi⁹
p̄sbyteri cui epistolā scribere ce
pisti suz aīa q̄ in hac hora i beth
lees carnis onere deposito iocū
da ⁊ gloriosa p̄go ad regna ce
lorū post q̄ talia infra q̄ mecum
cōtulit a nr̄is ocul̄ lux disparuit.
¶ Quāto igit̄ min⁹ beatitudinis su
p̄ne sublimitas pōt̄ p̄prehēdi tā
to ardent⁹ ē a nobis exoptāda.

¶ Qd̄ beatitudo p̄sistit in aīa in
intellectu videlicet ⁊ i volūate.

¶ Capitulū scđm

¶ Cūdum mysteriū p̄tem
plandū dī beatitudinis sub

iectum. In quo tria dubia sunt
absoluenda.

¶ Primum vtrū beatitudo sit ac
tus anime tantum.

¶ Secundū vtrū sit actus in
tellectus ⁊ voluntatis.

¶ Tertū vtrū sit principalius
in actu volūtaris q̄ intellectus.

¶ Ad primū dubiū respondet.

Ricar. in. iij. di. xlix. q̄ beatitudo ē
actus aīe t̄m. **¶** Mā beatitudo ē no
bilissimū qd̄ in hoīe possit esse

nec creaturis infra hoīes p̄ueni
re pōt. **¶** Oportet q̄ cōsistat in

actu p̄p̄o homini. nō quocūq̄
sed nobilissimo. **¶** Act⁹ aut̄ hoīs

p̄p̄ius nō est nisi ille q̄ est hoīs
p̄ illā formā q̄ ho est. hec ē autē

aīa intellectiua. **¶** Mobilissim⁹ q̄
actus homis ē ille q̄ sibi p̄uenit

fm aīaz intellectiua siue sit cog
nitio siue dilectio. **¶** Ex q̄ dānat

opimo illoꝝ q̄ dixerūt aīaz sine
corpore beatā esse nō posse. **¶** Mā

vt inq̄t **¶** Thō. i. ij. q. iij. loquēdo
de beatitudine p̄fecta q̄ in dei vi

sione cōsistit sine corpore aīa pōt
esse beata. qm̄ intellect⁹ ad sui

opationē nō indiget corpore nisi
p̄pter fantasmata in quibus in

telligibile veritate cōtuet. **¶** Di
uina aut̄ essentia per fantasma

ta videri nō potest. vñ cum in vi
sione diuine essentie p̄fecta hoīs

minis beatitudo p̄sistat nō depe
det beatitudo homis a corpore

quare ⁊ ipsum corpus ad per
fectionem beatitudinis non res

quirit. **¶** Sciendū t̄m q̄ ad p̄fec
tionez alicuius rei dupliciter ali

quid pertinet. Quomodo ad constituendam essentiam rei sicut anima requiritur ad perfectionem hominis. Alio modo requiritur ad perfectionem rei id quod pertinet ad beatitudinem esse eius. Sicut pulchritudo corporis et velocitas ingenii pertinet ad perfectionem hominis. Quamvis ergo corpus primo modo ad perfectionem beatitudinis humane non pertineat, pertinet tamen secundum modo. Quod quanto anima perfectior erit in sua natura perfectior habebit suam propriam operationem in qua consistit felicitas. Hoc vero erit cum suo corpori ipsa beata reuniretur. Propter illam autem unionem non erunt homini necessaria exteriora ista bona, quia corpus ex coniunctione sui ad animam beatam erit gloriosius ac impassibile. Ita ut scribit dominus Bonaventura in suo tertio di. xxviii. Contingit aliquid esse beatum tripliciter, scilicet per essentiam. Et per primam influentiam et per quandam redundanti- am beatitudinis per essentiam est solus deus, beatum per primam influentiam est solus rationalis spiritus, beatum denique per quandam redundanti- am est corpus humanum in quo gaudium glorie redundat ex coniunctione sui ad animam beatam. Et hoc corpus humanum non sit ad imaginem dei per se tamen unitum est anime que est ad dei imaginem et ratione illius est beatitudinis participabile. Si vero aliquis instaret contra dicta de exterioribus bonis quia videtur contrarium. Mas abusus potus diuitie et regnum exteriora bo-

na sunt et hec promittuntur beatis. unde Luce, xxii. Christus dixit. Et datis et bibatis super mensam meam in regno meo. Matthe. vi. Thesaurizate vobis thesauros in celo. Matthei, xxii. Possidete paratus vobis regnum. ergo et ista ad beatitudinem erigunt. Respondet Tho. quod omnia ista metaphorice sunt intelligenda sed quod in scripturis solent spiritualia per corporalia designari. Sicut per cibum et potum intelligitur delectatio beatitudinis per diuitias sufficiencia que sufficit homini deus per regnum exaltatio hominis usque ad coniunctionem cum deo. Secundum dubium fuit utrum beatitudo sit actus intellectus et voluntatis simul. Et hoc quidam teneant quod essentia beatitudinis vite humane in solius intellectus actu consistat: ita quod nullo modo in actu voluntatis. Unde Ricardus in quarto ubi. s. dicit quod beatitudo consistit in actu voluntatis et intellectus simul. Et ubi ratio est quod essentia beatitudinis vite humane consistit in perfecta unione anime rationalis cum deo. Hec autem unio includit unionem anime cum deo secundum omnem sui potentiam per quam unibilis est, cum eo immediate. Potentia autem anime rationalis non tamen est intellectus sed voluntas. Et per quamlibet illarum unibilis est cum deo immediate. Sicut enim deus sub ratione que summum verum est immediatum obiectum intellectus beatorum: ita sub ratione qua summum bonum est immediatum obiectum voluntatis eorum.

Quamuis enim ipso immediate non fruerent nisi ipsum immediate videret / tamen immediatum obiectum voluntatis eorum non est ipsa visio summi boni. sed ipsum summum bonum. Non enim volunt summum bonum propter illam visionem sicut propter finem. Sed volunt ipsam visionem propter ipsum summum bonum sicut propter ultimum finem. Ipsius ergo summum bonum primo et immediate est ab ipsis volitum. ergo est voluntatis eorum immediatum obiectum. Ergo perfecta unio anime cum deo in qua beatitudo consistit est per intellectum et voluntatem. Itaque in actu utriusque simul consistit. Et si obijcerent auctoritates que contrarium volentibus eas intelligere sonare vident: puta quod in visione dicunt beatitudinem consistere. Respondet Ricardus. quod sic includunt concomitantem dilectionem. Nam consummata dei dilectio inseparabiliter concomitat claram eius visionem. Propterea Augustinus. in de trim. c. penult. dicit quod visio est summum premium et ipsa est actus intellectus. Et in i. li. de doctrina christiana. idem dicit. Nec est summa merces ut perfruamur deo. Summa merces est beatitudo et fructio est actus voluntatis que visione concomitatur. Tertium dubium erat utrum beatitudo principaliter consistat in actu voluntatis quam intellectus. Et respondet Ricardus. quod sic primo: quod sicut iter habitus vite caritatis est donum principaliter per Augustinum. xv. de trim. c. xviii. Ita iter

habitus patrie caritas patrie est donum principaliter. Sed in patria nobilior habitus habet nobiliores actus. Ergo deum perfecte diligere que est actus caritatis patrie est actus nobilissimus anime. Quis ergo in nobilissimo actu principalissime consistat beatitudo et diligere sic actus voluntatis. principaliter consistit in actu voluntatis quam intellectus. Secundo probatur quod beatitudo principaliter consistit in actu voluntatis quam intellectus ex eo quod voluntas est nobilior potentia quam sit intellectus. Mala bernardus. in li. de libero arbitrio dicit rationem esse quodammodo pedissequam voluntatis. Et Anselmus. in li. de conceptu virginali. Dominum totum regni anime attribuit voluntati. Tho. i. par. q. lxxviii. vult voluntas sit altior potentia quam intellectus. Et Aristoteles. i. vii. poli. c. v. Potentia qua eligimus principas est. Adhuc id probatur quod voluntas in suo actu cogi non potest nec circa ea que sunt ad finem necessitari. Intellectus autem cogi potest et circa ea que sunt ad finem necessitari. Insuper magis potest transformare animam voluntas quam intellectus et suus obiectum respicit sub ratione nobiliori. Bonum enim est obiectum voluntatis. Quis obiectum intellectus. Ratio autem hominis est perfectior quam sit ratio ens. Tertio probatur quod deus est ultimus finis maxime sub ratione que bonus quod patet quod est hoc quod creature ordinantur in ipsum ut in

finem maxime est in eis rō boni-
tatis sicut p hoc q ipm respi-
ciunt vt exemplar maxime e in
eis rō veritatis. Sed deus sub
rōne qua summū bonū est vo-
luntati obiectū sub rōne q sum-
mum ens vel verū est intellectus
obiectū. ergo voluntas magis
respicit deū sub rōe finis q in-
tellectus. S; deus sub rōne qua
ultim' finis e est beatitudinis. q sub
rōne qua est beatitudinis ob-
iectū principalius rēdit voluntas
in ipm q intellectus. Et sic consti-
tuit beatitudo principalius in
actu voluntatis q intellectus.

¶ Qd beatitudo nō pōt esse in
bonis pntis vite.

Capitulum .iij.

tertium mysteriū contē-
plandum dī beatitudinis
obiectū. In quo tria sunt
dubia absoluenda.

¶ Primum vtrum beatitudo
sit quid creatum.

¶ Vm vtrum beatitudo possit amitti.

¶ Tertium vtrum beatitudo
possit in hac vita haberi.

¶ Ad p̄mū dubiū rēdit Ri-
cardū vbi. s. et Tho. p̄mā se. q.
iij. Qd beatitudo vite hūane du-
pliciter pōt accipi vno mō p il-
lo bono in q p̄fecte et plenarie
requiescit hūana vita. Aliomodo
p̄ p̄fecta q̄ete hūane vite in illo
bono q consistit imperfecta hoīs
coniūctiōe cū illo bono. Primo
modo beatitudo accipit p beatitudinis
obiectū: et sic beatitudo est
qd increatū. s. ipse deus. Beati-

tudo autē secūdo modo accepta
est aliquid existens in beato tā-
q̄ eius vltimata et plenaria per-
fectio: et sic est aliquid creatum.
¶ Cum em̄ beatitudo cōsistat in
visione dei videre deus est actus
creature videntis. ¶ Scd̄s du-
bium fuit vtrum beatitudo possit
amitti. Et ad hoc dicim' ex sen-
tentia sancti Tho. i. scd̄e. q. v.
Quod beatitudo pōt tripliciter
considerari.

¶ Primo in sua imperfectione.

¶ Scd̄o in sua generali ratione.

¶ Tertio in sua speciali restricti-
one.

¶ Primo pōt beatitudo cōside-
rari in sua imperfectione p̄ut. s.
beatitudo est illa imperfecta qua-
lis in hac vita haberi pōt. sive
sit felicitas contemplatiua: sive
sit actiua. Nec quidem amitti
pōt licet non de facili. Sicut pa-
tet in felicitate contemplatiua
que amittetur vel p obliuiones
puta cum corrumpitur scientia
ex aliqua egritudine vel etiam
p aliquas occupationes quib' totaliter abstrahit aliquis a cō-
templatione. p̄t etiam idē in fe-
licitate actiua. Voluntas em̄ hoīs
trāsmutari pōt vt in vicium de-
generet a virtute. Ideo ph̄s
dicit in i. ethic. aliq̄s esse in hac
vita beatos nō simpliciter sicut
homines quarum natura muta-
tioni subiecta est. ¶ Scd̄o pōt be-
atitudo cōsiderari in sua genera-
li rōne et sic beatitudo nō p̄t amitti.
¶ Cum em̄ sit p̄fecte bonū et sub-

ficiens oportet quod desiderium hominis detur et omne malum excludat. Naturaliter autem homo desiderat retinere bonum quod habet quod eius retinendi securitate obtineat. Alioquin necesse est quod vel timore amittendi vel dolore de certitudine amissionis affligatur. Requirit ergo ad veram beatitudinem quod homo certa opinionem habeat bonum quod habet nunquam se amissurum quod quidem opinio si vera sit consequens est quod beatitudinem nunquam amittet. Si autem falsa sit hoc ipsum est quoddam malum scilicet falsam opinionem habere. Maxime falsum est malum intellectus sicut verum est bonum ipsius: ut dicitur in vi ethice. Non ergo ita erit vere beatus si ad malum ei inest. Tertio potest beatitudo considerari in sua speciali restrictione in quantum scilicet perfecta beatitudo consistit in visione diuine essentie. Et sic beatitudo nullo potest amitti neque ex parte videntis neque ex parte dei neque etiam ex parte alicuius alterius agentis. Non ex parte videtis: quia impossibile est quod aliquis videns diuinam essentiam velit eas non videre. Ratio est quoniam omne bonum habitum quo quis carere vult aut est insufficientis et querit aliquid sufficiens loco eius aut habet aliquod incommodum annerit propter quod in fastidium venit visio aut diuine essentie replet animam omnibus bonis et non habet aliquod incommodum adiunctum. Quare propria voluntate non potest beatus beatitudinem deserere. Similiter beatus non potest beatitudinem

perdere deo subtrahente quia cum subtractio beatitudinis sit quedam pena non potest talis pena a deo iusto iudice puniri nisi pro aliqua culpa in qua cadere non potest qui dei essentiam videt. Cum ad hanc visionem de necessitate sequatur rectitudo voluntatis. Non potest etiam beatitudo amitti ex parte alicuius alterius agentis. Quia mens deo coniuncta super omnia alia eleuatur et sic ab huiusmodi coniunctione nullum aliud agens potest ipsam excludere. Est ergo beatitudo perfectio consummata quod omne defectum excludit a beato. Et ideo absque mutabilitate aduenit ea habenti faciente hoc virtute diuina quod hominem subleuat in participationem eternitatis transcendens omnes mutationes. Idcirco male dixit Origenes sequens quorundam platoniorum errorem: quod post ultimam beatitudinem homo potest fieri miser. Tertium dubium fuit utrum beatitudo possit haberi in hac vita. Et ad hoc respondemus quod non loquendo de lege communi et hoc propterea quia dominus noster ihesus christus fuit viator et comprehensor. Quare vero in hac vita quis beatus esse non potest assignari possunt tres rationes precipue.

¶ Prima dicitur insatiabilitas.

¶ Secunda penelitas.

¶ Tertia mortalitas.

Prima dicitur insatiabilis
 tatis: ut em̄ inquit dñs Bonas
 uen. di. l. ii. iii. Beatitudo est finis
satiās appetitū. Sed bona pñt
 vite nō satiant appetitū: non di
 uitie: nō deliciae: nō honores: nō
 fama: nō gloria: nō quecūq; de
 siderabilia & delectabilia excor
 gitari pñt ut docet experientia. er
 go nec in hñdi bonis btūs. q̄s
 reputari debet. Tho. vero. i. pre
q. ii. dicit. Impossibile est beatit
dinē hoīs esse in aliq̄ bono cre
ato: q̄ beatitudo est bonū p̄fē
ctū qd̄ totaliter quietat appeti
tum. Alioquin nō esset vitium
 finis s̄ adhuc restaret aliquid
 appetendū. Obiectum aut̄ vo
luntatis est vniuersale bonū: s̄
cut obiectū intellectus est vni
uersale verū. Ex quo p̄ q̄ nichil
 pōt quietare voluntatē hoīs nī
 s̄ bonū vniuersale qd̄ non inue
 nit̄ in aliquo creato sed solum i
 deo: q̄ oīs creatura habet boni
 tatem participatā. vñ solus de
 voluntatē hoīs implere pōt. David in ps̄. dixit. Gaudebo cū
apparuerit gloria tua. Et aug.
 li. i. cōfessionū. Fecisti nos dñe
abs te & inquietū est cor nostrū
donec descat in te. Et in. iii. li.
Redite inquit p̄uaticatores ad
cor & inherete ei qui fecit vos:
stare in eo & stabitis: quiescite
in eo & quieti eritis. Quo itis
 in aspera quo itis bonus quod
 queritis ab illo est. Quia igitur
 aīa eo imago dei est quo ei
 pax est & particeps esse pōt: ut.

scribit. Augu. xiiii. de trinitate
Idcirco nulla creatura aīe capa
citātē implere valet. Secūda
ratio cur in hac vita non possit
quis esse btūs dicit penalitatis
ut em̄ ait Tho. prima sc̄e. q. v.
Beatitudo excludit oē malū: vita
aut̄ pñs multis malis & penalit
atibus subiace t que vitari non
pñt. Et ignorantie ex parte intell
 lect̄. Et inordinate affectionis
 ex pte appetitus & multiplicib
 laborib; calamitatibus & seruis
 nis ex pte corporis. quo igit̄ in tot
 fluctuationib; beatū se credere
 quispiam habet. Inquit Job
c. xii. Hō natus de muliere bre
ui viues tpe repletur multis mi
seriis. Et Thero. ad Heliodorū
Ubiq; luctus ubiq; gemitus &
plurima mortis imago. Et Boe
tius li. ii. de solatione. Quam
multis amaritudinibus huma
ne felicitatis dulcedo resp̄sa est
que & si fruenti iocūda esse vide
atur in quominus cū velis abire
re retineri non pōt. Et seneca i
tragedijs. Nulla fors longa est
dolor atq; voluptas inuicem ce
dunt. Nemo vtiq; reperit qui diu
tius in quo cūq; sit statu delecta
ri possit & absq; turbatione vel
animi vel corporis p̄āssire. Me
mo inquit. Seneca vbi supra co
fidat nimium secundis. Nemo
desperet meliora lapsis. Et ad
 Lucillū. Noli huic tranquillitati
cōfidere: memento mare euertū
tur & eodē die vbi iuserūt nauis
gia sorbent. Quis nam felicias

iudicari potuisset pollicite tyranno famioꝝ. De ipso quippe refert Tullius in li. de finibꝝ bonoꝝ ⁊ maloꝝ. Et idem cōfirmat valerius de mutatiōe moꝝ ⁊ fortune qꝫ adeo sibi fortunam obsequiosam habuit qꝫ oīa desiderata p̄ficiēbat. Ad modoꝝ dānam igitur fortune inuidiā sumpto e manu anulo quē p̄ciosum possidebat in mare iecit. Sed inopināte illū repente recuperavit. Nā post dies paucos a piscatoribus piscis captus qui anulū sorbuerat tyrāno donatꝫ est. Accidit tandē qꝫ aduersus dariū p̄saz regem duxit exercitū. ⁊ qꝫ oronthes p̄fectus darij illū acie fuderit cepitqꝫ. Et in sūmo megalēsis montis vertice suspēdi iusserit. Et relicꝫ ambus lacerā dus: qꝫ vbiqꝫ felicissime in terra vixerat in aere miserrime expirauit. Aduertant oīa qꝫ sūt in hō mūdo ⁊ nichil ē stabile nichil firmū nichil deniqꝫ tutū. In sapiens eccl̄iastes. ij. c. dicebat. Vidi in oibꝫ vanitatē ⁊ afflictionē spūs ⁊ ai ⁊ nichil p̄manere sub sole. Tertia rō quare in p̄nti vita nullus pōt esse br̄s dicit mortalitatis. Quēs quippe ad mortē tendimus cuiꝫ manus potētissimas nullo ingenio nulla vī nulla arte nullo p̄cio euitare valeamus instat cervicibꝫ n̄ris. Si qꝫ igit dixerit aliquē beatū eo qꝫ diuinꝫ affluit: statim r̄ndebo. Non sic nō sic: qꝫ diuites moriuntur. Si qꝫ affirmauerit aliū esse

beatū eo qꝫ oībus delicijs huiꝫ seculi p̄fruat: adhuc r̄ndebo. Ne quāqꝫ sic est: qꝫ post breuē hanc vitam oēs hoīes morientur. Si quis b̄m reputauerit eum qꝫ oībi vniuerso d̄naretur. Clamas bo ⁊ ego qꝫ nec regna siue imperia b̄m hoīem reddunt: qm̄ ⁊ principes ⁊ reges ⁊ purpurati: ⁊ impatores oēsqꝫ d̄ni morientur. Et ideo cum lactantio concludimus dicente tertio li. Sūmum bonū qd̄ beatos facit nō pōt esse nisi in ea religioe atqꝫ doctrina cui spes immortalitatis adiuncta est. Igitur demꝫ operam ne decipiamur tpaliū bonorum suauitate: atqꝫ mundus audacter sub pedibꝫ habeamꝫ: eaqꝫ tm̄ vtamur. vt sic tandem perueniamus ad fruitionē illā beatā ad quā nos perducatur Iesus filius dei: qui cum patre et spūs sancto viuit ⁊ regnat in secula seculorum. Amen.

Sermo. lviij. De aie rōnal admirandis p̄rogatiuis ⁊ excellentijs qꝫ vnusqꝫsqꝫ p̄gnoscere d̄s:

Ece omnes

aie mee sunt. dei viuentis. Verba sunt ista originaliter Ezechi. xvij. c. ff. Dolendū p̄fecto est d̄ multitudine hoīm pereuntium: qui p̄cupiscētias prauas insequētes: virtutibus ieiuni: oī vicioꝝ turpitudini sese dederunt. Hī equidē obliuī excellentie ac dignitatis animarum suarum defluunt. lu

rura & delicate atq; molliter
 viuunt abhorretq; parcitate. con-
 tinentia: sobrietate: & quicquid
 est qd viros bonos doceat. Si
 dei no documeta iridet: doctri-
 nam euangelicam spernunt. de reg-
 no celoz despanit. negat atq; pe-
 nas inferni. ¶ Talibus aut er-
 rorib' inuoluunt: qm de aia ra-
 tionali minus bn sentiunt/qnq;
 affirmantes aias non reperiri.
 Aliqn & illas no multe nobili-
 tatis forme suadetes. Interduz
 vero & eas cu suis corporibus
 improbe satis pcedentes corru-
 pt. Quos qd aliud dixerim nisi
 pecora immundissima atq; indo-
 mitas feras: immo quibuscunq;
 beluis immanissimis deteriores
 Inquit em David in. ps. Ho-
 mo cum in honore esset no intel-
 lexit coparatus est iumentis insi-
 pientib' & similis fact' est illis.
 Ma sumus ille pr qui sapientia
 sua condidit omnia. Adiuuit ho-
 minem paulominus ab angelis
 coronans gloria & honore: dum
 intellectuam aiaz illi dedit. ¶ Qua
 de re vt aperiant metes cuncto-
 rum ad aie verissimam cognitio-
 nem illaq; vnusquisq; studeat
 bonis & sanctis moribus exor-
 nare: decreui in pnti sermone d
 ipsa aia verba facere. De qua
 tria mysteria proponimus con-
 templanda.

¶ primum dicitur diffinitio /
 nis.

¶ scdm pductionis

¶ tertium separationis

¶ Quid sit anima: que non est
 corpus: nec ex semine causata:
 et que vna sola est in homine.

Capitulum primum.

Kimu mysteriu cōtemplā-
 dum de anima dicitur dif-
 finitionis. In quo quid sit aia
 dedaremus. ¶ Dicit em Alber-
 tus in cōpedio theologie. ¶ Qd
 a quibusdā aia diffinit vt spiri-
 tus. ¶ A quibusdam vt aia. ¶ A q-
 busdam vero vt spūs & anima.
 ¶ Inq̄tum cōsideratur vt spiri-
 tus diffinitur sic ab Augu. in li.
 de motu cordis. Anima est sub-
 stantia incorporea: intellectua-
 lis illuminationis a primo vlti-
 ma reuelatiōe pceptiua. Vltima
 dicit qz mediantibus angelis p-
 cipit. Ex qua diffinitōe cogno-
 scimus: q spūs humanus q est
 aia inter oēs creaturas imme-
 diate post angelos illuminatio-
 nis diuine sit perceptiuus. ¶ In-
 q̄tum aia diffinit sic a remigio
Anima est substantia incorporea
regens corpus. Et ab Aristo. i
 ij. de aia. dicit. Anima est endeli-
 schia & actus siue forma corporis
 organici phisici potētia vitā ha-
 bentis. Ex quibus verbis da-
 tur intelligi q aia vnibilis est
 corpori nec oī sed soli organico v-
 phisico. i. naturali ad susceptio-
 nem aie rationalis disposito.
 ¶ Inq̄tum aut spūs & aia diffi-
 nit ab augu. sic Anima est oim si-
 militudo. Que diffinitio data ē
 p comparationē ad creaturas.
 Anima em ex sui natura ad su-

Sciendas oim rerum similitudines tam corpaliū q̄ spūaliū apta est. ¶ Et s̄m Augu. lib. de spū & aīma multipliciter nominat. s. anima: mens: ratio: spūritus: sensus memoria: volūtas Anima dicitur in q̄tum animat corpus siue vivificat. Mens in q̄tum recollit. Ratio cū rem iudicat. Spūs dum spirat: vel q̄ spirituale naturā habet. Sensus dum sentit. Memoria dum recordat. Voluntas dum cōsentit. Hec nomia diuersa sunt anime non ppter essentie pluralitatem: sed propter effectuum multiplicitem & operationem. sed p huius partis intelligentia pleniore quattuor dubia esse absolūenda

¶ primū vtrum sit anima.

¶ scdm vtrum anima sit corp⁹.

¶ tertium vtrum anima causeatur ex semine.

¶ quartū vtrum in homine sit vna sola anima

¶ Contra eos qui dicunt animam non reperiri.

¶ In primo dubio expugnanda est & oīno reprobanda prauissima opinio illoꝝ qui tenent aīas nō esse/asserētes nō nisi corpa aut corpales substātiās repiri. Quos nos quincere possum⁹ triplici lumine.

¶ primum dicitur testificatiōis.

¶ scdm operationis.

¶ tertium figurationis.

¶ Primū lumē q̄ oñdit q̄ aīa sit dicitur testificatiōis. Testant q̄

dem oēs tam diuine q̄ humane scripture aīam esse atq̄ de illa sublimiter sp̄ loquant. De hac ita scribit sapiēs Ecclī. ij. c. Fili in māfuetudine serua aīas tuas. ¶ Et. iij. c. Humilia coram deo aīam tuā. ¶ Et eodē. c. Mō pfundaris p aīa tua dicere verū. ¶ Et. x. c. Qui multis vti verbis ledit aīam suam. ¶ Et. xxxvi. c. Qui cum fure participat ledit aīam suam. ¶ Et. xxxiij. c. Timent⁹ deum beata est aīa illius. ¶ Et. li. c. Laudabit vsq̄ ad mortē aīa mea dñm. ¶ Et Sap. i. c. In maluolam aīam non intrabit sapientia. ¶ Et eodē. c. Os qd̄ metitur occidit aīam. ¶ Et Ecclī. xxx. c. Miserere aīe tue placēs deo. ¶ Eiusdē. xxxvij. c. A consiliario malo serua aīam tuā. ¶ Et cāth. i. c. Num quem diligit aīa mea vidistis. ¶ Eiusdē. iij. c. Quisni quē diligit aīa mea. ¶ Et. vi. c. Aīa mea liquefacta est vt dilect⁹ est locutus. ¶ Judith. viij. c. Dumiliemus illi aīas nostras. ¶ Et Job. x. capit⁹. Redet aniam meam vite mee. ¶ Et Iob. xij. ca. Qui faciūt peccatū hostes sunt anime sue. ¶ Deutronomij. iij. c. Custodite solcite animas vestras. ¶ Et Josue. ij. c. Eructis animas vestras de morte. ¶ Et Abachuc. ij. c. Qui incredulus ē non erit recta eius anima. ¶ Et primi Regū. xxvi. c. scribitur. Adsignificetur aīa mea in oculis domini. ¶ Et secundi Regū. xij. c. Non vult deus perire aīas. et

tertiū Regū. xix. Tolle aīas me
am. ¶ Et quarti Regū. i. c. Moli
despicere aīas meā. ¶ Et ps. vi.
Aīa mea turbata est valde. ¶ Et
vij. Nequē rapiat vt leo aīam
meā. ¶ Et. xv. Mō derelinquas
aīam meā in inferno. ¶ Et. xx.
Erue a framea de' aīas meam
¶ Et. xxij. Ad te dñe leuavi aīas
meā. ¶ Et. xxxij. Aīa mea susci
pet dñm. Et. xli. Quē admodū
desiderat ceruus ad fontes 'aq
ruz ita desiderat aīa mea ad te
deus. ¶ Et. lxij. Sitiuit in te aīa
mea. ¶ Et ps. vij. Aīas paupes
rū saluas faciet ¶ Et Saluator
nr̄ dixit Adthei. vi. c. Aīa pl'
est q̄ esca. Et. x. c. Nolite time
re eos q̄ occidūt corpus animā
aut nō possunt occidere. et. xvi.
c. Quid p̄dest homini si vniuer
sus mūdus lucret aīe v̄o sue del
trimentū patiat aut quā dabit
homo cōmutationē p̄ aīa sua.
¶ Et. xxvi. c. Tristis est aīa mea
vsq̄ ad mortē. ¶ Et Luce. ij. ca.
brā v̄go in suo cātico ita canit
Magnificat aīa mea dñs. ¶ Et
Symeon virginē eodē. c. sic al
locut' est. Tuā ipsius aīas per
trāsibit gladi'. ¶ Et Jacob'. v.
c. ait. Qui p̄verti fecerit p̄ciōres
ab errore vie sue saluabit aīas
eius a morte. ¶ Et primo. c. In
mā suetudine suscipite insitum
verbū: qd̄ pōt saluare aīas ves
tras. ¶ Et Petr' prima episto
la. c. ij. inqt. Obsecro vos tanq̄
aduenas et pegrinos abstinere
vos a cardinalib' desiderijs q̄

militāt aduersus aīam. ¶ In
sacris v̄o canonib' sepissime fit
mētio de aīa. Sicut ps. xxij. di.
ca. Qui ep̄o. ¶ Et. xi. q. ij. c. pla
cuit. c. Absit. c. Nolite timere. c.
Audi. ¶ Et. xij. q. ij. c. Tempus
c. Mōc. c. Fatendū. c. Aīe defun
ctorū. ¶ Et. xvi. q. i. c. In canoni
bus. ¶ Et. xxi. q. i. in. c. Relatio.
¶ Et. xxij. q. iij. c. Ipsa pietas. c.
Qd̄ xps. c. Displicet. ¶ Et. xxij.
q. ij. c. Si habes. ¶ Et. xxvi. q. vi.
c. Agnouim'. ¶ Et. xxx. q. i. c. Ad
limina. et. xxxij. q. ij. c. Qd̄ v̄o. c.
Si illud. c. Adoyfes. ¶ Et. xxxij.
q. ij. c. Amonere. ¶ Et de pe. di. i.
c. Resuscitar'. c. Voluissent. ¶ Et
di. ij. c. Charitas. c. Ergo. ¶ Et
di. iij. c. Potest. c. Siqs. c. Quid
ergo. ¶ Et di. v. c. Cōsideret. ¶ Et
de con. di. ij. c. Reuera. ¶ Et di.
iij. c. Si baptizata Et de maio
ritate et obediētia. c. Solite. ¶ Et
de sum. trini. et fide. c. Firmiter.
Et de pe. et re. c. Cū infirmitas
¶ Et de renūciatione. c. Nisi cup
pidē. ¶ Et d̄ celebratiōe missarū
c. In quadā Et de decimis. c.
Luz nō sit in hoīe. ¶ Inkleme
tina v̄o de sum. trin. et fide ca
tho. dānant illi q̄ dicūt animas
nō eē formā corporis. Mā Ari
stoteles. vij. methaphisice dicit
q̄ d̄ria sumit a forma rei. Sed
differentia p̄stitutua hoīs ē rō
nale qd̄ d̄ de hoīe ratione ani
me intellectuē seu intellectivi
principij: vt inqt Tho. p̄ma pte
q. lxxvi. ergo aīa ē hoīs forma.
¶ Ad gentiles iam veniam

qui naturalis rōnis lumine illu-
 strati mirificentissime de aia
 sunt locuti. ¶ Inq̄t Cicero in
 paradoxo. Deus et mater oia
 natura dedit ubi animū quo ni-
 hil pōt esse pstanti⁹ nichil diui-
 nius. Et idē in libro de natura
 deoz. Quid esse pōt in rerū na-
 tura hoie melius. In eo em̄ so-
 lo est ratio qua nichil pōt esse
 pstantius. ¶ Et idē in libro de
 republica. vt mūdum deus eter-
 nus regit sic fragile corp⁹ ani-
 mus sempiternus mouet. ¶ Et
 Platho in thymeo. Deus vir-
 tutib⁹ aiam preire iussit: ipsaq̄
 dñam nostri corporis fore vo-
 luit. Qd̄ ipa tuet. ¶ Et Salusti-
 us in iugurtino. Ati genus hu-
manū cōpositum ex corpore et
anima est: ita res studiaq̄ oia
nra alia corporis. Alia animi
naturā sequunt. ¶ Et Quidius
 in libro de remedio amoris. vt
 corpus redimas ferrū patieris
 et ignes. Etq̄ animo valeas
 quidq̄ tollerare negabis. Et ne
 singuloz reperam⁹ dicta cōclu-
 dim⁹ q̄ oēs sc̄t̄oēs eruditi viri
 oēs deniq̄ phi⁹ et stoici et peri-
 patetici ac alij q̄cunq̄ aiaz esse
 et docēt et consentunt. ¶ De
 operationib⁹ quibus cognosci-
 tur aia. ¶ Sc̄dm̄ lumē q̄ osten-
 dim⁹ q̄ sit aia dī operationis
 ¶ Ut em̄ scribit Alexāder d̄ ha-
 les in sc̄do volumine summe.
 Videm⁹ quedā corpora q̄ non
 nutriunt neq̄ augent nec gene-
 rantur nec mouētur motu vo-

luntario vt lapides. Quedam
 que nutriunt augent et generā-
 tur vt plante. Quedā que vltra
 hec mouent et sentiūt vt aialia
 Quedā aut̄ que agūt rōne. Si
 ergo principiū harū opationū
 esset corporeitas inueniret̄ tūc
 in oibus corporibus. ergo illd̄
 a quo iste operatiōes pueniūt
 erit aia. Et sic in plantis est aia
 vegetatiua: in aialib⁹ brutis aia
 sensitua: in hoibus x̄o anima
 intellectiua. ¶ Quis nā nō mi-
 retur quanta sit hūani ingenij
 perspicacitas: q̄ stupēda intel-
 lectus sublimitas: q̄ue admira-
 bilis vigor rōnis. Et vñ proue-
 nit nisi ex animi sapiētia: vt vol-
 tantes aues p̄ aera: habitantes
 in aquarū profundis pisces: et
 discurretes p̄ nemora ferocissi-
 mas bestias: homo ad suū vsū
 perducit. Nō p̄dest aquilis al-
 tus volatus. Nō leonib⁹ forti-
 tudo. Nō elephātib⁹ magni-
 tudo. Non venenositas draco-
 nib⁹ et serpentibus. Nō ceruis
 agilitas. Non deniq̄ marinis
 beluis latitudo vastitasq̄ agrū
 cū ab hoibus artificijs pene in-
 numeris capiunt. ¶ Quid de
 artium inuētiōe exercitatiōe
 q̄ dicemus. Inspiciam⁹ agri-
 culturā lanificiū architecturas
 fabrefacturā et reliqs in quarū
 effectib⁹ deprehendit̄ aliqd̄ in
 homine esse vltra corpus. Que
 antiqui vulgares cū prius talia
 non fuissent experti illos q̄ ea
 primo in aliq̄ prouincia facere

doctuerunt: crediderunt esse deos
 Isis inachi filia regis argi
 uorum et soror phoronei nauigant
 in egyptum quod litteras quasdam
 egyptis dedit et de agricultura
 multa eos docuit post mor
 tem in numero deorum recepta est
 Saturnus ut recitat Paulus
 in historia romanorum ionem fili
 um e grecia fugiens in ciuitate
 que ex eius nomine saturina dicta
 est: hanc paul ab urbe rudes po
 pulos domos edificare terras
 incolere plantare vineas docuit
 atque humanis moribus vivere
 cum antea semiferi glandibus tantum
 modo alimentum vitam sustentarent
 Et aut in speluncis aut in frons
 dibus virgultisque ceterisque casulis
 habitaret ab indocili et rustica
 multitudine deus est appellatus
 Romulus quod urbem fundauit
 vallauitque muro cum apud palu
 des capre nusquam speruisset anno
 regni trigessimono ad deos
 transisse creditur est et quini nomi
 mine consecratus. De liberabili
 bus autem disciplinis grammatica
 logica: rhetorica: arithmetica:
 geometria: musica: astrologia:
 illarumque reperiendis plurimum
 esset sermo habendus. Sed ut com
 plectamur omnia succincte: tantus
 in illis est decor humane vite: tanta
 intellectus perfectio: tanta loquendi
 et viuendi moderatio: tanta de
 niique cognitio rerum: ut quod illis inueniunt
 imbuti summa venera
 tione celebretur a cunctis. De dete
 stabilem errorem. De damnabilem

cecitatem. De denique fatuitatem
 pestiferam eorum qui tanta ut sic di
 cam aiarum fetam mirabilia con
 tuentur et aias non esse tenent.
 Pro quibus Augustinus li. x. confes
 sionis ait. Eunt homines mirari
 alta montium: ingentes fluctus
 maris: altissimos lapsus flumi
 num: oceani ambitum et gyros
 siderum et relinquunt seipsos: nec
 mirantur. Et in principio libri
 de spiritu et anima inquit. Quonia
 dictum est michi ut meipsum co
 gnoscere sustinere non possum ut
 me habeam incognitum. Magna
 namque negligentia est nescire quod
 illud sit: quo celestia tam profunde
 cogitamus: naturalia tam subtili
 indagatione inuestigamus et de
 ipso quoque creature nostro tam
 profunda desideramus scire. Nec
 est res peregrina nec longe quere
 da animus quo ista sapimus? sed est
 semper nobiscum. Adest tractat
 loquitur et intus uescit. Datus
 est illi tam ingentem rem scire se
 creta et seipsum cognoscere non
 potest. Nec ille. Tertium lumen
 quo ostendimus quod sit anima dei fir
 mationis. Ipsa quippe corporis
 humani figura ad celos ere
 cta deseruit aliquid esse in homi
 ne quod ad celos tendere debeat.
 Hinc Quidius in primo met
 thamorphoseos dicit. Pronaque
 cum spectet aialia cetera terram
 Deus homini sublime dedit cel
 lumque videre. Iussit et erectos ad
 sidera tollere vultus. Et Bernardus
 super cantica ait. Quod

vij. ar
 tes libe
 rales.

3.

poris staturā ideo deus dedit homini rectā ut corporea rectitudo exterioris viliorisq; figurē ei hoīem interiorē rectitudis sue formandē moueret et d' colūmi deformitatē argueret animi. Hec Bernardus. Ex quibus concludimus q' in numero creaturarū reperitur aīa rōnalis ad imaginē et similitudinē dei creaturā cuius p' estānā ex hīs que amodo differemus vnusquisq; percipere potest.

Quod anima nō est corp'.

Scdm dubiū absolūendus est vtz aīa sit corpus. Ad qd respondem' sequētes in hac p' doctrinā fidei et sacre theologie q' aīa est spūalis substātia.

Aristoteles in scdo physico- rum dicit. q' vltima formā naturalī ad quā terminat' p' sideratio philosophie naturalis. s. aīa hūana est qdam separata et tñ in materia. Quod ex hoc pbat: q' homo ex materia generat hoīem et sol' separata qde est fm virtutē intellectiua: quia

virtus intellectiua nō est virt' alicui' organi corporalis: sicut virt' visiva est act' oculi. Intel ligere em̄ est act' q' nō pot' exerceri p' organum corporale sicut exercetur visio. Sz in materia est in quātus ipsa aīa cuius est hec virtus est corporis forma et termin' quāstionis hūane. Sic q' philosophus dicit in tertio d' aīa. q' intellect' est separatus. quia nō est virtus alicuius or-

gani corporalis. Ex quo apparet ineptia illorū q' vt dicit Tho. p' ma parte. q. lxxv. ymaginationē trāscendere nō valēt sola corpora dicebant esse et qd nō est corp' nichil esse. Contra istos est auctoritas scripturę Ecclesiastes vlti. c. vbi sic habetur. Reuertat' puluis in terram suā et spūs redeat ad deū q' dedit illū. Augustinus insup li. xix. de ciui. dei cōmendat Hārionē q' hoīem nec aīam solam nec solū corp': s. aīam simul et corpus esse arbitrabat'. Et si obicere q' mouēris ad motus oportet esse aliquē tactū. contact' aut nō est nisi corporū. q' cū aīa moueat corpus videt' q' sit corpus. Respondet Tho. vbi. s. rñ. q' duplex est contactus. s. quantitat' et virtutis. Primo modo corpus nō tāgitur nisi a corpore. Scdo modo corpus habet tangi a re incorporea que mouet corpus. Sed adhuc pleriq; instant q' aīam nullus videt' quomodo q' est. dū a corpore separatur a nemie p' spicit. qd q' est si nō videtur. non sentit. non auditur. neq; quo se cōferat sciamus. Ad h' respondet Gregorius in quarto dialogorum libro. Quod anima est illa spiritua- lis substātia: cuius virtute q' dū est in corpore corpus viuit: corpus sentit: oculi vident: aures audiunt: et tamen ipsa corporeis oculis nō videt'. Idem dicit q' de āgelis. de demonibus

et de ipso altissimo deo. Quod illorum effectus negare non possumus quos oculis inspicimus et manibus directam. Et cum sint spirituales sub corporeis sensibus non subiciuntur. ¶ Hinc Lactantius li. vii. diuinam institutionem de deo loquens aliquid dedit exemplum quibus convinci possint hi qui nichil esse volunt nisi quod videtur. Quia inquit deus ab homine videri non potest ne quis eum putaret ex eo ipso deus non esse quia mortalibus oculis non videtur. Inter cetera suorum institutorum mirabilia fecit etiam multa quorum vis apparet: ipsa autem non videntur sicut est vox: odor: ventus ut harum rerum argumentum et exemplo etiam deum sub oculis non videret de sua tamen vi et effectu et operibus cernimus. Nec ille pari modo et anime virtute stupendissimasque operationes ut diximus in precedenti dubio: contuentes animas esse deprehendimus sub animales nobilissimas. Et ut Augustinus refert in libro de immortalitate anime. Nil absurdum dici potest quod tamen ea esse que oculis conspiciuntur et ea non esse que intelligentia subsistere iudicamus.

¶ Quod anima non est ex semine. ¶ Tertium dubium absolendum est utrum anime causentur ex semine. ¶ Et posset quis arguere quod sic. ¶ Primum quia genesis. xvi. c. scribitur. Tuncque anime que ingressae sunt cum iacob in egyptum et egressae sunt de femore illius. Sed nichil egreditur de femore hominis nisi in quantum causatur ex

semine: quia anima intellectiva causatur ex semine. ¶ Secundo homo generat sibi simile secundum speciem. Sed species humana constituitur per animam rationalem: quia anima rationalis est a generate. ¶ Tertio inconueniens est dicere: quod deus cooperetur peccantibus. Sed si anime rationales causarentur a deo deus interdum cooperaretur adulteris/ ex quorum illicito cohibitu plures interdum generantur. ¶ Ad habendas huius vitas notitiam: sanctus Thome. i. par. q. cxviii. ita dicit. Quod impossibile est virtutem actiuam que est in materia extendere suam actionem ad producendum imaterialem effectum. ¶ Ad animam festum est autem quod principium intellectiuum in homine est principium transcendens materiam: huius enim operationes in qua non coicatur corpus. Et ideo impossibile est: quod virtus que est in semine sit productiva intellectiui principii. Similiter etiam quia virtus que est in semine agit in virtute anime generantur. ¶ Secundum quod anima generantur est actus corporis utres ipso corpore in sua operatione. In operatione autem intellectus non coicatur corpus. unde virtus intellectiui principii potest in intellectu non potest ad semine provenire. ¶ Et ideo philosophus dicit in libro de generatione animalium. Relinquitur intellectus solus de foris aduenire. Similiter etiam anima intellectiva cum habeat operationem sine corpore est subsistens et ita sibi deesse et fieri. Et cum sit imaterialis suba non potest causari per generationem. Sed solum per creatio

dubi.
3.

nem a deo. Ponere ergo animam
 intellectuam a generate causari
 nichil aliud est quam ponere eam
 non subsistentem et per consequens
 corruptam cum corpore. Et ideo
 hereticum est dicere quod anima intel-
 lectiva traducatur cum semine. Ad
 primum vero quod adducebat in opo-
 positum dicendum quod in auctoritas
 illa ponitur per synodochez pars
 per toto: id est anima per toto homine.
 Ad secundum vero respondendum quod homo
 generat sibi simile in quantum per
 virtutem seminis eius disponitur illa
 materia ad talem formam sive ad
 susceptionem talis forme. Ad
 tertium autem respondetur quod in actio-
 adulterorum id quod est nature bonum
 est et huic cooperatur deus. Quod
 vero est inordinate voluntatis
 malum est et huic deus non co-
 operatur. Hec Thomas.

Ad 1. **Q**uod in homine est una sola anima.
 Quartum dubium declarandum
 utrum in homine sit una sola anima intel-
 lectiva vel plures per essentiam dif-
 ferentes. Et ad hoc respondet Augustinus
 in libro de ecclesiasticis dogmatibus. Neque
 inquit duas animas esse dicimus in
 homine: sicut Jacobus et alij sironus
 scribunt. Una animales quae animatur
 corpus et imixta sit sanguini. Al-
 tera spiritualis quae rationi ministrat.
 Sed dicimus unam et eandem esse animam
 in homine quae et corpus sua societa-
 te vivificat et semetipsam sua ra-
 tione disponit. Et licet quidam dice-
 re voluerint quod in embryone pri-
 mo persistat anima vegetativa. quod
 Aristoteles dicit in libro de animalibus.

bus. Quod embryo prius est anima
 homo. Et deinde supra animas vege-
 tativas supervenit alia anima quae
 est sensitiva et supra illam iterum al-
 lia quae est intellectiva et sic essent
 tres anime in homine. hoc impro-
 bat Thomas in prima questione lxxvi. et quarta cxviii.
 affirmans: quod cum generatio unius sem-
 per sit corruptio alterius: necesse
 est dicere quod tunc in homine quod in
 alijs animalibus quoniam perfectior forma
 advenit fit corruptio prioris
 ita tamen quod sequens forma habet quic-
 quid habebat prima et adhuc am-
 plius. Quare cum anima intellec-
 tiva creatur et infunditur a deo simul
 est sensitiva et vegetativa corrup-
 tis formis persistentibus. Ad ultra
 essent hoc loco dicenda quae ne tedio
 auditores afficiamus silentio pre-
 terimus. Ostensum iam ex dictis est
 quod quilibet anima creaturam excellen-
 tissimam cognoscere debet: eamque sem-
 per mundam et immaculatam sua-
 re. Nam si tanta diligentia corrup-
 tibile corpus gubernamus quanto
 magis rationalem animam omni stu-
 dio a quibuscumque vicijs tueri te-
 nemur. Veu heu inquit Bernardus.
 Abstergit caliga et contem-
 nitur anima. Dancissimi quippe re-
 periunt qui non magis pro cor-
 pore quam pro anima subeant quos-
 cumque labores.

**De productione anime ratio-
 nalis quae non ab angelis sed
 a deo producta est de nichilo
 convenienter unita corpori or-
 ganico: et de novo creata et in-
 fusa.**

Capitulum ij.

Secundū mysteriis de aia cōtemplandū dicitur pro ductionis. In quo adhuc quatuor dubia sunt enucleāda.

¶ Prīmū vtrū anima sit pro ducta ab angelis.

¶ Secundū vtrū anima sit producta de substantia dei.

¶ Tertū vtrū omnes ani me fuerunt simul create.

¶ Quartū vtrū deus debuit aiaz ratiōalē tali corpori vnire

dubi ¶ Pro primū dubij planiore in telligentia. Quidā arguūt pbā tes lztra vritatē. q̄ aia ratiōal

1. lis p̄ducta est ab angelis. ¶ Prō q̄ maior ē ordo in spiritualib⁹

1. q̄ in corporalib⁹. S̄z corpa infe riora p̄ducitur p̄ corpora supe

2. riora: vt Dionysius dicit. iij. c. de diuinis nomib⁹. Ergo infe

riores spūs q̄ sunt aie ratiōal es p̄ducunt p̄ spūs superiores

qui sunt angeli. ¶ Secūdo perfec tus est qd̄ pōt sibi simile facere.

S̄z spūales sube sunt multoma gis perfecte q̄ corporales. En

ergo corpora faciāt sibi filia h̄z

speciē mltomagis angeli pote runt facere aliqd̄ infra se h̄z spe

ciem nature. s. animā ratiōalē

9. ¶ Sed vtra istos ita loquētes est auctoritas glose super illo vbo

ps. Qui finxit sigillatim corda eoz. que ait. Creat de⁹ aiaz sin

no guloz p̄ se de nichilo. Et ideo inqt. Tho. i. par. q. xci. q̄ cū aia

ratiōalis p̄ducatur in esse p̄ crea tionē non pōt p̄duci nisi a deo

Quia s̄m Aug. in terno de tri,

Nec boni nec mali angeli possunt esse creatores alicui⁹ rei/et ratio sumi pōt s̄m Tho. vbi supra. Quia solius primi agentis

agere: nullo p̄supposito/cū sem per agēs scdm̄ p̄supponat aliq̄

quid a primo agere. Quod aut agit aliquid ex aliquo p̄supposito agit trāsmutādo. Et ideo nul

lum aliud agēs agit nisi trāsmu tando. S̄z sol⁹ deus agit crean

do. Et q̄ aia ratiōalis nō pōt p̄duci per trāsmutationē ali

cuius materie: ideo non pōt p̄duci nisi a deo imediate. ¶ Ad

primū argumētus respondet Tho. q̄ corpora ideo p̄ducunt

corpora q̄ agunt p̄ trāsmuta tionē materie. ¶ Ad scdm̄ vero

argumētū respodet latius. i. p. q. xliij. vbi ait articulo. v. in res

ponsione ad primū argumētus Qd̄ aliquod p̄fectū p̄cipans

aliquā naturam facit sibi simile non quidē p̄ducendo illā natu

raz absolute: sed applicādo eas ad aliquid. Non em̄ hic hō pōt

esse causa nature hūane absolu te quia sic esset causa suūpsius:

S̄z est causa q̄ natura hūana sit in hoc homie generato. Et

sic p̄supponit in sua actione de terminatā materiā: per quā est

hic homo. Sed sicut hic homo participat humanā naturā: ita

quodcumq̄ ens creatū participat naturā essendi: quia solus

de⁹ est suū esse. Nullū ergo ens creatus pōt p̄ducere aliqd̄ ens

absolute/nisi iquantū esse cau

No.

Ad. 1.

no.

Ad. 2.

No.

No.

n

n

ei

9.

fat in hoc. Et sic oportet q̄ pre-
 intelligatur id p̄ quod aliquid
 est hoc actioni qua facit sibi si-
 mile. In substantia aut̄ immate-
 rialī non pōt̄ preintelligi ali-
 quid p̄ qd̄ fit hoc. Q̄ est hoc p̄
 suā formā p̄ quā habz̄ esse. Sub-
 stantia ergo imaterialis nō po-
 test pducere aliā substantiā im-
 materialē sibi similit̄: quātuz ad
 eius eē. Sed quātū ad aliquā
 perfectionē superaddit̄. Sicut
 si dicam⁹ q̄ superior angel⁹ illū
 illuminat inferiorē: ut Diony-
 sius dicit. Et q̄ apparet q̄ nul-
 lum ens creatū potest creare al-
 liquid nisi p̄supposito aliq̄ qd̄
 repugnat rationi creationis.
 Sedm̄ dubiū propositū fuit
 vtrum anima sit pducta a deo
 de substantia dei. Et vt refert
 Aug. in. vii. sup̄ genesim ad lit-
 teram. et in libris p̄tra faustum
 Et in libro de duab⁹ animab⁹.
 Discipulianiste: manichei ⁊ gno-
 stici heretici tenuerūt animā fo-
 re de substantia dei. ¶ Euripides
 etiā philosophus teste tullio in
 questionib⁹ tusculanis dicebat
 animā deū esse. ¶ Ipse adhuc
 Tullius in p̄fato libro dixit hu-
 man⁹ anim⁹ ex diuina mēte de-
 ceptus cū nullo alio nisi cū ip̄o
 deo cōparari pōt̄. Seneca ad-
 huc scribens ad lucillum inquit.
 Nichil est aliud n̄ra ratio q̄
 pars diuini spūs in corpus n̄r̄
 immersa. ¶ Idē p̄fessus ē Al-
 crobius sup̄ somniū scipionis.
 ¶ Contra quos omnes. Aug.

in libro de origine anime alic⁹
 Non alit̄ audiēdi sunt q̄ heret-
 ici qui animā deū esse dicunt.
 Nā si sic esset nec in melius nec
 in peius labi posset. Et vt scri-
 bit. Tho. i. par. q. xci. dicere aīas
 esse de substantia dei manifestas
 in p̄bilitatē continet. Nam
 aīa humana quādoq̄ est intels-
 ligēs in potētia ⁊ scientiā quoz
 dāmodo a rebus acquirit. ⁊ ha-
 bet diuersas potētias q̄ omnia
 aliena sunt a dei natura qui est
 actus pur⁹ ⁊ nichil ab alio acci-
 piens ⁊ nullā diuersitatē h̄z̄ in
 se. ¶ Sed pleriq̄ dubitant quia
 Genesis. c. ij. scribit̄ Formauit
 de⁹ hominē de limo terre ⁊ in-
 spirauit in faciē eius spiraculū
 vite: ⁊ fact⁹ est homo in animā
 viuētē. Sed ille qui spirat ali-
 quid a se emittit: ergo anima q̄
 homo viuit est aliquid de sub-
 stantia dei. ¶ Ad hoc respondet
 Tho. q̄ inspirare nō est accipiē-
 dus corporalit̄. Sed idē est deū
 inspirare qd̄ spiritū facere non
 de substantia sua sed de nichilo:
 Nā ⁊ homo corporalit̄ spirans
 nō emittit aliqd̄ de suba sua s̄
 de natura extranea. ¶ Idcirco
 firmiter cōfitemur: vt i superio-
 ribus dixim⁹: q̄ aīa pducta est
 in esse a deo de nichilo. Quz
 veritate immobilē persistente
 reprobat̄ opinio illorum qui
 dixerunt animam fore ignem:
 hanc tenuit. Democritus vt
 ait Aristo. in primo de anima.
 In libro autē de vita ⁊ morte

Aristotelis legit Veracitū semper affirmasse deos oēs ex igne esse et ex igne vniuersa cōstare et aiam fauillā esse stillātis essētie. **¶** Zeno insuper et Leunapopus idē p̄fitebant̄ s̄m tullīū in questionib⁹ tusculanis. **¶** Ideo affirmabat Zparcus: put scribit Macrobius in primo libro sup somniū scipiois: fuerūt huius opinionis semina: q̄ ani⁹ ma p̄sente corp⁹ caleat: et recedēte frēgescit. **¶** Et forte sic opinantes ignei erāt et humoribus colericis affluentes. **¶** S̄z q̄d referemus de alijs q̄ dixerunt q̄ aia sit aer seu vētus. Hoc docuit Diogenes s̄m Aristotelē in primo de aia. Anaximanes in sup nō tm̄ aias s̄ deos et q̄cūq̄ alia dicebat ab aere genita: vt cōmemorat Augu. li. viij. de ciui. dei. Hic s̄z Pliniū inuenit horologiū. At et h̄j aerei sāguineisq̄ humoribus abūdantes credi rōnabiliter possunt. **¶** Errauit adhuc Thales milesi⁹ q̄ vt scripsit Tullius in li. de natura deor: dixit deū ex aqua cuncta formasse. Ideoq̄ et animas aquā esse. **¶** Cōtra quē et reliq̄s p̄nomiatos philosophos extat sentētia Augustini: q̄ in libro d̄ q̄titate aie ait. Nō ex h̄js nōq̄ v̄sitatib⁹ naturis aia fetā ē q̄s istis corporeis sensib⁹ tāgim⁹. Mā neq̄ ex terra neq̄ ex aqua neq̄ ex igne neq̄ ex aere neq̄ ex h̄js oib⁹ neq̄ ex aliqb⁹ cōiunctis horū constare aiam pu-

to **¶** Quare abieci philosophorū errorib⁹ sequamur dicta catholicorū tenētes vt scribit in cōpendio theologie. **¶** Quod aia est spiritualis suba et rationalis ad viuificandū corpus hūanū de nichilo creata. **¶** Creata est in q̄ aia p̄fectibilis et imp̄fecta q̄ tum ad sciētiā et virtutes p̄fectissimā tm̄ quātū ad naturales potētias. **¶** Quātitatē h̄z non diffusiuā s̄ potestatiuā et virtualē. **¶** Et quia ē simplex nec augmētati nec detrimētati est susceptiua: nec in corpore maiori maior nec in minori minor reperit. **¶** Et ad imaginē dei facta: capax virtutū vel vici: susceptibilis pene vt p̄mū arbitrio libera: potētis et habitib⁹ et affectionib⁹ decorata. **¶** Laret pōdere figura et colore: passibilis est et mutabilis. **¶** Eo magna est q̄ capax est eternitatē: eo recta q̄ appetēs est bonitatē: eo beata quo p̄iceps est diuinitatē. **¶** Tertiu⁹ dubiū fuit vtrū oēs aie fuerūt simul create. **¶** Et philosophi quidā cū platone asserētes: q̄ aie intellectiue acciderūt vniri corpori: ponētes eas esse eiusdē cōditōis cū subijs spūalib⁹ q̄ corpori nō vniunt̄: tenuerūt oēs aias hominū s̄m a principio cū angelis fuisse creatas. **¶** Quā opinionem seq̄ns Orige. dixit q̄ omnes aie fuerūt cū angelis create et ad suggestionem dei tenebrarum rebellauerunt deo: quare datū est illis corp⁹ loco carceris vt ibi puniantur.

opi.

No.

9.

dubi
3.

opi.

post separationes vero ab illo sic purgate ad celos redeunt. Sed perfectio ex omni parte impia est atque falsissima opinio ista. Nam ut inquit thomas. i. parte. q. cxviii. Si accidens detraliter pueniret aie vniri corpori sequeretur quod homo qui constituitur ex ista vnione esset ens per accidens. Quod etiam anima humana non sit eiusdem nature cum angelis ipse diuersus modus intelligendi ostendit. homo enim intelligit accipiendo a sensibilibus et auertendo se ad fantasmatata. Angelus vero non sic. Nam ut scribitur in compendio theologie. Intellectus diuinus cognoscit seipso. Intellectus angelicus cognoscit res per species creatas. Intellectus vero humanus cognoscit per species abstractas a rebus particularibus per sensum prius cognitum. Et precipue in quattuor differunt primarime angelus et anima. Primo differunt penes esse naturale: quia anima est vnibilis corpori etiam actu separata angelus non. Secundo differunt penes esse logicum. id est diffinitionem. Quia anima rationalis est: sed angelus intellectualis. Anima enim apprehendit inquirendo et conferendo. Angelus autem intuendo. Tertio differunt penes esse metaphysicum id est separatum a materia et motu: quia angelus non habet passibilitatem nisi respectu superiorum. Anima vero respectu inferiorum quia immutatur a sensibilibus. Quarto differunt penes esse theologikum. quia anima vnibilis est a bono in malum et econ-

uerso. Angelus vero non: quia immutatur in eo ad quod se auertit siue bonum siue malum. Insuper fide est et tota scriptura sacram ponere nullam animam debere danari. Quare in hoc acceptanda est sententia Augustini. qui in libro de ecclesiasticis dogmatibus ait. Credendum est et firmiter tenendum quod anime non sunt ab initio create. ut Origenes finxit necque cum corporibus seminantur ut luciferianus et cyrilus et quidam latinorum affirmant: sed a deo animam creati simul et infundi in corpore. corpore formato. Si vero obijceris quod deus cessauit a creatione rerum quia ut scribitur Genes. ii. c. Cessauit ab omni opere quod pararat. Respondet Thomas. vbi. s. quod deus dicitur cessasse die septimo. non quod ab omni opere: cum dicatur Job. v. Propter meum operam usque modo et ego oportet. Sed cessauit a nouis rebus generibus et speciebus prodendis. Nam ut idem thomas. ponit. i. parte. q. lxxiiij. Post opera sex dierum a deo multa facta sunt et fiunt a deo quotidie. Sicut noua indiuidua in quolibet specie et noue species que frequent appent in animalibus ex putrefactione generatis et noua miracula ac noue anime. Tamen nichil ex his factum est nouum quin aliquo modo in operibus sex dierum processit aut preextiterit. Siue materialiter sicut de coacta a deo formauit mulieres. Siue causaliter sicut indiuidua que nunc generantur processerunt in primis indiuiduis suarum specierum. Species etiam noue si que apparent

No. bne.

No. bne. obiect.

No. bne.

No.

No.

preextiterunt in quibusdam actiuis
virtutibus. Sicut aialia ex putre
factione generata producantur ex
virtutibus stellarum et elementorum quod
a principio acceperunt etiam si no-
ne species talium aialium producantur.
Aut quedam precesserunt sicut simi-
litudinem sicut aie que nunc creatur.

No. 3o nichil nouum sub sole Eccle.
i. c. Quid de aialibus de nouo creati
intelligi etiam potest: eo quod aia iade
in operibus illis sex dierum creata
fuit cui omnes alie que producantur singul-
latim similes sunt. S; adhuc

difficil. oritur difficultas de aia primi
hominis an. s. fuerit creata simul
cum corpore vel ante corpus. Et aug.
sup. genesim ad litteram videtur
sentire quod creata fuit ante corpus
cum angelis sed b. non dicit asse-
rendo. Et in libro de eccle. dog-
matibus expressisse contrarium asserit.

Ru. Sanctus vero Th. i. par. q.
1. i. dicit quod cum aia uniat corpori
ut forma et sit naturaliter pars hu-
mane nature esse non potest quod fue-
rit ante corpus creata. Nam de pri-

No. 4o. mas res instituit in perfecto sta-
tu sue nature sicut in uniuscuius-
cuius rei spes exigebat. Aia autem
cum sit pars humane nature non habet
naturalem perfectionem nisi sicut in corpore
corpore unita. vnde non fuisset pue-
niens aiam sine corpore creari.

dubi. 4. Quarta dubium propositum fuit
utrum deus debuit aiaz tali corpori
unire. Est quidem ut apparet
corpus humanum passibile corrup-
tibile mortale debile satis et im-
becille. Superat a corporibus ce-

lestibus in impassibilitate in splen-
dore in decore: a lince in visu. a
cane et vulture in odore: a porco
in auditu: a simia in gustu: et a
rana in tactu: a volucribus in a-
gilitate et homini. Si aia nobilis-
sima est creatura cur tam corpori
tam infimo deus illam copulauit.

Ad quod respondet Bonauentura in
ii. di. xvij. quod hoc conuenienter
factum est quatuor rationibus.
Prima quia sic requirebat or-
do hominis in se.

Secunda quia sic requirebat or-
do hominis ad creaturam inferiores.

Tertia quia sic requirebat
ordo hominis ad creaturam pares.

Quarta quia sic requirebat
ordo hominis ad fines.

Primo requirebat ordo hominis
ad se ut aia tali corpori uniret.
Nam homo conditus fuit ut natura
cognoscere non solum cognitio-
ne intellectiva sed etiam sensitiva.
Ideo debuit ei dari corpus multum
forme ut diuersa organa diuer-
sitati sensuum deseruirent ad di-
uersa obiecta cognoscenda.

De etiam conditus fuit in virtute ar-
bitrii ut potes viuere in iusticia
et mori pro culpa dari debuit etiam
ei corpus quod non tamen esset habile
ad viuendum: sed etiam posset fieri ha-
bile ad corrupendum siue morien-
dum. Ideo corpus illud non debuit
esse celeste sed elementare. S; Secunda
quando requirebat ordo hominis ad
creaturam inferiorem ut tale corpus
sibi daret. Quia enim corporales nature
interiores facte sunt ut deser-
uunt.

3. a. uirēt creature rōnali. hic est qd
 debuit fieri rōalis creatura ra-
 liter cōposita qd obsequiū crea-
 turaz inferiorū eēt ei vtile: qre
 nō debuit corp⁹ hoīs tā ex natu-
 ra superiorū corporū qd ex natu-
 ra elemētorū cōstitui. Tertio
 sic req̄rebat ordo hoīs ad crea-
 turaz parē. sicut ei factā ēvna cre-
 atura rōalis ppe deū ⁊ in lo-
 co supremo. s. celo empireo: sic
 debuit fieri alia rōnalis crea-
 tura in loco infimo. s. terra. Et
 4. a. ideo corpus eius debuit insti-
 tui ei a natura: tali habitatio ni
 4. a. quēmeti Quarto ordo hoīs
 ad finē req̄rebat: vt tale corpus
 h̄ret. Debebat q̄des hō subijci
 deo p̄ adiectionē hūilitatē vt sic
 ascēderet. vñ āgelus ceciderat
 p̄ elationē Ideo ei dari debuit
 corp⁹ in q̄ puluerē se reputans
 deo p̄ oia subiaceret. Et si obij-
 ceret qd p̄fectionis forme d̄ esse
 p̄fecti⁹ susceptibile. Sz aia itel-
 lectiua est p̄fectissima aiarū. cū
 oium aliorū aialiu corpora ha-
 beāt naturalit̄ ista tegumēta:
 puta piloz loco vestigiū: ⁊ vn-
 guin loco calciamētorū: habeāt
 etiā arma naturāl̄ sibi data si-
 cut vngues dētes aut cornua. ⁊
 videt qd aia intellectiua non de-
 buerit vniri corpori ip̄fecto tā-
 q̄ talib⁹ auxilijs p̄uato. Ad h̄
 r̄ndet Tho. p̄ma par. q. lxxvi.
 arti. v. i. r̄n̄sione ad q̄rtū argu.
 qd aia intellectiua qz ē vniuersa-
 lia p̄p̄ensiuā h̄z virtutē ad infini-
 ta, ⁊ ideo nō potuerūt sibi deter-

minari a natura determinate exte-
 rioris nāles vel etiā determi-
 nata auxiliav̄ defensionū vl̄ te-
 gumentoz: sicut alijs aialib⁹ qz
 aie h̄nt app̄hensionē ⁊ virtutes
 ad aliqua p̄ticularia determina-
 ta. Sed loco hoz oim hō natu-
 raliter h̄z rōes ⁊ man⁹ q̄ sunt or-
 gana organoz: qz p̄ eas hō pot
 sibi p̄parare instrumēta infini-
 toz modoz ⁊ ad infini⁹ effect⁹
 Luncta igit̄ que sunt in hoīe tā
 ex pte aie qd corporis: qd etiā ex
 pte vtriusqz bene optimeqz dis-
 posuit sapientissim⁹ artifex ille
 de⁹. Ob qd cicero in li. de legi-
 bus dicebat. Alia h̄ p̄uidū. sa-
 gar: multiplex: actiū memoria.
 plenū rōnis ⁊ p̄slij quem voca-
 mus hoīem p̄cedara quadā cō-
 ditōe generatū a deo cōstat. et
 Bern. in sermōib⁹ inq̄t. Paz ne
 tibi videt h̄ cogita h̄uale te fec̄.
 Mempe h̄m corp⁹ egregiā crea-
 turā: h̄m aiaz magis: imagie cre-
 atozis insignē: rōnis p̄cipē: b̄ti-
 tudinis eterne capace. Porro ā-
 bo sibi coherere fec̄ artificio in-
 cōp̄hensibili ⁊ sapia iuestigabi-
 li: nec h̄ añ p̄meruit qd añ nō fu-
 it nec spes retributōis fuit. Nec
 iō fecit qz bonoz nr̄oz eger.
 De aia sepata que immortalis
 est ⁊ p̄petua: ⁊ de lo cis ad q̄ aie
 transferunt postq̄ exeunt d̄ cor-
 poribus.

Capitulum .iij.
 Et̄n̄ misteriu d̄ aia p̄tem-
 plandū dicit̄ separationis. Pro-
 pter transgressionem quidē p̄-

No.

3.

4.

4.

4.

4.

morum parentū mors in oēs filios ad aīa decreto dei iuste descendit. Quare et aīam a corpore suo separari necesse est. De qua in hac parte quattuor dubia declarantur.

Primum utrum aīa a corpore separata sit immortalis.

Secundum utrum aīe separate transferantur ad aliqua loca.

Tertium utrum loca faciāt ad delectationem vel penam aīabus separatis.

Quartum utrum aīe exeāt delictis ad quae transferuntur.

dubi. 1. Primum dubium est utrum aīa a corpore separata sit immortalis. Nam plerique temere affirmare non erubescunt: quod aīe simul cum corporibus moriantur. In quorum persona inquit sapiens Ecclesiastes. in. ca. vnus interitus est hominum et iumentorum et equa vtriusque conditio. Sicut moritur homo sic et illa moriuntur. Contra quos est auctoritas fidei et omnium sapientium doctrina. Apparet autem immortalitatem esse animam atque incorruptibilem ex tribus.

Primo ex generali confessione.

Secundo ex euidenti ratione.

Tertio ex clara exemplatione.

Primo apparet quod sit immortalis aīa ex generali confessione. Ad namque confitentur et predicant philosophi poete et doctores. immo et quilibet magno et excellenti ingenio viri. Quorum dicta in hoc loco inferam. Averrois super xi methaphysice ita dixit. Aīa manet post mortem et finis prosperi

tatis eius erit si iungatur primo motori. Et auicenna quinta parte naturalium. Cum anima liberabitur a corpore et ab accidentibus corporis tunc poterit coniungi intelligentie agenti. et tunc inueniet in ea pulchritudines intelligibiles et delectationem prementem et vocat intelligentiam agentem deum. Valenus in libro de spermate: sicut lumen solis quod est incorruptibile separatur ab aere ab omni oculorum intuitu sine sui corruptione: sic et aīa

sine sui corruptione separatur a corpore. Plato in macrobio in libro Saturnalium. Et augustinus in libro nocturnarum librum scripsit de immortalitate anime quem tullius transtulit in latinum denominauitque illum a fedone quodam socrati et platoni dilecto. Ibi sic ait. Perfectus et purgatus hinc exiens habitabit cum deo. Idem in thymeo. Anima est immortalis et semper quod vicerit passiones vel victa fuerit premiabitur vel punietur post hanc vitam. Macrobius super somnium scipionis. Sic habeto omnibus qui patriam seruauerint inuenerint auxerint certum esse in celo definitum locum: ubi beati euo seiperno fruuntur. Lactantius libro. vii. diuinarum institutionum aduersus gentes dicit: quod quidam consuluit appollonem milesius utrum anima maneat post mortem. Qui respondit. Anima per diuina vinculis detinetur in corpore

corruptibilis passiones sentiens
 mortalibus cedit doloribus. Quo
modo humana solutione velocissi-
ma post solutum corpus inueni-
tur: ois e tra fert nūq̄ senescens
et manet in eternis. ¶ Lucretius ut
 ibidē Lactān? refert dixit. E
dit idem retro de terra qd̄ fuit ante
in terrā Sed qd̄ missus ē ex ethe-
ris oris. Id rursus celi fulgentia
repla recepat. ¶ Iterū Lactān.
 ibi de ferecide ait: imortales esse
anias ferecides disputauit: hec
modo p̄p̄a est in n̄ra religiōe doct-
na. ¶ Dicearcus cū Democri-
to errauit q̄ perire cum corpe ac
 dissolui argumētatus est. ¶ Qui-
tilian? ita retulit. Si q̄s sciat q̄s
sit finis bonoz q̄ n̄a felicitas nū-
q̄ sibi videbit̄ prematura morte
perire. ¶ Et Quidi? in li. metha
 morphoseos. Ultima semp̄ expe-
ctanda dies homini: dicitq̄ bea-
tus ante obitū nemo sup̄inaq̄ su-
nera d̄s. ¶ Salustius i li. de repu-
 blica. Ingenia et egregia facino-
ra sicut aia immortalia sūt. Ua-
ler? in maxim? li. ij. c. i. Asserit mo-
re fuisse galloz mutare pecuni-
as ut eas reciperēt apd̄ inferos
 ¶ Seneca ad lucillum ita scribit.
Si tranquille volum? viuere: in ex-
pedito hūda est anima: ut siue il-
lam insidie: siue egritudines pe-
tāt qd̄ aliud debeo nisi ut exeat
exhortari et cū oib? eā bōis emit-
tere. Vade inq̄ vade fortit: vad-
felicitate nil dubitas. En rex na-
tura que generauit expectat et lo-
cus isto melior et tutior. ¶ Didi-

mus ad alexandrū ita loquitur
Mos nō sumus hui? mūdi inco-
le sed aduene. Mec ita in orbem
terrā venim? tanq̄ in eo cōst-
stere libeat: s; transire/ p̄peram?
em ad patriā larē nullis delicto-
rū ponderib? p̄guati. ¶ Tulli?
 in q̄ombus tusculanis clamat.
Mō est lugenda mors quā imor-
talitas cōsequitur. ¶ Idē in libro
de senectute inducit Latonē cō-
ferentē cū publico sapiōe et gailio.
Ego inq̄t p̄res v̄ros viue-
re arbitror et ea q̄dem vita que ē
sola vita noianda. Mā dū sum?
incluſi in hīs p̄paginibus cor-
poris munere quodā necessitatē
et graui ope p̄frui mur. Est enī
celestis anim? ex altissimo domi-
 cilio deſsus: et quasi demersus
 in tetrum locū diuine nature et
 nitatiq̄ strarium. S; credo de-
os immortales spirasse animos
in humana corpa ut essent. q̄ ter-
ram vterent q̄q̄ celestiu ordinē
replantes imitarent eum vite
modo atq̄ d̄stantia. Mec solum
me ratio impulit ut ita crederem
sed nobilitas etiā summoz phil?
et auctoritas. Demōstrabuntur
michi p̄terea q̄ socrates sup̄mo
die vite de immortalitate aioruz
differuisset: is q̄ ess; oim sapiētis-
simus oraculo apollinis iudicat-
us. Quid multa sic michi p̄sua-
si sic sentio cum tāta sit celeritas
aiozum memoria p̄teritoz fu-
turoz prudentia: tot artes: tot sci-
entie: tot inuenta non posse eam
naturam q̄ res ipas p̄uineat esse

mortalem.

¶ Secundo apparet q̄ anima sit immortalis ex evidenti ratione q̄ multiplex assignari potest.

¶ Prima dicitur cessationis.

¶ Secunda separationis.

¶ Tertia operationis.

¶ Quarta inclinationis.

¶ Quinta perfectionis.

¶ Sexta ordinationis.

¶ Septima iustificationis.

¶ Octava remunerationis.

¶ Nonna assimilationis.

¶ Decima resurrectionis.

¶ Undecima orationis.

¶ Duodecima comparationis.

ra. 7. ¶ Prima ratio ex qua colligitur q̄ sit immortalis dicitur cessationis. Est scilicet quod dicitur in ea materia cum sit subiecta simplex et non sit composita ex materia et forma. Unde Augustinus in vii. super genesim ad litteram ait. Quia anima non est facta ex materia corporali neque ex materia spirituali. Et hoc manifestum est secundum thomam prima parte. q. lxxv. precipue ex ratione humane anime in quantum est intellectiva. Nam omne quod recipit in aliquo recipit per modum recipientis. Sic autem cognoscit unumquodque secundum quod forma est in cognoscere. Anima autem intellectiva cognoscit res aliquam in sua natura absoluta: puta lapidem in quantum est lapis absolute. Est ergo forma lapidis absolute secundum rationem propriam formalem in anima intellectiva. Quare ipsa anima intellectiva est forma absoluta et non composita ex materia et forma. Nam si sic

esset composita forme rerum reciperentur in ea ut individuales et sic non cognosceret nisi singularem ut accidit in potentijs sensitiuis que recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim

est principium individuationis formarum. Relinquitur ergo quod anima in intellectu et omnis intellectualis substantia cognoscens formas absolute caret compositione materie et forme. Quibus autem corruptio procedit a conditione materie: licet enim sit incorruptibilis et ingenita secundum se: ut dicitur primo philosophorum: tamen est causa corruptionis eo quod est in potentia ad multas formas nec satis sit appetitui suo per aliquam formam corporum inferiorum. Unde licet materia proprie non corrumpatur per se nec forma per se sed solum compositum: tamen corruptionis huius causa est materia. Cum igitur ut dictum est anima non sit composita ex materia et forma quia tunc non diceretur anima sed animatum: ergo patet quod anima est incorruptibilis. Et ut inquit thomas ubi supra. Dato quod anima esset composita ex materia et forma: tamen adhuc oporteret eam ponere incorruptibilem. Non enim inuenitur corruptio: nisi ut inuenitur contrarietas. Generationes namque et corruptiones ex contrarijs in contraria sunt. unde corpora celestia quia non habent materiam contrarietati subiectam incorruptibilia sunt. In anima autem intellectiva non

potest esse aliqua contrarietas. Recipit enim sibi modum sui esse. Ex quo que in ipsa recipiuntur sunt absque contrarietate. Nam intelligit ignem et aquam absque contrarietate. Rationes quidem contrariorum in intellectu non sunt contrarie sed est una scientia contrariorum. Impossibile est ergo quod anima intellectiva sit corruptibilis. **¶** Secunda ratio que ostenditur quod anima sit immortalis dicitur superationis. Superat anima intellectiva et excedit nobilitatem et dignitatem quorumcumque corporum tam elementarium quam celestium. **¶** Quod probatur ex dictis omnium sapientum. **¶** Inquit Augustinus in libro de libero arbitrio. Omnis anima omni corpore est nobilior seu melior. **¶** Et idem libro lxxiiij. questionum. Omnis anima melior est omni corpore. **¶** Et idem in libro de duabus animabus. Anima luce ista quam homines venerantur melior est quoniam quidem illa intelligit mente hec sensu corporis innotescit. **¶** Et idem octavo de civitate dei. capitulo xv. Omni corpori preferuntur anime. **¶** Et in libro soliloquiorum. Quicquid celi ambitu continetur inferius ab anima humana est. **¶** Et christo. in libro de lapsu mundi. Quanto altius celi terra pulchrius tanto anime pulchritudo omnem formam quam vis pulcherrimi corporis superat. **¶** Ad idem est glossa. c. Cum sit. de etate et qualitate ordi. **¶** Et

xij. q. i. c. Precipimus. **¶** Et confirmatur. xxiiij. q. iij. c. Si habes. **¶** Et de pe. et re. c. Cum infirmitas. **¶** Et. de sacro san. eccle. l. Sancim. **¶** et aris. in principio libri de anima docet qualiter scientia de anima quantum ad bonitatem et honorabilitatem est proponenda alijs scientijs naturalibus que sunt de numero bonorum honorabilium propter nobilitatem subiecti quod est anima intellectiva. **¶** Iterum in primo de anima ait. Nam autem aliquid melius esse et antiquus. i. nobilior impossibile est. Impossibilis autem adhuc intellectu. s. esse aliquid nobilior rationabilissimum enim esse habet et nobilissimum sibi naturaliter. **¶** Et hys arguit sic. De quod non subicitur motui celi est incorruptibile. Nam motus celi est causa generationis et corruptionis. Sed anima non subicitur motui celi. Nam nullum minus nobile potest agere in magis nobile: nec illud destruere. Sic itaque cum anima rationalis que est spiritus nobilior sit celo quod est corpus non subicitur celo. **¶** Insuper hoc demonstrari potest: quia tanto creatura est nobilior quanto magis appropinquat deo. Unde creature que sunt in inferno et sola habent esse: sunt in infimo gradu nobilitatis. creature que habent esse et vivere sunt illi nobiliores. multo digniores vero sunt creature que habent esse vivere et sentire. Quibus omnibus proponitur creature que habent discernere et intelligere. Cum ergo celi habeat in esse quod est quod incomparabiliter illi sit excellentior

anima. Potest adhuc aia inclinatio corporis ex influentijs corporum celestium reprimere et refrinare. Quare cum nec a celo cause tur nec illi subijciat: erit per consequens incorruptibilis. **Tertia ratio ostendens aiam esse immortalē dicitur operationis. Cuiuslibet namque substantie corruptibilis operatio sua duratio debilitat et deficit usque ad ultimū defectū: qui est corruptio vel mors. Sed operatio aie sua duratio iualescit et proficit. Quia ut scribit Job. xij. c. In antiquis est sapientia et in multo tempore prudentia. Ideo apparet quod anima sit immortalis et incorruptibilis.** **Quarta ratio quae probat quod anima sit immortalis dicitur inclinationis. Omnes quidem homines naturaliter inclinant ad desiderandam vitam perpetuam et beatitudinem. Sed impossibile est appetitum naturalē esse frustra ex. ij. metaphysice ubi dicit Arist. Desiderium naturale non est frustra. et in. li. de celo et mun. Natura non facit aliquid factum vanum. Ergo necesse est ponere aiam immortalem.** **Hec est ratio Tho. in. ij. contra gentiles. c. lxxviii. et in. i. par. q. lxxv.** **Quinta ratio dicitur perfectionis. Ad perfectionem namque universi requiritur diversus gradus creaturarum.** **Un̄ Grego. in. iiii. dialogorum dicit. Tres vitales spiritus creavit omnipotēs deus. Un̄ qui carne tegitur et cum carne moritur: hic est iumentorum et animalium irrationabilium. Alium qui carne non tegitur nec cum carne moritur: hic est angelorum.**

Et tertium qui carne tegitur et non cum carne moritur: hic est hominum ratione predictorum. Apparet ergo quod ad perfectionem universi ponenda est anima immortalis. **Sexta ratio dicitur ordinatiois. et hec refertur ad divinam sapientiam. Sapientis namque est ordinare bona ad bonum et optima ad optimum finem. Si ergo deus omnia ordinavit ad hominem videtur quod homo post deum sit omnium creaturarum finis: finis autem nobilior est principio. Un̄ ergo mundus sit perpetuus quantum ad substantias: ut patet de elementis et corporibus celestibus. ergo et anima erit perpetua.** **Hanc rationem Lactantius tangit li. vij. divinorum institutionum ubi ait Si hominum causa factus est mundus et ita factus est ut esset eternus sequitur quantum ad substantiam. cur ipsi quorum causa factus est non sunt sempiterni.** **At nonnulli deo nostro ingratiissimi negare non confundunt ad hominum utilitatem cuncta que in celo et que in terra sunt esse ordinata. Qui audire debent illud quod scribitur Deuteronomij. iiii. c. Sole et luna et omnia astra celi creavit dominus deus in ministerium cunctis gentibus.** **Et David loquens ad deum cum admiratione dicebat. Quid est homo quod memor es eius aut filius hominis quem visitas cum. Minuisti eum paulominus ab angelis gloria et honore coronasti eum et constituisti eum super opera manuum tuarum. Dia subiecisti sub pedibus eius oves et boues universas insuper et pecora capivolucres celi et pisces maris.** **Et de hoc Aug. adhuc ita loquitur**

Omnia dñe sub pedibus hois
 subieciſti vt ſolus homo ſup oia
 tua tuus eſſet totus. *Exteriora*
 nanq; pro corpore cūcta creati.
 Ipſum vero pro aia. Etiam pro te
 vt tibi ſoli vacaret: te ſolū ama-
 ret et poſſideret ad ſolatiū. ¶ La-
 ctātius aut li. vii. diuinay iſtitu-
 tionū prius eleganter ſuadet mū-
 dū ſine cauſa factū nō eſſe: demū
 et ppter hoīem a deo cōditū cōfi-
 teri. Inquit ergo ſic. *Lū mundus*
oēsq; partes eius vt videmus
mirabilis ratio gubernet. cū celi
tēperatio: et equalis in ipſa va-
rietate curſus aſtrozū. luminūq;
celeſtiū tēporū conſtās ac mira-
deſcriptio: terrarū varia ſecūdi-
tas: plana cāporū munimenta et
aggeres montū. viriditas vber-
taſq; ſiluarū. fontium ſaluberrī-
ma eruptio: fluminū oportuna
inundatio: maris opulenta et co-
pioſa interfuſio. ventozū diuerſa
et vtilis aſpiratio. ceteraq; omnia
ratione ſumma cōſtent. Quis tā
cecus eſt vt exiſtimet ſine cauſa
eſſe facta in q̄bus mira diſpoſi-
tio prouidētīſſime rōnis elucet.
Deide ſeq̄t. Lactātī⁹ iſſnuās q̄
nō niſi ppter hominē cūcta ſunt
facta ait. Quis eſt em̄ tā ineptus
v̄l tā ocioſus vt aggrediat̄ aliqd
facere fruſtra. ex quo nullā vtili-
tatē nullū cōmodū ſperet. Qui
domū edificat non ideo edificat
vt tm̄ modo domus ſit. ſed vt in
ea poſſit habitari. Qui nauē fa-
briat nō ideo inſumit operā vt
tm̄ nauis appareat: ſ; vt ea nauis

getur. Itē qui vas aliqd iſtituit
 ac format nō ppterea id facit vt
 tantū feciſſe videat̄: ſed vt vas il-
 lud effectū capiat aliquid neceſſa-
 riū. Similiter cetera quecūq; fi-
 unt nō vtiq; in ſupuacū: ſed ad
 vſus aliquos viles laborantur.
 Mūndus ergo a deo factus eſt.
 nō vtiq; ppter ipſū mundū. Neq;
 em̄ aut calore ſolis aut lune aut
 aſpiratiōe v̄torū aut humore im-
 briū aut alimonia frugū cū ſenſu
 careat indiget. Sed ne illud qui-
 dem dici pōt q̄ deus propter ſe
 ipſus fecit mundū: qm̄ poteſt eſſe
 ſine mundo ſicut fuit antea. Et
 hīs oībus que in eo ſunt queq;
 generant deus nō vtit̄. Apparet
 ergo animatiū cauſa mūduſ eſſe
 cōſtructū qm̄ rebus hīs quibus
 cōſtat animātes fruunt̄. Rurſus
 ceteras animātes hoīs cauſa eſ-
 ſe factas ex eo clarū ē q̄ hominī
 ſeruiūt et tutele atq; vſibus eius
 date ſūt qm̄ ſue terrene ſint ſue
 aquatiles nō ſentiūt mūdi ratio-
 nē ſicut homo. Hec lactantius.
 ¶ Et aut̄ breuius partē hanc de-
 curramus. Hugo in li. de arra-
 ſpōſe ſic ad hominē dicit. Reſpi-
 ce vniuerſum mundū iſtus et cō-
 ſidera ſi aliquid in eo ſit qd̄ tibi
 non ſeruiat. Dis natura ad hūc
 finē dirigit curſus ſuum vt obſer-
 quīs tuis famulet̄ tuiſq; neceſſi-
 tatibus ſm̄ affluentā indeficien-
 tem occurrat. Hoc celū: hoc ter-
 ra: hoc mare hoc aer cū hīs que
 ſunt in eis vniuerſis explere non
 ceſſant. Hec Hugo. ¶ Reſ eſt p
 3 in

fecto ab omnibus ponderanda. Quod
 piissimus omnium pater deus tot in
 numeris beneficiis: tot amplissi-
 mis muneribus: tot abundantissi-
 mis gratiis voluerit animam ratio-
 nale donare. Ipsi corpus orga-
 nicum mirabili opificio estructum
 cum sensibus copulavit. Ipsi ces-
 los et sidera firmamenti elementa
 quae omnia et ex illis composita servare
 iussit. Ipsi angelos ad custodiam
 deputavit. Ipsi leges et precepta
 bene vivendi instituit. Et cum nec sic
 suum creatorem agnosceret misit
 unigenitum filium suum qui viam veri-
 tatis illam doceret: qui errantem ad
 semitam vite perduceret: qui demum
 illam sanguine suo precioso redi-
 meret. Quis igitur tam egregiam
 tantam insignem tantam preclaram tanquam deo
 charissimam creaturam ad imaginem
 et suam similitudinem formatam
 morturam audeat affirmare. Ape-
 ri oculos tuos. O anima tanto deo
 core redimita. O anima tanta dili-
 gentia a tuo creatore custodita
 O anima tanto labore a ihesu
 filio dei et virginis quesita: tanto
 dolore recuperata: tanto demum
 precio redempta et considera in te
 ipsa sapientiam dei: qui non ab re
 circa te tanta dignatus est operari.

ra. 7. **S**eptima ratio qua ostenditur
 quod anima sit immortalis dicitur iustifi-
 cationis. **C**lamant omnes sancti iustis-
 simum esse deum sicut patet in ser-
 mone de iusticia dei in quadra-
 gesimali nostro. **E**t ubi esset iusti-
 cia dei si anima cum corpore: moreretur
 quando quidem tot mala in presen-

ti remaneret impunita. Sed profe-
 cto non sine pena transibunt impii
 qui in suis malis et iniquitatibus
 prosperant. quia in futura vita equis-
 simus ille deus reddet unicuique
 secundum opera sua ut latius diximus in
 pretacto sermone. **N**on glorientur
 peccatores in malicia sua: quoniam de illis
 inquit in psalmo lxxvii. David.
Consumet nequitia peccatorum. **E**t
 psalmo xxxi. Multa flagella peccatoris.
Et sapiens proverbiorum v. c. Iniquitates
 sue capient impium. **M**axime et se-
 neca in tragediis hoc ipsum con-
 fiteatur. **I**nquit autem sic. **Q**uod quis
 quod fecit patitur. **A**uctorem scelus re-
 perit. **E**t plato in fedrone dixit.
Est in reuera defunctorum animas ex-
 tate et bonis melius esse: malis
 aut deterius. **O**ctava ratio qua
 deducitur immortalitas anime dicitur re-
 muneracionis. hec spectat ad de-
 mentiam et benignitatem dei: quod sicut
 nullum malum impunitum ita nec vult
 in bonum irremuneratum relinquit.
Hoc autem esset si anima periret cum
 corpore quoniam amici sui qui corpora
 eorum et voluntariis castigationi-
 bus et illatis passionibus obtu-
 lerunt nullam inde reportassent mer-
 cedem. **I**ntueamur quid apostoli
 quid confessores quid virgines
 quid et martyres egerint pro dei
 amore et inde concludamus quod si
 mortua foret illorum anima dei man-
 vacua esset a munere liberalitatis.
Errauerunt in solitudinibus illi
 in speluncis in cavernis in scissis
 furis petrarum et montium affligen-
 tes carnem vigiliis ieiuniis genus

flexionibus verberibus et discipli-
 nis. Alij ludibria et vincula ex-
 peri sunt. Alij lapidati sunt. Alij
 capite cesti. Alij flammis adusti.
 Alij sagittis vulnerati. Alij in
 mare et fluminibus demersi. Alij
 exquisitissimis cruciatibus necati
 ut deo gloriam et honorem impen-
 derent. Nunquid sine retributione
 laborauerunt incassum. Pietas
 dei benedicti. Caritas patris
 eterni. Ipse vtriusque diligentibus se
 bona inuisibilia preparauit que
 oculus non vidit nec auris audi-
 uit. Et propterea Saluator noster
 Math. c. v. suos discipulos com-
 fortabat dicens. Beati estis cum
 maledixerint vobis homines et per-
 secuti vos fuerint et dixerint omne
 malum aduersus vos mentientes
 propter me. Gaudete et exultate
 quoniam merces vestra copiosa est in
 celis. Nona ratio dicitur assi-
 milationis. de qua sic dicit Aug⁹
 in li. de spiritu et anima. Immorta-
 lis est anima ne a sui creatoris simi-
 litudine discrepare videatur. Non
 enim poterat esse imago et similitu-
 do dei si villo morti termino clau-
 deretur. Decima ratio dicitur
 resurrectionis. Est articulus fidei
 dei quod resurgent mortui. Et de hoc
 diffuse scripsi in quadragesimali
 in sermone de resurrectione genera-
 li. Quia itaque erit resurrectio que
 fiet per unionem animarum ad sua pro-
 pria corpora virtute diuina. Et
 quod christus surrexit a mortuis. et
 alij post mortem miraculose redie-

runt ad vitam. necesse habemus
 confiteri quod anima sit immortalis.

Undecima ratio dicitur orationis. ra. 11.
 Orat ecclesia pro defunctis et
 suffragia facit pro animabus in pur-
 gatorio penale debitum exoluenti-
 bus. Igitur anima est immortalis.

Duodecima ratio dicitur comparationis. ra. 12.
 Comparatio quippe anima que
 est ultima forma ad primam mate-
 riam ponenda est anima incorrupti-
 bilis. Nam sicut esse intelligibile est
 permanentius quam esse sensibile sic
 et recipiens esse intelligibile est per-
 manentius quam recipiens esse sensu-
 bile. Sed recipiens esse sensibile
 est incorruptibile secundum suam substantiam
 scilicet materia prima ergo multo
 fortius intellectus passibilis.
 qui est receptiuus formarum intel-
 ligibilium. Tertio apparet quod
 sit immortalis anima ex clara exem-
 platione. Sunt tria exempla lucis-
 sissima que ostendunt animam esse
 immortalis in quibus tanquam in splen-
 didissimo speculo quilibet tunc rei
 veritatem inspicere potest.

Primum exemplum dicitur tolerationis.

Secundum apparitionis.

Tertium exauditionis.

Primum exemplum dicitur tolerationis. ra. 13.
 ut enim scribit Licerio in
 questionibus tusculanis. Nemo unquam
 sine magna spe immortalitatis se pro
 patria offerret ad mortem. De martyribus
 clarum est quod mortem non time-
 runt quam vitare potuissent si
 christum relinquere voluissent. Sed ad
 philo's veniam. Recitat Aug⁹.

libro. i. de ciuitate dei. c. xxiij. q̄ q̄
 dam philosophus theobrotus
 noie lecto platonis libro de im-
 mortalitate animarū de muro se-
 p̄cipites dedit. itaq̄ interfecit se-
 metipsum. ¶ Et lactanti⁹ li. iij. di-
 uinarū institutionū ait. Aditi ex
 his q̄ eternas esse aīas suspica-
 ti sunt tanq̄ in celū migraturi si-
 bi ipsi man⁹ intulerunt: vt clean-
 tes: vt crispus: vt empodoces:
 ⁊ zeno. Et ex romanis cato qui
 fuit in oi vita sua socratice vani-
 tatis imitator. ¶ Et q̄ de catone
 fit mētio: sciēdū q̄ multi fuerūt
 sic no iati. Mā fuit quidā cato cē-
 sorinus de q̄ fit mētio in libro
 de amicitia ⁊ in q̄nibus tuscū-
 lanis a cicerone: ⁊ a plinio in li-
 bro de viris illustribus. ⁊ a vale-
 rio in rubrica de studio ⁊ indu-
 stria. Hic fuit eloquentissimus
 litteris grecis ⁊ latinis erudit⁹
 multaq̄ fecit magnifica p̄ repu-
 blica ⁊ p̄sulēdo ⁊ p̄liando. Qui
 vt scribit in speculo gestoz mū-
 di tēdo duplicis quartane affe-
 ctus vt beatiore vita frueret se-
 metipsum interfecit. Fuit ⁊ ali⁹
 cato filius supradicti vir bellico-
 sus: q̄ vt scribit frontin⁹ cū i bel-
 lo p̄ macedonie regē pugnaret:
 eā prolapsus cū se recollegisset
 aniaduertit gladium cecidisse e
 vagina quē fortiter recupauit ⁊
 vulnerat⁹ hostib⁹ ad suos redijt
 Qd̄ exēplū adeo romanos aīas
 uit ad p̄liū ⁊ macedōes truit vt
 ipsi macedones vincerēt ¶ Fuit
 alius marc⁹ cato fili⁹ supradicti

⁊ nepos cēsorini q̄ p̄sul in africa
 diem clausit extremū. Cato autē
 vnicēsis q̄ ⁊ port⁹ fuit filius p̄ce-
 denti marci catonis: q̄ vnicēb⁹ di-
 citur eo q̄ in vtica libie ciuitate
 se occidit. Causa h̄o fuit vt non
 subijceret cesari qm̄ ip̄e pompe-
 ianas partes secut⁹ fuerat. Mas
 vt ait Tullius in p̄mo de officijs
 Adors turpitudini ac fuitui an-
 teponēda est. Ex hoc arguūt q̄
 dam p̄bantes q̄ aīa sit immortal
 ex auctoritate Aristo. in. iij. ethi-
 coz. Qui ait q̄ fortis d̄ se expo-
 nere morti p̄ salute patrie. Et h̄
 fm̄ iudiciū naturalis rōnis. Sz
 nisi aīa esset incorruptibilis: nō
 deberet h̄ appetere. q̄ non esse
 simplr non cadit sub appetitū. ¶
 Sed p̄ hoc nōnulli obijciunt di-
 centes q̄ etiā si aīa moreret⁹ cus-
 corpe adhuc velle sustinere mor-
 tē p̄ liberatione patrie ⁊ p̄ re pu-
 blica eēt fm̄ iudiciū rectū rōnis
 nā melior ē modic⁹ actus virtutis
 intēsus q̄ vita viciosa vl cū acu-
 remisso p̄ magnū t̄pus. q̄ forti d̄
 se exponere p̄ bono virtutis. ⁊ quia
 ip̄e est pars cōitatis cui⁹ bonus
 cōe naturaliter est magis dilige-
 dū q̄ bonū priuatus. Et ista vi-
 detur fuisse opinio Scoti: quas
 improbat landulph⁹ in suo. iij.
 di. xliij. Quia sic lex ⁊ rō natura-
 lis p̄ualet oi legi ⁊ ratioi marie
 create. Ita bonū entitatis natu-
 ralis: p̄ualet oi bono cuiuscūq̄
 virtutis: vñ longe videt⁹ q̄ sit eli-
 gibilis habere esse p̄p̄maliter ⁊
 nō virtuosum esse moraliter non

dicit.

n

dico viciosa eē sed nō virtuosum
 q̄ habere esse morale ad modis
 cū ips̄ & postea habere ppetuus
 nō esse. Similr puto eligibilius
 habere ppetuā entitatē incorru-
 ptilibiles sine gl̄ia patrie q̄ habe-
 re gl̄iosum esse p vnū diē & post
 ea ppetuo anichilari. Et tñ ma-
 ius est bonū patrie q̄ bonū vir-
 tutis. Hec Landulphus Ricardus
etia d̄ media villa in. iij. di.
xxiij. ita scribit. Si aia moreret
 cū corpe vt falso qdā sūt opina-
 ti: homo vero deberet velle susti-
 nere mortē p liberatiōe patrie.
 Primo qz h̄m Augu. in primo d̄
 libero arbitrio. Quisq̄s recte ali-
 qd̄ eligit appetendus: necesse est
 vt melior fiat cuz ad id puenerit
 qd̄ elegit. Ad melior aut esse non
 posset q̄ nō esset. Sed si aia mo-
 reretur cū corpe hō p mortē to-
 taliter desineret esse excepta ma-
teria prima. q̄ moriendo volūta-
rie p liberatiōe patrie melior nō
esset & sic non esset electio recta.
 Sc̄do nō debet hō volūtarie
 intermittere actū virtutis alicui
 nisi vt liberi vacet exercitio ma-
 ioris virtutis. Sed multo magis
 esset p̄ rationē rectā eligere illd̄
 ad qd̄ sequerē ppetua impossi-
 bilitas opandi h̄z quācunq̄ vir-
 tutē quam ad ip̄us intermittere
 actū vnius virtutis nō ppter exer-
 citiū alteri virtutis. S; si aia mo-
 reretur cū corpe hō eligēdo mo-
 ri eligeret illd̄ ad qd̄ sequerē q̄
 ampli in ppetuū h̄m virtutē ope-
 rari non possit. Ista cā exercitiū

dicta sunt & vt silentiū imponat
 his qui dicūt nō esse sufficiens i
 mortalitatis argumentū q̄ illi d̄
 quib; mentionē fecim; supius &
 reliq̄ q̄ patriā dilexerunt: imo &
 martyres q̄ ip̄m p̄fessi sunt mor-
 tem non horuerunt. Sc̄dm
exēplū in q̄ lucet aie immortalitas
dicit apparitiōis. De apparitio-
 ne animarū dixim; in sermone de
 transfiguratione ihesu xp̄i b̄ndi-
 cti: ideo tantū id nūc asserimus
 q̄ volente deo ad p̄solationē vi-
 uorū sepius anie sepate diuersis
 mode apparuerūt. In legenda
 sancte lucie scribit q̄ orante ip̄a
 cū matre iuxta sepulcrum sancte
 agathe lucia somn; arripuit vi-
 ditq̄ agathā in medio angelorū
 gēmis ornatā stantē & dicentes
 sibi. Soror mea lucia quid a me
 petis qd̄ ipsa poteris p̄stare cō-
 tinuo matri tue. Mā ecce p fides
tuā sanata est. Luigilans lucia
ita inuenit. Māz passa fuerat ei;
mater annis infus fluxū sangui-
nis. Iheronymus in vita pau-
li primi heremite narrat qualif
anthonius longe positus a cella
pauli: vidit angelos aiam eius
deferentes. Qui mox carrēs in-
uenit corpus pauli flexis genis-
bus in modū orantis erectū ita
vt ipsum viuere extimaret. Sed
 cū ipsum mortuū didicisset dixit
Q̄ sancta aia qd̄ gerebas in vi-
ta: in morte monstrasti. Cū autē
nō haberet vñ sepulturā faceret
venerūt duo leones & foueā pa-
rauerunt. sepultoq̄ eo redierūt

3. ad siluā. ¶ Ambrosius refert de beata agnete q̄ eius pacto martyrio cū parentes ei⁹ octaua die iuxta tumulū vigilarent viderūt chorū virginū vestibus fulgentibus radiantē: int̄ quas viderunt beatā agnetē simili veste fulgentem ⁊ a dextris ei⁹ agnū candidiorē niue stantem. Quibus illa ait: videre ne me q̄si mortuas luceatis: sed ꝑgaudete mecū ⁊ cōgratulamini: q̄ cū his omnib⁹ lucidas sedes accepi. Propter quā visionē ecclia celebrat festū agnetis scđo.
4. ¶ Constantia aut̄ virgo filia p̄stantini lepra grauissimā laborans cū hanc visionem audisset tumulū eius adiit: ⁊ ibi dū oratiōi insisteret obdormiuit viditq̄ beatā agnetē sibi dicentem. Si in xp̄um credideris: ꝑtuo liberaberis. Ad quā vocem euigilans p̄fecte se sanatā inuenit. Que baptismū recipiēs sup̄ corpus beate agnetis basilicā fecit: ⁊ ibi in v̄ginitate p̄māsit.
5. ¶ In vita sanctarū ruffine ⁊ scđe ponit qualiter appuerūt cuidā matrone noīe plantille. Hec due sorores fuerūt virgines romane patrib⁹ clarissimis genite asterio sc̄ ⁊ aurelia que nupsērūt armētario ⁊ verino. Qui accusauerunt eas q̄ xp̄iane essent t̄p̄e valeriani impatoris. ⁊ capte ac tradite donato p̄fecto post multa v̄ba iussit ruffinaz p̄t̄ cedi. Qd̄ vidēs soror: clamare cepit ad iudicē: quid est q̄ sororē meā glorificas ⁊ me inhonoras. tādē post multa vtriusq̄ illata tormēta dū cre fuerunt in siluā in via cornelia ab vrbe roma miliario decio in fundo q̄ vocat̄ bureto. Ibiq̄ ruffina capite trūcat. Secūda p̄cutit ⁊ eaz̄ corpora foris voranda relinquūt. Demq̄ plantilla matrona in cui⁹ p̄d̄to hoc factū ē vidit eas in visu sedētes gēmaras in thalamo ⁊ dicētes sibi Plantilla desine a flagitijs idolorū ⁊ crede in xp̄m ⁊ veni in p̄diū tuū ⁊ corpora n̄ra sepeli: quod illa fecit.
- ¶ Gregori⁹ in scđo dialogorū li. 6. affirmat de sancto b̄ndictio q̄ dū moraretur apud montē cassinū nocte quadā dū p̄ fenestras cellule p̄spiceret ⁊ oraret vidit fuscā lucē desup̄ cunctas noctis tenebras effugasse. Subito autē tot⁹ mundus velut sub vno solis radio collectus ante oculos eius adductus est: ibiq̄ aiām germani ep̄i capuani ad celum deferti videns. Comperit aut̄ postea q̄ illa hora migrasset a corpore.
7. ¶ De sancti gervasio ⁊ p̄thasio geminis fratrib⁹ q̄ martyrio coronati fuerūt in ciuitate mediolani scribit Ambrosius in s̄mone q̄ legitur in officio matutinali festinitatis eoz̄. Qualiter cum eoz̄ corpora trecentis annis ⁊ ultra latuissent ab eo repta sunt mō qui sequitur. Quodā nanq̄ quadragesimali t̄p̄e ipsi in orōe positi: nec aperte vigilantibus nec integre dormientibus apparuerūt duo pulcherrimi iuuenes vestibus cāditissimis: id est collobio ⁊ pallio

Induti caligulis calciati secum
manibus extensis orantes. qua
visione elapsa rogauit dñm vt
eū ludificari nō sneret. Si vero
aliquid visio illa expeteret boni
itez appareret. Simili mō canē
te gallo orātes secū iuuenes ap
paruerunt. Tertia nō nocte nō
dormienti sed stupenti cū tertia
sibi apparuerunt psona q̄ s̄lis
paulo ap̄lo videbat̄ h̄m q̄ in pi
ctura p̄spererat. Illisq̄ tacētib⁹
ap̄ls sibi dixit. Isti sunt q̄ nichil
terrenū d̄siderātes monita mea
sunt secuti. Quoz̄ corpa in eo re
peries loco in quo stas duode
cim pedū altitudine terre coop
tam archā reperies. ⁊ ad caput
eoz̄ libellū in q̄ ortus eoz̄ p̄tine
tur. ⁊ finis. Ita em̄ sepelierat il
la corpa philippus q̄dam xp̄ia
nus. Cōuocatis q̄ vicinis coepi
scopis: ipse Ambrosi⁹ prior ter
re fossor accessit. ⁊ oia put dire
rat sibi paulus in illa visione in
uenit. Corpa nō ita sūt reperta
ac si ipsa hora ibidē fuissent po
sita. Insup ⁊ odor mirabilis in
de flagrabat: mltaq̄ ibi miracu
la illoz̄ meritis coruscant. Et
vt inquit Aug⁹. li. xxi. d̄ ciuitate
dei in illis dieb⁹ ipso p̄nte ⁊ ipe
ratore ac multitudine gentiū ce
cus quidā ad corpa martyz̄ ger
uasij ⁊ p̄thasij lumē recepit. In
hac inuentione pax inter longo
bardos ⁊ romanū impius refor
mata fuit. Ideo B. ego. papa in
introitu misse cantari instituit.
Loquet̄ dñs pacē in plebes suā

¶ De patre nostro beato Franc. 8.
cisco narrat Bonauentura q̄ ho
ra trāstus eius minister frarus
tunc tēporis in terra laboris au
gustinus nomine in extremis la
borans cū iam diu pdidisset lo
quelā audientib⁹ q̄ astabāt sub
ito clamauit ⁊ dixit. Expecta me
pater expecta. ecce iā venio tecū.
Querentib⁹ aut̄ fratrib⁹ ⁊ mi
ranbus cui sic loqueretur beatū
franciscū euntem in celum se vi
dere asseruit. Statimq̄ hoc di
cto ⁊ ipse feliciter requieuit. Ea
dem hora ep̄o assistenti qui ad
oratoriū michaelis archangeli
p̄ deuotiōe accesserat in monte
gargano beatus franciscus io
cundus apparens mundū se di
xit relinquere ⁊ ad celus cū exul
tatione transire. Adane surgēs
ep̄s: socijs narrauit que vidit. ⁊
assistū rediens cū p̄quisisset soli
cite certitudinaliter cōperit q̄
ea hora qua sibi p̄ visionē inuo
tuit beat⁹ pater ex hac vita mig
ruit. Inueniunt ⁊ alie h̄mōi ap
paritiones quas longus esset es
narrare. Ex qb⁹ cogimur indub
bitanter tenere q̄ aīa sit imorta
lis. Tertiu exemplū dicit ex
auditionis. Quis nā non vide
at ⁊ per experientiam cōprehen
da quot ⁊ viri ⁊ mlieres qui in
suis necessitatibus sanctoruz̄ et
sanctarum precipue virginis im
maculate mris dei implorat̄ proci
niū exaudiant. Taccam⁹ mira
cula que sup hoc indies i ecclia

Goel
3.

elarescunt. De los tñ cordis & cor
poris puertam? ad sacra tēpla q̄
in dei & celoz regine aliorumq̄
honore p̄ orbē p̄structa sūt. Cur
nō miremur in tātārū imaginibz
aliarūq̄ reruz aspectu. In q̄bus
indicat q̄ homies in tribulatio
nibus positi infuentibz sancti
liberati fuerūt. Sūt in italia ec
clesie deuotissime x̄ginis nomi
ni dedicate. Sctā maria de mar
tyribz apud melficum in apulia
Sācta maria de casali apud brun
duslū. Sancta maria de angel
apud assisius. Sancta maria d̄ lo
reto apud rachanem. Sācta ma
ria annūciata florentie. Et alie
sic vulgo nomiāte. In q̄bus cer
nunt in imaginibz ceruis & argē
teis alijsq̄ rebus oblati bñficia
suscepta ab illis q̄ se x̄gini com
mendarūt. Quid ratiōes q̄rim?
q̄d philosophoz snias exq̄rim?
cum ipsi effugere nō valeamus
tam varia tamq̄ lucidissima im
mortalitā aiāz exēpla. ¶ Scōs
p̄ncipale dubiū fuit utz anime se
parate transferant ad aliqua lo
ca. Et circa hoc triplex inuenitur
opinio falsa quorūdam. ¶ Pri
ma eoz q̄ dixerūt animas trāsire
de corpe in corpus: ita q̄ cum
separatur ab vno vnitur alteri &
postea alteri vsq̄ ad corpa bestia
rum. Et hec opinio ascribitur
ipsi platoni de quo ita sc̄psit au
gustinus li. x. de ci. dei. c. ij. Plato
nem aiāz hoim post mortē resol
ui vsq̄ ad corpa bestiarū dixisse
certissimū est. Sed mirandū est

perfecto platonē talia fuisse locu
tū: De quo valeri⁹ in rubrica de
studio & industria inq̄t. Plato cū No.
troz mortaliū sapiētissim⁹ habebat:
adeo q̄ si a celo iupiter des
cendisset nec elegātioze nec bea
tioze facundia esset vsur⁹. Refert
adhuc de ipso Apulei⁹ in li. d̄ vi
ta platonis q̄ cū ariston p̄r eius
ad ipsum instruendū deferret ad
socratē nocte p̄cedente viderat i
q̄ete doctor socrates q̄ pull⁹ odo
ris & candoris erim⁹ vocisq̄ so
nore ipsi⁹ volabat i sinū postmo
dū de sinu exiens cātado vola
bat in celū. Cū mane vidisset pue
rū sibi adductū dixit somniū cō
pletū esse. Quid plura: vt superi
us cōmemorauim⁹ de immorta
litate aiārum copiose disseruit.
Quō igit ad tantā insaniā deue
nisse credend⁹ est vt circulationē
illā aiārum posuerit. Nisi forte
dixerim⁹ q̄a vt homo errare po
tuit ac sibi met tradicere. Nō q̄c
q̄d sit de eo opinionē istāz ipi⁹ssi
mā expugnare debemus. Inq̄t
em̄ Richard⁹ in quarto dist. xliij.
Qd̄ p̄tra illā nō tñ est scriptura
sacra immo ois philoso. Ande
aristo in p̄mo de ania redarguit
pictagoricas fabulas dicētes q̄
libet animā qdlibet corpus pos
se ingredi ex eo q̄ videt vnūqd̄
q̄ corpus h̄re sp̄m in formā p̄
priā: Et. ij. de aia dicit: q̄ nō cō
tingit aiāz accipere qdlibet corp⁹
q̄a vnus cuiusq̄ accipit nat⁹ est
fieri in p̄pria materia. Et inde ē
ut ponit Tho. p̄ma pte. q. cxiij.

dubi.

.2.

.1.

.1.

No. Quia separata sua naturali vir-
 tute non potest mouere aliquid cor-
 pus. Et licet corpora obediunt an-
 gelis ad motum locales non tamen obe-
 diunt aie separate. Ratio quod ange-
 li sunt substantie spirituales quaz
 virtutes non determinant ad ali-
 qua corpora et sunt naturaliter
 a corporibus absolute. Et ideo
 diuersa corpora eis obedire possunt
 sunt ad motum. Sed cum alicuius
 substantie spirituales separate vir-
 tus motiua determinet naturali-
 ter ad mouendum aliquid corpus non
 poterit illa substantia mouere cor-
 pus maius sed minus. vnde cum aia
 secundum suam naturam determinet ad
 mouendum corpus cuius est for-
 ma nullum aliud corpus sua natu-
 rali virtute potest mouere. Quare
 merito condemnantur hi qui fallacijs
 demonum facile credunt. dicitur
 ipsi quorundam viuorum corpora ob-
 sedentes simulat se esse aias de-
 functorum. Fuerunt eiusmodi delu-
 siones quod plurime diebus meis
 sicut scripsi in li. de timore iudi-
 ciorum dei de illa que neapoli ob-
 sessa fuit et quod plurimos in errorem
 ducebat dicitur diabolus qui loque-
 batur per eam fatebatur se esse aiam
 comitis iacobi picinini Anno in-
 super domini. M. ccccl. In partibus
 terre idroti et terre bari multi sic
 obsessi aiebant se esse aias quo-
 rundam qui diebus illis ex hac vi-
 ta migrauerunt. In vrbe predicante
 me ibi anno domini. M. cccclxxiij.
 Decapitatus fuit quidam iudeus
 eo quod alium de suo genere inter-

fecerat post paucos dies pu-
 ella quidam hebreia loquens cepit nunc in p-
 sona vnius illorum nunc in persona al-
 terius. Et dicitur amboz parentes
 concurrerent ad nouum spectaculum
 aperiebant multa secreta domus
 illorum. respondebantque ad interroga-
 ta sicut faciebant dum viuerent hor-
 tabantque suos ut se inuicem pacifi-
 carent multaque deflexerunt men-
 dacia pollicentes iudeis eternam
 salutem. Tandem demones illi reli-
 querunt puellas et sic cessauit ru-
 mor exortus in plebe. ¶ Secunda
 falsa opinio fuit aliorum quod credide-
 runt aias separate latitare in sep-
 ulchris suorum corporum seu in locis
 vbi ossa vel cineres suorum corporum
 fuerant. Ideo de christo ut scripsis-
 mus in sermone de resurrectione
 lazari inquit Theophilus. Alia
 clamauit ut refrenaret ora gen-
 tiliu fabulantium in tumultis lati-
 tare aias defunctorum. Quare al-
 ta voce dixit lazare veni foras.
 quasi aduocaret de longinquo.
 non est igitur opinio illa vera neque vl-
 lo pacto admittenda. Tertia fal-
 sa opinio est quorundam qui dixe-
 runt quod anima non est in locis cor-
 poralibus sed corporalium similibus
 siue in reque siue in doloribus. Quia
 aia separata non dependet a loco
 corporali. Sed huic opinioni
 obstat tota theologorum turba
 qui omnes in hanc sententiam con-
 ueniunt: videlicet quod aie post mortem
 sunt in aliquibus receptaculis. nam
 ut inquit Ricardus in. iij. di. xlv.
 Sicut angeli qui sunt spiritus sunt

In aliquibus corporalibus locis non circumscriptive sed diffinitive sic et anima separata non obstante quod sit spiritus. et quibus anima separata non magis convenit aut cum uno loco quam cum alio ratione sue essentie: cum ex loco natura eius non dependeat in propter operationes quas in loco exercere debet vel circa ea debet exerceri magis sibi convenit unum locum quam alium. Ex quo duplex illi locus debet. Primum penalis. scilicet infernum. de quo ait Seneca in tragediis. Ingens voratio faucibus vastis per latius pandit omnibus populis iter. Sunt vero in inferno quatuor mansiones. prima inferior in qua sunt anime damnate pro solo peccato originali actuali: aspiciuntur pena sensus. De his dicitur in tragediis Senecae. Ipsa quoque morte peior est mortis locus. Secunda mansio in qua sunt anime pro solo peccato originali damnate que puniuntur in pena damni. Tertia mansio est in qua de lege communi purgantur anime que decesserunt in charitate deferentes secum aliquid purgabile. Quarta vero mansio est in qua relescebant anime que decedebant cum charitate que nichil purgabile secum portabant: vel que portaverunt et purgatae erant. Hec autem Christi adventum dicebat secundum abraham. quia enim abraham per multum ab infidelibus separavit se et fidei signaculum distinetum accepit. Ideo locus requiritur ei que debebat anime propter fidem charitate formatam secundum abraham dictus est. Post Christi vero adventum quarta ista mansio vacua est: quoniam aper-

ta est ianua celi merito passionis Christi. Et anime decedentes in caritate nichil purgabile secum ferentes statim evolant. Unde patet quod non eundem locum intelligimus modo secundum abraham cum rogamus animas in illum deferri cum eo que ante Christi adventum secundum abraham dicebatur. Secundus locus que debetur animabus separatis est locus delectabilis celum videlicet empiricum: de quo suo loco abunde dicemus: propter que oportet ponit Lactantius libro. iij. divinarum institutionum. Esse inferos Zeno stoicus docuit et sedes quidem peiorum ab impiis esse discretas. Et illas quidem quetas ac delectabiles incolere regiones. Hos vero penas luere in tenebrosis locis et feni voraginibus horrendis. et Seneca in tragediis inducit thesen dicentem. Quisquis placide potens. Dominus vite suat innocuas manus Et incruentum mihi imperium regit. Animesque parcat longa pimensus diu. Felicis enim spacia vel celum petit. Vel leta felix nemo ris belisii loca. Secundum omnes poetas belisii campi piorum apud inferos sunt in quibus ut ipsi dicunt bonorum sedent anime. Tertium dubium principale fuit utrum loca faciant ad delectationes vel penam animabus separatis. et ad hoc ita respondet Richardus ubi supra: quod receptacula corporalia animarum in aliquo augent delectationem earum vel afflictionem. Celum enim empiricum quibus

In nullo augeat animarum beatarum
delectationem essentialē in aliquo
tū augeat delectationem actualē: in
quodcumque ille anime locum illum plusquam
alia diligunt. Presentia autem rei di-
lecte aliquam causat delectationem
Ratio autem quare illum locum pre-
ceteris diligunt triplex est. ¶ Una
quia sciunt locum illum sibi esse depu-
tatum a deo quem summe diligunt.
¶ Alia quia in illo propter excessum
nobilitatis sue nature super alia
corpora expressius quam in aliis lo-
cis refulgere tanquam in effectu di-
uinam bonitatem conspiciunt. ¶ Tertia
quia illius loci sublimitas lumi-
nositas et immobilitas sua spiri-
tualis sublimitatem et luminosita-
tem et quietis perpetuitatem ex-
pressius quam qualitates aliorum lo-
corum representant. unusquisque autem
ceteris paribus plus diligit illud
quod est magis representatiuum
sue nobilitatis. ¶ Receptacula et-
iam damnatorum in aliquo augeat
eorum afflictionem. Quia locum illum
odiunt triplici de causa. Prima
quia sciunt ipsum sibi fore deputatum
a diuina iusticia quam odiant. Alia
quia illius loci vilitas est obliga-
tionis sue ad penam perpetuam re-
memoratiua seu representatiua.
Tertia quia est contentiuus ignis
illius quo affliguntur. Ex hoc Tho.
prima parte. q. lxxij. dicit. quod locus
non est penaliter angelis aut anime
quasi afficiens alterando naturam
sed quasi afficiens voluntates con-
tristando dum angelus vel anima
apprehendit se esse in loco non

dueniendi. Receptaculum autem in quo
purgantur anime in aliquo augeat
earum afflictionem non quia ipsas odiant
voluntate deliberatiua cum sint
in caritate et sciant illas sibi esse
assignatum ad tempus a diuina ius-
ticia quas diligunt ad earum pur-
gationem. Sed quia ipsum naturali
motu voluntatis refugiunt sub
ratione qua suam obligationem ad
penam quam ipseam representat
et sub ratione qua ignem diuinit
quo affliguntur ¶ Quartum du-
bium principale fuit utrum ani-
me separate exeant aliquando de lo-
cis ad que transferuntur. Et qui-
dam dicunt quod non ex eo quod Job
vii. scribitur. Qui descendit ad in-
feros non ascendit. Insuper Au-
gustinus libro de cura pro mortui-
s agendo ait. Si in rebus viuē-
tium interessent anime mortuo-
rum me pia mater nulla nocte de-
fereret: que me terra marique se-
cuta est ut mecum viveret. Si ergo
exirent aliquando de receptaculis
suis: aliquando interessent
rebus viuētibus. Alii contrarium
probant ex eo quod ut scribitur
Mathei. xvij. c. in transfiguratione
saluatoris nostri moyses ap-
paruit cum helya. Ob quod au-
gustinus libro preterito ait ad vi-
uos aliquos mitti ex mortuis. ¶
Pro hac ambiguitate remouen-
da respondet Ricardus quod aliquando
animas exire de receptaculis
suis dupliciter potest intelligi
vel per diuinam potentiam: vel per na-
turam propriam. primo modo de inferno et

celo erent aliq̄ anime nō perpe-
tuū sed ad temp̄: nec de lege cōi
sed ex aliqua speciali cā Sic etiā
de purgatorio aliq̄ erent ad mo-
dicū temp̄ ante expletionē pene
sue: post eū expletionē illuc am-
plius non reuertunt. In iudicio
aut omnes aie tam existentes i
celo q̄ in inferno eribūt. s̄m cō-
munē legē diuine iusticie ad ea-
dem iterū loca cū suis corpibus
reuersure et in eis imppetuū per-
mansure. Per nām x̄o p̄p̄am di-
xerūt q̄dā nō posse aias de suis
receptacul̄ exire affirmantes. q̄
aia humana nullo mō est mobu-
lis s̄m locum: nec p se nec p acci-
dens. Et si ponat alicubi p sub-
stantiā suam nunq̄ mouebit de
ubi ad ubi. S; articulus iste excō-
municat̄ est a dño stephano epi-
scopo parisiensi. Idō s̄m Ricar-
dum dicendū est q̄ de suis rece-
ptaculis exire possent aie q̄ vel-
let nisi phiberēt a superiori virtute
s; de lege cōi exire phibent ille q̄
sūt in purgatorio ate expletā pe-
nitentiā et ille q̄ sūt in inferno ate
iudiciū. Ille x̄o q̄ sūt in celo exi-
re nolūt vsq̄ ad tēp̄ resurrectionis
corporū suoz nisi aliquā vide-
ant placere deo ex aliq̄ spēali cā.
vnde videt̄ aliq̄b; q̄ oēs descen-
derūt de celo in obitu beate v̄gi-
nis marie ppter ei; reuerentias.
et cū ea iterū ascenderūt in celus
Ab augus. q̄ dicunt̄ aie nō posse
intesse reb; viuoz p p̄p̄am nām
q̄a earū virtus nō pōt straire su-
periori virtuti q̄ phibent. Idco p

hec dicta solunt oēs pplexita-
tes. Si igit nō habem; hic ciuita-
tate manentē. si tā felix iocunda
q̄ bñfacientib; habitatio dispo-
sita est. Si regnuz celoz pacifice
possidendū nob; p̄mittit̄ p̄tēna
mus infima hec atq; terrena et
q̄ram; que sursum sūt vt sic pueni-
re possim; ad regionē illā opulē-
tissimā btōz. In qua de; bñdicit̄
viuit et regnat p oia seclā seclōz
Amen.

¶ Sermo. lix. de spūs sancto qui
missus est ap̄lis in signo visibili
ignearum linguarum.

spiritus san-

ctus que mittet p̄r i no-
mine meo ille vos do-
cebit oia. Verba sūt redēptoris
n̄ri originalit̄ Jo. xiiij. c. et in euā-
gel. p̄nti solēnitatē. Amplissimus
donū hodierna die collatus fuit
hūano generi cū spūs sanctus vis-
ibilis missus est in ap̄los fūdato-
res militāi ecclie. Per illos em̄
in x̄m credidit mūd;. p̄ ipsos
deleta sūt penit̄ et exticta p̄nici-
es ydolatrie q̄ oēs quasi p̄p̄os
inuoluebat. p̄ ipsos deniq; via
regni celoz mortalib; facta fuit
nota. Et tāta q̄ppe virtute ex alto
p̄diti spūs sc̄to coopante fuere: vt
sicut psal. refert. In oēm terram
exiuit son; eoz cū fructu et utili-
tate oim gentiū atq; in fines or-
bis terre v̄ba eoz. p̄ p̄p̄ca vt tā-
ti miraculi memores eē. possim;
in p̄nti s̄mōe de spūs sc̄to i ap̄los
missos v̄ba erim; facturi. De quo

tria mysteria proponim^{us} deplāda

¶ Prīmū de cognitionis.

¶ Scdm missionis.

¶ Ternū opationis.

¶ Qd vi nature spūsancti non est cognoscibilis: s; tm̄ p reuelationē: et qualiter spūsanctus est deus pcedens a p̄re et filio ipsius coeq̄lis.

Capitulum primum.

¶ Rīmū mysteriū contemplanandum de spūscō de cognitionis. In q̄ notā

de sunt tres theologorū dicitates.

¶ Prima q̄ nullū viator potest cognoscere p̄p̄a vi nature tertiā p̄sonā in diuinis quā dicim^{us} spūscm̄. Unde Bylari^{us} in li. de trinitate ait. Nō putet hō sua intelligentia sacm̄ gnationis et p̄cellationis se posse p̄seq̄. ¶ Et dyonisi^{us} in li. de diuinis no. Nō est audendū dicere aliqd nec cogitare de sup̄subiali occulta diuinitate p̄ter ea q̄ diuinit^{er} nobis ex sacris eloquijs sunt exp̄ta. ¶ Et d̄ hoc paul^{us} p̄me ad corinth. ca. ij. dixit: Loq̄mur dei sapiam quā nemo p̄ncipū hui^{us} seculi nouit. s. philo sophorū s̄m glo. ¶ Scda dicitas q̄ nob̄ reuelatū est in diuinis eē tertiā p̄sonā p̄cedentē p̄ modus amoris q̄ d̄z spūscm̄. ¶ Max in veteri ac nouo testamēto sit mentio de spū dei. Uñ genēb. i. ca. d̄z Spūs d̄ni ferebat sup̄ aq̄s ¶ Et vi. c. Non p̄manebit spūs meus in homine. ¶ et xli. c. Unquā inuenire poterimus talē virū q̄ spūscm̄ dei plenus sit. Et iudicū. ij. c. Fuit in eo spūs d̄ni et iudicauit

israel. ¶ Et. x. c. Factus est super iepte spūs d̄ni. ¶ et p̄mi reg. x. c. Influit sup̄ saulem spūs domiⁿⁱ et n̄r prophetauit. ¶ Et psal. xxxij. Verbo d̄ni celi firmati sūt spū oris ei^{us} et omnis d̄us eorū ¶ Et ps l. Spūscm̄ tuus ne auferas a me. ¶ et psal. ciiij. Emitte spiritum tuum et creabuntur. ¶ et psalmo. centesimo. xliij. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. ¶ et Sapientie p̄mo capitulo. Spiritus d̄ni repleuit orbē terrarum. ¶ Et. xij. c. Q̄ bon^{us} et suauis est spūs tuus in nobis ¶ et Ysaie. xi. c. Requiescet super eū spūs d̄ni. ¶ Et. xli. c. Dedi spiritum meū sup̄ eū. ¶ et. xlvij. c. Domini^{us} misit me et spūs ei^{us}. ¶ et. lxi. c. Spūs d̄ni sup̄ me. ¶ et Joel. ij. c. Effundam spūcū meū et dabo p̄digia in celo et in terra. ¶ Et eodē c. effundam spūcū meū sup̄ omnē carnem et p̄phetabūt filij v̄ri et filie v̄re. ¶ et Mathei. i. c. Inuenta est in vtero habens de spū scō ¶ et. ij. c. Baptizabit vos spūscō ¶ et. xij. c. Qui dixerit v̄bum contra spūscm̄ non remittet ei ¶ et. vltimo. c. euntes docete gentes baptizantes in nomine p̄ris et filij et spiritus sancti. ¶ et Luce. i. caplo. Spūscō replebitur ex vtero matris sue. ¶ Et eodem caplo Spiritus sanctus superueniet in te. ¶ et eodem. c. Repleta est spiritus sancto elizabeth. ¶ et. ij. c. Spiritus sanctus erat in eo. ¶ et. ij. c. Descendit spūscm̄ corpora li specie sicut columba in ipsum.

¶ Et Johannis. xx. caplo. Accipite spiritum sanctum. ¶ Et acti. i. caplo. Accipietis virtutem superuenientem spiritus sancti in vos. ¶ Et. ij. c. Repleti sunt omnes spiritu sancto. ¶ Et. x. ca. In nationes gratia spiritus sancti effusa est. ¶ Et. vi. c. Elegere stephanum plenum fide et spiritu sancto. ¶ Et. viij. c. Imponebant manus super illos et accipiebant spiritum sanctum. ¶ Et ad romanos. v. c. Caritas dei diffusa est in cordibus vestris per spiritum sanctum. ¶ Et secunda petri primo. Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. ¶ Et Johanes prime sue canonice. v. c. Tres sunt qui testimonium dant in celo: pater verbum et spiritus sanctus.

¶ Tertia veritas quod spiritus accipitur multipliciter. Primo per substantiam anime. Unde Acti. vij. c. Domine iesu accipe spiritum meum. ¶ Et Johannis. xix. In manus tuas domine commendo spiritum meum. ¶ Secundo accipitur pro vento: ut ibi iohannis. iij. caplo. Spiritus ubi vult spirat. ¶ Tertio pro aere: ut in psalmo. Os meum aperui et attraxi spiritum. ¶ Quarto pro angelo in psalmo. Qui facis angelos tuos spiritus.

¶ Quinto pro deo Johannis. iij. c. Spiritus est deus. ¶ Sexto per tertiam personam in trinitate. ¶ Sed advertendum secundum Bonaventuram in primo. distin. x. quod spiritus in substantia spirituali dicitur dupliciter: scilicet a spiritualitate contra corpulentiam. Et sic substantia rationalis vel intellectualis aut est potentia interior dicitur spiritus vel

a spiratione et sic amor vel affectus dicitur spiritus. ¶ Primo modo convenit toti trinitati. Et sic est nomen absolutum. ¶ Secundo modo convenit illi persone que procedit ut amor. Spirari enim in spiritualibus est solus amoris.

¶ Et quoniam amor potest spirari recte et ordinate et sic est purus vel indirecte et immunde et sic est libidinosus. ¶ Sed illa persona que est amor non tamen dicitur spiritus sed spiritus sanctus. ¶ Non sic filius dicitur sanctus. quia generatio est motus naturalis: circa quem non attenditur sanctitas vel puritas: sicut attenditur circa amorem voluntatis.

¶ Albertus autem in compendio theologie dicit quod spiritus sanctus multa habet nomina. ¶ Dicitur enim spiritus a spirando active: eo quod spirat ubi vult. et sic convenit tribus personis. sed spiritui sancto per appropriationem.

¶ Alio modo dicitur spiritus a spirando passive eo quod spiratur. Et hoc modo proprium est spiritui sancto: qui procedit per modum spirationis. ¶ Non solum autem dicitur spiritus sed additur sanctus: quia sanctus idem est quod mundus vel firmus vel sine terra. que conveniunt non solum ei quo ad se: sed in comparatione quo ad nos. ¶ Nam per gratiam spiritus sancti a peccati mundatur: in bono firmamur: a terrenis separamur. ¶ Insuper spiritus sanctus vocatur nexus unitas et amplexus: et hoc potest comparari ad patrem et filium. ¶ Item dicitur donum dei altissimum quia omnino donum ab ipso fluit. ¶ Dicitur fons vivus: quia sitientibus gratias largitur. ¶ Dicitur ignis quia affectus

De spiritu sancto:

etum accendit. **Dicitur** charitas non solum quia est amor patris et filii: sed quia nos amantes facit. **Dicitur** spiritalis unctio: quia omnes tribulationes mundanas suas ues facit et iocundas: sicut illud. In labore requies: in estu temperies. **Dicitur** dextere dei digitus: quia sicut omnes temporales res digito demonstrantur: ita per spiritum sanctum ostenduntur res spirituales oculo spirituali. **Dicitur** paradus: quia consolationes celestes mentibus instillat. **Dicitur** magistrorum optimus: quia intellectionem ad cognitionem dei et sui ipsius illuminat. **Est** itaque spiritus sanctus ut colligitur ex dictis Augustini in libro de trinitate. deus tertia persona in trinitate producta a patre et filio per modum voluntatis. Deus namque est simplex: ut patet. xii. metaphisice. ubi philosophus dicit quod deus est actus purissimus absque aliqua compositione: quod omne quod est in deo est deus. **Et** per consequens scientia sapientia intellectus cognitio uoluntas et amor dei est deus. **Constat** autem quod spiritus sanctus est amor patris ad filium. **Deus** enim pater per intellectum suum cognoscit essentiam suam esse infinite bonitatis: ergo eque amat amore infinito. **Sicut** ergo qua seipsum cognoscit cognitio est filius: ita amor quo seipsum amat est spiritus sanctus. **Sed** contra predicta tres inueniuntur hereticorum

opinionum damnae. **Prima** fuit opinio arrii. Qui ut dicitur factus. **Thomae** in. iiii. sume contra gentiles. c. xvi. docuit filium et spiritum sanctum esse creaturas: filium tamen maiorem spiritu sancto et filium minorem patre. quem errores quantum ad spiritum sanctum secutus est. **Macedonius** qui de patre et filio recte sensit quod unius eiusdem substantie sint. **Sed** hoc de spiritu sancto credere uoluit. creaturam esse contestans. **Unde** quidam Macedonianos semiarianos uocant. eo quod cum arrianis in parte conueniunt et in parte differunt ab eisdem. **Quos** tamen omnes conuincimus testimonio scripturarum sanctarum. ex quibus uerissime colligimus quod spiritus sanctus est deus. **Nam** nulli templum construitur et consecratur nisi deo. **Unde** in psalmo dicitur. Dominus in templo sancto suo. **Sed** templum deputatur spiritui sancto. **Dicit** enim apostolus prime ad corinthios. vi. c. An nescitis quoniam membra uestra templum sunt spiritus sancti: ergo spiritus sanctus est deus. **Insuper** comprehendere omnia profunda dei non est alicuius creature. **Sed** spiritus sanctus comprehendit omnia profunda dei. igitur non est creatura. **Dicitur** enim prime ad corinthios. ii. ca. Que dei sunt nemo cognoscit nisi spiritus dei. **Item** deus locutus est per prophetas. **Unde** Numeri. xii. ca. scribitur. Siquis fuerit inter uos propheta

dñi in visione apparebo ei vel p
 somnū loquar ad illū. Sed spūs
 sanctus locutus ē per pphetas.
 ergo est deus. Nā actū. i. scribit
oportet impleri scripturā quas
predixit spūs scūs per os dauid
¶ Et. 8a. Pe. i. c. Spiritu sancto
inspirati locuti sunt facti dei ho
mines ¶ Itē interius docere pro
priū opus dei ē. An in ps. Qui
docet hoīem sciētiā. Sed hoc ē
opus spūs sancti ergo est deus.
Nā Johā. xiiij. c. dicit. Para
ditus aut spūs sanctus quē mit
ter pater in noīe meo ille vos do
cebit oīa. ¶ Adhuc. Quoz est ea
dem opatio oportet eandem esse
naturā est aut eadē operatio filij
et spūs sancti. Nā xps loquitur
in sanctis. Ideo Paulus. 8c. ad
corinthios vlti. c. dicebat. An ex
perimentum queritis eius qui i
me loquit xps. Spiritus scūs
etiā loquit iuxta illud Mathei.
1. c. Non em̄ vos estis qui loqui
mini. sed spūs patris vestri qui
loquit in vobis. Ergo eadē est
natura filij et spūs sancti et per
cōsequēs patris. ¶ Amplius esse
ubiqz est proprium dei qui dicit
Yheremie. xxiij. c. Celi et terram
ego impleo. Hoc spiritui sancto
cōuenit 8m̄ illud Sapientie. i. c.
Spiritus domini repleuit orbēs
terrarū. ergo ē deus. ¶ Preterea
Actū. v. c. Petr⁹ dixit. Anania
cur tēptauit sathanas cor tuum
mēiri te spiritui sancto. Et post
ea subdit. Non est mentitus ho
minibus sed deo. ergo spiritus

sanctus est deus. ¶ Paulus etiā
 in. i. ad corinthios. c. xij. ita scribit
 Memo potest dicere dñs ihesus
 nisi in spiritu sancto. diuisiones
 vero gratiarū sunt: idē aut spūs
 Et diuisiones ministracionum
 sunt idem aut dñs. Et diuisiones
 operationū sunt idem vero de⁹
 qui operatur oīa in oibus. Ami
cuiqz aut dat manifestatio spiri
tus ad vtilitatem. Alij quidē per
spiritum datur sermo sapientie.
Alij aut sermo sciētie scdm̄ eun
dem spiritū. Alteri fides in eo
dem spiritū. Alij gratia salutātū
in vno spiritū. Alij operatio virt
tutū. Alij pphetia. Alij discretio
spiritū. Alij genera linguarum
Alij interpretatio sermonū. Hec
aut omia operat vnus atqz idē
spiritus: diuidēs singulis prout
vult. In quib⁹ verbis manifeste
exprimit spiritū sanctū esse deus
¶ Sed a opinio dānata de spi
ritu sancto: qd non pcedit a filio:
sed a solo patre. Que 8m̄ Tho. i.
parte. q. xxxvi. inuēta fuit a nesto
rianis: vt patet in quodā symbo
lo nestorianorū dānato ab ephē
sina synodo. Propterea in sym
bolo patrū dicitur. Et in spiritū
sanctū dñm et viuificantē qui ex
patre filioqz pcedit. Athanasius
etiam hoc reuulit cū dixit. Spiritus
sanctus a patre et filio non
factus nec creatus nec genitus:
sed procedens id ipsum profites
Cyrillus in epistola sua quā sy
nodus calcedonēsis recepit. Idē
faretur Didimus in li. de spiritu

sancto. Augustinus etiam sic asserit
 sup. Johanne et in libris de trini-
 tate. ¶ Sed greci contra hoc ins-
 tant. Primo quod ipse de spiritu
 sancto loquens eum a patre prece-
 dere dixit nulla mentione facta de fi-
 lio. ¶ An Johannis. xv. ait. Cum
 venerit paraclitus quem ego mit-
 tam vobis a patre spiritu verita-
 tis qui a patre procedit. ¶ Secundo
 quod Johannes Damascenus dicit.
 Spiritum sanctum ex patre dicimus
 et spiritum patris nominamus. Ex fi-
 lio autem spiritum non dicimus. spiritum
 vero filii nominamus. ¶ Tertio spi-
 ritus sanctus perfecte procedit a
 patre: ergo superfluum est quod proce-
 dat a filio. ¶ Sed ad primum respon-
 det sanctus Thome. i. pte. q. xxxvi.
 ¶ Et in quarto summe contra gen-
 tiles. c. xv. Quod propter unitatem es-
sentie quod in scripturis de una per-
sona dicitur et de alia oportet intel-
ligi nisi repugnet proprietati per-
sonali ipsius: etiam si dictio exclusi-
ua adderet: licet enim dicatur. Ad al-
thei. xi. c. Memmo novit filius nisi
pater. non tamen a cognitione filii vel
ipse filius vel spiritus sanctus ex-
cludit. Etiam etiam si diceret in eu-
angelio quod spiritus sanctus non proce-
dit nisi a patre non per hoc remo-
ueret quin procederet a filio: cum b-
proprietati filii non repugnet. Nec e-
mirum si dominus spiritum sanctum a pa-
tre procedere dixit de se mentione
non facta: quia omnia ad patrem referre
solet a quo habet quicquid habet.
 Sicut cum dicitur Johannis. vii. c.
 Mea doctrina non est mea sed

eius qui misit me patris. Et in tra-
 h. moi in verbis domini inveniuntur
 ad commendandam in patre aucto-
 ritatem principii. Nec tamen in verbis
 allegatis omnino decrevit esse se spiritum
 sancti principium. Cum dixit cum
 spiritu veritatis et se prius dixe-
 rat veritatem. ¶ Preterea spiritus
 sanctus a filio mittitur secundum illud
 Johan. xv. c. Cum venerit paracli-
 tus quem ego mittam vobis. Sed in-
 ter auctoritatem hanc aliquam in mis-
 sum. Oportet ergo dicere quod filius
 habeat aliquam auctoritatem respec-
 tu spiritus sancti non autem domini vel
 majoritatis sed secundum solam originem.
 Siquis autem objiceret quod filius mit-
 titur a spiritu sancto quia dicitur. Lu-
 ce. iij. c. Quod dominus dixit in se imple-
 tum illud ysaie. Spiritus domini su-
 per me evangelizare pauperibus
 misit me. Respondere possumus
 quod filius a spiritu sancto mittitur
 secundum naturam assumptam. Spiritus
 autem sanctus non assumpsit na-
 turam creatam ut secundum eam possit
 dici missus a filio vel filius ha-
 bere auctoritatem respectu ipsius.
 Relinquitur ergo quod respectu per-
 sone eterne filius super spiritum
 sanctum auctoritatem habeat.
 ¶ Ad secundum obiectum de Damasce-
 no dicit sanctus Thome. quod in hoc
 non est audiendus. Quis a qui-
 busdam dicatur quod sicut non con-
 fitetur spiritum sanctum esse a filio
 ita etiam non negat ex vi verbo-
 rum illorum. ¶ Ad tertium de produ-
 ctione perfecta patris dicit sanctus
 Thome. quod per hoc quod spiritus sanctus

De spiritu sancto:

perfecte procedit a patre non solum non est superfluum dicere quod procedat a filio sed omnino necessarium. quia una virtus est patris et filii. Et quicquid est a patre necesse est esse a filio nisi proprietati filiationis repugnet. non enim filius est a seipso licet sit a patre. Sic pater et filius sunt unum principium spiritus sancti propter unitatem divine virtutis et una productione producunt spiritum sanctum. sicut etiam tres persone sunt unum principium creature et una actione creaturam producant. **T**ertia opinio de spiritu sancto damnata fuit aliquorum qui dixerunt. quod spiritus sanctus non sit equalis patri aut filio. Arguebant vero sic. Dare se totum sine sui diminutione est summe potentie. Hoc autem potest pater. hoc potest filius. non autem spiritus sanctus. Non enim potest generare filium sicut pater: nec potest spirare spiritum sanctum sicut pater et filius. ergo non est illis equalis. **A**d hoc respondet Alexander in primo volumine summe. quod sicut eadem est potentia filii qua potuit generari que est in patre qua potuit generare. Sic eadem est potentia spiritus sancti qua potest dari id est spirari qua patris et filii qua possunt dare. id est spirare. **U**n Augustinus libro contra maximum inquit Absit ut ideo sit potentior pater filio. quia creator genit pater filius non genuit creatorem. **M**agis enim non potuit: sed non oportuit. id est non ex impotentia fecit sed quia sibi non conveniebat.

Similiter potest dici in proposito. **S**i vero queratur utrum artata siue ligata sit potentia producendi in persona spiritus sancti propter hoc quod non potest exire in actum producendi personam sicut potest in patre et filio. **D**icendum quod non: immo in summa perfectione ipsius potentie est quia non potest exire in actum homini quia non congrueret. **U**n Anselmus in monologio ait. Qui potest quod sibi non prodest et non debet tantomagis aduersitas et perversitas possunt in illum. **S**cius vero Thoma. parte. q. xlii. dicit. Quod sicut eadem essentia que in patre est paternitas in filio est filiatione: ita eadem est potentia qua pater generat et qua filius generatur. unum verum est quod quicquid potest pater potest filius. **N**on tamen sequitur quod possit generare. **M**agis generatio significat relationem in divinis. **H**abet ergo eandem potentiam quas pater. **S**ed cum alia relatione. quia pater habet eam ut dans. **E**t hoc significatur cum dicitur pater potest generare. **F**ilius autem habet eam ut accipiens. **E**t hoc significatur cum dicitur potest generari. **I**dem dicendum est de spiritu sancto respectu patris et filii. **Q**uid sit missio in divinis: et qualiter spiritus sanctus mittitur invisibiliter et visibiliter: et de congruitate temporis quo spiritus datus fuit apostolis in signo visibili.

Capitulum secundum,

Secundū misterium contē
 plandum de spiritu sancto
 dicitur missionis. In quo
 tres considerationes faciemus.
 Prima dicitur quidditatis
 Secunda qualitatis.
 Tertia temporalitatis.
 Prima consideratio dicit quid
 ditatis ubi quid sit missio in di
 uinis est aperiendū. Ad quod ita
 ait Ricardus in. i. di. xv. Missio
est persone emanatis vel emana
tionis persone per aliquid sibi
appropriatum actu vel habitu ma
nifestatio. Nam missio respectu
 missi duo habet ex suo intellectu
 emanationē et manifestationē p
 effectū. Uñ Aug. iij. li. de tri.
inquit. Aditti ē cognosci esse ab
alio. Et quod pater a nullo ideo nū
 quod dicitur missus. Sed ut ista
 clari habeant tria in hac parte dubia
 sunt aperienda. Primum utrum
 sit ponere missiones in diuinis.
 Secundum utrum missio sit quid in
 creatū vel creatū. Tertium utrum
 missio dicatur de deo ab eterno
 vel ex tempore vel utroque modo.
 Ad primum dubium respondet
 scriptura sancta. Dicitur enim ad
 galathas. iij. c. Adisti deus filiū
suū. Et ibidem. Adisti deus spi
ritū filij sui in corda vestra. Et
 Johānis. iij. c. Nō enim misit de
filij suū in mundū ut iudicet mū
dū. Et. vi. c. Adisti me viues pat
Et. viij. c. Qui misit me verax ē
Et Johānis. xvi. c. Quā venerit
paracletus quē ego mittā vobis
Et quibus et similibus patet

quod filius missus est etiam et spūs
 sanctus. Contra hoc tñ quidā
obijciunt. Primo quod qui mittit
ab aliquo discedit ab eo et ad ali
quē locū de nouo vadit. Sed in
diuinis nō potest esse loci mutatio cū
deus sit ubiqz ergo in diuinis nō
potest esse missio. Secundo omne
 quod mittit separat a mittente. Sed
 in diuinis nō est ponere separa
 tionē vnius persone ab alia: ergo
 nec missionē. Tertio nichil per
 tinēs ad inferioritatē et superio
 ritatē dicitur de vna persona respectu
 alterius. Vñ dicit Damasc. quod filiū
 hūm quod deus non dicitur obediens
 vel inobediens patri. subiectoꝝ
 em̄ est hoc. Quis ergo ille qui mit
 titur in quātum huius sit inferior
 quā ille qui mittit. et ille qui mittit
 sit superior non dicuntur hūmōi
 noia mittere et mitti de vna per
 sona respectu alterius. Ad sol
 uenda hūmōi obiecta notandū ē
 hūmōi Bonauenturā in. i. di. xv. quod
 missio in hūis inferioribus habet
 respectū ad tria: scilicet ad principū
 ad terminū: et ad missum. Ad
 principū siue ad mittentem mis
 so habet sub triplici habitudine
 cōparari videlicet ut ad dantem
 esse: et sic mittitur radius a sole.
 Et ad dantem virtutē: sic mitti
 tur iaculum a plectore. Et ut
 ad dātē iurisdictionē: et sic mitti
 tur nuncius a preceptore. Secū
 dum oēm hanc comparationes
 est missio in diuinis: quia spūs
 sanctus mittit a patre et filio tan

quod habes esse et virtutem et auctoritatem in operando ab eis. Et ideo missio secundum hunc respectum completissime est in diuinis. Sicut ad terminum sub triplici habitudine comparatur. Admittit enim aliquid alicubi ubi vix quietatur: ut lapis mittitur deorsum. Admittit etiam aliquid alicubi ut a quo habeatur sicut aliquis mittit alicui donum. Admittit insuper ad aliquid quod operatur et sic mittit filius vel spiritus sanctus: ut alicubi inhabitandum: ut donum: ut aliquid scilicet ad effectum referendum. Et ideo missio per comparationem ad terminum reperitur completissime in diuinis multo magis quam in creaturis. Si autem loquamur de missione in comparatione ad missum. Si in his inferioribus ponit triplicem conditionem imperfectionis. scilicet separationem subiectionem et mutationem: quae quidem non sunt in diuinis. Est tamen aliquid imperfectionis ibi istis correspondens. et ratio huius patet sic. In istis inferioribus separatur missus a mittente. nam cum mitto aliquem romam: quia roma distat a me. ille quem mitto separatur a me. In diuinis vero quia deus mittens est ubique: nulla est distantia: ideo nulla separatio. Loco tamen huius est missus a mittente egressio: sive emanatio. Sicut in his inferioribus est in missu subiectione propter differentiam mittentis ad missum: quia missus differt a mittente in substantia. Sed in diuinis non est substantialis differentia. et ideo omnia sunt equalis nobilitatis

in missu et mittente. Sic etiam in his inferioribus est in missu mutatio propter distantiam missi a termino. Sed in diuinis missus nulli loco abest. Ideo non est ibi mutatio sed alicuius effectus de nouo productio. Hec Bonauentura. Sanctus vero Thomas. i. par. q. xliij. eadem de sententiam confirmans ita asserit: quod in ratione missionis duo importantur. Quorum unum est habitudo missi ad eum a quo mittitur. Aliud est habitudo missi ad terminum ad quem mittitur. Per hoc autem quod aliquis mittitur ostenditur processio quedam missi a mittente. Vel secundum impium sicut dominus mittit filium. Vel secundum consiliarium ut si consiliarius dicat mittere regem ad bellandum. Vel secundum originem: ut si dicat quod flos metitur ab arbore. Ostendit etiam habitudo termini ad quem mittitur ut aliquid modo ibi esse incipiat. Vel quia prius ibi omnino non erat quo mittitur. Vel quia incipit ibi aliquid modo esse quod prius non erat. Admissio ergo diuine persone uenire potest secundum quod importat ex una parte processionem originis a mittente. Et secundum quod importat ex alia parte nouum modum existendi in aliquid. Sicut filius dicitur esse missus a patre in mundum secundum quod incipit esse in mundo visibile per carnem assumptam. Et tamen antea in mundo erat ut dicitur Iohannis. i. c. Non ponitur ergo missio in diuinis que sit secundum motum localem. Quare nec ibi est separatio sed sola distinctio originis: neque potest ibi esse minoratio cum non sit a principio mittente aut per

In die quinquagesima die postquam
 moyses eduxerat filios israel de
 egypto descendit deus in igne in
 monte synai. Sic et quinquagesima
 die postquam christus traxit pres de in
 feris descendit spiritus sanctus in lin
 guis igneis. Et etiam ut quod in iubi
 leo beneficia populo accipiebat da
 ta fuisse multo copiosiora in christum
 credentibus a spiritu sancto noscantur.
 Et etiam colligitur ex xxv. c. Leuiti
 ci. Numero quinquagenario anno
 ru in iubileo debita remittebantur.
 Ita spiritus sancti gratia in apostolos des
 cendentium penitentibus peccata et
 debita remittuntur. Sicut in illo iu
 bileo sui donabantur libertati.
 Ita nunc spiritus sanctus liberat a viti
 tute dyaboli in spem glorie filiorum
 dei. Adhuc in eo recuperabant her
 editates amisse. sic spiritus sanctus est
 pignus hereditatis nostre. Et venit et
 spiritus sanctus in die dominica ut esset
 dies renouationis quod fuerat et cre
 ationis. Dominica namque die creatus
 est mundus. Hora adhuc quam spiritus
 sanctus in apostolos descendit fuit ter
 tia. ut patet ex auctoritate ecclesie quod
 cantat in hymno. Dux cunctis hora
 tertia repete mundus intonat oran
 tibus apostolis deum venisse nunciat.
 Et idipsum habet ex verbo petri Act. ii.
 c. Fuit autem ista hora veniens in
 quod spiritus sanctus est tertia in trinita
 te persona in quod primi parentes dicitur
 in hora tertia perdidisse gratiam ut
 ponitur in compendio theologie li. i.
 vñ veniens fuit quod eadem hora
 apostolis redderet. Et etiam ut insinuet
 quod in tertio tempore gratia dei copiose

in mundum effusa est. Max genus
 humanum sub triplici statu decur
 rere ponitur a doctoribus. Primum
 legis nature ab adam usque ad
 moysen. Secundum fuit legis scripte
 a moysen usque ad christum. Tertium le
 gis gratia a christo usque ad completum nu
 merum electorum. Tertia consideratio
 de missione spiritus sancti dicitur qua
 dicitur. Duplex est missio spiritus san
 cti. vna inuisibilis qua mittitur in
 mentem ad scificandam creaturam.
Et ista missio fit ad inhabitatio
 nem creature rationalis. Alia est missio
 visibilis: sic appuit super christum
 in colube specie: et super apostolos in
 linguis igneis. Qui spiritum sanctum
 inuisibilem habere cupit oportet ut se
 reformet apostolis. in quibus septem ad
 ditiones describuntur fuisse. Primum
 additio fuit quod erant animo quatuor.
 Et hoc est quod dicitur Act. ii. c. Dum complerent
 dies penthecostes. id est dies re
 quietionis. Illud enim festum erat
 ad requiem deputatum. Ideo
 dixit deus per ysaiam. c. lx. Super quem
 requiescit spiritus meus nisi super humi
 lem et quietum. Secundum erant apostoli dile
 ctione uniti: quod notat cum dicitur erant
 omnes pariter. Erat quidem eis cor
 vnum et anima vna. Sic enim spiritus homi
 nis non vivificat membra corpo
 ris nisi unita: sic nec spiritus sanctus
 membra spiritualia. Tertio erant apostoli
 loco secreti. De hoc subditur in eo
 de loco. scilicet in cenaculo. Quarto
 erant orationi assidui. Ideo subditur:
 erant perseverantes unanimiter in oratione.
 dicitur illis cantat ecclesia. Orantibus
 apostolis deum venisse nunciat. Qui

to erant humilitate p̄diti ex eo qd̄ scribit: qz erant sedentes. id ē humiles. Sexto erāt pace diuncti qz erant in iherl̄m que interpretat̄ visio pacis. Septimo erat cōteplatiōe erecti: p̄ hoc qd̄ d̄r qz re ceperūt sp̄m̄ sanctū in superiori ce naculo. Quār aut̄ missio illa visibilis in ap̄los fuerit cōpleta declarat̄ Act. ij. c. vbi dicit̄ Factus est repēte de celo son⁹ tāq̄ aduenient̄ sp̄s vehemēt̄ ⁊ re pleuit totā domū vbi erāt sedētes. Nicola⁹ de lira: sedētes id ē manētes eo mō qd̄ d̄r i Deutro. c. ij. Sedistis i cades barne mul to tpe. id est māstistis. nā ap̄li tūc erāt in orōne q̄ nō sūt sedendo s̄ magis flectendo genua vel stan do. Insuper Luc. vi. xps dixit eis. Sedete in ciuitate. id est manete q̄s qz induamini v̄tute ex alto. Et appuerunt illis dispar tite lingue tāq̄ ignis: seditqz su pra singlos eoz ⁊ repleti sūt om nes sp̄s sancto. S̄ possz aliqs q̄rere an ap̄li ante istā diē acce perāt sp̄m̄ sanctū ⁊ r̄ndēt doctores qd̄ sic s̄ nō in tāta copia. Quā tē m̄ fuerūt vocati ad xpi sequelā ⁊ ap̄latum receperunt sp̄m̄ san ctū ad pp̄riā iustificatiōē ⁊ p̄so nalē p̄fectionē. qm̄ aut̄ misit eos ad p̄dicandū ante suā passiōē tūc receperūt sp̄m̄ sanctū ad ifir mōz. curatiōē ⁊ miraculoz ope ratiōē. dedit namqz p̄tates illis curādi languores en̄ciēdi demo nes. sicut p̄z Almathei. x. ca. Sed qm̄ insufflauit ⁊ dixit eis. Accipi te sūm̄ sanctū: tūc receperūt eum

ad peccatoz remissionē ⁊ sacros rā ministratiōē. Et vt refert Aug⁹. iij. li. de trimi. Flatus ille corpore⁹ substantia sp̄s sancti nō fuit: sed demonstratiō p̄ q̄ruā s̄ gnificatiōē non tm̄ a p̄re s̄ a fi lio p̄cedere sp̄m̄ sanctū. Et sp̄s sanctus ibi nō accipit̄ put̄ ē ter tia in trinitate p̄sona: sed p̄ do no sp̄s sancti. vt s̄ sensus acci pite sp̄m̄ sanctū. id est donū sp̄s sancti. put̄ exponit̄ Philippus d̄ monte calerio in euangelio. Jo hannis. Ista vero die ap̄li rece perūt sp̄m̄ sanctū ad habendam intelligentiā scripturaz vt decla rabim⁹ in sequēti misterio ⁊ no titiam omniū linguaz ad audaciā ⁊ fortitudinē ad omniū meri torum plenitudinē: ad p̄dicatiō nem euangelij: ad tolerationem martyrij: ad ouersionem p̄ploz ⁊ coruscationes miraculoz. Ergo repleti sunt non solum pleni tudine sufficientie: sed etiaz ple nitudine redundantie.

Quōd ap̄li faciente sp̄s sancto loquebant̄ varijs linguis: ⁊ ac ceperunt scientiā diuinarū rerū atqz fortes facti fuerunt vt non timerent cruciatu neqz mortē.

Capitulum iij.

Prīmū misterij cōtemplā dum de sp̄s sancto dicit̄ opationis. Inter cetera q̄ppe stupēda q̄ in ap̄lis est ope ratis: sunt p̄cipue ⁊ singularissī ma tria.

Primum fuit locutio:

Secundum illustratio:

Tertium fortificatio.

Primū op^m mirabile fuit locu-
 tio. Mā statī fecit illos loq̄ idio-
 mata oīm gētiū: q̄ tñ ātea nō di-
 dicerāt. Et lz qdā dicere volue-
 rint q̄ apli lingua p̄a loquētes
 intelligebant ab audiētib⁹ ac si
 eoz idiomata p̄ferrēt. Tñ x̄ior ē
 snia illoz q̄ tenēt q̄ ipsi apli va-
 ria linguaz gnā p̄ sp̄sctm̄ didi-
 cerūt. Eñ ecclia de ipsis cātat: li-
 guis loquūt oīm turbe pauēt gē-
 tiliuz musto madere deputāt q̄s
 sp̄s repleuerat. Et act. ij. c. scri-
 bit. Leperūt loq̄ varijs lingujs
put sp̄sctūs dabat eloqui illis
Erāt aut̄ in iherl̄m habitātes iu-
dei viri religiosi. i. in cultu diuio
deuoti. s̄m iherl̄m. de lira ex omni
natiōe q̄ sub celo est q̄ p̄uenerāt
in iherl̄m rōne festi. Mā iudei cap-
tiuari p̄ salmanasar regē assyri-
ozū nō redierūt in iudeā. s̄m ca-
ptiuari p̄ regē caldeoz nō redie-
rūt oēs q̄uis h̄rent iniam redeū-
di: s̄ remāserūt multi amore fili-
ozū q̄s genuerāt ibi et possessio-
nū quas acq̄sierāt. Alii adhuc
captiuari p̄ antiochū regē greco-
rū et diuisis gētib⁹ vediti remāse-
rūt. Erūtñ aliq̄ eoz maḡ deuo-
ti p̄pter reuerētiā tepli remeabant
aliqui in iherl̄m in die in solēni-
tab⁹ magnis quarū vna erat solē-
nitās p̄thecostes. et d̄ p̄theco-
stes a p̄ta qd̄ ē q̄nc̄ et colte qd̄
est decē. Quinquagesima nāq̄ die
a paschate celeberrima erat apd̄
iudeos in memoriā b̄nficij legis
date q̄ fuit data in monte sinay.
Quinquagesima die vt sup̄i⁹ tactū

est postq̄ filij israel egressi sūt de
 egypto. Facta igit̄ hac voce. sc̄lz
 sp̄s vehemētī vl̄ v̄tī vl̄ tonitruī
 q̄ ab alijs audita fuit vl̄ aploz et
 alioz cū eis existētū deum voce
 maḡ laudantiū: q̄ p̄us timore du-
 cti nō audebāt loq̄: p̄uenit in l̄ti-
 tudo et mēte p̄fusa ē. i. stupefacta
 qm̄ audiebat vnusq̄sq̄ lingua sua
 illos loquētes dicebāt aut̄ cū ad-
 miratiōe. Mōne ecce oēs isti q̄ lo-
 quūt galilei sūt. et qnō nos audi-
 uim⁹ vnusq̄sq̄ linguā n̄as i q̄ na-
 ti sum⁹: parti: et medi: et helamite
 et q̄ h̄itant mesopotamiā: iudeā:
 et capadociā: p̄othū: et aslā: frigi-
 am et p̄philiā: egyptū et partes li-
 bie q̄ est circa cirenē et aduene ro-
 mani. et dicunt̄ hic romani adue-
 ne poti⁹ q̄s ali: tū qz a remotiori-
 bus p̄tib⁹ venerūt: tū quia mare
 trāsserat. Judi q̄s et p̄selin .i. co-
uersi de gēnilitate ad iudaismū:
cretes et arabes audiūm⁹ eos lo-
quētes n̄ris lingujs maḡ lia dei
Alij aut̄ irridētes dicebāt qz mu-
sto pleni sunt: p̄ q̄b⁹ cātat ecclia.
Musto madere deputāt q̄s spi-
rit⁹ repleuerat. s̄m petr⁹ v̄itatē rei
p̄ sc̄pturas declarauit. et illa die
aposte sc̄. i. baptizate et ad nūe-
rū fideliū p̄gregate aie circū ma-
milia. **S**ecundū opus mira-
 bile qd̄ sp̄sctūs in aplis fuit o-
 perat⁹ illustratio d̄. Mam intelle-
ctum eozum illuminauit de di-
uinis que ad salutē sunt necessa-
ria: nichil penitus ignorarent. s̄
promiserat eis christus. Cum di-
xit iohannis. xij. Paraclit⁹ au-

tem spūs scūs quē mitter pater i
noīe meo ille vos docebit omnia
et suggeret vobis omnia quecun
q; dixerō vobis. ¶ Et. xvi. c. Quā
venerit ille spiritus vritatis doc
cebit vos oēs veritatē. ¶ Et Lu
ce. xxi. c. Ego dabo vobis os et
sapientiā cui nō poterūt cōtradi
cere aduersarij vestri. Res est p
fecto stupēda q; tā celerit absq;
doctore spūssancti sola pntia no
ritiā apli plenissimā acceperunt
de oibus q; a moyse et pphetis
fuerāt cōscripta. ¶ Hic Thero,
ad paulinū ait. Pharisei stupēt
in doctrina dñi et mirant i petro
et iohāne quō legem sciāt cū lit
teras nō didicerint. Quicqd em
alijs exercitatio et quotidiana in
lege dñi meditatio tribuere solet
illis spūs scūs suggerēbat et erāt
iuxta qd scriptū ē docibiles. Deo
quinimo de secretis diuinis ma
gis fuerūt illuminati q; prophe
te veteri testamēti. et in maiori
plenitudine gratiā spūssancti re
ceperūt atq; donū pphetiādi ex
cellētius habuerūt. ¶ Quod aut
apli pphetie munere fuerūt pdi
ti paty actū. ij. c. v. c. vi. c. xi. c. xij
c. xvij. Quāta aut fuit in illis vis
doctrinē q; in oēs gētes et natio
nes mudi p eos lux veritatis ef
fulsit. ¶ Tertiu opus mirabile
qd spūssancti opatus ē in aplis
dicat: fortificatio. q; corda eoz a
deo fortificauit vt nullo timore
nullo terrore nullaq; cōminatio
ne a xpī p dicatione retardarent
Ideo in sermone qui legit in of

ficio aploz Grego. ait. Scriptū
est. Spiritus dñi ornavit celos.
Ornamēta em celoz sūt vritates
p dicanūz. Quē vitz ornamēta
paulus enumerat dicēs. Alij da
tur p spiritū sūmo sapientie. Alij
sūmo scientie sūmo eundē spiritus.
Alij fides in eodem spiritu. Alij
gīa sanitatū in vno spū. Et infra
Quot sunt bona p dicanūz tot
sunt ornamenta celoz. Vincit r
sus scriptum est. Verbo dñi celi
firmati sunt: et spū oris ei? omnis
vritus eoz. x̄bū em dñi filius est
patris. ¶ Sed eosde celos vitz
sanctos aplos vt tota siml trini
tas ostendat opata repente de
sancti spiritus diuinitate: adiun
gitur. Et spū oris ei? ois vritus
eoz. Celoz igitur vritus de spiri
tu sumpta est: q; mudi hui? pote
statib? dīre non psumerent: nisi
eos sacri spūs fortitudo solidas
set. Quales nanq; doctores san
cte ecclie ante aduentū hui? spi
ritus fuerint scim?: et post adue
ntū illi? cuius fortitudinis facti
sunt pspicim? Lerte ipse pastor
ecclie petrus q̄te debilitat. q̄te
q; formidinis ante aduentū hu
ius spiritus fuerit: ancilla hostia
ria requisita dicat: vna em mlie
ris voce p cussus: dum mori ti
muit vitā negavit. Et tūc petr?
negavit in terra cum latro p site
batur in cruce. Sed vir iste tāte
formidinis qualis post aduentū
spūs existat audiamus. Fit quē
tus magistratū atq; senioz. ces
sis denunciā aplis ne in noīe

Ihesu loqui debeant. Petrus magna auctoritate rñdit. Obedire oportet deo magis q̄ hoibus, et rursum. Si in respectu dñi iustum est vos potius audire q̄ deũ iudicare. Libens beatus andreas persecutoribus suis rñdit. Tãto ei ergo regi meo acceptior q̄to pro ei no mine fuero permanens in tormentis pstantior. Nō enim possum q̄ audiuimus et vidimus non loq̄, et illi q̄dem ibant gaudetes a respectu sp̄s̄s̄: qm̄ digni habitati sũt pro noie ihesu stumeliã pati. **Beccille.** Secur⁹ et gaudes ad crucem pperauit petrus: ita et frat ei⁹ andreas. qz sp̄s̄s̄ ac⁹ erat in eis. Sic et ap̄li ceteri mortẽ violentã letanter tulerũt: qz sp̄s̄s̄ sanctus omnẽ ab eis timorẽ eiecerat. Nec tñ ap̄lis hec fortitudo supnaliter tributa est. Quinimo et sancti vt sic dicã inumeris confessoribus uirginibus et martyribus. Quis nã fecit tpaliũ bonorũ contemptores eos q̄ xpm̄ nudũ nudati secuti sũt nisi sp̄s̄s̄ sanctus. q̄s habitare fecit in solitudine i speluncis amicos dei: vigilantes orãtes et carnẽ durissimis ieiunijs disciplinis et uerberibus affligentes: nisi sp̄s̄s̄ sanctus. Quis deniqz fecit martyres aio itrepido tot illata tormenta exquisitissima cruciatuã gña ppeti nisi sp̄s̄s̄ sanctus. Ubi admirari plurimus sil

et in fide solidari debem⁹ dum supradicta oia i sexu fragili mulierũ inueniri sp̄s̄s̄imus. **De stupenda uirtus sp̄s̄s̄ sancti q̄ tot hoies supra hoies eleuauit.** **De grã dei electis copiosissime dispensata: q̄ terrenos hoies celestes effecti.** **De fons indeficiens bonitatis dei ad quẽ cuncti mortales pfugere securi debent. qm̄ vt inq̄t Lyprian⁹ in epla ad donatũ.** Profluens largiter sp̄s̄s̄ nullis finibus p̄mit: nec ullis coherentibus claustris intra certa metarũ spacia refrenat. **Manat iugiter: exuberat affluenter.** **Ubi tñ pecus sitiãt et pateat.** **Quantũ illuc fidei capacis afferim⁹: tantũ inde grẽ inundantẽ haurim⁹.** **Beccille.** **Supplici corde igitur postulem⁹: vt p̄ssim⁹ deus sp̄s̄ sancto suo repleat corda nostra.** **Qui sit benedictus in secula seculorum. Amen.**

Explicit quadragesimale de peccatis ceptũ in ciuitate litũ: ibi q̄ cõpletum ad laudem et glãm omnipotentis dei et uirginis gloriose marie ac beatissimi patris francisci et noui sancti Bonauenture Amen. **Finitũ est anno dñi. Mcccclxxiiij. die. ix. mensis octobris hora uespertina.** **Et impressum Lugduni p magrũ Mathiam hub. Anno domini Mcccclxxviij.**

Ad reuerendissimum Dominum Johannem de aragonia sancte Romane ecclesie. et sancti Adriani presbyterum cardinales

Consideranti sepe numero michi ac memoria reuoluēti. Reuerendissime pater ac illustrissime domine funestas mortalium cladēs ob truculentas belloꝝ calamitatas ⁊ seuiſſimas pestes: quibus tot illustribus uiris destitute remanserint plurimę ciuitates italie: ⁊ que domus magnis uindicijs familijs replete erant: nunc sine habitatoribꝫ corruere uideantur. quod quę mirabilius profecto est paucis qui superuixerunt hominibus: etiam in nostra quę olim magna grecia dicebatur patria adeo fertili ut non modo plerisque uicibus: sed regionibus solita fuerit ex suarum frugum copia prouidere: tanta peruenerit terre sterilitas quantā uix potuimus uita comite transferre. In mentem uenit hec omnia ad iustum dei iudiciũ referre: quę de sceleribus tota quibus italia corrupta est sumat uoluntates. Ab eo enim tpe quo diuinus ille pater Bernardinus cepit latinis predicare arguens uicia populozum in hanc usque diem ex nonnullis quę ad bene beateque uiuendũ uerit paucos perseuerasse uidemꝫ: ac tandem crescente in humanis cordibus malignitate aduomit omnes rediisse. Et non est qui faciat bonum non est usque ad unum. Jam in comunem publicumque usum occidentis seculi prauitas et obscena christianozum flagicia deuenerunt. Nam sine rubore cognite impietatis ac timore dei aperta fronte a multis impudentissimę conueniuntur et exiguntur usure uolentes rapine et extorquendi eris causa fraudes dolique damnatissima quoque simoniace labis impunitęque licentia quadam sub coaptatione uerborum ac pontificij iuris legisque ciuilis accomodatione maliciose interpretatione etiam publico sub iudice repetuntur: quo fit ut in mendacia falsaque testimonia atque periuria labantur necesse sit. Iusticia uero quę uis omnium ore laudetur omnium tamē alget operibus ratumque sibi nichil rei quā multum nominis ⁊ plus iniurie uendicauit. Nichil etiam frequentius est in usu quę in sanctos deumque ipsum blasphemie ac maledicta quibus et superi ac maiores nati parentesque passim ⁊ indifferenter afficiunt. Quid de uanitatibus referā inutilibusque ornamentis ac sumptibus. Nemo est qui non dicam equare sed antecellere uelit uicinos honoribus ac magnificentia: unde frequēter contingit ut committi uiris nequeant paupertate et coacte nonnunquam preceptibus prostant turpe lucrum superba emulatione sectantes. Quis preter ea explendis pro sua uoluntate libidinibus uacare innitiqꝫ uideamus. Omnis ut propheta inquit caro corrumpit uiam suam. Contemptui

habent sacra oia: dei cultus & ecclesiastice dignitates apud principes magistratusque seculares nullo habent precio. Nec curare deum credunt mortalitatem quoniam. Religiones autem sunt omnibus vilipendio: viduarum nocere pupillorumque ac orphanorum eiulatus ac pia omnium vota qui in hoc mundo esuriunt et sitiunt iusticiam equissimi iudicium magni dei iracundiam furoremque aduersus impia hec nostra tempora concitarunt. Que omnia cum sanctissimus in christo pater et dominus noster clementissimus Sixtus diuina prudentia papa quartus et pastoralis officii debito vigili cure percurreret ferarum incursumque quibus romanus grex que pre ceteris intrinseca charitate persequitur volens occurrere postquam restituta illustrataque urbem ad reformanda ingenia atque illustrandas mores hominum mentes sese conuertens litio vocauit me suauissimis litteris suis de peccatorum grauitatibus quibus humana infirmitas premitur per virium mearum facultate dicturum romanorumque populum ac omnes qui romanam sequuntur curiam suis sceleribus arguturum. Et glorioso igitur nomini tuo que apud forozium vngarie regem serenissimum apostolica legatione fungens Instituto huic meo interesse non potest ipsos sermones meos ob debitam in te obseruantiam seruitutemque idcirco ditavi: ut correcti emendati ubi oportuerit sapientia tua litterarumque munimentum commendati non romanis modo sed omnibus christifidelibus et posteris quoque essent profuturi in quibus non eloquentie fucos verum sapientia documentis vtendum censui que plane omnes intelligerent que seipsum sat ornata est veritate. Sume igitur presul optime opusculum hoc nostrum quod pro animi recreatione tui quomodoque legere ac repetere digneris qui me predicantem tua presens benigntate audire plurimum delectatus es. Et bene vale virtutum omnium decus et speculum ecclesie dei.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

1001959075

BC

12°

Biblioteca de Catalunya

Reg. 501.904

Sig.

Inc. 48-12°

